

בְּשֵׁם אֱלֹהֵינוּ נִדְגָּל לְעֵינַי בְּנֵי עַמִּי עַל מִשְׁכְּבֵי בְּלִילוֹת רְעִיוֹנֵי סִילָק וְחִדָּד שְׁנֵתִי מְעִינֵי
וְהַמְחַשְׁבָּה לֹא הִנִּיחָה לִי לִישׁוֹן.

בְּהַעֲלוֹתִי עַל לִבִּי מֵה אֲנוּשׁ כִּי יִזְכְּרוּ אֵל וּבֶן אָדָם כִּי יִפְקְדוּנוּ. הֲלֹא זֶה מְלֶךְ הָאָרֶץ.
הֲלֹא לְזֶה יַעֲנוּ בְּמַחֲלוֹת נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדַמוֹתֵנוּ. מֵה יִתְרוֹן לְבַעַל הַלְּשׁוֹן עַל כָּל חַיַּת
הָאָרֶץ וּבְעֵלֵי חַיִּים אֱלֹמִים, אִם בְּהִרְכַּבַת גּוֹפּוֹ וּשְׁלֵמוֹת יִצִּירָתוֹ.
הֲלֹא הֵם קָלֵי הַתְּנוּעָה וְאִישׁ כָּלִי מִלְחָמָתוֹ בְּיָדוֹ. שָׁם שָׁם לֹו חֶק וּמִשְׁפָּט הַטָּבַע נָתַן לוֹ
מְמַרְנֵימֵי הַקְּרָנִים לְשׁוֹר, הַקּוֹצִים לְקַפּוֹד.
הַמְּלַתְּעוֹת לְחִזִּיר. הַפָּגוּן לְחֹנָמֵט.

וְהַצְּפָרְנִים לְנֹמֵר וְלֹאֲרִי. וְכָל א' וּא' מִסֹּב אֶת כָּלִי הַמְּלַחֲמָה וּמִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר אֲנִי אֶמְלֹךְ.
הֲלֹא הֵם שְׁמֹלְתָם לֹא בַלְתָּה מְעַלְיָהֶם כָּלִי מִי חַיִּיהֶם. כִּי הַחֹנָמֵר יִכִּין לָהֶם מִלְּבוּשׁ וּכְסוּת
בְּקָרָה, גַּם מִיָּמִי לֹא רָאִיתִי צְבִי קִיָּץ אֲרִי סָבַל וְשׁוֹעַל חֲנוּנִי, כִּי לֹא לְקָלִים כְּצְבִי הַמְּרוּץ.
וְלֹא לְגַבּוּרִים כְּאֲרִיָּה הַמְּלַחֲמָה. וְגַם לֹא לְחֻכְמִים כְּשׁוֹעַל לָחֶם וּכְרָמִים.
וְהֵם מִתְּפַרְנְסִים וְשֹׁלֵא בְּצַעַר וְלָחֶם וְשָׁמִים יִשְׁבִּיעֵם. וְהָאָדָם אוֹצֵר כָּל כָּלִי חֲמָדָה כָּל כָּלִי
יוֹצֵר עָלָיו לֹא יִצְלַח.

וּבְבִיתוֹ אֵין לָחֶם וְאֵין שְׁמֵלָה אָדָם לְעַמֵּל יוֹלֵד וְכָל עֲמָלוֹ לְפִיָּהוּ. וְאִם לְפִי שְׁכָלוֹ יִהְלֵל אִישׁ
כִּי לְאָדָם נָתַן חֲכָמָה וְדַעַת.

הֲלֹא גַם לָהֶם לִבִּב כְּמַהוּ וְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּתַחֲבוּלוֹת עוֹשִׂים לָהֶם מְלַחֲמָה וּבְקָלוֹת מְבַקְּשִׁים
אֶכֶל לָמוֹ. וְעוֹד לָהֶם אִף הַמְּלוּכָה בְּמַדּוֹת.

לְמַדְנוּ צְנִיעוּת מִחֲתוּל, גִּזְל מִזְמָלָה. וְעֲרִיּוֹת מִיּוֹנָה.

וּמִלְּפָנוּ מִבְּהֵמוֹת אָרֶץ וּמִעוֹף הַשָּׁמַיִם יִחַכְּמוּ כְּתִיב וּמַה לוֹ עוֹד אֲנוּשׁ רָמָה וּבֶן אָדָם תּוֹלְעָה
אִם תַּחַת מְסִיבּוֹת יִתְהַפֵּף יְגוּעֵ אָדָם וְאִיוּ כְּבִהְמוֹת הַשָּׂדֶה וְחִיתוֹ יַעַר: וְשִׁבְתִּי וְרָאָה שְׁמוֹתֵר
הָאָדָם מִן הַבְּהֵמָה כִּי תִתְרוֹן הָאוֹר מִן הַחֹשֶׁךְ.

כִּי אֲמַרְתִּי בְּלִבִּי הֵן הָאָדָם הִלְזוּ הִנֵּה כְּאֶחָד מִצְבָּא הַמְּרוֹם בְּמְרוֹם, וְתַחַת רִגְלָיו צִאֲנָה
וְאֶלְפִים כָּלָם. וְגַם בְּהֵמוֹת שְׂדֵי צְפִיר שָׁמַיִם וּדְגֵי הַיָּם עוֹבְרֵ אֲרָחוֹת יָמִים.

מִי מִשְׁפָּלִים שְׁלֹא יִהְיֶה סֹר לְמִשְׁמַעְתּוֹ, הֲלֹא זֶה רוֹכֵב שָׁמַיִם בְּשִׁכְלוֹ וּבְגֵאוֹתוֹ שְׁחָקִים. הוּא
עָלָה שָׁמַיִם וַיֵּרֵד וְהִמּוֹן נִסְתָּרוֹת שְׁמִבְּרֵאשִׁית תַּחַת כְּבוֹדוֹ.

מִי אֲמַר לְאָרֶץ וְתִפְתַּח, צִוָּה לְשֹׁמֵשׁ וַיַּעֲמֹד בְּלִתִּי מַעֲלָתוֹ, מִי אֶסְפֵּ רּוּחַ בְּחֻפְנָיו, וּמִי צָרַר
מִיָּם בְּשִׁמְלָה, אֵין זֶה כִּי אִם אִישׁ אֱלֹהִים: זַמְּוֹתִי וְסַעֲפִי נִתְקוּ כָּל הַלִּילָה מוֹרְשֵׁי לִבִּבִּי. לֹא
נִתְתִּי שְׁנַת לְעֵינַי וְתַנּוּמָה לְעַפְעַפִּי, כִּי אֲמַרְתִּי אִיךָ אֲבַקֵּשׁ לִי מְנוּחָה וְתַשׁוּבוֹת נִצְחוֹת
לְהִרְאוֹת לְכָל הָעַמִּים אֶת יְקָר תִּפְאָרַת גְּדוּלַת הָאָדָם מִפְּאֵת נִשְׁמָתוֹ, כִּי זֶה אוֹמֵר בְּכַה נִזְהָה
אוֹמֵר בְּכַה נִאֲיָה סוֹפֵר אֵיָה שׁוֹקֵל.

שְׁבַעֲתִי נִדְוָדִים. וַיְהִי בְּאִשְׁמוֹנֵת הַבְּקָר עַת בָּא הַכְּכָבִים מֵעַל הָאָרֶץ יִשְׁנֵתִי אֲזוּ יְנוּחַ לִי.

ואֲשָׂא אֶת עֵינַי וְאָרָא וְהִנֵּה מְלֹאָה נוֹגַע בִּי וְאָמַר אֵלַי דּוֹרֵשׁ בְּרַבִּים בְּדִבְרִים וְנִשְׁמָעִים וְעַתָּה סוֹפֵר מְהִיר קוֹם כִּי עָלֶיךָ הַמְּלֹאכָה לְגַמּוֹר וְעַתָּה לַעֲשׂוֹת. הֲלֹא יִדְעָתָּ אִם לֹא שָׁמַעְתָּ הָאֲמוּנָה הַכּוֹזֶבֶת וְהַצָּרֵעַת פּוֹרַחַת בֵּין הַמַּטִּים עַקְלָלוֹתֵם וּפּוֹעֲלֵי הָאֲנָן אֲשֶׁר לְכַרֵּם אֱלֹהִים וְהִמָּה בְּהִמָּה הִמָּה לָהֶם.

הֵם הָיוּ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעוֹל מֵעַל בַּה' וּבַתּוֹרַתוֹ הַקְּדוּשָׁה. דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא כֵן חוֹפְאִים עוֹנִים וְאוֹמְרִים שְׂאִין בְּסֹפֵר תּוֹרַת מֹשֶׁה שׁוֹם רְאֵיהֶם לְהַשְׁאֵרוֹת הַנֶּפֶשׁ.

כִּי עוֹלָמָה תִּרְאֶה בְּחַיֶּיהָ וְאִין עוֹד מְלַבְדּוּ פְתִיב, וְאַחֲרֵים אֲשֶׁר הִקִּימוּ לָהֶם הַפִּינָה הַזֹּאת אָמְרוּ זֹאת הִיְתָה לָהּ כִּי פְקוּדֶיהָ בְּלִמֵּי שְׁלָמִים וְהִעֲיָקַר חֶסֶד אֲשֶׁר עַל פִּנּוּ הַבָּן בְּדִבְרֵים אֲשֶׁר אָנֹכִי דוֹבֵר אֵלֶיךָ וְעַמּוּד עַל עַמּוּדָה כִּי עַתָּה לְחַנּוּנָה כִּי בָּא מוֹעֵד לְהַכִּין אוֹתָהּ וּלְסַעֲדָה תַּחַת פֶּסַח ה' אֲשֶׁר מִמֶּנָּה חֲנוּצָבָה.

וּבְדִבְרֵי עַמִּי בְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה אֲמַרְתִּי אֵלֶּה אֲדוֹנֵי הָיָה יוֹכֵל עֲבָד אֲדוֹנֵי זֶה לְדַבֵּר עַל הַדְּבָרִים הַרְמִים וְנִשְׁגָּבִים מֵעֵינַי כָּל הַחֲכָמִים, כִּי בַעַר אָנֹכִי מֵאִישׁ וְלֹא בִּינַת אָדָם לִי. וַיֹּאמֶר אֵלַי אַל תִּירָא אִישׁ חַמּוּדוֹת שְׁלוֹם לָךְ חֶזֶק וְחֶזֶק כִּי מִן הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר נָתַתָּ אֶת לְבָבְךָ לְהַבִּין וּלְהוֹרוֹת הַיִּיְתִי עִמָּךְ, הֲלֹא מֵאִזׁ בְּכַתְּבָה הָאֲרַבְעָה סְפָרִים כְּתוּבִים בְּאֲצַבַּע אֱלֹהִים עַל כָּל הַפְּסוּקִים נִרְאִים כְּזֶה אֵת זֶה מְכַחֲשִׁים הַשְּׁמַעְתִּיךָ חֲדָשׁוֹת, גַּם מַעַת כְּתַבְתָּ לָךְ שְׁלִשִׁים עַל תַּחֲיִית הַמַּתִּים וְכָל הַכְּתוּב לְחַיִּים עֲזַרְתִּיךָ לְשׁוֹם לָךְ שֵׁם כְּשֵׁם הַגְּדוֹלִים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ.

נִתְתִּיךָ לְאוֹר גּוֹיִם בְּסֹפֵר אֲשֶׁר כְּתַבְתָּ עַל הַעֲשָׂרֶת שְׂבָטִים לְהַנְחִיל נְחִלוֹת שְׁמֹמוֹת לְאֹמֵר לְאֲסוּרִים צָאוּ וְלֹאֲשֶׁר בַּחֲשֵׁךְ הִגְלוּ. גַּם תִּמְכַּתִּיךָ בִּינְד יִמְיָנִי בַּחֲמֹשֶׁה סְפָרֵי הַדִּינִים אֲשֶׁר כְּתַבְתָּ לְבָנֵי עַמָּךְ לְהוֹרוֹתֵם אֶת הַדְּרָךְ יִלְכוּ בָּהּ וְאֵת הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן.

גַּם הַיִּיְתִי עִמָּךְ בְּסֹפֵר אֲשֶׁר עַל דְּבַרְתָּ נְטִיית הָאָדָם לְחֹטָא וְהַעֲזֹר הָאֱלֹהִי סַבַּת יִשׁוּעָתוֹ כְּתַבְתָּ, גַּם בְּסֹפֵר אֲשֶׁר בּוֹ מִהַחֲנוּמָה הָרִאשׁוֹן תַּחֲלַת הַחֲנוּנָה עַד הַעַשׂ סְפִירוֹת בְּלִי מָה עֲלִית אָנֹכִי הַגְּדִתִּי וְהוֹשַׁעְתִּי וְהַשְׁמַעְתִּי.

הַיִּטְבַּת לְרֵאוֹת בְּתִשׁוּבָתְךָ הַרְמַתָּה לְשׂוֹר וְגְדוֹל בְּאוֹמוֹת הָעוֹלָם לְשִׂאֵלָה שְׂאֵל לְכָל חֲכָמֵי דוֹרוֹ אִם יָמִי הָאָדָם הֵם קְצוּבִים אֲשֶׁר עָלִיָּהֶם אִין לְהוֹסִיף וּמָהֶם אִין לְגְרוֹעַ אוֹ לֹא, וְעַתָּה הִנֵּה יִצְאָתִי לְהַשְׁכִּילָךְ בִּינָה עֲשֵׂה וְהַצְּלַח כִּי אֲתָּה אָנִי לֹא אֲרַפֶּה וְלֹא אֲעֲזוּבָךְ אָנִי לְפָנֶיךָ אֵלֶּךָ מְלַמֵּד לְהוֹעִיל מְדַרְיָכָה בְּדִבְרֵי תַלְפָּה וְנִתְתִּי לָךְ אוֹצְרוֹת אוֹר וּמִטְמוּנֵי מִסְתָּרֵי.

וַיְהִי כְּשֹׁמְעֵי אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲמַרְתִּי הַנְּגִי אֲדוֹנֵי דְרָךְ מְצוֹתֶיךָ אֲרוּץ כִּי תִרְחִיב לְבִי. וְנִתְחַזְקִיתִי וְעַמְדִּיתִי עַל עַמְדֵי וּבְקָסֶת הַסּוֹפֵר אֲחַזְתִּי וְלֹא שְׁקַטְתִּי וְלֹא נָחַתִּי עַד נִתּוֹן לְאוֹר מִשְׁפָּטוֹ: וְעַתָּה אִישׁ נְבוֹן וְחָכָם הִנֵּה נָא עֲזַרְנִי ה' וְכַתְּבִתִּי לְהוֹעִיל לְכָל בְּנֵי דוֹרֵי הַסּוֹפֵר הַמְהַוֵּל הַזֶּה כּוֹלֵל אֲרַבְעָה מְאָמְרִים וְהִמָּה מְחַנְכָּמִים, בּוֹ תִמְצָא מְרַגּוּעַ לְנַפְשָׁךְ כִּי בָּם כָּל מַעֲיָנֵי הַחֲכָמָה פְּלוּלִים, אִי בְּעִית קָרָא וְאִי בְּעִית סְבָרָא וְהִנֵּה בְּמֵאֵר הָרִאשׁוֹן הַבְּאֵתִי מְרֵאשִׁית כָּל פְּרֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה וְהַמְקוּמוֹת הַמְּחַיִּיבִים בְּהִכְרַח שְׂאִין עָלָיו סְתִירָה וְגַמְגוּם הַיּוֹת הַנִּשְׁמָה הַטְּהוֹרָה חֲלַק אָדָם מֵאֵל רִוְחָנִית וְנִצְחִית כְּמִלְאָכִי עָלִיוֹן וְנִצְבִים וְעוֹמְדִים: הַמֵּאֵר הַשְּׂנִי כּוֹלֵל כָּל הַשְּׂאֵלוֹת וְנִתְקִירוֹת הַנְּדַרְשׁוֹת עַל עֲנָן הַנִּשְׁמָה מִיּוֹם הוֹלְדָה עַד יוֹם פְּטִירָתָהּ כֵּן הַגּוֹף עִם כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר בָּהֶם אַחַר הַמוֹחָה בְּרָא מְזוּכָה אֲבָא: הַמֵּאֵר הַשְּׁלִישִׁי כּוֹלֵל כָּל הַרְאִיוֹ אֲשֶׁר דְרָךְ הַחַוֵּשׁ נוֹכַח לְהַבִּיא רְאֵיהֶם עַל הַיּוֹת הַנִּשְׁמָה

בלתי נפסדת, ובכללם ידבר על הרוחות וְשִׁדִּים ומחמת מציאותם דַּרְךְ הַקְּבֵלָה החוש והמופת: המאמר הרביעי כולל ה'ראיו' אשר על דַּרְךְ הַשִּׁכָּל מכריחי ההשערות הַזֶּה.

וידבר על גלגול הנשמות עם כל השאלות וחקירות הנופלות בדרוש הַזֶּה: ועתה קורא ידיד דע שיסוד היסודות ועקר העקרים הוא האמונה הזאת מההשערות הנפיש. וזה כי המאמין שיש באדם איזה דבר רוחני הגם שנוצל מן העיון.

בהכרח יאמין במציאות הסבה הראשונה כי לא יראנו האדם נחי. וכן אמר החכם דעו נפשותיכם תדעו אלהיכם והמשורר איך סוד הפל עין רעיון כחה חבין ולא בנת יסודך והוא היסוד הראשון גם יאמין היסוד השני מאחדותו שאם הנשמה אחת היא בפעולות מתחלפות גם מהאחד הפשוט בתכלית הפשיטות תמשכנה פעולות רבות ונפרדות.

וימשך מזה היסוד השלישי מבטול הנשמות שאם הנשמה מהיותה אצולה מאתו ית' היא רוחנית כל שכן שמהמעלה הזאת לא יעדר בוראה וכן יאמין שהשי"ת הוא קדמון לכל דבר אשר נברא שאם הנשמה ממדרגת המלאכים אחר ההעדר הגמור קבלה מציאותה ממנו מקלל שהוא לבדו אלהי קדם שהוא היסוד הרביעי.

אשר על פן אותו לבדו ראוי לשבח לפאר ולרומם על כל התנושבות שהוא היסוד החמישי, ומכאן הוכחא רבא ליסוד הששי מהנבואה, ונה שאם האדם היה פאחת החיות ובהמות הארץ מבלי היות בו איזה דבר רוחני מי יגזור עליו שיהיה נושא ראוי ונאות לשתשרה עליו השכינה, ואיך ידבר אלהים את האדם אם לא בעבור מעלת נשמתו אם בבחינת הגוף נמשל כבהמות נדמו ואם חסדו כי גבר עליו הוא כפי מדרגת הזכיות ומיעוט עונות וכל א' וא' פרי מעלליו יאכל מפאן שמשוה רבינו היה אב של כל הנביאים כלם מפני גודל צדקתו ועוצם חסידותו על כל בני האדם כמו שנאמר והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה והוא היסוד השביעי, גם אם הנשמה היא אלהית ורוחנית ימשך היסוד השמיני מתורה מן השמים שאם הטוב המוחלט לבעלי חיים בלתו מדברי פומח את ידיו ישבעונו טוב וכל חסרונם עליו להקים את זרעם ולהחיות את נפשותם, כל שכן שלאדם רוחני מפאת נשמתו מדיני בטבע ובעל בחירה ורצון היה מן הצורך לתת לו תורות ודינים אלהיים להנהיג את עצמו מאוס ברע ובחור בטוב.

ואם ראינו שרים וכל שופטי ארץ מקימים להם דתות ומלך במשפטיו יעמיד ארץ מי גבר יחיה ולא יראה שמלכותא דארעא כעין מלכותא דשמיא ושהיה נאות ומוכרח לטובו וחסדו להורות וללמד לעם היושב עליה רצונו ואנפן ישרתו את כבודו להשיג שלמותו, ויען כל פעולה נבחנת מפאת הפועל וידענו שהי"ת נתן את תורתו לעם אשר בחר לו, שפטנו שאם הפועל יתברך הוא שלם בתכלית השלמות גם תורתו תמימה משיבת נפש אשר על פן לא תנוסח ולא תתחלף לעולמי עולמים שהוא היסוד התשיעי, סוף דבר מן הפינה הזאת נמשכים הארבעה יסודות הנשארים, והם שהקב"ה יודע כל פעולות האדם, שגומל שכר טוב לשומרי מצותיו ועונש לעוברי עליהם שְׂבָא יבא המשיח, ושעתיד להחיות את המתים.

וְזֶה שֵׁאֵם הָאָדָם מִפְּאֵת נִשְׁמָתוֹ מִתְעַלָּה עַל כָּל הַבְּעָלִי חַיִּים כְּלָם מִכָּלֵל שֶׁהִשִּׁי"ת מִשְׁמִים
הַשְּׂקִיף רוֹאֶה אֶת כָּל בְּנֵי הָאָדָם וְעֵין ה' אֵל יִרְאִיו בְּהִשְׁגָּחָתוֹ הַפְּרִטִית. וּבְשִׁגְגָם כָּל דְּרָכָיו
מִשְׁפֹּט יִדְעֻנוּ שִׁיגְמוּל לְאִישׁ חֶסֶד כְּמִפְעֻלוֹ יִתֵּן לְרָשָׁע רַע כְּרָשָׁעָתוֹ וּבְאֲשֶׁר רָאִינוּ בְּזֶה
הָעוֹלָם צְדִיק וְרַע לֹו רָשָׁע וְטוֹב לֹו שְׁפָטָנוּ שְׂבִימֵי הַמְּשִׁיחַ וְעוֹלָם הַתְּחִיָּה מִשְׁפָּטִי ה' אָמַת
יִצְדָּקוּ וְיִחַדּוּ וְשָׂם עֵין בְּעֵין יִרְאוּ מֵה בֵּין צְדִיק לְרָשָׁע וּבֵין עוֹבֵד אֱלֹהִים לְאֲשֶׁר לֹא עֲבָדוּ
אֲשֶׁר מִכָּל זֶה תִּנְדַּע מַעֲלַת הַתְּקִירָה הַזֹּאת וְתִיקַר בְּעֵינֶיךָ עֲבוּדָתִי זֹאת: וְאֵל יִרַע בְּעֵינֶיךָ
הַבִּיאי בְּקֶצֶת דְּבָרֵינוּ אֵלֶּה עֲדוּת סוּפְרִים אֲשֶׁר לֹא מִבְּנֵי עַמְּנוּ יַעַן מִן הָאֲנָשִׁים הַטּוֹבִים
הוּא לְקַבֵּל הָאָמַת מִמִּי שְׁאֲמָרוּ, וּמִהַחֲכָמִים לְאָכֹל הַתּוֹרָה וְלִזְרוֹק הַקְּלִיפָה, וְאִתָּה תִּתְחַזֵּק
בְּכָל הַחֲבוּר הַלְּזֹ כִּי בְּכָל מְקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִם וְלִשׁוֹנָם כְּנוֹנְתִי לְהוֹרוֹת אִיךָ קִבְּלוּ
רוּב חֲכָמָתֶם בְּדְבָרִים הָאֱלֹהִיִּים מִקְּדֻמוֹנֵינוּ ז"ל מִמֶּנּוּ פָּנָה מִמֶּנּוּ יִתַּד אוֹ לְהִבִּיא רְאִיָּה מֵהֶם
מְשִׁיחִים לְפִי תוֹמָם לְכַוֵּנַת הַדְּרוּשִׁים, וְאֲנִי תִּהְלֹוֹת לְאֵל לֹא עֲשִׂיתִי מִהַחֲכָמוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת
קִבַּע וְכָל דְּבָרֵי עִם הַמְּקַוְּבָלִי אֲשֶׁר כָּל יָקָר רְאִתָּה עֵינָם.

גַּם כָּל לַמוּדֵי בַתְּלֻמוּד וּבְדְבָרֵי רַבּוֹתֵינוּ ז"ל כְּפִי אֲשֶׁר נוֹדַע לְכָל בִּישִׁיבַת מַעֲלַת כְּמָה וְכְמָה
שׁוֹנֵי הַלְּכוֹת וּבְעָלֵי תְּרִיסִין יוֹשְׁבֵים לְפָנָי וְשָׂרִים אֵל מִשְׁמַעְתִּי. וְעַם זֶה אֲשִׁים קְנָצִי לְמַלְיוֹ.

וְאִסְדִּיר לָךְ הַפְּרָקִים הַכּוֹלְלִים בְּסִפְרֵי הַזֶּה: הַפְּרָק הָרִאשׁוֹן יִשָּׂא מְדַבְּרוֹתָיו עַל עֲשׂוֹר מַעֲלוֹת
טוֹבוֹת לְמְקוֹם עַל הָאָדָם אֲשֶׁר בְּבְרִיאָתוֹ נִשְׂאוֹ עַל כָּל שְׂאָר הַנְּמַצָּאִים כְּלָם. בְּעֲשָׂרָה
מֵאֲמָרוֹת נִבְרָא הָאָדָם אֲשֶׁר בְּהֶם הַבְּדִילוֹ הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה בְּמַעֲלָה וּבְחֻשְׁבִּיבוֹת מִכָּל שְׂאָר
הַנְּמַצָּאִים כְּלָם לִידַע הַלְּהוֹדִיעַ וְלִהְנַדַּע עֵילוּי נִפְשׁוֹ וּמְדַרְגַּת נִשְׁמָתוֹ הַטְּהוֹרָה וְאֵלֶּהִי הַנְּמַצָּאִים
כּוֹ לְבַדּוֹ וְאֲשֶׁר בָּהּ מִשְׁתַּתַּף עִם עֵילוּנִים הָעוֹמְדִים לְעַד וּלְנִצָּח וְנִצְחִים: הָאָחֵד בְּאוֹמְרוֹ
(בְּרִיאִשִׁית א כו) נַעֲשֶׂה אָדָם.

וְזֶה שְׂבִשְׂאָר הַנְּמַצָּאִים נֶאֱמַר תִּדְשָׂא הָאָרֶץ יִשְׂרָצוּ הַמַּיִם תּוֹצֵא הָאָרֶץ נִפְשׁ וְכו' אֲמָנָם
בְּאָדָם יִיחַס יִצִּירָתוֹ לְעַצְמוֹ לְהִרְאוֹת אֶת יָקָר תְּפָאֶרֶת גְּדוּלָתוֹ. וְאוֹמְרוֹ נַעֲשֶׂה בְּלִשׁוֹן רַבִּים
כְּאֵילוֹ הַן צָרָף הַמְּלָכָה וְעַצָּה מִבֵּית דִּינּוֹ הַצָּדֵק מוֹרָה מַעֲלָתוֹ וְשִׁנְעֵשָׂה בְּחֻכְמָה וְהַתְּבוּנָה
גְּדוֹל דְּמִיוֹן הַמְּלָכִים אֲשֶׁר בְּאָרֶץ הַמָּה אֲשֶׁר בְּדְבָרִים הַגְּדוֹלִים לְקִיּוֹם מְמַלְכָתָם וּגְדוּלָתָם
מְקַבְּצִים בְּבֵית הַנוֹעַד הַמְּנַהֲיָגִים וְהַשְּׂרִים כְּדֵי שְׁמִטְעֵם הַמְּלָךְ וְיִוְעָצִיו יִתְקַיֵּים כָּל דְּבָר.

וְהַמְּפָרְשִׁים אָמְרוּ שְׁכֵן דָּרָךְ הַמְּלָכִים וְנִכְבְּדֵי אָרֶץ לְדַבֵּר הַיְחִיד מֵהֶם בְּלִשׁוֹן רַבִּים כְּמוֹ
אוּלֵי אוּכַל נִפְה בּוֹ וּפְשָׁרֵיהָ נֶאֱמַר קָדָם מְלָכָא וְדוּמִיָּהֶם. וְחֻכְמֵינוּ ז"ל אָמְרוּ בְּבְרִיאִשִׁית
רַבָּה פְּרִשָׁה ח' בְּשִׁעָה שְׁהִיָּה מְשָׁה רַבִּינוּ כּוֹתֵב אֶת הַתּוֹרָה הִיָּה כּוֹתֵב מַעֲשֶׂה כָּל יוֹם וְיוֹם
כִּינּוֹן שְׁהִיָּע לְפָסוּק הַזֶּה וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם אֲמַר לְפָנָיו רַבּוֹן הָעוֹלָמִים מָה אַתָּה
נוֹתֵן פְּתוּחוֹן פֶּה לְמִינִים אֲתָמָהָא א"ל כְּתוּב וְהַרוּצָ' לְטַעוֹת יִטְעָה.

וּכְבָר הַקְּשָׁה הָרַב בַּעַל הָעֵקָרִים מֵאָמַר א' פ' י"א כִּי מָה הַתּוֹעֲלַת הַגּוֹבֵר עַל הַנְּזַק הַמַּגִּיעַ
בְּלִשׁוֹן נַעֲשֶׂה עַד שֶׁהַן צָרָף הַקַּב"ה לְכַתּוּב בְּלִשׁוֹן רַבִּים וְלִסְבּוֹל בְּעַדוֹ הַנְּזַק הַמַּגִּיעַ מִנְּתִינַת
פְּתוּחוֹן פֶּה לְמִינִים דָּאֵם נְמַלְךָ הַקַּב"ה אֲף שְׂאִינוּ צָרִיךְ לְהַמְּלָכָה כְּדְבָרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוּי
בְּמִלְאֶכֶת שְׁמִים וְאָרֶץ כְּדֵי לְלַמֵּד לְגְדוֹל שְׁיִקַּח עֲצָה מִן הַקְּטָן הַתּוֹעֲלַת הַזֶּה אִינוּ כָּל כָּף
מְרוּבָה בְּעַרְףֵי הַנְּזַק וְמָה הַהֲכָרַח לְכַתּוּב נַעֲשֶׂה בְּלִשׁוֹן רַבִּים.

ואף שְׁהַרְמָב"ם פָּתַב בְּהַקְדָּמַת הַמּוֹרָה וּבְמֵאֲמַר תַּחֲתֵת הַמֵּתִים שְׁרָצוֹנוּ בְּתוֹעֵלַת מִשְׁכִּיל
אָחָד וְלֹא יְחוּשׁ לְאֲלֹפִים סְכָלִים בְּנֹדָאֵי זֶה צְרִיךְ שְׁיִוְבוּ כְּאֲשֶׁר יִהְיֶה הַתּוֹעֵלַת מְוַפְלָג וּבְלִתִּי
אֲפֹשֶׁר לְהוֹעִיל בְּאֵן אַחַר אֲשֶׁר עַל פֶּן חֶמֶר לְהַשִּׁיב הָרַב הַנְּזַכָּר בְּאוֹמְרוֹ (תְּרוּצוֹ דְּחוּק.
וְעֵינָן בִּס' תוהע"ו מְהַרְמ"א בְּחֵלֶק שְׁנִי. תְּרוּצָה נְכוּן).

שְׁכַתְב רַחֲמָנָא נַעֲשֶׂה פְּדִי שְׁיִוְבוּ מִמֶּנּוּ עֵנִין אַחַר עֲמוּק וְהַכְּרַחֲי שְׁיִכְתַּב וְהוּא פִּי לְפִי
שְׁמַצִּיאוֹת הַעֲלִיּוֹנִי שְׁהֵם קִיָּמִים בְּאִישׁ יוֹרוּ הַיּוֹתֵם נִמְצָאִים מִנְּמַצָּא שְׁיִישׁ לוֹ פֶּח וַיִּכְוֹלַת
לְהַשְׁאִיר הָאִישִׁים כְּמוֹ שְׁאֵלוּ קִיָּמִים תְּמִיד בְּאִישׁ.

וּמַצִּיאוֹת הַתַּחְתּוֹנִים יוֹרוּ שְׁהֵם נִמְצָאִים מִנְּמַצָּא שְׁיִישׁ לוֹ פֶּח לְשִׁמּוֹר הַמִּינִים בְּלִבָּד וְלֹא
הָאִישִׁים וְזֶה מִמֶּה שְׁיִבִּיא לְטַעוֹת וְלַחֲשׁוֹב שְׁהֵם שְׁתִּי רְשׁוּיוֹת כְּמוֹ שְׁחֻשָּׁב אֲלִישָׁע אַחַר
לְכֹף אָמַר נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּאֵלוּ שְׁנֵי הַפְּחוֹת שְׁהַמַּצִּיאוֹ הַנְּמַצָּאִים הַמִּתְחַלְּפִים שְׁהֵם
הַעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים אוֹמְרִים נַעֲשֶׂה אָדָם רוֹצֵה לֹמֵר שְׁהֵם מְסַכְּמִים לַעֲשׂוֹת יְצִירָה אַחַת
שְׁהוּא אָדָם שְׁיִתְאַחֲדוּ בּוֹ שְׁנֵי הַפְּחוֹת הַפֶּח הַכְּלָלִי הַנּוֹתֵן קִיּוֹם בְּמִין מַצַּד הַחֲנוּמָר וְהַפֶּח
הַפְּרָטִי הַנּוֹתֵן קִיּוֹם בְּאִישׁ מַצַּד הַנְּפֹשׁ.

וְלִזְנָה אָמַר וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם רוֹצֵה לֹמֵר אֱלֹהִים שְׁהוּא בַּעַל הַפְּחוֹת כְּלָם הַכְּלָלִי
וְהַפְּרָטִי הַסְּפִים בְּשִׁנְיָהֶם לַעֲשׂוֹת אֵת הָאָדָם שְׁיִתְחַבְּרוּ בּוֹ שְׁנֵי הַעֲנִיָּיִם הָאֵלוּ אוֹלָם הָרַב
יִצְחָק אֲבֵרְכָנָאֵל פִּירֵשׁ בְּאֵן אַחַר שְׁדַבֵּר הִי"ת עִם הָאָרֶץ שְׁתּוֹצִיא הַגּוֹף מִסּוּדִיָּה וְשְׁהוּא
יִפֹּת בּוֹ הַנְּשָׁמָה הַעֲלִיּוֹנָה וְכֹף הִיָּה כְּעֵנִין שְׁפָתוֹב וַיִּיצֹר ה' אֱלֹהִים אֵת הָאָדָם עֶפְרָ מִן
הָאָדָמָה וַיִּכְתִּיב וַיִּפְחַ בְּאִפּוֹ.

נְשַׁמַּת חַיִּים. וְלָכֵן אָמַר בְּלִשׁוֹן רַבִּים נַעֲשֶׂה שְׁאִילוֹ אָמַר תּוֹצֵא הָאָרֶץ הִיָּה נִרְאָה הַיּוֹתוֹ
כְּלוֹ חֲמַרְיִי וְאִילוֹ אָמַר אַעֲשֶׂה אָדָם אוֹ יְהִי אָדָם הִיָּה אֲפֹשֶׁר לַחֲשׁוֹב שְׁהִיָּה כְּלוֹ רוֹחֲנִי אֲבָל
אָמַר נַעֲשֶׂה אָדָם מְוַרְכָּב מִשְׁנֵי חֲלָקִים הַפְּכִיִים חֲלָק הָאָרֶץ וְחֲלָק אֵלוֹהֵ מַמְעַל.

וְרַש"י וְהַרְאֵב"ע נִתְּנוּ טַעַם לְשִׁבַּח שְׁדַבֵּר הַקַּב"ה עִם הַשְּׁכָלִיִּים הַנְּבַדְלִים וְאָמַר אֲנִי וְאַתֶּם
הַמְּלָאכִים נִתְּעַסֵק בְּבְרִיאָתוֹ שֶׁל אָדָם בְּהִיּוֹת הַנְּפֹשׁ הַמְּשַׁכְּלֵת מְטַבֵּעַ הַרוֹחֲנִיִּים וְלָכֵן לֹא
נִכְלָלָה בְּרִיאָתוֹ בְּאַמִּירַת שְׁאָר הַבְּעֵלִי חַיִּים וַיִּכְבֵּר קִדְמָם רַבִּי חֲנִינָא בְּב"ר פְּרָשָׁה ח'.

וְעַל הַכֹּל אָנוּ מוֹדִים וּמְשַׁבְּחִים לְרַש"י בְּסִפְרֵי הַזֶּה שְׁעַל פֶּן בְּבְרִיאַת הָאָדָם נֶאֱמַר נַעֲשֶׂה
בְּלִשׁוֹן רַבִּים וְלֹא נֶאֱמַר בַּל' יְחִיד כְּאֲשֶׁר נֶאֱמַר בְּכֹלם יְהִי אוֹר יְהִי רְקִיעַ יְקוּוּ הַמִּי' תְּדַשָּׂא
הָאָרֶץ יְהִי מְאוֹרוֹת יִשְׁרָצוּ הַמִּים תּוֹצֵא הָאָרֶץ לְהַשְׁתַּמֵּךְ בְּכֹר אֶתוֹ עֲלִיּוֹנִים.

וְלִזְנָה כְּפִנּוּ רַז"ל בְּב"ר בְּאֵן מְרָם שְׁהִיּוֹם רֵאשׁוֹן הוּא מְשׁוֹתֵף אֵל הַעֲלִיּוֹנִים וְאֵל הַתַּחְתּוֹנִים
כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ וַיּוֹם ב' וַיּוֹם ד' מִיּוֹתֵי הַיּוֹם
לְעֲלִיּוֹנִים בְּרִקִיעַ וּבְמְאוֹרוֹת וַיּוֹם ג' וַיּוֹם ה' מִיּוֹתֵי הַיּוֹם לַתַּחְתּוֹנִים בְּצִמְחָתָם וּבְבְרִיאַת בְּעֵלֵי
חַיִּים מְעוֹפֵף וְנִשְׁאָר יוֹם ו' וְאִם לֹא הִיָּה בּוֹ מְהַעֲלִיּוֹנִים הִיָּתָה קִנְיָה בְּמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית
וְעַל פֶּן נִבְרָא הָאָדָם שְׁיִישׁ בּוֹ מְהַתְּחַתּוֹנִים גּוֹף וּמְהַעֲלִיּוֹנִים נְשָׁמָה אֲשֶׁר בְּעֵבוֹרָם נֶאֱמַר
נַעֲשֶׂה בְּלִשׁוֹן רַבִּים.

וְעַתָּה קוֹרָא נְבוֹן הִנֵּה הַבְּאִתִּי לָךְ מְרֵאשִׁית כֹּל פְּרִי חֲקִמִינוּ ז"ל. וְהַצַּד הַשְּׁנוּהָ שְׁבִהֵן שְׁכַתְבָּא
הַתְּחִילָה הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה לְדַבֵּר מְבְרִיאַת הָאָדָם תְּכַף וּמִיד הַבְּדִילוֹ בְּמֵאֲמַר הַרֵאשׁוֹן

משאר הפעלי חיים להבדיל בין הקדש לחול וכלם נמנו ונמרו שהיתרון הזה הוא מפאת הנפש האלהית וצורתו הנכבדת: השני באומרו (בראשית שם) בצלמנו פדמותנו ותחלת דברי צריף שתדע שרבים מחכמי הגוים הבינו מלת צלם על הצורה החיצונית המרגשת וטעו בזה עד שנטו לכפירה ולהאמין הגשמות כמו שכתב הרמב"ם בתחלת ספרו מורה הנבוכים.

ונה היה דעתם של הנקראים אצלם אנמרופומופיטאש וואדיאנוש שהיו גוזרים שהקב"ה בעל אברים אבל אנחנו קהל עדת ישראל בלתי חולק על זה מאמינים באמונה שלמה שאין ליוצר הכל יתברך שמו לא דמות ולא צורה וכן הזהירנו בתורתו ונשמרתם מאד לנפשונתיכם פי לא ראיתם כל תמונה ותמונה בגימטריא פרצוף אדם והכתוב צוח פי מי בשחק יערוך לה' ידמה לה' בבני אלים אף פי נתעב ונאלח וכתוב ומה דמות תערכו לו.

ושלמה המלך אמר בתפלתו הנה השמים ושמי השמים לא יכלפלוהו וישעיה השמים כסאי והארץ הדום רגלי. ואם נקרא בפי חז"ל מקום שהוא מקומו של עולם בנדאי שאין לו קץ ותכלית ולא גבול וכן כתב הרמב"ם ביסודות התורה ועקריה.

העיקר הג' בטול הגשמות והוא שהאחד הזה ית' אינו גוף ולא פח בגוף ולא תשיגהו מה שישגי לגופים כמו התנועה והתנועה לא בעצם ולא במקרה ולזה אמר הנביא ואל מי תדמיוני ואשנה ואילו היה גוף היה דומה לגופים, וכל מה שבא בספרים מתוארי הגופים כגון השיבה והעמדה וכיוצא בזה פלם הם כנגד לשון בני אדם כמו שאחז"ל דברה תורה כלשון בני אדם וגו'.

והרמב"ן מעיד באגרת התנצלות ספר המורה שפך היה דעת כל חכמי צרפת וכתב בשם החסיד ר' אליעזר מגרמיזא יוצר הכל ויודע הכל אמת אין לו פנים ואחור וגובה פי אין קץ ותכלית לכל אשר יש בו ואין לו גבול ולא אברים לבוורא עולמים.

ומה שכתוב בפירוש השירים ראשו פתם פז קונצותיו תלתלים אינו אלא דרך משל תראה במד' חזית וכו' עד שכל הרבנים ור' חננאל ור' גסים ידעו וכתבו שאין דמות וגשם לבוורא וקללו המאמין בזה.

ואם כך הוא האמת ראוי לנו לחקור מהו זה דכתב רחמנא בצלמנו פדמותנו. והנה הרי"א פירש שצלם ודמות הם שמות נרדפים מורים שניהם על ענין אחד.

והעד שבמקום א' נאמר ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אותו ובמקום אחר נאמר בדמות אלהים ברא אותו. ולכן חשב שפדמותנו פירוש לצלמנו להודיע שמה שאמר בצלמנו הוא דרך העברה לא שיפול בבוורא באמת שם צלם.

וענינו שיהיה האדם דומה לו ויהיה מפלל ההדמות שפמו שהספה הראשונה הוא תכלית המציאות פלו ואליו יעלו כל הנמצאים והוא תכליתם פן האדם הוא תכלית פל ההנחות השפלות החמירות.

וכמו שהי"ת מושל בכל הנמצאות פלם ומנהיגם פן האדם יהיה מושל ורודה בכל הנמצאות השפלות והוא אומר ירדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה וגו'. ולפי שאין דבר דומה בשווי לו יתברך אמר פדמותנו בכף הדמיון.

אמנם הרמב"ם בהתחלת המורה עשה הבדל בין צלם ודמות. ונדעתו שהצלם נופל על הנפש שהיא הצורה המינית כמו שנאמר צלמם תבנה פי הבזיון דבק בנפש ולא בתכונת האברים כי לא יצויר בשכל שהש"י יבנה האדם מצד תמונתו אם הוא שלם בשכלו והדמות אמר שהיא ההשגה השכלית אשר לא ישתמש בה חוש ולא מעשה גוף ולא יד ולא רגל ולכן דמה אותה בהשגת הבורא אשר אינה בכלי ואם אינו דמיון באמת אבל לנראה מן הדעת תחלה ונאמר באדם מפני זה הענין ר"ל מפני השכל האלהי המדובק בו שהוא בצלם אלהים ובדמותו לא שהש"י גוף שיהיה בעל תמונה.

ויפה דבר כי בודאי האדם באופן מה דומה להקב"ה ולמלאכים מפאת הנשמה האלהית ורוחנית וההשגה השכלית אשר בהם מתעלה על כל התחתונים. וכבר חשבו אחרים שצלם הוא לשון צל וכמו שהצל הוא נחקק ונרשם מהדבר העומד פגודו ומתייחס אליו בכל חלקיו פן האדם הוא מחוקק ונרשם מהציור האלהי המשפיע על גבראיו.

וכמו שהצל יתקף נוכח המאיר פגודו פן ראוי לאדם שילך אחרי ה ובדרך כיו. ויש מי שפירש בצלמנו בצלם שכלנו הנפרד ממנו הוא צלם העולם ותכונתו שהוא עולם המלאכים ועולם הגלגלים והעולם השפל וזה שהאדם נברא בדוגמת העולם בכללו ומפני זה נקרא עולם קטן והעולם אדם גדול כי הראש באדם ששם השכל שופע הוא פגוד העולם השכלי ששם השכלים הנבדלים הלב שהוא באמצע הגוף ומתנועע תמיד ונותן החיות והתנועה לכל אברי הגוף הוא פגוד העולם האמצעי עולם הגלגלים שהם מתנועעים תמיד ומניעים לכל התנועות וכמלה היושב באמצע חילותיו דומה לשמש היושב באמצע השבעה פכבי לכת.

והפכד ושאר אברים שבשפלי הגוף אשר שם יתהו ארבעה הליחות הם פגוד העולם השפל שהוא בעל ההנה והפסדו על הבחינה הזאת יתאמת שהאדם דיוקנו וצלמו במה שנטבעו בו ציוריו ופעולותיו באופן גפלא: גם הרב רבי יהודה הלוי הפליא לעשות בספרו הנכבד מ"ד סימן ג' וז"ל ואל יקשה בעיניך דמות אדם לבורא כי בבחינת השכל נדמה לו תחלה באור כי הוא החשוב שבמוחשי' והדק שבהם והסובב והכולל חלקי העולם יותר מכלם.

וכאשר נחשוב במדות שאי אפשר לדחותם בין על דרך ההעברה בין על דרך האמת כמו חי ויכול ויודע וחסד ומסד' ונותן לכל דבר מה שראוי לו ושופט צדק לא נמצא במה שאנו רואים דמיון קרוב מהנפש המדברת והוא האדם השלם וזה מצד שהוא אדם לא מצד שהוא גוף כי הוא משתתף בזה עם הצמח ולא מצד שהוא חי כי הוא משתתף בזה עם הבהמות.

וכבר דמו הפילוסופים העולם האדם גדול והאדם בעולם קטן. ואם הדבר פן והאלהים הוא רוח העולם ונפשו ושכלו וחייתו כאשר נקרא חי העולם כבר נתבאר הדמיון על דרך השכל.

כל שפן שלנבואה ראות יותר גלוי מההקשה והראות ההוא השיג ההמון העליון עין בעין וראה צבא השמים מהרוחניים הקרובים וזולתם בצורת אדם ולהם רמז באומרו נעשה אדם בצלמנו כדמותנו וגו' ועתה קורא משפיל ראה איך בקיצור דבריו נתן שלש תשובות

בדבר כי הנה בתחלה הורה כי טעם הדמוי אשר יעשה האדם להש"י איננו כי אם בבחינת שכלית ר"ל כי מצד השכל אשר בו נבדל מיתר הפעלי חיים עליו נא' בדבר המור' כי בצלם אלהים עשה אותו הורה שנית שהדמוי הוא כי בהיות האדם עולם קטן כמדרכת האל ית' לעולם גדול פן לב האדם אלהאדם.

וכן הרב גיקיטילייא בפ'י מרפכת יחזקאל על פסוק ודמות אדם להנה כתב שכל סדרי המרפכה כלם סדורות בסדר צורת האדם וכל אלו המתנות בהתחברם כלם פאחד נקרא אדם וכלם הם פסאות לשם הגדול והוא ית' מושל על כלם והוא בתוכם כנשמה בתוך הגוף.

והנבאי בספרו עבודת הקדש חלק היחוד פ' י"ח ז"ל יצירת האדם התחילון הנקרא עולם קטן הוא לתבנית האדם הגדול וכו'. סוף דבר תועפות הרים לו בדמיון השלישי באומרו כי דמיון הבורא לאדם הוא בבחינת המלאכים הנראים לנביאים בהיות צורתם בצורת אדם ובזה הספיק עם חכמי האמת שקראו למטטרון עולם המלאכים כמו שכתב החיט פ' ט' האדם העליון ועליהם נאמר בצלמנו כדמותנו.

ולפי זה הדמוי אינו נוגע לית' באשר אין לו דמות הגוף ואינו גוף רק למלאכים הקרובים אליו ועמהם הנה מדבר נעשה אדם דומה לאדם העליון בצורתו כמו שקדם. ואזל לשיטתיה החבר שהמלאכים נבראו מן הגופים היסודיים הדקים.

והרמב"ן באגרת ההתנצלות כתב בשם הגאון רבינו סעדיה בצלמנו שאנו חפצים להתראות לנביאים פרצוף החמוד הוא פני אדם. בצלמנו בצלם שמלאכי השרת נראים בו ודבריו צריכין פירוש ארוך אבל בקיצור דברים אומר כי הן הנה היו השתי דמיונות מהחבר.

ונה פ' באומרו בצלמנו שאנו חפצים להתראות לנביאים הורה שהפסוק כפשוטו והשי"ת בהראותו את יקר תפארת גדולתו לנביאים הנה מתראה לשכלם בצורת מלך יושב על פסא כמאמר דניאל איש חמודות חנה הנית עד דכרסון רמיו ועתיק יומין יתיב וגו'.

והוא מה שאמרו חז"ל גדול כחן של נביאים שמדמין צורה ליוצרה שנא' ועל דמות הפסא דמות כמראה אדם ממש. והוא מה שאמר הפסוק וביד הנביאים אדמה.

ובאומרו בצלם שמלאכי השרת נראין בו הוא ההדמוי השני בהיות שהמלאכים כדבר חכמי האמת צורתן בצורת האדם וכן נראין לעיניהם. סוף דבר החיט הציוני והריקנטי נמנו וגמרו שאין הבשר נקרא אדם אלא הנשמה ועלי' אמרה תורה בצלמנו כדמותנו.

ועל כל פנים לא נוכל להכחיש שהאדם דומה להקב"ה ולמלאכים בנשמה האלהית בהשגה השכלית ובהיותו פועל בבחירה ורצון. ומזה המקום בנדאי הוכיח אפלטון השארות הנפש וכן אמר באלסיביאדי ופידרו אם האדם הוא צלם אלהים והאלהים נצחי האדם מוכרח שיהיה נצחי ונה הוא המקום הב' מורה מעלת האדם ומדרגת נשמתו השלישי הוא (בראשית שם) וירדו בדגת הים ובעוף השמים וגו' וזה שפשוטו שכל הירידה והממשלה הזאת בנדאי נייחס אותה אל הנפש יען שהאדם מצד הגוף אין לו כח לעמוד ולהתיצב נגד התנינים הגדולים והחיות הטורפות מעשים בכל יום יוכיחו.

ולכן מוכרחים אנו לומר שהירידה הזאת היא מפאת הנפש שבהיותה בשלמותה ישאר פח לשום בעל חי להרים ידו ורגלו או להזיק שום איש מאישי האדם. וכמו שאמר רבי חנינא בן דוסא לתלמידיו ראו בני אין הערוד ממית אלא החטא ממית כי אז ישתבש הסדר הטבעי שלהם ועל דרך נס או בהשגחה פרטית כי הרבה שלוחים למקום פוגעים בגזרת יוצר באדם ומזיקין אותו.

וכן אחז"ל זכו ירדו ל"ז ירדו רצונם זכו ירדו וימשלו בהם ואם לאו ירדו ממדרגתן והב"ח הראוי כפי הטבע להיות נכבד ומשועבד אליו יעלה למעלה ויגבר עליו והוא ירד מטה מטה ממדרגתו וינוק ממנו.

משל למלה שהיה לו שר חביב ונחמד עליו יותר מכלם כל זמן שזה השר נושא חן בעיני המלה כל העם מקטון ועד גדול נשמעים אליו ונכנעים לפניו ומחנפין אותו. אמנם אם יודע להם שחטא למלה וצלו סר ממנו אז תכף ומיד מלשיני' אותו ומגלים חרפתו לפני המלה ומסבבים מיתתו כמו שקרה להמן עם חרבונא.

וכן המלה הוא הקב"ה השר חביבו ונאמן ביתו הוא האדם וכמו שאחז"ל חביב אדם שנברא בצלם. ובודאי כשהוא מוצא חן בעיני ה' כל הנבראים פלם נכנעים לפניו וסרים למשמעתו אבל לאחר שיחטא אפי' הבהמות אשר כפי טבעם משועבדים אליו פורקים עולם מעל צוארם ורומסים גדולתו.

ונהו שאמר במסכת שבת רמי בר אבא אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה שנא' אדם ביקר בל ילין גמשל כבהמות נדמו. ובזוהר פ' וישב נאמר שפאשר האדם שלם בדיוקנו ירצה בפרצוף הנשמה הנקרא אדם שלא חטא כל הבריות מתניינראים ממנו כדכתיב ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ וגו' וכיון שיש פגם בגוף הנשמה מסתלקת ממנו והוא דומה לבהמה שנא' ואדם ביקר בל ילין גמשל כבהמות.

ולכן נמצא שפאשר הפיר קנו חטאו התחיל להתניירא מן החיות ואמר והיה כל מוצאי יתרגני והוצרף הקב"ה לשום בו אות א' משמו הגדול לבלתי הכות אותו כל מוצאו שהם החיות כי לא היו אז זולתם בעולם בריות שיוכלו להזיקו והנסיון יוכיח שהרי לדניאל סגר פום אריותא ולא חבלוהו ולנביא שהלך לבית אל יען אשר לא שמע לקול ה' וימצאהו הארניה ומיתהו כדבר ה'.

וכיוצא בזה נמצא בספר הזוהר פ' ואתחנן בב' לסטים שפאו על ר' אלעזר ור' חייא ובאו שני חיות והרגום. ומעשה לרשב"י נחביריו שהגיעו לאגם מים וראו שנחש גלחם עם אפעה ונצולו וכן מעשים רבים.

והיוצא מזה הוא שמדרגת האדם וממשלתו על הב"ח הוא כל זמן ששומר מעלת צלמו ונהו בצלמנו כדמותנו וירדו אבל אם ישחית הצלם והדמות אז ירדו בצרי תחת היו"ד והב"ח יעלו למעל' שמותר האדם מן הבהמה אין כ"א הנשמה הטהור'.

ומכאן ראיה שהנפש היא אלהית שאם נפש האדם היא כנפש אחד מהב"ח למה יהיה הירידה והממשלה הזאת עליהם ולמה יתיר לו לשוחטם ולאונכלם. אלא שבנדאי היתרון הזה הוא מפאת הנשמה הרוחנית אשר בה מתעלה עליהם.

וכן בְּדוֹד הוא אומר וּתְחַסְרֵהוּ מַעַט מֵאֱלֹהִים וְכַבּוֹד וְהֶדָר תַּעֲטֹרֵהוּ תִמְשִׁילֵהוּ בְּמַעֲשֵׂי יְדִידָךְ וגו' וְהִרְצוֹן שֶׁהִקְב"ה הִגְדִּיל אֶת הָאָדָם עַל כָּל הַנִּמְצָאִים וְחָנַן לוֹ הַנֶּפֶשׁ הַמְּכֻנָּה כְּבוֹד כַּמֵּד"א וַיִּגְלַל כְּבוֹדִי וּבְמִקוֹם אַחַר לִמְעַן יִזְמַרְךָ כְּבוֹד וְלֹא יִדּוּם וְכֵן וּבִקְהָלָם אֵל תִּסַּח כְּבוֹדִי וְלִמַּד לוֹ בִּינָה וְהִשְׁכֵּל שֶׁהוּא הֶדְרוֹ וּבִבְחִינַת אֱלוֹי הַדְּבָרִים הַמְּשִׁילוֹ עַל מַעֲשֵׂי יְדִידוֹ וְשֵׁם כָּל הַשְּׁפָלִים תַּחַת רַגְלָיו.

הַרִי לָךְ שְׁפָל הַגְּדוּלָּה הַזֹּאת הִיא מִפְּאֵת הַנֶּפֶשׁ הַרוּחָנִית אֲשֶׁר הִשְׁפִּיעַ בּוֹ: הַרְבִּיעִי הוּא (בְּרֵאשִׁית א' לָא) וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד. וְנֵה שְׁפָכָר הַקָּשׁוּ כָּל הַמְּפָרְשִׁים כִּי לָמָּה זֶה לֹא נֶאֱמַר בְּבְרִיאַת הָאָדָם וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב כְּמוֹ שְׁכַתוֹב בְּשֵׁאֲר הַדְּבָרִי בְּנִבְרָאוֹ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ בְּהִיוֹת הָאָדָם יוֹתֵר טוֹב וְשִׁלְמֵם מְכַל בְּרוּאֵי מַטֵּה.

וְתִרְצוֹ שְׁפָכָל שֵׁאֲר הַנִּמְצָאִי נִשְׁלַם טוֹכֶם בְּהִנִּית' אֲבָל הָאָדָם טוֹבוֹ וְשִׁלְמוֹתוֹ נִקְנָה מִמַּעֲשָׂיו וַיִּגִּיעֵתוֹ לֹא נוֹדַע זֶה עַד יוֹם מוֹתוֹ. אֲשֶׁר עַל כֵּן אֶחָז"ל שֵׁאֲרֵי הַקְּב"ה מְיַחֵד שְׁמוֹ עַל הַצְּדִיקִים בְּחַיֵּיהֶם שֶׁנֶּאֱמַר הֵן בְּקוֹנֵשׁוֹ לֹא יֵאֱמִין.

וְשִׁלְמָה הַמְּלָךְ ע"ה יוֹם הַמָּוֶת מִיּוֹם הַנִּלְדוֹ. אֲבָל הָאָמֶת כְּפִי רַבְּנָן דְּאָמְרֵי לָהּ כַּב"ר פ"ט בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינְיָא בְּרֵי אִידֵי ור' פִּנְחָס וּכ' חִלְקִיָּהוּ מְאֹד הוּא אָדָם אוֹתִיּוֹת דְּדִין הִינּוֹן אוֹתִיּוֹת דְּדִין כִּי הָאָדָם הוּא תְּכָלִית הַכֹּל וְכָל הָעוֹלָם כְּלוֹ לֹא נִבְרָא אֱלָא לְצוּוֹת לָזֶה.

וּלְפִי זֶה וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֵינּוֹ חוֹזֵר לְכָל אֲשֶׁר בָּרָא כ"א לָאָדָם כִּי בּוֹ בִּיצִירְתוֹ רָאָה אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה יַעֲן הוּא דְּיוֹקְנֵנוּ שֶׁל מְקוֹם וְצִיּוּר כָּל פְּעוּלוֹתָיו כַּאֲשֶׁר הוֹכַחְנוּ וְלִהְיוֹדִיעַ זֶה כְּתוּב וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד אוֹתִיּוֹתָיו הֵן הֵן אוֹתִיּוֹת אָדָם כְּדִלְעִיל.

וְאִם כֶּף הוּא הָאֵל לָךְ הַבְּדֵל אַחַר אֲשֶׁר בּוֹ הַבְּדִיל הַקְּב"ה אֶת הָאָדָם מִשֵּׁאֲר בְּרִיּוֹתָיו וְשִׁכְלָם נֶאֱמַר וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב. אֲמַנָּם בְּאָדָם סִפֵּר בְּשִׁבְחוֹ בְּאִמְרוֹ וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד וּמִיָּדוֹ הִיָּתָה לוֹ הַשְּׂבַח וְהַגְּדוּלָּה הַזֹּאת לְהוֹרוֹת וְלִהְבְּדִיל בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ ר"ל בֵּין נִפְשׁוֹ לְנֶפֶשׁ כָּאֵר הַבְּעָלִי חַיִּים כִּיִּתְרוֹן הָאוֹר מִן הַחֹשֶׁךְ: הַחֲמִישִׁי הוּא (בְּרֵאשִׁית ב ז) וַיִּיצֹר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֶפְרָ מִן הָאֲדָמָה וְזֶה שְׁפָשְׁדָבָר הַכְּתוּב בְּבְרִיאַת הַחַיּוֹת תִּמְצָא וַיִּיצֹר ה' אֱלֹהִים מִן הָאֲדָמָה כָּל חַיַּת הַשָּׁמַיִם וְגו' בִּיּוֹ"ד אַחַת אֲבָל בְּבְרִיאַת הָאָדָם וַיִּיצֹר בְּב' יוֹדִין.

וְנֵה לֹא נִפְל בְּמִקְרָה כִּי אֵי לָךְ אוֹת בְּמִקְרָא שְׁלֹא יִהְיוּ תְלוּוִים בְּהַ תְּלֵי תְלוּוִים שֶׁל סוּדוֹת וּרְמָזִים. וְלִכֵּן מוֹכְרָחִים אָנוּ לוֹמְרֵי כְּדָבָרֵי חֲזוֹ"ל בַּב"ר פ' י"ד שֶׁרַנְמָזוּ כַּאֲן ב' יְצִירוֹת א' מִן הַסַּחְתוֹנִי שֶׁהוּא הַגּוֹף וּא' מִן הָעֲלִיוֹנִים שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ מֵה שֵׁאֲרֵי כֵן בְּשֵׁאֲר ב"ח אֲשֶׁר אֵין בָּהֶם בְּלִתֵי יְצִירָה א' שֶׁהוּא הַגּוֹף.

וּמֵה מְאֹד הִגְדִּיל הַקְּב"ה אֶת הָאָדָם בְּמֵה שֶׁיִּיחַד יְצִירְתוֹ לְעַצְמוֹ וְלֹא הִטִּיל עַל זוּלָתוֹ אִפִּי הַחֲלֵק הַפְּחוֹת וְהַנְּבֻזָה מִמֶּנּוּ בְּאוֹמְרוֹ בְּעִנְיַן הַגּוֹף וַיִּיצֹר. וְעַל הַנֶּפֶשׁ וַיִּפַּח בְּאִפּוֹ לֹא עָשָׂה כֵן לְכָל בְּרִיּוֹתָיו.

וְלִכֵּן אֵינּוֹ מִן הַטְּמֵה אִם הַפְּלִיא הַקְּב"ה לְעֲשׂוֹת בְּהִרְכָּבָתוֹ כָּל כֶּף מִן הַשְּׁלֵמִיּוֹת עַד שֵׁאִיּוֹב אָמַר וּמִבְּשָׂרֵי אֶחָזָה אֱלוֹהֵי ר"ל שְׁלֵמוֹת פְּעוּלוֹתָיו יֵת' וַיִּתְעַלָּה שְׁמוֹ וְזֹאת ג"כ הִיא רְאֵיָה גְמוּרָה שֶׁהַנֶּפֶשׁ הִיא אֱלֹהִית כִּי לָמָּה יִטְרִיחַ ה' לְעֲשׂוֹת הַגּוֹף אֲשֶׁר בְּעֶפְרָ יְסוּדוֹ אִם לֹא בְּשִׁבִיל שֶׁהוּא כְּלִי לְנִשְׁמָה הַחֲשׂוּבָה חֲצוּבָה מִתַּחַת כֶּסֶף כְּבוֹדוֹ: הַשְּׁשִׁי הוּא (בְּרֵאשִׁית שֵׁם) וַיִּפַּח בְּאִפּוֹ נִשְׁמַת חַיִּים לְשׁוֹן שְׁמִמְנוֹ יוֹכֵן הִיוֹת הַנִּשְׁמָה רוּחָנִית וְעוֹצֵם מַעֲלָתָה

בהיותה אצולה מרוה"ק וכאילו כביכול הגיעה הקב"ה אפיו אל הגולם ונפח בו הנשמה ועמה הנשפיע מתכמתו על האדם ובזה הורה הכתוב שהנשמה היא אלהית יען באה אליו מחוץ אחר שנגברא הגוף עפר מן האדמה מה שלא תמנא בשאר ב"ח אשר כלם בפעם א' נבראו עם הנפש הצומחת והמרגשת.

ולפי שאין אצלנו יסוד יותר דק מהרוח יחס זה העצם לדבר נפוח אבל היא נפיקה אלהית לא נפיקה יסודית. וכמו שכתב הרמב"ן הודיענו זה המאמר שלא באה בו מהיסודות כמו שרמזו בנפש התנועה גם לא בהשתלשלות מהשכלים נבדלים אבל רוח השם הגדול מפיו דעת ותבונה פי הנפוח באפי אחר מגשמותו נותן בו וזהו שנאמר ונשמת שדי תבינם כי היא מיסוד הבינה ע"ד האמת ע"כ לשון הרב והחכם בן עזרא כ' פי שם נשמה לא נאמר כ"א על הנשמה השכלית כי היא מן השמים וכו' בעלי פרפראו אמרו נשמה בגי' השמים.

ונהו סוד יקרא אל השמים מעל ובהיותה אחת בנושא רבת הפחות יקראה הכתוב נשמת חיים והרצון נפש הכוללת הפחו' כלם וכל מיני החיים הצמיחה וההרגש וההשפלה שהיא החיים הנצחיים או רומז לחיי המלאכים וכפי מה שפירש הרשב"י הקב"ה נפח בקרבן נשמה מטבע השכלים הנבדלים שהם חיים וקיימים באישיהם והוא והוא ברשעתו עשה עצמו כאחד הב"ח הבהמי' והוא אומר ויהי האדם לנפש חיה בהמי' והיותר נכון נשמה תצובה ממקור החיים.

ואיך יהיה הפירוש הפסוק הזה מורה באצבע שחבה יתירה נודעת לו לאדם מפאת הנפש המשפלת יען בכל שאר הב"ח נא' ויצר ה' אלהים מן האדמה כל חית השדה וגו' יורה שצורתם אינה דבר יוצא מחומר האדמה ולכן תתנהו בהווייתו ותפסד בפרוודו אבל באדם נאמר ויצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה יורה שיש מצירות לאדם זולת העפר אלא שעשה חומר מעפר האדמה והחומר הזה נמשך אחריו ועשוי לצרכו ואח"כ נפח בו הנשמה הטהורה והזכה וזהו היתרון השש"י: השביעי הוא (בראשית שם) ויהי האדם לנפש חיה וכבר הקשה רש"י כו מה הנה היתרון הזה אם כל הבהמות והחיות נקראים ג"כ נפש חיה.

ותירץ שנשמתו של אדם חיתה מכלם מפני שנתחדש בו דעת ודבור. והראב"ע פי' שה האדם מיד פחיות ולא כתנוקות.

וכבר השיג עליו הרמב"ם באומר כי מה חשיבותא היא זאת שידמה למהירות תנועתו לב"ח. והרמב"ן פי' נפש חיה שתהיה תמיד חיה נצחית בלתי מיתה ונפסדת והוא הנכון. אבל אנקלוס תרגם לרוח ממללא. ולזה נקרא האדם בפי הפל חיי מדבר ואף שהפילוסוף פורפיריא"ו גזר שיש מן הב"ח שיש להם שכל ולשון שאינו מוכן ממנה כמו שאנחנו לא נדע לשון היונים וההנדיי' וההגריי' יותר הגוים הנכריים אצלנו ושפולוניא"ו טיאניא"ו וטאלי"סמיליסיא"ו ואחרים היו מבינים אותם.

ויש ג"כ מחז"ל של הגדיל חקמתו של שלמה אמרו שהנה מכיר שיחם. בודאי שהדברים האלו גזומא הם כי לא נתן הקב"ה המעלה הזאת אלא לאדם המשפיל ויודע בשכל אשר חנן לו בפרטות.

וכן כתיב מי שם פה לאדם. וארסטו בספר הפוליטיקה שלו ח"א הכריח שהדבור נתיחד לאדם ולב"ח הקולות בלי ערוב האותיות וחבור המלות פי אינם בעלי דעת ותבונה לצייר בדעת מחשבותם ולהוציא לאור מלתם.

ואף שיש עופות שההרגל והלמוד עושים בהם רנשם ומדברים בשפה ברורה ברור הוא שלא בשכל ידברו. ולכן האדם בלבד נקרא חי מדבר.

והיתרון הזה בנדאי השיג האדם בעבור נפשו היקרה וכן כתוב ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה פי כפי מה שפירש אנקלוס הוא לרוח ממללא. והיה זה יען שאר הב"ח אינם צריכים לקיומם אלא המזונות אשר בנקל הכין להם הטבע אבל האדם הנברא ללמוד וללמד עבודת בוראו ולהיותו מאושר לא לבד בעוה"ז אלא בעוה"ב מיד שנפח בו הקב"ה הנשמה נתן לו הדבור כמו פלי צרכיין להשיג אושרו.

והמעלה הזאת לא נתנה אלא לו להנאתו ולטובתו ראה זה חלק אדם מאל וחלק אלוה מעולמו: השמיני הוא (בראשית כ"ח) ניטע ה' אלהים גן בעדן מקדם וישם שם את האדם אשר יצר. וזה שאם תסתכל בפסוקים תראה שזכר שתי פעמים שהונח אדם בגן עדן.

פי הנה ראשונה אמר ניטע ה' אלהים גן בעדן מקדם וישם שם את האדם אשר יצר. ואחר שהשלים זכרון הגן והנהרות אמר ויקח ה' אלהים את האדם ויניחהו בגן עדן שהוא קפל מבואר.

וכבר השיב הרי"א בשם י"מ שויניחהו בג"ע הוא סמוך עם ויצו וכאילו אמר וכאשר לקח אלהים את האדם והניחו בג"ע אז צנה עליו מכל עץ הגן. ודבריהם אינם נכונים פי מאחר שאמר למעלה וישם שם את האדם פשיטא ודאי שאחר זה בא לו הצווי ועדן השניא במקומה עומדת.

אמנם הוא מעצמו כתב שחזר הפתוב לומר ויקח ה' אלהים את האדם וגו' להודיע תכנית הנחתו שם כאילו אמר והנה לקח ה' אלהים את האדם ויניחהו בג"ע זה פדי לעבדה ולשמרה. והיתה העבודה שיאכל מהעצי שהותרו לאכילתו והשמירה שלא יאכל ממה שהותר עליו כאילו לנסות אותו בא האלהים לדעת הישמור מצותיו אם לא ולכן הניחו שמה.

אבל לפי דעתי עדיין נוכל להקשות ולמה לא פירש הפתוב זה התכלי למעלה ואמר וישם שם את האדם אשר יצר לעבדה ולשמרה וכפל הנחתו בג"ע בלי צורך. והרמב"ן כתב שבאומר וישם שם את האדם אשר יצר הודיענו הפתוב שני דברים.

הא' שלא נברא אדם בג"ע אלא חוץ ממנו ואחר שנברא שמו הקב"ה שם. והב' ששם היות שהאדם והגן נוצרו ביום הששי הנה ראשון נוצר האדם ואח"כ נוצר הגן אשר הושם שם.

ומפני זה הפתוב ראשונה וייצר ה' אלהים את האדם ואח"כ ניטע ה' אלהים גן בעדן מקדם וישם שם את האדם אשר יצר. ובמחילת כבודו לא דבר נכונה פי כבר השרישו לנו חז"ל על פסוק אחר וקדם צרתני שהאדם היה האחרון שנברא במעשה שמים וארץ ואם הג"ע נברא לאחר יצירתו הוא האחרון ולא האדם ועוד שכל המפרשים פה א'

מעידין שהג"ע נברא ביום הג' ואם האמת כן הוא בנדאי שהפסוק הראשון לא בא אלא להודיענו מעלת האדם ומדרגתו על כל השפלים.

ולכן תכף ומיד שהזכיר בריאת הג"ע ספר בשבחו באומרו ויש' שם בעצמו ובכבודו את האדם אשר יצר לא עשה כן לכל שאר בריותיו וב"ח. ואחר שבזה האופן הגיד גדולתו מפאת נפשו אז ספר שלמות הגן ואיך ספק לו כל צרכיו בתוכו בהצמיחו שמה כל מיני העצים המועילים נחמדים למראה וערבים לחיך.

ואח"כ איך לוקח האדם והניחו הקב"ה שם לעבדה, וילשמה. ולא לחנם חזר הפתוב ופירש לנו בריאת האדם והגן עזן בלבד בהיותם פלולים במעשה יום שלישי וששי כי היה זה להורות מעלת אלו הנבראים בעולם התחתון ושהג"ע נברא בשביל האדם והאדם בשביל הגן עזן כי לא לתהו בראו אלא לשבת בו יצרו להשיב נפשו מני שחת וילאור באור החיים: התשיעי הוא (בראשית כ יו) ויצו ה' אלהים על האדם לאמר מפל עץ הגן וגו' מפאן אמה למד שהאדם הוא בעל בחירה ורצון כי לא בא הצווי ואזהרה והשכר ועונש למי שהוא אנוס ומוכרח במעשיו כי אנוס רחמנא פטריה והתירה אינה מחייבת בעונש מי שחטא בשגגה.

ואם האדם הוא בחירי בהחלט כמו שראינו בכל ענייניו בנדאי נבדל מפאת נפשו מכל הב"ח שלא יש להם בחירה ורצון אלא נטיה טבעית לכל הדברים אשר לא יכזבו. והנפסיון יורה שהאדם שוער בנפשו שיוכל לדבר ולשתוק לתפוש ולהניח ואיגנו שוער בכת אחר שימנעהו מחפצו.

וזו ראיה גמורה שהוא מנהיג טבעו בשכלו ואם יעש' כן הוא משפיל ואם לאו יהיה סכל. וזאת אומרת שהאדם נבדל בהבדל עצום משאר הב"ח בבחירה ורצון אשר היא פת מפחות הנפש הרוחנית אשר הוכחנו היותה אלהית והעיד עליה הפסוק שזכרנו: העשירי והאחרון שפכלם הוא (בראשית ה כ) זכר ונקבה בראם ויברך אותם ויקרא את שמם אדם.

ונה שפכל הב"ח נאמר שאדם הראשון קרא להם שמות כמו שפתוב ויקרא אדם שמות לכל הבהמה ולעוף השמים ולכל חית השדה כי כמו שמשפיע הקב"ה בו הדעות אמתיות כן השפוע בו שרשי הלשון שהוא המספמת בטבע לאותן דיעות אמתיות ולנמצאים בעצמם.

ולזה לנסותו בא האלהים בהביאו לפניו כל מיני הב"ח לראות מה יקרא להם ואם יסכים דבורו הפעלי לדבור הנברא אצלו יתעלה כפי מה שהטביעו בו באופן מתניחס ונאות בטבע. והעיד הפתוב שפך היה ושפכמתו הרמה קרא לב"ח השמות כפי הוראת טבעיהם ונהו וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו הראוי לו ועם א החכמה הזאת לא ראינו שקרא לו שם חדש והמתין שפי ה' יקבנו ונה בנדאי מגדיל מעלת האדם יען לא לבד הקב"ה יצרו עפר מן האדמה ואח"כ נפח באפיו נשמת חיים אלא שלא הניח שום דבר ממנו לזולתו ואף שמו קרא לו.

ואל יקל בעיניך זה השם הנכבד כי אינו נגזר מאדמה כְּאֲשֶׁר חֲשָׁבו רַבִּים אֲבָל הוּא שֵׁם מוֹרָה תַּחֲלָה עַל יְסוֹד עֲלִיּוֹן פְּנִימִי בְּהִיּוֹתוֹ בְּצוּרַת מַלְבוּשׁ יו"ד ה"א נא"ו ה"א וְזֶהוּ סוֹד דְּמוּת כְּמִרְאֵה אָדָם וְסוֹד וְדְמוּת פְּנִימָה פְּנֵי אָדָם וְהַסִּימָן ה' מֵה אָדָם וְגו'.

וְלִכֵּן כְּאֲשֶׁר הִי"ת הִיָּה קוּרָא לִיחְזַקְאֵל אֲשֶׁר מַחְזֵה שְׂדֵי יְחִזֵּה הִיָּה קוּרָאוּ בְּן אָדָם. וּבְהִיּוֹת מְכַל הַשְּׂמוֹת אֲשֶׁר נִקְרְאוּ לוֹ הַיּוֹתֵר חָשׁוּב מְכַלֵּם לִכֵּן לֹא נֶאֱמַר בְּבְרִיאָתוֹ נַעֲשֶׂה אָנוּשׁ אִו גָּבַר אֲבָל נַעֲשֶׂה אָדָם שְׂרוּמָז עַל מַעֲלַת נִפְשׁוֹ כְּמַד"א נַר ה' נִשְׁמַת אָדָם.

הַרִי לָהּ הַעֲשֶׂרָה מְאֻמְרוֹת שְׂבָהָו נִבְרָא הָעוֹלָם קָטָן וְעֲשֶׂרָה לְשׁוֹנוֹת שֶׁל חֶפְזָה שְׂבָהָו חִיבָב הַקַּב"ה אֵת הָאָדָם וְאִיךָ כָּלֵם כְּאֶחָד יַעֲדוֹן שֶׁהַנְּשֻׁמָה אֲשֶׁר בּוֹ מְמָרוֹם קָדְשׁוֹ הוֹפִיעַ וְנִפְחַ כְּאִפְּיוֹ הִיא אֱלֹהִית וְרוּחָנִית.

וְאֵלּוֹ הֵן הַרְאִיּוֹת אֲשֶׁר חֲצַבְנוּ מֵהַמְּקוֹם הַזֶּה: הַפָּרֶק הַשְּׁנִי כּוֹלֵל שְׁבַעֵה דְרָכִים אֲשֶׁר בָּהֶם סֹר צֶל הַשְּׂאֵל' דְּלָמָּה לֹא נִזְכְּרָה בַּתּוֹרָה הַהַצְלָחָה הַרוּחָנִית. וּמוֹרָה שְׂאִין לְשִׁים לֵב עֲלֶיהָ בְּהִיּוֹתָהּ מִן־סֻדָּת עַל אֲדָנִי תֵהוּ וְבָהוּ.

הַשְּׂאֵלָה הַיּוֹתֵר שְׂגוּרָה בְּכִי כָּל הַמְּפָרְשִׁים מְבַנִּי עִמָּנוּ הִיא כִּי לָמָּה זֶה לֹא נִזְכַּר בַּתּוֹרָה הַיַּעֲוֹד הַרוּחָנִי וְשִׁכְרַת הַנְּשֻׁמָה אַחַר הַמְּנוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּזְכְּרוּ הַיַּעֲוֹדִים הַגְּשָׁמִיִּים. וְחֻכְמֵי הַגּוֹיִם מַלְעִיגִים עֲלֵינוּ בְּאֲנוּמָרִם שֶׁתּוֹרַתְנוּ הַקְּדוּשָׁה הִיא בְּלַתִּי שְׂלָמָה יַעַן אֵינָה נוֹתֶנֶת הַחַיִּים הַנְּצַחִיִּים לְעוֹשֵׂיהָ.

אֲמָנָם הַרִי"א בִּפ' בְּחֻקוֹתֵי הַרְחִיב הַלְשׁוֹן בְּזֶה וְהִבִּיא עַל הַשְּׂאֵלָה הַזֹּאת שְׁבַע' תְּשׁוּבוֹת שְׂכָפִי הָעִיּוֹן הַטּוֹב אֲפֹשֶׁר לְהַשִּׁיב וְאֲנִי לְקַצֵּר בְּאֵתִי וְלִכֵּן בְּרִישׁ מְלִין אֲזַכִּירֵם וְאוֹמַר: הֵא אֲמַר שֶׁהַטּוֹבוֹת וְהַרְעוֹת אֲשֶׁר נִזְכְּרוּ בְּדַבְרֵי הַבְּרִית הָיוּ בְּלִבְד הַסֵּרַת הַמוֹנְעִים וְהַרְחַקַת הַדְּבָרִים הַמְּעַכְבִּים אֵת הָאָדָם מִקְּנִין שְׂלֵמוֹתוֹ כִּי הַשְּׂכָר וְהַעוֹנֵשׁ הַאֲמִיתִי הוּא רוּחָנִי מְגִיעַ אֶל הַנְּפֶשׁ בְּעוֹלָם הַנְּשֻׁמָת וְשִׁכְרַת מְצוֹת בְּהֵאֵי עֲלָמָה לִיכָא: הַב' שֶׁהַגְּמוּל הַרוּחָנִי הוּא עֲמֻק וְקוּשָׁה לְשִׁכְל הָאָנוּשִׁי לְצִיּוּרוֹ וְהַתּוֹרָה נִתְּנָה לְהַמּוֹן הָעַם עִם חֻכְמֵיהֶם וְלִכֵּן רָאוּי שֶׁתִּיַּעַד לָהֶם הַגְּמוּל הַגּוֹפִיִּי אֲשֶׁר לֹא הָיוּ מְכַחֲשִׁים אוֹתוֹ: הַג' שֶׁהַשְּׂאֵרוֹת הַנְּפֶשׁ וְתַגְּמוּלָהּ כְּכִי שְׂלֵמוֹתָהּ הוּא דָּבָר מִתְחַיֵּיב לְטַבַּע הָאָנוּשִׁי לְפִי שֶׁהַצְּלַחַת הַנְּפֶשׁ אֵינָה מֵהַדְּבָרִים שֶׁיִּקְוּבוּ מֵהַדָּת הָאֱלֹהִית בְּלִבְד כִּי גַם הַכְּרַעַת הַשְּׂכָל וְשִׁקוּל הַדַּעַת יִסְיָבָה.

הֵלֵא תִרְאָה שְׂלֵא יֵשׁ אֲנוּמָה וְלִשׁוֹן כְּכִי מֵה שְׂרָאִינוּ בְּסַפְרֵיהֶם שְׂלֵא קִיַּיְמוּ וְקַבְלוּ הַדַּעַת הַזֶּה מֵהַשְּׂאֵרוֹת הַנְּפֶשׁ. וְלִכֵּן הָיוּ יַעֲוֹדֵי הַתּוֹרָה בְּדְרָכִים גְּסִיִּים לְמַעֲלָה מֵהַטַּבַּע כְּכִי הַהַשְּׂגָחָה הָאֱלֹהִית וְלִכֵּן לֹא בָּאוּ בְּכֻלָּם גְּמוּל הַנְּפֶשׁ בְּשִׁכְרַת וּבַעוֹנֵשׁ הַרוּחָנִי לְהִיּוֹתוֹ מְחוּנָיִב מְטַבַּע הַנְּפֶשׁ וְאֵינוּ בְּדַרְךָ פְּלֵא כְּשֶׁאֵר הַיַּעֲוֹדִים הַגְּשָׁמִיִּים: הַד' שֶׁלֵּהִיּוֹת כָּל זֶרַע אָדָם וּבְנֵי נֶחַם זוֹלַתִּי יְחִידִי סְגוּלָה כְּשֵׁם וְעֵבֵר וְאַבְרָהָם כָּלֵם עוֹבְדִים לְכוֹכְבִים וּמְכַחֲשִׁים הַשְּׂגַחַת הַשֵּׁם בְּפֶרְטֵי בְנֵי אָדָם וְנִמְשָׁכוּ אַחֲרֵיהֶם מֵאֲמִינֵי הַקְּדָמוֹת לִכֵּן לְעַקוֹר מְלַבֵּם הַמַּחְשָׁבָה הַרְעָה הַזֹּאת בָּאוּ הַיַּעֲוֹדִים גְּשָׁמִיִּי וְהוֹצֵרָה לְהַבְטִיחֵם בְּדְבָרִים שִׁישִׁיגוּ אוֹתָם בְּחוֹשִׁיָהֶם מוֹרִים בְּהַכְרַחַת שֶׁהוּא יֵת' מְשַׁגִּיחַ וּבַעַל רְצוֹן וְיָכוֹל עַל הַטַּבְעִי כְּרַצוֹנוֹ בְּאֲשֶׁר כָּלֵם מַעֲשֶׂה יְדִיו: הֵה' שְׂעוּבָדֵי עַפּו"ם בְּיָמִים הַקְּדָמוֹנִים הָיוּ מוֹעֲדִים לְעוֹבְדֵיהֶם בְּהַצְּלַחַת הַגְּשָׁמִיּוֹת.

וְלִכֵּן רָאֵתָה הַחֻכְמ' הָאֱלֹהִית לְהַבְטִיחַ לָהֶן שְׂלֵא יִחְשְׁבוּ שֶׁכְּבִטוּל אוֹת' הַעֲבוּדוֹת יִסְפְּרוּ מֵהֶם הַטּוֹבוֹת הָאֵלוֹ אֲבָל בְּהַפְּךָ שְׂבָהָרְחִיקָם מֵהֶם יִנְשָׁפְעוּ עֲלֵיהֶם בְּהַשְּׂגַחַת הַשֵּׁם טוֹבוֹ'

והצלחות יותר ויותר: הו' שהצלחת הנפש ודבקותה בבוראה שהוא השקר האמיתי כבר בא מבואר גם בדברי הברית במ"ש והתהלכתי בתוככם ונתתי משכני בתוככם והייתי לכם לאלהים.

ואין זה כ"א בהתבררות ודבוק הענין האלהי בנו בדבקותנו הנפשית בעולם הנשמו' הז' שלא היה אפשר ליפגס שום יעוד רוחני בין היעודים הגשמיים שגזפרו בדברי הברית כי הם היו פוללים לכל האנמה כי הנה רבוי הגשמיים וברכת התבואות ונצחון האויבים ושאר הדברים שגזפרו שם הם יעודים לכלל ולכן היו פלם גשמיים פפי רובם במצות ובעבירות שפעם והעיר גדון אחר רובו.

אמנם יעודי הנפש אינה אלא לכל איש ואיש בפרטיות פי היחיד בזכותו יחיה ובעונו ימות ולכן לא נכתבו בתוכם. עד פאן קיצור דבריו.

ואינני רוצה להשיג פנגדם ולברר לעת עתה הבר מתוך הפסולת. אבל באתי להודיע קשט אמרי אמת פי השאלה הזאת נשענת על קנה הרצון והשקר יען בהרבה מקומות מן המקרא תמצא מבואר ומפורש השקר הנפשית כמו שתראה בפרקים הנמשכים בעזרת שוכן שחקים: הפרק השלישי מורה מקום הפסוקים שכתורה, אשר בם מבטיח הקכ"ה שזכר הצדיקי בעולם הנשמו': הגם שלא תמצא בארץ החיים אנמה ולשון אשר לא תודה שהנפש היא רוחנית ונצחית וכמעט שכלם קבלו העיקר הזה מהיהודים שנתישבו במצרים אשר שם ירדו מכל העולם כל הפילוסופים ולמדו רוב חכמתם מהם פאשר ידעו והודו כל הגוים באומנם שכל החכמות יצאו ממקור היהודים ולא יש בינינו ת"ל מי שפופר בעיקר הזה ראיתי ונתון אל לבי לחקור ולדרוש באמונה הזאת עד מקום שידי מגעת פדי שידעו הכל שתורתנו השלמה לא תחסר כל ביה וכמו שאמר דוד ע"ה תורת ה' תמימה.

ולסלק מעלי את תלונות העמים אשר שוח שחו השערה באמנם שאין לישראל שקר נפשי אחר המנות. עתה אקום אנשית בישע אמרות ה' אמרות טהורות ואשר אין פח בהם להכחיש ונה החלי לעשות בעזרת שוכן ערבות: המקום הא' הוא בפ' אחרי מות אמר הכתוב (ויקרא יח ה) ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האד' וחי בהם אשר בלי ספק על חיי הנפש ידבר וכמו שתרגם אונקלוס ניחי בהון פחיי עלמא.

והפני' הוא מוכרח פי מי לא ידע שלא יחנה שומר התורה חיים גשמיים יותר ארנפים מזולתו אם הנסיון יוכיח פי כל העמים ילכו איש אחר תאנתם לאכול ולשבעה מכל אשר פחרו ולפח אמין הנה הנם ועצמותיהם יחליצו.

ושומרי התורה אשר אינם אוכלי גבלות וטרפות מוכים בתלישות פח ובנגעים גדולים אשר על פן הורה החבר למלך הכוזר שישראל באנמות הם פלב באברים רב חליים מכלם ורב בריאות מכלם פאשר האריף בח"ב סי' ל"ו.

ואם פך הוא מוכרחים אנו למינים דברי אונקלוס שפחיי העול' הפא ידבר ולא על חיי הגוף. ולהאמין שהתור' מיעד לנו השקר הרוחני הפא אחר המנות וזו ראיה נכונה לכל בעל שכל מודה על האמת.

ואם תשכיל ותעיין בפ' נאִתְחַנֵּן תִּרְאֶה הַרְבֵּה פְּסוּקִים אֲשֶׁר בָּם הִבְטִיחַ הַקֹּב"ה הַהִשְׁאָרוֹת הַזֹּאת. אָמַר (דְּבָרִים ד ד) וְאַתֶּם הַדְּבָקִי בַּה' אֱלֹהֶיךָ חַיִּי פְּלִכֶם הָיוּ וְאִם עַל חַיִּי הַגּוֹף מְדַבֵּר מַה בָּא הַפְּתוּב לְהוֹדִיעֶם וְכִי לֹא הָיוּ יוֹדְעִים שֶׁהָיוּ חַיִּים כָּלֵם אֲלֵא בְּנֹדָאֵי שֶׁהָיָה מְבֹשְׂרָם כִּי לְהִיּוֹת' נִכְנָעִים לְעִבּוּדָתוֹ וְשׁוֹמְרֵי מִצְוֹתָיו כְּמוֹ שֶׁהִגִּיד הַפְּתוּב מִי יִתֵּן וְהִי' לְכַבֵּם זֶה לָהֶם לִירְאָ' אֹתִי כָּל הַיָּמִי' הָיוּ דְּבָקִים בּוֹ וּמְזוּמָנִים לְחַיִּי הַעוֹה"ב.

וּכְבָר פִּירְשׁוּ חַז"ל עַל פְּסוּק (שָׁם ו ב) לְמַעַן תִּירָא אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמּוֹר אֶת כָּל חֻקֹּתָיו וּמִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אֹתָהּ וּבְנֶה וּבְנֶה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וּלְמַעַן יִאֲרִיכּוּן יָמֶיךָ חַיֶּיךָ הָעוֹלָם הַזֶּה וּלְמַעַן יִאֲרִיכּוּן יָמֶיךָ בְּעוֹלָם הַבָּא.

וְעַל הַשֶּׁכֶר הַנִּצְחָתִי הַזֹּאת הִבְטִיחָם בְּלִי סֶפֶק בְּפְסוּק (שָׁם כד) וַיִּצְוֵנוּ ה' לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל הַיָּמִים לְחַיֵּינוּ כִּהְיִי' הַזֶּה וְצִדְקָה תִּהְיֶה לָנוּ כִּי נִשְׁמֹר וְגו'.

בְּאֵר כִּי יֵשׁ בְּמִצְוֹת תּוֹעֵלֶת לְנַפְשׁ אַחַר פְּרִידָתָהּ מִן הַגּוֹף בַּעוֹה"ב כִּי הֵם הַנִּקְרָאִים יָמִים וְכְמוֹ שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה מִי הָאִישׁ הַחֹפֵץ חַיִּים אֲנֵהב יָמִים לִרְאוֹת טוֹב שֶׁהוּא הַטוֹב הַצָּפוֹן לְצַדִּיקִים.

וַיַּעַן הוֹאִיל מִשֶּׁה בְּאֵר הֵיטֵב שֶׁעַל הַטוֹב הַזֶּה מְדַבֵּר אָמַר עוֹד לְחַיּוּתָנוּ כִּהְיִים הַזֶּה ר"ל לְהַחֲיוֹ' אֹתָנוּ בְּעוֹלָם הַנְּשֻׁמּוֹת כְּמוֹ שֶׁאָנוּ חַיִּים בַּעוֹה"ז וְהוֹסִיף וְצִדְקָה תִּהְיֶה לָנוּ וְגו' וְכְמוֹ שֶׁתִּרְגַּם אוֹנְקֵלוֹס וְזָכוּ יְהִי נָטִיר לָנָא לְעֵלְמָא דְאַתִּי.

וְסִיִּים הַפְּסוּק לְפָנֵי ה' אֱלֹהֵינוּ ר"ל בַּעוֹה"ב. הַזֶּה נִתְבָּאֵר בְּפִירוּשׁ הַשֶּׁכֶר הַרוֹחֵנִי לְנַפְשׁ אֲשֶׁר שֵׁם חַיִּים הָאֱמִיתִיִּים חַיִּי הַצְּלָחָה וְשָׁקֵט.

וְכִן יֵשׁ רְאִיָּה אַחֲרַת בְּסוּף הַפְּרָשָׁה אָמַר הַקֹּב"ה לְיִשְׂרָאֵל (דְּבָרִים ז ט) וַיִּדְעַתְּ כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ הוּא הָאֱלֹהִי הָאֵל הַנֶּאֱמָן ר"ל הַגֵּם שֶׁלֹּא יִשְׁלַם מִיַּד לְצַדִּיקִי הוּא נֶאֱמָן לְקַיִּים דְּבָרוֹ וְלִשְׁלַם שֶׁכֶר טוֹב לְצַדִּיקִים לַעוֹה"ב כִּי כֹּה הִיא הַמְּדָה שֶׁהַב"ה מַעֲנִישׁ לְצַדִּיקִים עַל מִיעוּט עוֹנוֹת שֶׁבִיָּדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה לְמַעַן יִנְקוּ וַיְהִיו זִכָּאִים לְחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא.

אֲמִנּוּמִז בְּרִשְׁעִים הוּא בְּהֶפֶךְ שֶׁהַקֹּב"ה מְשַׁלֵּם לָהֶם עַל מִיעוּט זְכוֹת שֶׁבִיָּדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה כְּדִי לְהַאֲבִידָם מִן הָעוֹלָם הַבָּא. וְכֵן כְּתוּב וּמְשַׁלֵּם לְשֹׁנְאָיו אֶל פְּנֵיו לְהַאֲבִידוֹ לֹא יֵאָחַר לְשׁוֹנְאוֹ אֶל פְּנֵיו יִשְׁלַם לוֹ וְתִרְגַּם אוֹנְקֵלוֹס וּמְשַׁלֵּם לְסִנְאוּהִי טָבִין דְּאִינוּן עֶבְדִּין קְדָמוּהִי בְּחַיֵּיהוֹן לְאוֹבְדֵיהוֹן לֹא מְאָחַר עוֹבְד טָב לְסִנְאוּהִי טָבִאֵן דְּאִינוּן עֶבְדִּין קְדָמוּהִי בְּחַיֵּיהוֹן מְשַׁלֵּם לְהוֹן.

וַיּוֹנְתָן בֶּן עֲזַיְאֵל תִּרְגַּם וּמְשַׁלֵּם לְסִנְאוּי אֲגַר עוֹבְדֵיהוֹן טָבִיא בְּעֵלְמ' הַדִּין מִן בְּגִלְל לְמִשְׁצִיא יְתֵהוֹן לְעֵלְמָא דְאַתִּי וְכֵן תִּרְגַּם ג"כ הִירוּשְׁלָמִי וְלֹא תוּכַל לְפָרֵשׁ הַפְּסוּק בְּאִפְסָן אַחַר כִּי פְּנֵיו רוֹצֵה לֹאמַר בְּחַיֵּיו כְּמוֹ (בְּרֵאשִׁית יא כה) וַיָּמַת הָרֵן עַל פְּנֵי תִרַח אָבִיו ר"ל בְּחַיֵּי אָבִיו.

וְאִם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְאָחַר כְּפִי, הַפְּסוּקִים הָאֵלוֹ לְצַדִּיקִים שֶׁכָּרָם עַד לְאַחַר מִיתָתָם וְלְרִשְׁעִים לֹא יֵאָחַר גְּמוּלָם וּמְשַׁלֵּם לָהֶם שֶׁכֶר מִיעוּט הַזְּכוֹת שֶׁעָשׂוּ בַּעוֹה"ז כְּדִי לְהַאֲבִידָם מִן הָעוֹלָם הַבָּא וְכְמוֹ שֶׁאָמַר דָּוִד בְּפִרוּחַ רִשְׁעִים כְּמוֹ עֶשֶׂב וְגו' לְהַשְׁמֵד עֲדֵי עַד בְּעוֹלָם

הנשמות מי גבר יחיה ולא יראה שמכאן הוכחה רבה להשארות הנפש: עוד תשוב ותראה בפירשת נצבים שאמר הקב"ה לישאל (דברים ל יט) הסיים והמות נמתי לפניך הברכה והקלה ובחרת בחיים.

ואין ספק שבחיי העולם הבא הפתוב מדבר כי פבר הוכחנו ששומרי התורה לא יחיו חיים ארוכים יותר משומרי חקי שאר האומות. ולכן מוכרחים אנו לומר שהם הסיים הנצחיים.

ושם נאמר (שם כ') לאהבה את ה' אלהיה לשמוע בקולו ולדבקה בו כי הוא חיה ואנרף ימיה ובא הפירוש חיה בעולם הזה ואנרף ימיה לעולם שפלו אנרף. וכיוצא בזה אמר בפירשת האזינו (שם לב מו) שימו לבבכם לכל הדברים אשר אנכי מעיד בכם היום אשר תצונם את בניכם וגו' כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא חייכם ובדבר הזה תאריכו ימים על האדמה וכו' אשר כפי הר בעל עקרים רומז לשכר הרוחני והגשמי וכן על הרוחני אמר כי הוא חייכם ועל הגשמי ובדבר הזה תאריכו ימים על האדמה.

ואמר על הרוחני כי לא דבר רק הוא מכם פלומר אל תחשבו שהוא דבר אחר זולתכם אבל הוא בעצמו חייכם רוצה לומר הנפש שהוא מהות החיות הנשא אחר המות. ויען שהשקלים מקבלים שכר עמלם במצות לאחר המות נאמר בפרכות משנה התורה (שם כח ו') ברוך אתה בבוואך וברוך אתה בצאתך שפירושו האמיתי כפי חז"ל הוא בביאתך לעולם וביציאתך ממנו פענן מה שאמר דוד ע"ה ה' ישמור את נפשי ה' ישמור צאתך ובוואך מעתה ועד עולם.

ר"ל ישמור צאתך מן העולם הזה שיהיה בשלום שהוא העיקר וג"כ ישמור בוואך והכנסתך בו וסיים מעתה ועד עולם ר"ל עולם הגמול והבא אחר המות: עוד תמצא בפירשת ראה ראיה אחרת אמר הכתוב (שם יד א') בנים אתם לה' אלהיכם לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת כי עם קדוש אתה לה' אלהיה ובך בחר ה' להיות לו לעם סגולה וגו' ולכאורה היה לו לומר להפך שהרי זה דומה לאומר לחברו אל תדאג על אבדת טבעת שלך כי מרגלית טובה היתה בך אבל הפירוש כן הוא לא תתגודדו על מת פמנהג האמוריים שעושים מן העולם הזה עיקר וכאשר ימות להם מת ויאבד מביניהם בוכים יותר מדאי ומתגודדים עליו כי אבדתו אבדת עולמית.

אבל אתם בנים לה' אלהיכם ודרך האב להוריש לבנו מנה יפה שיש לו. ולפיכך העולם הבא שפראתי הוא מעותד לכם ולכן לא תתגודדו על מת ולא תמרטו שער ראשיכם כי עם קדוש אתה לה' אלהיה ובטוחים אתם שתירשו חיי העה"ב שהוא העיקר ושאחר המות עדין עתידים חתם לראות פני בניכם ונפש אהוביכם.

ולכן אינו מהראוי לעשות כמעשיהם ואם תחקור ותדרוש בספר התורה הזאת האמת יורה דרכו שהקב"ה בעצמו הבטיח לצדיקים בפרט שכר העולם הבא והנה באברהם פתוב לאמר (בראשית טו טו) ואתה תבא אל אבותיך בשלום תקבר בשכה טובה.

והקשו המפרשים כי הנה אבות אברהם היו עובדים ע"ז ואיך יאמר לו הי"ת שביא אליהם. ורש"י לתמן זה פתב למדך שעשה תרח חשובה.

והרי"א תירץ שהאבות היו אדם וחוה אבות הראשונים לכל נוצר ונקברו במערה בתברון וייעדו הקב"ה שיקבר עמם ואין צורך לפירושם פי הראשונים בזמן או במעלה וחיבות נקראו אבות כמו שהעיד הכתוב שאל אביה ונגדה וקניה ויאמרו לה.

ואלישע קרא לרבו אבי אבי רכב ישראל ופרשיו. אשר על פן מה שהבטיח הקב"ה לאברהם הוא שיבא לאבותיו החסידים הראשונים שמתו הכל חנוה נח שם ודומיהם בשלום בלי עון ופשע.

ואחרים אומרים פי יען שהיה מתיירא ליפול ביד אחת מן הנסיונות אם ה' ינסהו עוד פעם אחרת הוצרך ה' להבטיחו שאם ינסהו עוד שהוא יבא אל אבותיו בשלום בלי עון אשר חטא יגרשהו ממנוחתו כבוד.

ומכאן ראיה להשאריות הנפש וזה שאם אברהם לאחר מיתתו בא אל אבותיו אם פן עדין היתה לו חיות ותנועה ואבותיו עדין היו במציאות ולא נתבטלו וכו' הוא האמת מפאת הנפש פי הגוף פלה והמתים אינם מאומה מפאת גופם שעפר הם ואל עפר ישובו.

עוד ראוי שתשפיל שבעבור זה תמצא באברהם יצחק יעקב משה ואהרן אסיפה במיתתם באברהם פתיב (בראשית כה ח) ויאסף אל עמיו וכן בכלם וכו' ל אמרו אין גויעה אלא בצדיקים והקשו וקא בדור המבול פתיב ויגוע כל בשר וכת' כל אשר בארץ יגוע.

ותרצו גויעה ואסיפה קאמרינו. ופירושו אצלי שהגויעה היא בערך הגוף ופירוד הטרפה והאסיפה בערך הנפש אשר בהיותה נצחית קרינו בה האסיפה אל עמיה יען נאספת ומתדבקת בעולם הרוחני לשאר נפשות הצדיקים אשר שם בגן עדן מתעדנים לנצח.

ומדקרי בהם אסיפה מפלל שאחר מיתה עדין הם בחיים. ועם היות שהבטיח הקב"ה לאברהם ולצדיקים הנזכרים שהבטחה הגדולה הזאת בלשון אסיפה פאמור הנה נא בפטרות הבטיחה ליעקב אבינו באומרו לו (בראשית מו ד) אנכי ארד עמך מצרים ואנכי אעלה גם עלה.

ואף שהפרושים פלים מפלים שונים האמת שעם יעקב מדבר ורמז לו שיעלה ויקבר בארץ ישראל הגבוהה מכל הארצות. והוסיף גם עלה פי משם יתעלה בעליה אחרת עליונה לאור באור החיים וזהו טעם הפל.

הראיתיה בעיניך נגד כל הקמים עלינו לרעה איך באו בתורה הרבה פסוקים מעידים ומגידים השכר הרוחני בעה"ב ושהקב"ה הבטיחו לאנחביו ולשומרי מצותיו לאלה דור. והנה בלעם אף כי רשע וחוטא הודה וענה אמן בעל פרוו שהעולם הבא צפון לזרע יעקב באומרו (במדבר כג) תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמהו.

ומלת נפשי במקום הנה הוא הגוף כי הנפש לא תמות ואם על מיתת הגוף בקש מה מעליותא מצא בין מתי ישראל למתי אומות העולם אלא שהאמת יורה דרכו שבראותו יתרון ישראל על כל גויי הארץ ושהוא עם לבדד ישכון התאנה תאנה שיהיה לו חלק לעולם הבא כמוהו ושינקה נפשו תכף ומיד אחר הפרדה מן העולם הנה מן הטוב הגנוז לישראל הנרמזים בשם ישרים פי הם לבדם נוחלים כל זה וזהו מה שרציתי לדבר בענין

השֹׁכֵר הָאֲמִיתִי מֵהָעוֹלָם שְׁכָלוֹ טוֹב וְאָרוֹף: הַפֶּרֶק הָרְבִיעִי הֵנָּה זֶה מוֹרָה כְּאֶצְבַּע הַפְּסוּקִים שִׁבְתוֹרָה מְעִידִים הָעוֹנֵשׁ הַנֶּפֶשׁ אֶחָר הַמֵּנוֹת.

הוֹכַחְנוּ בַּפֶּרֶק הַקּוֹדֵם שִׁבְתוֹרָה הַקְדוּשָׁה הַבְּטִיחַ הַקַּב"ה לְצַדִּיקִים הַגְּמוּל וְהַשֹּׁכֵר הָרוֹחֵנִי הֵבֵא אֶחָר הַמֵּנוֹת בְּעוֹלָם הַנְּשָׁמוֹת. נַחֲקוֹר עִתָּה אִם הָעוֹנֵשׁ נִתְפָּרֵשׁ גַּם כֵּן.

וְנֹאמַר שִׁבְרוֹר הוּא וְיֹתֵר לְרוּאֵי הַשְּׁמַשׁ שֶׁהִפְרַת הִיא רְאִיָּה גְמוּרָה לְעוֹנֵשׁ הַנֶּפֶשׁ בְּעוֹלָם הַבָּא. וְזֶה שֶׁתִּמְצָא בְּמִצְוֹת הַמִּילָה נִתְּנָה לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ פְּתוּב (בְּרֵאשִׁית יז יד) וְעָרַל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יְמוּל אֶת בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא וְיָדוּעַ הוּא שֶׁמִּצְוֹת הָאֵב לְמוּל אֶת בְּנוֹ בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי וְכִמוֹ שֶׁפְּתוּב וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי יְמוּל בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ וְאִם עָבַר וְלֹא מָל אֶת בְּנוֹ בְּטַל מִצְוֹת עֲשֵׂה וְאִינוּ חַיִּיב פֶּרֶת שְׂאִין הַפֶּרֶת תְּלוּי אֱלֹא בְּעָרַל עֲצָמוֹ וְלִכֵּן כְּשִׁיגְדֵל הוּא חַיִּיב לְמוּל אֶת עֲצָמוֹ וְכָל יוֹם יוֹם שִׁיעֲבֹר עָלָיו כְּשִׁיגְדֵל וְלֹא יְמוּל אֶת עֲצָמוֹ הָרִי הוּא מְבַטֵּל מִצְוֹת עֲשֵׂה אֲבָל אִינוּ חַיִּיב פֶּרֶת עַד שִׁמּוֹת וְהוּא עָרַל בְּמִזִּיד וְכֵן פְּתַב הַרְמַב"ם בְּהַלְכוֹת מִילָה פ"א וְכָף הוּא הָאֲמַת.

וְלֹא יִתְּכֵן לְפָרֵשׁ הַפְּסוּק בְּאִנְפֵּן אֶחָר כִּי כֵן פְּתִיב וְעָרַל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יְמוּל אֶת בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא אִם כֵּן הָעוֹנֵשׁ הוּא לְמִי שֶׁלֹּא מָל אֶת עֲצָמוֹ וּבְאֲשֶׁר לֹא הִגְבִּילָה הַתּוֹרָה זְמַן יִתְּחַיֵּב שְׂאִינוּ חַיִּיב הָעוֹנֵשׁ אֱלֹא לְאַחַר מִיתָה כְּשֶׁעָבַר זְמָנוֹ וּבְטַל קָרְבָּנוֹ.

וְיִצָּא לָנוּ מִזֶּה כּוֹנֵנוֹ שֶׁהָעוֹנֵשׁ הֵנָּה מֵהִפְרַת הוּא לְאַחַר הַמֵּנוֹת וְהַנֶּפֶשׁ הִיא נִצְחִית וְלֹא תִפְסַד בְּהִפְסַד הַגּוּף. עוֹד אָמַר קְרָא (שְׁמוֹת יב יט) כִּי כָל אֹנְכֵל מִחִמָּצַת וְנִכְרְתָה וְכֵן בַּחֲלָב כִּי כָל אֹנְכֵל חֲלָב וְגו' וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הָאֹנְכֵל מֵעֲמִיָּה וְיָדוּעַ הוּא שֶׁהַחֲמִץ בְּפִסְחָה וְהַחֲלָב בְּכָל זְמַן אִינוּ סָם מִסְמֵי הַמֵּנוֹת שִׁיכָרִית וְיָמִית הָאוֹנְכֵל כִּי הַחֹשׁ מִכְחִישׁ כָּל זֶה גַּם לֹא יִתְּכֵן לֹאמַר שֶׁהִפְרַת הוּא שִׁמּוֹת הָאוֹנְכֵל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ וְעָבַר עַל אֶחָד מֵהִפְרַתוֹת בִּימֵי עֲלוֹמָיו וּבְחֲצֵי יָמָיו כִּי אִם הַדְּבָר כֵּן לֹא הִנְחַת עוֹנֵשׁ לְעוֹפֵר עֲלֵיהֶם בִּימֵי זְקוּנָיו בְּאֲשֶׁר כָּבַר עָבַר זְמַן עוֹנֵשׁוֹ.

וְאִי אֲפֹשֶׁר לְדוֹן שֶׁהִפְרַת יִגִּיעַ לְזַרַע הַחוּטָא וְיַעֲנִשׁוּ בְּנָיו בְּחֻטָּאוֹ כִּי כָבַר אָמַרָה תּוֹרָה לֹא יוֹמְתוּ אָבוֹת עַל בְּנֵים וּבְנֵים לֹא יוֹמְתוּ עַל אָבוֹת זֹלַת שִׁיחִיָּה זֶה נֶגֶד הַיֹּשֵׁר הָאֱלֹהִי שֶׁהָאָדָם שֶׁעָבַר עַל א' מֵהִפְרַתוֹת בְּהִיוֹתוֹ כֵּן שְׂמוֹנִים אוֹ מֵאָה שְׁנַיִם יָמוֹת זָקֵן וְשָׁבַע וְיִגִּיעַ עוֹנֵשׁוֹ אֶל זָרְעוֹ וּלְבָנִים שְׁלֹא חֻטָּאוּ.

וְלֹא תוֹכֵל גַּם כֵּן לְפָרֵשׁ שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַנִּזְכָּר הִיא חַיּוּנִית כִּי בְּיָדוּעַ הוּא שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת כְּפִי טְבַעַת תִּפְרַת וְתִפְסַד עִם הַגּוּף כִּי סוּף אָדָם לְמוֹת וּמָה יִהְיֶה א"כ עוֹנֵשׁוֹ. אֲשֶׁר עַל כֵּן דְּבָר מְחַוֵּיב מֵעֲצָמוֹ הוּא שֶׁהִפְרַת הַמִּיּוּעַד בְּתוֹרָה הוּא עוֹנֵשׁ הַמַּגִּיעַ לְנֶפֶשׁ אֶחָר הַפְּרֻדָּה מִן הַגּוּף.

וּמִכָּאֵן נוֹכַח גַּם כֵּן הַשֹּׁכֵר הָרוֹחֵנִי כִּי יִדְעַת הַהֶפְכִּים א' וְאִם הָעוֹנֵשׁ הַמִּיּוּחָד לְנֶפֶשׁ הוּא בְּזוּלַת הַגּוּף הַשֹּׁכֵר וְהַגְּמוּל גַּם כֵּן יִגִּיעַ לָהּ בְּזוּלַת הַגּוּף: וְאָמְנָם מֵה עֲנִין הַפֶּרֶת הַנִּזְכָּר בְּתוֹרָה וְהָעוֹנֵשׁ הַמַּגִּיעַ לְנֶפֶשׁ אֶחָר הַמֵּנוֹת כָּבַר הַרְחִיב בּוֹ הַבַּיְאוֹר רַבִּינוּ בְּחֲצֵי בְּפִרְשַׁת אַחֲרֵי מוֹת הַרִי"א בְּפִרְשַׁת שְׁלַח וְהַרְמַב"ם בְּשַׁעַר הַגְּמוּל וְהִיוֹתֵר מִתִּינִישׁב לְדַעֲתִי אֲזַכִּיר בְּקִצּוֹר.

דע שְׁהַרְמַב"ם פֶּתַח בְּהִלְכוֹת תְּשׁוּבָה פ"ח שְׁכַר הַצְדִּיקִים הוּא שִׁינּוּפוֹ לְנוּעַם הַזֶּה וַיְהִי בְּטוֹבָה זֹו וּפְרָעוֹן הִרְשָׁעִים הוּא שְׁלֵא יִזְכּוּ לְחַיִּים אֱלוֹ. הוּא הִמַּת שְׁאִינוּ חֵי לְעוֹלָם אֱלֵא נִכְרַת בְּרִשְׁעוֹ וְאָבָד כִּבְהִמָּה וְזֶהוּ פֶרֶת הַכְּתוּבָה בְּתוֹרָה שְׁנֵאָמַר הַפֶּרֶת תִּפְרַת הַנֶּפֶשׁ הִיא מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ הַפֶּרֶת בַּעַ"ז תִּפְרַת לַעַ"ב כְּלוּמַר שְׁאִוְתָה הַנֶּפֶשׁ שִׁפְיָרְשָׁה מִן הַגּוֹף בַּעַ"ז אֵינָה זֹוכָה לְחַיֵּי הַעַ"ב אֱלֵא גַם מִן הַעַ"ב נִכְרַתָּה וּבְפִי הַמְשָׁנָה שְׁלוֹ פ' אֱלוֹ הַנֶּשְׂרָפִים אָמַר הַמִּיתָה בְּיַדֵּי שְׂמַיִם הוּא פְּחוֹת מִן הַפֶּרֶת לְפִי שְׁהַמְחַוְיָיב פֶּרֶת יִשְׂאָר עָלָיו עוֹנֵשׁ גַּם לְאַחַר מִיתָה.

וּבְפֶרֶק חֵלֶק פֶּתַח ז"ל וְהַנֶּקְמָה הַגְּדוֹלָה הִיא שְׁתִּפְרַת הַנֶּפֶשׁ וְתֵאבֵד וְשְׁלֵא תִהְיֶה חֵיָה וְקִיָּימַת וְהוּא הַפֶּרֶת שְׁפִתוֹב בְּתוֹרָה שְׁנֵאָמַר הַפֶּרֶת תִּפְרַת הַנֶּפֶשׁ הִיא. וְאֵרַז"ל הַפֶּרֶת בְּעוֹלָם הַזֶּה תִּפְרַת לְעוֹלָם הַבָּא עַכ"ל.

וּכְבָר קִצַּת מַחְכְּמֵי צָרַפֶת קָרְאוּ אַחֲרָיו מְלֵא בְּאִמְרָם שְׁפִי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הִיא כּוֹפֵר ח"ו בְּדִינָא שְׁל גִּיהֵנָם וְשְׁלֵא הִיא מְאָמִין כָּלָל בְּעוֹנֵשׁ הַנֶּפֶשׁ הַחוּטָאִת. אוֹלָם כְּבָר הַשִּׁיב עֲלֵיהֶם הַרְמַב"ן בְּמַתְק לְשׁוֹנוֹ בְּאִגְרַת הַהַתְנַצְלוֹת וּבִס' הַגְּמוּל שְׁלוֹ וְהִרְאָה נֶגֶד הַשְּׂמֵשׁ שְׁהַרְב לֹא כָּפַר בְּעֵינֵקֶר הַזֶּה ח"ו שְׁהָרִי הוּא עֲצָמוֹ פֶּתַח בְּאוֹתָן הַהִלְכוֹת ז"ל כָּל הַרְשָׁעִים שְׁעוֹנוֹתָם מְרַבִּין דְּנִין אוֹתָן כְּפִי חֲטָאוֹתֵיהֶן וְכו' וְזֶה הַדִּין בְּנוֹדָאֵי הוּא בְּמָקוֹם הַמְשַׁפֵּט שְׁמָה הַרְשָׁע הַנֶּקְרַח גִּיהֵנָם עֲלוּקָה אוֹ תִפְתָּה.

וַיֵּשׁ עוֹד לְהַבִּיא רְאִיָּה מִמָּה שְׁכַתְב וְאֱלוֹ הֵם שְׁאִין לְהֵם חֵלֶק לַעַ"ב אֱלֵא נִכְרַתִּין וְאוֹבְדִין וְנִדְוֹנִין עַל גְּוֹדֵל רְשָׁעִים לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים הַמִּינִים וְהַאֲפִיקוֹרוֹסִים וְהַכּוֹפְרִים בְּתוֹרָה וְכו' הָרִי שְׁהַפְרִישׁ בֵּין חֲזִיבֵי פֶרֶת וּבֵין הַנְּדוֹן בְּרִשְׁעוֹ וּלְבִסוּף יֵשׁ לוֹ חֵלֶק לַעַ"ב וּבִפ"ו פֶּתַח ז"ל יֵשׁ חֲטָא שְׁהַדִּין נוֹתֵן שְׁנִפְרָעִים מִמֶּנּוּ עַל כָּל חֲטָאוֹ בַּעַ"ז בְּגוֹפוֹ אוֹ בְּמִמוֹנוֹ אוֹ בְּכַנְיֵי הַקְּטָנִים וְכו'.

וַיֵּשׁ דִּין שְׁהַדִּין נוֹתֵן שְׁנִפְרָעִין מִמֶּנּוּ לַעַ"ב וְאִין עוֹבֵר עָלָיו שׁוּם נִזְק בַּעַ"ז וַיֵּשׁ חֲטָא שְׁנִפְרָעִין מִמֶּנּוּ בַּעַ"ז וְלַעַ"ב הָרִי פֶתַח שִׁישׁ שְׁם פְּרָעוֹן לְעוֹלָם הַבָּא וּכְבָר זָכַר גִּיהֵנָם בְּסִפְר הַמְדַע ז"ל אֲבָל אִם יוֹכַל לְמַלֵּט נַפְשׁוֹ וּלְכַרוֹחַ וְכו' הָרִי זֶה עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה בְּמִזִּיד וְהוּא נִטְרָד מִהָעוֹלָם הַבָּא וַיִּוֹרַד לְמַדְרָגָה הַתַּחְתּוֹנָה שְׁל גִּיהֵנָם, וְהַדְּבָר הַזֶּה אָמַת וַיִּצִּיב וְשָׂרִי לִיָּה מְאֵרִיָּה לְהַרְב שְׁם טוֹב בְּעַל ס' הָאָמוֹנוֹת שְׁהַפְלִיג לְדַבֵּר כְּנֶגֶד הַרְב כְּאִילוֹ הִיא ח"ו כּוֹפֵר בְּעֵינֵקֶר הַזֶּה וַיִּסוּד מִיִּסוּדֵי הַתּוֹרָה.

אֲמָנָם צָרִיף שְׁתַּדַּע כִּי בְּאוֹמְרוֹ הַנֶּקְמָה שְׁאִין לְמַעֲלָה מִמֶּנּוּ וְכו' לֹא הִתָּה פּוֹנְתוֹ שְׁאִין לְנֶפֶשׁ עוֹנֵשׁ אֱלֵא שְׁתֵּאבֵד וְתִפְרַת כִּי הוּא עֲצָמוֹ פֶּתַח שְׁנִדְוֹנִין לְפִי גְוֹדֵל רְשָׁעִים וְחֲטָאֵתָם לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים.

אֲבָל הַרְצוֹן שְׁאֵחַר שְׁנִדְוֹנִין בְּגִיהֵנָם וּקְבָלוּ עוֹנֵשׁ אִז נִפְשָׁם כָּלָה וּמִתְבַּטְּלַת וְהוֹלְכַת לָהּ וְזֶהוּ הָאֲבָדוֹן הַנִּזְכָּר בְּתוֹרָה וּבְדָבָר הַזֶּה אִין לְתַפּוּשׁ הַרְב כִּי בְּאוֹתוֹ הִלְשׁוֹן אָמְרוּ חז"ל בְּסִפְרָא ז"ל לְפִי שְׁהוּא אוֹמַר פֶּרֶת בְּכָל מְקוֹם וְאִינִי יוֹדַע מָה הוּא כְּשֶׁהוּא אוֹמַר וְהָאֲבָדְתִּי הַנֶּפֶשׁ הִיא לְמַד עַל הַפֶּרֶת שְׁאִינוֹ אֱלֵא אֲבָדוֹן.

ובמקום אחר אמרו משפט הרשעים בגיהנם י"ב חדש ואחר י"ב חדש גופן פלה ונשמתן נשרפת ורוח מפזרתן תחת פפות רגלי הצדיקים. פלומר שמאותה שעה ואילך אינה במקום דין ולא במקום תענוג אלא בטלה ואובדת וכמו שאחז"ל אין פרת אלא אבדון.

ואף שהרמב"ן הליץ בעד הרב וקני' מאמרו לא נחה דעתו של הרי"א בדעת הזאת באמרו שאין לנפש העדר גמור והפסד מן חלטה כי הוא עצם רוחני קנים בעצמו בלתי נפסד בטבעו. וגזר שהפרת בכלל בכלל הל"ו פרישות פולל לגוף ולנפש אם לגוף בעה"ז שיקצרו ימי החוטה וימות קודם עתו.

ואם לנפש שאחרי הפרדה מן הגוף תתרחק בעולם הנשמות מזיו השכינה ומקבול השפע העליון לנפשות הזוכות שמה מצרור החיים. ולכך נקרא העונש שהוא פרת שהוא לשון הנפול על הענף הנפרת מן האילן שממנו יקבל ההנהגה והסיוע בהיותו דבק בא בצמיחתו.

וכן הנפש תפרת מאותו צרור החיים העליון ולא תקבל זיו השכינה שהוא העונג והשכר הנפשי. ותענש בעונש גדול תקבל בו רי"ת הפחות והיתר כפי גודל חטאו.

ואחרי קבול העונש תשוב לקבל העדון והפוט וכמו שכתוב אם יפרת ועוד יחליף ע"כ חורף דבריו. והדע' הנה לפי דעתי טוב וישר שכן פחוב ונכרתה הנפש ההיא מעמיה ופירוש מעמי' משאר הנפשות שהן עמיה שתהיה נכרתת מן המקום ההוא ולא תשוב שמה בצאתה מן הגוף עד שתקבל עונשה.

או כפי' רבינו בחיי תפרת ממקומה ולא תנוח במקוצת' לעולם וחויז ממנה אחר העונש תקבל השכר אבל תתבטל לגמרי. ונראה שזה הוא דעת התרגום ולכן תמצא שתרגם וישתצי אנשא שהוא ותלה ההכרתה בגוף לרמז שאין הנפש נכרתת ומתבטלת לגמרי אלא מן המקום אשר חצבה ונהנית ממקום אחר לא בשיעור אותו התענוג שהיתה ראויה לה אילו זכתה.

והדעת הנה ראיתי צדיק לפני בדבר הנה ולדעתי אינה חולקת על דברי רז"ל במה שאמרו אין פרת אלא אבדון כי אין האבדון רומז ביטול לגמרי כי פסוק מלא הוא (ישעיה כז יג) ובאו האובדים בארץ אשור וכן נקראת אבדה מה שנאבד ממנו אף שישנה במציאות.

וכך היא אבדון הנפש ולא כפי מה שהבין הרמב"ם ומה שאמרו שאחר י"ב חדש נשמתם נשרפת ורוח מפזרתן וכו' אדרבה מורה שעדין הם קיימים כי איה יהיו תחת פפות רגלי הצדיקים אם לא יהיו במציאו' אלא שהאמת יורה דרכו שלא יתבטלו אכל שאחר י"ב חדש נפשם פעפר תהיה ותפגע תחת רגלי הצדיקים אשר בגאנתם היו רומסים בחייהם.

או כפי שביקשו מאדון הפל טובה ורחמנות עליהם. אמנם במה שכתבו הרי"א ור' בחיי כי הנפש השכלית אי אפשר לה שתתבטל כלל במחילת פבודם לא דברו נכונה כי אף שהנפש מטבעה היא רוחנית וקנימת יש עלי' היכולת האלהי שיכול להשיבה אל האין ואפס המוחלט כי הפל תחת רצונו ויכלתו.

וכבר אחז"ל שקצת מן המלאכים שקטרגו על בריאת האדם נתן אצבעו ביניהם ושפרם ולמה לא יוכלו ג"כ הנפשות הרעות להתבטל לגמרי וכבר כתב הרמב"ם בהלכות יסודי תורה שאין אמיתתו של הסבה הראשונה פאמיתת שום א' מנבראיו כי פל הנמצאים

אֲפֹשְׁרִים וְהוּא לְבַדוֹ מְחַנְיָב הַמְצִיאֵו: וְנִשְׁאַר עֲדֵין לְחַקוֹר שְׁאֵם מֵהַל"ו פְּרִיתוֹת מֵהֶם רַבִּים בְּאִסּוּרֵי הָעֶרְוָה וּבְעִילוֹת אֲסוּרוֹת שֶׁהֵם מֵהַעֲבֵרוֹת הַיּוֹתֵר חֲמוּרוֹת וַיֵּשׁ מֵהֶם מֵעֲבֵרוֹת יוֹתֵר קְלוֹת כְּמוֹ הָאוֹכֵל חֶמֶץ בְּפֶסַח וְחֵלֶב וְדָם וְדוּמִיָּהּ מֵהוּ הַהִבְדֵּל שֶׁיֵּשׁ בֵּין פֶּרֶת לְכֶרֶת כִּי אֵינוֹ מִן הַדֵּין שֶׁיִּשְׁוּוּ פְלִים בְּעוֹנֵשׁ אֶחָד.

וְעוֹד אֵיךְ יִהְיֶה הָעוֹשֵׁי מִצְוֹת רַבּוֹת וַיֵּשׁ לוֹ זְכוּיוֹת הַרְבֵּה נִפְרַת נִפְשׁוֹ בְּעוֹנְפָרוֹ עַל פֶּרֶת אַחַת הַשְּׁנֹפֵט כֹּל הָאֶרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט הֵא אֵין הַקַּב"ה מְקַפֵּחַ שְׂכָר כֹּל בְּרִיָּה. וְרֹאֵי שֶׁתַּדַּע שֶׁהַרְמַב"ן בִּפ' אַחֲרֵי מוֹת אָמַר שֶׁהַפֶּרֶת עַל שְׁלִשָּׁה מֵיָנִים.

וְשֶׁהַפֶּרֶת אֵינוֹ בְּכָל הַחַנְיָבֵי פְּרִיתוֹת שְׁוֹה כִּי יֵשׁ מִמֶּנּוּ פֶּרֶת גְּשָׁמִין לְבַד כִּי הָאוֹכֵל חֵלֶב אוֹ דָם וְהוּא צָדִיק וְרַבּוֹ זְכוּיוֹת וְגִבְרָה תִּאֲנָתוֹ עָלָיו וְנִכְשָׁל בְּעֵבְרָה הַהִיא יִפְרָתוֹ יָמָיו וַיָּמוּת קוֹדֵם שֶׁיִּגִיעַ לֵימֵי זְקֵנָה אֲבָל נִפְשׁוֹ תִּהְיֶה צְרוּרָה בְּצִוּוֹר הַחַיִּים בַּעוֹה"ב וְעַל אֵלֶּה נֶאֱמַר בַּתוֹר' וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא.

וַיֵּשׁ מִמֶּנּוּ פֶּרֶת נִפְשֵׁי לְבַד לְמִי שֶׁעִם הַחֲטָא וְהַפֶּרֶת הַהוּא יִהְיֶה עוֹנֵנְתוֹ מְרֻבָּה מְזַכּוּתוֹ. וּמִגִּיעַ לְנִפְשׁ הַחוּטָא אַחַר שֶׁתִּפְרַד מִן הַגּוֹף שֶׁנִּכְרַתַּת מְעוֹלָם הַנְּשָׁמוֹת.

וְאֵל זֶה רוּמֵז הַפְּתוּב וְנִכְרַתָּה הַנִּפְשׁ הַהִיא מִלִּפְנֵי וְכַתִּיב וְהַאֲבַדְתִּי אֶת הַנִּפְשׁ הַהִיא מִקְרֵב עִמָּה. וַיֵּשׁ עוֹד פֶּרֶת חֲמוּר שֶׁנִּכְרַת נִפְשׁוֹ וְגוֹפוֹ שֶׁמִּיּוֹד לְבַד לְעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה וּמִגִּדּוּף אֶת הַש' וְהוּא הַנְּאָמַר בּוֹ (בַּמִּדְבָּר טו ל) כִּי דָבַר ה' בְּזֶה וְאֵת מִצְוֹתוֹ הַפֶּרֶת תִּפְרַת הַנִּפְשׁ הַהִיא עוֹנָה בָּהּ וְדָרְשׁוּ חו"ל הַפֶּרֶת בַּעוֹה"ז תִּפְרַת לַעוֹה"ב.

וְהַרִ"א כ' שֶׁיִּתְחַלְפוּ הַפְּרִיתוֹת בְּהַתְּמַדַּת זְמַן הָעוֹנֵשׁ בֵּין רַב לְמַעַט כְּפִי חוֹמֵר הַחֲטָא אוֹ קְלוּתוֹ וַיִּהְיֶה עֲנֵן הַפֶּרֶת לְפִי זֶה שְׁמִי שֶׁרַבּוֹ זְכוּיוֹת וּמִיַּעוּטוֹ עוֹנוֹת שְׂכָפִי הַמַּד' הָאֵלֶּהִית נִכְרָעִים מִמֶּנּוּ מִיַּעוּט עוֹנוֹת שֶׁעֲשֶׂה בַּע"ז כְּדִי לְתַת לוֹ מְשָׁלֵם שְׂכָרוֹ לַע"ב.

הִנֵּה אִם הִיָּה בְּכָלֵל אוֹתוֹ מִיַּעוּט עוֹנוֹת שֶׁעֲשֶׂה פֶּרֶת מִן הַפְּרִיתוֹת אַעפ"י שֶׁיִּקְבֵּל עוֹנֵשׁ בַּע"ז לֹא יִנְקָה מִשְׁתַּקְבֵּל נִפְשׁוֹ עוֹנֵשׁ בַּע"ב אִם מַעַט וְאִם הַרְבֵּה כְּפִי הַחֲטָא. וְכֵן אִם הִי רַבּוֹ עוֹנוֹת וּמִיַּעוּט זְכוּיוֹת שְׂכָפִי הַמַּדָּה נוֹתְנִים לוֹ שְׂכָר זְכוּתוֹ בַּע"ז כְּדִי לִיִּפְרַע מִמֶּנּוּ מְרֻבָּה עוֹנֵנְתוֹ בַּע"ב הִנֵּה אִם הִיָּה א' מֵהַפְּרִיתוֹת מִכָּלֵל אוֹתָם הָעוֹנוֹת שֶׁעֲשֶׂה הַתְּחִיב עַכ"פ שְׂגָם בַּע"ז יִקְבֵּל עוֹנֵשׁ גְּשָׁמִי בְּקִיצוֹר יָמָיו כִּי זוֹ הִיא חֲנוּמֵרַת הַפֶּרֶת עִם כֹּל שְׁאָר הַפְּרִיתוֹת שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִדוֹן כְּפִי פְלָלוֹת אֵלֶּה כְּפִי פְּרִטִיוֹת אוֹ תוֹכְרַת בֵּין בְּעוֹנֵשׁ הַע"ז בֵּין בְּעוֹנֵשׁ הַע"ב וְסִיִּים מֵאֲמָרוֹ גִּדְר הַפֶּרֶת וְרִשּׁוּמוֹ הוּא הַפְּסָק וְקִצוֹר הַחַיִּים בַּע"ז וְהַפְּסָק הָעוֹנֵג הַנִּפְשֵׁי לַע"ב עַכ"ל.

וְאִף שֶׁהָאֲנָשִׁים הָאֵלוֹ שְׁלָמִים הֵם אֲתָנוּ וְדַבְרֵיהֶם בְּרוּב בְּמֵאֲזֵנֵי הַחֲכָמָה שְׁקוּלִים מִי יִתֵּן וְאִדַּע מִי הִבִּיאֵם לְגִזְוֹר פֶּרֶת גּוֹפִים וְקִיצוֹר יָמִים כִּי כָּבֵד אַחַז"ל לְפִי שֶׁאֹמַר פֶּרֶת בְּכָל מְקוֹ וְאֵינִי יוֹדֵעַ מָה הוּא כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר וְהַאֲבַדְתִּי אֶת הַנִּפְשׁ לְמַד עַל הַפֶּרֶת שֶׁאֵינוֹ אֵלֶּה אֲבָדָן.

הַנֵּה רֹאֵה שֶׁעַל כֹּל הַפְּרִיתוֹת גִּזְרוּ שֶׁאֵינָן אֵלֶּה אֲבָדָן א"כ כֹּל פֶּלֶן שְׁוִין לְרַעָה וְאֵין הַפְּרִשׁ בֵּינֵיהֶם. וְלָכֵן אֵינִי רֹאֵה שֶׁהַפֶּרֶת הוּא גּוֹפִי אֵלֶּה נִפְשֵׁי לְאַחַר הַמְּנוֹת [כ' הַגָּאוֹן ר"א מוֹוִילְנָא זְצַל"ה זי"ע בְּכַתְּבֵיו ע"ז כִּי בְּזִמְנָן הִנֵּה לֹא שֶׁיִּיךְ דֵּין פֶּרֶת בַּע"ז לְגוֹף כ"א בַּע"ב לְנִפְשׁ.

ובנה מבואר הספרי בכמה מקומות]. ודי לנו במה שהתפרדו והתחלפו זה מזה בהתמדת זמן עונשם חוץ ממחיצת' בעונש בנהינם זמן מה כפי חומר החטא וקלותו כפאשר כתבנו למעלה.

ולהורות הפתוב חומר עון העובד ע"ז ומגדף כפל הפרת תפרת כדי להגדיל עונשם וחו"ל אמרו הפרת בעוה"ז תפרת לעה"ב אבל בפאר הפריתות לא גזרו. ויתחייב כפי דעתן כי מי שעבר על העברות האלו והוא זקן ושבע שיהיה פרתו בעה"ב יותר גדול.

וכל זה יובן כפלא עשו תשובה פי התשובה היא ארוכה ומרפא לכל תחלואי הנפש. ולכל הפנים נמצאנו למדין שיש בתור' עונש לנפש אחר המות.

ולכן תמצא עוד שפאשר מזהיר על עשיית המצות אמר (דברים ד טו) השמר לה ושמור את נפשך רוצה לומר השמר לה שלא תענשגופה בעה"ז ושמור את יעשה שלא מכת בעה"ב. וכמו שכתב הרמב"ן הפריתות הנזכרים בנפש היא בטחון גדול על קיום הנפשות שלא חטאו.

ויען שהבורא עשה לנו את הנפש הזאת זכה וטהורה לחזו' בנעם ה' ולבקר בהיכלו כחוב בתורתו (ויקרא יא מג) אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ וגו' ולא תטמאו את נפשותיכם וגו' וטעם איסור המאכלות האלה אינו מפאת הגוף שהנסיון יוכיח שא"ה האוכלים בשר החזיר השקץ והעכבר חיים חזקים ואין עיף ואין פושל בהם.

וא"כ איסורם הוא מפני שלמות הנפש השכלית יען מטמאים ומשקצים אותה ומולידים במזג האנושי אטומות וקלקול התאוות אשר ממנו תתהנה רוח הטומאה המגרש רוח הטהרה והקדושה ויהיה סבה שתגרש ותעדר הנפש מלעלות אל הר השם ולקום במקום קדשו.

גם בענין העגל אמר הקב"ה למשה (שמות לב לג) מי אשר חטא לי אמצחו מספרי וכעין זה תמצא בדניאל (דניאל ז) וספרין פתיחו (שם יב) כל הנמצא פתוב בספר. במלאכי (מלאכי ג יו) ויכתב ספר זכרון לפני ליראי השם ולחשבי שמו ובדוד הוא אומר (תהלים נו ט) שימה דמעתתי בנאדה הלא בספרתה ובמקום אחר (שם קלט יו) ועל ספרה פלם יכתבו והפל משל כי אין שכחה לפני פסא פבודו ודברה תורה פלשון ומנהג ב"א הנוהגים לכתוב את הדברים העתידיים לעשות כדי שלא ישמחו מן הלב.

ומפאן ראיה להשארות הנפש באשר היודע ועד ייחס לו הפתיבה כמו מדבר שאינו משלם מיד בעה"ז אלא לאחר המות. ובגן אב לכלם (תהלים סט כט) ימחו מספר חיים ועם צדיקים אל יכתבו ורצונו שלא יכתבו ספר החיים שהוא חיי העה"ב.

ולפ"ז הנך רואה בעיניך איך הקב"ה הגזים בעונש הנשמות בעוה"ב אחר המות. וזה פלו ממה שיורה שג"כ בתור' האלהי נזכר העונש הנפשי והוא מה שרצינו לבאר.

הפרק החמישי מגיד מראשית אחרית האדם ותקנתו אחר המות ואיך זה נתפרש בחיי ראשי המטות לבני ישראל אשר נקבו בשמות. הלא אב אחד לכלנו האדם הגדול בעניקים אדם הראשון ותחלת דבר ה' עמו (בראשית ב' יז) ויאמר אליו מפל עץ הגן אכול תאכל ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלה ממנו מות תמות והקשו עליו

המפרשים שנורא מזה המאמר שאם לא חטא אדם הראשון לא היה בן מנת אלא נצחי וטבע חומרם והרכבתו מהיסודות יכחיש זה לפי שפול מורקב סופו שיפרד וימות וישוב פל מורקב לשורשו ועקרו.

ועוד שנורא מזה המאמר לא נתקיים כי הנה אדם הראשון לא מת אותו היים שאכל מהעץ אלא אחר תתק"ל שנים. ותרצו שאילו לא חטא היה מת מיתה טבעית ועכשו שחטא השליט עליו חטאו מיתה מקרית שימות קודם זמנו כדין מחנך מיתה בידי שמים ואחרים אמרו שאף שאדה"ר נברא נכון למועדי רגל ולמות בטבעו היה על צד הפלא חי וקיים לנצח כאחד מצבא מרום יען שמטבע עץ החיים היה להחליף הפח כדי שיוכל הפח הטבעי לעשות התמורה שנה אל ההתכה או יותר.

אבל אחר שאכל מעץ הדעת היתה ההתכה גוברת על התמורה כמו שהוא היום והוא בהכרח שימות וזהו שאמר הכתוב כי ביום אכלה ממנו מות תמות ר"ל כי מהיום שהוא והלאה תגבר ההתכה על התמורה ובהכרח ימות וזהו מה שאמר איוב תתקפהו לנצח ויהלך משנה פניו ותשלקהו ר"ל כפי מה שפירשו רז"ל בב"ר פ' י"ו כי היה בדעתו לתעלה לקיימו בתוקפו נצחי באיש והוא הלא אחר הנחש ותאנת לבו ובשנותו את טעמו לפני אבימלך מלכו של עולם גורש ושולח ממקום החיים הנצחיים ונתחייב למות.

וחז"ל אמרו כי יומו של הקב"ה אלה שנה וכי היה שמת תוף אלה שנה שנוברא. ויונתן תרגם תהן חייב קטול.

אמנם הפירוש היותר מתנייב על הלב הוא שבמיתה הכפולה הזאת נרמז עונש הגוף והנפש. וזה שמן היום שחטא וגורש מהגן עדן וממנוחתו כבו' התחיל מיד למות ולהרגיש בעצמו המות מיום הולדו כי יפה היתה שעה אחת של נחת רוח במקום שהוא מפל חיי העוה"ז עול' העמל והטורח ומהיו' שהוא שחטא גורש ג"כ מלפני ה' ונענש על מיתת הנפש כי באור פני מלך של עולם חיים והוא הסתיר פניו ממנו והתחיל לקונן עליו איכה.

והפירוש הזה אינו נגד דעתנו כי אנחנו מודים שהנפש החוטאת היא תמות ושהתשובה ומעשים טובים מועילים וכמו שאמר יחזקאל והרשע כי ישוב מפל חטאיו אשר עשה ושמר את כל חקותי ועשה משפט וצדקה חיה יחיה לא ימות ולכן אף שאדם הראשון חטא ונטרד מהגן ובחטאו מת עם תשובתו הרמתה חזר בו והגיע עד פסא הכבוד ומקום שצדיקים גמורים אינן יכולין לעמוד וכבר אמרו חז"ל גדולה תשובה שזדונות נעשו לו כזכיות וכף הוא האמת.

הנה רואה שהעניש הקב"ה לאדה"ר בעונש נפשיי ואם גילה לו כי מיתתה יראה ביום שיעבור על מצותו גילה לו ג"כ כי קיומה תהיה ביום שתעשה רצונו. ויען הוא היה בגן עדן עצמו לא הוצרך ליעדו בשכר אם יקיים מציתו כי שכר עשה בידו ודי שיפחידהו באבדתו ושיטרד ממנוחתו: ויתלה חנוך את האלהים ואיננו כי לקח אותו האלהים (בראשית ה פד) הוא העד השני.

וזה שאמה תראה שפכל הדורות הראשונים כתוב וימת והיה זה לפי שנופרד בהם הנפש מהגוף כמנהג כל מתי עולם. אמנם בחנוך אמר ואיננו כי לקח אותו אלהים כמו שכתוב

בְּאַנְיָהוּ אִם תִּרְאֶה אֹתִי לְקָח מֵאַתָּה וְעַל כֵּן תִּרְגַּם אֲנִי וְלִיתְּוֵהי אָרִי לֹא אֶמִית יִתְּוֵהי ה'.

וַיּוֹנְתָן בֶּן עֲזַיְיָאֵל וְסָלִיק לְרִקִיעָא בְּמִימְרֵי קַדְמֵי ה' וַיִּקְרָא שְׁמִיהּ מְטַטְרוֹן סִפְרָא רַבָּא וְכֹף קִיָּה וְדִלָּא כְּפִירוּשׁ רַשׁ"י. וְלִכְּן תִּמְצָא כְּפִי מֵה שְׁפִי הֶרֶב רַבִּינוּ בְּחַיֵּי שְׁהַזְפִּיר בּוֹ לְשׁוֹן וַיְהִי מֵה שְׁלֵא תִמְצָא בְּדוֹרוֹת הֶרְאִישׁוֹנִים אֲלֵא וַיְהִי כְּדִי לְרַמּוֹז שְׁנִתְעַלְהַבְּאוֹר הַעֲלִיוֹן שְׁפִתוֹב בּוֹ יְהִי אֹר וַיְהִי אֹר וְזֶה לְמַעַלְת הַהִתְהַלְכוֹ' אֲשֶׁר לֹא תִזְכֹּר רַק בְּצַדִּיקִים כְּגוֹן נָח וְאַבְרָהָם וַיְהִי יָמָיו שְׁס"ה שָׁנִים כְּמִנְיַן יְמוֹת הַחֲמָה כִּי הִשְׁיֵג וַיִּדַּע מִהֲלֵךְ הַשְּׁמַשׁ וְכַחוֹתָיו הַעֲצוּמִים וּמִתְנוּעָתוֹ הַכִּיר הַסִּבָּה הֶרְאִישׁוֹנָה וְנִדְבַק בָּהּ.

וְלִכְּן זָכָה לְכָל הַכְּבוֹד הַזֶּה וְהַעֲלָהוּ הַקַּב"ה לְעֵין כָּל כְּמוֹ לְאַלְיָהוּ בְּשַׁעֲרָה הַשְּׁמַיְמָה כְּדִי שְׁכַל הָעוֹלָם מִמֶּנּוּ יִרְאוּ וְכֵן יַעֲשׂוּ. וְלִקְיָי' בְּלִבָּם הַהִשְׁאָרוֹת הַנִּפְשִׁי אֲשֶׁר בְּרָאוֹתָם מִיתְּתוֹ שְׁל הַבָּל הַצַּדִּיק וְקוֹן רַשָּׁע עָרִיץ מִתְעַרְבֵה כְּאַזְרַח רַעְנָן בּוֹנָה עִיר לְשִׁבְת כְּמַעַט הַיְתָה נִשְׁתַּקְעָת מִדַּעְתָּם הָאֲמוּנָה הַזֹּאת.

וְגַם זֶה רָאָה שְׁאִילוּלִי לֹא חֲטָא אָדָם הֶרְאִישׁוֹן הַיָּה נִצְחִי לְעוֹלָם כְּגוֹף וְנִפְשׁ: נָח מְצָא חֵן בְּעֵינֵי ה' וְכֹאֲשֶׁר יֵצֵא מִן הַתְּבָה וַיִּכּוֹן נָח מִזְבֵּחַ וַיִּרְחַח ה' אֶת רִיחַ הַנְּיָחוֹחַ אֲף עַפ"י שְׁלֵא הֶרְשָׁה לְאָדָם הֶרְאִישׁוֹן הַבְּשָׂר כִּיִּרְק עֵשֶׂב נָתַן לוֹ אֶת כָּל וּבִתְנָאֵי שְׁדָמוּ בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא יֵאכַל וְהִיא הַמְצָנ' הַשְּׁבִיעִית שְׁל שְׁבַעַה מִצְוֹת בְּנֵי נָח.

וְסוּמָה לְזֶה (בְּרָאשִׁית ט ה) וְאַף אֶת דְּמָכָם לְנִפְשׁוֹתֵיכֶם אֲדָרוֹשׁ מִיָּד כָּל חַיָּה אֲדָרוֹשְׁנוּ וּמִיָּד הָאָדָם מִיָּד אִישׁ אֲתָיו אֲדָרוֹשׁ אֶת נֶפֶשׁ הָאָדָם כְּלוֹמַר אַעפ"י שְׁהוֹתֶר לָכֶם גְּטִילַת הַנֶּפֶשׁ מִן הַבְּהֵמוֹת אֶת דְּמָכָם אֲדָרוֹשׁ כִּי לֹא תַעֲבֹר הַרִיגַת הָאָדָם מִבְּלִי נִקְמָה כְּהַרִיגַת הַב"ח.

וְלִהוֹרוֹת חוֹמֶר עֲוֹן הַרְצִיחָה אָמַר אֲף אֶת דְּמָכָם וְהַרִיגְתֶּם בְּנִפְשׁוֹתֵיכֶם כְּלוֹמַר בְּשִׁבְלִי נִפְשׁוֹתֵיכֶם הַיִּקְרוֹת הֵן מִיָּד כָּל חַיָּה הֵן מִיָּד כָּל אָדָם הֵן מִיָּד אִישׁ אַחִיו שְׁהוּא אוֹהֵב לוֹ כְּאֵחַ וְהַפְּהוּ וְהוּא לֹא שׁוֹנָא לוֹ מִתְמוֹל וְשִׁלְשׁוּם אֲדָרוֹשׁ אֶת נֶפֶשׁ הָאָדָם.

וְכֵן גְּזַר חֲכָמָתוֹ יִת' שְׁהַשׁוֹר יִסְקַל וּמַעֲשֵׂה הַיָּה בְּתַרְנַגּוֹל שְׁהַרְג אֶת הַנֶּפֶשׁ וְהַבִּיאֻהוּ לְבֵית דִּין וְסִקְלוּהוּ. וְשְׁמִי שְׁהַרְג בְּזוֹדוֹן יַהֲרַג וּמִי שְׁהַרְג בְּשׁוֹגֵג יִגְלֶה.

וְסוּמָה לְזֶה שְׁנִפְּךָ דָם הָאָדָם בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ כִּי בְּצִלְמֵי אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם. כְּלוֹמַר שְׁנִפְּךָ דָם הָאָדָם בְּאָדָם אַחֵר אוֹ שְׁנִפְּךָ דָם הָאָדָם בְּאָדָם אֲף עַפ"י שְׁלֵא יֵצֵא דָמוֹ לְחוּץ אוֹ הַשׁוֹפֵךְ וְהוֹרַג אָדָם בְּפָנֵי אָדָם וְכַדְמַתְרַג' הַמְתַּרְג' דִּישׁוּד דְּמָא דְּאִינְש' בְּסִהְדִין דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ וְנָתַן סִיבָה לְחוֹמֶר עֲוֹן הַשְּׁפִיכָה בְּאֶמְרוֹ כִּי בְּצִלְמֵי אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם וְאִינוּ מִמְדַּרְנַת הַבְּהֵמוֹת שְׁאִין לָהֶם אֲלֵא הַנֶּפֶשׁ הַחַיּוּנִית וְלִכְּן הוֹתֶר הַרִיגְתָּם אֲבָל הָאָדָם נַעֲשֵׂה בְּצִלְמֵי אֱלֹהִים מִפְּאֵת נִשְׁמָתוֹ וְלִכְּן אִין רְאוּי לְהַשְׁחִית לְהַשְׁמִיד וְלֹאבַד צִלְמֵי נִכְבָּד כְּמוֹהוּ.

וַיֵּשׁ מִי שְׁפִירָשׁ אֲף אֶת דְּמָכָם אֲדָרוֹשׁ לְהַבִּיא הַחוּנְק עֲצָמוֹ כִּי הַקַּב"ה יִקַּח נִקְמָתוֹ מִמֶּנּוּ כְּעוֹה"ב עַל הָעוֹן אֲשֶׁר נִשָּׂא בְּנִפְשׁוֹ. וְלִכְּל הַפִּירוּשִׁים מְכָאֵן רָאָה שְׁהַנֶּפֶשׁ הַשְּׁכֵלִית הִיא רוּחַנִית וְלִהַשְׁאָרוֹתָהּ אַחַר הַמְּוֹת: אַבְרָהָם אָבִינוּ נִקְרָא אוֹהֵבוֹ שְׁל מְקוֹם כְּמוֹ שְׁפִתוֹב זָרַע אַבְרָהָם אוֹהֵבִי.

ואם שְׁהַנְסִיּוֹן יוֹכִיחַ שְׁשֻׁלְשָׁה הֵמָּה הַדְּבָרִים הַיּוֹתֵר אֶהוּבִים מֵהָאֲדָם וְהֵם אֶרְצֵי הַמּוֹלֶדֶת
הַבְּנִים וְהַחַיִּים רְאִינוּ שְׁאֲבָרָהֶם אֲבִינוּ נִתְּנָס' וְעָמַד בְּכָלֵן הוּא עֹזֵב אֶרְצֵי מוֹלֶדְתּוֹ קְרוּבֵי
וּמִינְדָעָיו וַיִּלְדֵּה לְאֶרֶץ לֹא לוֹ.

הוא הֵלֶךְ בְּמִצְוֹת בּוֹרְאוֹ לְשַׁחוֹט אֶת בְּנוֹ יַחֲזִידוֹ (בְּרֵאשִׁית כב ב) אֲשֶׁר כָּאֲהַבְתָּ נִפְשׁוֹ אֲהָבוּ
וְהוּא מִסֵּר עֲצָמוֹ לְמִיתָה וְהוֹשִׁילָה לְכַבְּשֵׁן הָאֵשׁ וּכְמ"ש (שָׁם טו ו) אֲנִי ה' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ
מֵאוּר כְּשָׂדִים וּבְסַפְנֵי עֲצוּמָה הָיָה מְכָרִיז בְּכָל מְקוֹם אֲשֶׁר יָבֹא בְּשֵׁם כ' אֵל עוֹלָם וְהָיָה
מְכַנֵּס לְמֵאוֹת וְלֵאלֹפִים תַּחַת כַּנְּפֵי הַשְּׂכִינָה וְכִמוֹ שְׁכָתוּב (שָׁם י"ב ה) וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר
עָשׂוּ בְּחָרֵן.

וְעַם כָּל זֶה בָּבָא עָלָיו צָרוֹת רַבּוֹת וְרַעוּ' רְאִינוּ שְׁלֹא הִרְהַר אַחַר מְדוּתָיו שֶׁל הַקַּב"ה
וּמַעֲשָׂיו וְלֹא נָתַן תַּפְל' לְאֵלֵהֶי' וַיַּעַן שְׁכָל פּוֹעֵל בְּשָׁכָל פּוֹעֵל בְּעֵבֹר אִיזוֹ תַּכְלִית לֹא תִמָּצֵא
טַעַם לְשִׁבְחָה אֲלֵא זֶה מֵהַחַיִּי הַנִּצְחָיִי אֲשֶׁר בְּעֵבֹרָם מִחֲפָצוֹ וּרְצוֹנוֹ בְּנֵי חַיִּי וּמְזוּנֵי וְכָל
הַדְּבָרִי הַגִּשְׁמִיִּים הַיּוֹתֵר נִבְחָרִים וְנִעְיָמִים הָיָה עוֹזֵב בְּעֵבֹר הַקִּיּוּם הַנִּצְחָיִי שֶׁל נִפְשׁוֹ
בְּהִיּוֹתוֹ יוֹדֵעַ כִּי בְּעֵבְרוֹ אֶת פִּי ה' לֹא תִצְלַח וְתִהְיֶה נִכְרַתֶּת מִן הָעֵדֶן הַהוּא הָעוֹלָם עַל כִּלְנֵה.

זֹאת וְעוֹד אַחֲרַת תִּרְאָה שְׁבַמִּיתַת שָׂרָה (שָׁם כג ד) אֲשֶׁת חַיִל עֲטָרַת בַּעֲלָהּ בְּהַשְׁתַּדְּלוּת
נִמְרָצ' בְּקֶשׁ לָהּ קְבוּרָה וְקִנְיָה אוֹתָהּ בְּאַרְבַּע מֵאוֹת שְׁקָל כֶּסֶף עוֹנֵבֵר לְסוֹחֵר. וְאִם בְּמִיתַת
הַגּוֹף יְכַלֶּה הַכֹּל מָה אֵיכָפַת לוֹ לֹאד' שְׁיִקְבֵר פָּה אוֹ פָּה וְכִבֵּר צִיָּה דִיאוגִינִיס חֲכָם א'
מִפִּילוֹסוֹפֵי הַגּוֹיִם שְׁיִשְׁלִיכוּ גוֹפּוֹ אַחַר מוֹתוֹ עַל פְּנֵי חוּצָה בְּאַחַת מִן הַשְּׂדוֹת.

וְכֹאֲשֶׁר אָמְרוּ לוֹ כִּי יֵאָכְלוּהוּ הָעוֹפּוֹת הַשָּׂיִב אִם כֵּן שִׁימוּ לִי מַטָּה בְּיַדִּי וְאַבְרִיחֶם מֵעָלַי.
וְאִם לֹא תִרְגִּישׁ הַשָּׂיִבוּ אִיךָ תוּכַל לְהַדְיָחֶם מֵעָלַיךָ.

אִז שָׁחַק עָלֵיהֶם וְאָמַר וְאִם לֹא אֶרְגִּישׁ וּבְשָׂרֵי לֹא יִשְׁפֹּן לְכַטַּח מֵהַיּוֹתֵר מֵהָעוֹפּוֹת
אוֹ מֵהַתּוֹלְעִים אֲשֶׁר בְּגוֹשׁ עֶפֶר יְסוּדָם. אוֹלָם הוּא הָיָה אֶפִיקוֹרוֹס וְנִדְבָר כְּכּוֹפֵר בְּהַשְׁאָרוֹת
הַנֶּפֶשׁ כִּי הַגּוֹף בְּהִיּוֹתוֹ מַעְוֵן לְנִשְׁמָה הַקְּדוּשָׁה אִם לֹא יִקְבֵר תִּקְבַּל קְלוֹן מִתְמִיד וְכַדִּי בְּזִיוֹן
וְקִצְרָף לְצִלְמֵי אֱלֹהִים אֲשֶׁר נוֹפֵחַ בּוֹ אִם יִרְאֶה אוֹתוֹ בְּסִרְחוּנוֹ וְעַפְיוֹשׁוֹ.

וְלֹא לְבַד הַקְּבוּרָה הִיא צְרִיכָה אֲבָל שְׁיִהְיֶה בְּמְקוֹם נְאוֹת וּבְחִבְרָה וּשְׁכוּנָה טוֹבָה. וְלִכְּוֹן
תִּמָּצֵא שְׁהִיּוֹ הַצְּדִיקִים מִשְׁתַּדְּלִים שְׁיִהְיוּ נִקְבְּרִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאַצֵּל צְדִיקִים וְחַסִּידִים
כְּמוֹהֶם כִּי כְּמוֹ שְׁבַעוֹל' הָיָה אוֹי לְרִשָּׁע וְאוֹי לְשָׂכְנוֹ כִּי בְּקְבוּרָה רְאוּי שְׁלֹא יִתְחַבֵּר הַצְּדִיק
לְרִשָּׁע כִּי בְּעוֹלָם הַנִּשְׁמוֹת ג"כ עוֹשִׂים לְכָל א' וְא' מְדוֹר בְּפָנֵי עֲצָמָה כְּפִי שְׁלֵמוֹתָהּ וְלִכְּוֹן
אִף מְמוֹתֵי בֵּית דִּין לֹא הָיוּ נִקְבְּרִים זֶה אֲצֵל זֶה.

וְהַנְּבִיא שֶׁל בֵּית אֵל אַחֲרֵי קוּבְרוֹ אֵל אִישׁ הָאֱלֹהִים צָנָה לְבָנָיו (מְלָכִים א יג) בְּמוֹתֵי
וּקְבֻרָתָם אֲנִי בְּקִבְרָה אֲשֶׁר אִישׁ הָאֱלֹהִים קְבוּר בּוֹ אֲצֵל עֲצָמוֹתָיו הַנִּיחוּ אֶת עֲצָמוֹתַי וְאַחֲרַת
כְּמָה שְׁנִיִּים אָמַר קְרָא (מְלָכִים ב כג) וַיִּמְלְטוּ עֲצָמוֹתָיו אֶת עֲצָמוֹת הַנְּבִיא אֲשֶׁר בָּא
מִשְׁוֹמְרוֹן.

וְרְאִינוּ שְׁהָאִישׁ אֲשֶׁר בְּמִקְרָה (מְלָכִים ב יג) הוֹשִׁילָה בְּקִבְרָה אֲלִישָׁע וַיְחִי וַיָּקָם עַל רִגְלָיו
מִפְּנֵי שְׁלֹא הָיָה רְאוּי לְהִי' בְּחִבְרָתוֹ כִּי הַצְּדִיקִים אִף בְּמִיתָתָם נִקְרָאִים חַיִּי וּמוֹאֲסִי
לְהַתְחַבֵּר לְרִשָּׁע.

ולכן אברהם בהיותו מקנבל אצלו שבמערה הזא' היו קבורים אדם וחוה אבות העולם עשה כל השתדלותו לקבור שם את אשתו והנאָהבים בחייהם במוותם לא נפרדו שמה קברו את אברהם ואת שרה אשתו והיה זה בעבור נפשותם היקרות אשר עד הנה מצפות עת פקודתם להחיות את גופם אשר שמה נשמרים לעת גאולתם: ויהי יצחק בן ל"ז שנה בקחתו אותו אביו להוליכו אל הר המורה ולהעלותו שם במקום עולה תמימה ואם כל זה ראינו שפאָשר הגיד לו אביו שהוא עצמו היה השָה לעולה באומרו (בראשית כב ח) אנהי' ירא' לו השָה לעולה בני גתרצה בדבר וילכו שניהם יחדו בכנונה אחת זה לשחוט וזה לישחט.

ורבים אומרים כי יפה כח הבן מפח האב לפי שאברהם נצטוה בזה מפי ה' ויצחק מפי אביו. ואם החיים הגשמיים הם יותר ערבים לאדם מפל הטובות והצלחת העה"ז, מי לא ידע כי היה מואס בחייו לתכלית האחרון בהיותו מכיר שהיה מפאת נפשו נצחי וישכרו אחר המנות הרבה מאד.

ואילו היה אצלו שהגמול איננו כי אם בעה"ז איזה שכר היה מקנה שיהיה גמולו אחר מותו עוד תשוב ותראה שפאָשר ברוך ליעקב אמר שם כו כח] ויתן לה האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורבי' שואלים למה היו הברכות האלו טובות גשמיות ולא זכר בהם דבר נפשי.

והר"א פי' שבאומרו בפסוק הקודם ויברכהו וכללו הברכות הנכבדות הנפשיות והעקריות של השגחתו הפרטית וירושת הארץ ואחר שברכו בטובות האמתיות שהן ברפת אברהם הוסיף לברכו עוד בטובות הזמניות שזכר ולכן אמר בהם בואו העטף ויתן לה אלהים.

ויפה פירש כי על פן אמר ראה ריח בני פריח שדה אשר ברכו ה' מלמד שנכנסה עמו ריח גן עדן כי הוא השדה אשר ברוך ה' על כל הגנים והשדות אשר בארץ המה. ויען שאין ריח רע יותר משטף העזים אשר עורם הלבשה רבך' על ידיו ועל חלקת צואריו נעשה לו גס והרגיש בו אביו וכן אמר ראו שבני ראוי לברכה הזאת הנפשי' יען נכנסה עמו הריח של הגן עדן עצמו.

אמנם לפי דעתי יצחק התחיל מהטובות הרוחניות אשר קרא בשם של השמים על דבר כי על אורות טליו ואח"כ ברכו בטובות הגשמיות ומשמני הארץ. ולכן תמצא שפאָשר התחיל לברך את עשו התחיל בהסוף מהטובות הגשמיות הנה משמני הארץ והיה מושבך ומטל השמים מעל והי' זה מפני שפמעט כל ישראל יש להם חלק לעה"ב אבל מאומות העולם מועטים הם פאנטונינוס ודומיהם ששמרו אורחות יושר וקיימו הז' מצות בני נח שהם חסידי אומות העולם.

ויצא לנו מזה שיצחק אבינו אשר זכותו עומדת לעד ולנצח נצחים הפיר שחיי העול' הנה הם חיי צער גון באנחה ויהיו בעיניו כמי' אהדי' בערה' מי העה"ב עולם שפלו טוב וארוך.

ולכן בהיותו יודע שהוא השָה לא נסוג אחר לבו ולא נמנע לקחת לדרפו וה' עזרו כי לא נמנע טוב להולכי' בתמי': יעקב היה איש תם יושב אהלים במדרשו של שם ועבר וה'

שלם לו שקרו ופעלתו לפניו פי הראה לו בחלומו המלאכים עולים ויורדים ושם דבר עמו (בראשית כח יג) אני ה' אלהי אברהם אביך וכו' אשר משם ראיה גדולה להשארות וזה שאם המתים אשר בעפר יסודם אינם עוד מאומה ושקר אין עוד להם כי נשפח זכרם איה יקרא שמו ישתבח ויתעלה על דברים שנפסדו ואין להם ממשות פלל אבל מפאן אתה למד שהנפש היא רוחנית ונצחית ושהקב"ה נושא פנים לקדושים אשר בארץ הקמה ולכן אמר לו אני ה' אלהי אברהם אביך.

וכמו שאמר לחזקיהו (מלכים ב כו) וגותי על העיר הזאת למעני ולמען דוד עבדי. ובקומות רבות פהנה.

וכך אמר משה בתפלתו (שמות לב יד) זכור לאברהם וליצחק וליעקב עבדיך וגו' א"כ עדיין היו בחיים. נסמוך לזה מה שראינו שהשתדל כל פה להקבר בא"י ולא נתקרר דעתו עד שיוסף נשבע לו וזה לפי שהיא ארץ קדושה מכפרת עונות פענן שכתוב (דברים לב) וכפר אדמתו עמו וכתוב (ישעיה לג) העם היושב בה נשוא עון וכו' ועוד פי כפר אחז"ל שמתו א"י חיים תחלה וא"כ גם הוא ידע בקל אלה פי יד ה' עשתה זאת הנשמה ולכן כנה המיתה בשם שכיבה כמד"א (בראשית מז ל) ושכבתי עם אבותי ואף הוא ידע שיאסף אל עמיו ותהיה נפשו צרורה בצרור החיים עם ה' אלהיו.

יוסף היה יפה תואר ויפה מראה ולא הלך אחר עיניו בהיותו ידע שיש אלהים שונפים בארץ ולכן בחר יותר בחיי צער בעה"ז ולסבול ענוי בכבל רגלו כמה מהשנים מהיות שעה אחת בגהינם עם אשת אדוניו (בראשית לט י) ולא שמע אליה לשכב אצלה בעה"ז להיות עמה בעה"ב וזהו טעם הפל.

גם הוא הפליא לעשות עם אחיו ולבסוף השביעם לאמר (בראשית נ כד) פקוד יפקוד אלהים אתכם והעליתם את עצמותי מזה אתכם כמי שמצונה על ענין הכרתי לגפש בהיותה נצחית כמו שאמרנו: אהרן קדוש ה' ביום חתונתו וביום שמחת לבו פתאום בא אידו ונהפף שמחתו לאבל (ויקרא ב) ואש יצאת מאת ה' ותאכל את שני בניו היקרים כזוהר הרקיע מזהירים.

ואם הצור תמים פעלו כל דרכיו משפט והרבה להשיב אפו ולא ישחית לשובג במזיד. נשאל נא על מה עשה ה' פכה לבחורים הנחמדים להכריתם כמו רגע ולמה יצא הקצף מלפני ה' ובלבל השמחות והפך ששונם לאבל ושיניהם לקני' ולא האריף אפו כי את הפל עשה יפה בעתו נעת ופגע ידע לב חכם.

אמנם משה רבינו ע"ה דבר על לב אחיו ונותן בדבר טענה מספקת באומרם היא אשר דבר ה' בקרובי אקדש כלומר אל תדאג אחי ואל תבכ' למת כי יסורים האלו הם יסורין של אהבה בנייה הם קרובי ה' וכמו שהדיין עושה דין ומתחיל מקרוביו ומיודעיו כדי שידעו ככל שאיני נושא פנים לשום אדם ושעושה משפט וצדקה לכל עמו.

כה הקב"ה בקרוביו מתקדש כדי שיראו הפל וייראו ולא יוסיפו לעשות כדבר ההוא. וכן פענן עונא הגם פי לפי הנראה לא נמצא בו עון אשר חטא כתיב (שמואל ב ו ז) ויכהו שם על השל ולא לרע להם אלא להטיב להם ולפרוע להם באריכות ימים שם בעה"ב החיים שלא ארכו בעה"ז דאם לא פן הפכת מדת רחמי שמים למדת הדין והפתוב צונח

(איכה ג לג) כי לא ענה מלבו ויגה בני איש וכתיב פי גדול מעל שמים חסדך אמונתך עד שחקים.

ולכן בראות אהרן שהטענה הזאת הייתה נאותה וישרה וידום שתק ולא בכה עוד לדעתו שבניוהואהובים לא מתו בחרון אף ה' אבל שיצאו מתרנה ללכת אל באר שבע אשר שם מקום הנשמות הזכות ושנבע שמחות: הנה רואה בעיניו איך הקמנו עלינו שמנה נסיכי אדם האמינו באמונה שלמה ההשארות הנפש ונקנט בנדך מעתה ארבעים פסוקים מהתורה מעידי עליה מלבד אחרים אשר כל א' וא' יבא על מקומו בשלום בפרקים שלפנינו בעזרת האל.

הפרק הששי מראה באספקלריא מאירה איך כל התענוג הנפשי המגיע לצדיקים אחר המית ראו בחייהם ישראל במתן תורה. אתה הראת לדעת איך בתורה הקדושה רבות בנות עשו חיל לקיים ולהעמיד את הפנה הזאת מההשארות הנפש.

ויען שלבי אומר לי שעדין מי שלבו נוקפו יקשה ולמה לא הרחיבה התורה יותר לא נזכר בה יעודי העה"ב הרבה בבניאור. הנני בא בפרק הזה להשיב נפשו מנישאת הפקפוק ולסלק מעליו כל מיני ספק וגמגום.

ואומר שכמו שלא תשער הנפש סתירת המושפלות הראשונות כף לא תשער בסתירת מה שהושג מן החוש כי א"א לומר עליו שאינו כן. ואם יתאמת שבני ישראל עם קרובו בחייהם השיגו כל הערבות והתענוג הרוחני שמשיגים הצדיקים במיתתם אז תסתלק מפל וכל התלונה הזאת.

ועתה איש נבון וחקם אם כל התענוג הנפלא וההצלחה הנפשית שתושג אחר הפנות היא ההתדבקות ברוחניו כמו שנאמר (זכריה ג ז) ונתתי לה מהלכי בין העומדי האלה ולראות באספקלריא מאירה פני השכינה ולהתעזז בהשפלה עליונית בעולמות שברא.

הנה נא בראותינו כי התענוג הזה השיגו ישראל בהיותם בחיי' אז יתאמת אצלנו כי כאשר המפורסמות אינם צריכים ראיה כמו כן לא היה מן הצורך להרחיב ביעודי הנפש אשר עיניהם ראו כי הראיה היותר הברחית על כל דבר אשר יאמר פי הוא זה.

הלא פה דברי כל עסקם של ישראל היו עם המלאכים באברהם כתיב (בראשית יח ב) והנה ג' אנשים נצבים עליו ואף שפחתו זכת' למעלה הזאת (שם כא יז). ביעקב (שם לב ב) ויפגעו בו מלאכי אלהים.

(הושע יב ב) וישר אל מלאך וינצל ביהושע (יהושע ה יג) וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו. בגדעון (שופטים ו כב) וירא גדעון פי מלאך ה' הוא.

באלישע (מלכים ב ו יז) ויפקח ה' את עיני הנער וירא והנה הנהר מלא סוסים ורכב אש סביבות אלישע. בדניאל (דניאל ח טו) והנה עומד לנגדי כמראה גבר.

וכאשר יצאו ישראל ממצרים עמם בעזרתם יצאו כל צבאות ה' ומלאך ה' נוסע לפניהם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד האש להאיר להם פקטן המוליך נר לפני הגדול ממנו להאיר לו וכאשר עמדו ישראל על הר סיני פלם שנים לטובה השיגו כבוד ה' כדכתיב (שמות כד יז) ומראה כבוד ה' פאש אנקלת בראש הנהר לעיני בני ישראל

וְכַף אָמַר מִשָּׁה בְּתַפְלֹתוֹ (בַּמִּדְבָּר יד יד) שָׁמְעוּ כִּי אֵתָהּ הַ בְּקָרֵב הָעַם הַזֶּה אֲשֶׁר עֵינֵי בְּעֵינֵי
נִרְאָה אֵתָהּ ה' וְעֵנְנָה עֹמֵד עָלֵיהֶם.

וּבְאֲשֶׁר נִתְעַלּוּ שָׁם בְּמַעֲלָה הַזֹּאת כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם ה' (שְׁמוֹת לג טו) הַנְּנִי שְׁוֹלֵחַ מִלְּאֹף
לְפָנַי לֹא נִתְרַצוּ בַּדְּבָר וַיַּעַן מִשָּׁה וַיֹּאמֶר אִם אֵין פְּנִיָּה הַיּוֹלְכִים אֶל תַּעֲלֹנוּ מִזֶּה כִּי הִיָּה זֶה
בְּעֵינָיו כְּמִי שְׂיִוֵּרֵד מִהַמִּדְבָּר הַעֲלִינָה לְדִיּוֹטָא הַתַּחְתּוֹנָה וּמִן הַשָּׁמַיִם לְאַרְצֵךְ.

וְלֹא יָכוֹל הַשֶּׁכֶל לְהַצְטִיִּיר עֲרֻבוֹת יוֹתֵר נִפְלָא וְתַעֲנוּג יוֹתֵר עֲצוּם וְהַשְׁגָּה יוֹתֵר נִכְבְּדַת מִמָּה
שָׁזָכוּ יִשְׂרָאֵל בְּיָם סוּף יַעַן כָּלֵם כְּאֲחָד עֲנּוּ וְאָמְרוּ שִׁירָה חֲדָשָׁה וּכְבָר. אַחַז"ל רָאֵתָה שְׂפָחָה
עַל הַיָּם יוֹתֵר מִמָּה שְׂרָאָה יַחְזִקָאֵל בְּן בּוּזִי אֲשֶׁר לוֹ נִפְתָּחוּ הַשָּׁמַיִם וְרָאָה מִרְאוֹת הָאֱלֹהִים
וְכָל א' וְא' הָרָאָה בְּאַצְבַּע וְאָמַר זֶה אֵלֵי וְאֵנְוָהוּ וְגו'.

וּבִשְׁעַת מַתָּן תּוֹרָה הַעֵיד הַכְּתוּב שְׁכָל יִשְׂרָאֵל חֲכָמֵיהֶם עָשִׂיר וְרֵשׁ קְטוֹן וְגָדוֹל שָׁם הוּא
הַגִּיעוּ לְמַעֲלַת הַנְּבוּאָה וְשָׁמְעוּ קוֹל אֱלֹהִים מִדְּבַר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ כְּדָבָר שְׁנֵאָמַר (דְּבָרִים ד לג)
אֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר ה' אֵל כָּל קְהֵלְכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ וְגו' וְכָתִיב הַשְּׁמַע עִם קוֹל אֱלֹהִים
מִדְּבַר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ כְּאֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ אֵתָהּ וַיַּחֲזִי וְכָל כֹּף נִתְעַלָּה נִפְשָׁם בְּמַעֲמַד הַנִּכְבְּד הַהוּא
עַד שְׁכַמְעוּט נִתְפָּרְדָּה נִפְשָׁם מִגּוּפָם וְעַל זֶה רָמַז שְׁלֹמֹה בְּאוֹמְרוֹ (שִׁיר הַשִּׁירִים ה ו) נִפְשֵׁי
יִצָּאָה בְּדָבָרוֹ.

וְאִם הָעֲרֻבוֹת וְהַדְּרָקוֹת הַזֹּאת הַשִּׁיגוּ יִשְׂרָאֵל בְּהִיוֹתָם בְּחַיִּים הַלְלוּ הַגְּשָׁמִיִּים הֲלֹא יִתְאַמַּת
לָהֶם בְּנֻדָּי שְׂיִהְיֶה עֲדִין יוֹתֵר גָּדוֹל וְעֲצוּם בַּעַ"ב בְּהַתְפָּרֵד נִפְשָׁם מִגּוּפָם כִּי הַדְּבָקוֹת
בְּחַיִּים הוֹרָאָה עַל הַדְּבָקוֹת אַחַר הַמְּנוֹת.

וַיַּעַן שְׁמַעוֹלָם לֹא זָכָה כָּל הַקְּהֵל כְּאֲחָד מִהַמַּעֲלָה הַזֹּאת הַגְּדִיל הַכְּתוּב הַעֲנִין הַזֶּה בְּאוֹמְרוֹ
(דְּבָרִים ד ד) וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם כְּלוֹ שְׁכָלֵם זָכוּ לְהִיּוֹת דְּבָקִים
בַּה' וְאַף בְּהִיוֹתָם בְּחַיִּים אֲשֶׁר הוּא פְּלֵא עֲצוּם כִּי מִי הוּא אֲשֶׁר יַחֲוּבֵר אֵל הַחַיִּי הַסּוֹמְרִיִּים
שְׂיִזְכָּה לְזֶה.

וַיּוֹתֵר מִזֶּה רָאוּ וְהִנֵּה פְּנֵי מִשָּׁה כְּרָאוֹת פְּנֵי אֱלֹהִים וַיִּירָאוּ מִגְּשַׁת אֱלֹהֵי וְהִיא הַמַּעֲלָה
הַמַּעֲנוֹתֶת לְצַדִּיקִים בַּעַ"ב כְּמֵאֲמַר דְּנִיָּאֵל אִישׁ חֲמוּדוֹ (דְּנִיָּאֵל בַּג) וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ
כְּזוֹהַר הַרְקִיעַ וּמִצְדִּיקֵי הַרְבִּי כְּפָכָבִים לְעוֹלָם וָעֵד.

וְלִזְנֵה נִרְאָה שְׁזָכָה שְׁלֹא כְּהַתָּה עֵינָיו וְלֹא נָס לַחַה עַד יוֹם מוֹתוֹ וְהוּא פְּלֵא עֲצוּם. וְרָאוּ עוֹד
אִיף הַחַיִּיָּהוּ הַשָּׁם ק"כ יָמִים בְּהַר בְּלִי מֵאֲכָל וּמִשְׁתָּה וּנְשַׁתְקַע בְּלִבָּם הָאֲמוּנָה שְׁבַע"ב
אֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתָּה אֵלָּא צַדִּיקִים יוֹשְׁבִים וְנִהְגִּי מִזִּי הַשְּׁכִינָה דְמִיּוֹן מִשָּׁה אֲשֶׁר
רָאָה בְּחַיָּו אֲשֶׁר עֵינֵי לֹא רָאֵתָה.

וְכֵן אַחַז"ל מִזֵּינ הִנֵּה מִשָּׁה אֲנִיָּה מִזִּי הַשְּׁכִינָה שְׁנֵאָמַר וְאַתָּה מְחִיָּה אֵת כָּלֵם לְהוֹרוֹת שְׁהַנָּאת
זִיו הַשְּׁכִינָה הִיא הָאֲכִילָה וְנִדְאִית בְּהִיוֹתָהּ נוֹתְנַת הַחַיִּים הַנְּצַחִיִּים לְאֲנִיָּה: וַיִּצָּא לָנוּ מִזֶּה
שְׂיִשְׂרָאֵל זָכוּ לְרָאוֹת וּלְהַתְעַדָּן בְּהִיוֹתָם בְּחַיִּים בְּדָשׁוֹן נִפְשָׁם בְּתַעֲנוּג הַנְּפִשֵׁי הַמַּעֲנוֹת
לְצַדִּיקִים בַּעַ"ב וְאִיף רָאוּ בְּעֵינֵיהֶם כָּל הָאֲנָשׁ הַמַּגִּיעַ לְטוֹבִים וְלִישְׁרִים בְּלִבּוֹתָם בְּעוֹלָם
הַנְּשָׁמוֹת וְלָכֵן הַמַּלְאָכָה הִיָּתָה דִּיָּה וְהוֹתֵר בְּהַרְאוֹת בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת הַשְּׁאָרוֹת הַנְּפִשֵׁי הַזֹּאת.

ואם עדין תאמר ולמה לאהזכירה התורה ביותר להועיל לדורות הבאים אשר לא ראו ולא זכו למעלה הזאת. אשריך מילין כי פאשר יושג בחוש בזמן מה איזה דבר מאנשים רבי' וגדולי הפרסום ונמשכה הקבלה מאב לבן אז ודאי ראוי להאמין בו כי הוא אמת גמור ודאי א"א להכחישו.

ויכבר ידענו שהדת נתנה בפרסום גדול ורבות עצום מששים רבוא שלפי דעת חז"ל כולל לכל הפרצופים וא"א שימצא פרסום יותר גדול ממנו וא"כ כל מה שהם ראו והעידו ראוי להאמין באמונה שלמה שאין עליה ספק.

אף שכל הנביאים שבכל דור נדור הפליגו לדבר מענין הנפש פאשר עיניה תחזינה משרים בפרקים יבאו: הפרק השביעי הדברים אשר שלח ה' צבאות ברוחו בידי הנביאים הראשונים להראות ההשארות הנה: המקום הראשון אשר ממנו ניכל להכריח ההשארות הנפש מן הנביאים תמצא בגזרת ה' על בית עלי בבא אליו אלקנה הנביא (שמואל א ב לג) ויאמר לו ואיש לא אכרית לה מעם מזבחי לכלות את עיניה ולאדיב את נפשה.

ובאשר ידענו שהיעוד הנה לא נתקיים אלא בימי שלמה שאז גורש אביתר ונתן הפהונה הגדולה לצדוק למלא את דבר ה' אשר דבר על בית עלי בשילה וכמו שפתוב והבטת צר מעון בכל אשר ייטיב את ישראל והנה זה פשנבנה בית עולמים אשר היו אז יהודה וישראל לבטח איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו ידענו גם כן שהקללה הזאת נתקיי' בעלי אחר מותו.

ואם כן הוא מפאן ראיה להשארות הנפש כי כן כתיב לכלות ולאדיב את נפשה ממש וכך פירש הרב בעל פלי יקר והוא הנכון ודלא כהני"א ונהרד"ק שפירשו עיניה עיני בניו וכן נפשה נפש בניו אלא עיניה ונפשה ממש של עלי קאמר שברא מזפה אבא והאבות מצטערים בעולם הנשמות מפורענות בנייהם בעולם הנה ומידו ית' היתה לו זאת בעון אשר ידע כי מקללי להם בניו ולא כהה בהם פראוי.

הב' פתוב הדר הוא במעשה יהונתן אל דוד (שמואל א כ יב) ה' אלהי ישראל כי אחקור את אבי פעת מחר השלישית והנה טוב אל דוד ולא אשלח אליה גליתי את אננה פה יעשה ה' ליהונתן וכה יוסיף כי לטיב אל אבי את הרעה אליה וגליתי את אננה וגו' פא נעלם מעיני כל בעל שכל מה שיש מן הקנשי פסוקים האלו וזה כי מה ענין ה' אלהי ישראל אם ונא שבועה על מה זה נשבע פעם אחרת פה יעשה ה' ליהונתן ומה הפרש יש בין הפסוק הראשון לשני ההרב בעל עקדה פירש נשבע לו שאם יחקור את וב אביו והנה טוב אל דוד ולא אז ישלח אליו לבשרו בשורה הטובה עד שיוסיף פמה וכמה בדיקות בדעת אם אותו טוב הוא מלב ונפש.

וחזר ונשבע ללו שבענין הרעה שאף שהוא לא ידבר עליו רעה כ"א זולתו בראותו כי ייטיב אל אביו שיידבר עליו זולתו רעה שתכף ומיד יגלה את אונו דחמירא ספנתא מאיסורא.

והרב שמואל לאנידו בס' פלי חמדה פירש אין צריך לומר במדת פורענות פשאשמע שכלתה הרעה מעם אבי שלא אשלח ע"י שליח פן יגלה סוד וילך רכיל להגיד מקום

תחנותה אלא אפילו לענין הטוב לא אז אשלח ע"י שליח אלא וגליתי את אוננה ומהרי"א
כתב ולא אז אשלח בתמיהא והפירושים רבים.

ואלם עתה באתי לחקור מה היא ענין השבועה הזאת פה יעשה לי אלהי' וכה יוסיף
הנשנית בכמה וכמה מקומות של המקרא ויש מי שפירש פה רעה יעשה לי וכה יוסיף
מהרעות. ואחרים פירשו להיפך פה יעשה ה' טובה לי.

והנראה בעיני שהיא לשון תפלה והנשב' לפעמים הנה אומר פה יעשה לי אלהים ויגמלני
מכל טוב בעולם הזה וכה יוסיף לגמול עם נפשי בעולם הבא שאעשה פה וכה. אמרה
רות (רות א יז) פה יעשה לי אלהי' וכה יוסיף פי המנות פריד ביני וביניך ולפעמים הנה
אופן קללה לאחרים כמו שאמר דוד (שמואל א כה כב) פה יעשה אלקים לאויבי דוד
וכה יוסיף אם אשאיר מפל אשר לו וגו' והנה מקללם בעולם הזה ובעולם הבא.

והפירוש הזה הוא נכון לפי משמעות פונתו לידע ולהודיע שאם הגוף יפרת הנשמות
בתצרות בית אלהינו פריחו עוד ינובון בשביבה דשנים ורעננים יהיו: הג' מן השלשה
הכי נכבד הלא הוא בשמואל א' כ"ה אמרת אביגיל צרופה לדוד א' מן השבע נביאו'
שזכרו חז"ל במס' מגילה וכה אמרה במליצתה הצחה (שמואל א' כה כט) והיתה נפש
אדוני צרורה בצרור חסי' את ה' אלהיך ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע.

וכמה למודים טובים ומילי מעליותא יוצאים משרשי הפסוק הזה. האחד הוא שהנפש
היא נצחית ומפלת מדרגתה תחת פסא הכבוד אשר משם חוצבה הנקרא צרור חסיים.

וכה תרגם המתרגם ומהא נפשא דרבוני גניזא בגניזי חיי עלמא קדם ה' אלהיך ולכן נקרא
צרור חסיים אשר הפונה בו שהוא צרור קיים לא יותר לעולם וכן הרמב"ם ז"ל בהלכות
מלכי' ומלתמותיהם צרור חסיים הפתוב פאן הוא חיי העולם הבא.

ור"ש גבירול בתפלתו כתב מי יעש' כמעשיך וכגבורותיך בעשותך תחת פסא כבודך
מעמד לנפשות חסידך ושם ננה הנשמות הטהורות אשר בצרור חסיים צרורות ושם
ינוחו יגיעי כח ואלה בני נח ובו נועם בלא תכלית ותכלה וכו'.

הב' שהתענוג הנפשי הוא הדבקותה בשם ית' ולא כמו שחשבו הפלוסופי' בשכל הפועל
וזהו מה שאמר את ה' אלהיך. הג' שהמנוחה הזאת לא כולי עלמא זוכים אליה כי אם
הצדיקים בלבד אשר הם בני עליה והנם מועטים ולרמז לזה אמרה ויקם אד' לרדףך
ילבקש את נפשך והיתה נפש אדוני וגו'.

וכמו שפירש החכם משה אלשיך נותנת טעם לשבח על יסורי דוד וגזרה שתכלית' היו
כדי שתהיה נפשו צרורה בצרור חסיים כי העה"ב הוא מן השלש מתנות טובות שלא
ישגו אלא ע"י יסורין הד' שנפשו' הרשעים לא יש להם שום מנוחה אבל מתנועעים
בצער עצום תמיד עולים ויורדים כאבן שישליכו בקלע מזן אל זן.

ונה כי ברצותם לעלות ולפרוח למעלה אל המקום שהוא אשר ממנו חוצבו לא יש להם
זכיות וכאשר יורדי' למטה אצל גופם ואינם כי בשר המה ונעלמו מהעין פחת עפר יסודם
ולכן מתנועעי' תמיד ואינם מוצאים מנוח לכף רגלם.

וכן אמר המליץ בישרה תביאנה בסוד קדושים בעוותה תכלינה מלמעלה הפקדה
בקסלתה מלאה אכזרי יצנה משחיתים מחבלים אשר בעלותה מרום הרים לתחתיות
ירצוה ויאמר שמטנה וישמטוה.

וכן רבותינו ז"ל שני מלאכי יש א' בסוף העולם וא' בסופו ומשליכים נפש רשע זה לזה
שנא' ואת נפש אויביך יקלענה בתוך פה הקלע. הה' שנפשות הרשעים מקבלות צער
הקילוה עד מלאה ימי טהרם ואח"כ יבאו ימי השלנה וההשקט מהשן' כמו שאמרה
האשה החכמה התקועית חושב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח וכן פירש כמה"ר ישראל
די קוריאל בתוך פה הקלע לתועלת הנפש שלא יקלענה בקלע פאכן זאת הנקלעת
למרחוק חלילה, הו' שהעונש הנפשי הוא לא לבד העדר ראות פני השכינה אלא שאחר
שמשפטן בגהינם י"ב חדש עדיין כפי רשעתם נעים ונדי' וזהו מה שאמרו חז"ל במסכת
שבת תניא ר' אליעזר אומר נשמתן של צדיקים גנוזות תחת כסא הכבוד שנאמר והיתה
נפש אדוני צרויה בצרור החיים את ה' אלהיה ושל רשעים זוממות והולכות שנאמר
ואת נפש אויביך יקלענה בתוך פה הקלע ומתנועעי' בלי שום מנוחה עד שנכנסו באינה
גוף אם בהמה אם איש.

ולהורות נתן בלבו הנביאה הזאת חנוך החטא ועונשו בגהינם ולכן כפל ולא תהיה זאת
לה לפוקה ולמכשול וענינו לפוקה בענין המלכות ולמכשול הרוחני בעולם הבא. והוסיף
ולהושיע אדוני לו רצה לומר הנה תועיל לה ביאתי זאת לתשועתה שעל ידי עצתי זאת
יושיעך ה'.

הנה לה ברור כשמש ההשארות הנפשי' והשכר והעונש בעולם הבא אחר המנות. הד'
הוא פרת פרה ורבה ממה שאירע לשאול עם האשה בעלת אוב בהעלותו את שמואל
הנביא (שמואל א כח) והדבר קשה ומן הזרים הנמצאים בספרי הקדש פי השכל אינו
סובל שהנשמות הזכות וטהורות תהיינה תחת משלת האוב וכל שכן שתשלוט להרגיז
ממקומו איש אלהי קדוש כמו שאמר למה הרגזתני להעלות אותי ולברוח מן הספק
רבים בקשו דרכי' והמה לא נעימי' פי הרב שמואל בן חפני אסף ריח בחפניו וחשב
מחשבות אנו באומרו כי לא דבר שמואל עם שאול וח"ו לא עלה מקברו כי האשה עשתה
הכל ברמאות כי מיד הפירה פי שאול הוא אף להראות לו כי מצד החכמה הפירה ומצאה
דבר זה אמרה למה רמיתני ואתה שאול.

והנה בעלת אוב להביא בן אדם שמדבר מתוך מחבואו בלשון נמוך. וכל מה שהגידה לו
בשם שמואל הנה מדבר סברא פי כלם היו יודעים שדוד נמשח למלך וכי הוא יצא
למלחמה וחשבה שהגיע עתו ליקח ה' ממנו נקמת דם עבדיו הנביאים השפוח.

ולזה אמר מחר אתה ובניך עמי. והדבר הזה יותר קשה בעיני כי הכתוב מכחיש כל זה
ואיך נאמר לשאול בחיר ה' הלה חשכי' כאחד הרקים משתמש בדברי התול' ותחבולות
הנשים.

והרד"ק הביא גם הוא דעת הגאון רב סעדיה ורבינו האי גאון ז"ל אבל רב סעדיה ורב
האי הגאונים אמרו אמת הוא פי רחוק הוא שמתע האשה העתידות וכן שתחיה את המת
בחכמת האוב אף הבורא החיה את שמואל כדי שישפר לשאול את כל הקורות לבא עליו

והיא האשה אשר לא ידעה בכל אלה נבקה ותצעק בקול גדול ואשר אמרה את מי אעלה לך דברי התולים הם כי דעתה היתה לעשות פמנהגה על דבריהם.

והקשה פנגדם שאם פה היתה רצונו ית' למה לא אמר לו ע"י תלומות או ע"י אורים ותומי' או נביאים כי אם על ידי אשה בעלת אוב ואיך יטעו שאול ואנשיו והמה חכמי' מחנכמי' בדברי התול.

והרלב"ג כתב כי על דרך האמת לא הועלה ממנו ולא הגיע ממנו שום דבור לשאול אבל היתה זה פועל מפעולות הדמיון ועם התבודדות דמיון שאול והתעוררותו על מה שדבר אליו שמואל הנביא פעמים רבות שקרע ה' את הממלכה מעליו ונתנה לרעהו וממה שהיתה רואה מהצלחת דוד המלך ושהיתה ה' עמו היתה משתקע כל פה בדמיונו שהיתה נדמה אליו הענין שהוא שיתקשבהו וינדמהו פאילו נאמר אליו וזהו הקול הנמוך שהיתה שומע השואל באוב מארץ קולו שהוא קולו מפועל דמיונו בהתחזקותו בהתבודדות עכ"ד.

והדמיונות האלו הם דמיונות הקל שפבר הקשה עליו הרי"א כי כל האדם הפריא בכחותיו יבדיל בין הדבר המוחש והמנוח. והדבר הזה מפעולות הדמיון לא ישוער כי אם בשוטה ומשוגע ושואל היתה יועץ וחקם ובריא אולם.

ועוד כי לפי הדעת היתה לא היתה צריף שאול לאשה בעלת אוב שבכל מקום יוכל להתבודד בדמיונו ולמה יצטרף להעלות לו שמואל ואיך העיד הכתוב שדבר עמו. ואחר שפטר החכם הנזכר דעת אגושטינו חכם מחכמי הגוים שחשב שלא עלה שמואל כלל אבל שד בדמות שמואל באמרו שאיך יאמר השד מחר אתה ובניך עמי ושואל ובניו לא היו עם השדי' בנה דעתו על כמה הקדמות והא' מהם שיש לשדים יחוס ותאנה לגופות האנשים ויתייחדו בהם ושאינ ענין חכמת הקסם כי אם ביחס פח השדים ובייחודו אותו אל גוף אחד מגופות השתי' פאילו הוא רוח אותו גוף ונפשו כדי שבאותו חבור הנראה והמושב אל הפועל אותו יראה גוף תחת הארץ פאילו הוא עולה מן התהום מבטן האדמה למעלה באותה צורה ומלבושי' שהיו לו ואין זה מושג כי אם לפועל האוב בלח המחשבה היתה ועם זה שיעלה ויגיד הדברי' העתידי' ומזה הוליד שהקסם אינו פועל בנפש האיש השלם אחר מותו וחלילה שפוש שמואל הנביא הצרורה בצרור השיים את ה' אלהיו תוכל הבעלת אוב להשיבה לעפריותה ולהסיר אותה ממכונה וכ"ש על ידי פשוף וכח פטומא.

אבל היתה הענין לבד התייחדות פח השד בגוף האיש המת לבד. ולהיות גוף שמואל אחרי הפירד ממנו הנפש האלהית דומה לגוף פל אדם אחר לא היתה מהבטל שהבעלת אוב תעלה אותו ועם חכמתה תיחד פח השד אל גופו וידבקו בה כי זהו אמיתת הקס'.

ומאשר השד ידע העתידות ויגידם היתה אפשר שע"י האוב יודעו העתידות ושישמיעם לבד האיש הצריף להם. והגוף היתה קרא הכתוב שמואל כמו שנאמר שמה קברו את אברהם ואת שרה אשתו ונודע שהגוף הוא הנקבר לא הנפש ונקרא בשם אברהם אשר היתה לו בחיים.

והנה אמר למה הרגומני להעלות אותי לפי שעם היות הגוף נעדר ההרגש היתה התייחדות השד אל הגוף אשר היתה מקדם מעון לשכינה רוגז אליו וחמה רבה. ע"כ חנרף דבריו.

ומי האיש החכם ויבן את זאת אשר לא יאמר עליו כי הכל הביא גם הוא. וזה דומה למי שגזל מן הקוצים והברקני' ונפל באחת הפחתים ושטתו קרוב בנדאי לשיטת הנוצרי אשר בשתי ידיו דחה.

אשר על כל זה אנחנו לא נזוז מדעת רבותינו שקטנם עבה ממתנגנו ודרך המלך מלכו של עולם נלך לא נטה ימין ושמאל. הם אמרו במסכת שבת פ' כ"ג א"ל ההוא בר נש לר' אבהו אמריתו נשמתן של צדיקים גנוזות תחת פסא הכבוד אוכא טמיא היכי אסיקתיה לשמואל בנגידא א"ל התם בתוך י"ב חדש הנה דתניא כל שנים עשר חדש גופו קנים ונשמתו עולה ויורדת לאחר י"ב חדש הגוף בטל והנשמה עולה ושוב אינה יורדת ע"כ.

ראה נא שאין הטומאה ח"ו עולה למעלה תחת פסא הכבוד ואיך הנשמה בעודה עולה או יורדת תשלוט בה ממשלת האוב ונעשקה לפי שעה להגיד העמידות. והדעת הנה הוא עצמו דעת המקובלי' וכו' בספר הזוהר על פסוק וראיתי את דמעת העשוקים כתוב לאמר שפשוט משכים הנשמות הקדושות לרדת למטה יש מקום תקלא בתקלין שעברו משם ועושקות אותם וכו' הרי לך איך הנשמות אחר פרידתם מן הגוף עדין הם בחי' ושואלים אותם ומעשה האוב אינו הכל ומהו כאשר חשבו רבים.

וכבר אמרו חז"ל דברים בענין האוב ואין דעתנו להאריך. ודי לנו במה שהמעשה הנה הוראה גדולה להשארות הנפש ושכל א' וא' מן הצדיקים יש לו מדור בפני עצמו וכמו שאמר שמואל מחר אתה ובניך עמי במחיצתי.

ובהיות ששואל ובניו לא נקברו למחר וגם לא בקבורת שמואל הנביא מוכרח הוא שלא על הגוף מדבר כי אם על הנשמה וזהו מה שרצינו לבאר. הה' תמצא במיתת שואל ועם ה' במלחמה כתיב (שמואל א לא יג) ויקחו את עצמותיהם ויקברו תחת האשל בביבשה ויצומו שבעת ימי' וזה שאם תסתכל בספרי הקדש תראה שבעם ה' הנה מנהג קבוע לצום ולענו' אדם נפשו על א' משלשה פנונות הא' על כל צרה שלא תבא ובעבו' זה בהיות ישראל נגוע ומנופה אלהי' במלחמות שנלחם עם בנימין כתיב (שופטים כ כו מא) ויעלו כל בני ישראל וכל העם ויבאו בית אל ויבכו וישבו שם לפני ה' ויצומו ביום ההוא עד הערב.

ויעתר להם ה'. ויבהל איש בנימין פי נגעה עליו הרעה דוד ג"כ בעוד היגד חי צם והתענה פי אומר (שמואל ב יב כג) מי יודע וחסני ה' וחי היגד.

ועזרא כתיב (עזרא ח כא) ואקרא שם צום להתענות לפני אלהינו לבקש ממנו דרך ישרה לעזרנו מאויב בדרך. באסתר וצום ובכי ומספד פי אחת דתם להמית טף ונשים ביום א'.

ביהושפט בבוא בני מואב ובני עמון עליו (דברי הימים ב כ ג) ויקרא צום על כל יהודה וכן רבים הפונה הב' מהמענית היא שיקנול מיעוט חלבו ודמו מהחוטא ומתענה במקום קרבו יען התענית הוא מן הדברים היומרים צריכיים לבעלי תשובה וכמו שנתבאר ע"י הנביא יואל ע"ה (יואל ב ב) ושובו אלי בכל לבבכם ובצום ובכי ומספד.

ודרך תשובה לנו הורה דוד ונאם הגבר הקם על (תהלי' לה) ענתי בצום נפשי ובמקום אחר (שם קט כד) ברפי פשלו מצום. באחאב ג"כ כתיב (מלכי' א כא כז) וישם שק על פשרו ויצום בדניאל (דניאל ט ג) לבקש תפלה ותחנונים בצום ושק ואפר.

בנחמיה (נחמיה ט א) וביום עשרים וארבעה לחדש הזה נאספו בני ישראל בצום ובשקו' ונדמה עליהם. וכבר אחז"ל שראובן התענה כל ימיו עד שבא משה וקבלו בתשובה.

הפונה הג' היא לתועלת הנפש אחר מיתת הגוף ובעבור זה תמצא שפא"ש בני ישראל קברו את עצמות שאול ובניו (שמואל א לא יג) ויצומו שבעת ימים. ולהלן פתיב (שמואל ב א יב) ויספדו ויבכו ויצומו עד הערב על שאול ועל יהונתן בנו ועל עם ה' ועל בית ישראל פי נפלו בקרב.

והורה לנו הפתוב פי התענית הנה בעד המתי' אשר נפלו בקרב ואם כן הוא בנדאי שצמו בעד פפרת נפשם כאש' עדין מנהגינו היום להתענות יום מיתת האבות. ותמצא עוד שפא"ש נהרג אבנר התענה דוד ונשבע (שמואל ב לו) כה יעשה לי אלהים וכה יוסיף כי אם לפני ב'א השמש אטעם לחם או כל מאומה.

ואין צורך למה שפירשו המפרשים שהתענית הנה לפי ששרפום שהוא בזוי להם ושהתענו שבעת ימים זכר לאותן שבעת ימים שנתן להם זמן נחש העמוני ובאותו זמן נושעו על ידי שאול פי כבר גלה הפתוב שהתענית הנה על שאול ועל יהונתן בנו הראוי למלא מקומו ועל עם ה' החסידים ועל שאר בית ה' פי נפלו בקרב כדי שתעלה ברכון תעניתם למזכרת זכות לכפרת נפשם.

ומה שהתענו ז' ימים לעניות דעתי הסיבה היתה להגדיל צערם פי ביחיד גזרו חז"ל ג' לבכי וז' להספד אבל בקהלה קדושה כזאת היתהמן הראוי לעשות יותר ויותר מלבד שהתעניות אשר היו גוזרין בית דין לא היו עוברין מז' וכמו שאמרו עברו אלו ולא נענו בית דין גוזרין עוד שבע תעניות וכו' וכו' עשו הם בצרה הזאת.

ומה שהקדי' הכתוב ההספד לבכי הטעם הוא מפני שמההספד שנעשה ביום ההוא נמשך הבכי פיודע ואין צורך לפירושים אחרים ונפקא מינה לענינינו שאם דוד וכל בית ישראל בכו על השרפה אשר שרף ה' ויצומו על נפשם שהנפש היא רוחנית ונצחית.

הו' פא"ש התנצל אוריה בעברו את פי המלך דוד ולא ירד אל ביתו הלא כה דבריו (שמואל ב יא יא) הארון וישראל ויהודה יושבי' בסכו' נאדני יואב ועבדי אדני על פני השדה חונים ואני אבוא אל ביתי לאכול ולשתות ולשכב עם אשתי חיה וחי נפשה אם אעשה את הדבר הזה.

והרד"ק פירש חיה בעולם הזה וחי נפשה בעולם הבא ויפה פירש. ויען לא תמצא בכתבי הקדש אופן השבועה הזאת אלא או חיה או חיה או חי נפשה בלבד לבי אומר לי שנבא ולא ידע מה נבא והנבואה היתה שבנפשו דבר דוד את הדבר ההוא ושהיה מתחייב בנפשו בכונה והיא אשר עליה הנה מצוה לאוריה שיירד לביתו.

ויצא לנו גם כן מזה שיש באדם שני מיני חיות ר"ל חיות הגוף וחיות הנפש בעולם הבא כמו שפירשנו ויתכן שבגלל הדבר הזה לא נמצא בלשון הקדש חיים פי אם בלשון רבים הרומזים לשני מיני חיו האדם פא"ש אמרנו.

הזו האשה החכמה התקועית בדברה אל המלך בעד אבשלום בנו אמרה (ש"ב ב יד יד) כי מות נמות וכמים הנגרים ארצה אשר לא יאספו ולא ישא אלהים נפש וחסב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח.

ובזה כפי הפירוש היותר נכון נתן ד' טענות איה דוד הנה חוטא בהיותו בלתי משיב את אבשלום בנו. הא' כי מות נמות רוצה לומר שהמיתה נגזרת על כל חי ואין הכא תרענמת במת קודם יומו כיון שסוף אדם למות.

הב' וכמים הנגרים ארצה אשר לא יאספו ר"ל שבגזל יש תקון למענות בהשיב הגזלה אשר גזל אבל המות אחרי מות הנגרג האם תשוב נפשו אליו בשפיכות דם הרוצח האם דמו של רוצח יפנס בנרצח בודאי לא כי כמים הנגרים ארצה אשר לא יאספו.

הטענה השלישית אמרה ולא ישא אלהים נפש ר"ל שאעפ"י שבעה"ז לא יענש החוטא עם כל זה יענש בדינא רבא פראוי בעולם הנשמות. ולכן בהיות שאבשלום לא הרג את אמנון אלא בשבט פיו שצוה לנעריו והמיתוהו הנה מהשם י"ת והנה משפטו בדיני שמים.

הטענה הד' וחסב מחשבו' לבלתי ידח ממנו נדח ר"ל שהקב"ה חושב מחשבות לתת לאיש פדרכיו וכפרי מעליו בעה"ז כדי שלא יענש וידח מעה"ב וכן הנה באמנון שמהאלהים היתה נסיבה שימות קודם עתו ע"י אבשלום לכפר לו על כל עונותיו ויהנה לו חלק לעה"ב ואבשלום בזה לא הנה כ"א שליח השגחתו.

והמקנבלים פירשו הפסוק הנה באנפן אחר על סוד הגלגול אשר עוד יבא זכרונו בע"ה. ולכל הפירושי' הדבר ברור כשמש שפאן רמזה לנו החכמה הזאת ההשארות הנפשי' אחר המות.

הח' תמצא בענין אבשלום וזה שהגיד הכתוב איה הציב בחייו (ש"ב ב יח יח) את מצבת אשר בעמק המלך כי אמר אין לי בן בעבור הנזכיר שמי ידוע הוא מה שאמרו חז"ל כי המת בלי בנים אין לו חלק לעה"ב.

ורצונם שמי שלא הניח זרע של קיימא בעה"ז נחשב כמת לעולם וחלק אין להם עוד לעה"ב אחריהם לאחר מיתתם. ולכן אבשלום אחר שלא היו לו בנים אשר יזכר עוד שמו עליהם בעולם הציב לו בחייו המצבת הזאת ויקרא לה יד אבשלום כדי שישאר לו יד ושם טוב מבנים ומבנות ועל טוב יזכר שמו.

ומההשתדלות הנה נוכל להביא ראיה להשארות הנפש כ"א במות הגוף יבלה ויפסד הכל מה איכפת לו לאבשלום אם יזכר שמו או לא יזכר אבל מפאן הוכחה רבה שבהיות דבר ידוע וכמו מן המושפלות הראשונות שהנפש היא נצחית היו אנשי השם והמעלה מבקשים להניח בחייהם שם וזכרון טוב אשר בם עדיין בעולם הנשמות ששון ושמחה ישגו: הט' (מלכים א א לא) ותקד בת שבע אפים ארץ ותשתחו למלך ותאמר יחי אדני המלך דוד לעולם.

וכתב הרד"ק ז"ל פירושו חיי הנפש לעה"ב כי בעה"ז קרוב הנה למיתה וכן ת"י יתקיימם וכל שאר יחי תרגם יצלח ע"כ. וכן מהרי"א.

וְנִפְּהָ פִּירְשׁוּ וְכָאן כִּפִּי דַעְתִּי רְמִזָּה לֹו בֵּת שְׁבַע שְׁפָאֲשֶׁר יְמַלְוֶה שְׁלֹמָה בְּנֵה זֹאת תְּהִיָּה לֹו
אוֹת לְטוֹבָה וְיִדְעוּ הַכֹּל שֶׁה' הֶעֱבִיר חֲטָאתוֹ וְלֹא יָמוּת לַעֲה"ב וְלִזְנֵה פְּאֲשֶׁר אָמַר לָהּ כִּי
שְׁלֹמָה בְּנֵה יְמַלְוֶה אַחֲרַי אִזְ אֲמַרְהָ יַחֲי אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ דָּוִד לְעוֹלָם פְּאֲמוֹר הִי בְּקַלְלוֹת יוֹאָב
פְּתוּב לֹאמַר (מְלָכִים א ב ל ב) וְשָׁבוּ דְמִיָּהֶם בְּרֹאשׁ יוֹאָב וּבְרֹאשׁ זָרְעוֹ לְעוֹלָם וּלְדוֹד וּלְזָרְעוֹ
וּלְבֵיתוֹ וּלְכֶסֶף אוֹ יִהְיֶה שְׁלוֹם עַד עוֹלָם.

הַא לָהּ פְּסוּק מְלֹא אֲשֶׁר לֹא לְבַד מוֹרָה הַנְּצַחִיּוֹת הַזֹּאת אֲבָל שְׁהַמְתִּים אַחַר הַמְּנוֹת יוֹדְעִים
מֵה שְׁעוֹבֵר בְּזֵה הָעוֹל וּמְצַטְעָרִים בְּרַע וְשִׁמְחִים אֲלֵי גִיל יְשִׁישׁוֹ. וְחַז"ל קָרְאוּ הָעוֹנֵשׁ הַזֶּה
חֲטוּטֵי דְשִׁכְבֵי וְכָה אָמְרוּ בְּעוֹן חַיִּים מִתִּי נְחַטְטִים וְסִמְכוּ זֶה בְּפֶסוּק (שְׁמוּאֵל א יב טו)
וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ בְּקוֹל ה' וּמְרִיתֶם אֵת פִּי ה' וְהִיתָה יַד ה' בְּכֶם וּבְאֲבוֹתֵיכֶם.

וְזֵה כִּי הָאֲבוֹת מְצַטְעָרִים בְּצַעַר בְּנֵיהֶם. וְלָכֵן אָמַר שְׁלֹמָה וּלְדוֹד וּלְזָרְעוֹ וּלְבֵיתוֹ וּלְכֶסֶף
יִהְיֶה שְׁלוֹם עַד עוֹלָם.

כְּלוּמַר שְׁבַמִּיתַת יוֹאָב לֹא יִקַּר' לֹו לְדוֹד עוֹן אֲבָל בְּהַפְּדָה שְׁלוֹ וּלְזָרְעוֹ יִהְיֶה שְׁלוֹם. וְלֹא
תִּתְּנֵן לְפָרֵשׁ בְּאִנְפֵן אַחַר כִּי הַפְּתוּב פָּרַט לְדוֹד וּלְזָרְעוֹ וְאִם בְּמִיתַת יוֹאָב יִהְיֶה לֹו לְדוֹד
שְׁלוֹם מֵעַם ה' א"כ נִפְשׁוּ הִנֵּה עֲדִין בְּחַיִּים וְהִיא רְאִיָּה נְצַחֵת.

הִיא הַעֵיד הַפְּתוּב (מְלָכִים א יז) וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִי הָאֵלֶּה חָלָה בֶן הָאִשָּׁה בַּעֲלַת הַבַּיִת
וַיְהִי חָלִיו חֲזָק מְאֹד עַד אֲשֶׁר לֹא נוֹתְרָה בּוֹ נִשְׁמָה. וְכ' הַרְד"ק יֵשׁ מִי שְׁאוּמַר שֶׁלֹא מֵת
מִכֹּל וְכֹל אֵלֶּה הִנֵּה חָלִיו חֲזָק מְאֹד עַד שֶׁנִּעְצְרָה נְשִׁמָּתוֹ וְלֹא הָיוּ מְכִירִים מִמֶּנּוּ שׁוֹם סִימָן
חַיּוֹת לֹא בְּנִשְׁמָה וְלֹא בְּדַפְק הַגִּידִים עַד שֶׁחֲשָׁבָה אִמּוֹ כִּי מֵת הוּא.

וְכֵן הוּא אוֹמַר בְּדִנְיָאֵל (דִּנְיָאֵל י יז) וּנְשָׁמָה לֹא נִשְׁאַרְהָ כִּי. אֲבָל אוֹתוֹ הוּא עַל דְּרָף הַפְּלָגָה.
וְהַנְּכוֹן כִּי מֵת מִיתָה גְּמוּרָה כְּמוֹ שְׁפוֹבְרִין בְּנֵי הָעוֹלָם ע"כ. וְכֵן הַרְלַב"ג וַיְהִי חָלִיו חֲזָק
מְאֹד וְכו' ר"ל שֶׁהַשְׁיָגָהּ הַמְּנוֹת מִפְּנֵי הַחֲלִי.

וְכֵן מֵהַר"א וְהַרְבַּ בַּעַל עֶקֶדָה הָאֲמִינוּ בְּאֲמוּנָה שְׁלִימָה שְׁאִין עֲלֵיהֶם גְּמוּם שְׁמַת מִיתָה
גְּמוּרָה וּמְקַרָּא מְלֹא פְתִיב ה' אֱלֹהֵי תִשָּׁב נָא נִפְשׁ הַיָּלֵד הַזֶּה עַל קִרְבּוֹ וְכַתִּיב וַיִּשְׁמַע ה'
בְּקוֹל אֱלֹהֵי וַתִּשָּׁב נִפְשׁ הַיָּלֵד עַל קִרְבּוֹ וַיַּחֲזִי מִפְּלֵל שְׁעַד הַשְּׁתֵּא הִנֵּה מֵת.

וְאֲשִׁמוּעֵינּוּ קָרָא שֶׁהַנְּשָׁמוֹת עֲדִין הֵם צְרוּרוֹת אַחַר הַמְּנוֹת בְּאִינָה מְקוּם וְשִׁיּוּכְלוּ לְבֹא עוֹד
פַּעַם אַחֲרַת בְּגוּפִים עֲצָמָם פְּאֲשֶׁר יִהְיֶה בְּתַחֲנוּת הַמַּחֲיִים לְעֵתִיד לְבֹא. וְכַעֲשֵׂן הַמְּאֹנְרַע הַזֶּה
אִינְרַע לְאֵלִישָׁע הַנְּבִיא עִם בְּנֵה שֶׁל הַשׁוֹנְמִית (מְלָכִים ב ד) וַיִּבֹא אֵלִישָׁע הַבְּיָתָה וְהִנֵּה
הַנְּעַר מֵת מְשֻׁכָּב עַל מִטָּתוֹ וְהִנֵּה אַחַר שְׁעֶזֶר הַטְּבַע וְהַשְּׁפִיעַ לֹו הַחֹום הַטְּבַעִי וַיִּשָּׂם פִּיו
עַל פִּיו וַעֲיָנִיו עַל עֵינָיו פְּתִיב וַיִּפְקַח הַנְּעַר אֵת עֵינָיו סִימָן הַחַיּוֹת אֲשֶׁר חָנָן לֹו הָאֵל בְּעַד
תְּפִלַּת הַנְּבִיא וּמֵהַמְּעַשִׂים הָאֵלוֹ הוֹכְחָה רַבָּה לְכוֹנְנָתָנוּ.

הִיא"ב תְּמַצָּא בְּחֻזְקָהּ הַמֶּלֶךְ בְּבֹא אֲלֵיו וַיִּשְׁעִיָּהּ הַנְּבִיא בְּחָלְיוֹ (מְלָכִים ב כ א) וַיֹּאמֶר לֹו צו
לְבֵיתָהּ כִּי מֵת אִתָּה וְלֹא תַחֲזִיָּה וּפִירְשׁוּ חַז"ל מֵת אִתָּה בַּעֲה"ז וְלַח תַּחֲזִיָּה לַעֲה"ב. וְהַפִּירוּשׁ
מְוֹכַח דָּאֵם לֹא כֵן הַפְּלֵל הוּא מְבֹאָר.

ולכן פִּשְׁתְּאָרִיף ה' יִמְיוֹ וְהוֹסִיפוּ לוֹ שְׁנוֹת חַיִּים אָמַר (יִשְׁעִיָּה לַח יט) חַי חַי הוּא יוֹדֵף כְּמוֹנֵי הַיּוֹם כְּלוֹמַר בְּחַיֵּי הַגּוֹף וְהַנְּפֶשׁ אֲשֶׁר לָהֶן נִגְזְרָה מִיתָתָם בְּיַד שְׁמַיִם אוֹדָה לְאֵל אֲשֶׁר הִחְיֵנִי וְגַמְלֵנִי כָּל טוֹב.

וְאִם תֹּאמַר אֲמַאי פְּנִילֵי הַאִי כָּבֵד אָמְרוּ חַז"ל מִשּׁוּם דְּלֹא עָסַק בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה פִּי אִף דְּהוּוּ נִפְקֵי מִיְנֵיהּ בְּנֵי דְלֹא מְעֵלוּ בְּהַדֵּי כְּבָשִׁי דְרַחֲמֵנָא לֹא אִיבְעֵי לִיהּ לְאַעְסוּקֵי לְפִי שְׁקוּרָא הַדּוֹרוֹת מְרֹאֵשׁ רָאָה בְּחֻכְמָתוֹ הַעֲלִינָה שְׁאֵעַפ"י שְׁיִהְיֶה מְנַשֶּׁה רְשַׁע נְחֹשׁ שְׂרָף וְעַקְרָב וְאִמּוֹן בְּנוֹ כְּמוֹהוּ הִנֵּה יֵצֵא מִמֶּנּוּ יִאֲשִׁיֶּהוּ שְׁכְמוֹהוּ לֹא הִיָּה מְלָךְ יִשְׂרָאֵל בְּעֵינֵי ה' וְהִלָּךְ בְּכָל דְרָךְ דְּוֹד אָבִיו וְזֶה הִיָּה הַפְּרִי הַטּוֹב הַיּוֹצֵא מִהַעֲצִים הַרְעִים.

וְכֵן בְּזוֹהַר פְּרֻשַׁת תּוֹלְדוֹת אֶצֶל נִיְהִי רַעֲב בְּאַרְצָא קב"ה אוֹרִיף רְוַגְזִיָּה עִם רְשִׁיעֵיָא בְּגִין דְּיִפְנוֹק מִנְהוֹן גְּזַעָא טְבָא בְּעֵלְמָא כְּמָה אֲבָרְהָם מִתְרַח דְּאִיהוּ גְזַעָא טְבָא לְעֵלְמָא ע"כ. וְכֵן בְּדִינֵי אָדָם כְּבֵר גְזָרוּ חַז"ל שְׁאִין מְעַבְרִין נְחֻלָּה מִבְּרָא בִּישָׂא לְבָרָא טְבָא דְלֹא יִדְעִין הִי זִרְעָא נְפִיק מִיְנֵיהּ.

וְאִם עֲדִין לְבָרָה נּוֹקְפָה שְׁלֹא נָתַן הַשֶּׁכֶל בְּמְרוֹמִים שְׁיַעֲנִישׁ הַקב"ה בְּעוֹנָשׁ הַעַבְדִּים בְּחֻטָּא קַל כְּזֶה בְּאֲשֶׁר הַמַּחֲשֶׁבֶה טוֹבָה רְאוּיָה לְצַרְפָּה לְמַעֲשֵׂה וּרְחֻמֵּיָא לִיבָא בְּעֵי אֲשִׁיבָה מְלִיץ שְׁהַגְזִירָה הַזֹּאת לֹא נָתַן אֶלָּא לְהַנְזִים וּלְהַפְחִיד אֶת חַזְקֵיהּ כְּדֵי שְׁמֹן שָׁם וְהִלָּאָה יַעֲסוֹק בְּפִרְיָה וְרַבִּים וַיֵּצֵא מִמֶּנִּי הַבֵּן יָקִיר לֹא יִאֲשִׁיֶּהוּ שְׁמוֹ אִישׁ תָּם וַיִּשְׂרַח יָרָא אֱלֹהִים וְסוּר מִרְעַע וְעַל כָּל פְּנִים כְּאִן הוֹדִיעַ דְּרַכִּיו לְחַזְקֵיהּ וְאִיף בְּמִיתָת הָאָדָם עֲדִין לֹא נִפְטַר מִעוֹנָשֵׁי הָעוֹלָם הַבָּא.

הי"ג (מְלָכִים ב כב יג) נִיְהִי בְּשִׁלּוּחַ הַמֶּלֶךְ יִאֲשִׁיֶּהוּ אֶת חֲלֻקֵּיהּ הַפְּהֵן וְאֶת אַחֲיָקָם בְּן שָׁפָן וְאֶת מַכְבוֹר בְּן מִיכָיָהוּ וְאֶת שָׁפָן הַסּוֹפֵר וְאֶת עֲשִׂיָּה עֶבֶד מְלָךְ לֵאמֹר לְכוּ דַרְשׁוּ אֶת ה' בְּעַדֵי וּבְעַד הָעָם וּבְעַד כָּל יְהוּדָה עַל דְּבָרֵי הַסֵּפֶר הַנִּמְצָא הַזֶּה וְכו' הֲלָכוּ אֶל חֲלָד' הַנְּבִיאִים וְהִיא גַם הִיא הַשִּׁיבָה לוֹ אָמְרוּ לְאִישׁ וְכו' יַעַן כָּךְ לְבָבָהּ וְתַכְנֵעַ מִפְּנֵי ה' בְּשִׁמְעָהּ אֲשֶׁר דְּבַרְתִּי עַל הַמָּקוֹם הַזֶּה וְעַל יוֹשְׁבָיו לְהִיּוֹת לְשִׁמָּה וּלְקַלְלָהּ וְכו' לְכֵן הִנְנִי אוֹסִיפָהּ עַל אַבְוֹתֶיהָ וְנִאֲסַפְתָּ אֶל קְבָרוֹתֶיהָ בְּשִׁלּוּחַ וְלֹא תִרְאִינָה עֵינֶיהָ בְּכָל הַרְעָה אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא עַל הַמָּקוֹם הַזֶּה.

וַיַּעַן רְאוּנוֹ שְׁיֹרוֹ הַמּוֹרִים לְמֶלֶךְ יִאֲשִׁיֶּהוּ וַיְמוֹת מִוְכַרְחִים אָנוּ לוֹמַר שְׁהִיעוּד הַזֶּה וְהַשִּׁלּוּחַ הוּא שְׁלֹא תִרְאִינָה עֵינֵינוּ בְּחַרְבֵּן הַבַּיִת. וְאִם כֵּן הוּא מְכָאן רְאִיָּה לְהַשְׁאָרוֹת הַנְּפֶשׁ וְזֶה שְׁאֵם מִפְּנֵי הַרְעָה נְאֻסָּף הַצְדִּיק וְהַקב"ה מְבַטֵּחַ לוֹ הַמִּיתָ' בְּשִׁלּוֹ' א"כ הַמִּיתָה הִיָּתָה לוֹ מְעַט רְעָה בְּעַרְףָה רְאוּתוֹ חֲרַבֵּן הַבַּיִת.

וּבְאֲשֶׁר יִדְעֵנוּ שְׁכָכֵל הַרְעוֹת הַמְתַּרְגְּשׁוֹת לְבָא בְּעוֹלָם לֹא יֵשׁ יוֹתֵר גְּדוֹל מִהַמּוֹת אִם לֹא הִיָּה עוֹלָם אַחַר חוּץ מְזֶה בְּנֻדָּי שְׁלֹא הִיָּה מְבַטֵּחַ לוֹ הַקב"ה שׁוּם יַעוּד טוֹב כִּי טוֹב יוֹם א' בְּחֻצְרֵי הָעוֹלָם הַזֶּה אִף שְׁיִהְיֶ' בְּצַעַר מִיּוֹם הַמִּיתָה בְּאֲשֶׁר בָּהּ עִם הַתּוֹחֲלָת נִפְסָד וְנִאֲבַד הַכָּל.

אֲמָנָם בְּהִיּוֹת שְׁעוֹלָמוֹ יִרְאָה בְּמִיתָתוֹ וְאִז טוֹב לוֹ בְּהִיּוֹת נִשְׁמָתוֹ מִתְּהַלְכָת בֵּין הָעוֹמְדִים שָׁם וּבְחֻצְרֵי הַמְּלָאכִים וְטִירוֹתָם נִתְבַּשֵּׁר לוֹ שְׁלֹא יִרְאוּ עֵינֵינוּ בְּכָל הַרְעָה וְחַרְבֵּן בֵּית מִקְדָּשׁוֹ. אֲבָל שְׁתַּנְּכֵ' נִשְׁמָתוֹ לְחַזוֹת בְּנוֹעַם ה'.

ונהו שרמז לו באמרו הנה אנסיפה בעצמי ובכבודי על אבותיה ר"ל אל מקום אבותיה אשר עדין חיים ולהורות לו מדרגתו על אבותיו מנשה: ואמון הרשעים כתב על אבותיה שפעלה נפשו עליהם: אלו הם הי"ג פסוקים אשר נפלו לי בנעימים כנגד הי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם והי"ג עקרים מגידים ומעידים את העיקר הזה: פרק השמיני גם ביד הנביאים האחרונים רשום בכתב אמת שהנשמות הן חלק אלוה ממעל.

הפסוקים אשר ראיתי פפי השכל הישר בנביאים האחרונים עונים ואומרים קדושת והשארות הנפש הם אלו שאזכיר. הא' תמצא בנבואת ישעיהו הנביא מבשר טוב ומשמיע ישועה באמרו (ישעיה ד ג) והנה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו כל הפתוב לחיים בירושלים ות"י כל דכתוב לחיי עלמא יחזי בנחמת ירושלים.

ויפה תרגם פי איה יקרא קדוש אם לא הראוי להיות בין המלאכים העוני מעלה פלה קדושים פלה גבורים הינים באימה ואומרים ביראה קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו, ועלוי נאמר שהנשאר בציון והנותר סירולים קדוש יאמר לו ויהיה זה כל הפתוב בספר חיים.

וכן פירש רש"י ואם תאמר צדיקים המתים לפני אותו היום אבד כבודם תלמוד לומר כל הפתוב לחיי עה"ב יהיו בירושלים. והוא א' מתכליות התחיה כדי שהצדיקים שפבר מתו גם הם יזכו לימות המשיח ולהצלחה ההיא שכל הנביאים פלן לא התנבאו אלא לימות המשיח ולפי"ז פאן נרמז שהשארו הנפשי ונצחיות אחר המות: הב' אמר בסיון מ"ב פה אמר האל ה' בורא השמים ונטיהם רוקע הארץ וצאצאיה נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה פאן פלל הנביא כל מעשההבראשית בצביון ובקומתו.

פי באמרו השמים ונטיהם רמז לגלגלי מעלה עם המלאכים אשר פפי הפילוסופים מניעים אותם וברוקע הארץ וצאצאיה פלל כל הצמחים ונטיעות שבארץ. ויען שמלבד הצמחים אשר להם הנפש הצומחת יש עדין הב"ח והאדם להבדיל ביניהם אמר נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה.

ויכבר ידעת פי לא יאמר נשמה אלא על האדם פי היא מה' משפלת ומן השמים ירדה. ורוח להולכים בה היא הנפש המרגשת מהב"ח.

ואם הנביא הפריד והבדיל ביניהם בנדאי שההפרש הזה הוא בהיותה רוחנית ונבדלת משאר בעלי חיים אשר בארץ המה. הג' אמר הפתוב (ישעיה נו יו) פי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף פי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי.

פאן הפליג להורות שהשארות הנפשי פי כן פתיב פי רוח מלפני יעטוף ר"ל הרוח מלפני הוא ואינו מטבע הארץ כמו הגוף והנשמות אני עשיתי ואינם נמשכים מהאבות לבנים כמו הגוף פי שלשה שותפין יש בבריאת האדם האבות נותנים הגופים וחלק אלוה ממעל הן הנה הנפשות פמה דאיתמר הנפשות לי הנה וא"כ הרוח מלפני יעטוף ותלבש הגוף ועל זה ראוי שיהיה לי רחמנות עליה פי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף.

ויונתן תרגם הפסוק על תחית המתים ארי רוחי מיתאי אנא עתיד לאתבא והפל הולך אל מקום א' להכריח שהשארות שהוכחנו הד' שם שם לו חק ומשפט לבעל תשובה שמת באמרו לשם נז יח) דרכיו ראיתי וארפאהו ואשלם ניוחומים לו ולאבליו ות"י אורח

תְּיֻבָּתָהּ הוֹן גְּלִיָּא קְדָמִי וְאַשְׁבֹּק לְהוֹן וְאַרְחָם עֲלֵיהוֹן וְאַשְׁלָם תַּנְחוּמִין לְהוֹן וּלְמִתְאַבְּלִין עֲלֵיהוֹן וּמְדַאֲמַר וּלְאַבְּלִין מְכַלְל שְׁעַל הַמֵּת הוּא מְדַבֵּר.

וְיִצְא לְנוּ מִזֶּה שְׁהַנְּפֵשׁ הִיא נִצְחִית וְשָׂאם הַנְּפֵשׁ תַּפְסֵד וְתַלְף לְאַבְדוֹן אִיךָ יוּכַל לְשַׁלֵּם לוֹ אַחַר מִיתָתוֹ נִיחוּמִין. אַבְּל הַנְּחוּמִים לוֹ שְׁיִרְפָּאָהוּ ה' רְפוּאָת הַנְּפֵשׁ מְעוֹנְנִיתוֹ בְּדַרְךָ שְׁיִשְׁלַם לוֹ בְּשֹׁכֵר שְׁיִשְׁלַם לוֹ בְּשֹׁכֵר הַתְּשׁוּבָה הַהִשְׁאָרוֹת הַנְּפֵשִׁין.

וְיִמְשֹׁף מִזֶּה ג"כ נְחוּמִים לְאַבְּלִין שְׁיִדְעוּ שְׁלֹא נֶאֱבַד תַּקְנַת מִתּוֹ. וְהִידְיעָה הַזֹּאת תְּהִיָּה ג"כ אַחַר מִיתָתָם כִּי יִרְאוּ עֵינֵיהֶם וְיִשְׁמַח לְבָבָם בְּרֵאוּתָם מְקוּמוֹ בְּגוֹן עֲדוֹן.

כִּי כְּבָר אַחְזוּ"ל מְקוּם שְׁבַעֲלִי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִין אֵין צְדִיקִים גְּמוּרִי? כּוֹלִין לְעַמּוּד הַה' אַחַר שְׁהִגְדִּיל מַעֲלַת הַצְּדִיקָה בְּאוּמָרוֹ (שָׁם נַח ז) הֵלֹא פְּרוֹס לְרַעֲב לְחֶמֶד וְעֵנִיִּים מְרוּדִים תְּבִיא בֵּית וְכו' הוֹרָה שְׁכָרָה בַּפֶּה"ב בְּאוּמָרוֹ וְהֵלֹף לְפָנֶיהָ צְדִיקָה כְּבוֹד ה' יִאֲסָפָהּ.

וְהַפְּרִיֵּשׁ שְׁאֵין עֲלָיו שׁוּם סֶפֶק הוּא כְּשִׁתְּמוֹת וְתַלְף לְבֵית עוֹלָמָה יִלְף וְיִקְדַּמָּה צְדִיקָה לְהֵלִיץ בְּעֵדִיקָה וְאַח"כּ כְּבוֹד ה' יִאֲסָפָה אֶל מְקוּם הַכְּבוֹד אֲשֶׁר שָׁם נְפִשׁוֹת הַצְּדִיקִים צְרוּרוֹת בְּצִרּוֹר הַחַיִּי.

וּמִכָּאֵן אָמְרוּ חַז"ל כָּל הָעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת בְּעוֹלָם הִזָּה מְקַדְּמָתוֹ וּמוֹלִיכָתוֹ לַעֲה"ב. וְכִבְרָ כְּתַבְנוּ שֶׁנִּי אֲסִיפָה בְּצְדִיקִים וְאִם הַצְּדִיק הוֹלֵף אַחַר מִיתָתוֹ וְנִיֶּאֱסַף מְכַלְל שְׁעֵדִין מִפְּאֵת נְפִשׁוֹ חַי וְקַיִים הוּא וְנִהוּ מֵהַ שְׁרָצִינוּ הו' דְּבָרֵי יִרְמְיָהוּ בֶן חֶלְקִיָּהוּ עֲלָיו הַפְּתוּב אוֹמֵר (יִרְמְיָהוּ א ה) בְּטָרָם אֲצַרְךָ בְּבֶטֶן יִדְעִיתִיךָ וּבְטָרָם תִּצָּא מִרְחֹם הַקְּדוֹשִׁיתִיךָ וְדָבַר הַלְּמַד מְעֵנֵינוּ הוּא הַהִשְׁאָרוֹת הַנְּפֵשׁ.

וְנִה כ"א הַנְּפֵשׁ הִיא כֹּחַ וְהַכְּנָה וּמִתְהַנֶּה בְּהַתְּהוּוֹת הַגּוּף קִשָּׁה אִיךָ יִדְעוּ ה' קוֹדֵם יִצְרוּ בְּבֶטֶן אִם עֲדִין לֹא הָיָה בְּעוֹלָם כִּי זֶה הוּא דָּבָר הַמְּנַגֵּד לְעֲצָמוֹ וְהִידְיעָה ג"כ אֵינָה בְּדָבָר הַנְּעַדֵּר. אַבְּל בְּאִמְרָנוֹ שְׁהַנְּשִׁמוֹת כָּלֵם נִבְרָאוּ מִשְׁשֵׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית אִזְ נִחָה הַקּוֹשֵׁיָה הַזֹּאת כִּי אִז אֲפֹשֶׁר לוֹמַר שֶׁהַקֵּב"ה יִדְעוּ בְּטָרָם יִצְרוּ בְּבֶטֶן כִּי אֵין צִיִּיר כְּאַלְהֵינוּ בְּהִיוֹ שְׁהַנְּשִׁמָּה קְדָמָה לְגוּף.

וְהַרְד"ק הַקּוֹשֶׁה וְהֵלֹא כָּל הַנְּבִיאִים וְהַצְּדִיקִים וְכֹן הַרְשָׁעִים בְּטָרָם הַבְּרָאָם יִדְעוּם וְהַפִּיר. וְתִרְצֵן שְׁאָבוּ וְאִמּוֹ נִזְהָרוּ בְּקִדּוּשָׁה וְטָהָרָה בְּעַת הַהֲרִיזוֹן כְּדִי שְׁיִהְיֶה הַנְּבִיא מְקוֹדֵשׁ מְבִטּוֹן וְעוֹד הַרְחִיב לְשׁוֹן אַבְּל כְּפִי דְעִתִּי אֵין צוֹרָךְ לְתִירוּצוֹ כִּי יִדְעִיתִיךָ מִלְּשׁוֹן וְיִדְעֵ אֱלֹהִים וְכָאֵן רָמַז לוֹ שְׁקוֹדֵם שְׁיִצַּר הַגּוּף בְּבֶטֶן אִמּוֹ כְּבָר יִדַע וְאָהֵב אוֹתוֹ בְּדַעְתּוֹ וּבְחֻכְמָתוֹ הַקְּדוּמָה וְהַקְּדִישׁוֹ מְכַל הַנְּבִיאִים שְׁבִזְמַנּוֹ לְהַשְׁקוֹת אֶת כּוֹס הַתְּרַעְלָה לְכָל הַגּוֹיִם.

וְדִי לְנוּ בְּזֶה לְהִרְאוֹת אֶת יְקָר תַּפְאָרַת גְּדוּלַת הַנְּפֵשׁ. וְעוֹד יְבֵא זְכוּרוֹן זֶה הַפְּסוּק בְּפָרְקִים יְבֵאוּ.

הַז' (שָׁם לַח יו) וַיִּשְׁבַּע הַמֶּלֶךְ צְדִיקָהּ אֶל יִרְמְיָהוּ בְּסִתְרָה לֵאמֹר חַי ה' אֲשֶׁר עָשָׂה לְנוּ אֶת הַנְּפֵשׁ הַזֹּאת אִם אֲמִיתָךְ וְכו' וּבְנוֹדָי נִשְׁבַּע לוֹ בְּנִפְשׁ הַמְּדַבְּרָת וְהַמְּשַׁפְּלָת וְעֲלִיָּה דְבָר. וְכֹן תַּרְגָּם יוֹנָתָן קָיִים הוּא ה' דְּקַיִים לְנָא יֵת נְפִשְׁתָּא הָאֵלִין וְהוּא כְּעֵין מַה שְׁאָמַר יִשְׁעִיָּה וּנְשִׁמוֹת אֲנִי עָשִׂיתִי כִּי הוּא חֶלֶק אֱלֹהִים מִמַּעַל הַח' (יְחֻזְקָאֵל יַח ד) הִיָּה הָיָה דְבָר ה' אֶל יְחֻזְקָאֵל בֶּן בּוּזִי הַפְּהֵן עַל הַמְּשָׁל אֲשֶׁר הָיוּ מוֹשְׁלִים עַל אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֲבוֹת יִאֲכְלוּ

בן־סר ושני הבנים תקהינה חי אני נאם ה' אלהים אם יהיה לכם עוד משול המשל הזה בישראל הן כל הנפשות לי הנה ננפש האב וננפש הבן לי הנה הנפש החטאת היא תמות פלומר אם נפש הבן היתה נגזרת מגוף האב יכולים היו למשול באמת המשל הזה פי אז יעשן אף ה' וקנאתו בבו בהיותו חלק מבשר אביו.

אבל הנפשו' לי הנה ננפש האב וננפש הבן ואני נתתי אותה בגוף ולפי זה הדין הוא שנהנפש החוטאת היא תמות ובנים לא יומתו על אבות. הרי לה שהנפש היא רוחנית וכשם שהעידה התורה שאחר שנברא אדה"ר עפר מן האדמה ונפח באפיו נשמת חיים כף בבריאתו של המין האנושי לאחר שהאב בשכבת זרעו בורא ומנהה הגוף הקב"ה הופיע לו הנשמה וכמו שהעיד הכתוב הן כל הנפשות לי הנה.

הט' (תבוק ב ד) המשא אשר חזה תבוק הנביא העיד גם כן על נצחית הנפש באומר וצדיק באמונתו יחיה. ויען שהנסיון יוכיח שאין הצדיק חי בזה העולם יותר מן הרשע שפטנו שבחיי העה"ב הכתוב מדבר ה' ועוד בזה עשיריה ויהיה לבער בין החורים והסדקים עד מקום שידי מגעת.

הנה היא בזכריה הנביא (זכריה ג) כה אמר ה' צבאות אמבדרכי תלך וכו' ונתתי לה מהלכים בין העומדים האל' וזאת היא ראיה גמורה אשר אין עליה גמגום פי מההלכים העומדים הם המלאכים שהם עומדים וקיימים לעולם ועליהם פתיב שרפים עומדים ממעל לו.

והבטיח לו הקב"ה שבהתפרד נפשו מהגוף תלך ביניהם ובצורר החיים וערבות אשר שם שרפי' ואופנים תזכה נפשו לעלות לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו ואלו הם עשרה עדים נאמנים אשר על פיהם יוקם דבר בנביאים אחרונים.

והסימן והחכמה תעוז לחכם מעשרה שליטים אשר היו בעיר. פרק התשיעי כל הנמצא כתוב בספר תהלים ובחלק כתובים באצבע אלהים.

תחלת דברי ופתח אמרי יודע איפה שבכתובים ובפרט בספר תהלים יש כמה וכמה פסוקים המורי' בידיעה שלמה שאין עליה גמגום ההשארות הנפשי' הזאת. ואם הייתי מביא פלם יקצר המצע מהשתרע.

ולכן שמתתי מגמתי להביא לבד היותר הקרחיים ואומר. שאם תעניין בכתבי הקדש תמצא שהיה כל כף מקובל אצלם האמונה הזאת עד שהיה מורגל בפיהם כאחת מן הדברים המפורסמים שאין צורך להביא ראיה עליה.

הראשון המשורר האלהי מתרעם על דואג ואחיתופל ואחרים החושבים עליו רעה ושנפשו בעזון בת שבע תענש בגיהנם אמר (מזמור ג ג) רבים אנמרים לנפשי אין ישועתה לו באלהים ושכפי הדין הרומז שם אלהים אין לי חלק לעולם הבא פי אפשר אדם ששבה את הכבשה והרג את הרועה והפיל ישראל בחרב יש לו תשועה בנדאי אין ישועתה לו באלהים סלה לעולם ועד.

ואתה ה' מגן בעדי הפך מה שחושבים שאין לי תקנה כבודי ר"ל ומגן כבודי שהיא הנפש כמו ניגל כבודי למען יזמרך כבוד. ומרים ראשי כי פשתצילני מאויבי אלה בקוממיו' וברמת הראש שיידעו הכל כי אתה ה' מחלת לי.

קולי אל ה' אקרא ויענני מהר קדשו מן השמים. אני שכבתי ואישנה הקיצותי כי ה' סמכני.

פי' הרד"ק שכתתי בכטח ואישן בשלום פאדם שאין לו פחד והנכון שהוא על דרך בהתהלכה תנחה אותך בשכבה תשמור עליה ונקיצות היא תשיחה אשר עליו פירשו חז"ל בשכבה תשמור עליה בקבר ונקיצות היא תשיחה בתחית המחים.

וכעין זה תוכל לפרש המקום הזה אני שכתתי ואישנה בקבר בלי עונש חיבוט הקבר הקיצותי בתחית המתים. וידעתי זה יען פי ה' סמכני על ידי נתן הנביא שאמר לי גם ה' העביר חטאתך לא תמות.

והתרענות הזה הביא גם הוא במזמור השביעי באומרו (שם ד ז) רבים אומרים מי יראני טוב שיצליח מרד אבשלום וימות דוד וימלוך בנו והרע שלי טוב להם ומתאווים אותו. או מי יתן שימות דוד וימלוך בנו שיבנה בית המקדש החר הטוב הזה והלבנון.

והנה הם גומלים עלי רעה תחת טוב' כי נתת שמחה בלבי מעת דגנם ותירושם רבו. ועל אשר אומרים שאין לי תקנה מוכטח אני שבשלום יחדו הגוף והנפש אשכבה ואישן כי אתה ה' לבטח בעולם הנשמות תושיבני.

במזמור י"ט בהראותו את מעלת התורה האלהית על השמש שהוא הדבר היחיד יקר ונחמד שבעה"ז אמר (שם יט ח) תורת ה' תמימה משיבת נפש רוצה לומר אל מקורה העליון אשר ממנה חוצבה וכמו שנאמר והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה וכעין זה כתב במזמור (שם כג ג) נפשי ישוב ינחני במעגלי צדק למען שמו.

והוסיף גם כי אלה בגיא צלמות שהוא הקבר כמו שנאמר (איוב י) בטרם אלה ולא אשוב אל ארץ חנושה וצלמות לא אירא רע מחיבוט הקבר ועונש גהינם כי אתה עמדי. תערוך לפני שולחו נגד צוררי והוא התענוג הנפלא אשר לו זוכים הצדיקים והיין המשומר בענביו מששת ימי בראשית.

ובמזמור (תהלים קיו ז) אמר שובי נפשי למנוחכי כי ה' גמל עליכי. ולהורות שבענין הנשמה השכלית הכתוב מדבר ועל מנוחתה כבוד בג"ע סמך אתהלה לפני ה' בארצות החיים שפני מה שיפרשו ז"ל הוא הגן עדן אשר שם החיים האמיתיים הפך בנפשות הרשעים כתב במזמור (שם מט כ) תבא עד דור אבותיו עד נצח לא יראו אור רצה לומר שנפש הרשע אשר זכר תבא עד דור אבותיו שהיו רשעים כמוהו ולא יזכו עד נצח לאור באור החיים בין נפשות הצדיקים שיחיו לעד ולעולמי עולמים.

עוד במזמור (שם לט יג) בהתחננו לפניו יודיעהו סוד קיצו ותכליתו כדי שיידע מה חזל הוא פלומר כמה יהנה זמנו בעה"ז המשויף דבריו עד אומרו שמעה תפילתי ה' וכו' כי גר אנכי עמך תושב ככל אבותי ר"ל גר אנכי עמך בארץ הזאת ומצד הנפש תושב ככל אבותי הקדושים אשר חלקם בחיים וחתם דבריו השע ממני ואבליגה ירצה הרף ממני

הצרות והטרדות בימי חלדי בטרס אלה בלא חמדה ואינני עוד בעולם הזה לעשות רצונה
כי העולם הזה עולם המעשה והעול' הבא עולם השכר.

וכעין זה דבר במזמור (שם קיט יט) באומרו גר אנכי בארץ אל תסתר ממני מצותיך.
ואם הצדיקים היו מחשבים עצמם כגרים בארץ מכלל דארץ מולדתם היא השמים ולזה
היו לפעמים מתאווים לשוב אל ארץ אחרונתם.

וכן במזמור אומר (שם עג כד) בעצתה תנחני וכמו שכתב הראב"ע מלת לקיחה בלא דבר
הוא התחברות נשמת הצדיק עם העליונים שאינם גוף ולא ימותו לעולם על כן בדברי
חנניה ויתלהלך חנוף את האלהים שיהרגיל נפשו להתלהף עם המלאכים עד שלקחו ה'.

והנה יבקש זה המשורר עזרני ונחני והרגילני בעצתה ואחר שפעשה לי זה הכבוד אז
תקחני וכמוהו כי יקחני סלה. וכן ביונה ואליהו הוא אומר קח נא את נפשי.

וסוף המשורר מי לי בשמים ועמה לא חפצתי בארץ. והטעם מי יתן לי שאהיה בשמים
עם המלאכים הקדושים ואפ' עמה לא חפצתי להיות עוד בארץ כי פלה שארי שהוא חנוף
ולבבי שהיא הנפש המתאנה אבל הנשמה שהיא צור לבבי וחקי אלהים לעולם עומדת
ולא תאבד באיבוד הגוף.

ועל כן אחריו כי הנה רחקה יאבדו וכו' ואני קרבת אלהים לי טוב. ודומה לזה במזמור
שם קמב ח) הנה מתפלל לה' הוציאה ממסגר נפשי כי הגוף ה א כמו מסגר משמר ובית
הסוהר לנפש בעה"ז.

ויצו שהבחורים מתאווים לחיות ולהאריך ימים כדי לזכות עוד כי העה"ז הוא עולם
המעשה אומר במזמור (שם קב כה) אומר אלי אל תעלני בחצי ימי וכמו שכתב אבן עזרא
ידוע כי הגוף שהוא מן עפר הוא פלי לנשמה העליונה שהיא משמי השמים ובהפרדה
מעל הגוף תשוב למקומה וכן כתוב והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה וזה טעם אל
תעלני גם במזמור צ"ב אומר צדיק כתמר יפרח והמשילו לתמר להורות שכשם שהתמר
מכל אילני דעלמא מתעכב לאפרחא וסליק לע' שגין כף הצדיק פשימות יחיה ומתחיל
לסוף ימי שנותיו שהם שבועים שנה לפרוח בעולם הנשמות לאכול פרי מעלליו וכן רז"ל
מה התמרה הזאת צלה רחוק ממנה כף הצדיקים מתן שכרן רחוק מהם עד לעה"ב.

סוף דבר במזמור (קכא ז) אומר ה' ישמרה מפל רע ישמור את נפשי והקשו בספר הזוהר
פרשת ויחי פיון דאמר ישמרה מפל רע מאי ישמור את נפשי אלא ה' ישמרה מפל רע
בהאי עלמא ישמור את נפשי בההוא עלמא שלא יתמסר בידי דדומ': שלמה בן דוד מלך
ישראל אשר קראו ה' דידיה גם הוא הפליג בספריו לקיים ולאשר את האמת הזה.

וכן בספרו המתנאך משלי בדברו מענין האשה הורה העוזבת אלופ נעוריה אומר (משלי
ב כא) כי ישרים ישפנו ארץ ותמימים ינתרו בה ורשעים מארץ יכרתו. ובאשר הנסיון
יוכיח ההפך שיש רשע מאריך ברעתו ויתאמרו כל פועלי און מכלל דבארץ החיים
הפיתוב מדבר.

וכן פירש רש"י ישרים ירשו ארץ לעה"ב ונתרו בה כשירדו רשעים לגהינם. והוא
עצמו מה שכתב בסיומן י' צדיק לעולם בל ימוט ורשעי לא ישפנו ארץ.

גם (בסימן ו) בַּשָּׂא הַמְקַיֵּי מְצוֹת הָאָבוֹת אָמַר (שם כב) בְּהִתְהַלְכָה תִּנְחָה אֶתְּךָ בְּשֹׁכְבְּךָ תִּשְׁמָר עָלֶיךָ וְהַקִּיצוֹת הִיא תִּשְׁיַחֲךָ. וְכֹא הִפִּי' תִּנְחָה אֶתְּךָ בַּעַה"ו בְּשֹׁכְבְּךָ בְּקָבְךָ וְהַקִּיצוֹת בַּתְּחִיַת הַמֵּתִים הִיא תִּשְׁיַחֲךָ וְתִלְיֵץ בְּעַדְךָ בְּיוֹם הַדִּין וְעַל הַרְשָׁעִים כָּתַב (בסי' יא) בְּמוֹת אָדָם רִשָּׁע תֵּאָבֵד תִּקְנֶה כִּי לֹא יָכוֹל עוֹד לְזַכּוֹת אֶת נַפְשׁוֹ וְתַעֲנֵשׁ בְּגַהֲיָנָם.

וְדוֹק שְׂלֵא אָמַר בְּמוֹת רִשָּׁע אֲלֵא בְּמוֹת אָדָם רִשָּׁע לְרַמּוֹז שֶׁהַנִּמְשָׁף אַחַר תּוֹלְדוֹת הָאָדָמָה וּמִשְׁתַּקַּע בְּתַאוּוֹת גּוֹפְנִיּוֹת הוּא הַרְשָׁע אֲשֶׁר בְּמוֹתוֹ תֵּאָבֵד תִּקְנֶתוֹ עִמּוֹ. וְכֹאֲשֶׁר סִפֵּר בְּמַעֲלַת עֶסֶק הַתּוֹרָה בְּאוֹמְרוֹ (שם ח לד) אֲשֶׁרִי אָדָם שׁוֹמֵעַ לִי לִשְׁקוֹד עַל דְּלִתְנִיתִי יוֹם יוֹם סָמָךְ כִּי מוֹצְאֵי מְצָא חַיִּים וְהֵם הַחַיִּים הַנִּצְחָיִים אֲשֶׁר עָלֶיךָ נֹאמַר וְחַי בְּהֵם.

רְאֵה נִתְּתִי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַמֵּתִים כְּדַפְּיֶרְשָׁנוּ. עוֹד תִּמְצָא שְׁבַפְּיָרוֹשׁ אֵימָר (בסי' יג ט) אֹרֶז צְדִיקִים יִשְׁמַח וְנֶר רִשָּׁעִים יִדְעָה.

הִנֵּה כְּנֶה נִשְׁמָתָן שֶׁל צְדִיקִים לְאוֹר כִּי הִיא אוֹר וְאַצִּלָּה מְאוֹר ה' וְנִפְשׁוֹת הַרְשָׁעִים לְנֶר כְּעֵנָן שׁוֹנֵאֵמַר (שם כ כז) נֶר ה' נִשְׁמַת אָדָם וְזֶה לְהַבְדִּיל בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ ר"ל בֵּין נֶפֶשׁ הַצְּדִיק לְנֶפֶשׁ הַרְשָׁע.

וְאָמַר אוֹר צְדִיקִים יִשְׁמַח וְתִגַּל נִפְשָׁם בַּג"ע וְנֶר רִשָּׁעִים יִדְעָה בְּגַהֲיָנָם שְׁתַּמוֹת נִפְשָׁם וְתִלְךָ לְאַבְדוֹן כְּמוֹ הַנֶּר שֶׁאֵין לוֹ הַעֲמָדָה וְיִכְלָה. וְכֵנִה רְאֵה וְקִדַּשׁ (שם טו כד) אֶנְרַח חַיִּים לְמַעַלָּה לְמַשְׁכִּיל לְמַעַן סוֹר מִשְׁאוֹל מְטָה ר"ל לְמַשְׁכִּיל אוֹ הַמְשַׁכִּיל הוּא הַיּוֹדֵעַ וְעַד שֶׁאֶנְרַח חַיִּים הוּא לְמַעַל הַאֲצֵל הַמְלֵאכִים הַמוֹנִי מַעַלָּה כִּי חַיִּי הַעַה"ו אֵינָם אֲלֵא חַיִּי צַעַר וְיִגוֹן וְהַפֵּל הַבָּל וְלָכֵן הוּא מִתְקַן פְּעוּלוֹתָיו לְמַעַן סוֹר מִשְׁאוֹל מְטָה ר"ל לְמַעַן לֹא תַעֲנֵשׁ נַפְשׁוֹ בְּגַהֲיָנָם הַיּוֹשֵׁב בַּתְּחִיּוֹת הָאָרֶץ.

וְכַעֲיֵן זֶה כָּתַב (שם יט יו) שׁוֹמֵר מְצוֹה שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ וּבּוֹזֵה דְרָכָיו יָמוּת. וְאֵין סִפְק שְׁבַשְׁכּוֹר וְעוֹנֵשׁ בְּעוֹלָם הַנִּשְׁמוֹת הַכְּתוּב מְדַבֵּר כִּי שׁוֹמֵר מְצוֹה לֹא יִדַּע דְּבַר רָע וְנִשְׁמָתוֹ מִשְׁתַּמְרָת בַּעַה"ב וּבּוֹזֵה דְרָכָיו יָמוּת בְּגַהֲיָנָם.

וּבְפָסוּק כ"ב אָמַר עוֹד יִרְאֵת ה' לְחַיִּים כִּי הִנֵּה יִרְאֵת ה' תִּיָּשֵׁר הָאָדָם אֶל הַחַיִּים הַנִּצְחָיִים. וּבְהַפְּלִיגוֹ לְסִפֵּר בְּסִימָן כ"ד בְּשִׁבְחַת הַחֲכָמָה אָמַר כֵּן (שם פד יד) דַּעַה חֲכַמ' לְנִפְשָׁךְ אִם מְצָאֵת וַיֵּשׁ אַחֲרֵית וְתִקְיָתָךְ לֹא תִפְרָת.

כְּלוּ' כֵּן יִדְעַת הַחֲכָמָה אִם יִגְעַת וּמְצָאֵת תַּעֲדוֹן נַפְשָׁךְ וּבָה תִּשְׁיַג אַחֲרֵית טוֹב וְהוּא הַהֲצִלָּתָה הָאֲנוּשִׁית וְתִקְוָתָךְ לֹא תִפְרָת כִּי הִיא חַיִּי הַחַיִּים הַנִּצְחָיִים אֲשֶׁר לֹא יִשְׁיַגְם הַמֵּת וְחוֹסֶה בְּמוֹתוֹ צְדִיק.

וּבְהַפְּךָ בְּרִשָּׁעִים נֹאמַר (שם יז) בְּהַפְּרַת רִשָּׁעִים תִּרְאֵה וְתִקְוָתָם מִפַּח נִפְשׁוֹ. גַּם בְּסִפְרוֹ הַמְתַּנְאֵר קִהַלְתָּ עוֹד לְמַד דַּעַת אֶת הָעַם אֲנִי וְחִקְרָה לְהוֹרוֹת הַהִשְׁאָרוֹת הִנֵּה.

תִּרְאֵה שָׁב סִימָן ד' אָמַר יֵשׁ אֶחָד וְאֵין שְׁנַיִ גַּם בֵּין נֹאֵחַ אֵין לוֹ וְאֵין קֶץ לְכָל עֲמָלוֹ גַּם עֵינָיו לֹא תִשְׁבַּע עוֹשֵׁר וְלָמִי אֲנִי עֹמֵל וּמְחַסֵּר אֶת נַפְשִׁי מִטּוֹבָה וְת"י אֵיִת גָּבַר יְחִידִי לִית תַּנִּין בַּר מִיָּנִיָּה אַף בְּרָא וְאֶחָא לִית לִיָּה לְמִירַת יֵת נְכֹסִי וְלִית סוּף לְכָל טוֹרְחִיָּה וְאַף עֵינִיָּה לֹא תִיכּוֹל לְמַסְבַּע עֲתִרְיָה וְלֹא יִימַר בְּלִבִּיָּה לְמָה דָּנָן אֲנָא טְרַח וּמְחַסֵּר יֵת נַפְשִׁי מִטּוֹבָתָא

אקו' פֿען וואַעביד מיניגה צדקתא וואַחדי בעלמא הדין עם בני אַנשאַ וילעלמא דאָתי עם צדיקיא.

וַיִּפֶּה תַרְגָּם כִּי הַטּוֹבָה רוֹמֵז לְטוֹב הַצָּפוֹן לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד לְבֹא פְעֻנֵין שְׁנֵא' מָה רַב טוֹבָה אֲשֶׁר צָפְנָת לִירֵאִיָּה. וְכֹאֲשֶׁר הוֹסִיף לְדַבֵּר עוֹד בְּעֻנֵין הַפִּילִי (בְּסִימָן ה' יד) פֿאַשֶׁר יֵצֵא מִבֶּטֶן אִמּוֹ יָשׁוּב לְלֶכֶת כְּשָׂבָא וּמָא מָה לֹא יֵשֵׁא בְעַמְלוֹ שִׁילָף בְּיָדוֹ וְגַם זֶה רָעָה חוֹלָה כֹּל עֲמַת שָׂבָא כֹּן יִלָּף.

ת"י היכמא די אַתא בעלמא הדין ומדעם אַגר טב לא יקבל בְּטוֹרְחָיָה לְסוּבְרָא עֲמִיָּה לְעַלְמָא דְהוּא אֲזִיל לְמַהְוֵי לְזַכּוֹ בִּידְיָה. וּמְדַקְרֵי בְעֵשִׂיר פִּילִי שְׂמֵאוּמָה לֹא יֵשֵׁא בְעַמְלוֹ מִכָּל הָעֵשִׂיר נְדִיב בְּמוֹתוֹ יִקַּח הַכֹּל וַיִּרְדּוּ אַחֲרָיו כְּבוֹדוֹ כִּי יִלָּף לְפָנָיו צְדָקוֹ וּמַעֲשֵׂי יָדָיו וְטוֹבוֹ.

וּמְדִינִיָּס לֹו הַתְּנוּעָה אַחַר הַמְּנוֹת בְּאוּמְרוֹ יָשׁוּב לְלֶכֶת כֹּן יִלָּף וְגו' מִכָּל שְׂעֻדֵין הוּא בְּחַיִּים מִפְּאַת נְשָׁמָתוֹ הַנְּשֹׂאֶרֶת חוּץ מִגּוֹפּוֹ. וְכַעֲיֵן זֶה פְּתַב (בְּסִימָן ו' ג) אִם יוֹלִיד אִישׁ מֵאָה וּשְׁנַיִ' רַבּוֹת יִחְיֶה וְרַב שְׂיֵהִיו יְמֵי שְׁנָיו וְנִפְשׁוֹ לֹא תִשָּׁבַע מִן הַטּוֹבוֹגַם קְבוּרָה לֹא הִיָּתָה לֹו אֲמַרְתִּי טוֹב מִמָּנוּ הַנֶּפֶל כִּי בַהֲבֵל בָּא וּבַחֲשָׁף יִלָּף וּבַחֲשָׁף שְׁמוֹ יִכְוֶסֶה וְכֹל זֶה קָרָה לְאַחְאָב שֶׁהוֹלִיד בְּנִים הַרְבֵּה וּמָמוֹנוֹ הַרְבֵּה וְנִפְשׁוֹ אוֹתָהּ עוֹד מְמוֹנָם שֶׁל אַחֲרִים וּכְלָבִים אַכְלוּהוּ וְטוֹב מִמָּנוּ הַנֶּפֶל יַעַן כִּי בַחֲנֻשָׁף בָּא וּבַחֲשָׁף יִלָּף.

וּנְפִיקָא מִיָּנִיָּה שְׂהַצְדִּיקִים קוֹרָה לְהֵם בְּהַפָּף כִּי בְּאוּר בְּאִים וּבְאוּר הוֹלְכִים לְבֵית עוֹלָמָם בְּעֵבוּר נְפִשָׁם הַחוּסַת תַּחַת כְּנָפֵי הַשְּׂכִינָה לְאוּר בְּאוּר הַחַיִּים. עוֹד פְּתַב (בְּסִימָן ז' א) טוֹב שֵׁם מְשָׁמֵן טוֹב וַיּוֹם הַמְּנוֹת מִיּוֹם הַנּוֹלָדוֹ טוֹב לְלֶכֶת אֶל בֵּית אָבִל מְלָכַת אֶל בֵּית מְשֻׁתָּה זֹאת רֵאִיָּה בְּרוּרָה אֲשֶׁר אִין עָלֶיהָ סָפֵק.

וְזֶה שְׂאָם בְּחַיִּי הַעֵה"ז יִכְלָה וַיִּפְסַד הַכֹּל אִיָּה יִהְיֶה יוֹם הַמֵּיתָה טוֹב מִיּוֹם הַלֵּידָה וְהַהֲעָדָר טוֹב מִהַמְּצִיאוֹת וְאִיָּה יִהְיֶה טוֹב לְלֶכֶת אֶל בֵּית אָבִל מְלָכַת אֶל בֵּית מְשֻׁתָּה וְצַעַר הַגּוֹף יוֹתֵר טוֹב מִתְּעוּבוֹגוֹ.

אַמְנָם מִכָּאֵן רֵאִיָּה לְהַשְׂאָרוֹת הַנֶּפֶשׁ כִּי כֹן חֲתַם דְּבָרָיו בְּאוּמְרוֹ בְּאֲשֶׁר הוּא סוּף כֹּל הָאָדָם וְהַחַי יִתֵּן אֶל לְבוֹ שְׂגָם כֹּן הוּא מְעוֹתָד לְמוֹת וַיִּשָּׁיב אֶל לְבוֹ לְשׁוֹב בְּתַשׁוּבָה שְׁלֵמָה וּלְהַכִּין צְדָה לְדַרְכּוֹ.

כִּי מִי שְׂלֵא טָרַח בְּעָרֵב שַׁבָּת מָה יֵאָכֵל בְּשַׁבָּת וְכֹן ת"י וְאִין אֵית בִּידְיָה מְדַעַם בִּישׁ יִשְׁבְּקִינִיָּה בְּתִיּוּבְתָא גְדָם מְרִי עֲלָמָא גַם (בְּסִימָן ח' ה) פְּתַב שׁוֹמֵר מְצוּהָ לֹא יִדַע דְּבָר רַע וְעַת וּמַשְׁפֹּט יִדַע לֵב חָכָם וְת"י גְּבַר דִּי גָטִיר פְּקוּדִיָּא דְה' לֹא יִגְדַע מְדַעַם לְעַלְמָא דְאִתִּי וּמַשְׁפֹּט יִדַע לֵב חָכָם כִּי הַחַיִּים שְׂהֵם הַצְדִּיקִים אֲשֶׁר בְּמִיתָתָם קְרוּיָם חַיִּים יוֹדְעֵי שְׂמִיּוֹתוֹ כִּי לְכָל זְמַן עַת לְלֶדֶת וְעַת לְמוֹת.

וְאִף שְׂלֵא יִדַע הָאָדָם אֵת עֵתוֹ מִמֶּשׁ עַל כָּל פְּנִים הַחַי יִתֵּן אֶל לְבוֹ שְׂיָבֵא בְּלִי סָפֵק כִּי סוּף אָדָם לְמוֹת. וְעוֹד זֶה יוֹדְעִים כִּי אַח כֹּל מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים יְבִיא בְּמַשְׁפֹּט.

וְהַמְּתִים שְׂהֵם הָרְשָׁעִים אֲפִילוֹ זֶה אִינָם יוֹדְעִין וְאִינָן מְשִׁימִים עַל לֵב וְעַלִּיהֶן פְּתַב וְאִין לְהֵם עוֹד שְׂכָר וְכֹדְמַתְרָגַם וְחוֹלֵק טָב לִית לִיהוֹן עוֹד עִם צְדִיקִיא לְעַלְמָא דְאִתִּי (וּבְסִימָן

יא ט) שמח בחור בילדותה ויטיבה לבה בימי בחורותיה והלה בדרכי לבה ובמראה עיניה ודע כי על כל אלה יביאה האלהים במשפט.

כאדם אומר לעבדו או לבנו חטא חטא כי פעם אחת תלקה על הכל. ומזהיר לאדם שישוב אל ה' עד שלא יבאו ימי הרעה והזקנה ויגיעו השנים אשר אין חפץ בהם וכלל דבריו באומרו (שם יב ז) וישב העפר אל הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה.

וחתם ספרו סוף דבר הכל נשמע וכו' כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע ואם שנראה באיזה מקומות של ספרו שנוטה לצד מינות ח"ו כפר בא הפירוש ששם דבר אליבא דאפיקורוסים וליה לא סבירא ליה וסוף סוף ביאר דעתו והורה סברתו בענין ההשארות במלים ברורי' אשר אין לה עוד טעם כדי שיודע לכל בלי ספק וגמגום ותיקר נפשם בעיניה'.

וכבר פירשו גם כן הפסוקים באופנים שונים. ובקיצור דברים אחר שבסימן ג' יז) ביאר סברתו באומרו אמרתי אני בלבי את הצדיק ואת הרשע ישפוט האלהים כי עת לכל חפץ ועל כל המעשה שם בעולם הנשמות סמך אמרתי אני בלבי על דברת בני האדם לברם האלהי שהם בהמה המה להם.

כלומר מי יאמין לשמועה כזאת שבני האדם אשר לברם האלהים והבדילם במעלה וחשיבות על כל מיני הבעלי חיים כלם יהיו כל כף שפלים בעיניה' שיחשבו וידמו שהם כבהמות הארץ כסוס כפרד אין הבין וזהו שהם בהמה המה להם.

הם אומרי' כי מקרה בני האדם ומקרה הבהמה מקרה אחד לה' כמות זה כן מות זה ורוח א' לכל ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הכל הולך אל מקו' א' הכל הנה מן העפר והכל שב אל העפר ומי יודע רוח בני אד' העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ כלומר אחר שיש מבני האדם כל כף בהמיים שגזרי' על נפשם כי הכל הולך אל מקום א' מי הוא שעומד על מעלת הנשמה האלהי' וכשם שהאומר מי יודע ראובן החכם ר"ל מי מפיר חכמתו הנשאה ובלשון הזה מתקני' חכמתו כף אמר שלמה מי יודע הנפש של הצדיקים הנכבדת העולה היא למעלה והנפש הפחותה של הבהמות היורדות למעטה ליסודו וכן ה"א העולה היא קמוצה להורות על ה"א הידיעה לא שתהיה ה"א השאלה ויורה עליה ה"א היורדת שהיא גם כן ה"א הידיעה מפני דגש היוד הבא אחריה.

או יהיה הפירוש כפי מה שפירש רש"י מי הוא אשר מבין ונותן לב שרוח בני האדם היא העולה למעלה ועומדת בדין ורוח הבהמה היא היורדת למטה לארץ ואין לה ליתן דין וחשבון וצריף שלא להתנהג כבהמה שאינה מקפדת על מעשיה.

או יאמר לענין הגופים גופו של אדם אין לו יתרון על גוף הבהמות במאומה כי הכל הולך אל מקום א' הכל הנה מן העפר והכל שב אל העפר אבל היתרון מי יודע רוח בני האדם וכו' ובילמדנו פירשו מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה זו נשמת הצדיק הגנוזה ומנוחת תחת פסא הכבוד ורוח הבהמה היורדת למטה זו נפש הרשע שיורדת לגהינם עליה נאמר אף אל שאול תורד וכן איתא במדרש הנעל' והפירוש הזה הוא היות' מתנישב על הלב כי אין לומר ברוח הבהמה ירידה למטה לארץ כי בצאת נפשה כי מזה

אין לה ירידה יותר ממה שהיה לה בחייה אבל בנפש הרשע שהיא מהעליונים יאמר אליה שהיא תרד למטה לקבל עונשה בארץ תחתית וגיהנם.

ומה שכתב (בסימן ט י) כל אשר תמצא לעשות בכתה עשה כי אין מעשה וחסבון ודעת וחקמה בשאול אשר אתה הולך שמה כבר פירשו חז"ל. כל אשר תמצא לעשות רצון קונה בעוד שאתה בכתה עשה כי בשאול אחר מיתתה אין מעשה כי היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם ואין עוד חשבון ומחשבה להפטר מן הדיו ואין דעת וחקמה כי אשרי מי שפא לכאן ותלמודו בידו.

ולכן אמר בפסוקי הקודמי' פמזהיר על זכרון המיתה (שם ט ח) בכל עת יהיו בגדיך לבנים מן פתמי העונות והתקן עצמה בכל שעה ושוב יום א' לפני מיתתה כי המיתה גזורה על כל החיים ואל תתהלל ביום מחר כי לא ידע האדם את עתו.

הנה רואה איה שלמה המלך קיים מאמרו בהשארות הנפש הרוחנית: איוב היה איש תם וישר ירא אלהי וסר מרע ואף שברא מן דבריו שפפר בתחנת המתי' כבר אמרו חז"ל שאין אדם נתפש על צערו.

ומה שדבר היה על צד הניכוח עם רעיו ואוהביו. והנה הוא בסימן ג' בקללו היום שנולד בו לחשבו שהוא היה סיבת הרעות שקרוהו אמר (איוב ג יו) שם רשעי' חדלו רוגזו ושם ינוחו יגיעי כח וחוזר ואמר קטון וגדול שם הוא ועבד חפשי מאדוניו כאילו היה מתאנה המנות ואם המתי' ינוחו ושם בעולם הנשמות נראה מי חשוב ומי שפל מכאן שלאחר המיתה עדין הנשמה נשארת.

עוד בסימן כ"ז וינסף איוב שאת משלו ויאמר כי כל עוד נשמת בי ורוח אלוה באפי הנה כנה נשמתו רוח אלוה באפו כמו שכתוב בספר התורה ויפח באפיו נשמת חיים. גם בסימן ל"ב אמר אכן רוח היא באנוש ונשמת שדי תבינם, כלומר הנשמה אשר באה לו לאדם מה' המשדד את המערכות תבינם ותשימם חכמי' לא אורה הימי' והישישות וזאת ראיה ברורה להיותה אלהית כי היתרון הזה מהחכמה לא נתן לשום בריה בארץ אלא לו להנאתו ולטובתו ולשום לו שם ושארית באחריתו.

גם (בסימן ל"ד י"ד) נאמר אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסוף פענין שנא והרוח תשוב אל האלהי'. ולפני' עוד תשוב ותראה נפלאות מזה הספר ואיה בו הנפיר לברכה ענין השכר והעונש וענין הגלגולי' בע"ה: דניאל איש חמודות אמר לבלשאצר מלכא (דניאל ה כג) ולא להא די נשמתה בידה וכל אורחתה לנה לא הדרת.

ונה פעין מה שאמר דוד (תהלים לא ו) בידה אפקיד רוחי ולא נאמר כנה בבעלי חיי' אף שחיותם ומיתת' הם ביד ה' וכאשר עוד דבר בענין תחנת המתי' אשר עוד יבא זכרונו אמר (דניאל יב ג) והמשפילי' יזהירו פוזהר הרקיע וזה יהיה מפאת הנפש באשר היא מטבע המלאכי' המזהירי' או אפשר שאז הצדיקים בגוף ונפש יהיו מאירי' דוגמת משה רבינו כי קרן עור פניו.

והפירוש הזה הוא יותר מתנישב על הלב ומכאן הוראה למעלת הנפש, סוף דבר נחמיה התרשטא היה מבקש מהשם (נחמיה ה יט) זכרה אלהי לטובה ופעם אחרת זכרה לי

אלהי על זאת ולא היה מבוקשו אלא שבעולם הנשמות יהיו נכתבים בספרו הטובות אשר דרש לעמו ואשר שם יגמלהו ה' בצדקו וכתומו עליו.

ונהו מה שרצונו להביא מספרי הכתובים והם מ"ב עדים נאמנים פנגד השם של מ"ב אשר פחו נודע אצל המשפילים: הפרק העשירי בזמירות יריע על ענין הגן עדן של מטה והגן עדן של מעלה ומקום מושבם יודיע קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם באמונה שלמה פי כל מה שכתוב בתורה מענין גן עדן והנהרות יוצאי ממנו הוא כפשוטו.

וכן פתב הרמב"ם בפירושו משנת חלק ו"ל גן עדן הוא מקום דשן ושמן מבחר הארץ, ובו נהרים רבים ואילנות עושים פירות יגלה ה' ית' לבני האדם לעתיד לבא ויורה אותם הדרך ללכת אליו ויתענגו בו ואפשר שימצאו בו צמחי מןפלאים מועילים תועלת גדולה ערבים ומתוקי הרבה מלבד אלו הידועים ומפנורסמים אצלנו וכל זה איננו מן הנמנע ולא רחוק אבל קרו' להיות ואפילו לא היה כתוב בתורה כל שפן שנתבאר זה ונתפרסם בה עכ"ד, וכן בספר אסף היהודי כתבו כי איסקולפיאוס חכם מקדוני וארבעים איש מלומדי הרפואה הלכו הלוך בארץ ועברו מעבר להודו קדמת עדן למצוא קצת מעצי הרפואות למען תגדל תפארת' על כל חכמי הארץ ובבוא' אל המקום שהוא הבריק עליה' להט החרב המתהפכת ויתלהטו כלם בשביבי הפרק ולא נמלט מהם איש ובמסכת תמיד אמרו רבותינו ז"ל שאלקסנדר שאל לחכמי ישראל שיורוהו דרך זו ילך.

והלכו גוים לאורם והספימו שהוא מחוז ידוע בארץ הלזו הגם שלא ידעו מה הוא ולכן תמצא שאפלטון לאקטאנציאו פירמיאנו שטראבון וטומאש הפליגו לדבר מעניינו ושהוא מבחר הישוי באשר אין שם שום דבר מנגד לטבע אלא אויר זך ונקי עם כל הדברים הטובי ועצי המועילים וכמו שהעיד הכתוב כל עץ נחמד למראה טוב למאכל וכו' ולכן קראוהו בלשונם קאמפוס איליציאוס ר"ל לפי דעתי שדות אליהו פי נתפרס' ביניהם ונתפשט בעולם ענין עלותו בסערה אל שדה טוב אל מים רבים.

ולכן אומרים שנפשות הצדיקים נעתקות למקום הזה נחלת שדה וקרם. וכן פתב בעל הכוזרי ז"ל (מאמר א' סימן קטו) וגן עדן עצמו אשר הרבו בני אדם לזכרו לא לקחו אותו כי אם מן התורה והיא המדרגה אשר הוכנה לאדם ולולי שחטא היה עומד בה לנצח ע"כ.

ואחר ההצעה הזאת ראוי שתדע כי בעלי חכמת הקבלה הספימו שיש ג"ע עליון וגן עדן מתחתון והאמת אתם פי כן תמצא בס' הזוהר פ' שמות ז"ל הא' היא היכלא עילאה ושם נהרי אפרסמון וכל מענוגי עולם הבא וגן עדן המתחתון הנקרא היכלא תתאה גם מתענוגי העולם הבא אבל לית ליה מגרמיה כלום עד שניטן לו מהיכלא עילאה והוא נקרא אפריון.

וכעין זה כתוב בפירוש ויקהל ונשמע אחר המקשר אותם נקרא מכון הר ציון. וכאשר עיינתי בספרי הקדש יגעתי ומצאתי און לי פי הנה הגן עדן עליון שבע שמות נקראו לו אלו הם.

צורר הסיים אהל ה' הר הקדש הר ה' מקום הקדש תצרות ה' ובית ה'. צורר הסיים דכתיב (שמואל א כה כט) והיתה נפש אדוני צרורה בצרור הסיים: את ה' אלהיך וכבר הוכחנו למעלה שעל ענין התענוג הנפשי אשר לו זוכי הצדיקים הכתוב מדבר.

אָהֵל ה' וְהַר הַקֹּדֶשׁ דְּכַתִּיב ה' מִי יָגוּר בְּאֹהֶלָהּ מִי יִשְׁכֹּן בְּהַר קְדוֹשׁ הַיְהוָה תָּמִיד וּפְנֵעַל צֶדֶק וְכוּ' וְהַשְּׂאֵלָה הִיא (תְּהִלִּים טו א) מִי יַעֲלֶה לָנוּ בַתְּחִלָּה אֶל הַר ה' מִי יִשְׁלַח אֶת מַלְאָךְ יִשְׂרָאֵל וְעֲלֶה בֵּית אֵל בַּג"ע עֲלִיוֹן הַמְּכַוְּנָה אֶהְיֶה ה' וְהַר הַקֹּדֶשׁ וּמְשִׁיב מִי שֵׁשׁ לוֹ הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֹהִים וּמִוֶּנֶה וְהוֹלֵךְ הַמַּדּוֹת הַחַשׁוּבוֹת וְהַקְּנִינִים הַמַּעֲוִלִּים הַצָּרְכִי' פְּדַת לְבָא אֶל הַחֲצָר בֵּית הַמַּלְאָךְ הַפְּנִימִית אֲשֶׁר קָרָא בְּשֵׁם אֶהְיֶה לְהִיּוֹת שְׁהַשְׁמִי' מְתוּחִי' פְּאֹהֵל וְהַר קְדוֹשׁ לְהִיּוֹתָם בְּשֵׁמִי עֲלֶיהָ שְׁמִים לְרוּם וְאַרְצָךְ לְעוֹמֶק.

וְחַתֵּם הַמַּזְמֹר בְּאוֹמְרוֹ עוֹשֶׂה אֱלֹהִים לֹא יִמוּט לְעוֹלָם לְרַמּוֹז פִּי אֲפִילוֹ בְּמוֹתוֹ יִחְיֶה יַעֲזֹר תִּשְׁכֹּן נִפְשׁוֹ בַּג"ע וְתִנּוּחַ בְּצִרּוֹר הַחַי' נִשְׁמָתוֹ. וְכֵן בְּמַזְמֹר ס"ה אָמַר אַגּוּרָה בְּאֹהֶלָהּ עוֹלָמִים.

וּבַמ"ג שְׁלַח אוֹרָךְ וְאַמְתָּךְ הִמָּה יְנַחוּנִי יְבִיאֻנִי אֶל הַר קְדוֹשׁ וְכוּ'. הַר ה' וּמִקּוֹם הַקֹּדֶשׁ דְּכַתִּיב (שָׁם כד ג) מִי יַעֲלֶה בְּהַר ה' וּמִי יָקוּ' בְּמִקּוֹם קְדוֹשׁ נָקִי כַפִּים וְבַר לֵבב וְכוּ' וּבְנִדְאֵי שְׁעַל הַגֶּזֶן עֲדוֹן וּמִקּוֹם קְדוֹשׁ בִּישִׁיבָה שֶׁל מַעֲלָה הַפְּתוּב מְדַבֵּר פִּי אֵלָיו נוֹשֵׂא אֶת נִפְשׁוֹ לְבַד הַנָּקִי כַפִּים וְבַר לֵבב, גַּם בְּפִיָּהּ נִכּוֹנָה לְקִרְוֹתוֹ חֲצֵרוֹת ה' כְּמוֹ שְׁתַּמְצָא בְּמַזְמֹר פ"ד נִכְסְפָה וְגַם פְּלִתָּה נִפְשֵׁי לְחֲצֵרוֹת ה' עוֹזֵד פִּי טוֹב יוֹם בְּחֲצָרֶיךָ מְאֹלָךְ וּבְמַזְמֹר ס"ה אֲשֶׁרִי תִבְחַר וּתִקְרַב יִשְׁכֹּן חֲצָרֶיךָ נִשְׁבָּעָה בְּטוֹב בֵּיתְךָ וְאוֹמֵר בְּחֲצֵרוֹת בֵּית אֱלֹהֵינוּ יִפְרִיחוּ וְהַפֵּל רָמָז לְעוֹלָם הַנְּשָׂמוֹת, וְכִי תֹאמַר בְּלִבְבְּךָ אֵיךְ אָמַר דָּוִד נִכְסְפָה וְגַם פְּלִתָּה נִפְשֵׁי לְחֲצֵרוֹת ה' וְהִיא מְבַקֵּשׁ הַמִּיתָה אֲשִׁיבָךָ אֲמָרִים פִּי הַצְּדִיקִים יוֹדְעִים הַטוֹב הַצָּפוֹן לְהֵם בְּעוֹלָם הַנְּשָׂמוֹת וּמִתְאַוִּי' לְהִתְעַדוֹן בּוֹ.

וְכֵן אָמַר (שָׁם מב ג) צְמָאָה נִפְשֵׁי לְאֱלֹהִים לְאֵל חַי מְתִי אֲבֹא וְאַרְאֶה פְּנֵי אֱלֹהִים. וּבְמִקּוֹם אַחֵר מִי לִי בְּשָׁמַיִם וְכוּ'.

סוֹף דָּבָר הַכִּי קָרָא שְׁמוֹ בֵּית ה' כְּמוֹ שְׁתַּמְצָא בְּמַזְמֹר ל"ו מוֹרָה מַעֲלַת הַצְּדִיקִים יִרְוִיחוּ מִדְּשׁוֹן בֵּיתְךָ וְנִחַל עֲדִנְיָה תִשְׁקֶם וְאוֹמֵר עֵינֵי בְּנֵאֲמָנִי אֲרִצְ לְשִׁבְתָּ עֲמָדֵי וְהַפֵּךְ בְּרַשְׁעִים לֹא יֵשֵׁב בְּקִרְבִּי בֵּיתִי עוֹשֶׂה רַמְיָה: הַנֶּה רֹאֶה בְּעֵינֶיךָ אֵיךְ בְּשִׁבְעָה שְׁמוֹת שֶׁל חֶפְזָה חֲבָבוּ הַמְּשׁוֹרְרִים אֶת הַמִּקּוֹם הַנּוֹרָא הַהוּא.

וְאַחֲשׁוּב שְׁהֵם כְּנֶגֶד הַז' הַיְכָלִין קְדִישִׁין וְהֵם הַנִּקְרָאִים הַיְכָל ה' לְמַדְרַגּוֹת הַז' כְּתוּבָה שֶׁל צְדִיקִים אֲשֶׁר מְנוֹ חַז"ל וְדָמוֹ אוֹתָם כְּפִי מַעֲלָתָם לְחַמָּה וּלְבָנָה וּלְזוֹהַר הַרְקִיעַ מְזִהִירִים. וְכֵן תַּמְצָא בְּשׁוֹחַר טוֹב מַזְמֹר י"א וְ"ל דָּבָר אַחֵר יִשָּׁר יַחְזוּ פְּנִימוֹ אֵלֹהֵי שְׁבַע כְּתוּבָה שֶׁל צְדִיקִים שְׁכֵן כְּתִיב וְהַמְשַׁפְּלִים יִזְהָרוּ כְּזוֹהַר הַרְקִיעַ כְּחַמָּה וְכַלְבָּנָה כְּרַקִּיעַ כְּכּוֹכָבִים כְּבָרְקִים וְכְשׁוֹשָׁנִים וְכַלְפִּידִים.

כְּחַמָּה שְׁנֵאֲמַר וְאוֹהֲבֵיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בַּגְּבוּרָתוֹ. כְּלִבְנָה שְׁנֵאֲמַר כְּרִחַ יְכִין עוֹלָם.

כְּרַקִּיעַ שֵׁנ' וְהַמְשַׁפְּלִים יִזְהָרוּ כְּזוֹהַר הַרְקִיעַ. כְּכּוֹכָבִים שְׁנֵאֲמַר כְּכּוֹכָבִים לְעוֹלָם וָעֶד.

כְּבָרְקִי שְׁנֵאֲמַר כְּבָרְקִי יְרוּצְצוּ. כְּשׁוֹשָׁנִים שֵׁנ' לְמִנְצַח עַל שׁוֹשָׁנִים.

כַּלְפִּידִים שְׁנֵאֲמַר וּמְרִאִיהֶן כַּלְפִּידֵי וְהַפֵּת הָרֵאשׁוֹנָה יוֹשְׁבַת לְפָנֵי הַמַּלְאָךְ וְרוֹאֶה אֶת הַמַּלְאָךְ וְאֶת הַפְּנִים שְׁנֵאֲמַר יִשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵיךָ וְאוֹמֵר יִשָּׁר יַחְזוּ פְּנִימוֹ. וְהַפֵּת שְׁנֵי אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵּיתְךָ.

והשלישית מי יעלה בהר ה' רביעי' אשרי תבחר ותקרב ישפון חצריה. חמישית ה' מי יגור באהלך.

ששית מי ישפון בהר קדש שביעית ומי יקום במקום קדשו. אל פת וכת יש לו בדור בפני עצמו בגן עדן.

הרי לה שחז"ל פירשו הפסוקים שזכרנו על ענני תגמול הצדיקים בעולם הנשמות ואיך במקום צרור החיים זכרו הפת הראשונה רואה פני המלך והכל הולך אל מקום א' פי כן פתוב והיתה נפש אדוני צרויה בצרור החיים את ה' אלהיה.

ודומה לי שהז' היכלות האלו של קדושה אשר בהן חיי רוחי נשמותיהם של צדיקים כל א' וא' לפי מדרגתו הם פנגד ז' מדרגות קדושה אשר בארץ ישראל המה פי אף שהרמב"ם בפ"ז מהלכות בית הבחירה מנאם עשרה הנה המקומות המסויימי' במדרגה גדולה הם שבעה: הא' כללות כל מקום א"י שהם חייבין בשביעית ומעשרות ונוטלים מהם תבואה לעמר.

הב' ירושלים שיש בה קדושה לאכילת קדשי קלים ומעשר שני וזולת אלו קדושות אחרות. הג' מהר הבית ולפניו שהיא במדרגת מחנה לוי' ואין נכנסים שם זבים וזבות.

הד' החיל שנא' ויאכל חיל וחומה ואין נכנסים גוים שמה. הה' עזרת ישראל שממש התחלת מחנה שכינה.

הו' עזרת הפהגים שאין ישראל נכנסים שם אלא לצורך פפרתו. הז' קדש הקדשים שאין שם פניסה אלא לכ"ג ביום הפפורי'.

וכמו שיש שבעה מדרגות קדושה אלו למטה כף יש ז' מדרגות של קדושה למעלה וכמו שירושלמי' של מטה עומדת על שבעה הרים כף ירושלים של מעלה חצבה עמודיה שבעה. וכבר אמרו חז"ל בפ"ק דמעניית בקרבך קדוש ולא אבא בעיר לא אבא בירושלים של מעלה וכו' ויען שזה לעומת זה עשה האלהים תראה שרז"ל בנו המדרגות האלו עליונות בשם המדרגות האלו תחתונות ועל המדרגה הפנימית שהיא קדש הקדשים אמרו שהפת הראשונה רואה פני המלך ואת הפנים שנאמר ישבו ישרי' את פניו.

ועל מדרגת הפהגים היושבים בבית ה' אמרו אשרי יושבי ביתך. ועל עזרת ישראל אמרו ישפון חצריה ששם חצר אהל מועד.

ועל החיל שהוא קדוש ממחנה ישראל והוא מן מחנה לוי' אמרו מי יגור באהלך שהוא אהל ה' שיש בו קדושה יתירה. ועל הר הבית אמרו מי יעלה בהר ה'.

ועל ירושלים אמרו ישפון בהר קדש שנא' בהר הקדש בירושלים. ועל כללות א"י אמרו ומי יקום במקום קדשו שהיא אדמת קדש.

ומה שאמרו וכל פת וכת יש לו מדור בפני עצמו בגן עדן כף עלה בדעתן של כל חכמינו ז"ל הלא תראה במדרש חזית ובבבא מציעא פ' השוכר את הפועלים ואל מעונתם רבצון אין לה כל צדיק וצדיק שאין לו מדור בפני עצמו ובראשון ממגל' א"ר אלעזר בר חנינא עתיד הקב"ה לעשות עטרה לכל צדיק וצדיק שנא' ביום ההוא יהיה ה' צבאות לעטרת צבי וכו' ובבבא בתרא פרק המוכר את הספינה אמר רבה עתיד הקב"ה לעשות שבע

חנופות לכל צדיק וצדיק וכו' ובשבת פָּרַק השואל אָמְרוּ כִּי הוֹלֵךְ הָאָדָם לְבֵית עוֹלָמוֹ א"ר יצחק מלמד שְׁפָל צַדִּיק וְצַדִּיק עוֹשִׂים לוֹ מְדוֹר לְפִי כְבוֹדוֹ מִשָּׁל לְמִלְךָ בְּשֵׁר וְדָם שֶׁנִּכְנָס הוּא וְעַבְדּוֹ לְעִיר כְּשֶׁהֵן נִכְנָסִים כָּלָם בְּשַׁעַר אֶחָד נִכְנָסִים כְּשֶׁהֵן לְנִי כָּל א' וּא' נוֹתְנֵיו לוֹ מְדוֹר לְפִי כְבוֹדוֹ.

ופי רש"י ז"ל למדלא כתי' אל בית העול' ש"מ כל א' וא' כפי המוכן לו ומה שאמרו כלם בשע' א' נכנסין ר"ל שסו' כל אדם למות וכלם שונים לרעה פי מי גבר יחיה ולא יראה מות ונבדלים לבד במדרגת שָׁכָרָם.

וכפי דעתי העלו חז"ל מדרגות הצדיקים על מספר ז' כנגד השבע חכמות הכלולות בתורה דכולא בה. וכמו שמדרגות הרשעים בנפשותם בעברם על מצות ה' הם ז' והם המחוייבים מלקות ארבע מיתות בית דין מיתה בידי שמים וכתת כף מדרגות הצדיקים ושכר עשייתם הם שבעה.

ולכן כל א' וא' מהצדיקים יש לו מדור בפני עצמו בתוך הז' היכלות של מעלה כפי מדרגתו. וזולת זה עדין נוכל לומר שפמו שלמטה יש שבע ארצות ושבעה אקלימים ולמעלה ז' רקיעין וז' פכבי לכת כף יש לצדיקים ז' היכלות לעילא.

וממה שצריך עוד שתדע שהענין הזה פליגי בו בזוהר ר' יהודה ור' יוסי ר' יהודה סבר שהוא למעלה מערבות ור' יוסי סבר שבערבות הוא והוא הדעת הנכון פי לכן נקרא בשם ערבות בהיות ששם זוכים הצדיקים הערבות היותר נפלא ועצום וההשגה העליונה אשר אין למעלה ממנה וכן אמרו בתהגיגה פ"ב ערבות שבו צדק ומשפט וצדקה וגנזי חיים גנזי שלום גנזי ברכה ונשמחן של צדיקים וכו' וזהו מה שרצינו לבאר בענין הגן עדן של מעלה: ושבתאי וראה כי כמו שיש גן עדן למעלה כף יש א ג"ע למטה ומצאתי גם כן ששבע שמות בקראו לו ואלו הם.

גן עדן היכל ה' ארץ החיים מקדשי אל עיר ה' משפנות ה' וארצות החיים, גן עדן הוא השם היותר מפורסם דכתיב וישע ה' אלהים גן בעדן מקדם והוא בארץ ממש ושמו מוכיח עליו שהוא מקום המענוג והאנוש ונטעו ה' כפי הראב"ע לציד מנחם וזהו מקדם ועליו אמר יחזקאל הנביא למלך יצור (יחזקאל כח יג) בעדן ג אלהים היית כל אבן יקרה מסוכתה אונם פטדה ונהלום וכו' וסופר ומונה כל שבחיו, ועליו נאמר (שיר השירים ד יב) גן נעול אחותי כלה וכו'.

היכל ה' דכתי' (תהלים כז ד) אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתאי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו ועליו פירש הרשב"י בתחלת ספר היכלות לחזות בנעם ה' באינון שבעה היכלין לעילא ולבקר בהיכלו באינון שבעה היכלין לתתא ואלין קיימי אלין לקבל אלין ארץ החיים דכתיב שם כז יג) לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיי ארץ שיושביה חיים לעולם.

מקדשי אל דכתיב (שם עג) ואני כמעט נטיו רגלי פי קנאתי בהוללים שלום רשעים אראה וכו' עד אבא אל מקדשי אל אבינה לאחריהם ר"ל שבקש בראותו צדיק נרע לו רשע וטוב לו לדעת מה בין עובד אלהים לאשר לא עבדו ונגע ולא מצא עד שבא במחשבות לבו אל תקדשי אל והם היכלי גן עדן כי שם השכר והגמול ובו יבחנו הטובים

והרעים וזהו שאמר אבינה לאחריהם, עיר ה' דכתיב (שם) פחלום מהקיץ אדני בעיר צלמם תבנה ור"ל שבעיר ה' אשר למקום פבודו בנה בארץ אז צלמם שהיא נפשותם תבנה שלא יזכו ליפגס שם ולשנת במשפנות לא להם.

וכן אמר במקום אחר (שם קא) להכרית מעיר ה' פועלי און. וכתיב (שם מז ה) נהר פלגיו ישמחו עיר אלהים וכמו שפתוב בזוהר פרש' בשלח הוא הננהר דכתי' ביה ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן.

משפנות ה' דכתיב (שם מג ג) שלח אורף באמתה המה נחונני יביאוני אל הר קדשך ואל משפנותיה ואומר (שם פד) מה ידידות משפנותיה ה' צבאות נכספה וגם פלטה נפשי לחצרות ה' רוצה לומר שאף שידידים הם משפנות ה' בג"ע של מטה נפשו היתה נכספת לעלות עוד לחצרות ה' בגן עדן של מעלה ארצות החיים דכתיב (שם קיו ט) אתה ה' לפני ה' בארצות החיים ואמר בלשון רבים ארצות להודיע ששם ישבו כסאות למשפט כסאות לכל צדיק וצדיק: ואחר הדברים האלה אמרתי בלבי שהו' שמות הם כנגד השבעה היכלות אשר מנו חז"ל בילקוט פרשת בראשית סימן ב' והמאמר ארוך מאד וסוף דבריו ז"ל ובתוכו שבעה בתים של צדיקים.

ראשונה הרוגי מלכות כגון ר' עקיבא וחביריו. שנייה טבועים בים.

שלישית רבן יוחנן בן זכאי ומלמדיו מה היה פחו שפך היה אומר אם כל השמים יריעות וכל בני אדם לבלרין וכל היערים קולומוסין אין יכולין לכתוב מה שלמדתי מרבתי ולא חסרתי מהם ככלב המלקק בים.

פת רביעית אלו שירדה הענן וכסה עליהן. פת חמישית אלו בעלי תשובה במקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינן עומדין.

פת ששית אלו רונקים שלא טעמו טעם חטא מימיהם. פת שביעית אלו עניים שיש בהן מקרא ומשנה ודרף ארץ עליהם הפתוב אומר וישמחו כל חוסי בך לעולם ירננו והקב"ה יושב ביניהן ומבאר להם את התורה שנאמר עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי וכו' ולא פרסם הקב"ה כבוד המתקן להם יותר ויותר שנאמר עין לא ראתה אלהים זולתה יעשה למחכה לו.

הבט נא איך לכל א' וא' מפתה הצדיקים ייחס בית ומדור לעצמו ואיך המדרגה העליונה שאין למעלה ממנה היא מדרגת הרוגי מלכות כמו רבי עקיבא וחביריו שזולת המו' קבלו על קדוש השם מצער המית' מה שלא ישוער פדאי' במ' ברכו' ופ"ק דע"ז ולכן אמרו בפ"ק דב"ב הרוגילוד אין בריה יכולה לעמוד במחיצתם.

וכבר סופר מר' יהושע בן לוי שבחיו שבחיו ראה הג"ע ומדד ארכו ורחבו ואיך חפש ומצא בו שבעה בתים והבית הג' כנגד הפתח הג' בג"ע בנויה מפסוף וזהב ושוכנים בה אברהם יצחק ויעקב וכו' וכתב על זה הרב משה די ליאון בס' נפש החכמה ז"ל אם אתה אומר שנפשותם של צדיקים גמורים הם בצרור החיים בשינה של מעלה ובג"ע העליון מי נתן האבות למטה בהיכלי נ"ע זה ושאר חסידי עליון אשר שם בהוא מעשה נקובים בשמות וחתם דבריו באמרו שהענינים האלו הם דברים נסתרים אשר אינם ראויים לעלות בכתיבה וכן עשה והגים הקושיא בתיקו ולא התיר הספק.

ואתה קורא נבון הט אָזְנָה לי שְׁמַע אִמְרָתִי. ידועתדע כי כְּמוֹ שֶׁאֵל לַעֲבוֹר מִן הַקְּצָה אֵל הַקְּצָה בְּלִתי עֵבֹר הָאֲמָצְעִים כִּי נִפְשׁ הַצְּדִיק בְּהִיּוֹתָה מְרֻגְלָת בְּעֵינַי הַגּוֹף וּמִחֲשָׁכִיו לֹא תוּכַל תִּכְרַף וּמִיָּד לַעֲלוֹת לַמַּעֲלָה וְלִסְבּוֹל הָאוֹר הַגְּדוֹל הַהוּא כִּי לֹא תוּכַל שְׂאֵתוֹ עַד שֶׁתִּרְגַּל זְמַן מַה בְּמָקוֹם מַה אֲמָצְעִי בֵּין שְׁנֵי אֱלוֹי הַעוֹלָמוֹת שֶׁהוּא הַג"ע הַתַּחְתּוֹן אֲשֶׁר אֱלוֹי זוֹכָה הַנֶּפֶשׁ תִּכְרַף בְּהַפְרָדָה מִן הַגּוֹף וְכֵן כָּתַב הַרְשֵׁב"י בְּפָרְשַׁת וַיִּקְהַל וְהִתְחַבֵּר גְּלֹאֲנָטִי עַל פְּסוּק לֹא אֲלִיכֶם כֹּל עוֹבְרֵי דֶרֶךְ שְׁנֵיפְשׁוֹת הַצְּדִיקִים עוֹלוֹת דֶּרֶךְ עֲמוּד א' מַג"ע תַּחְתּוֹן לַג"ע עֲלִיוֹן וְאֵף לְאַחַר עֲלִיית' חוֹנְרִים לַג"ע שֶׁל מִטָּה וְזֶהוּ סוּד הַעֲלִיָּה וְהִירִידָה הַנּוֹכְרָת בְּפָרֶק הַשְּׁזוּכָר אֵת הַפּוֹעֵל מֵאֲחֻזֵי לִי רַבֵּן כִּי סִלְקֵי לְמַתִּיבְתָא דְרַקִּיעָא וְכו' כִּי כְּמוֹ שֶׁהַנְּשִׁמּוֹת כֹּל י"ב חֲדָשׁ עוֹלִים וְיוֹרְדִים כִּי לֹא יוּכְלוּ מִכָּל וְכָל לְהַתְפָּרֵד מִגּוֹפָם וּמִשְׁכּוֹן כְּבוֹדָם.

כִּי מִפְּנֵי הַתַּעֲנוּג הַעֲצוּם וְהַעֲדוֹן הַנֶּפֶלֶא אֲשֶׁר קָנוּ לָהֶם בַּג"ע יוֹרְדִין לַפְּעֻמִּים וְשׁוֹכְנִים בְּבִירְתָם וּמְדוֹרָם אֲשֶׁר הָיוּ לָהֶם מִקְדָּם כְּמִנְהַג הַמַּלְכִים הַגְּדוֹלִים הַבּוֹנִים הַיְכָלוֹת לְמוֹ וּבֵית מַמְלָכָה לָהֶם לֹא לְבַד בְּמִטְרוֹפּוֹלִין שְׁלָהֶם וְעִיר מְמַלְכָתָם אֲלֵא בְּמָקוֹמוֹת אַחֲרֵים לְהַגְדִּיל כְּבוֹדָם וּלְשַׁכּוֹן בְּתוֹכָם בְּעַת גְּסִיעָתָם.

וְכֵן הַצְּדִיקִים אֵף שֶׁיַּעֲלוּ בְּמַעֲלָה גְדוֹלָה בְּצִוּוֹר הַחַיִּים אֵינָם מַנְיַחִים הַיְכָלוֹת הַקְּדוֹנוֹת לַגְּמָרִי וְאֶדְרָבָה כְּאֲשֶׁר בָּא מִחֲדָשׁ אֵיזָה נְשָׁמָה לַג"ע וּבְפָרֶט אִם הִיא מְהֻאָהוּבִים וּקְרוּבִים מִיָּד הוֹלְכִים אֲצִלָּה וּמְקַבְּלִים אוֹתָהּ בְּסִכָּר פְּנִים יְפוֹת.

וְכְמוֹ שֶׁהָאֲנָשִׁים בְּעוֹלָם הַזֶּה מְתַעֲנְגִים בְּשִׂמְעוֹת הַרְחוֹקוֹ וְהַמְאֻנְרָעוֹת הַמְתַּרְגְּשׁוֹת לְבֹא בְּעוֹלָם כִּי הַצְּדִיקִים שֶׁבַג"ע הַעֲלִיוֹן יוֹרְדִים לְקַבֵּל קְרוּבֵיהֶם וּנְשִׁמּוֹת הַצְּדִיקִים וְשׁוֹאֲלִים אוֹתָם מַעֲנִינֵי הַעוֹלָה הַזֶּה, וְכֵן בְּתַקּוּנֵים דֶּךָ קכ"ח עַל פְּסוּק פְּעַלְתָּ לְחַוְסִים כִּי נִגַּד בְּנֵי אָדָם נֶאֱמַר שֶׁהֵגֵן עֲדוֹן תַּחְתּוֹן הוּא נִגַּד בְּנֵי אָדָם שְׁבוּ מִפִּירִים זֶה לָזֶה.

וּכְבָר הַשְּׂרִישׁוֹנוֹ חז"ל שֶׁאֲלֵיהוּ מִגֵּן עֲדוֹן הִזָּה לַפְּעֻמִּים נִרְאָה לַעֲיֵנִי הַחֲכָמִים אֵף בְּעוֹדָם בְּחַיִּים וְהִזָּה מְשִׁיב לְשִׂאֲלָתָם וּמִי כְּמוֹהוּ מוֹרָה. וּמַעֲשָׂהוּ עִם רַבָּה בַר אֲבִינָה בְּפָרֶק הַמְקַבֵּל יוֹכִיחַ דְּאִמְרוּ עֲלֵיו דְּבַרְיָה וְעִילָיָה לִגֵּן עֲדוֹן וּמְלִיָּה גְלִימָיָה טְרַפֵּי דְאִילְגֵי כְּמִי שֶׁנִּזְכַּר בְּפָרֶק הַמְקַבֵּל.

וְלָכֵן מְוַכְרַחִים אָנוּ לוֹמַר שְׁמָה שְׂרָאָה רִיב"ל שֶׁהָאֲבוֹת אֲבָרְהָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב הָיוּ בְּבֵית הַג' שֶׁל הַנ"ע ר"ל שְׁשָׁם הָיוּ שְׂרַחֲם שְׁקֵנוּ לָהֶם מִקְדָּם וְאֲשֶׁר שָׁם שׁוֹכְנִים כְּשִׁיּוֹרְדִים מֵהֵגֵן עֲדוֹן עֲלִיוֹן.

כִּי כְּבָר גָּזְרוּ הַמְּקַוְּבָלִים אֲשֶׁר כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּבְאֵ אֵל הַחֲצָר בֵּית הַמְּלָךְ הַפְּנִימִית מְוַכְרַח לְהִיּוֹת תַּחֲלָה אֵיזָה זְמַן כָּל א' וּא' כְּפִי עֲרָכוֹ וְהַסְנַגּוֹרִים אֲשֶׁר בְּמִצְוֹתָיו קָנָה בַּג"ע הַתַּחְתּוֹן.

וְאֵל תְּדַמָּה בְּנִפְשָׁךְ שְׁמָה שְׁכָתַב רִיב"ל הוּא מֵהֵגֵן עֲדוֹן עֲלִיוֹן כִּי מִי הַכְּנִיסוֹ שָׁם בַּגּוֹף וּגְוִיָּה שְׁתַּצָּא אֲלֵא שְׁעַל כָּל פְּנִים רְאוּי לְפָרֵשׁ עֲדוּתוֹ בְּאֻפְן שֶׁלֹּא תִּנְגַּד לְאַמֶּת וְעַם מַה שְׁאִמְרָתִי הַכָּל שְׂרִיר וְקִיָּים וְהַכָּלָל הַעוֹלָה שְׁמָקוֹם שְׁכַר הַצְּדִיקִים לְאַחַר מִיתָתָם הוּא בְּגֵן עֲדוֹן תַּחְתּוֹן וְעֲלִיוֹן וְשְׁנֵי גֵן עֲדוֹן הֵם.

וְאֵף שְׁכָבֵר הוֹכְחֵנוּ שְׁכָדְבָרִי חז"ל הָאֲמַת וְהַצְּדִק וְדְבָרֵיהֶם אֵינָן צְרִיכִין חֲזוּק הַגְּנֵי בְּאֲחֲרֵיהֶם וּמְלֵאֲתֵי אֵת דְּבָרֵיהֶם וְאֶעֱיָדָה לִי שְׁנַיִם עֲדִים נְאֻמָּנִים וְתָרִי כְּמֵאָה דְמוֹ. הַא'

במזמור ל"ו אשר שם דוד המלך ע"ה בהפליגו במעלת הצדיקים אחר מיתתם אמר (תהלים לו ט) ירננו מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם ומדכתיב עדניך בלשון רבים ומיעוט רבים שנים תרי משמע ותרי עדן הווי דתפסת מעט תפסת.

והב' במזמור נ"ב פאשר קלל את דואג האדומי פה דבר עליו גם אל יתצף לנצח יחתך ויסתף מאהל ושרשף מארץ חיים סלה. הנה קללו שתרד נפשו לגהינם ושם יחתהו וישרפהו האל ושלא יהיה לו חלק בג"ע של מעלה הנקרא אהל ה' ולא בג"ע של מטה אשר קרא שמו ארץ חיים כמו שהוכחנו: הפרק האחד עשר מגדיל ישועות העולם הבא בארבע הבדלי עצמיים אשר בינו לבין העולם הזה.

במסכת אבות פרק ד' רבי יעקב בהראותו את מעלת חיי העה"ב ושאינו יתרון לו לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש בערף הכבוד והשמחה והעונג אשר ישיג בעולם ההוא שכלו טוב וארוף אמר יפה שעה אחת של קורת רוח בעה"ב מכל חיי העה"ז וכאשר דרשתי וחקרתי היטב בדברי הנביאים גזרתי שייתרון זה על זה כיתרון האור מן החשך ושבארבע בחינות הם נבדלים בהבדל גמור ושעל פן יתואר התענוג הנפלא שהוא בד' תוארים והם נועם ה' שובע שמחות אור החיים וטוב ה'.

ואמר שכל האנשי האנושי תלוי בראות פני השכינה ופניו הם השכליים הנבדלים או הספירו' הנאצלות מעצמותו של הקב"ה וכן תרגם אנקלוס לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי ודקדמי לא יתחזון שהם השכלים הנבדלים אשר לפניו ית'.

או כפי המקובלים הספירות הנאצלות מהשי"ת שהם פניו ומתאחדים בו. ומדקאמר לא יראני האדם וחי אמרו חז"ל (ילקוט תהלים צח ע"א) בחייהם אינו רואי אבל במיתתו רואים.

ואל תטעה בחשבה שאחר המיתה יוכל האדם להשיג ולמצוא אמיתת הבורא יתעלה כי כבר אמרו במדרש ר"ע אומר אף חיות הנושאות אינו רואות את הכבוד. אמר רבי שמעון בן יוחאי אף מלאכי השרת שחיייהם חיי עולם אינם רואים את הכבוד.

והאמת אתם כי כבר גזרו וקיימו כל החכמים האלהיים שלא יש בכל ברואי מעלה ומטה מי שיוכל לעלות למעלה הזאת ולהשיג את עצמות הבורא ועצם אמיתתו כי כבוד אלהים הסתר דבר אבל מה שכינה התורה בשם פנים הם הספירות העליונות והם הנקראים בכל מקום פני שכינה ולכן תמצא שר' עקיבא ור' שמעון בן יוחאי לא עשו מן הנמנעות אלא לראות את הכבוד.

ולכן המשורר במזמור י"א אמר כי צדיק ה' צדקות אהב ישר יחזו פנימו ואומר אף ישרים יודו לשמה ישובו ישרים את פניך. ובמזמור מ"ב צמאה נפשי לאלהים לאל חי מתי אבא ואראה פני אלהים ולירמיה נאמר (ירמיה טו"ט) אם תשוב ואשיבך לפני תעמוד.

והתענוג הזה תאר דוד המלך בשם נועם באומרו (תהלים כז ד) שבתתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' כי אם הצורות היפות בנה העולם משמחים את הלב מה היה השמחה והעונג אשר ישיג האדם בחזנות את נועם ה' ביצירות הנכבדות האלו.

ונזהו היתרון הראשון ואשר הבטיח הקב"ה ליהושע בן יהוָצֶדֶק בְּאֵמֹר לוֹ (זְכַרְיָה ג ו) אם בְּדַרְכֵי תַלְפָּה וְאִם אֶת מַשְׁמַרְתֵּי תִשְׁמֹר וְכו' וְנִתְּתִי לָהּ מְהֻלְכִים בֵּין הַעֲנֻמָּדִים הָאֵלֶּה: הַשְּׁנִי הוּא שְׁחֵי הַעֵה"ז הֵם חֲזֵי צַעַר וְיָגוֹן וְאִין בּוֹ שְׁמָחָה וְשְׁמָחָה כִּי הַשְּׁמָחָה וְהַעֲצָבוֹן אַחִי סְמוּכִי זֶה לְזֶה פְּסֻמִּיכוֹת הַיּוֹם וְהַלְלִיָּה וְכֵן אָמַר שְׁלֹמֹה (מְשָׁלֵי יד) גַּם בְּשִׁחוּק יִכָּאֵב לֵב וְאַחֲרֵיתָהּ שְׁמָחָה תּוּג'.

ובמקום אחר (קִהְלֵת ב ב) לְשִׁחוּק אֲמַרְתִּי מְהֻלָּל וּפְסוּק מְלֵא הוּא וְגִילּוֹ בְּרַעְדָּה. וְלִכֵּן צִוּוּ חֻקִּים לְבָרָךְ עַל שְׁנוֵי יָגוֹן בְּרַפְת הַטּוֹב וְהַמְטִיב שֶׁהִיא הַבְּרָכָה שֶׁתִּקְנֶנּוּ עַל הַרוּגֵי בֵּיתֶךָ כְּדִי לְעוֹרֵר הַלֵּב לְחֻשׁוֹב בְּרַעוֹת וּפְגַעִים רָעִים הַמְתַּרְגְּשִׁים לְבֵאבֵעָה"ז וְיִתְעַצֵּב וְלֹא יִשְׁמַח יוֹתֵר מִדָּאִי כִּי אֲסוּר לוֹ לְאָדָם שְׁיִמְלֵא שִׁחוּק פִּיּוֹ בַעֵה"ז אֲבָל עַל הַעוֹלָם הַבָּא נֶאֱמַר שֶׁהַשְּׁמָחָה בְּמַעוֹנָהּ.

וְלִכֵּן תִּפְאָרוּ דָוָד בְּשֵׁם שְׁנִיבַע שְׁמָחוֹת כְּמוֹ שֶׁאָמַר בְּמִזְמוֹר י"ו שְׁנִיבַע שְׁמָחוֹת אֶת פְּנֵיךָ כְּלוֹמַר שְׁמָחָה שְׁאִין אַחֲרֵיָהּ תּוּג' וְכֵן סִיָּים (תְּהִלִּים כֵּא ה) גְּעִימוֹת בִּימִינֶךָ נִצַּח. וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר נִצַּח סִלָּה וְעַד אִין לוֹ הַפְּסֻק עוֹלָמִית.

ובמקום אחר אָמַר עַל עֲצָמוֹ חֲזִים שְׁאֵל מִמֶּךָ נִתְּתָה לוֹ אֲנִיךָ יָמִים לְעוֹלָם וְעַד כְּלוֹמַר הוּא שְׁאֵל מִמֶּךָ שֶׁתִּפְאָרֶיךָ לוֹ חֲזִים בַעֵה"ז וְאַתָּה נִתְּתָה לוֹ אֲנִיךָ יָמִים עוֹלָם וְעַד חֲזִי הַעֵה"ב הוּד וְהִדָּר תְּשׁוּנָה עָלָיו וְכו' תִּסְדָּדָהּ בְּשְׁמָחָה אֶת פְּנֵיךָ כִּי שֵׁם בְּעוֹלָם הַנְּשֻׁמּוֹת תִּהְיֶה הַשְּׁמָחָה הָאֲמִיתִית.

וְאֵל הַמְּנוּחָה וְאֵל הַנְּחִלָּה הַזֹּאת רָמְזוּ רז"ל בְּקִרְאָה אֵל הַעֵה"ב עוֹלָם שְׁפָלוֹ שְׁבַת. וְכַב"ר אָמְרוּ עֲתִיד הַקַּב"ה לְהַנְחִיל לְכָל צַדִּיק ג' מְאוֹת וִי' עוֹלָמוֹת שֶׁנֶּאֱמַר לְהַנְחִיל אֹהֲבֵי יֵשׁ יֵשׁ בְּגִימְטָר' הַכִּי הוּו'.

וּפְיִרְשׁ הַמְּכַרְשׁ כִּי הַשְּׁנָה הִיא שְׁס"ה יָמִים וְיֵשׁ בָּהּ בֵּין שְׁבַתוֹת וְיָמֵי טוֹבֵי' נ"ה יָמִים נִשְׁאָרוּ מִהַשְּׁנָה שְׁ"י יָמִים. וְרָמְזוּ כִּי כְּמוֹ שֶׁהַשְּׁבַת הוּא רָמְזוֹ לְעוֹלָם שְׁפָלוֹ שְׁבַת וּמְנוּחָה לְחֲזִי עוֹלָם כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינּוּ בְּתַמִּיד כֵּן יִהְיוּ כָּל יָמֵי הָאָדָם שֵׁם שְׁבַת וּמְנוּחָה וְהֵם הַג' מְאוֹת וִי' עוֹלָמוֹת הַנוֹסְפוֹת לוֹ מֵאֵת ה' מִן הַשְּׁמִים מְמֻנְחָה וְתַעֲנוּג יִתְרִים עַל כָּל יָמֵי הָאָדָם בְּהִיּוֹתוֹ בְּאֶרֶץ בֵּין הַמְּצָרִים.

הַיְתָרוֹן הַשְּׁלִישִׁי הוּא כִּי חֲזִי הַעֵה"ז הֵם קְצָרִים עַד מְאֹד וַיּוֹם הַמְּנוֹת מִתְחִיל מִיּוֹם הַלִּיָּדָה כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (אִיּוֹב יד א) אָדָם יִלּוּד אֲשֶׁה קְצָר יָמִים וְשִׁבַע רוֹגְזוֹ. וְכַב"ר הַפְּלִיג דָּוָד הַמְּלִיךָ לְהִרְאוֹת כִּי כָּל מָה שֶׁאָדָם נִצָּב בַעֵה"ז הֶבֶל הוּא.

וְאָמַר (תְּהִלִּים לט ו) הִנֵּה טְפָחוֹת נִתְּתָה יָמֵי שֶׁהִיא הַמְּדָה הַפְּחוּתָה וּמַעוֹט' מִן הַמְּדוֹת. וּבְמִקוֹם אַחֵר (שֵׁם קַמֵּד ד) אָדָם לְהֶבֶל דְּמָה יָמָיו כְּצֵל עוֹבֵר וְאָמְרוּ חז"ל כְּצֵל כְּנוֹתֵל אוֹ כְּצֵל אֵילָן לֹא נֶאֱמַר אֵלָא כְּצֵל עוֹבֵר כְּצֵל צְפוּר הַפּוֹרֵחַ.

אֲמָנָם חֲזִי הַעֵה"ב הֵם חֲזִים נְצַחִים אֲשֶׁר לֹא יִכָּלֵם הַמְּנוֹת וְלִכֵּן נִקְרָא עוֹלָם שְׁכָלוֹ אֲרוּךְ. וְשֵׁם הַבְּטִיחַ הַתּוֹרָה הַחֲזִים הָאֲרוֹכִים בְּאוֹמְרָה וְהָאֲרָכָה יָמִים.

וּבְדוּד נֶאֱמַר (שֵׁם צֵא יו) אֲנִיךָ יָמִים אֲשִׁבִיעֶהוּ וְאִרְאֶהוּ בִּישׁוּעָתִי. וְאִיּוֹב תִּאֵר אֶת הַהֲצִלָּחָה הַזֹּאת בְּאוֹר הַחֲזִים בְּאוֹמְרוֹ (אִיּוֹב לג כט) הֵן כָּל אֵלֶּה יִפְעַל אֵל פְּעָמִים שְׁלֵשׁ

עם גבר להשיב נפשו מני שחת לאור באור החיים ור"ל שהש"י פועל רחמנותו ב' וג' פעמים עם האדם וחושב מחשבו' לבלתי ידח ממנו נדח וזה להשיב נפשו מני שחת הגהנם ולאור ולהאריך ימיו באור החיים כי שם זוכה לראות פני שכינתו ובאור פני מלך חיים.

היתרון הרביעי היא יתרון התכמה כי בעה"ז החומר העכור מהגוף היגון והחיים הקצרים הם מונעים גדולים להשגת התכמות אבל שם אין שום מונע מהשיג התענוג הנפלא הזה. ותארו דוד בשם טוב ה' באומרו (תהלים לא כ) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך ואין טוב אלא תורה פדכתים כי לקח טוב נתתי לכם תורת אלה תעזובו וכתוב (דברים לב ב) יצרוך פמטר לקחי.

הוא הטוב הצפון לצדיקי אשר עוד ילכו מחיל אל חיל ויתענגו נפשם בהשגות נפלאות ותכמות עצומות והוא היין המשומר בענביו מששת ימי בראשית יך בלי שמרים באשר התכמה ההיא נקיה מקל שבוש וטעות ולזה נמשל ליין המשמח לבב אנוש ותחדהו באמת אשר אין לו ספק וגמגום.

וכן אמרו במקום אחר עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים בגן עדן וכל אחד וא' מראה אותו באצבע להורות היות ההשגה הזאת כל כך ברורה כאילו היא מוחשית. ואל תשמע לדברי הרלב"ג שגזר בס' מלחמותיו עם ה' שאי אפשר לאדם אחר המנות להשיג מן שפיל חדש וענינים חדשים לא שיערם בחיים אחר שאין שם הפלים והצורות הדמיונות יען הוא נתפתה אחר דברי אריסטו האומר שהנפש לא תשפיל מבילתי הצורות הדמיונות וכבר השיג עליו הרב אלפילדה באומרו כי אף שבעודה בגוף צריכה אל הצורות הדמיונות כדי שתשפיל אחר צאתה מהגוף תוכל להשפיל פענין השפלת המלאכים די מדריהון עם בשרא לא איתוהי.

והורה שאריסטו לא דבר מענין הנפש רק כל זמן היותה בגוף כי אז צריכה אל הדמיונות האלו ולא אחר הפרדה ממנו. וזולת זה הרלב"ג עצמו כתב שהנפש אחר המנות בעולם הנשמות תוסיף במן שפלות שהשיג בחיים יתר שאת והשפלה שלמה.

ואם לפי הנחתו לא תשפיל מבילתי הצורות הדמיונות אם כן גם בדרוש עצמו שהשיג בעודו חי איככה יוכל להשיג עוד בו חדשות לא שיערם בחיים אחר שהנפש לא תשיג רק על ידי הפלים האלו.

אשר על כן אין ראוי לקבל דבריו כי הוא נתפתה אחר אריסטו ועליו נאמר שדברי הרלב"ג קרובים אל השקר יותר מן האמת. והנה תראה שהרמב"ם בהלכות חשוכה הרמב"ן בשער הגמול והרב ר' חסדאי בספרו אור ה' מאמר ג' פלל ג' וכל חכמי ישראל קיימו ששפלות אחר הפרדה מהגוף תשיג השגות חדשות ועל כן התענוג יהי נפלא ועצום וכמ"ש הרב בעל העקרים הנפש פשתפרד מהגוף אם היתה חכמה ומשפלת הדברים הנבדלים מהחומר והענינים האלהיים על אמתתם תתענג תענוג נפלא בראותה שייספיו הדעות אשר השפילה עם הענינים האלהיים בעצמ' כך על האופן הזה ראוי לאשר ששם תוסיף במן שפלות יתר שאת ויתר עז דאי לא תימא הכי מהו היתרון הזה

וההשפלה הזאת אשר הפליגו רז"ל לדבר בעניינה אם לא תהיה תוספתה מרובה על העיקר וכהנה וכהנה בפלים לתושיה.

ונהו מה שרצו רז"ל באומנם תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעה"ז ולא בעה"ב כלומר מהשגה להשגה גדולה ממנה ילכו למסעיהם ולא ינוחו לעולם במה שישגיגו כי יתרבה עליהם חשק הלמוד וההשפלה.

ומה מאד נמלצו לחפי דברי המשורר האלהי באומרו במזמור ל"ו מה יקר חסדך וכו' ירננו מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם פי עמך מקור חיים באורך נראה אור באשר שם כלל התוארים והיתרונו האלו אך בעתם פי ראית פני השכינה כנה בשם דשן ביתו כי שם עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו וכן כתוב שמעו שמעו אלי ואכלו טוב ותתענג בדשן נפשך.

ועל השמחה במעונו אמר ונחל עדניך תשקם פענן שנאמר על מי מנוחות ינהלני. ועל החיים הנצחיים אמר פי עמך מקור חיים כי פשם שהמקור לא יפסק כמו שפוסקים המים המכונסים כן חיי העה"ב בלי הפסק והם חיים שאין אחריהם מיתה.

ועל השגת החכמות והסודות הנעלמים מעיני כל חי אמר באורך יראה אור כמו שנאמר (משלי ו כג) חכמת אדם תאיר פניו וכו'. וכל זה לעניות דעתי רמזו חכמינו ז"ל במאמר קטן הפמות ורב האיכות באמנם.

העה"ב אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות אלא צדיקים יושבים ועטרותיה בראשיה ונהנים מזיו השכינה. כי באומנם שאין שם אכילה ושתיה רמזו שלא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' באשר שם אין צורך המזון להחליף מה שנתה מהלחות השרשי ולהאריך ימים כי הנפש היא צורה נבדלת מחומר ומזונה היא השגת הבורא.

ובאשר ניוזנית מהמזון האלהי (תהלים כב כ) יאכלו ענוים וישבעו יהללו את ה' דורשיו ויחי לבבכם לעד לנצח נצחים. ובאומנם לא קנאה ולא שנאה ולא תחרות רמזו השמחה העולמית כי אין שם סבות הדאגה והעצבות ורקב עצמות קנאה אלא צדיקים יושבים בצביונם ובקומתם ואין זקנה קופצת עליהם.

וכן יושבים בשלנה ואין שטן ואין פגע רע. ועטרותיה בראשיהם כמלכים דמאן מלכי רבון.

ונהנים מזיו השכינה כי בראות פני האלהים נהנים מחכמתו העליונה ומשיגים מזיו ואורו בתכלית ההשגה כל א' וא' לפי מדרגתו וזו היא האכילה הנדאית אשר אליה זכו בגוף ונפש אצילי בני ישראל כדכתיב (שמות כד יא) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו.

ופירש רבי יוחנן אכילה נדאית שנאמר באור פני מלך חיים ד"ל כי האור העליון שהוא חיי הנפש ומזונה הרוחנית היא האכילה נדאית כי היא נותנת החיים הנצחיים לאוכליה ולא האכילה החומרית מהגוף.

ואל ההצלקה הזאת והתקמה המפוארה אשר אליה זוכים הצדיקים בנ"ע כיון דוד המלך
ע"ה באומרו (שם כה יב) מי זה האיש ירא את ה' יורנו בדרך יבחר נפשו בטוב תלין
ונרעו יירש ארץ סוד ה' ליראיו ובריתו להודיע'.

ר"ל האיש אשר ירצה להיות ירא ה' האל יעזור אותו ויורנו הדרך הטוב שיבחר לו כי
הבא לטהר מסייעין אותו. ואם יאחז הדרך הישרה נפשו בטוב תלין במותו וזה עיקר
השקר ובגללו זרעו שישאר אחריו יירש ארץ כי יברכם האל העושה חסד לאלפים
לאוהביו ולשומרי מצותיו.

ושם בעולם הנשמו' יגלה ליראיו סודו והסוד הוא התקמה העליונה אשר לה זוכים
הצדיקי' ושם כורת ה' ברית עמם וזהו ובריתו להודיעם. וכתב הרמ"ק ונהפך הוא
שכורת עם הנשמה להשפילה ולאספה אל כבודו בהפך מן הגוף.

וכן פשאר לו הקב"ה למשה הנה אנכי פורת ברית נגד כל עמך אעשה נפלאות רמז לו
הפלא העצום מקורו עור פניו אשר בו נתפרסם לעין כל שקודם מיתתו חננו אור השכל
כא' מן המלאכים הרוחניים היושבים ראשונה במלכות ודבר אין להם עם אדם.

ומדאמר נפשו בטוב תלין ונרעו יירש ארץ יתבאר שבמיתתו מדבר ויורה שהנפש אחר
מיתת הגוף זוכה לטוב שתלין בו והוא הערכות והתענוג העצום אשר אמרנו. וכבר
הודיענו רז"ל שטובת העה"ב אין פח באדם להשיג על בוריה ואין יודע גדלה וינפיה
אלא הקב"ה לבדו.

וכן אמרו כל הנביאי' כלם לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעה"ב עין לא ראתה
אלהים זולתך וכו'. ויען שהעיקר הזה מהשארות הנפש ושכרה בעולם הנשמות הוא
יסוד האמונה בלה"ו וא' מהג' עקרים אשר מנה הרב בעל עקרים תמצא שתפלתנו כלם
מלאות מזכר העה"ב.

הלא תראה בתחלת המא' ברכות אני עמל לחיי העה"ב ובתחלת הזמירות אלהי נשמה
שנפחת בי טהורה היא וכו' ואתה עתיד ליטל' ממני ולהחזירה בי לעתיד לבא. אשר שם
במלים קצרים הודיעו שהנפש היא נצחית וקיימת בעולם הנשמות עד תחית המתים.

עוד אמרו אלו דברים שאדם אוכל פרוטיתו בעה"ז והקרן קיימת לו לעה"ב כו'. תנא
דבי אליהו כל השונה הלכה ושונה בה מובטח לו שהוא בן העה"ב.

אתה הוא בעה"ז ואתה הוא בעה"ב וכיוצא שבת אין ערוף לה' אלהינו בעה"ז ואין
זולתך מלפני לחיי עה"ב. וכלו תפלת ובא לציון ברוך אלהינו שבראנו לכבודו וכו' ונזכה
ונחיה לחיי העה"ב.

ונה כלו נאמר בלי ספק על עולם הנשמות הבא אחר המנות ונהו מה שראיתי לדבר בענין
גן עדן. והמחנה מתים יתן לנו חיים ארוכים טובים ומתוקנים בעולם שכלו מעדנים:
הפרק השנים עשר מפליא לעשות בהראותו מקום המשפט שמה הרשע שמותיו וסבותיו.

מפוזר ומפורד בין כל ספרי בני עמנו שזה לעומת זה עשה האלהים ברא צדיקים ברא
רשעי' ברא גן עדן ברא גהינם. וכן כתב הרקנטי על פסוק ויגרש את האדם ז"ל דע ונהבן
כי אעפ"י שפרשנו כל הפרשה בלה"ע הסוד מפל מקום גם הפשט אמת ויציב ועץ

הדעת והנהרות והפרובים ולהט הקרב וכבר העידו כמה פעמים שישלפו בברק להט הקרב וכלם היו בעלי הפילוסופיא הקדומה אשר נטו ברוב דבריהם אחרי דברי רז"ל וכו'.

גם הראב"ע הרמב"ן הרי"א אבן שועב וכן רבים בפרשת בראשית קיימו שאין מקרא יוצא מידי פשוטו ושענין הגהינם שגמזו בלהט הקרב אמת הוא. ובמדרש קהלת אמרו מפני מה ברא הקב"ה גהינם וגן עדן כדי שתהיה זו מצלת מזו וכמה רינח ביניהם ר' יוחנן אמר כותל ור' אחא אמר טפח ורבנן אמרי שתי אצבעות.

ובמדרש שוחר טוב כתוב לאמר וכנגדן שבע בתי דירות בגהינם ואלו הן שאול ואבדון גיא דומה צלמות ארץ תחתית וארץ ציה. ובמקום אחר אריב"ל שבע שמות יש לו לגהינם שאול ואבדון באר שחת בור שאון טיט הינו צלמות וארץ תחתית.

ואף שיש הפרש מה בין השמות הצד השנה שבהן שכלם העלו את שמותם במספר השבע מדורות אשר שם נענשים הרשעים על מעשיהם הרעים כל א' וא' כפי פשעו ומרדו. וסבותי אני בלבי לדעת ולתור בתורה האלהית ומצאתי אחת לאחת למצוא חשבון.

ואציע לפניך כל השמות אשר על שם הגהינם נקראו וכפי דעתי אינם סובלים פירוש אחר. שאול הלא כה דברי רבן של כל הנביאים משה רבינו ע"ה (דברים לב כד) כי אש קדוה באפי ותיקד עד שאול תחתית והוא הגהינם כי על פן קרא שמו תחתית בהיותו במדרג' התחתונה מן הארץ וכן המשורר האלהי במזמור ט' ישובו רשעי לשאול' ולא תוכל לפרש לקבר כי בקבורה הפל שנים כצדיק כרשע ולכן פירש רבי אבא בר זבדי למדרג' התחתונה של שאול ומהו ישובו לאחר שיצאו מהגהינם ויעמדו בדין ויתחייבו ישובו עוד למדרגה תחתית.

גם במזמור י"ו אמר לכן שמח לבי ויגל כבודי אף בשרי ישכון לבטח כי לא תעזוב נפשי לשאול לא תמן חסידך לראות שחת. הנה ביאר סבת שמחת לבו וגילת כבודו שהיא הנפש היותר כי לא תעזוב לשאול שהוא הגהינם ולא תמות ותאבד.

אף בשרי אמר ישכון לבטח ואחז"ל מלמד שלא שלטה בו רמה ותולעה. גם במזמור ל' כתוב הדר הוא ה' אלהי שנעתי אליה ותראני ה' העלית מן שאול נפשי חייטני מירדי בור וענינו ה' אלהי כבר שנעתי אליה שתסלח לי וכן עשיתי ותראני שרפאת נפשי שלא תרד לגהינם על עון בת שבע והעלית מן שאול שהוא הגהינם נפשי וחיטני מירדי בור פלומר מירידי שם.

וכך אמר בתפלתו במזמור י"ט בראותו מפלת הרשעים בגהינם אף אלהים יפדה נפשי מיד שאול כי יקחני סלה. ונא הנה מתפלל שאלהים יפדהו מהקבורה אבל מהגהינם ולכן הוסיף כי יקחני כמו ואיננו כי לקח אותו אלהים וכעין זה נתן הודאה לשם במזמור פ"ו אודך ה' אלהי בכל לבבי וכו' כי חסדך גדול עלי והצלת נפשי משאול תחתיה.

ואמר תחתיה להורות שלא על הקבר מדבר אלא על הגהינם. וכן תמצא בכל המזמור שבענין הנפש הכתוב מדבר.

גם בְּמִשְׁלֵי שְׁלֹמֹה בֶן דָּוִד תִּמְצָא פְּתוּב בְּסִימָן כ"ג אֵל תִּמְנַע מִנְעַר מוֹסֵר כִּי תִפְנוּ בְּשֹׁכֵט
לֹא יָמוּת אֵתָּה בְּשֹׁכֵט תִּפְנוּ וְנִפְּשׁוּ מִשְׁאוּל תִּצְיֵל. וּבִנְדָאִי שֶׁהֶחֱצֵלָה מִהַשְׁאוּל הִיא מְעֻנְשֵׁי
גֵהִינָם בְּאַשְׁרֵר שֵׁם בְּמוֹסֵר תִּפְדוּ' וְיִצְיֵל נִפְּשׁוּ שְׁלֹא תֵאבֹד.

הִנֵּה רוֹאֶה כִּי אִף שְׁלֹפְעִמִים זֹאת הַמְלָה הַנְּשֹׂאֶלָה לְקַבֵּר כְּעֻנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר כִּי אֵרֶד אֶל בְּנֵי
אָבִל שְׁאוּלָה הַנְּחַתוּ הָרֵאשׁוֹנָה רוּמָזוֹת לְגֵהִינָם. אֲבָדוֹן וְשְׁאוּל אַחִים וְכֻלֵי חֶמֶס מְכֻרְתֵיהֶם.
הֲלֹא דָוִד בְּמִזְמוֹר פ"ח אָמַר הִסְנוּפֵר בְּקַבֵּר חֲסֵדָה וְאַמּוּנָתָה בְּאַבְדוֹן. וּבְדַבְרֵי שְׁלֹמֹה הַמְלֶכֶה
נֶאֱמַר שְׁאוּל וְאַבְדוֹן נִגְדוּ ה' ר"ל הִגַּם שֶׁהֵם מְקוֹמוֹת נִשְׁתָּרִים הֵם נִגְדוּ ה' כִּי הִכֵּל גְּלוּי וְצַפּוּי
לְפָנָי כִּפְסָא כְּבוֹדוֹ.

וְנִקְרָא אֲבָדוֹן עַל שֵׁם שֶׁשֵׁם תֵּאבֹד הַנְּפֹשׁ וְנִעְנָשׁת בְּכָל מִינֵי יִסּוּרִין כְּעֻנְיָן שֶׁפְּתוּב (תְּהִלִּים
ע"ג כז) כִּי הִנֵּה רַחֲקִיף יֵאבְדוּ הַצְּמֵתָה כָּל זוֹנָה מִמֶּךָ וְהוּא עֲצָמוֹ מִהַ שְׁאֵמַר אִיּוֹב בְּסִימָן
כ"ו עָרוֹם שְׁאוּל נִגְדוּ וְאִין כְּסוּת לְאַבְדוֹן.

גם שְׁלֹמֹה בְּסִי' כ"ז אָמַר שְׁאוּל וְאַבְדוֹן לֹא תִשְׁבַּעְנָה וְעֵינַי הָאֵדָם לֹא תִשְׁבַּעְנָה וּפְתָרוֹנוֹ
הַשְׁאוּל וְהָאַבְדוֹן שֶׁהוּא הִגְהִינָם לֹא תִשְׁבַּעְנָה מִלְקַבֵּל אֶת הַרְשָׁעִים בְּתוֹכָם כְּשֵׁם שֶׁעֵינַי
אֵדָם רִשָּׁע לֹא תִשְׁבַּעְנָה לְמִלְאֵת תְּאוּתוֹ.

גם אִיּוֹב בְּדַבְרוֹ עַל הַנִּיאוּף וְהַעוֹן הַפְּלִילִי מֵאַשְׁתֵּי אִישׁ אָמַר כִּי אִשׁ הִיא עַד אֲבָדוֹן תֵּאכֹל,
וְעוֹד שֵׁם לֹא תִנְקָה כָּל הַנוֹגַע בָּהּ. בְּאֵר שִׁחַת.

תְּפִלָּה לְדָוִד הִיא בְּמִזְמוֹר (נָה כד) וְאַתָּה אֱלֹהִים תוֹרִידֵם לְבָאֵר שִׁחַת אֲנָשֵׁי דְמִי' וּמְרָמָה
לֹא יִחַצּוּ יְמֵיהֶם. וְהִיא מִתְּפִלֵּל שֶׁתִּרְדֵּנִי נִפְשׁ' לְגֵהִינָם וְגַם מִיִּתְּ גּוֹפֶם תִּהְיֶה בְּכִרְתֵּי שְׁלֹא
יִגִיעוּ לְחַצֵי יְמֵיהֶם.

וְכֵן בְּמִזְמוֹר ק"ג הַגּוֹאֵל מִשִּׁחַת חֲיִיכִי וּת"י דְּפָרִיק בְּגֵהִינָם חֲיִיכִי וְלָכֵן סָמָךְ הַמְשַׁבֵּיעַ בְּטוֹב
עֲדִיף תִּתְחַדֵּשׁ כְּנֶשֶׁר נְעוּרֵיכִי וְהַפִּירוֹשׁ אֲצִלִי הַמְשַׁבֵּיעַ בְּטוֹב עֲדִיף בְּעוֹלָם הַנְּשִׁמּוֹת שׁוֹבֵעַ
שְׁמֵחוֹת תִּתְחַדֵּשׁ כְּנֶשֶׁר נְעוּרֵיכִי בְּתַחֲיִית הַמַּתִּים בְּאַשְׁרֵר אֲזִי הַשֵּׁם יִחַדֵּשׁ יְמֵינוּ כְּקֶדֶם.

וּבְאִיּוֹב הוּא אֹמֵר פְּדֵה נִפְשׁוֹ מֵעֲבֹר בְּשִׁחַת וְחֵיתוֹ בְּאוֹר תִּרְאֶה וְתִרְגַּם הַמְתַּרְגֵּם וְנִשְׁמַתִּיהָ
בְּהוֹרָא מְעֻלָּא תַחֲמִי: בּוֹר. דְּכַתִּיב כְּעֻנְיָן נְבוּכַדְנֶאצַּר הִרְשָׁע.

(יִשְׁעִיָה יד יו) אִף אֵל שְׁאוּל תוֹרֵד אֵל יִרְפְּתִי בּוֹר וּח"י לְסִיפֵי גֹב בֵּית אֲבִדְנָא. שֶׁהוּא
הִגְהִינָם.

וְכֵן בִּישְׁתִּיקָאֵל עַל פְּסוּק (יִשְׁתִּיקָאֵל לֹא יד) כִּי כָלָם נִתְּנוּ לְמָנוֹת אֵל אֶרֶץ תַּחֲתִית בְּתוֹף בְּנֵי
אֲדָם אֵל יוֹרְדֵי בּוֹר תִּרְגַּם עִם נִחְתִי גֹב בֵּית אֲבִדְנָא. אֲמַנָּם עַל פְּסוּק (תְּהִלִּים כח א)
וְנִמְשַׁלְתִּי עִם יוֹרְדֵי בּוֹר תִּרְגַּם עִם נִחְתִי גֹב בֵּית קְבוּרָתָא.

וְהַטַּעַם הוּא כִּי שֵׁם נוֹכַל לְפָרֵשׁ הַפְּסוּק עַל הַקְּבוּרָה אָבִל הַפְּסוּקִים הָאֵלוֹ אֵינּוּ סוֹבְלִים
פִּירוּשׁ אַחַר כִּי בְהִיּוֹתוֹ רוֹכֵב שְׁמִים בְּעֻזּוֹ וּבְגֵאוּתוֹ שְׁחָקִים בְּאוּמְרוֹ מִמַּעַל לְכוֹכְבֵי אֵל
אֲרִים כְּסִאֵי נִעְנָשׁ מִדָּה כְּנִגְדֵי מִדָּה לְרִדְתֵּי אֵל הַדִּיּוּטָא הַתַּחֲתוֹנָה מִהִגְהִינָם.

וְעַל זֶה נֶאֱמַר אִף אֵל שְׁאוּל תוֹרֵד אֵל יִרְפְּתִי בּוֹר ר"ל אֵל א' מְחַדְרֵי וּבְתֵי הִגְהִינָם. וְכֵן
הַפְּסוּק הַשְּׁנַי עֻנְיָנוּ מוֹכִיחַ עָלֵינוּ שֶׁמְדַבֵּר בְּמִשְׁפַּט הַרְשָׁע בְּגֵהִינָם.

וכן אמר וינחמו בארץ תחתית כל עצי עדן וכו' והם שאר יורדי גהינם אשר קבלו תנחומין באמרו גם אתה חלית כמונו צלמנות. דכתיב (איוב י כב) ארץ עיפחה כמו אנפל צלמנות ולא סדרים ותנפע כמו אנפל הנה פנה איוב הגהינם לצל המות ולא למות עצמו לרמוז שאינו כלים פמות עצמו אבל תשא בארץ עצי פח לקבל עונשם ולהרגיש העונש.

גם בסימן ל"ח הנגלו לה שערי מות ושערי צלמנות תראה התבוננת עד רחבי ארץ הגד אם ידעת כלה ותרגם המתרגם אפשר דאתגליאף לה מעלני מותא ומעלני טולי מותא דגהינם תחמי איתבוננת עד פתווי ארעא דגנתא דעדן חוי אין ידעתא כלא.

והפירוש הזה הוא מוכרח וכן פירש רש"י שערי מות זה גהינם פי זה א' מן הדברים שנעלמו מעיני כל חי ונקרא פן בעבור היותו מקום חשוף ואפל ויושבי חשוף וצלמנות משמשו חשוף ולא אור ארץ תחתית.

דכתיב (יחזקאל לא יו) וינחמו בארץ תחתית כל עצי עדן שהם המלכים הגדולים ולמטה מזה והורדת את עצי עדן אל ארץ תחתית בתוך ערלים תשכב ותרגם המתרגם בגו חייביא תשכב והם ערלי לב.

ובסימן ל"ב כתוב לאמר ולא ישכבו את גבורים נופלים מערלים וכו' ונתי עונותם על עצמותם. ראה איך אחר מיתתם אומר שעדין חטאתם ועונשם תהיה על עצמותם שישתחקו בגהינם.

גם בדוד הוא אומר (תהלי' סג) והמה לשואה יבקשו נפשי יבאו בתחתיות הארץ ופירש המתרגם ואינו לקבורתא ותבעון נפשי ייעלון בארעית ארעא שהיא הגהינם. תפחה.

דכתיב (ישעיה ל לד) כי ערוף מאתמול תפחה גם היא למלה היכן העמיק הרחיב מדורתה אש ועצים הרבה נשמת ה' כנחל גפרית בערה בה. ופירשו חז"ל תפחה היא גהינם שכל המתענה ביצרו נופל שם ושבברא ביום שני לבריאת העולם יום שיש לו תמול ואין לו שלשם.

ושלזה לא נאמר פי טוב ביום השני דכיה איתברי גהינם. ושעל פן אין מתחילין בשני ואמרו שהנביא התנבא מפלת המלה סחריב וחילו ושכמות גופם תמות גם פן נפשו בגהינם ולכן העמיק והרחיב אותו כדי שיכנסו כלם שם ושמדורתה אש ועצים הרבה ונשמת השם ההבל היצא מהפה ורצונו יהיה מנפח אותה המדורה כאילו ירדה שם נחל גפרית כדי שישרפו כלם.

והראב"ע כתב כי תפחה שם מקום מטונף סביב לירושלים שהיו משליכים שם כל דומן. וראה לדבריו (מלכים ב כג י) וטמא את התופת אשר בגי בן הנזם.

הרי לה הז' שמו' אשר כפי הדעת הישר' וכל כתבי הקדש נקרא מקו' המשפט האלהי שמה הרשע. ונקרא בלשון רז"ל גהינם מהמקום שהוא סמוך לירושלים הנקרא גי בן הנזם אשר שם היו משליכים הטומאות והנבלו' והיה תמיד שם אש לשרוף הטומאו' והעצמות ולכן על דרך משל נקרא מקום ומשפט הרשעים שנשרפים שם כנבלות וטומאות גהינם ואחרי הודיע אלהים אותה את כל זאת ושמספר הז' שמות הם כנגד השבע בתי דירות שיש בגהינם לרשעים.

דע פי כמו שיש בג"ע עליון ותחתון ז' בתים ליתן שקר טוב לצדיקים כפי מעלתם כף יש בגיהנם ז' מדורות ליפרע מן הרשעים המאבדין את העולם שנברא בשבעת ימים וכל א' וא' תענש נפשו כפי מעשיו הרעים פי אין דין עונש הרשעים שנה.

ואמרת בלבי ולמה יהיו מדרגות העונש על מספר שבעה לא פחות ונא יותר. ואחשבה לדעת זאת געתי ומצאתי שהעונות גם כן נכללו במספר השבעה.

ונה שאמה תחזה בדברי שלמה המלך (משלי ו יו) שיש הנה שנה ה' ושבע תועבת נפשו. עינים רמות לשון שקר וידיים שונפות דם נקי לב חורש מחשבות אנו רגלים ממהרות לרוץ לרעה יפית כזבים עד שקר ומשלח מדנים בין אחים.

והנה כמו שכתב הרלב"ג זכר האברים על הסדר והתחיל מהגבוה ובשפל פלה ובאמר וישבע תועבת נפשו ר"ל שהשביעי שהוא המשלח מדנים הוא העון היורט חמור יען הוא גרמא בכל הגזיקין פי הרכילות מביא השנאה ולשפוף דם נקי.

וכמו שעל עמוד השלום עומד ואפי' המתי צריכין לו כף הקטטות והמריבות הן סיבה שמהרם ותאבד. ומדהעלה מספר הדברים אשר שנה ותיעב על מספר ז' מפלל ששם נכללים כל מיני העברות כלם וכף הוא האמת.

וכן תמצא אצל רבותינו ז"ל בפרקי אבות שבעה מיני פורעניות באין לעולם על שבעה גופי עברות. וגזר הרי"א בס' נחלת אבות שלא נפל המספר הזה במקרה ואחר שנשא ונתן בדבר חתם דבריו באומרו שכוללים כלל העבירות כלם ועל דא פתיב אל תאמן בו פי שבע תועבות בלבו ובקללו' ניקרא נא' ונספתי ליסרה אתכם שבע על חטאתיך' ולא כף היא מדתו של הקב"ה לתת יסורין יותר על מדת החטא אבל אמר שייסר אותם בשבעה מיני יסורין כנגד עונותיהם שנכללים בשבעה.

וחכמי אומות העולם אמרו ג"כ שהעברות היורט חמורות ושמוציאי' את האדם מן העולם הם שבעה. הקנאה התאוה הגאונה הפילות הזנות הכעס והבטלה.

ואמת הוא שמשם יפרדו כל העונות כלם. ולכן תמצא בספר הזוהר פרשה שמות שיש ז' מיני החטאים בנפשונתם ונקראי' רע בליעל חוטא רשע משחי' לץ יהיר ובהיכלו' של צד הטומאה בפרשת פקודי נאמר שבעה שמעון אינון ליה רע טמא שטן שונא אבן מכשול ערל צפוני.

ומה התועלת לנו לידע שהיצר הרע נקרא בז' שמו' האלו אלא ודאי שהם רומזים לז' מיני עבירות שכתבנו עוד תשוב ותראה שמדרגות עונשי העברות בעה"ז הם שבעה אשר גזרה חכמתו ית' לענש בהם לעוברי מצות ונהם החטאים שאנו חייבין עליהם מלקות ארבעים סקילה שריפה הרג וחרק מיתה בידי שמים וכרת.

ולכן גם שם נפלו פועלי און בעונשי' שבע'ז' פנגד זה עשה האלהים. ויצא לנו מזה שבעבור וזה עשה האלהים ומשפט דינו הצדק שבעה בתי דורות בגיהנם לענש כל א' וא' כפי מדרגת חטאו.

וכבר האריכו רז"ל בענין הגיהנם ויש מי שמדד ארכו ורחבו. ואמרו תנא דבי ר' ישמעאל אשר אור לו בציון זו גיהנם ומנור לו בירושלים זו פתחה של גיהנם.

ובפרק עושין פסים בעירובין אמרו עוד ג' פתחים יש לגהינם א' במדבר וא' בים וא' בירושלים שנ' אשר אור לו בציון ותנור לו בירושלים. וכתבו עוד שפמו שיש גהינם למטה פה יש גהינם למעלה והוא סוד נהר דינור הנזכר בדניאל שבו מתלבנים הנשמות והנהימא שלא יכלה הגהינם שלמטה לכלות בגהינם של מעלה תנקה בהחלט.

ואם הייתי רוצ' להביא כל מאמרי חז"ל בענין הגהינם תכבד העבודה עלי ואין פונתי להאריך אלא לקצר ולכתוב לבי הדברים אשר יכריחם השכל והתורה התמימה יאמיתם. והפלה העולה שגפשות הרשעים נידונות פפי מעשיהם בעול' הבא אחר המו' וזו היא המיתה אשר עליה אמר יחזקאל הנביא יחזקאל יח ד) הן כל הנפשות לי הנה פנפש האב ונפוש הבן לי הנה הנפש החטאת היא תמות.

ולהלן הוא אומר והרשע פי ישוב מכל חטאתיו אשר עשה ושמר את כל חקתי ועשה משפט וצדקה חיה יחיה לא ימות. ופירונו חיה יחיה בעולם הזה ולא ימות בעול' הבא.

גם דוד המלך עליו השלום בזמירותיו העיד על העונש הזה אמר (תהלים כב) לפניו יכרעו כל יורדי עפר ונפשו לא חיה ר"ל שהפך הצדיקים אשר אמר בהם יחי לבבכם לעד לא יוכל אחד מהרשעים ידשני ארץ אשר זכר להחיות את נפשו פי תאבד בעול' הבא.

ובמזמור ל"ז אמר פי מרעים יפרתון וקונו' ה' יחליפו כח ובחצרות אלהינו יפריחו. ואמר עוד אחרית רשעים נכרתה.

ובמזמור צ"ב בפרוס רשעים כמו עשב ניציצו כל פועלי און להשמדם עדי עד. ובמזמור צ"ד לולי ה' עזרתה לי כמעט שקנה דומה נפשי ופירשו בזוהר פרשת לך לך שכאשר נתבשר גם ה' העביר חטאתה לא תמות פתח ואמר זה הפסוק בהיותו דחיל ושמא יחתון ליה לידו דדומה שר וממונ' על הגהינם.

גם במשלי שלמה תמצא (משלי ו כט) כן הבא אל אשת רעהו לא ינקה כל הנוגע בה ובא הפירוש לא ינקה מדינה של גהינם והמשיל עונש הנפש להגחלים שהנפש נענש בהם ואמר עוד (שם לג) נואף אשה חסר לב משחית נפשו הוא יעשנה ר"ל הרוצה להשחית נפשו בגהינם יעשה כדבר הזה.

בסימן ז' הגזי' לדבר פנגד הנאיאוף ואמר (שם כד ב') ולא ידע פי בנפשו הוא. ואמר עוד גר רשעים ידעה והיא הנשמה פי גר ה' נשמת אדם.

ובאיוב נאמר (איוב כא יז) כמה גר רשעים ידעה. ופה אשים קנצי למילין ואל שדי יתן לנו רחמי' ונזכה ונחיה ונירש לחיי העה"ב לפני שוכן מרומים.

הפרק השלישי אשר תורת אמת היתה בפי ודעת המקובלים ז"ל בענין עונש הנשמה באשו של גהינם עם היותה זכה ורוחנית. הן אלה קצות דרכי המקובלים ורז"ל על ענין השכר והעונש בגן עדן וגהינם מןסדים על אדני פז ודברי התורה האלהית הנחמדים מזהב ומפז.

אָמַנְם עֲדִין צָרִיכִין אָנוּ לְשֹׂאוֹל מִי נָתַן לְמִשְׁפּוֹה הַנֶּפֶשׁ הַזֹּכֶה וְאִיךָ יִשְׁלַח הָאֵשׁ הַגִּשְׁמִי בְּנִשְׁמָה הַרוּחָנִית וּבְאָדָם לָרַע לוֹ. הַיּוֹכֵל אֵשׁ אוֹכֵלֶת אֵשׁ לְאָכּוֹל אֵת הַדְּבָרִים הַרוּחָנִיִּים הַדְּקִים כְּנֶפֶשׁ הָאָדָם.

הִרְהֵב הַנַּעַר בְּזִמּוֹן וְהִנְקֵלָה בְּנִכְבֵּד. מִי שֶׁשָּׁמַע כְּזֹאת וּמִי רָאָה כְּאֵלֶּה.

אָמַנְם קוֹרָא נְבוֹן דַּע כִּי בֵּין חֻכְמֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם יֵשׁ מִי שֶׁגִּזַּר שֶׁכֵּל מִה שֶׁנֶּאֱמַר בְּעֵינֵי אִשׁוּ שֶׁל גְּהִינָם הַכֹּל מִשְׁלַח וְחִדָּה וְשֶׁכֵּל הָעוֹנֵשׁ תְּלוּי בְּמַחְשָׁבָה כִּי בְּרֵאוֹת נֶפֶשׁ הַרְשָׁע כִּי הַבְּדִילָה ה' לָרַעַה מִכָּל הַצְּדִיקִים וְחֻסִּידִים אֲשֶׁר שָׁם כְּזוֹהֵר הַרְקִיעַ מִזְהִירִים וְשֶׁהִיא לְבַדָּה שׁוֹרֵשׁ פְּנִיָּה רֵאשׁ וְלַעֲנָה אֵינָה זוֹכָה לְהִתְעַנֵּג מִזִּו הַשְּׂכִינָה אֲזִי מִתְעַצְבֶּת אֶל לְבָה צָרָה וְיִגּוֹן תִּמְצָא.

וְהַעֲצָבוֹן וְהַדְּאָגָה הַזֹּאת הֵם הַיְסוּרִים הַגְּדוֹלִים אֲשֶׁר דָּרָךְ מִשְׁלַח כְּלוֹ בְּשֵׁם אֵשׁ הַגְּהִינָם. וְאֵל הַדַּעַת הַזֶּה נִרְאָה שֶׁנִּטָּה הָרַב בַּעַל הָעֵקָרִים בְּמֵאֲמָר ד' פ' ל"ג בְּאֲמָרוֹ וְעֵנִין הַצַּעַר וְהָעוֹנֵשׁ לְנֶפֶשׁ הִיא כִּי פֶּאֶשֶׁר הִיָּה הָאָדָם בְּחַיָּו רֹדֵף אַחַר הַתְּאוֹוֹת וְהַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים וְתִפְרֵד נֶפֶשׁוֹ מֵעֲשׂוֹת רְצוֹן הַשׁ"י וְתִרְגֵּל מֵעֲשִׂיָּה כְּפִי טַבַּע הַגּוֹף שֶׁהוּא הַפֶּה טַבַּעַה הַזֶּה הִיא כְּשֶׁתִּפְרֵד מִן הַגּוֹף תִּכְסוּף לְאוֹתוֹן הַדְּבָרִים שֶׁהִרְגִּילָה וְתִטָּה אֶלֶיָּהּ וְהִיא אֵין לָהּ כְּלִים לְהַשְׁיֵגִם וּמִצַּד טַבַּעַה תִּטָּה לְהַדְּבִק בְּצוּרוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת הַנִּבְדָּלִים מִחוּמָר וְתִשְׁתַּוֶּקֶק אֶלֶיָּהּ וְהִיא אֵין לָהּ הַתְּחַלּוֹת וְלִמּוּד וְהִרְגָּל בְּעִבּוּדַת הַשׁ"י וְלָזֶה מִשְׁתַּוֶּקֶק לִב' הַצְּדִידִין כְּאֶחָד צַד הַמַּעֲלָה וְצַד הַמַּטָּה.

וְכֹאֲשֶׁר אֵין לָהּ כְּלִי בְּמָה שֶׁתִּשְׁיֵג צַד הַמַּט' וְלֹא הִכְנָה בְּמָה שֶׁתִּשְׁיֵג צַד הַמַּעֲלָה בְּזֶה יֵשׁ לָהּ צַעַר מְכַאִיב יוֹתֵר מִכָּל צַעַר שֶׁבַּעוֹלָם וְיוֹתֵר מִשְׁרַפַּת הָאֵשׁ וְיוֹתֵר מִצַּעַר הַקּוֹר וְהַקְּרַח הַנּוֹרָא וְיוֹתֵר מִהַפְּאוֹת סַפִּינִים וְחֻרְבוֹת וּמִנְשִׁיכַת נַחְשֵׁי וְעַקְרָבִים וְאֵין הַצַּעַר הַזֶּה הוּא אֶלָּא לְנֶפֶשׁ.

וְלֹא שֶׁיִּשְׁלַח בָּהּ הָאֵשׁ כִּי אֵין הָאֵשׁ שׁוֹלֵט בְּדָבָר רוּחָנִי אֲבָל הִיא בְּהִיּוֹתָהּ נִמְשַׁכֶּת אַחַר שְׁנֵי צְדִידִים הַכְּפִיִּים תִּצְטַעַר בְּצַעַר מִןפְּלֵג ע"כ דְּבָרָיו. אָמַנְם דְּרָכֵי רַז"ל רַחֲקוּ מִמֶּנּוּ וְהֵם נִמְנוּ וְגִמְרוּ שֶׁיֵּשׁ גְּהִינָם לְמַטָּה וְשֵׁם נְדוּנִין בְּאֵשׁ מִמֶּשׁ נֶפֶשׁוֹת הַרְשָׁעִים וּבְאֵשׁ שְׁרוּף יִשְׁרָפוּ בְּשִׁבְתָּ.

אֲשֶׁר עַל כֵּן הַרְמַב"ן בְּשַׁעַר הַגְּמוּל שָׁלוּ נָתַן אֶפְשָׁרוֹת לָזֶה וְשֵׁם הָאֵרִיף מְאֹד. וְהַכֵּלֵל הָעוֹלָה מִדְּבָרָיו שֶׁהָאֵשׁ שֶׁבְּגִינ' שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ שֶׁהִיא שׁוֹרְפֶת הַנֶּפֶשׁוֹת אֵינָה כְּמוֹ אֵשׁ הָעוֹלָם הַזֶּה כֵּלֵל לֹא הָאֵשׁ שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשִׁין בָּהּ בְּגַחְלַת וְשֶׁלֶהֶבֶת וְלֹא הָאֵשׁ הַיְסוּדִית אֲשֶׁר בְּגַלְגַל הָאֵשׁ אֶלָּא דְקָה מִזֹּאת.

וְכִמוֹ שֶׁהַקַּב"ה בְּרָא אֵת הַנִּשְׁמוֹת בְּתַכְלִית הַדְּקוֹת כֶּף בְּרָא הַמְּקוֹם נִקְרָא גְּהִינָם וּבְרָא בּוֹ אֵשׁ דְקָה מִן הַדְּקָה שֶׁאֵינוֹ גּוֹף נִתְפָּשׁ וְהוּא תוֹפֵשׁ הַדְּבָרִים הַדְּקִים וּמְכִילֵם. וְכִמוֹ שֶׁבְּרָא הַנֶּפֶשׁוֹת הַזֹּכוֹת בְּתַכְלִית הַדְּקוֹת אֵי שֶׁבִּיכּוֹלָתוֹ לְבָרָא אֵשׁ דְקָה מִן הַדְּקָה לְהַעֲנִישׁ וּלְכַלּוֹת בּוֹ הַנֶּפֶשׁוֹת הַחוּטְאוֹת.

וְהַרְבֵּי מִשְׁהַדִּילִיאוֹן כָּתַב ז"ל וְאָמַנְם כְּבָר הַתְּעוֹרְרָנוּ בְּתַחֲלָה כִּי אוֹתוֹ הַמְּקוֹם שֶׁהַנִּשְׁמוֹת יוֹצְאוֹת מִתּוֹכּוֹ מִכַּח הַנְּהַר הַיּוֹצֵא מֵעֵדֶן אוֹתוֹ הַמְּקוֹם מִמֶּשׁ הוּא מְקַבֵּל כַּח וְשֶׁפַע מְאוֹתוֹ הָאֵשׁ הַיְסוּדִי וּמִפֶּחַ אוֹתוֹ הַשֶּׁפַע הַנִּשְׁפָּע מִתּוֹכּוֹ יֵשׁ בּוֹ יְכוּלַת לְאָכּוֹל אֵשׁ אַחֲרַת כְּעֵנִין

אומרו כי ה' אלהיך אש אכלה אל קנא אש אכלה ממך כי יש אש אוכלת אש וכמו שהמקום הזה אוכל אש מכח האש היסודי כן אוכל ממך פח שהיא גדול מרוח בני אדם עכ"ד.

והרב ר' מאיר גבאי בספר עבודת הקדש פיגוש דבריו באמרו כי מאחר שהמשכת האש היא מהאש היסודית העליונה לגהינם של מעלה וממנו לגהינם של מטה עדן היא בתקפה ובגבורתה לשון ולכלות הנפשות.

ואנחנו לא נוטה ימין ושמאל מהקבל' האמתית הנמצא בזוהר. ולכן הט אנוף לי ושמע אמרתי כי השרש הזה הוא מסודות התור' ומהדברי' אשר ה' גלה סודו אל עבדיו הנביאים.

ואמר ידוע הוא מדעת הרשב"י ונמשכו אחריו כל המקובלי' שכל הנשמות קודם שיכדו לזה העולם מתלבשים בגוף ובדיוקן שפתידים לעמוד בעולם הזה. וכן תמצא בזוהר פ'רשת נ'חי ו"ל ר' חזקיה פתח גלמי ראו עיניך וגו' האי קרא אוקמוה בכמה אתר אבל ת"ח דכל אינון נשמתין דהווי מיומא דאיבתרי עלמא פלהו קיימין קמי דקב"ה עד דלא נחתי לעלמא בההוא דיוקנא ממך דקיימי בהאי עלמא דאיסתחזון לבתר בעלמא ושהוא חיזו גופא דבר נש דקאים בעלמא דא הכי הוא לעילא וכדין בשעתא דנשמתא זמינא לנחמא בעלמא ההוא נשמתא בההוא דיוקנא ממך דקיימא בהאי עלמא הכי קאים קמי קב"ה ואומי לה קב"ה דתטור פקודי אורייתא ולא יעבור על קיימי' ומגלן דקיימין קמיה דכתיב חי ה' אלהי ישראל אשר עמדתי וגו' עמדתי ודאי ובג"כ גלמי ראו עיניך עד לא יתחזי צלמא ועל ספרך כלם יכתבו דהא נשמתין דיוקנא דילהון פלהו בספרא פתיבין ע"כ.

עוד כזה ראה וקדש בפ'רשת לה לה ואלו הם דבריו. ומי צור מבלעדי אלהינו הא אוקמוה דלית צייר כמה דקב"ה דאיהו צייר שלים עביד וצייר דיוקנא גו דיוקנא ואשלי' לההוא דיוקנא בכל תקונייה ואעיל בה נפש עלאה דדמי לתקונא עילאה בגין כן לית צייר בר קודשא צריך הוא.

ושם ידבר עמנו שבעבור זה אמרו רז"ל שיה ראה הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון דור דור ודורשיו ושכל הנשמות שהיו עתידים לבא בעולם באו להר סיני והכל אמת כי אדם הראשון ראה הנשמות באותו הדיוקן ממך שפתידים לבא ובאותו דיוקן באו להר סיני. והגם שפתיב ואת אשר איננו פה עמנו הטעם הוא מפני שלא היו רואין אותם. והאריך הרשב"י בזה והפיל כי יש גוף דק עד מאד בו מתלבש הנשמה טרם בואה לעולם.

וברוח הזה בתכלית כל איברי האדם בצלמו אבל הם דקים בתכלית הדקות. ולא מפלגא איתמר אלא בפירוש איתמר בפרק חזקת הבתים ר' בנאה הנה מציינ מערתא כי מטא למערת א"ה יצתה ב"ק ואמרה נסתפלת בדמות דיוקני בדיוקני עצמה לא תסתפל אשר בודאי נאמר על הגוף הדק הזה.

ולמען ידעתי נאמנה שעוד תאנה נפשה לדעת הדברים האלו על בורין אציג' נא לפניך דברי הרי"א בספרו הנפלא הכי קרא שמו מפעלות אלהים מ"ח פ"ו ו"ל. וראוי שתדע שלכל הרוחניים שהאציל הקב"ה מעצמו נתן הקשר מה עם גשם מהגשמים.

וְזֶה כְּדֵי לְהַחְיֹת הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי וְלִקְשׁוֹר אוֹתוֹ עִם הַשָּׂכָל הָאֱלֹהִי בְּאִפְסוֹן שְׂיִהְיֶה הָעוֹלָם כְּלוֹ קָדוֹשׁ לֵה' מִפִּיר כָּל אֶחָד אֶת בּוֹרְאוֹ וּמֵהִלְלוֹ שְׂזֵהוּ הַתְּכֵלִית הָאֱלֹהִי בְּבְרִיאָה. וְאִי אֶפְשָׁר שְׂיִפִיר הַגִּשְׁמִי לְאֵל הַבּוֹרָא אוֹתוֹ אִם לֹא בְּהַתְקַשֵּׁר עִצְמוֹ נִיצוּץ אֱלֹהִי שְׂכָלִי נֶאֱצַל מֵהַבּוֹרָא וְלִכּוֹן הָיָו כָּל הַנִּמְצָאִים הַשָּׂכְלִיִּים נִקְשָׁרִי עִם הַגִּשְׁמִי בְּקִשְׁר מֵה וּבְהֵם יַעֲשׂוּ פְּעוּלוֹתֶיהָ מֵהֶם נִקְשָׁרִים עִם הַגִּלְגָּלִים הַשְּׂמִימִיִּים וּמְנִיעֵי אוֹתָם וּמֵהֶם עִם הַכּוֹכָבִים הַפּוֹעֲלִים מֵה שְׂבִכָאן וּמֵהֶם יֵשׁ לֵה הַקִּשְׁר עִם גִּשְׁמִים אַחֲרִים רוֹחְנִיִּים.

וְכֵן הַנְּשִׂמוֹת הַמָּה בְּבְרִיאָתָם הָרֵאשׁוֹנָה נִקְשָׁרוֹת עִם גִּשְׁמִי דְקִים רוֹחְנִיִּים מֵהֻטְבַּע הַשְּׂמִימִי בְּלִתִּי מְוַשְׁגִּים לְחוֹשׁ הָרֵאוֹ. וְהַנְּשִׂמוֹת לֹא יִתְפָּרְדוּ מֵאוֹתָם הַגִּשְׁמִיִּים הַדְּקִי הַרוֹחְנִיִּי כָּל יְמֵי עוֹלָם אִם קוֹדֵם בּוֹאֵם לַגּוֹף וְאִם בְּהִיוֹתָם עִמוֹ.

וְגַם אַחֲרֵי הַפְּרָדָם מִמֶּנּוּ. וְהַגִּשְׁמִיִּים הֵהֶם הַרוֹחְנִיִּים נִקְרָאִי בְּדְבָרֵי שְׁלֵמָה רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם לְפִי שְׂאִין הָרוּחַ הַהוּא כְּמוֹ הָרוּחַ הַחַיּוֹנִי אֲשֶׁר בְּשָׂאָר הַב"ח כִּי רוּחַ הַב"ח וְנִפְשׁוֹ הוּא הֵנָּה בְּהַתְּהוּוֹתוֹ.

וְהַמְהֵנָּה אוֹתוֹ הוּא נֶפֶשׁ הָעוֹלָם הַמְּשַׁפְּעַת הַפְּחוֹת הַהוּוֹת וְנִפְסְדוֹת. וְלִכּוֹן אֵין לְאוֹתוֹ נֶפֶשׁ הַפֶּחַת וְרוּחַ פֶּעַל הַהִשְׁפָּלָה הָאֱלֹהִי הַנִּצְחִית כִּי לֹא יִמָּצֵא זֶה אֶלָּא בְּנִפְשׁוֹ וְהַרוּחוֹת הַנִּבְרָאוֹת הַנֶּאֱצָלוֹת מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ בְּתַחֲלַת הַבְּרִיאָה שְׂהֵם מֵהֻטְבַּע הַשָּׂכְלִי וְהָאֱלֹהִי וּבְכָלֵל שְׂהֵם פֶּעַל הָאִנְשׁוֹן הָעֲלִיוֹן וְנִפְשׁוֹת הַב"ח וְהַצְּמִחִים וְטַבְּעֵי הַדּוֹמָמִים וְצוּרוֹתֶיהֶם הֵם מַעֲשֵׂי יְדֵי אֶחָד מִמְּשַׁרְתָּיו מֵהֶם הַשָּׂכָל הַפּוֹעֵל.

וְאֶצֶל חַז"ל הוּא סוֹדֵלְפוֹן כְּאֶמֶר מִלְאָךְ יֵשׁ בְּאֶרֶץ וְסוֹדֵלְפוֹן שְׂמוֹ וְכו' וְעַל הַהִבְדָּל הַגָּדוֹל הַזֶּה שְׂיֵשׁ בֵּין רוּחַ בְּנֵי אָדָם לְרוּחַ הַב"ח שְׂזֵה קוֹדֵם לְהוּוֹת הַגּוֹף וְנִשְׂאָר אַחֲרֵי הַפְּסוּדוֹ בְּמִקוֹם הָעֲלִיוֹנִי וְזֶה מֵתֵהֵנָּה עִם הַגּוֹף וְנִעֲדָר בְּהַפְּסוּדוֹ אֶמֶר גָּדוֹל הַחֲכָמִים וּמִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הָעוֹלָה הִיא לְמַעְלָה וְרוּחַ הַבְּהֵמָה הַיּוֹרְדָת הִיא לְמַטָּה בְּאֶרֶץ.

כִּי זֶה הָרוּחַ הָאֲנוּשִׁי הוּא מֵהֻטְבַּע הַשְּׂמִימִיִּים וּמִמְחוּז הַדְּבָרִים הָעֲלִיוֹנִי מִתְנוּעַע תְּמִיד תְּנוּעָה סְבוּבִית מַעֲצָמוֹ כְּגֵרְמִי הַשְּׂמִימִיִּים וְהַכּוֹכָבִים. וְלִזֶּה אֶמֶר אֶפְלָטוֹן הַחֲכָם שְׂהַנְּפֵשׁ תְּתוּנְעַע בְּעֶצְמָה תְּנוּעָה סְבוּבִית בְּהִיוֹתָ בְּגוֹף גַּם בְּהִיוֹתָ חוּץ מִן הַגּוֹף אִם קוֹדֵם בּוֹאֵה אֵלָיו וְאִם אַחַר הַפְּרָדָה מִמֶּנּוּ וְשְׂבָזָאת הַתְּנוּעָה תִּשְׁיֵג עֲצָמוֹת וְתִפִּיר אֶת בּוֹרְאָה וְהוּא הַפּוֹעֵל הַעֲצָמִי בְּהַ וְשְׂלֵמוֹתָה כָּל יְמֵי הַשָּׂמַיִם עַל הָאֶרֶץ.

וְהוּא בְּאֶמֶת מִדְּעֵי רְאוּי הֵנָּה לְשִׁפְמוֹתוֹ תְּלַמִּיד מִתְלַמִּידֵי יְרֵמְיָהוּ הַנְּבִיא ע"ה. וְהַגִּשְׁמִי הַזֶּה הַרוֹחְנִי הוּא נוֹשֵׂא לְנִשְׁמָה הַשָּׂכְלִי וְהוּא הָרוּחַ אֲשֶׁר בְּלֵב הָאָדָם שְׂלֹא יִמְשָׁכוּ בְּלֵבָד מִמֶּנּוּ הַפְּעוּלוֹת וְהַרוֹחְנִיּוֹת וְהַחַיּוֹנִיּוֹת וְהַהֲרַגְשִׁיּוֹת כְּמוֹ שְׂיַעֲשֶׂה רוּחַ שְׂאָר הַב"ח אֲבָל גַּם הַפְּעוּלוֹת הָאֱלֹהִיּוֹתֶיהֶם הַשָּׂכְלִיּוֹת הַמְּצַיְיָרוֹת שְׂלֵמוֹת הָאֵל וּמַעֲשָׂיו וְהַמְּלָאכִי הַרוֹחְנִיִּים וּפְעוּלוֹת הַמַּעְלָה הַנִּמְשָׁכוֹת אַחַר הַשָּׂכָל וְלִכּוֹן יִתְנוּעַע תְּמִיד זֶה הָרוּחַ הַחַיּוֹנִי בְּלֵב וּבְשָׂרֵיגֵים תְּנוּעָה סְבוּבִית אֲשֶׁר יִקְרָאוּהָ הַרוֹפְאִים תְּנוּעַת הַהִתְפָּשְׁטוֹת וְהַהִתְקַבְּצוֹת.

וְאֵין זֶה הָרוּחַ הַחַיּוֹנִי אֲשֶׁר בְּלֵב הָאָדָם מְפָלֵל הַרוּחוֹת הַהֲנִיָּה וְהַמְתַּיְלָדִים מִן הַזֶּרַע מִדְּקוֹת הַלְּחִיחוֹת וְהַנְּתָכִים מִן הַחֹם הַטַּבְּעִי אֲבָל הוּא רוּחַ אַחֲרַת מִטְבַּע הַשְּׂמִימִיִּים בְּאֵ לַגּוֹף עִם הַנְּפֵשׁ הָאֲנוּשִׁית לְצִיּוּר אוֹתוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה בְּכֻטָּן הַמְּלָאָה וְאַחֲרֵי כֵן לַגְּדוֹל וְלַהֲנַהֵיג מְצִיּאוֹתוֹ בְּפְעוּלוֹת הַהֲכָרָחוּת לְקִיּוּמוֹ וְהָאֱלֹהִיּוֹת לְשְׂלֵמוֹתוֹ כָּל יְמֵי חַלְדוֹ וְהוּא אֵינוֹ אִם כֵּן הֵנָּה

בהתהוות הגוף ולא פלה ונתה פן פשאר חלקי הגוף ורוחותיו אכל הוא המהנה הגוף האנושי עם כל חלקיו והוא המוליד בו החום מתנועתו הסבובי כמו שילידהו השמש והגרמים השמימיים בעולם כי הוא מטבע אותם הגשמים העליונים הטהורים ובתנועתו הסבובית שיתנועע בתוך חדרי לב האדם יתנועעו שאר הרוחות ההנה אשר עם הדם בשריגים תנועה סבובית גם פן אלא שאינה שלמות הסבוב בתנועתו בתוך הלב כי הם משרתיו עושי רצונו היום ממנו ונמשכים אחריו בתנועתו כל ימי שבתו בתוך הלב.

ובצאתו משם פנה הודו וחדרו של הגוף ונחה שקטה התנועה ההיא שבלב ועמה תנועת הגוף פלו וכלו כל הפעולות הגשמיות והשכליות לפי שהמנהיג האלהי עם והנשמה הנשואה בו חלה הלה לו.

והנה חז"ל פנו זה הנושא הגשמי בשם רוח לפי שהוא רוחני ודק עם היותו גשמי. וכנו הענין האלהי ר"ל השכל הנשוא עליו בשם נשמה להיותה נאצלת ויוצאת ממנו יתברך כיציאת הנשמה מפי האדם ולמורכב משניהם ר"ל נושא ונשוא קראו נפש.

ולזה יחסו בגוף האדם התנועות פלן אל הרוח לפי שהתנועה היא מיוחסת לגשם במה הוא גשם. והפעולות השכליות יחסו בלבד אל הנשמה ושאר הפעולות טבעיות והרגשיות יחסו אל הנפש להיותן מורכבות מטבע תנועה שמימית ומטבע מכיר ויודע מוחשיו ופעולותיו ולהיות שני חלקי הנפש הרוח והנשמה אמרו חז"ל נשמות ורוחות שעתידים להבראות שהוא חבור הנושא הרוחני והנשוא השכלי יחד.

ואמר הנביא כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי ואמר נותן נשמה לעם עליה רוח להולכים בה שיחס תנועת האנשים ההולכים אל הרוח. ומפני שהרוח בתנועתו הוא המצייר גוף העובר במעי אמו ונותן תמונה לאבריו ראוייה לעשו פעולותיו והנשמה היא הנותנת ההכנה והשכל לכן אמר איוב ברוח אל עשיתי ונשמת שדי תבינני.

ואחר מות האדם תשאר נשמתו עם מרכבת רוחו. אם במקום קדוש מהעדן שהוא מקומו הטבעי אשר ינוח בו.

והוא מקום השכר אשר בדרך השאלה וההמשל קראוהו חז"ל בשם גן עדן כנוי למקום העונג אשר עם השם ועליו נאמר רוחו ונשמתו אליו יאסוף. ועל הרוח ההוא עם הנשמה אמר והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנו ואם במקום מתנגד לטבעו הוא מקום העונש אשר יכסוף עלותו משם אל מקומו הטבעי ולא יכול כי הוא בנחשתי העונות ואחוז בחבלי הפשעים אשר שמו אותו בבור.

וזהו המקום שקראו גהנם ויתמיד שם הרוח עם הנשמה כפי גמול חטאתיו וכמו שיתבאר במקומו ע"כ דברי הרי"א. גם הרב ר' אליעזר אשכנזי בס' מעשה בראשית פ"ב קיום הדעת הנה וקצור דבריו שהקב"ה ברא קודם ברגע א' יסוד דק פשוט וממנו ברא השמים וכל צבאם והארץ שהם הארבע יסודות ומן הארבע יסודות נבראו כל הנבראים בהתמזגותם אבל בריאת האדם היה מן היסוד הדק הפשוט ההוא כמו ששמנו ברא גשם צבא השמים והיסודות.

ועל פן פאשר צוה תוצא הארץ נפש חיה לא הוציאה האדם עם היות גם הוא נפש חיה אבל הקב"ה עשה גולם מן העפר כמו שצאמר ויצייר וגו' מן האדמה והלביש את התמונה

שעשה מאותו היסוד ההוא קיימת והתמונה ההיא יאות להיותה נצחית והוא הגוף אשר עם הנשמה יקבל השכר הנצחין וכן ח"ו הפכו.

והביא ראיה לדבריו ממאמר איוב עור ובשר תלבישני באשר שם נראה שזולת הגוף היה שם תמונ' שהלביש אותה בעור ובשר ולכן באשר ימות הגוף שהוא הלבוש תשאר התמונ' מן היסוד הדק ההוא קיימת גם הוא הביא ראיה מדברי חו"ל שאמרו בענין העונש משל למה הדבר דומה לחיגר וסומא וכו' שונדאי לא אמרו כן על הליחות העצמות והגידים והבשר שעל אלו אמרו רז"ל מרבה בשר מרבה רמה אבל על התמונה הנשארת מעוטפת בנפש חיונית.

וכן בענין השכר אמרו העולם הבא אין בו לא אכילה ושתיה ואם לא היה שם גוף כלל מי לא ידע שאין אכילה ושתיה במה שאין בו פה שיניים חיה וגרון אבל כנונתם לומר שיש שם גוף ושאין שם אכילה ושתיה והגוף הוא מה שהונח מהיסוד הדק ההוא.

גם הרב רבינו בחיי בפרשת ויחי פתב ו"ל יעקב אבינו לא מת אף נשאר קיים בגוף ובנפש הגוף הזה הוא הגוף השני הדק שבו הנפש מתלבשת בצורת גוף ויש לו ממש אבל הוא דק עד מאד מתלבשת בו לעיתות מזומנות והוא מערב שבת לערב שבת או מיום הפורים ליום הפורים הוא משוטט בעולם בשליחותו של הקב"ה ומתראה למי שהוא חפץ בו כי הראשון הגס נחנט ונקבר בפשוטו של מקרא.

וזה היא פננת החכם שאמר מקרא אני דורש שנא' הנני מושיעה ואת זרעה מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים כלו' מה זרעו בחיים בגוף ובנפש אף הוא בחיים בגוף ונפש והוא הגוף שהנפתי עכ"ד.

ראה נא איהו כלם כא' הסכימו שיש איזה גוף דק עד מאד אשר בו מתראים הנשמות לבני אדם והרוחות מספרות זו עם זו באשר עוד יבא בע"ה והוא הצלם הנזכר בנעים זמירות ישראל באמרו (תהלים לט ז) אף בצלם יתהלך איש והמפרשים פירשו באופנים רבים כי לא ידעו מה הוא והאמת שהוא הגוף הדק הנזכר אשר בו הולך האדם אל בית עולמו וחביב הוא האדם שנברא בצל'.

ועתה קורא נבון שמע נא מה שהעתיק החכם הכולל האלהי מהר"ר ישר מקנדיאה בספרו מצרף לחקמה מס' יוחני המדקדק בהקדמתו לספר הנפש ותראה איהו גם כן הפילוסופים הקדמונים קבלו הדעת הזו ממנו.

ו"ל הנפש הזנה נפסדת ונשארת בגוף ולא כן המרגשת הקורא נפש בהמית שהיא נבדלת ממנו יחשוב שאחר יציאת הנשמה מהגוף ישאר לה עגלה או נושא לנשמה מגוף רוחני או אוירי שגם הוא מורכב מד' יסודות.

ויקרא אמנם אוירי לפי שרובו מן האויר כמו שיקרא גופני עפריי שרובו מן העפר ושלזה הגוף יש פח ההרגשה. ואתר זה שאל שם בחקמה ודעת מה ההכרח שביאנו להאמין שיש לנשמה הגוף הנ"ל ומנין לנו שיהיה בו פח ההרגשה כבעלי חיים.

והשיב לפי שהכל מודים ויתבאר גם כן בראיות שהנשמה אחר נסיעתה מן הגוף תרד לגהנם לקבל עונשה על רוע מעלליה שעשתה בחברת הגוף לפי שההשגחה האלהית

לא בלבד מקפדת על מציאותנו אלא עוד גם כן על טוב מצבנו על כן יפקוד על הנפש החוטאת שנטתה מהדרך הישרה ונרדה מטוב מצבה להחזירה ולתקנה ויחשוב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח וזהו על ידי יסורין הממרקין ומנקין בגהינם.

ונידוע שהבלתי גשמי א"א שירגיש ויתפעל ואיך אם כן תוסר הנשמה ותענש. ועל פרחנו לומר שינצמד לה גם אחרי הפרדה מהגוף הראשון איזה גוף שיהי' נתד מהחום או נקפא מהקור ומתפעל מהאיכות הפועלות בו ומרגיש בפירוק חבור עד שמצר דבקות הנשמה תהיה גם היא פואבת ומצטערת פאשר יקרה לה כאן באלו החיים שבכל צרתנו לה צר כי חליינו היא נושאת ומכאובינו היא סובל' והיא מחולקת מפצעינו מדפאה ממכותינו כי כל איש אשר בשרו עליו יכאב נפשו עליו תאבל בהכרח בהיותה קשורה בו והיו לבשר אחד.

ואיזה גוף א"כ יתחבר לה. זה הגוף אי אפשר שענינו רואות שנפסד וישב העפר על הארץ פשהיה אם לא שיצמד לה הגוף האוירי שקוראי' עגל' הנשמה' שבו כמו בנושא תשכון היא והתפעליוטי' ר"ל המדות שבנפש הבהמית כמו הכעס והתאוה והגאונה כו' שעכ"ל שלא יפרדו הימנ' המדות הללו שאם תמאן היותם ביה תפטרנה מכל ההפעלות וזה לא יתכן עד שתטהר ותנקה מטומאתה ותתחרט על מה שעשתה ותתן לבה להנקות מאותן הפחיתו' שאז יחד עמה תתפשט ג"כ מהגוף או העגלה הנ"ל ובתנועת עצמה תגביה ומעלה למעלה כי אין לה גואל פודה ומושיע שיעלנה זולתה פאשר היא ברוע בחירתה הורידה והשפילה עצמה מגדולתה שכל תנועתה היא מעצמה ובהעלותה למעלה תכף יתחבר לה גוף שמיימי ונדבך ביה אשר לא ופרד.

ומחוייב היותו גוף מזהיר כפכבים שבהיו' הנשמה' חלק מחלקי העול' יתחייב הנות לה ג"כ חלק מפעולות העולם ולא תהי' בטלה ולפי שמתבעה להיות תמיד בתנועה בלי נפישוה יתחייב שתהיה פועלת תמיד בלי הפסק ולזה מחוייב היות לה גוף תמיד שפעולתה בו תמיד ותהי' לו סוכנת ומחיה אותו ועל כן צריך שיהיה מגשם נצחי שמיימי וזהו קזוהר הרקיע למען אשר יתקיים לנצח ולא יפרד לעולם ועד.

מבואר א"כ שצריך להניח גוף רוחני שבו ישכנו הפחות הגופניים ר"ל הכעסני והתאונני וכן הפח המבין ר"ל הדמיון והחוש שכל אלו משכנם ברוח שאם הבהמי' נבדלים כנ"ל מכ"ש המעולים שהם פחות ההיכר שיהיו נבדלים מהגוף העכור ונשארים בגוף הדק הזה שהוא הנושא שלהם הגם שנחשבו שבהיותו בחיים מתנוצצים ממנו אלו הפחות אל הגוף העכור פאשר נראה שהפח המבין מציץ ניצוציו בגוף שהכעס מרתים ומעורר הדם שבלב והתאוה מניע הפכד וכן הפח החושי מאיר במוח וממנו תרד ההרגשה והתנועה דרך הגידים לכללות אברי הגוף כידוע לרופאים וכו'.

עד כאן דבר הפילוסוף. וראה גם ראה איך לא בלבד קיים הגוף הרוחני הזה בהיותו מרגיש הקושיא שהנחנו אלא עוד כדברי חכמי האמת גזר שעל כל פנים צריך לצרף הנשמה קודם שתפנס בג"ע וזה אי אפשר עד שתנקה בגהינם מפתמיה.

גם ראתה בעיניך איך אפלטון קרא לגוף הזה שמימי ביהיותו בתכלית הדקות. סוף דבר הגוף הדק הזה נקרא בפי הר"א ומפרשי' אחרים רוח ביהיותו נושא לנשמה וא"א שיפרד הנשוא מהנושא על כן נזכרים יחד איוב אמר רוח אל עשתני ונשמת שדי תבינני.

ישעיה נותן נשמה לעם עליה ורות להולכים בה וכן פי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי. ועם זה נחה שקטה קושיתנו יען אמרנו שבנשמה השכלית לא ישלט האש הגשמי אם לא באמצעות הרוח הגשמי הדק שהוא מרפכה אליה.

ואל אמת פועל צדק ואמת יורנו נפלאות מתורתו אמת. הפרק הארבעה עשר מבשר טוב ומשמיע ישועה לכל אשר בשם ישראל יכנה ומורה מי האנשים האלה היוצאים מהפלל הזה.

אחר שנתבאר בפרק הקודם שהנשמה מקבלת שכר' ועונשה בצלמה המיוחדת לה ראוי שנתקור אם העונש הזה הוא זמני או נצחי. ואומר שהדעת הנכון הוא שפמו שיש מדרגות בין העבירות והחטאי' בנפשותם כי לא כל העבירות שוות ולא כל החטאים בנפשותם במדרגה אחת.

כן יש מהם שמשפטן בניהם י"ב חדש ויש מהם זמן יותר ארוך וקצר ויש מהם מי שגדונו לעד ולעולמי עולמים ויען שהחקירה הזאת היא רב התועלת אשים ידי על עיניה בקיצור האפשרי.

ואמר.

הלא ידעת מה שאמרו רז"ל בפרק חלק ז"ל כל ישראל יש להם חלק לעה"ב שנ' ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ וארץ זו משל לארץ החיים וחי העה"ב וכבר ישאל השואל וכי משוא פנים יש בדבר האם כל אשר בשם ישראל יכנה כצדיק וכרשע יהיה לו חלק לעה"ב והוצרך הרלב"ג לומר אין למדין מן הכללות.

ודבריו אינם נכונים כי פאן גזרו שאין יוצא מהפלל אלא אותם הנז' באומרים ואלו הם שאין להם חלק לעה"ב. ועוד שבדברי הנביאים אין לומר אין למדין מן הכללות והפכות צונח ועמך כלם צדיקי'.

ועוד שאינם מוציאים מהפלל אלא מעט מזעיר כמו תנא ושייר. אבל לפי דעתי זה יובן בהקדמה א' קטנה והיא שכל מי שעושה אחת ממצות התורה פסד וקראוי אינו מאבד זכותה לעולם ולעולמי עולמים אף שיעשה ממצות ה' אשר לא תעשינה וזה תמצא מפנרש אצל רז"ל במדרש שוחר טוב מזמו' ס"ב ז"ל יש לה אדם שיש לו עשר מצות וי' עונות ואומר לא שכן של מצות ולא עונות של עבירות אלא יצאו אלו פנגד אלו והקב"ה אינו עושה כן אלא בתחלה גובה הוא ממנו עונותיו ואח"כ נותן לו שכרו של מצות.

ע"כ.

ויצא חסד מלפני ה' שזכותו יהי שמור לו לעולם וכמו שאמר הכתוב ויהי חסד פי אתה תשלם לאיש כמעשהו. וכן בראשון ממסכת ראש השנ' ובמסכת יומא פ' יום הכפורים ר' אליעזר רמי כתיב ויהי חסד וכתוב כי אתה תשלם לאיש כמעשהו.

בתחלה משלם לאיש כמעשהו. ובסוף ויהי חסד.

פתיב ורב חסד וכתוב נאמת. בתחל' אמת ולבסוף ורב חסד.

וזולת אלה רבים אשר מהם נראה כי הנפש תקבל עונש על העונות ראשון' ואחרי כן שברה כפי המצות שעשה. וכעין זה כתב הרב רבינו בחיי בפרשת וקה עקב ז"ל אשר לא ישא פני' לצדיק הגמור שלא יענישנו אפילו על עבירה קלה ולא יקח שוחד עבירה בשביל מצוה שאינו אומר הרי שעשה אלה מצות ועשה עבירה א' אחר לו מצוה א' מפני עבירה שעשה וילך המצוה כנגד העבירה אלא הוא מענישו על אות ה עבירה חידית ונותן לו שכר על רבוי המצוות בלן.

ועל היסוד הזה בו מה שאחז"ל בסוף מכות רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות. והראיה לסתור כי הגם שהקב"ה הרבה בתורה הקדושה מצות לתת שכר טוב למתהלכים לפניו ועושי רצונו הנה ג"כ נתן לפני העבדים מכשול באשר היא מצודים וחרמי' נאסורים ידיה טוב לפני האלהים ימלט ממנ' וחוטא ילקד בה.

אמנם זה יובן היטב במה שהנחנו וזה כי לזכותם ולצדקם עשה האלהים כי בהיות שלא כל הדעות שוות וכל א' וא' יש לו נטיה לאיזה מן המצו' הרבה הקב"ה לישראל תורה ומצות כדי שנה בעשות מצוה אחת ונה בעשיית אחרת יזכו כלם לחיי העולם הבא אחר שיעשו כפי רשעם ומרדם.

ולזה כתב הרמב"ם בפירושו המשנה ז"ל מעיקרי האמונ' בתור' פי פשיקיים האדם מצו' מתרי"ג מצות כסדר וכהוגן שלא ישתף עמה דבר מכוננות העולם בשום פני' אלא שיעשה אותה לשמה מאהבה זכה בה לחיי העה"ב.

ולזה כאשר שאל רבי חנינא בן תרדיון את ר' יוסי בן קסמא מה אני לחיי העול' הבא השיב כלום מעש' בא לידה פלומר נזדמן לה לעשות מצוה כתקנה. וכאשר השיבו כי נזדמנה לו מצות הצדקה אז נתבאר לו כי אפילו אכל ושתה אם עשה משפט וצדקה אז טוב לו בעולם שכלו טוב.

וכן במסכת תענית מביא הרבה מעשים מאנשים שעליהם אמר אליהו שהיו מזומנים לחיי העולם הבא בשביל איזה מעשי' טובי' שעשו. ואחר הדברים האלה תדע ותשכיל ממוצא דבר חז"ל להשיב על השאלה הנכבדת על מה אנחנו יושבי' כי אמת הוא שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא בהיות שא"א שלא יעשה כל א' מהם מצוה ממצות התורה אשר בה יזכה לחיי עול' הבא.

כי אפי' ריקניו שבהן מלאים מצות פרמון. ולא יש ח"ו משוא פנים בדבר כי כל משפטיו צדק נאמת.

וכמו שאמרנו לא ישא פנים לצדיקים ולא יקח שוחד שאינו מנכה להם מעונותיהם כלום. אבל בתחלה נדונון כפי חטאתם ואח"כ נותנים להם שכר מצותם בתשלום בלי גרעון ופחת.

השכר שהוא הנה כל כך גדול ועצו' שפודאי יקבלו היסורין בסבר פנים יפות ולא יאמרו העוברי' לא הן ולא שכרן כי העונש יהיה מעטי בענה השכר אשר כל א' וא' יזכה כפי מדרגתו.

ובזה נחה השאלה הגדולה אשר העיר החכם בעל העקרי במאמר ג' פרק ל'. והיא אם התורה האלהית נותנת שלמות בכללה או בחלקיה.

ונאמר כי היא נותנת בנדאי החיים לעושיה ונאפילו למי שיקיים אפילו חק אחת ממנה יען אחר קבלת העונש עזן או עזנים עשור או שנה כמו שנזכיר עוד בפרקים יבאו אז תזכה לקבל שכר עשייתה כי לא לגצח יריב ולא לעול! יטור.

והבן זה כי הוא עיקר מעקרי התורה ונחמה גדולה לכל אשר בשם ישראל יבנה. אמנם צריך שתדע כי לא כל זרע אברהם אבינו ובני יעקב בחיריו ראוי ליקרא בשם הנכבד של ישראל כי יש איז' עונו' כל כף חמורו' שמכבים מצוה ואין לעושיהם שכר עוד בעמלם.

וכן תמצא בפרק חלק ואלו הם שאין להם חלק לעולם הבא האומר אין תחית המתים מן התורה ואין תורה מן השמי' והאפיקורסי' הוא המכחיש מציאו' ה' או האומר שאין שם גבוא' כלל ואין שם מדע שמגיע מהבורא ללב בני אדם והמכחיש גבואתו של משה רבינו והאומר שאין הבורא יודע מעשה בני האדם.

וכל א' וא' מאלו אעפ"י שהן מישראל אין להם חלק לעה"ב והם הנקראים פושעי ישראל ועליהן נאמר ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה. ולכן בהיות שקרח ועדתו פפרו בעיקר תורה מן השמי' בחשבכם שהרב' דברי' ברא משה מלבד ואינו דברי אלהים חיים לכן נגזר עליהם וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה ר"ל למדור התחתון של גהינם.

וכתב רבינו בחיי ז"ל ודרשו רבותינו לדיוטא הפחתונה שבשואל. ומה שאמר ישובו רשעים לשואלה ולא אמר ירדו ירמזו לתוקף היסורין שאין להם קץ אחר שהם נאכלים באשה של גהינם חוזרים ומתחדשים כבתחלה כדי שיהיו עוד למאכלת אש.

וכן חוזרים חלילה לדורי דורות כי יחדש ה' פח בגוף לקבל ולסבול עונשי גהינם. וזה אינו מנגד למה שאמר הכתוב מוריד שואל ויעל באשרשם שואל רומז לקבר ורומז לזמן התחיה כאשר יעלה ה' הגופי' מהעפר אשר שם ננערו פי עפר הפה ואל עפר ישובו.

עוד בפרשת צו פתב על פסוק (ויקרא ו' ו) אש תמיד תוקד על המזבח ז"ל לפי שהמזבח הוא מקום פפרה ורשעים לא בעו פפרה רמז לה הכתוב שהם נדונין באשה של גהינם באש תמיד מאחר שפפרו באש תמיד והוא הענין עצמו שהנה ישעיה הנביא בו מוכיח הרשעים הוא שאמר (ישע' לג יד) פחדו בציון חטאים אחזה רעדה חנפים מי יגור לנו אש אוכלה מי יגור לנו מוקדי עולם.

הי' מפחידם על אותו האש תמיד שבציון שפפרו בו ולא חזרו בתשובה ולא רצו פפרה וכו'. אשר עליהם נאמר עד נצח לא יראו אור.

הנה רואה איה רבותינו ז"ל אשר כל יקר ראיתה עינם הוציאו מכלל בני ישראל אלו השלשה האומר אין תחית המתים מן התורה אין תורה מן השמים והאפיקורוס. ואמנם זכרו שלש' העבירו' האלו ולא זולתם לפי שהם העקרים הראשיים שעמידת הדת וקיומה

תלוי בהם כפי מה שגזר הרב בעל העקרין מאמר י"א פ"ג בשגם האומר אין תחית המתים מן התורה כופר בעיקר השקר והעונש בחשבו שהנפש אינה נצחית.

האומר אין תורה מן השמים כופר בעיקר השני והאפיקורוס מכחיש העיקר הג' ממציאות ה' ובקטון החל ובגדול פלה. וזו ואין צריף לומר זו קתני.

ונהו מה שראיתי לדבר הגם שלא נעלם ממני דעת המקנבלים ו"ל וכל אורחותיהם חסד ואמת: וממה שצריף עוד שתדע הוא שאפילו הרשעים אשר עליהם נאמר יורדין ואינם עולים יש להם מנוחה ביום השבת ולכן נקרא עונג כי הוא תענוג העליונים והתחתונים כדאיתא במסכ' גהינם.

ובמדרשו של ר' נחוניא בן הקנה מאי וינפש מלמד שיום השבת מקנים כל הנפשות. ובשער הגמול להרמב"ן תניא אמרין בהגדה בכל ערב שבת דומה הממונה על הנפשות מכריז ואומר הנח להן לרשעים האלו וינוחו ומניחין אותן כל השבת פלה ובמוצאי שבת עם חשיכה צועק המלאך שהוא ממונה על הרוחות חזרו לכם רשעי לגהינ' שפבר השלימו ישראל סדריהן.

ולכן מזכירין בסדר מוצאי שבת ואמרין ויהי נועם ה' אלהינו עלינו. ומטעם זה נהגו שאין ממחרין בויהי נועם ובסדר קדוש' אלא מחשיכין הרב' ואמר' אותו בנחת.

ואין אומרים בערבית של שבת והוא רחום מפני ששלישה המלאכים והם משחית אף וחסה הרשומים בזה הפסוק שהם ממונים על הרשעים ביסורי גהינם אין להם רשות ושלטון ביום השבת ושרש כל זה תמצא בספר הזוהר הלא בפרשת ויחי עמוד תק"ב אמרו ת"ש ז' מדורין אית ליה לגהינם ושבעה פתחין ונשמתייהו דחייביא עאלו וכמה חבילי מריקין טהירין נטורי תרעין ועלזיהו חד ממנא לכל תרעא ותרעא ונשמתייהו דחייביא איתמסרו לאינון דמנן ע"י דדומה פינו דאיתמסרו בידייהו וסתימין תרטין דאשא דמתלהטא דהא תרעין בטר תרעין הוו תרעין פלהו פתיחין וסתימין לאינון דלבר פתיחין דלגו סתימין ובכל שבת ושבת פלהו פתיחין ונפקי אינון חייביא עד אינון פתחי' דלבר ופגעין נשמתיין אחרניו דאינון מתעכבי בפתחין דלבר כד נפיק שבת פרוזא קארי בכל פתחא ופתחא ואמר ישובו רשעים לשאולה נשמתא דצדיקיא קב"ה נטיר לה דלא תתמסר בינדה דדומה כד"א ישמור את נפשא.

ובפ' תרומה עמוד ר"ל כתוב לאמר ובשבת דלא אישתכח פחד דינא דגהינם ולא דיני אחרא וכו'. ובמדרש הנעלם פרשת בראשית דף ל"ב תנן.

ת"ח אמר רב הונא אפי' הרשעי' שבגהינם מוכתרין הם ביום השבת ושוקטין ונוחין דאמר רב הונא אין לה רשע מישראל שאין לו מעשים טובים דמעיללא להי לעלמא דאתי. ואימתי מעיללא להו ביום השבת להיות פלם מוכתרים בכתר שבת.

א"ר יוסי וכי הרשעים שחללו שבת בפרהסיא יש להם בכתר שבת. אמר ליה אין דהא תנן ויהי ביו' הששי לקטו לחם משנה כף גדונים הרשעים ביום הששי משנה להרויח להם ביום השבת כי יום השבת נקרא שלם ולא נגרע לפיכך אינו נגרע מהטוב וההנאה שבו בין לצדיקים בין לרשעים וכו'.

ואם השבת הוא רמז לעולם שכלו שבת האל ברחמיו יזכנו לטוב הצפון ליראיו ונשמך חקי מועדיו לעשות את השבת ולתקן לנו בערב שבת מה נאכל בשבת. פֶּרֶק הַחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר מְקִימֵי מַעֲפָר דָּל וְאִיךָ לַעֲת קִינ רַבִּים מִיִּשְׁנֵי אֲדַמַּת עֶפְרַר מִשְׁנַתֶּם יִקְיִצוּ אַמוֹנַת הַתְּמִיחָה הִיא עֵינֵי מַעֲקָרֵי תוֹרַתְנוּ וְהָאוֹמֵר אֵין תַּחֲתֵי הַמַּתִּים מִן הַתּוֹרָה הוּא מִינ וְאַפִּיקוֹרוֹס וְאֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא.

וּכְבָר הַקְּשָׁה הַרִי"א לְהַרְמֵב"ם בְּסֶפֶר רֵאשׁ אַמְנָה לְמָה לֹא זָכַר בְּכֻלָּל הַעֲקָרִים אַמוֹנַת הַהִשְׁאָרוֹת כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה ה"ר חֲסֵדָאִי. וְהַשִּׁיב שֶׁזֶּה נִכְלָל בִּיסוּד הִי"א שֶׁהוּא מֵהַשְׁכָּר וְהַעֲוֹנָשׁ וְשֶׁהַגְּמוּל הַגְּדוֹל הוּא חַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא וְעוֹנָשׁוֹ הַגְּדוֹל הוּא הַפֶּרֶת וְכו' וְלִהְיוֹתוֹ נִכְלָלֵת שָׁמָּה לֹא זָכְרוּ בְּפָנָי עֲצָמוֹ וְיוֹתֵר נִכּוֹן אֲצָלִי שֶׁנִּכְלָל בְּעֵינֵי הַתַּחֲזִיחַ הַגַּם שֶׁאֵינֶם מֵתֵהֶפְכִים כִּי הַמוֹדָה בְּהִשְׁאָרוֹת הַנֶּפֶשׁ יוֹכֵל לְהַכְחִישׁ הַתַּחֲזִיחַ שְׁאֵם יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת שֶׁהַנֶּפֶשׁ לֹא תָשׁוּב לַגּוֹף אַחַר הַפְּרֻדָּה מִמֶּנּוּ בְּעִבּוֹר זֶה לֹא תִתְבַּטֵּל מִצִּיאוֹת הַהִשְׁאָרוֹת הַנֶּפֶשִׁי.

וְכִמוֹ שֶׁהַעִיד הָרַב בְּאַגְרַת הַתַּחֲזִיחַ ז"ל הַגִּיעַ אֵלֵינוּ אַגְרַת מֵאַרְצוֹת תִּימָן יִשְׁאָלוּ בְּהַ עַל דְּבָרֵי וְאַמְרוּ שִׁישׁ אֲנָשִׁים אֲצֵלֶם שֶׁפָּסְקוּ שֶׁהַגּוֹף יִכְלֶה וְיִפְסֹד וְלֹא תָשׁוּב הַנֶּפֶשׁ לַגּוֹף אַחַר הַהִפְרָדָּה וְשֶׁהַגְּמוּל וְהַעֲוֹנָשׁ לַנֶּפֶשׁ לְבַד וְכו'.

אַמְנֶם הַמֵּאֲמִין בְּתַחֲזִיחַ מוֹכַרְח הוּא שִׁיאֲמִין בְּהִשְׁאָרוֹת כִּי אִיךָ תָשׁוּב הַנֶּפֶשׁ לַגּוֹף אִם נִפְסֹד בְּהַפְּסָדוֹ. וְאִם כֹּף הוּא חָל עָלֵינוּ חוֹבַת בִּיאוֹר הַעֵינֵיךָ הַזֶּה לְהַעֲמִיד וְלְהַחֲזִיק כִּרְאֵי מוֹצֵק כְּוַנְתְּנוּ בְּהִשְׁאָרוֹת הַנֶּפֶשׁ וְאַתְחִיל וְאוֹמֵר.

בַּתּוֹרָה בְּנִבְיָאִים וּבְכַתוּבִים מְצִינוּ שֶׁאַמוֹנַת תַּחֲתֵי הַמַּתִּים הוּא הַכְּרַחֲתִית לַתּוֹרָה הֵאלֹהִית וְנִפְקָא מִיָּדָה שֶׁהָאוֹמֵר אֵין תַּחֲזִיחַ הַמַּתִּים מִן הַתּוֹרָה יֵצֵא מִכָּלֵל הַמֵּאֲמִינִים וְכֹפֵר בְּעֵקֶר וּבַתּוֹרָה עֲצָמָה.

וְלִהְיוֹרֵוֹ נָתוּן אֵל לְבִי לְהִבִּיא כָּל הַפְּסוּקִים וְהַרְאִיוֹת אֲשֶׁר הוּבְאוּ מִרְבוּתֵינוּ ז"ל בְּפֶרֶק חֵלֶק וּמְקוֹמוֹת אַחֲרֵים מְפוֹנְרִים אֶחָד הִנֵּה וְאֶחָד הִנֵּה אַחַת לְאַחַת לְמִצְוָה חֲשׁוֹבֵן. הֵא' הִנֵּה הוּא בְּ"ר פְּרָשָׁה י"ד.

שֵׁם אֲמָרוּ רְבוּתֵינוּ ז"ל וְיִיָּצֵר ב' יִצִּירוֹת יִצִּירָה בְּעוֹלָם הַזֶּה וְיִצִּירָה לַעַה"ב. בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים לֹא כִשֵׁם שֶׁיִּצִּירוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה כֹּף יִצִּירוֹתוֹ לְעוֹלָם הַבָּא בְּעוֹלָם הַזֶּה מִתְחִיל בְּעוֹר וּבְכֶשֶׁר וְגוֹמֵר בְּגִידִים וּבְעֲצָמוֹת אֲבָל לְעֵתִיד לְבֹא מִתְחִיל בְּגִידִים וּבְעֲצָמוֹת וְכו'.

וְיֵצֵא לָהֶם הַפִּירוּשׁ הַזֶּה מֵהַהַפְּרָשׁ הַנִּרְאָה בֵּין יִצִּירַת הָאָדָם לְשֶׁאֵר הַבְּעֵלִי חַיִּים. וְזֶה שֶׁבְּאָדָם כְּתִיב וְיִיָּצֵר ה' אֱלֹהֵי אֶת הָאָדָם בְּשֵׁנֵי יוֹדִין מֵה שֶׁאֵין כֹּן בְּבְעֵלִי חַיִּים דְּכְתִיב בְּיֹד א' (בְּרֵאשִׁית ב ז) וְיִצֵר ה' אֱלֹהִים מִן הָאָדָמָה כָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה וְלָכֵן מִיָּתִי פְּלוּגְתָא דְּבֵית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל דְּאֵלִיבָא דְּבֵית שְׁמַאי רוּמֵז לַב' יִצִּירוֹת מִתְחַלְפוֹת וְאֵלִיבָא דְּבֵית הַלֵּל גַּם כֹּן אֵיכָא ב' יִצִּירוֹת בְּזִמְנִים מִתְחַלְפִים.

וְיָדוּעַ הוּא שֶׁהָעוֹלָם הַבָּא הַנִּזְכָּר כָּאֵן רוּמֵז לְתַחֲתֵי הַמַּתִּים. הַשֵּׁנִי מְצִאתִי בְּיִלְקוּט פְּרָשָׁה בְּרֵאשִׁית סִימָן ל"ג עַל פְּסוּק (שֵׁם ג יט) כִּי עֶפְרַר אֲתָה וְאֵל עֶפְרַר תָּשׁוּב מִכָּאֵן רְמֵז לְתַחֲתֵי הַמַּתִּים מִן הַתּוֹרָה כִּי עֶפְרַר אֲתָה וְאֵל עֶפְרַר תִּלְךָ לֹא נֵאֶמֶר אֵלָּא תָשׁוּב וְהִיא רֵא' נִצְחַת כִּי אִם בְּשֶׁר הָאָדָם וְהַגּוֹף הוּא מַעֲפָר כְּמוֹ שֶׁנֵּאֶמֶר עַד שׁוּבָה אֵל הָאָדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לְנִקְחָתָּ אִיךָ

אמר ואל עפר תשוב והלוא לא יתהפף האדם בעצמו כי לא יאמר שאשת לוט נהפכה
לאשה אלא בנציב מלח.

ולא שמטה משה נהפף למטה אלא לנחש. ואם פן אם האדם היה בגופו עפר איך יתהפף
בעפר ואם הפונה היא שתמו' מגורש מהגן עדן בחטאו ויקבר בארץ היה לו לומר ואל
עפר תלך ענין הרומז למות כמו שכתוב הנני הולך בדרך כל הארץ.

אשר על פו יפה דרשו רבותינו מכאן ראיה לתחית המתים מן התורה ורמז לו הקב"ה
שאם ימות בחטאו הנה עוד יבא זמן שישוב בתחיה להיותו חי בגוף ונפש. השלישי
תמצא גם בילקוט פרשת וישב אמרו רז"ל (שם לו י) ויאמר לו מה החלום הזה אשר
חלמת פה היה אבינו יעקב סבור שתחית המתים מגעת בימיו שנאמר הבא נבא אני ואמך
רחל מתה ואתה אמרת אני ואמך ולא היה יעקב אבינו יודע שהדברים מגיעים לבלהה
שפחת רחל שגדלה אותו כאמו ע"כ.

והפירוש הוא מוכרח כ"א יעקב היה מטיל ספק בחלום בשביל מיתת רחל איך אמר
את"כ ואביו שמר את הדבר. אבל האמת הוא כי בהיותו מאמין בתחיה הגם שמטה עליו
רחל עם כל זה היה שומר וממתין את הדבר בחשבו שתחי' המת' מגעת בימיו ותחיה
רחל ואז פלם ישתחויו לו ארצה.

הרביעי בפרק חלק תנא רבי סימאי מנין לתחי' המתים מן התורה שנאמר (שמות ו ד)
וגם הקומותי את בריתי אתם לית להם את ארץ פנען לכם לא נאמר אלא להם מכאן
לתחית המתים מן התורה.

והיא ראיה חזקה מאד יען ראינו שפאשר פרת ה' ברית את אברהם אבינו הבטיח לו
לעצמו הארץ כמו שאמר הכתוב (בראשית יז א) ונתתי לה ולזרעה אחריה את ארץ
מגוריה את כל ארץ פנען.

ואחרי הפרד לוט מעמו אמר לו שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפונה
ונגבה וקדמה ומה כי את כל הארץ אשר אתה רואה לה אתננה ולזרעה עד עולם. וכאדם
הנותן מתנה לתברו מראה לו מצריו ואומר לו שיחזיק בה.

פה אמר לו הקב"ה (שם יג יז) קום התהלך בארץ לארפה ולרחבה כי לה אתננה וכאן
לא נזכר ולזרעה להורות לו שאלו להנאתו ולטובתו היה נותן את הארץ. ובהיות שדבר
ה' יקום לעולם בראותינו שאברהם אבינו מת והארץ לא נתן לו מוכרחים אנו להאמין
שעוד יבא זמן בתחית המתים שאברהם אבינו בעצמו ובכבודו עם זרעו יירש ארץ.

והיא ראיה שאין עליה ספק וגמגום. החמישי ר' מאיר אומר מנין לתחית המת' מן התור'
שנ' (שמות טו ד) אז ישיר משה ובני ישראל שר לא נאמר אלא ישיר מכאן לתחית
המתים מן התורה.

ואף שאין ראיה לדבר זכר לדבר שאתה תחזה שישעיה הנביא בהראותו את עונצם כבוד
מלכותו של משיח בן דוד יחוסו חכמתו ומדותיו בעשרה תוארים שישמא בגדולתו אמר
(ישעיה יא) והיה ביום ההוא יוסיף ה' שנית ידו לקנות את שאר עמו וכו' וקרא הגאולה
העתידה שנית בהיות' דוגמת הגאולה הראשונה של יציאת מצרים ומתדמה אליה.

והוסיף ואמר ביום ההוא אודף ה' פי אנפת בי וכו' כי עזי וזמרת יה ה' ויהי לי לישועה. ראה נא איה אז בזמן הגאולה הקמים בתחיה ישוררו שירה חדשה והשיר עצמו שפבר שר משה ובני ישראל.

ובען שאז תשועה יהיה תשועת עולמים יוסיפו השם המיוחד ומלא פי אז יהיה הפסא שלם ושמו שלם. ולרמז לענין הזה אמר' תור' בל' עתיד אז ישיר ישראל פי אז ישוררו זה המאמר עצמו עזי וזמרת יה וכו'.

הששי אף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר. וכן אמר רבי יהושע בן לוי (ויקרא פה יא) יוכל היא תהיה לכם ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו מכאן לתחית המתים מן התור' דאם לא פן מה ענין המשפחה אצל היובל.

אשר על פן נראה שפונת הפסוק לרמז לנו ענין התחיה ואחת דבר אלהים שמים זו שמענו. השביעי ר' אליעזר ברבי יוסי היה אומר בדבר זה זינפתי ספרי כותיים שהיו אומרים אין תחית המתים מן התורה אמרתי להם זינפתם תורתכם ולא העליתם בידכם פלום שאתם אומרי' אין תחית המתים מן התורה הרי הוא אומר (במדבר טו ל) הפרת תפרת הנפש ההיא עונה בה תפרת בעולם הזה עונה בה לאימת לאו לעולם הבא.

נראה שהפתי' זינפו את ספרי התורה ובמקום לתת להם כתבו לתת לכם להכחיש העולם הבא והשאריות הנפש. ולכונאמרו שלא העלו בידם פלום שהרי הניחו הפסוק מהפרת תפרת הנפש ההיא עונה בה.

ונה שאחר שהאדם נענש בעולם הנשמות בהפרת נפשו מאי ענה בה. אלא שעל פרחם מוכרחים היו להודו' שעל העולה יבא אחר התחיה מדבר.

השמיני ר' יוחנן אומר מנין לתחית המתים מן התורה שנאמר (שם יח פה) ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן וכי אהרן הכהן לעולם קיים שישאל נותנים לו תרומה מכאן לתחית המתים מן התורה.

וגם היא תשובה נצחת כ"א אהרן לא נכנס לארץ והתרומות הם ממצות התלויות בה איה אמר קרא ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן. אבל מכאן ראיה שאהרן קיים ועוד חזון למועד בזמן התחיה אשר בו יקבל מתנותיו.

התשיעי רבן גמליאל לצדוקים אשר שאלו להם מנין שהקב"ה מחיה את המתים מן התורה אמר להן דכתוב (דברי' ד ד) ואתם הדבקי' בה' אלהיכם חיים פלכם היום מה היום פלכם קיימי' אף לעולם הבא פלכם קיימים והראיה הזאת היא חלושה אבל הוא דק ואשכח שמלת היום מיותרת ומה בא להודיעם שהיו חיים ולכן פירש שהכונה שבהיותם דבקים בה' היו פלם קיימים וחיים פעם אחרת כמו שהיו אז לשעתן חיים.

העשירי הלא הוא בפסוק (שם ו כד) ויצננו ה' לעשות את כל החקים האלה ליראה אח ה' אלהינו לטוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה. וכן תרגם יונתן בן עזיאל לקיימותא פזמן יומא הדין רצונו בתחית המתים.

הָאָחַד עֶשֶׂר גַּם הוּא לְהַשְׁקִיט לָהֶם מִמְּבוּכָתָם הִבִּיא רֵאֵיהּ מִהִמְקָרָא לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לָתֵת לָהֶם לָכֶם לֹא נֹאמַר אֲלֵא לָהֶם מִפְּאֵן לְתַחֲתֵית הַמַּתִּים מִן הַתּוֹרָה וְהִנֵּה הִיא רֵאֵיהּ חֻזְקָה מְאֹד.

שָׂאם הָאֲבוֹת לֹא הָיוּ אִזּוּ בְּעוֹלָם שְׂכַבְר מְתוּ אִיף אָמַר לָתֵת לָהֶם אֲלֵא הָאֲמַת יוֹרֵה דְרַכּוּ שְׂהָאֲבוֹת עֲדִינָן מְצַפִּים עַתָּה יַעֲמְדוּ עַל רַגְלֵיהֶ' וְכַנִּיסְתָּן לְאַרְצָא פְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם. הַשְּׂנִים עֶשֶׂר הוּא מַה שְׂאֲמַרְהָ תּוֹרָה (שָׁם לֵב לֹט) רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאִין אֱלֹהֵי' עֲמָדֵי אֲנִי אֲמִית וְאֲסִיָּה, וְכֵן תְּנוּ רַבְּנָן אֲנִי אֲמִית וְאֲסִיָּה יָכוֹל תְּהֵא מִיתָה בְּאֲחַד וְחִיִּים בְּאֲחַד כְּדַרְךָ שְׂהָעוֹלָ' נוֹהֵג תְּלַמּוּד לְוֹמַר מְחַצְתִּי וְאֲנִי אֲרַפָּא מַה מְחִיצָה וְרַפּוּאָה בְּאֲחַד אִף מִיתָה וְחִיִּים בְּאֲחַד מִפְּאֵן תְּשׁוּבָה לְאוּמַר אִין תַּחֲתֵית הַמַּתִּים מִן הַתּוֹרָה.

וְהִיא רֵאֵיהּ מְוַכְרַחַת כִּי הִנֵּה הַפְּרָשָׁה כְּלָה תְּנַעַד לְעַתִּיד לְבֵא בְּאוּמְרוּ הֲלֵא הוּא כְּמוֹס עֲמָדֵי כִּי קָרוֹב יוֹם אֵינְדָם וְכוּ' הַרְגִּינוּ גוֹיִם עִמּוֹ כִּי דָם עֲבָדִיו יִקּוּם. וּמִדְּאֲקִדִּי עוֹד מִיתָה לְחִיִּים שְׁמַע מִינָה דְעַל עֲסָקֵי הַתַּחֲתֵיה הַפְּתוּב מְדַבֵּר וְשִׂאֲחַר הַמִּיתָ' אִם יִפְרַת הַגּוֹף עוֹד יִחְלִיף בַּעַה"ב.

הַשְּׁלִישָׁה עֶשֶׂר לְמַר זוּטְרָא וְלֵאוּ מִיְלִתָּא זוּטְרָתָא הִיא. וְז"ל מִנִּין לְתַחֲתֵית הַמַּתִּים מִן הַתּוֹרָה שְׂנַאָמַר (שָׁם לֵג ו) יְחִי רְאוּבֵן וְאֵל יְמֹת.

יְחִי רְאוּבֵן בַּעַה"ז וְאֵל יְמֹת לְעוֹלָם הַבָּא. וְיָפָה דְקִדְקָא כִּי לֹא רְאוּנוּ שְׂכַבְרָה כְּזֹאת לְכָל שְׂאָר הַשְּׂבֻטִים וּמִדְּיַדְעֵנוּ שְׂרְאוּבֵן חֻטָּא בְּמַעֲשֵׂה בְלָהָה שְׂכַפְטָנוּ שְׂעַל עֲנָנֵי הַנְּשָׁמָ' הַפְּתוּב מְדַבֵּר.

וּבְאֲשֶׁר עָשָׂה תְּשׁוּבָה הַתְּפִלָּל עָלָיו שְׁלֵא יִזְכָּר לוֹ עוֹד מַעֲשֵׂה בְלָהָה וְיִזְכָּר' וְיִחֲיֶה וְיִירַשׁ טוֹבָה וּבְרַכָּה לְחִיִּי עוֹלָם הַבָּא לְאַחַר הַתַּחֲתֵיה וְכֵן תְּרַגְּם יוֹנָתָן בֶּן עֲזִיָּאֵל יְחִי רְאוּבֵן בְּעֵלְמָא הַדִּין וְלֹא יְמוֹת בְּמִיתוּתָא דְמִיָּתִין בְּהָ רְשִׁיעֵינָא לְעֵלְמָא דְאַחֵי הָרִי לְהָ נֶגְדַּת הַכּוֹפְרֵי' בְּעֵינְקָר הָאֲמוּנָה הַזֹּאת וְאוּמְרֵי' אִין תַּחֲתֵית הַמַּתִּים מִן הַתּוֹרָה שְׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה פְּסוּקִים הַנְּחַמְדִּים מְזַהֵב וְכַדְבֵּשׁ מְתוּקִים.

הַפְּרָק הַשְּׁשִׁי עֶשֶׂר יוֹסִיף שְׁנֵית יְדוּ לְקִנּוּת אֵת שְׂאָר הַפְּסוּקִים וְהִנֵּם כְּכָל הַמּוֹן אֲשֶׁר נִשְׂאָרוּ בְּחֻלְק גְּבִיאֵי וְכַתוּבִים. גַּם בִּינְד הַנְּבִיאִים הַבְּטִיחַ הַקַּב"ה לְיִשְׂרָאֵל בְּתַחֲתֵית הַמַּתִּים.

וְהַמְּקוֹם הָרֵאשׁוֹן תְּמַצָּא בְּתַפְלַת חֲנָה אַחַת מְשַׁבַּע הַנְּבִיאוֹת שְׂנַבְּאוּ לְיִשְׂרָאֵל בְּפְסוּק (שְׂמוּאֵל א ב ו) ה' מְמִית וּמְחַיָּה מוֹרִיד שְׂאוּל וְיַעֲלֵל. וְכֵן תְּרַגְּם הַמְּתַרְגֵּם מְמִית וְאוּמַר לְאַחָהּ וּמְחַיָּה לְשְׂאוּל וְאִף עֲתִיד לְאַסְקָא בְּחִי עֵלְמָא.

וְהַפְּרִיֹשׁ הוּא מְוַכְרַח דְּאִי לֹא תִימָא הָכִי הִנֵּה לָהּ לְאַקְדוּמִיָּה הַחִיִּים לְמִיתָה שְׂפוּף אָדָם לְמוֹת אֲבָל כְּאֵן גְּתַנְבָּאָה בְּבִיאוֹר עַל תַּחֲתֵית הַמַּתִּי' וְכֵן אָמְרָה מוֹרִיד שְׂאוּל וְיַעֲלֵל. אֲשֶׁר עַל כֵּן אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מַתִּים שְׂהִחֲיָה יִחְזַקְאֵל עֲמָדוּ עַל רַגְלֵיהֶם וְאוּמְרוּ שִׁיר' וּמַה שִׁיר' אָמְרוּ ה' מִמִּי וּמְחִי' מוֹרִיד שְׂאוּל וְיַעֲלֵל.

הַשְּׂנֵי הִנֵּה הוּא בְּאַמְתַּחַת יְשַׁעְיָה הַנְּבִיא בְּסִי' כ"ו שָׁם שָׁם לֹא חָק וּמְשַׁפֵּט הַתַּחֲתֵיה בְּאוּמְרוּ יְחִיו מְתִיָּה גְּבִלְתִּי יְקוּמוֹן הַקִּיצוּ וְרַבְּנָן שְׁוֹכְנֵי עֶפְרָא כִּי עַל אוֹרוֹת טְלִיָּה וְאַרְצָא רְפְאִים תְּפִיל. וְכֵן ת"י אֵת הוּא מִיתִי מִיתִין גְּרַמִּי גְּבִלְתַּהוֹן אֵת מְקִים יְיָחוּן וְיָשַׁב חוּץ קְדָמָה כָּל דְּהוּוּ דְּמִן בְּעַפְרָא אָרִי טַל גְּהוֹר טְלָהּ לְעַבְדֵי אוּרִיתָהּ.

וכאן נרמז תחית המתים לצדיקים. וכן אמר יחיו מתיך רוצה לומר הצדיקים שהם לאל
הטל שעתידי הקב"ה להחיות בו את המתים כמו שהטל מחי את הירקות.

והראיה הזאת היא אמיתית ואף שהצדוקי הקשו לרפן גמליאל עליה ונדלמא מתים
שהחיה יחזקאל הנה סגנון הפרשה יוכיח בהכרח שעל ענין התחיה העתידה מדברת.
השלישי גם הוא בסימן נ"ב וכן אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מנין לתחית המתים
מן התורה שנאמר קול צופיה נשאו קול יחדו ירננו ירננו לא נאמר אלא ירננו מכאן
לתחית המתים מן התורה.

ודומה לי שהראיה מוכרחת פי בהיות שבפסוק הקודם דבר מענין הגאולה וביאת המשיח
כמו שאמר מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלו' מבשר טוב משמיע ישוע' אמר
לציון מלך אלהיה והתחיה תהיה סמוכה לביאת הגואל סמוך אליו קול צופיה שהם
הנביאים כלם שנשאו קולם ונבאו לישראל יקומו מקבריהם ויחדו ירננו ויתנו שבחות
והודאות לשם יתעלה בראותם שנתקיימו נבואותיהם עליהם אמר פי עין בעין יראו
בשוב ה' ציון רוצה לומר יראו בעיניהם הגשמיים מה שנתראה להם לשכלם במראה
הנבואה.

והוא פירוש נכון. הרביעי פסוק מלא הוא ביחזקאל הנביא בסי' ל"ז לכן הנבא ואמר
אליהם פה אמר ה' אלהים הנה אני פותח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם
עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל וידעתם כי אני ה' בפתחי את קברותיכם ובהעלותי
אתכם מקברותיכם עמי ונתתי רוחי בכם וחיייתם וכו'.

ובין שיהיה משל מתי יחזקאל או יהי' הדבר כפשוטו אין ספק שבאה הנבואה הזאת
להודיע לנביא שפן יהיו כל בית ישראל שמתו בגלות שעוד יקומו מקבריהם ויבאו
לאדמת הקדש.

וכן הוא דעת המתרגם. ובפרקי רבי אליעזר אמרו היו ישראל יושבין ובוכין היינו מקוים
לאור ובא חושף באותה שעה אמר הקב"ה לנביא חי אני שאני מעמיד אתכם בתחית
המתים ואקבוץ אתכם עם ישראל שנאמר הנני פותח את קברותיכם.

החמישי הוא בסימן מ"ג אמר ונתת' אל הפהני' הלויים אשר הם מזרע צדוק הקרובים
אלי נאם ה' אלהים לשרתני פר בן בקר לחטאת. וזה הפסוק יורה על תחית המתים פי
סדר הקרבנות שעשו עולי גולה אינו פסדר הנזכר כאן.

ועוד דיחזקאל לא עלה לארץ ישראל ואמרים בקבלה שנקבר בבבל ולכן מוכרחים אנו
לומר שהנבואה הזאת עתידה ושעוד יקום בתחיה יחזקאל הנביא והוא יסן מעדני מלך
מלכי המלכים לפהנים להקריבם והוא יזרוק הדם וכפר על המזבח פי לעתיד יהיה הוא
כהן גדול או משנה לאהרן הפהן.

ולא נוכל לפרש הנבואה הזאת באופן אחר יען לאו מפלגא איתמר אלא בפירוש איתמר
ונתתה וכו'. הששי הוא במלאכי סוף כל הנביאים באמרו הנה היום בא בן עזר פתנור
וכו' הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא והשיב לב
אבות על בנים ולב בנים על אבות' וזה יקרה לקמים בתחיה פי אז יגידו האבות לבני'
והבנים לאבות מה שקרה להם בהפרד נפשם מגופם.

או כפי מה שכתב הרי"א אם היה אדם בחי' שמתו בניו. יקומו במצות הנביא וכאשר ראו האבות את בניהם חיים ויפרסמו להם אמיתת הגמול הנפשיי שהוא כפי האמונה התוריית ואמינו האבות וישיבו לבכם אל ה'.

וכן ישיב לב בנים על אבותם אם היו האבות מתים והבנים חיים. באופן שעל ידי הקמי' בתחייה יתנישך המין האנושי בהפרכת האל ית' ואמיתת אמונתו כי זה תכלית התחייה באמת.

השביעי כתוב באצבע אלהים במזמור ע"ב ויצו מעיר כעשב הארץ וכן תמצא בסנהדרין פ"ק חלק שאלה קליאופטרא את ר' מאיר אמר' ידענא דחי שכיב דכתיב ויצו מעיר כעשב הארץ אלא כשהו עומדין עומדין ערומי' או בלבושיה' עומדין.

אמר לה קל וחומר מחט' ומה חט' שנקברה ערומי' יוצא' בכמ' לבושין צדיקים שנקברים בלבושיהו על אחת כמה וכמה. נראה דשמעה קליאופטרא מאיזה חכם מדבר על ענין התחייה שגרמה בזה הפסוק ודייק מדלא כתיב ויצו מהשדה כעשב הארץ אלא מעיר שהוא נגד טבע העולם.

ועל דא סמכה מה שאמרה ידענא דחי שכיב. אבל עדין ספקה שאם יצו כעשב הארץ האם יפרחו כעשב בלא לבוש וזה דבר גנאי לקמים בתחייה שערום ילכו בלא לבוש.

ולכן פירש לה רבי מאיר שיהיו דוגמת החטה שהיא גם כן עשב הארץ שנקברה ערומה ויוצאת בכמה לבושים. השמיני הביא רבי יהושע בן לוי.

אמר מנין לתחיית המתים מן התורה שצאמר אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה יהללוך לא צאמר אלא יהללוך מפאן לתחיית המתים מן התורה. והוא רמז נכון שאם אינו מדבר לעתיד מאי עוד יהללוך אלא שודאי רומז שהיושב בביתו של מקום ומתמיד בבתי פנסיות להלל ולפאר לשם יתעלה שמו אשריו ואשרי כי עוד יהללוהו בעולם הבא אחר התחייה.

התשיעי הלא הוא בסימן ק"ד אמר דוד המלך ע"ה כלם אליה ישברון לתת להם את אכלם בעתו תפתח ידך ישבעון טוב תסתיר פניך יבהלון תוסף רוחם יגועון ואל עפרם ישובון תשלח רוחך יבראון ותחדש פני אדמה.

וכן כתב הרד"ק ז"ל תשלח רוחך יבראון אמרו קצת חכמי הפחוקר כי כל חי אחרי מותו יקום כי הנפשות הם עתידות. להתגלגל ולחזור לעולם אבל אינן חוזרות אל החומר הראשון כמו אותו החומר בעצמו ויהיה זה תמיד לכמה אלפי שנה.

וגדולי הפילוסופים אומרים כי לא תשוב הנפש אל הגוף לעולם כמו שאמר איוב עד, בלתי שמים לא יקצו. ולאמונתנו אנחנו זרע ישראל והמתזיקים באמונתנו יהיו הנפשו' חוזרות אל החומר הראשון אשר יצאו ממנו לזמן תחיית המתים אשר יעדנו בו האל יתעלה.

ויהיה זה על דרך גס ופלא ולא כפי הטבע. ועל זה אמר תוסף רוחם יגועון ואל עפרם ישובון תשלח רוחך יבראון ותחדש פני אדמה עכ"ד.

ובמה שאמר שקצת מן הפילוסופים אומרים כי הנפשות עתידות להתגלגל לסוף כמה אלפי שנה כִּי הוא דעת הגאופונינסים הדרים בארץ סינים כאשר הגידו לנו סופרי העתים בדברי הימי שלהם.

העשירי נאמר על ידי שלמה המלך עליו השלום בסימן ל' שלש הנה לא תשבבנה ארבע לא אמרו הון. שאול ועוצר רחם ארץ לא שבבנה מים ואש לא אמרה הון.

ועליו אמר רב טבי אמר רבי יאשיה מאי דכתיב שאול ועוצר רחם וכי מה ענגן שאול אצל רחם אלא לומר לך מה רחם מכניס ומוציא אף שאול מכניס ומוציא. והלא דברים קב וחומר ומה רחם שמכניסין בו בחשאי מוציאים ממנו בקולי קולות שאול שמכניסין בו בקולות אינו דין שמוציאין ממנו בקולי קולות מפאן תשוב' לאומרים אין תחית המתים מן התורה.

וקשה כי מה טעם השאלה הזאת מה ענגן שאול אצל רחם. דהלא כבר מפורש בקרא שלש הנה לא תשבבנה והן דומים זה לזה אבל רבותינו ו"ל מפאן הוכיחו התחיה וזה שהקשו בפסוק כי התחיל שלש הנה לא תשבבנה וכאשר ביאר פננתו אמר ארץ לא שבבנה מים ולא פירש שהשאול אינו שבבנה ממתים והרחם מהתשמיש.

ולכן אמרו מה ענגן זה אצל זה שהתפרדו מעל אחיו ולא נתפרש בפתוב רעבתן. והשיבו שהיה זה מפני דמיון אחר אשר היה ביניהם דוקא מענגן תחית המתים וכמו שפאשר מכניסין את המת בקבר הוא בקולי קולות ובבכי גדול כִּי יוציאו אותו בקולי קולות כמו שפאמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וכו'.

האחד עשר הלא הוא באיוב הנה הוא בקללו יומו על צערו אמר כי עתה שכבתי ואשקוט ישנתי אז ינוח לי. ראה נא איך אורו עיניו בדבר הזה והודה עיקר התחיה בתארו למות בשם שכיבה לשון הנאמר בצדיקים ושכבתי עם אבותי ושנה לקוראו בשם שינה להראות כי כמו שהישן עורר משנתו כִּי המתים יקיצו ויעורו משנתם.

השנים עשר רבינא אמר מהכא ורבים משיני אדמת עפר יקיצו. והראיה הזאת אין לה שום דחיה וחולשה כלל כי שם קרא למתים ישני וגזר עליהם שעוד יקומו ויעורו משנתם אלה לקבל הגמול והשכר ואלה לקבל עונשם בגוף ונפש וכמו שאמר אלה לחיי עולם ואלה לתרפות ולדראון עולם.

השלשה עשר. הנה הקב"ה הבטיח לדניאל שיחיה עם הצדיקים בתחית המתים ואמר לו ואתה דניאל לך לקח ותנוח ותעמוד לגורלך לקח הימין.

ואלו הפסוקים הם היותר מוכרחים מכלם ואינם סובלים בשום אופן פירוש אחר. הנה רואה איך הבאתי לך עוד י"ג פסוקי מהנביאים ומהכתובי והם בכלם כ"ו כמנגן שם הנה הגדול והנורא ויסכר פי דוברי שקר מהצדוקין והאפיקורוסין אשר לברם האלהים והמה בהמה המה להם.

ולא נעלם ממני קורא משכיל שיש איזה פסוקים בתורה שפארא שפאכחיש' העיקר הזה. ובהיות שהרמב"ם באגרת התחיה שאל כענגן והשיב כהלכה וכל יקר ראיה עינו אביא דבריו.

ואלו הן. וראוי שגדבר על שתי שאלות ראיות בזה הענין.

האחת מהן לבאר ענין אלו הפסוקים הרבים מאד הנמצאים במקרא המורים הוראה ברורה שלא תסבול פירוש בהרחקת תחית המתים פאמרו הימות גבר היסיה ואמרו פלה ענו וילך פן יורד שאול לא יעלה בטמם אלה ולא אשוב וזה באיוב הרבה.

ואמר חזקיהו לא ישברו יורדי בור אל אמתה חי חי הוא יודך פמוני היום וזאת ראיה שיורדי בור הם המתים ונאמר גם פן פי מות נמות וכמיס הנגרי' ארצה אשר לא יאספו וגו' הלמתים תעשה פלה אם רפאים יקומו וגו' ונאמר רוח הולך ולא ישוב.

וכשתחפש מקומות המקרא פלם תמצאם מרחיקים תחית המתים בכלל רק פשוטי ישעיהו. ועם קצת התבוננות יתבאר שהוא מסופק אם הוא משל או אמת.

ומה שפא מן הפסוק הנגלה לדניאל ורבים מישיגי אדמת עפר יקיצו וגו' ואמר ותנוח ותעמוד לגנרלה לקח הימיו והגם פן מה שחייב לבני אדם המבוכה הגדולה קצתם הסתפק בהם תחית המתים ספוק גדול ומקצת המזמינים לזאת הפנה הוצרכו לפרש פל פסוק מהפסוקים המבוארים פירושים רחוקים מאד לקבלם.

ושאלה השנית היות התורה בלתי זוכרת זאת הפנה פלל לא ברמיזה ואף פי בבאיור ואם אי אפשר מבלתי שיאמר שיש בתורה רמיזות לזאת הפנה ויאמרו הדברים ההם אשר זכרום באמר' מנין לתחית המתים מן התורה תכלית האומר שיאמר שהם רמזים נסתרים וכל שפן בהיות החכמים חולקים בהם ותהיה זאת השאלה השנית למה לא זכר את זה בגלוי ובביאור שלא יסבול פירוש אבל נזכר לפי דבר החושב כמי שינרצה שישתתר לאמר דבר וינרצה לסתמו.

ואמר במענה השאלה הראשונה שדברי הנביאים ולישון הספרים אמנם פאו מספרים טבע המציאות הנהוג וידוע שטבע זה המציאות הוא התחבר נקבות בעלי חיים וזכריה' והוליד' הדומה וצמיחת הנולד מעט מעט עד שיימות האיש שהוא ואין מן הטבע שישוב האיש ההיא ויתנהג שנית אחר מותו אבל בטבע פי פשימותו בעלי חיים לא ישובו לעולם האנשים ההם אבל יכלו וינתכו מעט מעט עד שישובו אל היסודות ואל החומר הראשון במין מן החזרה לא ישאר עמה חלק מוגבל נרמז אליו שנאמר בו זה היה פה וכה ושהאד' לבדו נדבק בו השפע האלהי והוא חייב שיהיה בו דבר עומד לא יאבד ולא יפסד אמנם גוף האדם יאבד כשאר אישי בעלי חיים פלם.

הורו על זה גם פן ראיות עיוניות אצל מי שנתחלץ לחקור על אלו הדברים העמוקים ר"ל השאר הדבר הנשאר ממה שמגיע לאד' וזהו הדבר אשר בטבע והוא אשר קראוהו ספרי הנבוא' נפש או רוח בשתוף השם ואבדת הגוף ושובו למה שהורכב ממנו המין שהוא מן החזרה כמו שפא בפסוק וישוב העפר אל הארץ כשהיה והרוח חשוב אל האלהים אשר נתנה זהו אשר בטבע וכפי הענין שהוא פאו הפסוקים ההם פלם.

ואין הפרש בין אמרו אם ימות גבר היסיה ובין אמרו המן הסלע הזה נוציא לכם מים שאין זה בטבע אבל נמנע בר אלא שפבר יצאו המים מן הסלע במופת וכן תחית המתים. אמנם הוא מן המופתים ואין הפרש בין הנהפוך פושי עורו ובין הלמתים תעשה פלה וכבר נהפך מראה היד הטהורה ללבן.

ואלו יאמר אךמר שא"א שיתנועע הדומ' הנה אומר אמת לפי מה שבטבע ולא יכזב זה המאמר שוב המטה נחש אחר שהיא מופת פן כל מה שתמצאהו מהרחקת שוב המתים הוא על מה שבטבע ואין זה סותר שוב המתים כשירצה השם בשוכם.

הנה כבר התבאר לה עניני הפסוקי כלם על מה שאפשר מן האמת ואינה צריה לפרש פסוק מהם בפירושים ההם המגונים הרחוקים לקבלם אשר יחזקו טענות מכחיש תחית המתים ונאמרו מאמרו וכו' ועוד האריה הרב: אולם זהו מה שראיתי לדבר מענין התחיה להוכיח ההשאר' הנפשי.

ואמנם עקרי התחיה וכל השאלו' הנופלות בשרשיה הלא הם כתובים על הספרי' שחברתי עליה בל' לעז להועיל לבני עמי. ושם תמצא כל מעיני החכמים חדשים גם ישנים על אדני פז מנסודים: הפרק השבעה עשר מורה איך השופט כל הארץ עת ישם בארץ משפט יביא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע: גם כפי דעת הרמב"ן לאחר התחיה יהיה יום הדין הגדול והנורא וכפי מה שכתב בספר הגמול ש'לו ש'לו להקב"ה שלשה מינו דינין בעולמו הדין הראשון בכל שנה ושנה ביום ראש השנה אשר בו נדונין בני אדם איזו לחרב איזו לשלום איזו לרעב איזו לשבע ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים ולמות.

השני הוא לנשמה אחר פרידתה מן הגוף שאם זכתה יורשת גן עדן ואם לאו יורדת לגהינם והעולם הזה נקרא מהרמב"ם עולם הבא ומהרמב"ן עולם הנשמות. השלישי יום הדין הגדול אחר שיחיו המתים שבו כל האדם נדון כפי מעשיו.

עליו אמרו בפ"ק דר"ה בש"א ג' פתות ליו' הדין א' של רשעי' גמורי' וא' של צדיקי' גמורי' וא' של בינוניי'. צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לחיי העולם הבא.

רשעים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לגהינם שנאמר ורבי' מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולדראון עולם. בינוניי' יורדי' ומצפצפין ועולין שנא' והבאתי את השלישית באש ועליהם אמרה חנה ה' ממית ומחיה מוריד שאל ויעל.

ובית הלל אומרים ורב חסד מטה כלפי חסר, ועליו אמר דוד אהבתי פי ישמע ה' וכו' עד דלותי ולי יהושיע וכן פירש רש"י ז"ל שלש פתות ליום הדין יום מועד הוא לדון הכל הוא שפתוב עליו יום ה' הגדול והנורא.

וכן קיימו וקבלו הגאון ר' סעדיה ור' חסדאי ושאר החכמים כלם שתכלית הפלא העצום מהתחיה יהיה לעמוד בדין ולקבל כל א' וא' גמול מעשיו הטובים או ליענש על חטאתיו. וזה שבהיות העובד הגוף והנפש יחד בחבור אחד לא תספול שורת הדין שהנשמה לבדה תקבל שכר עבודתה מבלי הגוף ולכן כאשר הנשמות ישובו להתקשר בתחית המתים עם גופותיה' אז יבאו ויראו אל פני האדון ה' צבאות ויעמדו לדין לתת לאיש חסד כמפעלו ליתן לרשע רע כרשעתו.

וכאשר עינתי בדברי רבותינו ז"ל למצוא חפץ האמת יגעתי ומצאתי מורגל בפיה' היום הדין הזה. וכן יונתן בן עזיאל על פסוק שופר דם האדם באדם דמו ישפך תרגם מרי עלמא עתיד לאתפרעה מניניה ליום דינא רבא וכו'.

גם על פסוק כי לא ינקה ה' את אשר ישא את לשון תרג' ארום לא מזפי ה' ביום דינא רבא. ועל פסוק ונקה לא ינקה פוקד עון וכו' תרגם ודלא תייבין לא מזפי ביום דינא רבא.

גם בספר קהלת על פסוק מה שיהיה כפר הנה תרגם מה דהנה מן קדמת דנא כפר הוא דאתי מה דעתיד למהוי בסוף יומיא כפר הנה וליום דינא רבא דעתיד ה' למתבע חשוכא ומסכנא מן ידוהי דרשיעיא דרדיף ליה.

ועל פסוק כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם תרגם ארום ית כל עובדא ה' יעיל ליום דינא רבא וכו'. ובספר תהלים על פסוק לא יקומו רשעים במשפט תרגם לא יזכון ביום דינא רבא.

וכן רבו מלספור המקומות אשר בהם מזכיר ענין יום הדין הגדול והנורא הזה גם במדרשי רבותינו תמצא מפורש ומבואר באר היטב ענין האמונה הזאת. הם אמרו במסכת חגיגה פרק א' על פסוק ויאמר שמואל אל שאול למה הרגזתני להעלות אותי ר' אלעזר פי הנה מטי להאי קרא בכי ומה שמואל הנביא היה מתירא מיום הדין אנו על אחת כמה וכמה.

וכן פירש יד ידי' האלקסנדרי שחשב שהגיע זמן התחי' והגמול, עוד אמרו במדרש בראשית רבה א"ר שמעון בן אלעזר אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה. בלעם חכם של גוים לא היה יכול לעמוד בתוכחת איתונו שנא' ההספן הספנתי לעשו' לה פה ויאמר לא.

יוסף קטנו של שבטים היה ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו לכשיבא הקב"ה ויזכיר עם כל אחד ואחד לפי מעשיו על אחת כמה וכמה שנאמר אוכיחך ואערךך לעיניך, גם במדרש שוחר טוב על פסוק לא יקומו רשעים במשפט גזרו אומר אלו הם ארבע מלכיות שאין להם הקמת רגל ליום הדין.

ובמזמור ל"א על פסוק יבושו ויבהלו מאוד כל אויבי אמר רבי יוחנן לעתיד לבא הקב"ה דן את הרשעים ומחזירן לגהנם לכך נאמר ישובו יבושו וכן במזמור קי"ט על פסוק על פן אהבתי תורתך מזהב ומפז אמרו כף אמר דוד אוהב אני תורתך יותר מכל זהב ומפז למה לפי שאין עומד לא הממון והזהב והפז ביום הדין.

ובמזמור קמ"ג מי יאמר זכיתי לפי וגו' מי יוכל לומר ביום הדין זך אני טהור אני מעוני אין אדם יכול לעמוד וכו"א ומי מכלכל את יום בואו ומי העומד בהראותו ומי יוכל לעמוד ביום הדין.

גם במדרש משלי אמר רבי ישמעאל בא וראה כמה קשה יום הדין שעתיד הקב"ה לדון את כל העולם כלו בעמק יהושפט וכיון שתלמידי חכמים באים לפניו ואומר לפניו פלום עסקת בתורה אמר הן אמר לו הקב"ה הואיל והודית אמר לפני מה שקרית ומה ששנית.

מכאן אמרו כל מה שקרא אדם יהא תפוש בידו ומה ששנה תהא תפוס בידו שלא תשיגהו פלימה ליום הדין. היה רבי ישמעאל אומר אוי לאותה בוששה אוי לאותה פלימה וגו' וכן

דעת הרמב"ן הוא שמהה הדין הגדול אמרו במשנה בפרק חלק דור המבול אין להם חלק לעולם הבא ואינ' עומדים בדין.

אנשי סדום אין להם חלק לעולם הבא אבל עומדים בדין. ובמקלמא אמרו אם תזכו לשמור את השבת תנצלו מגזרת פורעניות ומירישל גוג ומחבלי של משיח ומיז' הדין הגדול, וכן קיימו כל המפרשים שהדין הראשון הוא לגוף בלבד בעולם הזה והב' לנפש בלבד בעולם הנשמות והג' לנפש ולגוף יחד והוא תכלית התחיה וכמו שאמרו בפרק רביעי מפסקת אבות והחיי' לידון.

ועל הדין הזה פירשו רז"ל הפסוק הזה יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו. ומשלו עליו המשל מהחגר והסומא וכן לשונ' בפרק חלק.

אמר ליה אנטונינוס לרבי גוף ונשמה יכולין לפטור עצמן מן הדין כיצד גוף אומר נשמה חטאה שמי' שפירש' ממני הריני מוטל כאבן דומם מוטל בקבר ונשמה אומרת גוף חטא שמי' שפירשתי ממנו הריני פורחת באויר כצפור.

אמר ליה אמשול לה משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שהיה לו פרדס נאה והיה בו בכורות נאות והושיב בו שני שומרים אחד חגור ואחד סומא אמר ליה חגור לסומא בכורות נאות אני רואה בפרדס בא והרפיבני ונביא' לאכלם רכב חגור על גבי סומא והביאו ואכלו'.

לימים בא בעל הפרדס אמר להם בכורות היכן הם. אמר ליה סומא פלום יש לי עינים לראות.

אמר ליה חגור פלום יש לי רגלים להלך בהם מה עשה הרפיב חגור על גבי סומא ונדן אותם כאחד אף הקב"ה מביא את הנשמה וזורקה בגוף ונדן אותם כאחד שנ' יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו יקרא אל השמים זו נשמה ואל הארץ לדין עמו זה הגוף.

הנה רואה איה לדעת הרב הנחמני והאנשים השלמים אשר זכרתי יהיה יום הדין אחר התחיה. אולם הרב יצחק אברבנאל בספר מעיני הישועה מעין ח' תמר ז' סתר דברייהם. ז"ל.

אבל אחרי בקשת המחיל' מכבוד תורתם אין רוחי נוחה בדבריהם ואין דעתי סובל דבר זה לפי שאם רצו בדין השלישי הזה כענין שאר הדינים שישב הקב"ה ופלס ומאנני משפט בידו לשקול ולפלס זכיות כל אדם בעונותיו ולפסוק הדין זה זכאי וזה חייב הנה לא ידעתי דין הג' שהוא כי פיון שפבר בשע' המית' נדון ונגזר אם לזכו' אם לחוב' בין שיהי' מתן שקרו וענשו מיד בעולם הנשמות פדעת הרב הגדול המיימוני שהוא הטוב והישר בעיני אלהים ואדם.

או שנאמר שתהיה נפשו ערוכה בכל ושמור' בגן עדן ולא תקבל שכרה עד אלה דור לזמן התחיה ולא תקיים בה ביומו מתן שקרו פדעת הרמב"ן אין ספק בין להא ובין להא שפבר נגמר הדין לכל אדם במותו אם לגמול אם לעונש ולמה א"כ יכנס באחרית הימים פעם אחרת בדין ג' האם אחרי הדין הב' שהוא עשה מצוה או עברות לשדין עליהם.

או אם אֶפְשֶׁר שְׁמִי שְׁנִמְצָא וּפְאִי בְּאוֹתוֹ דִּין הֵב' אַחֲרֵי מוֹתוֹ יִמְצָא חַיִּיב בְּאוֹתוֹ דִּין הֵג' הָאֲחֵרוֹן. אוּ בְּהֶפֶךְ שְׁמִי שְׁנִתְחַיֵּיב בְּב' יִנְפֶה בִּג' זֶה בְּלִתי אֶפְשֶׁר כִּי הֵם הַיָּמִים אֲשֶׁר אֵין בָּהֶם חֶפֶץ לֹא לְנִפּוֹת וְלֹא לְחֻבָּה בְּדַבְרֵיהֶם ו"ל.

וּמִלְבַד שֶׁהִסְבְּרָא לֹא תִסְבְּלוּהוּ הֵנָּה עוֹד לֹא נִמְצָא בְּפִתּוֹב וְלֹא בְּדַבְרֵיהֶם ו"ל דְּבַר מוֹרָה עָלָיו לְפִי שְׁמָהּ שְׁאָמַר כִּי יָדִין ה' עִמּוֹ עֵינָנו שְׁיִנְקוֹם נִקְמָתוֹ מְאוֹיְבָיו וְכֵן נִצָּב לְרִיב ה' וְעוֹמֵד לְדִין עַמִּים כְּכָר בִּיָּאָר הַדִּין הַהוּא שֶׁהוּא הָרִיב שְׁיָרִיב אֶת קוֹבְעֵיהֶם נִפְשׁ.

וּבִיָּאוֹר זֶה שְׁדִין וּמִשְׁפֵּט פְּעָמִים יֹאמְרוּ עַל פֶּסֶק דִּין וּגְזֵרַת הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יִגְזוֹר הַדִּיָּן כְּמוֹ דְּנַנִּי אֲלֵהִים. דִּין לֹא דָנוּ.

וְשִׁפְטֵי בֵין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ. וּפְעַם יֹאמַר דִּין וּמִשְׁפָּט עַל הָעוֹנֵשׁ אֲשֶׁר יַעֲנֹשׁ בּוֹ הַרְשָׁע.

כִּי לְפִי שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ מִשׁוֹרַת הַדִּין וּמִגְזֵרַת הַמִּשְׁפָּט יִקְרָא בְּשֵׁמוֹ. וּכְכָר זָכְרוּ זֶה הַמְדַקְדָּקִים וְהַבִּיאוּ מִזֶּה הַשְּׂמוֹשׁ לֹא יָדוֹן רוּחִי בְּאָדָם וַיְהִי כָל הַעָם נִדוּן.

וּבְעֵינֵי הַמִּשְׁפָּט וּבְאֵלֵיהֶם עֲשֵׂה ה' שְׁפָטִים כְּאֲשֶׁר נִשְׁפָּטֵי וְרַבִּים כָּכָה. וּמִזֶּה הַמִּין הוּא מֵה שֶׁנִּבְּא יוֹאֵל וְקִבְצָתִי אֶת כָּל הַגּוֹיִם וְהוֹרְדָתִי אֶל עַמְּךָ יְהוֹשִׁפָט וְנִשְׁפָּטֵי שֵׁם עַמְּךָ עַל עַמִּי וְעַל נַחְלָתִי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּזְרוּ בְּגוֹיִם וְאֶת אֶרְצָם חָלְקוּ וְגו' וְעֵינֵי הַיָּעוֹד הֵיזָה שְׁבִזְמַן בִּיאַת מְשִׁיחֵנוּ יַעֲשֵׂה ה' ית' נִקְם בְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִרְעוּ לְיִשְׂרָאֵל וְגַם הַמֵּתִים יִקְיָצוּ וַיַּעֲזְרוּ מִשְׁנַתָּם כְּדִי שְׁיִקְבְּלוּ עוֹנְשֵׁם לְעֵינֵי הַחַיִּים.

וְאֶחָשׁוּב שְׁלֶכְן אָמַר אֶל עַמְּךָ יְהוֹשִׁפָט לֹא שְׁפָל הַגּוֹיִם מִכָּל פְּנוֹת הָעוֹלָם יָבִאוּ וַיִּתְחַבְּרוּ שְׁמָהּ כִּי לֹא תִכִּיל אוֹתָם הָאֶרֶץ אֲבָל לְפִי שֶׁהִיָּה הַמִּשְׁפָּט הֵיזָה שְׁזָכַר קִבְּלַת הָעוֹנֵשׁ הַמְּוִפְלֵג בְּאֵינִי מְקוֹם שְׁיִהְיָה יִקְרָא עַמְּךָ יְהוֹשִׁפָט מִפְּנֵי שְׁיַעֲמִיק שֵׁם מִשְׁפָּטָן וְעוֹנֵשׁוֹן וְזֶהוּ יוֹם הַדִּין הַגְּדוֹל הַנִּזְכָּר בְּדַבְרֵיהֶם ו"ל כְּמֹאמַר הַנְּבִיא הֵנָּה יוֹם בָּא בּוֹעֵר כְּתוּב וְקָרָא יוֹם ה' הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא לְפִי שְׁבוּ תִגְלָה מִשְׁפָּטוֹ וְעֵנְשׁוּ לֹא שְׁיִשָּׁב עַל כִּסֵּא דִין לְרֵאוֹת אֵיזָהוּ וּפְאִי וְאִי זֶהוּ חַיִּיב וְאִמְנָם מֵה שְׁאָמְרוּ שְׁשִׁמוּאֵל הִיָּה מִתְיָרָא שְׁמָא נִקְרָא לְדִין לֹא כְּוֹנֵנו עַל הַדִּין הַגְּדוֹל לְעֵתִיד לְבֹא כִּי הוּא הִיָּה נְבִיא נְאֻמָּן לָהּ וְלֹא נִפְל מִכָּל דְּבָרָיו אֶרְצָה וְאִיִּךְ יִטְעָה בְּחֻשְׁבוֹנוֹ בְּהִיּוֹת מִן הַזְּמַן הַהוּא עַד הַתְּחִיָּיָה כְּשִׁלְשַׁת אֲלָפִים שָׁנָה.

וְגַם כִּי לְדַעַת הָרַב הַנְּחֻמְנֵי יִהְיָה יוֹם הַדִּין אַחַר הַתְּחִיָּיָה וְאִם שְׁמוּאֵל עֲדִינֵן לֹא חִיָּה וְלֹא קָם מִקְבְּרוֹ בַּתְּחִיָּיָה אִיִּךְ יִחְשׁוּב שֶׁהִיָּה נִקְרָא לְדִין. אֲבָל הֵם כְּוֹנֵנו לֹאמַר כִּי לְפִי שֶׁהִיָּה זֶה בְּתוֹךְ י"ב חֳדָשׁ לְקַבּוּרָתוֹ חָשַׁב שְׁמָא נִקְרָא לְדִין בְּאוֹתוֹ דִּין שְׁנֵי שְׁהָאָדָם נִדוּן בְּהַפְּרָד נִפְשׁוֹ מִגּוֹפּוֹ שֶׁהוּא בְּאוֹתָם שְׁנֵי עֶשֶׂר חֳדָשׁ.

וְאִמְנָם הַבְּרִיָּיתָא שְׁפָא כַּפ"ק שֶׁל ר"ה ג' כְּתוּב לְיוֹם הַדִּין שְׁפָרש"י וְהַרְמַב"ן ג"כ עַל אוֹתוֹ הַדִּין הַשְּׁלִישִׁי אֲשֶׁר אָמְרוּ חוּץ מִמְעַלַּת כְּבוֹד תוֹרָתָם לֹא נִאֲמָרָה הַבְּרִיָּיתָא הַזֹּאת כִּי אִם עַל הַדִּין שְׁנַעֲשֵׂה לְכָל אָדָם בְּמוֹתוֹ וְכֵן כִּי הָרַב טוֹדְרוֹס הַלּוֹי בְּחֻדוֹשׁוֹ לְמִסְכָּ' ר"ה שְׁפָתַב ו"ל שֶׁלֶשׁ כְּתוּב לְיוֹם הַדִּין זֶהוּ מִיָּד אַחַר הַמְּנוֹת שְׁפָל אָדָם נִדוּן כְּפִי מַעֲשָׂיו וְכֵן פִּירְשָׁה בַּעַל הַסֵּפֶר הַמְּכַת' בְּפִירוּשׁוֹ לְאוֹתָהּ גְּמָרָא.

והמופת החותף על זה שהנה בדבריהם ז"ל לא מצאנו כי אם שנידון ב' דינין הא' של ר"ה באות' ג' ספרי' הנפתחי' והשני בבירייתא הזאת. ואם יפרשוהו על הדין הג' לא יתנה לנו אם פן לדבריהם סמך באמונה ליום הדין הב' הנעשה להם אחר הפנות והוא זר מאד.

וטוב שנאמר שהב' דינין אשר זכרו הם הראשון והשני אשר זכרתי לפי שלא קיימו שידין הקב"ה את האדם אחרי מותו כי אם פעם אחד ולא ישנה לו. ואמנם הדין העתידי לבא עניט אמת אצלי שבעת התחיה ה' יחפץ לממוצדקו שיראו בני אדם כלם בעיניהם הגשמיים שזכר הצדיקים ועליהם אמר המלאך לדניאל והמשפילים ינהירו פזוהר הרקיע להגיד שאותם הקמים יהיו פניהם מאירים ומזהירים פספירים לאות על דביקותם בזיו השכינה ושיראו גם הרשעים בעונשם ועליהם אמר ישעי' ויצאו וראו בפגרי האנשי' הפושעי' בי וכו' ועל שתי הפתות נאמר לדניאל ורבים מישיגי אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לתרפות ולדראון עול' וכמו שיתבאר עוד אחרי זה ולא נזכר בם שום דין.

ולא במקום אחר שזכרה התורה התחיה נזכר בכתוב בלשון דין ומה שקראוהו חז"ל יום הדין ענינו יום המשפט והנקמה אשר יעשה ה' לעיני כל בשר באופן שיכירו וידעו כל יושבי תבל ושוכני ארץ כי יש אלהי' שנקטים בארץ ויאמרו ראו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו.

אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו. זאת היא אמתת הפנה הזאת וכבר הרחבתי בה המאמר בביתול כל הטענות אשר זכר הרמב"ן בזה במאמר צדק עולמים אשר לי.

ע"כ דברי הרי"א ויצא לנו מדברי הרב שאין יום הדין אחר התחיה ומה שנקרא יום הדין ר"ל יום המשפט והנקמה כאמור. והוא הדעת השני שמצאתי בזה הענין.

וגם רוחי לא נוחה הימנו כי היום הדין הזה מקובל באומה וכו' נקרא בפני הכל כאילו טבע האמת יכריח לאמתו. והגם שפירש כפי דעתו ענין שמואל הנביא למה הרגזתני והמקומו' שזכרתי מכל מקום דברי רבי ישמעאל הנזכרים למעלה כמה קשה יום הדין שעתיד הקב"ה לדון את כל העולם כלו בעמק יהושפט וכו' אינם סובלים פירוש אחר.

אשר על פן יצאתי בעקבי המקובלים ומצאתי בספר הפנונת להרי"א ז"ל. ואם תאמר מאחר שעברו על הנשמה הזאת יום הכפורים ויסורים ממרקי' ושבעה עדין עלוהי כדאייתא בזוהר פרשת נשא ואחר כך גלגולים למה לה לחזור ולהיותה גדונית ביום הדין הגדול.

ויש לומר כי יום הדין הגדול אינו אלא לאומות העולם. ואם תאמר אם הוא לאומו' העולם איך נתרגז שמואל כאשר העלתו בעלת אוב.

ואז"ל ששהרגזה היתה שהלך להביא משה רבינו ע"ה שיבא ויעיד שלא מרד על התוך ונה אלהי' ראיתי וכו' וי"ל כי אותו מעשה הנה תוף י"ב חדשים וחשב שמאחר שלא עברו עליו י"ב חדשים כי עדין לו לתת איז' דין וחשבון ולכך הלך והביא משה רבינו עכ"ל.

והוא נצט זר מאד שיום הדין לא יהיה אלא לבד לא"ה לא שערוהו הראשונים ואם קבלה נקבל. אבל הוא נגד מה שהשירישונו חז"ל שהוא יום מועד לכל חי וכן א"ר ישמעאל עתיד הקב"ה לדון את כל העול' ולתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו.

וכן יב"ע אשר פמוהו כמעט לא היה ולא נברא העיד על המצנ' אשר לבני ישראל נתנו ונדל סייבין לא מופי ליום דינא רבא פנזפר. אשר על כל זאת לפי אומר לי שיום הדין הגדול והנורא אמת הוא ואין ראוי להכחישו וכך מקנבל באומה ובו יענשו מתי העולם ופושעי ישראל ועליו העיד מלאכי באומרו אמרתם שוא עבוד אלהי' וכו' אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו וכו' והיו לי אומר ה' צבאות ליום אשר אני עושה סגולה וכו' ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע וכו' פי הנה היום בא בנער פתנור והיו כל זדים וכל עושי רשעה קש ולהט אותם היום הבא ועסות' רשעים פי יהיו אפר תחת פפות רגליכם וכו' זכרו תורת משה עבדי וכו' ולמדנו מאלו הפסוקים שיום הדין יהיה פללי לכל בני העולם.

ולכן כפל נעמה אנחנו מאשרים זדי' גם נבנו עושי רשעה והזדים הם אומות העולם הנקראי מלכות זדון ועושי רשעה הם פושעי ישראל בגופו. וכו' חזר וכפל ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו.

ובחגיגה פרק א' א"ל בר הא הא להלל היינו צדיק היינו עובד אלהי' היינו רשע היינו לא עבדו. אומר לו עובד ולא עבדו תרנונייהו צדיקי גמורי ניהו אלא אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחת.

אמר לו ומשום זמנא חדא קרי ליה לא עבדו אמר לו אין צא ולמד משוק של חמרין עשרה פרסי בזווי וחד עשר פרסי בתרי זווי ואולם במדרש שוחר טוב פירשו הפתוב באופן אחר עובד אלהים לצורך אלהים רוצה לומר לשמו לעובדו שלא לצורך אלהים שלא יעשה האדם דברי תורה קרדום להשתמש בהם ועטרה להתעטר בהם.

והרי"א תירץ שהצדיק הוא המקיים מצות עש' והרשע הוא הפושע והעובר על מצות לא תעשה. וגם כן פירש ההפרש שיש בין עובד אלהים לאשר לא עבדו שהוא אשר עבר על מצות עשה ובטל' כי אינו דומה מי שעבר שב ואל תעשה שנקרא לא עובד אל עושה העברות במצות לא תעשה שהוא הנקרא רשע הנה אם כן אין הבדל בין צדיק לעובד אלהים אבל יש הבדל גדול בין רשע לאשר לא עבדו ולגודל הגמול שהוא אמר פי הנה יום בא בנער פתנור וכו' עכ"ד.

והפירושים האלו הם רחוקים ממני כפי הפשט ויותר נכון אצלי שפאן פירש הפתוב שהדין יהיה כולל לבני ישראל ואומות העולם ובו יראו בעיניהם ההפרש שיש בין צדיק לרשע הפך מה שהיו אומרים גם נבנו עושי רשעה.

וגם כן יראו ההבדל העצום שיש בין יראי השם בית ישראל הנקראים עובדי השם ושומרי מצותיו לאומות העול' העובדים לאלהים אחרים הפך מה שהיו אומרים שוא עבוד אלהים ומה בצע פי שמרנו בריתו וזהו טעם הפל.

וכאן פלל הפסוק ישראל ואומות העולם ולכן חזר לכלול אותם בפסוק הנמשך והיו כל זדים וכל עושי רשעה קש ולהט אותם היום הבא. וכן תמצא בילמדנו אמר הקב"ה לישראל בני הווי זהירין במצות ואתם נוטלין שכר שלא תאמרו על חנם אנו יגעים ואנו

עובדין והאומות שעובדין לעבודה זרה עתקו גם גברו חיל יש לכם לראות מה ביניכם לבינם.

משל למטרונה שהיתה לה שפחה פושית עמדה בלילה ועשתה מריבה עם מטרונ' ואמרה אני לבנה ממך אמר' המטרונ' אמרי מה שאתמבקשת שהוא לילה יבא היום ואנו יודעים מי שחור ומי לבן.

כך א"ה אומרים בנו אלהים חפץ אומרים ישראל יבא הבקר ואנו יודעים במי יחפץ שנה' אמר שומר אתא בוקק. באותה שעה וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא.

וכתיב ושבטם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו. ראה נא איך רבותינו ז"ל פירשו הפסוק באופן עצמו שפירשתי והוא הפירוש האמיתי.

וכן ישראל נקראו עבדים למקום וכמו שאמר הכתוב כי לי בני ישראל עבדים ואומות העולם עובדי פסל המתהללי באילני עליהם הכתוב אמר לאשר לא עבדו. וכן תרא' בפ"ק דר"ה שלש כתות ליום הדין ואמרו פושעי ישראל בגופן ופושעי א"ה בגופן יורדין לגהינם ונדונין בה י"ב חדש לאחר י"ב חדש גופן פלה ונשמתן נשרפת ורוח מפוזרת ונעשין אפר תחת פפות רגלי הצדיקי שנה' ועפותם רשעים כי יהיו אפר תחת פפות רגליכם.

ואף שכבר יחשב מזה סיוע לדעת הרמב"ם שהנבוא' הזאת על עונשי הגהינם הבא אחר המנות בעולם הנשמות נאמרה כבר תירוצ' הרמב"ן שגם ביום דין התחיה יתיה ענין י"ב חדש באשר ישובו עוד פעם אחרת לעוצם חטאתם ליענש ועתה אחרי אשר יצאנו מהמבוכה הזאת והוכחנו שיום הדין יתיה כללי לכל בני העולם.

ראוי להתיר הספקות אשר העיר הרב יצחק אברבנאל והרי"ל בספר הפונות שלו. וזה כי אם הנפשות כבר קבלו עונשם בדין השני ועברו שכעה עדנין על הנשמה ואחר כך כמה גלגולים למה לה לחזור להיות' נדוני' ביום הדין הגדול.

ואשיב ואומר כי הדין הכולל הזה והדרישה והחקירה לא יובן באלו שכבר מימי רבים מתו וקבלו שכרם או עונשם אבל מאלו שקרוב ליום התחיה נפטרו לעולמם שיתאחר דינם עד התחיה כדי שיראו הפל יושר המשפט האלהי.

והודיעונו חז"ל שאף גם זאת בהיותם הרשעים בארץ עליהם נגזרה המשפט השני מהי"ב חדשי'. וכמו שאחר המו' הרשעי' נחתמים לאלתר לקבל עונשם בגהינם י"ב חדשים כך כל אלו שימותו קרוב ליום הדין שם בגוף ונפש לעין פל ידונו ויענשו ויתיה משפטן של רשעים בגהינ' י"ב חדש.

והצדיקי' מיד נגזרי' לחיי' ואיש מרעהו יפרדו אלה לחיי עולם ואלה לתרפות ולזראון אבל אלו שקבלו עונשם או שכרם ביום הדין הב' לאחר המנות בנדאי שלא יכנסו פעם אחרת בדין הג' כי הקב"ה רב חסד מטה כלפי חסד ולא ענה מלבדו ניגה בני איש.

ועם זה נחה שקטה השאלה העצומה הזאת שהעירו הרבני' הללו. ומה שאמרו רז"ל פושעי ישראל בגופן ופושעי אומות העולם יורדין לגהינם ונדונין בו י"ב חדש אמת ויציב ומיום התחיה מדברים ועליהם נאמר ועפותם רשעים וכו'.

אָבֵל זֶה יוֹבֵן כְּמוֹ שְׂאֵמֶרְתִּי מִפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שְׂיָמוּתוֹ קָרוֹב לְתַחֲיָהּ וְדֹלָא פְּהֶרְמַב"ן שְׂיָשׁוּבוּ עוֹד פְּעַם אַחֲרֵת לְגִיְהֵנָם אֱלוֹ שְׂמִימִים מֵתוֹ וְכִבֵּר קִבְּלוּ עוֹנְשָׁם כִּי זֶה יִהְיֶה נֶגֶד הַיּוֹשֵׁר הָאֱלֹהִי וְחִסְדּוֹ כִּי גָבַר עָלֵינוּ.

וְהַדַּעַת הַזֶּה רְאִיתִי צָדִיק לִפְנֵי בְּעֵינָי הַזֶּה וְרָאוֹי לְכָל אֲשֶׁר בָּשָׂם יִשְׂרָאֵל יִכְנֶה לְקִבְּלוֹ בְּסִבָּר פְּנִים יָפוֹת. וְכִפִּי זֶה יִהְיֶה תְּכֵלִית הַתַּחֲיָה כְּדִי שֶׁהַצְּדִיקִים בְּגוֹף וְנִפְשׁ יֵרְאוּ בְּחֹשִׁיָהֶם הַגְּשָׁמִיִּים גָּמוּל הַרְשָׁעִים וְהוּא אוֹמְרוֹ וְשָׁבְתָם וְרָאִיתָם בֵּין צָדִיק לְרָשָׁע וְכְמוֹ שְׂאֵמֶר יִשְׁעִיהוּ וְיִצְאוּ וְרָאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפּוֹשְׁעִים בִּי.

וְהַרְשָׁעִים גַּם הֵם יֵרְאוּ בְּעֵינֵיהֶ' הַגְּשָׁמִי' שְׂכַר הַצְּדִיקִי' וְתִגְמוּלָם וְיִתְקַנְיִם בִּינֵיהֶם הַשְׂכָּר הַנִּפְשִׁי אֲשֶׁר בּוֹ הָיוּ מְסֻפְּרִים בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְלִבִּי אוֹמֵר לִי כִּי אִזְ כָּל אֶחָד יִפִּיר אֶת בְּנָיו קָרוֹבָיו וּמְיֻדָּעָיו וְיִחַד יִשְׁמַחוּ עַל רֹב שְׁלוֹה.

וְהָאֵל הַרְחֵמֵן הַחֹשֵׁב מִחֻשְׁבוֹת לְבַלְתִּי יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדַּח יִטְהַר וַיִּכְבַּס כְּתָמִי הַעֲוֹנוֹת בְּגִלְגוּלִים וּבְגִיְהֵנָם כְּדִי שְׂיִתְתַּקְּנוּ כְּמַעַט כָּלָם לִפְנֵי בּוֹא הַיּוֹ' ה' הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא וְלִמְעַן יִהְיֶה הַפֶּל שְׂמֵחִים וּמְתַעַדְנִים כְּמוֹ שְׂאֵמֶרוֹ חַז"ל כָּל יִשְׂרָאֵל יַח לְהֵם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא.

כִּי אֵיךְ יִהְיֶה הָאָב שְׂמַח בְּרֵאוֹתוֹ הַבֵּן יִקִּיר לוֹ בֵּין לְהַבִּי הָאֵשׁ בְּעוֹנָשׁ עֲצוּם וְאֵיךְ לֹא יִתְגַּלְגְּלוּ רַחֲמָיו עָלָיו אוֹ עַל אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר כְּאֵהֶבֶת נִפְשׁוֹ אֵהֶבֶה אִם הַנְּאֻהֶבִים בְּחַיֵּיהֶם בְּמוֹתָם לֹא נִפְרְדוּ.

אָבֵל הָאֵמֶת שֶׁהַקַּב"ה בְּרוֹב חִסְדּוֹ יִנְקֶה וְיִטְהַר כָּל הַנְּשָׁמוֹת כְּמַעַט כְּדִי שְׂיִזְכּוּ לַחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְעַל זֶה נֹאמֵר כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לְהֵם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא.

וְיִצְאוּ מִזֶּה הַפֶּלֶל הַשְּׁלֵשָׁה שְׁזָכְרוּ חַז"ל וְהֵם פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְכְמוֹ שְׂאֵמֶר יִשְׁעִיהַּ הַפּוֹשְׁעִים בִּי וְכו'. וּבְעֵבֹר שְׂיִדְעֵתִי שְׂחֻקְמַת הָאָר"י גְּבַרְהָ כְּמַעַט עַל כָּל הַהֲרִי' הַגְּבוּהִים וְכִבֵּר נִשְׁבַּעְתִּי בְּדַבְרֵי הַמְּקַנְבְּלִי אֲשֶׁר כָּל יָקָר רֵאֲתָה עֵינָם גְּמַרְתִּי בְּלִבִּי שְׂדַעְתִּי אֲשֶׁר חִשְׁבֵתִי לִי הוּא עֲצָמוֹ דַּעְתּוֹ הַצּוֹדֵק שֶׁל הָרַב בְּאֲשֶׁר אָמַר כִּי יוֹם הַדִּין יִהְיֶה לְאוֹמוֹ' הָעוֹלָם בְּלִבָּד וְלֹא לְיִשְׂרָאֵל.

וְרִצּוֹנוֹ שְׂאִז כְּבָר עַל יְדֵי גִלְגוּלִים וְיִסּוּרִין מְמַרְקִין יִהְיֶה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַדְרָגָה רְאוּיָה לְזִכּוֹת כִּי חֵלֶק מִחֻלְקֵי הָעוֹלָם הַבָּא וְלָכֵן לֹא יִדּוֹן רוּחָם עוֹד לְעוֹלָם בְּשָׁגֵם כְּבָר קִבְּלוּ עוֹנְשָׁם. וְכֵן הַדִּין וְהַנְּקָמָה יִהְיֶה לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם.

וְהַמַּעַט מִפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שְׂמַתוֹ בְּפִשְׁעָם וְלֹא תִהְיֶה עַל עוֹנָם וְעַדִּין מִחֻזִּיקִים בְּמַרְדָּם כְּלֹא הֵם חֹשִׁיבִין וְלָכֵן לֹא הַנְּפִירָם. וְאִם תֹּאמַר וּמָה יִהְיֶה מֵאֱלוֹ שְׂיָמוּתוֹ קָרוֹב לְתַחֲנִי' וְעַדִּין ע"י גִלְגוּלִים אוֹ יִסּוּרִין לֹא קִבְּלוּם עוֹנְשָׁן וְאִינָם נִכְלָלִים בֵּין פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל.

אֲשִׁיב שֶׁהַדִּין נוֹתֵן שְׂתַחַת הַזְּמַן הָאֲרוֹךְ שֶׁל מִשְׁפָּטָן יִקְבְּלוּ עוֹנָשׁ כָּל כֹּף עֲצוּם וּמִן־פְּלֶג בְּזִמְן קָצֵר שְׂיִהְיֶה אִיכוֹת הָעוֹנָשׁ תַּחַת כְּמוֹת הַזְּמַן כְּדִי שְׂיִזְכּוּ לַחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְהַדְּבָרִים הָאֵלּוּ הֵם סְתוּמִים וְחֻתוּמִים וְכָרוּף הַיּוֹדֵעַ אָבֵל דְּבָרֵי נְכוֹנִים וּמִן־שָׁרִים וְרֵאוּיָם שְׂכָל יִשְׂרָאֵל יִקְבְּלוּם: וּמָמָה שְׂנַבֵּא דְנִיָּאל ע"ה וְרַבִּים מִיִּשְׁנֵי אֲדַמַּת עֶפְרָיִם יִקִּיצוּ אֵלָה לַחַיֵּי עוֹלָם וְאֵלָה לְחַרְפוֹת וּלְדַרְאוֹן עוֹלָם.

שפטנו שאז יתחיל העולם הבא אחר התחיה אשר בו המשפילים יזהירו כזוהר הרקיע ויתענגו הצדיקים בעדון כפל ועצום. שם ינפו לסעוד' הגזכרת בפרק ערבי פסחים באומרם חז"ל עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים ביום שיגמל חסד לזרעו של יצחק ונותניו פוס של ברכה לאברהם לברך וכו'.

שם עתיד הקב"ה פדאיתא בפרק הספינה לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של לוי ויתן שניאמר יכרו עליו חברים ואין פירה אלא סעודה שניא' ויכרה עליו פרה גדולה ואין חברים אלא תלמידי חכמי' שניא' חכרין' מקשיבי' לקולך השמיעני.

וראיתי מי שהאמין שהסעודה הזאת ובשרו של לוי ויתן הכל כפשוטו ממש וכמו שהקב"ה נתן לישראל במדבר המן לחם אבירי' המזכר את הלב כף לעתיד לבא יאכלו מן הדגים מבשרו של לוי מן העופות הבר יוכני.

ומן החיות הארציים הנקראת בהמו' שהם מאכלים דקים ונפים להיותם תכונה לזכר הגוף והחומר ולחדד השכל כדי שפנקל ישיגו ידיעת הבורא ויתבוננו בנפלאות הטבע והמלאכים עד שיגיעו לידיעת השכלים היותר עליונים והספירות הנעלמות.

אמנם לא מחשבותי מחשבותיהם שפכר העידו ולא פחשו המקובלים שענין הסעודות האלו הכל משל ורמז לסעודה השכלית שהיא לנפש והיא החכמה הרמה והסודות המנפלאות אשר שם ישיגו הנפשות הנכבדות ואשר בהם יתעדנו בעדון עצום ונפלא.

וכבר אמרו רז"ל בפרק חלק כל הנביאים כלם לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה. והגם שהרמב"ם ז"ל סובר שכל מה שנתמצא אצל רז"ל מענין העולם הבא רצונם מעולם הנשמות הבא אחר המות לא נוכל להכחיש שגם עולם התחיה פנו במקומות רבים בשם העולם הבא וכן אמרו בסנהדרין מנין שהקב"ה מחיה מתים שניא' חיים כלכם היום מה היום כלכם חיים אף לעולם הבא כלכם חיים.

ר' חסדא רמי פתיב וחקרה הלכנה וכתוב ויהי אור הלכנה פאור החמה לא קשיא פאן בעה"ז פאן בעולם הבא כל האומר שירה בעה"ז זוכה ואומרה לחיי העולם הבא. דור המדבר חיים הם לעולם הבא.

ובמס' חולין אמרו אין לה כל מצוה הכתובה בתורה שמתן שכרה בצדה שאין תחית המתים תלויה בה שניאמר והארכת ימים לעולם שכלו ארון שהוא העה"ב. ובספרי נקיצות היא תשיחה לעולם הבא.

כי שפע ימים ינקו זו ימה של חיפה שגנוז לצדיקים לעולם הבא. ובמסכת ברכות תנו הרואה קברי ישראל אומר והוא עתיד להקים אתכם בעולם הבא.

והעולה על פלגה בבראשית רבה אמרו פשם שיצירתו בעולם הזה כף יצירתו בעולם הבא. בעה"ז מתחיל בעור ובבשר וגומר בגידי' ובעצמות וכו'.

ואלו המקומות לא נוכל לפרשם באופן אחר. וכף יובן הלשון שהורגלו בו פלוני מזמן לחיי העולם הבא.

וכן הר' בהע"ק עשה פשרה בין הרבנים האלו באמרו שלפעמים קראו רז"ל עול' הנשמו' בשם עוה"ב ופעמים עולם התחיה הגם שכפי האמת גם ימות המשיח נקראו

בלשון רז"ל עולם הבא פאָשר הוכיח מאיזה מקומות הרב בעל יפה תואר בבראשית רבה פְּרָשָׁה י"ב סי' ט"ו.

נדָבָר שָׁאִין בּוֹ סֶפֶק הוּא כִּי פֹאָשֶׁר מְדַבְּרִים מֵעֲנִין הָעוֹלָמוֹת כֻּלָּם אִזּוּ מִקְדִּימִים עוֹלָם הַנְּשִׁמוֹת וְקוֹרְאִים אוֹתוֹ בְּשֵׁם עוֹלָם הַבָּא כְּמוֹ שֶׁתִּרְאֶה בַּתְּפִלָּת יוֹצֵר שֶׁל שִׁבְתָּ אֵין עָרוּף לָהּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה אֵין זוּלָתָהּ מִלְכְּנוּ לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא וְאַפְסֵי בִלְתָּהּ גּוֹאֲלֵנוּ לִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ וְמִי דוֹמָה לָהּ מוֹשִׁיעֵנוּ לַתְּחִיַּת הַמֵּתִים וְהַטַּעַם הַיּוֹתוֹ סְמוּךְ תְּכַף וּמִיד אַחַר הַמְּנוֹת וְאַשְׁרֵי לוֹ רֵאשׁוֹנָה יִסְעוּ: וְלֵעֲנִין אִם הַקְּמִים בַּתְּחִיָּה יְמוֹתוֹ רֵאֵה נָא מַה שֶׁכָּתַב הָרַב רַבֵּינוּ בְּחַיִּי בְּפִרְשֵׁת וַיִּלְךָ וַיְכַבֵּר כְּתַבְתִּי עַל זֶה בְּאַרְבָּנֹכַי בְּסִפְרֵי אֲשֶׁר חִבְרַתִּי וְאֵינוּ מְכוֹנֶת זֶה הַסֵּפֶר.

וְדִי לָנוּ לַעֲת עֲתָה לַהוֹדִיעַ אֵיךְ הָרַב הַנִּחְמָנִי וְרַבְּנֵי צָרְפַת וְגַם רַבִּים מַחְכְּמֵי סְפָרַד הָאֲמִינוּ שֶׁהַקְּמִים הֵם לֹא יֵאָכְלוּ וְלֹא יִשְׁתּוּ וְלֹא יִקְבְּלוּ הַנְּאָה גְּשָׁמִית אֲבָל יִתְעַנְּגוּ מִזֵּיו הַשְּׂכִינָה בְּגוּף וְנִפְשׁ כְּמוֹ שֶׁמְצִינוּ בְּמִשְׁחָה כְּשֶׁעֲמַד בְּהָר אֲרַבְעִים יוֹם וְאַרְבָּעֵי לַיְלָה לְחֵם לֹא אָכַל וְיָמִים לֹא שָׁתָה.

וְזֶה מְסִפִּיק לְפִי כְּנוֹנַת הַמַּאֲמָר. וְהָאֵל בְּרַחֲמָיו יִפְתַּח לְבָנוּ בְּתוֹרָתוֹ וַיֵּאִיר מַחְשַׁבְּנוּ כִּי עִמּוֹ מְקוֹר חַיִּים וּבְאוּרוֹ נִרְאֶה אוֹר: נִשְׁלַם הַמַּאֲמָר הָרֵאשׁוֹן.

בְּרוּךְ מְרוֹם מְרֵאשׁוֹן. הַמַּאֲמָר שְׁנֵי הַפָּרָק הָרֵאשׁוֹן פּוֹרֵץ גְּדֵר אֶלְכֶסְנֶדֶר הַפְּרוּדוֹסִי בְּמַהוּת הַנִּפְשׁ.

וּמוֹדָה אֵיךְ הַנִּרְבּוּנֵי לֹא הִבִּין כְּנוֹנַת הַרְמַב"ם וְשֶׁקָרַע עֲנָה בְּאַחֲיוּ. מִן הַתּוֹרָה מִן הַנְּבִיאִי וּמִן הַכְּתוּבִים הוֹכַחְנוּ בְּמַאֲמַר הַקּוֹדֵם הַהִשְׁאָרוֹת הַנִּפְשִׁי וְשֶׁהַנְּשָׁמָה הַטְּהוּרָה גְּזוּרָה מִמְּקוֹר הַחַיִּים.

נִרְחִיב עֲתָה הַדְּבוּר בְּכָל הַשְּׁאֵלוֹת אֲשֶׁר יוּכַל הַמְּעִיָּין לְשָׂאוֹל בְּעֲנִין הַנִּפְשׁ מִיּוֹם הַבְּרָאָה עַד יוֹם הַעֲלוֹתָהּ עַל רוּם הַמַּעֲלוֹת בַּתְּחִיַּת הַמֵּתִים וְיַעַן שֶׁהַשְּׁאֵלָה הַיּוֹתֵר עֲמֻקָּה וּמְכַבְּדָת הִיא יְדִיעַת גְּדֻרָה.

וְכִמוֹ שֶׁאֲמַר הַחֶכֶם דָּעוּ נִפְשׁוֹתֵיכֶם תִּדְעוּ אֱלֹהֵיכֶם וְהִיא כְּמוֹ יְסוּד וּבְסִיס לְכַלְנֶה. נִשְׂאֵל רֵאשׁוֹנֵי עֲצָם הַנִּפְשׁ מַה הוּא כִּי יְדִיעַת מַהוּתָהּ וְנִתְיַבֵּן גְּדֻרָה הוּא הַדְּרָף שֶׁיִּתְבָּאֵר בּוֹ הַשְּׁאֵרוֹתָהּ.

וְיַעַן שֶׁמְצִאתִי הַרְבֵּה דְעוֹת בְּדָבָר הַנִּנְי אֲצִיעַ לְפָנֶיךָ הַיּוֹתֵר מְפֹרָסֶמֶת בְּקוֹצוֹר הַמְּבֻקָּשׁ מִמֵּנִי וְאַבְרָר הַבֵּר מִתּוֹךְ הַפְּסוּלָת כְּדִי שֶׁיִּתְאַמֵּת הַסְּבָרָה הַנְּכוֹנָה. וְאַתְחִיל וְאוֹמֵר.

הִנֵּה אֶלְכֶסְנֶדֶר הַפְּרוּדוֹסִי גְּדֵר שֶׁהַנִּפְשׁ הִיא כַח וְהַכְּנָה בְּלִבָּד לְקַבֵּל הַמְּוַשְׁפָּלוֹת אֲשֶׁר בָּם תִּתְאַשֵּׁר אַחַר הַמְּנוֹת וְתִדְבֵק בְּשִׁכְלֵי הַפּוֹעֵל. וְנִמְשָׁכוּ אַחֲרֵינוּ רַבִּים אֲשֶׁר שָׁתוּ מִי הַתְּרַעְלָה הַזֹּאת וְכֹאשֶׁר הַתְּבוֹנָנִתִי בְּדַבְּרֵי אֲמַרְתִּי בְּלִבִּי עַתָּה לַעֲשׂוֹת לָהּ וְלִסְלַק מֵעֲלֵי אֵת הַכְּפִירָה הַזֹּאת הַהוֹרֶסֶת פִּינוֹת וְעֵיקָרֵי תוֹרָתֵנוּ וְיָשָׁל אֶפְרוֹן גְּדֵרוֹ וְשִׁכְנוּ נַחֲשׁ.

וְעֲתָה אֵיךְ חֶכֶם וְנָבוֹן הַסֵּתֶפֶל וְתִרְאֶה שֶׁאַרְבַּע מֵרְאוֹת נִגְעִים נִמְצְאִים בְּמִצְפּוֹנֵי לְבָבוֹ וְטָמָא טָמָא אֵל עַל יְקָרְאוּהוּ. הֲלֹא הֵמָּה רֵאשׁוֹנָה כִּי בְּאוֹמְרוֹ שֶׁהַנִּפְשׁ הִיא כַח וְהַכְּנָה בְּלִבָּד נִשְׁבַּע בְּנִפְשׁוֹ שֶׁהִיא הוֹנָה בְּהַתְּהוּוֹת הָאָדָם וְזוֹ הִיא כְּפִירָה גְּדוֹלָה בְּתוֹרָתֵנוּ יַעַן אֲנַחְנוּ קֵהֵל עַדֵּת

ישראל מאמינים שהנפש לא תצא כצאת שאר הצורות התחתונות מפח הזרע ולא מפח החומר ושווי הרפכותו כי כל הנפשות נבראו קודם הנית הגופים ובאות לו לאדם מחוץ כפאשר הוכחנו במאמר הראשון פ"א.

וכך הודה גם פן ארסטו אף שרשע וחוטא במאמר הב' פ"ג מספר בעלי חיים ובמקומו' אחרים מספריו. ותמהתי מהרב משה אלבלידה שייחס הדעת המגונה הזו לר' אהא בס' ראשית דעת מ"א כלל א' פ"ב וז"ל.

ונראה שזו היא פונת חז"ל ברבה וזה תואר דבריהם. דעו כי ה' הוא אלהים הוא עשנו ולא אנחנו וגו' ר' יהודה ברבי סימון ור' אהא ר' יהודה אמר דעו כי ה' הוא אלהים הוא עשנו ולא אנחנו בראנו את נפשותינו לא כפרעה שאמר לי יאורי וגו' ור' אהא אמר הוא עשנו ולו אנו משלימין את נפשותינו ע"כ.

הנה ר' יהודה פי' הכתוב פכתבו ואמר ולא אנחנו באלף לרמזו כי אין הנפש מתהויל בנו מעט מעט על ידי השפלתנו אבל שהאל ית' ברא אותה קודם בואה תוך הגוף וז"ש ולא אנחנו בראנו וכו' הרי שחושב שהנפש היא שקל נבדל עומד בעצמו אמנם ר' אהא נראה שחושב כדעת האחרים שחושבי שהאדם בעצמו הוא העושה והמשלים אותה כי היא אינה רק הכנה ולכן קרי ולו בני"ו לרמזו כי שלמות נחמימות הנפש היא בדינו ואנחנו העושים ויהי' פונת הכתוב לומר שהוא ית' עשנו כי לפי האמת הוא תקן אותנו בזאת ההכנה כדי שמצדה אנחנו נהי' שלמים אחר כך וזה שאמר ולו אנחנו משלימים ויהיה מלת עשנו כמו ולא עשה שפמו.

ע"כ דברי החכם הנז' וסיים דבריו באומרו הנה א"כ מצינו לרז"ל חולקים בזה הדרוש ומי הוא פדאי להכריע. ושאר לי מארני' כי שקר ענה באחיו וטובה היתה לו השתיקה בזה אבל לא עליו תלונתי בלבד כי אם על רוב האחרוני' באשר כך היא דרך ליחס אינה דרוש או מחלוקת הנמצא בין ילדי נכרים מטוב ועד רע לרז"ל ולא חשבו כי אם ראוי לדון את כל האדם לכף זכות כ"ש וכ"ש לרז"ל אשר מפיהם אנו חיים ודבריהם דברי אלהים חיים.

ובפרט אין ראוי לדונם לכף חובה כפאשר דבריהם סובלים פירוש אחר בענין המאמר הזה ודעתי שהם חולקים על ענין האנשר שמצד א' יראה שתלוי באדם באשר צריך שיתעורר מעצמו לחשובה ומעשים טובים וכמאמר משה ע"ה ושבת עד ה' אלהיה וכתוב קחו עמכם דברים ושובו אל ה'.

ומצד א' יראה שאין פח ויכולת באדם להתדבק בבוראו לא במחשבתו ותשובתו כי אם על ידו וכמו שאמר השיבנו ה' אליה ונשובה והכל אמת. כי ראשונה צריך שיתעורר האדם בחפצו לעשות המצוה ולתורה ולמעשי' טובי' ואחר ההתעוררות הזו היצא ממנו לנהו הסיוע האלהי וכן אמרו רז"ל הבא ליטהר מסייעין אותו כי הבא ליטהר הוא המתעורר אל הטהרה מעצמו כי אז מסויעין אותו מן השמים.

ולכן היה דעת ר' יהודה כי ה' האלהים הוא עשנו ולא אנחנו בראנו את נפשותינו ולזה האנשר הנפשיי תלוי בו יתעלה וכמו שאמר הנביא והקרבתיו נגש אלי. ודעת ר' אהא שהאנשר תלוי באדם ולכן קרא בניו ולו אנחנו משלימים את נפשותינו יען הוא הוא

המתחיל במצוה והכל אמת ומשמעות דורשין איפא בינייהו ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי אלא בפ' הפסוק פי א' פירש כפי הפתיב והא' כפי הקרי.

ונחזור לענייננו הראשון מוסכם הוא כפי כל חכמי ישראל שאין הנפשות נבראות בעת הנית הגופים אלא בתחלת הבריאה כמו שאוכיח עוד בע"ה וכן היה דעת גם פן גדולי הפילוסופים הקדומים שהאמינו ונמשכו אחר קבלת רבותינו ז"ל פהרמיס טרימיגישטו פיתאגוראש אפלטון וזולתם וזהו הנגע הראשון הנמצא בדעת אלכסנדר הנזכר.

שניה לו באומרו שהיא פח והכנה בלבד ונמשך מזה שהיא נפסדת בהפסד הגוף באשר אין לה מעצמה הרוחניות וכל הנה נפסד וכבר הוכחנו במאמר הקודם ואוכיח עוד במאמר השלישי בראיות גמורו' ביטול הדעת הנה ואיך הנשמה' הטהור' אשר נפח אלהי באדם היא אלהית ונצחית לעד ולעולמי עולמי': השלישית היא פהה ותחתיה תעמן' הבהרת כי באומרו לקבל המושפלות אשר בם תתאשר אחר המנות הורה שהמושפלות הנקראים אצלו שכל נקנה הוא הדבר הנשאר והמתקנים אחר המנות.

ויצא מזה שהמושפלות הנקנות מהאנשים השלמים ואשר נתן אלהים בלבם חכמה ודעת הן הנשארות אחר המנות ושהשכל הנקנה הוא הנצחי לא זולת. והדעת הנה הורס עקרי הדת וזה שפכל התורה פלה נאמר ושמרתם לעשותה ושמרת ועשית ובנין אב לכלם כי המצוה אשר אנכי מצוה לא נפלאה היא ממך וכו' כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו הורה כי השי"ת אינו מבקש מהאדם נפלאות וגדולות ממנו ושיהיו פלם חכמים מחופמים ונתרצה בדברים האפשריים ובעשית המצות אשר יד כל אדם יחתום כי הדת נתנה לכללות העם ולא לבד לאנשי הדעת והתבונה.

וכבר אמרו רז"ל שכל טוב לכל עושיהם ללומדיה' לא נאמר אלא לעושיהם וכנוי עושיהם שם אל פקודי השם ית' הנזכרים למעלה. ובמקום אחר נמנו וגמרו שהתלמוד גדול שמביא לידי מעשה.

ואם הסיבה התכליתית מן הד' הסיבות אשר זכרו הפילוסופים הכי נכבד אתה רואה ששמו החלק המעשי תכליתי לעיוני. ובפרקי אבות אמרו פל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת.

ואמרו עוד לאהמדרש הוא העקר אלא המעשה. וכבר הוכחנו גם פן במאמר הראשון שכל העושה מצוה א' מטיבין לו בעולם הבא יען אין מנפין לו מעונותיו פלום וכל הזוכה לעושה מצוה א' קנה לו סניגור א' לעולמי עולמים.

וזולת זה אם יעלה על הדעת שהמושפלות בלבד הם הנשארות אחר המנות הנצחיות חיי העולם הבא לכל חכם ללב ואמין פח בחכמות החצוניות אף שלא מבני ישראל המה. והפילוסוף וסיעתו ממי שאין לו לא תורה ולא מצות יהנה שנה לטובה עם מי שהוא מאנשי התורה והפתוב צוח אשרה ישראל מי כמוה עם נושע בה'.

ובמקום אחר ישראל נושע בה' תשועת עולמים. ומה שאמרו רז"ל חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא אינו סותר המונח כי כבר נודע שאלו הם שומרי ז' מצות בני נח ומקיימים על ידם קצת מצות התורה ועם פל זה אינם עולים למדריגת העם אשר

בְּחַר ה' לְנַחֵלָה כִּי הָאֲנֹשֶׁר וְהַהֲצִלָּתָה הַתְּכֵלִיתִית לֹא תִוָּשָׁג כִּי אִם בְּאַמְצָעוֹת הַתּוֹרָה וְעַקְרֵיהָ וְלֹא יִשְׁתַּתֵּף עִמָּה הַמְּאֲמִין וְהַיִּבְלִיתִי מֵאֲמִין הַחֶכֶם יִהְיֶה אוֹ סָכֵל.

וְעוֹד שְׁכַפִּי הַדַּעַת הַזֶּה הֶחְסִיד וְהַצְדִּיק אֲשֶׁר לֹא זָכָה לְעִיּוּבֵיּוֹת וְהַמְּוַשְׁלָוֹת יָמוֹת וְנַפְשׁוֹ הִיָּתָה לְשִׁמָּה פְּרָגַע. וְהִרְשָׁע וְחוֹטָא אִם נִתְעַצֵּם שְׁכָלוֹ בְּמִוֶּשְׁלָוֹת יִחְיֶה וְתִתְעַנֵּג בְּדָשָׁן נַפְשׁוֹ וְהַשְׁכָּל יִנְגַּד הַדְּבָרִים הָאֵלֹו.

אֲשֶׁר עַל כֵּן הָאֲמַת יוֹרָה דְּרַכּוֹ שְׁאִין הַשְׁכָּל הַנִּקְנָה הוּא הַנִּשְׁאָר אַחַר הַמְּנוֹת אֵלָא הַנִּפְשׁ הַנִּצְחִית נִרְה' נִשְׁמַת אָדָם: עוֹד נִגַּע א' תְּבִיט בְּמֵאֲמָרוֹ וְהִתְחַרְוֹן הַכְּבִיד וְזֶה בְּאִוְמָרוֹ וְתִדְבַק בַּשְׁכָּל הַפּוֹעֵל וְהוּא כְּפִי דַעַת בֶּן סִינָא וְאִבְנוֹחֶמֶד סוֹף הָאֲצִילוֹת בְּאֲשֶׁר מֵהֵאִין סוֹף ית' יִשְׁתַּלְשְׁלוּ הַנִּבְדָּלִים זֶה מִזֶּה דְרָךְ עֲלָה וְעֲלוּל עַד בְּנֹאֵם אֵל קִצָּה הָאֲצִילוֹת וְשֶׁהוּא הַשְׁכָּל הַנִּזְכָּר.

וְהַצּוּרָה הַזֹּאת הַשְׁפָּלָה שְׁבִצּוֹרוֹת הַנִּבְדָּלוֹת הִיא הַנִּקְרֵאת אֲצֵלָם שְׁכָל הַפּוֹעֵל. וְהַחֲבֵר בְּשֵׁם הַפְּלוֹסוֹפִים מֵאֲמַר ה' סִי' ד' קָרָאוּ שְׁכָל פּוֹעֵל אֱלֹהֵי מִשְׁכִּיל נוֹתֵן הַצּוּרוֹ' וְכִסִּי' י"ב קָרָאוּ שְׁכָל כַּלְלִי'.

וְדַבֵּר עַל אוֹדוֹתָיו הַרְלֵב"ג בְּמֵאֲמָר הַשֵּׁשִׁי חֶלֶק ב' מְסַפְרוֹ מִלְחָמוֹת אֱלֹהִים וְהַחֶכֶם לְטִיף בִּס' שַׁעַר הַשְּׁמַיִם שַׁעַר א' פְּרָק ט"ו וְכִס' גְּנִזֵי הַמְּלֶךְ פ' כ"ד וְהַחֶכֶם הָאֱלֹהִי יִש"ר מִקְנֵדִיאָה בִּס' נוֹבְלוֹת חֶכְמָה דָף י"ז וְכִפִּי דַעַתוֹ הַמְּפֹרָשׁ שֶׁל אֶלְכְּסַנְדֵּר הַפְּרִדוֹסִי הַנִּזְכָּר כֹּל הָאֲנֹשֶׁר אֲשֶׁר חָנַן הָאֱלֹהִים אֶת עַבְדּוֹ הוּא שְׁיִתְדַבֵּק שְׁכָלָם בַּשְׁכָּל הַפּוֹעֵל הַזֶּה וְכֵאֲשֶׁר שְׁכָלִי בְּנִי אָדָם נִדְבָקִים בּוֹ הוּא גֹן עֲדָנָם וְהַתְּמַדְתָּם הַנִּצְחִית, וְזֶה שְׁקָר גְּעוֹר כִּי כְּבָר הוֹכַחְנוּ בְּמֵאֲמַר רֵאשׁוֹן שְׁאִין הַדְּבָקוֹת אֵלָא בְּשִׁי"ת כְּמוֹ שְׁכַתְּבַת בְּתוֹרָתוֹ וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלַכֶּם הַיּוֹם.

וְכַתִּיב וְבוֹ תִדְבַק. וְבַדְּבָרֵי גַעִים זְמִירוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁוֹבַע שְׁמַחוֹת אֶת פְּנֵיהָ.

יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵיהָ. צְמָאָה נַפְשִׁי לֵאלֹהִים לֵאלֹהֵי חַי מְתֵי אָבִא וְאַרְאָה פְּנֵי אֱלֹהִים וְכֵאֲלָה רַבִּי כְּלָם מְעִידִים וּמְגִידִים שֶׁהַדְּבָקוֹת הוּא בְּשֵׁם כָּל א' וְא' כְּפִי זְכוּיֹתָיו וְהַשְׁגָּתוֹ.

וְעוֹד שְׁאִם נִנְיַח הַדְּבָקוֹת הַזֶּה בַּשְׁכָּל הַפּוֹעֵל יִהְיֶה הָאָדָם עִמּוֹ דּוֹמָה לְגַרְמִי' הַשְּׁמִימִיִּים עִם הַנִּבְדָּלִים הַמְּנִיעִים וּמָה הַהִפְרָשׁ בֵּין זֶה לְזֶה: וְחֶכְמֵינוּ ז"ל הִסְפִּימוּ שֶׁהוּא בְּרִיָּה בְּפִנֵּי עֲצָמָה וְשְׁאִין מִשְׁתַּתֵּף בְּבְרִיאָתוֹ עִם שׁוֹם א' מֵהַנִּבְרָאִים וְאִין זוֹלָתוֹ שְׁיִהְיֶה מְוֹרָכָב מִגּוֹף וְנַפֶּשׁ.

אֲשֶׁר עַל כֵּן זֹאת רָאוּי לְכָל אֲשֶׁר בְּשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכְנָה שְׁיִכְרַח מִן הַדַּעַת הַמְּגוֹנָה הַזֶּה וְאֵל תִּאֲבָה לוֹ כִּי שְׁבַע תּוֹעֵבוֹת בְּלִבּוֹ: אֲמַנָּם רָאוּי שְׁתַּדַּע שֶׁהַנִּרְבּוּנִי בְּפִירוֹשׁ הַמּוֹרָה חֶלֶק רֵאשׁוֹן פ' ס"ח כְּתַב ז"ל.

רַבִּינוּ מִשֶּׁה עָלָיו הַשְּׁלוֹם הֵלֶךְ בְּעַקְבוֹת אֶלְכְּסַנְדֵּר בְּזֶה הַדַּעַת וְהֵאֲמִין שֶׁהַנִּפְשׁ הִיא פֶחַ וְהַכְּנָה בְּלִבָּד ע"כ. וְלִכְאוּרָה כְּדָ נִרְאָה מְדַבְּרֵיו כִּי הֵלָא בְּפָרָק מ"א מְסַפְרוֹ הַנִּכְבָּד מוֹרָה הַנִּבְנוּכִים חֶלֶק רֵאשׁוֹן בְּשִׁתּוּף שֵׁם נָפֶשׁ ז"ל וְהוּא גַם כֵּן שֵׁם הַנִּפְשׁ הַמְּדַבְּרַת כְּלוֹמַר צוּרַת הָאָדָם וְהוּא שֵׁם הַדְּבָר הַנִּשְׁאָר מֵהָאָדָם אַחַר הַמְּנוֹת וְהִיָּתָה נַפְשׁ אֶדְוִנִי צְרוּרָה וְכו'.

וּבְפָרָק א' מִשְׁמוֹנָה פְּרָקִיו בְּאֵר עוֹד כְּוִנְתּוֹ בְּאוֹמְרוֹ. דַּע שֶׁזוֹ הַנִּפְשׁ הָאֲחַת אֲשֶׁר קָדַם סְפוּר כַּחוֹתְמָהּ וְחִלְקִיָּהּ הִיא כְּחֵמֶר וְהַשְּׁכָל לָהּ צוּרָה וְכִשְׁלֵא הַגִּיעַ לָהּ הַצּוּר' יִהְיֶה כְּאִילוֹ מְצִיאוֹת

ההכנה בזה לקבל הצורה ההיא לבטלה וכאילו היא מציאות הבל והוא אמרו גם בלא דעת נפש לא טוב רוצה לומר שמציאות נפש שלא תגיע אליה צורה אבל תהיה נפש בלא דעת לא טוב וכו'.

ובהלכות תשובה פ' ח' פתב ז"ל כל נפש האמורה בענין זה אינה הנשמה הצריכה לגוף אלא צורת הנפש שהיא הדעת שהשיגה הבורא ית' כפי פחה והשיגה הדעות הנפרדות ושאר המעשים והיא הצורה שביארנו ענינה בפרק רביעי מהלכות יסודי התורה שהיא הנקראת נפש.

ושם ביאר ענינה באמרו שהיא הנפש המצויה לכל נפש חיה שבה אוכל ושותה. ואמר שאין הנשמה הצריכה לגוף היא הנשארת אבל תפסד בהפסד הגוף והדבר הנשאר מהאדם הוא השכל לבד שהיא צורה לנפש והשכל לבדו הוא הנשאר אחר המות שהיא צורת האדם השלם לא החומר שהיא הנפש הצריכה לגוף.

יראה מדבריו שהנפש היא דבר אחד והשכל הנקנה הוא דבר אחר כמו שכתבנו. אמנם בהשקפה הנאותה הראויה לאנשי הדעת והתבונה בנדאי שהנרבוני לא ירד לסוף דעתו של הרב ולא הבין דבריו.

וצדקו דברי בעל הט"ה שלום בפ' ג' ממאמר השמיני באומר פי ח"ו לא האמין הרב שהנפש תפסד בהפסד הגוף פי הלא הוא בחלק ג' פרק נ"ז פתב ז"ל. פונת כל התורה שני דברים והם תקון הנפש והגוף.

אמנם תקון הנפש הוא שינתנו להמון דעות אמתיות כפי יקלתם. וכן פתב בפרק כ"א ז"ל.

עד פי פשיבא האיש השלם בימי' ותקרב למות תוסיף ההשגה ההיא תוספת עצומה ותתרבה השמחה בהשגה ההיא והחשק למנושג עד שתפרד הנפש מהגוף אז בעת ההנאה ההיא וכו'.

יראה מהמאמרים האלו שסובר הרב שהדעות אמתיות שהם השכל הנקנה הם דבר אחד והמקבל היא הנפש המתקנת בסידרתם וממה שאמר שתפרד הנפש מהגוף יראה שלא תפסד באבודו.

ואם כן הוא דעת הרב לא תנגד לאמת פי לא נוכל להבין מדבריו שהנפש שהיא פח והכנה לקבל המושפלות תאבד באיבוד הגוף אלא שתשלם בצירתה שהיא השכל הנקנה פי אז תתעלה במדרגה עליונה ותשאר לעד ותחבר ותשאף שממה כל זמן שהפח שיש לה לקבל המושפלות לא יצא לפועל.

ולכן הביא ראיה לדבריו מפסוק גם בלא דעת נפש לא טוב לא אמר שתפסד אלא שלא קנה לה הטוב והשלמות תכלית בריאתה וכמו שאמר המשורר אדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו.

וכן פתב בתשובת שאלה ז"ל ומה שהספימו חכמי יון וחכמי המערב בנפש שהיא צורה בלא גולם ולא גוף אבל טוהר וגזרה ומקור הדעת ואינה צריכה לגוף לפיכך לא תאבד פשיבא הגוף אלא עומדת בעצמה וקיימת כמלאך וחונה באורו של עולם והוא עולם

הבא עכ"ד ויניען שְהַנְפֵשׁ עֵצָם א' מְקַבֵּל כָּל הַפְּחוֹת הַנְּמַצָּאוֹת בַּגּוֹף כְּמוֹ הַפֶּחַ הַמְדַמָּה וְהַחוּשׁ הַמְשׁוֹתֵף וְהַמְשַׁבֵּיין וְהַזֹּכֵר גִּזְרֵי הָרֵב שֶׁהַפְּחוֹת הָאֵלוֹ יֵאָבְדוּ בְּאֵבֹד הַגּוֹף אֲמַנְם הַפֶּחַ הַשְּׂכֵלִי שְׁאִינוֹ צָרִיף לְכָלִי גוֹפִיין בְּעֵצָם לֹא יִפְסַד בְּהַפְסַד שְׁאֵר הַפְּחוֹת הַצָּרִיכִין לוֹ.

הַרְאִיתִיהָ אִיף הַנְּרַבּוּנִי לֹא כִּינּוֹן לְדַעַת הָרֵב וְהוּא לֹא כִּן יִדְמָה וּלְכַבּוֹ לֹא כִּן יִחְשׁוּב. וְאַתָּה תִּחְזָה ל"ן תְּבוּן אֲשֶׁר בְּדַבְרֵי הָרֵב נִשְׁבַּע וְלֹא הִמִּיר בְּסִפְרוֹ רוּחַ חַן פֶּתַח ו"ל.

וְדַע שֶׁהַשְּׂכֵל הָעֵינּוּנִי בְּכָלִל הוּא תִּקּוּן הַנְּפֵשׁ פִּי כְּכַר בְּיָאֵרוֹ הַחֲכָמִים שֶׁהַשְּׂכֵל לֹא יִכְלֶה בְּכָלֹת הַגּוֹף בְּעֵבֹר שְׁאִינוֹ צָרִיף לַגּוֹף וְכו' וְאָמַר עוֹד וְהַשְּׂכֵל הַמְעַשֵּׂי בְּכָלִל הוּא קוֹדֵם בְּטַבַּע וְקוֹדֵם בְּזִמְן לְשְׂכֵל הָעֵינּוּנִי בְּעֵבֹר שֶׁהוּא תִּקּוּן הַגּוֹף וְהָעֵינּוּנִי הוּא תִּקּוּן הַנְּפֵשׁ.

וְאִין סִפְקָ שְׂאֵם לֹא יִשְׁלִים אָדָם צָרְכֵי עֲמִידָתוֹ הַנְּשַׁלְמִים בְּכַח הַשְּׂכֵל הַמְעַשֵּׂי הַרְאִישׁוֹן וְכִן אִם לֹא יִרְחִיק מִן הַמְדוֹת הַמְּגֻנָּוֹת וּמִהַבְּלֵי הַתַּעֲנוּגִים הַגּוֹפְנִים אֲשֶׁר יִרְחַק מֵהֶם בְּכַח הַשְּׂכֵל הַמְעַשֵּׂי הָאֲחֵרוֹן לֹא יוּכַל שְׂכָלוֹ לְצַאֵת מִן הַפֶּחַ אֶל הַפּוֹעֵל וְהִנֵּה הוּא בְּהֵמָה בְּצוֹרֵת אָדָם אַחַר שֶׁנְּפֵשׁ הָאֲנוּשִׁית אֲשֶׁר לוֹ לֹא תִשְׁלִים תְּכֵלִית פְּעוּלָתָה עכ"ד.

הִנֵּה בְּאוֹמְרוֹ תִּקּוּן הַנְּפֵשׁ וְכו' הוֹרָה שְׁאִין הַנְּפֵשׁ נִפְסַדֵת וְאִיף הָאֲנוּשֶׁר וְהַצְּלָחָה הָאֲנוּשִׁית תְּלוּי בְּמַדוֹת וּבְדַעוֹת הַנְּכֻלָּלִים בַּתוֹרָה הַקְּדוּשָׁה דְּכֹלָא בְּהָ. וְאֲשֶׁר בְּהָ אֶפְּיֵלוֹ מִקְטָנֵי הָעַם יוֹדְעִים מִמְּצִיאוֹת ה' מִיַּחֲדוֹ וְהַשְּׂגָחָתוֹ וּמִשְׁאָר הַיְסוּדוֹת וְסוּדוֹת הַבּוֹרָא יוֹתֵר מִכָּל מֵה שְׁרָאוּ הַפִּילוֹסוֹפִים הַקְּדֻמוֹנִים אֲשֶׁר לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה עִם כָּל חֲכָמָתָם וְכַבֵּר הַשִּׁיב אֲנִקְלוֹס לְאֲדַרְיָאנוֹס הַקִּיסָר דְּדוֹדוֹ וְהוּבָא בְּשִׁמּוֹת רַבָּה וְאִיף לֹא אֶהְיָה מֵא' מֵהֶם אִם אֶפְּיֵלוֹ הַקְּטָן שֶׁבְּהֶם יוֹדֵעַ יוֹתֵר מִהַגְּדוֹל שֶׁבְּאֲנוּמוֹת פִּי הוּא יוֹדֵעַ מֵה שֶׁנִּבְרָא בְּיוֹם א' וּבְיוֹם ב' וְכו' וְכָל מֵה שֶׁבְּרָא הַקַּב"ה בְּכָל א' וְא' מִשְׁשֵׁת יְמֵי בְּרָאשִׁית מֵה שֶׁנִּתְעַלֵּם מֵעֵינֵי הַפִּילוֹסוֹף הַגְּדוֹל אַרְסֵטוֹ.

וְעַל כֵּן בְּדוֹד הוּא אוֹמֵר מְצוֹת ה' נֶאֱמָנָה מִחֲפִימַת פְּתִי. וְדִי בְּזָה לְהִרְחִיק מֵעֲלִינוֹ הַדַּעַת הַנְּפִסַד הַזֶּה וְהֵשֵׁם יְאִיר עֵינֵינוֹ וְיִדְרִיף בְּדַרְף הַיְשָׁרָה נִפְשָׁנוֹ: פֶּרֶק הַשְּׁנִי מִדֵּה הַדַּרְף אֲשֶׁר בַּחֵר לוֹ הָרֵב בַּעַל עַקְדָת וּמִבְטַל סְבָרָתוֹ.

גַּם הָרֵב הַפּוֹלֵל יִצְחָק עֲרַמָּה בְּסִפְרוֹ הַמְּתוֹאָר עַקְדָת יִצְחָק בְּשַׁעַר הַשְּׁשִׁי שְׁלוֹ דָּבָר עַל עֵינֵן הַנְּפֵשׁ וּמֵהוֹתָהּ. וְכֹאֲשֶׁר חֲקַרְתִּי לְדְרוֹשׁ וּלְתוֹר לִי מִנוּחָה אֲמַרְתִּי בְּלִבִּי מִי יִתֵּן שֶׁהַשְּׁעַר הַזֶּה יִהְיֶה סְגוּר לֹא יִפְתַּח וְאִישׁ לֹא יָבֹא בּוֹ וְיִפָּה אֲמָרוֹ רז"ל לְפּוֹם גְּבִרָא שֶׁבְּשֵׁתָא וְכָל אָדָם כּוֹזֵב.

הֲלֹא כֵה דְבַרְיוֹ הַנְּפֵשׁ הִיא כַח אֹ הַכְּנָה מְקַבֵּל הַתַּעֲצָמוֹת נִבְדָּל בְּמַעֲשֵׂה וּבְעֵינֵן וְזֶה פִי בַתְּחִלַּת עֵנִינָה וְהוֹיָתָה עִם הַגּוֹף יִצְדָק עָלֶיהָ שֵׁם הַפֶּחַ וְהוּא הַתְּנוֹאֵר שֶׁתְּאָרוּהָ קֶצֶת הַפִּילוֹסוֹפִים כְּאֶלְפִסְנִדָּר וְסִיעָתוֹ שְׁאֵמֵר שְׁאִינְנָה דְּבָר בְּפוֹעֵל זוּלָתִי הַכְּנָה וְהוּא הָאֲמַת הַגְּמוּר פִּי זֹאת הִיא הַתְּחִלָּה וְהַכְּנָה וּשְׁלֵמוֹת רֵאשׁוֹן לְקַבֵּל שְׁלֵמוֹת אַחֲרוֹת בְּזָה אַחַר זֶה עַד שֶׁתּוֹשְׁלֵם לְגַמְרֵי.

וְזֶה פִי כְּאֲשֶׁר יִנְרַגֵּל זֶה הַפֶּחַ בְּאוֹתוֹ הַשְּׁלֵמוֹת הַרְאִישׁוֹן שֶׁהוּא טְבָעֵי אֵלָיו עִם הַחֲרִיצוֹת וְהַזְרִיזוֹת בְּיִנְשֶׁר הַמְעַשֵּׂים וְהַפְּעוּלוֹת וְיִתְרַבָּה לוֹ הַכּוֹסֵף וְהַתְּשׁוּקָה לְצַאֵת מִהַמְּחִיצָה הַהִיא וְלַעֲלוֹת בְּמַעֲלוֹת הַחֲכָמָה וְהַמְדַע אֲזִי בְּקַע פְּשַׁח אֲוֵרוֹ לְחַדֵּשׁ עָלָיו כְּדַמוֹת הַנְּיָה שְׁנִית רוּחַנִית וְיִנְשַׁפַּע עַל הַפֶּחַ הַהוּא אֲשֶׁר אֲמָרְנוּ רוּחַ מְמָרוֹם.

ואתה קרא המשפיע שהוא כבוד נברא או שכל הפועל או כמו שתרכזה ואנחנו בשם ה' אלהינו נזכיר ואליו יתברך מיחסו הכל כמ"ש נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה ונאמר כי רוח מלפני יעטוף ירצה כי הוא הנותן על ידי ההרגל רוח נכון עד אשר יתעצם הפח שהוא הראשון עם זה השפע האלהי המחדש אליו התעצמות רב והוא הולך ומתחזק עד היותו עצם רוחני נבדל בלתי נפסד בהפסד הגוף כלל מה שלא היה זה אפשרי בכת שהוא כמו שהיה ראשונה אצל החומר שהוא כלל ואתה קרא ההתעצמות הזו בשם שכל נקנה אם תרצה כי הענין הוא שפבר נתחדש בכאן מציאות עצם נבדל שלא היה כן מתחלה כאשר הנחנו.

ואין להפלא אם בריאה יברא ה' אותה על זה האופן יותר ממה שנפלינו אם היא ברואה ועומדת מששת ימי בראשית כמו שחשבו ההמון. ואולם כאשר הורגלה הנפש בשלמות השני הרגל נמרץ ויעלה בפעולות אל מעלת החסידות והזריזות והענין ובהפלט העיון אל השגת האמתיות בנמצאים כפי מה שיסבול חק המדרגה שהוא ולא עצרהו לאות או עצלות או הסת או פתוי אל הבלי העולם ודמיונותיו בעת שהוא יוסיף ה' שנית ידו להשפיע על הנפש הזאת שפע יותר נכבד רוחני בשיעור גדול ועצום מן הראשון עד שיתעצם התעצמות יותר יקר ונעלה ויהיה קורבתו אל העלה הראשונה בשיעור יותר מןפלט עד אשר יעלה אל מעלת הנבואה ויחדשו אותות בשמים ובארץ והיה המוכן שהוא איש או אשה אלא שהשלמות בכמו זה השיעור נמצא בנקבות על המעט ובחולשה אשר המדרגה הזאת מהשלמו' נתיחדה לאנמתנו הקדושה ולא לזולתם מהאנמות כמו שאמר אדון כל הנביאים ונפלינו אני ועמה מפל העם וכו'.

ובהגיע הנפש ממדרגה אל מדרגה אל זה השיעור מהמעלה כבתתואר באותו תואר שתארוהו חז"ל כשהורגלו לומר עליה שהיא אלהית ושהיא חצובה מכפסא הכבוד ושמה תשוב בסוף כמ"ש והרוח תשוב אל האלהים.

ועל זאת המדרגה שמו חז"ל נשמותיהן של צדיקים סבה לכל הנמצאות. ואמרו ערבות שבו נשמותיהן של צדיקים ונשמות ורוחות שעתידין להבראות.

ע"כ קיצור דבריו והפלה שהנשמה ההווה באדם פשייתה היא פח והכנה לבד וההתעצמות הנכבד עושה בו רוחם להבדילו משאר הבעלי חיים להשיב נפשו מני שחת לאור באור החיים כי אז מתעל' מנפש הוו' ונפסד לרוח נבדל ונצחי ומרו' לנשמה ואז ראוי שתשרה עליו השכינ'.

ובאופן הזה לפי דעת הרב גם המפרי' חק השכל והתורה נותנים לנפש מציאות רע ומקולקל נכון ומעומד בקבל העונש והצער המזומן לרשעים במקום דינם והוא מה שאמר המשורר לב טהור ברא לי אלהים מפלל דאיכא טמא.

ועתה קורא נבון פקח עיניו וראה איך הרב ז"ל הלך בעקבות אלכסנדר כאשר הוא עצמו הודה ולא בוש בקראו לנפש פח הכנה. וראה איך סתר דברי הקבלה האמיתית שהנשמות נבראו מששת ימי בראשית טרם תבאנה אל הגופות ויחס הדעת הזו להמון.

ואף שהוסיף בגדר המעשיה באמרו במעשה ובעיון לשתף לבעלי המעשה התורני בשלמות הזו ולתת מקום לעונש הרשעים בגיהנם בהתעצמות הרע ורוע מעלליהם כבר

הוכחתי בִּטְוִיל הַדַּעַת הַזֶּה וְשֶׁהוּא פְּנֵגֵד הַמְקַוֵּבֵל בְּאֻמָּתָנוּ וְאֻמָּנָה גַּם הוּא לְחֻזַּק סְבָרָתוֹ עִמּוּדָיו עֲשֵׂה לֹו מִמְדַּרְשׁ הַנְּעֻלָּם לְהִרְאוֹת שֶׁהַנְּשֻׁמָּה הַהִנּוּה בַּעַת פְּטִירָתוֹ שֶׁל אָדָם אֵינָה הַנְּשֻׁמָּה שֶׁיִּתְהַנּוּה בְּבְרִיאָתוֹ יַעַן מִתְחַלְלָה תְּנוּחַת עָלָיו הַנֶּפֶשׁ וְאַחַר כֵּן הָרוּחַ וְאַחֲ"כ הַנְּשֻׁמָּה כַּנֶּזְכָּר וְ"ל: וְעַתָּה פְּדִי לְקַרְר וּלְיִשָּׁב דַּעַת כָּל תּוֹרְנֵי בְּעִנְיַן הַתְּעַצְמוֹת נֶפֶשׁ הָאָדָם עַל זֶה הָאֻפֹן כְּמוֹ שֶׁנִּתְקַרְרָה דַּעַתִּי בּוֹ אַחַר שֶׁאֶלְצַנִּי עוֹצֵם הַמְּבוּכִי עָלָיו כַּאֲשֶׁר כָּתַבְתִּי.

רְאִיתִי לְכַתּוּב הַנֵּה מִהַמְדַּרְשׁ הַנְּעֻלָּם מַה שֶׁיִּאֲמָתְהוּ אֶצְלִי בְּלִי שׁוּם פְּקֻפּוּק הֵלֵא הוּא כְּמִן עִמְדֵי בְּפָרְשַׁת תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְכו' עַל זֶה הַדְּרוֹשׁ עֲצָמוֹ. תְּנִינָן בְּמִתְנִיתָא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹסֵאי זִמְנָן לְמֵאֲרִי מִתְנִיתָא לְמִיכַל בְּסַעוּדָה רַבָּה דַּעֲבַד לְהוּ וְנִחָא כָּל בֵּיתָא בְּמֵאֲנֵי דִיקָר וְאוֹתִיב לְרַבָּנָן בְּהַאי גִיסָא וְהוּא לְהַאי גִיסָא וְהוּהוּ קָא בְּדַח טוֹבָא א"ל מַאי בְּדִיחּוּתָא דְמַר יוֹמָא דִּין מְשַׁאֲרָא יוֹמִין.

אָמַר לְהוּ דִּיּוֹמָא דִּין נִחָא נִשְׁמָתָא קְדִישָׁא עֵילְאָה בְּד' גַּפִּין דְּחִינּוּתָא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרִי וּבְהַלּוּלָא דָא יְהֵא לִי בְּדִיחּוּתָא שְׁלִימָתָא וְכו'. וְהֵאָרִיכוּ שָׁם מְאֹד בְּזֶה הָעִנְיָן וּלְקַצֵּר אֲנִי צָרִיף וְאֶזְכּוֹר מֵהֶם לְבַד זֶה ת"ר אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן פִּזִּי זִמְנָא חֲדָא הוֹינָא אֲזִיל בְּאוֹרְחָא וְאַרְעָנָא בְּהַהוּ טוֹרָא דְכִפּוּר קְרָדוֹ וְהוּוּ גַבְרִי בְּדִיחֵי בְּחוּלְקָהוֹן וּבְאִי' תְּמָן לִילֵיא דְשַׁבְּתָא וְנִפְקִי שַׁבְּתָא וְחִזִּית לְאוֹשְׁפִיזָאֵי דְהַהוּ בְּעֵי לְמִשְׁכַּב עִם דְּבִיתְהוּ קָם הַאי מְהַאי גִיסָא וְצָלִי וְקַמְתָּ הַיָּא מְהַאי גִיסָא וְצַלְתָּ.

אָמְרִית לְהוּ מַאי צְלוּתִיכּוֹן בְּשַׁעֲתָא דָא. אָמְרוּ לֹו עֵינְדָא דִּידָן לְזוּגִיָּה מְשַׁבְּתָא לְשַׁבְּתָא וּמְצַלִּינָא צְלוּתִנָּא קַמִּי הַקב"ה דִּיהַב לָן בַּר לְמַפְלַח פְּוֹלְחָנִיָּה בַּר דְּחִיל חֲטָאִין בַּר דִּיעֲבִיד פְּקוּדוֹי וְלֹא יִסְטִי מְאוֹרְחָא דְאוֹרֵינִי לִימִינָא וּשְׁמֵאֵלָא.

אָמְרִית לְהוּן יְהֵא רַעְנָא דִּיהֵא לְכוּן בְּעוֹתִכּוֹן דְּהֵא לְשׁוּם שְׁמִים קָא עֲבַדִּיתוּן. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי אַחֲזִי אִפִּי שְׁכִינָה דְלִבְתֵּר יוֹמִין אַרְעִית תְּמָן וְאַשְׁכַּחִי הַהוּא בְּרָא דְאִיתְּלִיד לְהוּ וְהוּא בַּר שְׁבַע שָׁנִין חֲמָא לִי בְּבֵיתָא וְלֹא צָבִי לְמַלְלָא עַמִּי א"ל אַבּוּי זִיל לְקַמִּי גַבְרָא רַבָּה דָא.

אָמַר לִיהֵ מְסַתְּפִינָא לְאִישְׁתַּעוּיָיָה בְּהַדְּנָה וְלֹאֲתַקְרָבָא עַמִּיָּה דְלֹא יִדְעָנָא אִי אִית בִּיָּה נִשְׁמָתָא קְדִישָׁתָא אִי לֹא דְהִכִּי אוּלְיָף לִי מוֹרֵי יוֹמָא דִּין דְכָל מֵאֵן דְלִית לִיהֵ נִשְׁמָתָא קְדִישָׁתָא אֲסוּר לְאִישְׁתַּעוּיָיָה בְּהַדְּנָה וּלְהַתְקַרְבָּא מִיָּה.

אָמַר לִיהֵ חֶסֶד וְשְׁלוֹם דְגַבְרָא רַבָּא חֲפִימָא דְדָרָא הוּא קְרִיב גַּבְאִי וְלֹא סְפוּק לְמַלְלָא עַמִּי. אָמַר לִי אֲנָא חֲכִימָא דְנִשְׁמָתָא חֲדָתָא הִיא בְּהֵ מִיּוֹמִין וְלֹא אִינְדִּיקָא בֶּן מִיּוֹמָא דְנִפְקַת לְעַלְמָא.

אָמְרִית לִיהֵ כֵּן הוּא דְרַוּוֹק הַנִּית כְּדַלְעִית דְאִיתִיהִיבַת בִּי נִשְׁמָתָא. אָמַר לִי יִדְעִית נֶפֶשׁ חַיָּה דְאָמַר קָרָא דְהוּא מִן אַרְעָא וְהֵא נֶפֶשׁ חַיָּה לְמָה.

אָמְרִית אִימָא בְּרִי. אָמַר לִי מוֹרֵי דְהֵיא נֶפֶשׁא דְאַפִּיקַת אַרְעָא וּמִן אַרְעָא אִיתְּגַזִּירַת אֲבָל הִיא חַיָּתָה לְהַתְנַעֲנַע לְכָאן וּלְכָאן כְּמָא דַּעֲבָדִין בְּעִירָא וּרְחִישָׁא אֲבָל לִית בָּהּ סְכְלָתְנוּתָא וְחֲכָמָתָא בְּפוֹלְחָנָא דְקב"ה דְלֹא אִיתְּבְרִי אֵלָא לְבַעִירָתָא וּלְחִיָּתָא לְאִיתְּנַעֲנַעָא בָּהּ בְּלֹא סְכְלָתְנוּ וּלְאִישְׁתַּצָּאָה כַּד תִּיפּוּק בְּהַאי הַבְּלָא דְפִנְמָא.

אמרית ליה מאן רבך. אמר לי רבי אלכסנדראי אמרית ומאי לעית יומא דין אמר לי האי קרא דכתיב ראשית חקמה יראת ה' כף אמר רבי אלכסנדראי מהו חקמתו של הקב"ה וכו' עד אומר לך עושיהם לעושה המצות ביראה בתחלה עד שינגיל עצמו לעשו' מאהבה.

אמרתי לו מה שמך אמר ני אהבה. אמרתי לו מאי אהבה וקראתי עליו אהבת עולם אהבתי נאנא חמית וזכינ' למיחמי לרב אדא ברי וסחינא ליה האי ע"כ.

וסיים מאמרו באמרו ועתה ראו כמה פללו אלו המעשים הנפלאים כל מה שפוננו אליו מהדרוש הזה ממציאות זה הנפש באדם בכלל על האופן הנזכר. ואחר התעצמה בשלמים מהם באותו ענין מההתעצמות אשר תארנוהו ועם שלא הונזרו בכאן כל שלשה חלקים על הדרך אשר הנתנו אין ספק שזכרום במקומות אין מספר.

עכ"ד: ועתה קורא ידיד ראה נא איך ראיתו לא לעזר ולא להועיל יען פנונת רבי שמעון בן יוחאי כמה שאמר יומא דין נחתא נשמתא קדישמתא לאליעזר ברי הוא לומר שבו ביום נתוספא קדושה עליונה יתירה לנשמתו של בנו שלא היה לה מקומו.

והוא הוא מה שאמר שהוא ינוקא לר"ש בן פזי כי האדם פשיגילד עץ השדה וכסוס כפרד אין הבין עד אשר יגדל ויוכנו כלי הנשמה ולכן פשיגילד עץ השדה ובמעשים טובים אז יערה עליו רוח ממרום ויחבה יתרה נודעת לו מקדושה וטהרה לא שיהיה נשמה חדשה חלילה.

וכן כתבו בס' הזוהר זכאה חולקיהון דצדיקיא דאיתדבק נפש ברוח ורוח בנשמה ונשמה בהקב"ה ר"ל שהשלים מתעלה ממדרגה למדרגה עד השיג הדבקו וכן בפרשת תרום' תלת שמהן איקרי נשמת נפש' רוח ונשמה פלהו פלילן דא לזא וכו' ובתקונים פ' משפטים פתוב לאמר שבאדם ימצא נפש רוח ונשמה מאופן חי' וכסא נאם יזכה יותר נותנים לו רוח ונפש ונשמה מאצילות.

הבט נא איך הנשמה מתעלה ממדרגה למדרגה בעשיית המצות ומנפש שהיה בלתי נפסד בעול' הבריאה יעלה עוד מעלוי לעלוי עד היות' נפש מעונם האצילות. וכבר ידעת מה שאמרו חכמי האמת כי כמו שבאדם גשמי יש בו רמ"ח אברים פן הנשמה המתלבשת ברמ"ח אברים אלו יש בה רמ"ח אברים רוחניים.

ואיך פלם מתתקנים ונשלמים ע"י רמ"ח מצות עשה. וזהו מה שאמרו חכמי האמת שהלומד תורה בגדלותו אומרים על נשמתו שהיא נשמתא חדתא שאעפ"י שהיא עצם רוחני אם לא תעסוק בתורה לתהו והבל נחשבת.

ולמען לא תהיה האמת נעדר' הסכת נא ושמע דברי פי חכם חן הרעיא מהימנא בס' הזוהר פרשת פנחס ז"ל. ובשבת תקינו למימר במוסף פתור יתנו לך ה' אלהינו אבל לכל חד מישראל הכי נחית ליה נפש יתרה פפום דרגא דיליה אם הוא חסיד יתבין לי' נפש יתרה פפום דרגא דיליה אי איהו גבור יתבין ליה נפש יתרה ממדת גבורה ואי איהו איש פם יתבין ליה נפש יתרה ממדת אמת ונפש יתרה דא מלכות דאיהי פלילא מעשר ספיראן וכפום מדה דבר נש אם נשיא ישראל או חכם או מבין בחכמ' או בתורה דאיתמר ביה

להבין משל ומליצ' או בנביאי' או בפתובים הכי יתבין ליה נפש יתרה וכו' עד פאן דבריו וכו' תמצא בהרבה מקומות הזוהר ובמדרש רבה אמרו וינפש וי אבדה נפש.

ועתה האם יחשוב הקורא שבשבת נותנין לו לישראל נשמה יתרה בנדאי לא כף עלה במחשבתו של ראשונים. אבל הכונה להודיע איך הנשמה ביום השבת המיוחד לעסק התורה פנוי הלב מעסקי ימי המעשה ומטרדותיו תעלה במדרגה ממתנה נחליאל ומנחליאל במות והתוספת הוא תוספת השפלה והשגה.

ואם כף הוא כבר יצאנו מהמבוכה הזאת פי ח"ו מעולם לא אמרו רז"ל וחקמי האמת שהנפש בתחלת היותה נפסדת ואח"כ משפיע ה' ממרום קדשו הרוח הנצחי כמו שחשב הרב אלא שהנפש עצמה בלתי הונה ונפסדת עם הגוף תעלה מעלוי לעלוי כפי הסניגורים שקנה ע"י המצות שעשה.

ועוד לי נגד הרב שפפי דעתו כל הילדים וקטני ישראל שמתו בקטנותו נפסדים ככהמות יעו לא קנו במעשיהם עדין הרוח הנצחי. וזה סותר דעת רז"ל אשר בהרבה מקומות ובפרט בס' הזוהר קיימו וקבלו שיש להם חלק לעה"ב.

וצא נא וראה מה שאמרו רז"ל בפרק חלק על פסוק זרע יעבדנו ז"ל אימתי תנוקות זוכים לחיי העולם הבא משום ר' מאיר אומר משיודעין לומר אמן הה"ד פסחו שערי יבא גוי צדיק שומר אמונים אל תקרי שומר אמונים אלא שאומר אמונים ואין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן.

וא"ל אבני לרבה דידי ודידך מאי אמר לו אינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא. ובס' הזוהר פ' נאלה המשפטים עמוד ר"א כתי' אתר אית מתתקנא להאי ינוקי דלא חאבו בהאי עלמא דאפי' צדיקי' גמורי' לא יכלין לאתקיימא תמן וקב"ה רחים ואיתדבק בהו ואתקן בהו מתיבתא עלאה דיליה ועליוהו כתיב מפי עוללים וינוקים יסדת עוז.

הנה רואה איך דברי רז"ל מספמים אל האמת שכתבו שהנפש היא רוחנית מתחלת בריאתה ועצם רוחני עומד בעצמו דאי לא תימא הכי איך אפשר שיהיה יתרון לתינוקות של בית רבן שלא הגיעו למדרגת השפלה אלא מעט על אבני ורבא שהיו מגדולי חכמי ישראל אלא שהאמת הוא שמדרגה קטנה בעבודת ה' למי שלא נתלכלך בחטא תועיל יותר מדרגה גדולה למי שנתלכלך בחטא.

וכל הדברים האלו מנגדים דעת הרב. ונשאל עוד מבודו ולמ' לא הזכירו במדרש הנעלם הרוח בעונתו כאשר הזכירו הנפש והנשמה.

והוא פנים קליל באמרו אין ספק שזכרום במקומות אין מספר ולא מצא מענה. סוף דבר כף תקנו לנו אנשי כנסת הגדולה ומותר האד' מן הבהמה אין פי הפל הבל לבד הנשמה הטהורה.

ואם אמת היה הדבר כפי דעת הרב שהרוח הוא עצם רוחני נבדל בלתי נפסד בהפסד הגוף איך אמרו שהפל הבל לבד הנשמה. ואיך יוכלו פלם למקטון ועד גדול לעלות למדרגת הנבואה לשינושפע עליהם הנשמה הזאת.

על פן אִמְרָתִי רְאוּי לְדַחוֹת בְּשִׁפְתֵי יָדִים הַדַּע' הַמְגִנֵּן' הַזֹּאת וּלְחַבֵּק בְּשִׁפְתֵי זְרוּעוֹת דַּעַת רְבוּתֵינוּ ז"ל. הַפְּרָק הַשְּׁלִישִׁי מִתְעוֹרֵר לְהַחְזִיק בְּחֻזְקַת הַיָּד הַרַב סְבָרָתוֹ.

לְמַעַן לֹא יֵאָמֵן מִהַקּוֹרָא שְׁאֵנְחָנוּ מְעַלְמִים עֵינֵינוּ מִהַטְעָנוֹת הַחֻזְקוֹת אֲשֶׁר בָּם אֲשֶׁר וְחֻזְקָן הַרַב בְּעַל הַעֲקֵדָה סְבָרָתוֹ הַנְּגִי אֲצִיעֵם לְפָנֶיךָ וְז"ל. הַא' אָמַר אִם נִיחָה פִּי לְנִשְׁמָה עַל הָעֵנָן הַשְּׁנִי שְׁפִירִשְׁתִּי בְּגֵדֵי הַנִּשְׁמָה הַנְּהַי יִשְׁיִגּוּנוּ בָּהּ סִפְקוֹ עֲצוּמוֹת מִמֶּשׁ שְׁזָכְרוּ הַפִּילוֹסוֹפִים שְׁיֵאֱמָרוּ שְׂאִי אֲפֹשֶׁר לְעֲצֵם נִבְדָּל אֲשֶׁר כְּזֶה שְׁיַעֲתֵק אֶל זֶה הַחֻזְמָר מִחוּץ שְׁכָבֵר הַתְּבָאָר שְׁכָל מִתְנוּעַע הוּא גֶשֶׁם וְזֶה הָעֲצֵם מֵאַחַר שְׁאֵינִי גֶשֶׁם אִי אֲפֹשֶׁר לוֹ שְׁיַעֲתֵק מִמְקוֹמוֹ וְיִתְנוּעַע לְבֹא אֶל זֶה הַחֻזְמָר מִחוּץ.

הַב' וְגַם לֹא שֶׁהַצּוּרָה הַהִיא ר"ל הַנִּשְׁמָה תִּהְיֶה נִסְתָּרָת וּמְכֻסָּה בְּחֻזְמָר הַהוּא עַד הַזְּמַן שְׁתֵּרָאָה בּוֹ. שְׂאֵם כֵּן יִתְחַיֵּב שְׁתִּהְיֶה כֵּן בְּחֻזְמָר אֲשֶׁר נִתְּהֶה זֶה הַחֻזְמָר מִמֶּנּוּ וְכֵן בְּאוֹתוֹ שְׁנִתְּהֶה מִמֶּנּוּ הָרֵאשׁוֹן עַד לְבִלְתִּי תְּכָלִית.

וְיִתְחַיֵּב שְׁיִהְיֶה כָּל הַחֻזְמָרִים הַהֵנּוּ' וְהַנְּפֻסָּדִי בְּעַלֵּי שְׁכָל אֲנוּשִׁי וּבְעֵנָן הַזֶּה נֹאמֵר בְּהַפְסֵד הָאָדָם אִם הַצּוּרָה אִזּוּ הִיא נְעֻמָּתָת מִמֶּנּוּ אוֹ נְחֻבָּאָת וּמְכֻסָּ' בְּחֻזְמָר וְיִגְזְרוּ עַל שְׁזֶה וְזֶה מְבִיטוּל הַג' גַּם אֲמָרוּ קִצַּת אֵלֶּי הִיָּתָה הַנְּפִשׁ נִמְצָאָת קוֹדֵם לֹא יִמְנַע אִם שְׁתִּהְיֶינָה הַנְּפִשׁוֹת אַחְדוֹת אוֹרְבוֹת וְאִם הֵם רְבוֹת כְּאֲשֶׁר לֹא הָיוּ חוּמָרִים וּמְקָרִי' בָּם יִפְּלוּ בָּהֶם הַחֲלוּף הַנְּהַי לֹא יִצְוִיֵּר הַחֲלוּף גַּם לֹא הָאֲחֻדוֹת לְפִי שֶׁהִיא בְּגוֹפּוֹת רְבוֹת.

הַד' אִם הַנְּחָנוּ הָעֲצֵם הַזֶּה נִבְדָּל מִשְׁכִּיל מַעֲצָמוֹ וְנִמְצָא מְזוּלָת חוּמָרוֹ אִיךָ גְּזָרָה חֻכְמָת בּוֹרְאוֹ לְתַת תַּחַת יָדוֹ מְכַשְׁלָת הַחֻבְרָה הַזֹּאת אוֹ הַעֲוִיּוֹב הַשְּׁכוּנָה עִם זֶה הַחֻזְמָר הַנְּתַעֵב וְנִאֲלַח אֲשֶׁר הוּא פּוֹאוֹ תְּמִיד אֶל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע אֲשֶׁר מִמֶּנּוּ תִפְתַּח הַרְעָה נֶה רֵאשׁוּנָה וְלוֹ הַכִּין פְּלִי מוֹת הַפְּסֵד מוֹחֲלֵט בְּחֻבְרָתוֹ לְבֹא בְּאַחַת הַפְּחָתִים אֲשֶׁר עֲלֵיהֶם וְעַל כָּל א' מֵהֶם הוֹעֵד הָעוֹנֵשׁ מֵאֲצִלוֹ וְהַאֲבֻדְתִּי אֶת הַנְּפִשׁ הַהִיא וְכו'.

הַה' זֹאת הַנְּפִשׁ אֲשֶׁר כֵּן הַנְּחָנוּהָ נִמְצָאָת קוֹדֵם הַיּוֹת הַגּוֹפִים. לֹא יִמְלֵט מִשְׁיִהְיֶה שְׁמָה אוֹצְרוֹת מִתְחַלְפִים לְמִסְפַּר הָאֲנוּמוֹת אֲשֶׁר אֲלֵיהֶם נִפְרְדוּ חֲלוּקֵי הָאֲמוּנוֹת מֵאוֹצְרוֹת מִתְחַלְפִים יוֹקְחוּ נְפִשׁוֹת מִתְחַלְפוֹ' לְאוֹמָה אוֹמָה מִהֵן אוֹ שְׁתִּהְיֶה מֵהוֹת הַנְּפִשׁוֹת כֵּלָן עֵנָן א' בְּלִתִּי מִתְחַלְפִי.

וְלַעַג הוּא שְׁיִהְיֶה עַל הָעֵנָן הַא' שְׂאֵם כֵּן יִהְיֶה הַדַּעוֹת וְהָאֲמוּנוֹת טְבַעִיוֹת וְהַכְּרַחֲיוֹת אֲשֶׁר אִי אֲפֹשֶׁר הַהֶפֶךְ מִזוֹ לְזוֹ הַהֶפֶךְ מִמָּה שְׁנֵרָא' בְּנִסְיוֹן בְּכָל זְמַנֵּי הַדַּעוֹת וּמֵה שְׁיִיעַד הַפְּתוּב כִּי אִזּוֹ אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שְׁפָה בְּרוּרָה לְקוֹרָא כָּלֶם וְכו'.

וְגַם הִנֵּה מִהַנְּמַנֵּעַ שְׁיִמְצָא אָדָם בְּלִי דַת וְאֲמוּנָ' בְּשׁוּם זְמַן מַעוֹל'. יִתְחַיֵּב אִם כֵּן שְׁתִּהְיֶינָה הַנְּפִשׁוֹת עַל הָעֵנָן הַב' וְתִשְׁאָר הַתְּלוּנָה רַבָּה לֵאמֹר אִיךָ הַסְּכִימִ' חֻכְמָתוֹ וְצִדְקָתוֹ יִתְב' שְׁתִּהְיֶינָה הַנְּפִשׁוֹת הַזְּכוֹת וְהַבְּרוֹת אֵלֶּה לְחַיֵּי עוֹלָם כְּמוֹ שְׁיִתְחַיֵּב זֶה מִהַנְּתָן אֵלֶּי לְפִלְשֵׁת וְצוּר עִם כּוֹשׁ וּלְיִתֵר הָעַמִּים אֲשֶׁר לֹא רָאוּ אוֹר הַיְשֻׁרָת הַתּוֹרָה הָאֱלֹהִית וְלֹא שְׁמַעוּ אֶת שְׁמַעָה וְאֵלֶּי לַעַם הַקּוֹדֵשׁ אֲשֶׁר תּוֹרַת ה' בְּלִבָּם וְאִין סִפְקָ שְׁדַעַת כָּל אוֹמָה מִהָאֲנוּמוֹת שְׂאֲמוּנַת זוּלָתָה בְּטִלָּה וּמְקִיֵּמַת אִין לוֹ חֵלֶק וְנִחְלָה בְּהַצְלָחָה הָאֲנוּשִׁית כָּלֶל.

הו' ש'אף באומה אחת לבדה לא ימלט מהמצא עול ב'חק נותן נ'שמה לעם עליה חלילה. וזה בש'אלו תהינה נפשות לזכרי' המושלים ברוחם וב'עצמ' ובכל אשר להם ויש ספק בידם לבקש שלמותם ולהגיע עדיו מאין מוחה.

ואלו תהינה לנ'קבות אשר הן חלושות במזגם בכל הפ'עולות השלמות עם הפ'נע' והשתעבד' אל העבודה והשירות התמודי לזולת' אשר הם סיבות עצומות להרחיק מהן כל שלמות והצלחה הרחק מאד מאדם כמו ש'נראה לסיבה זו תפטר אותן תורתנו הקדושה ממצות עשה שהזמן גרמא ע"כ.

עוד האריך הרב והתיר הספקות הנזכרים באומרו כי הנ'שמה הנש'ארת אחר הפ'נות אינה הנ'שמה ש'יתהנה כש'יתהנה האדם ש'זו היא פח והכנה לבד והדבר הנבדל אחר הפ'נות הוא הדבר המתקנים בפועל וכו'.

ואני אביא במשפט בפרקי' יבאו בעזרת האל הטענות הללו וכל א' וא' תעמוד על הפרק ועל מקומה תבא בשלום: הפרק הרביעי לאמת יוציא משפט הנ'שמה הט'הורה ונדרה יתן לאור.

עתה אתה ברוך הי אחרי אשר הדחתי מעלי הסברות הזרות והדעות הנפסדות היותר מפ'ורסמו' בענין הנפש והוכחתי שכל מה שהאמינו בנה הוא בטל ביטול אמיתי אבא נא אליה וברכתיה בדעת הישר והנאות לכל אשר בשם ישראל יכנה ואראה לה איה כל רבותינו ז"ל הראשונים עם האחרונים האמינו באמונה שלמה שהנפש היא עצם רוחני לא פח והכנה ח"ו.

ואתחיל ואומר: הנה הרב ר' סעדיה הגאון במאמר ו' מספרו הנכבד המתואר ס' האמונות אחר שהביא הדעות אשר מצא בבני אדם חולקי' על עצם הנפש מה היא. ז"ל, וכיון שהקדמתי אלה המאמרי' ראוי שאביא המאמר השביעי ואומר.

כי אשר התאמת כי הנפש ברואה בעבור מה שקדמתי מחזיש כל נמצא וא"א שיהיה דבר קדמון זולתי הבורא ומאמר הבורא יוצר רוח אדם בקרבו. אבל הבורא בורא אותה עם שלמות צורת האדם באומרו בקרבו.

ובאשר לא סרו אבותינו נשבעים חי ה' אשר עשה לנו את הנפש הזאת ושעצמה עצם נקי כנקיות הגלגלים ושהיא מקבלת האור באשר יקבל הגלגל ותהיה בו מאירה אבל עצמה יותר דק מן הגלגלים ועל כן היתה מדבר.

ועמדת על זה משני השרשים הגדולים א' מהם המושפל והוא באשר ראיתי מעשה חכמתה והנהגתה מבלתי הגוף וראיתי הגוף ערום מפל זה כהפרדה ממנו ואילו היתה כמו החלקים הארציים לא היה לה דבור באשר אין למאומה מן הגלגל ויתחייב שתהיה עצם דק יותר זך נקי פשוט מעצם הגלגלים.

והשני מדברי הספרי' כי הנפשות הזכות תאוננה כהאור הגלגלים מהפכבים והוא אומר והמשפלים יזהירו כזוהר הרקיע והנפשות הרעות לא תאוננה אף הן יותר פחותות מענין הגלגל הסתם כמו שאמר הן בקדושו לא יאמין ושמים לא יכפו בעיניו אף כי נתעב ונאלח.

וַיִּדְעֵתִי כִּי הַסְּפָרִים לֹא דָמוּ אֵלֶּה בַּגְּלִגְלִים הַמְּזֹהֲרִים וְאֵלֶּה בַּפְּחוֹת מֵהַגְּלִגְלִים סֶתֶם אֵלֶּה
שֶׁהֵיָא מִכְמוֹ זֶה הַעֲצָם: וְהִתְחַבְּרָה הַמְּנֻפְּלָא ר' אַבְרָהָם ו' עֲזָרָא פְּתַב בַּפְּרָשָׁת נֹחַ שֶׁנִּקְרָאת
נְשָׂמָה מִפְּנֵי שֶׁהֵיָא מִן הַשָּׁמַיִם.

וּבְפִי קִהְלֵת עַל פְּסוּק וְהַרוּחַ תִּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים סֹתֵר דְּבָרֵי הָאוֹמְרִים שֶׁהִנְפֵּשׁ מִקְרָה
בְּאוֹמְרוֹ שֶׁהִמְקָרָה לֹא יָשׁוּב. וּבְפִירוּשׁ תְּהֵלִים פְּתַב ז"ל.

הַנְּשָׂמָה וְהַרוּחַ שֵׁם א' לְנִשְׁמַת הָאָדָם הַעֲלִיּוֹנָה הַעוֹמֶדֶת לְעַד וְלֹא תָמוּת וְנִקְרָאת נְפֹשׁ גַּם
רוּחַ בְּעִבּוּר שֶׁלֹּא תִרְאֶה לְעֵין כִּי אִם עִם אֵלֶּה ר"ל כִּי אֵינָה מְשֻׁנָּה אֵלֶּה מִצַּד פְּעוּלוֹתֶיהָ
הַנִּקְרָאִים נְפֹשׁ וְרוּחַ.

וַיִּדְעֵתוֹ בְּזֶה שֶׁמֶן הַנְּשָׂמָה יֵצְאוּ פֶתַח הַהִזְנָה הַנִּקְרָא נְפֹשׁ וְכֹחַ הַהֲרָגָשׁ הַנִּקְרָא רוּחַ אֲבָל הֵיָא
עֲצָם אֱלֹהִי לֹא הִכְנָה לְבַד. וְכֵן פְּתַב בַּפְּרָשָׁת כִּי תִשָּׂא.

וּבַפְּרָשָׁת מְשֻׁפְּטִים קוֹרָא אוֹתָהּ נְשָׂמָה עֲלִיּוֹנָה. וְהַרְמַב"ם בְּהַלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה גִּזַּר גַּם
כֵּן שֶׁהִנְפֵּשׁ צוּרָה בְּלֹא גִּוּף אֲבָל זֹנְהָ אוֹגְזוּרָה מִמְקוֹר הַדַּעַת וְאֵינָה צְרִיכָה לְגוּף
וּלְפִיכָף בְּשִׂיאָבָד הַגּוּף לֹא תִאָּבָד אֵלֶּה עוֹמֶדֶת בְּעֲצָמָה וְקִיּוּמָה כְּמוֹ מִלְּאָף וְנִהְיִית בְּאוּרוֹ
שֶׁל עוֹלָם וְהוּא הַעֵה"ב.

גַּם הֵרַב רַבֵּינוּ זְרַחְיָה הַלְוִי הַפְּלִיא לְדַבֵּר בְּמַהוּת הַנְּפֹשׁ בִּס' הַמְּאוּר ז"ל. בְּמִקְוֹמוֹת רַבִּים
בַּפְּתוּב נִקְרָאת הַנְּפֹשׁ הַחַיָּה כְּבוֹד דְּכָתִיב עוֹרָה כְּבוֹדֵי לְכֵן שְׂמַח לְבִי וַיִּגַּל כְּבוֹדֵי וְכָתִיב
לְמַעַן יִזְמְרָךְ כְּבוֹד וְלֹא יִדּוּם.

כִּי הַבוֹרָא אֵצְלָה עַל הָאָדָם מְכַסָּא כְּבוֹדוֹ. וּבְהִנְתֵּן עֲלָיו מֵהוֹדוֹ.

וְהוּא הַעֲצָם הַנִּכְסָף עַל יְסוּדוֹ כְּמוֹ חֶשֶׁק אֲשֶׁר נִכְסָף לְדוּדוֹ. אַז יִגְלָה אֵלָיו סוּדוֹ בְּדַרְשׁוֹ
הַצִּדִּיק בְּעוֹדוֹ וּבְבִקְשׁוֹ הַנִּכּוֹן בְּכָל נִפְשׁוֹ וּבְכָל מְאֹדוֹ.

וּבְחֻפְשׁוֹ הָאֵמֶת בְּאֲשֶׁר תִּשִּׂים יָדוֹ. כְּדָכָתִיב אִם תִּבְקֶשְׁנָה כְּכֹסֶף וְכִמְטוּנֵי תִחְפְּשֶׁנָּה אַז
תִּבִּין יִרְאֵת ה' וְדַעַת אֱלֹהִים תִּמְצָא.

וְחִסְכָּמִי הַמְּחַקֵּר קָרָאוּ כִּסָּא הַכְּבוֹד גִּלְגַּל הַשֶּׁכֶל וְאָמְרוּ כִּי בְּזֵרוּחַ אוֹרוֹ הוּא אוֹר הַחַיִּים עַל
הַנְּפֹשׁ הַחַיָּה הַזֹּכָה אֲשֶׁר לוֹקְחָהּ מִמֶּנּוּ תִזְהֵר כְּזוֹנֵהר הַרְקִיעַ וְהוּא מֵה שֶׁנֶּאֱמַר וְהַמְשַׁכְּלִים
יִזְהִירוּ כְּזוֹנֵהר הַרְקִיעַ וְגו' עכ"ד.

וְהַרְמַב"ן בְּשַׁעַר הַגְּמוּל פְּתַב ז"ל כִּי הֵיָא קְבֵלַת רַז"ל שֶׁהַקַּב"ה בּוֹרָא נְפֹשׁוֹתֶיהֶן שֶׁל
צַדִּיקִים וְהֵם בְּלִי סֶפֶק רוּחַ זָכָה וְדִקְהָ בְּיוֹמֵר אֵינָה גּוּף וְלֹא נִגְבְּלַת וְלֹא נִגְדָּרַת בְּמִקּוֹם וְלֹא
וְתִפְסָה כְּשֶׁאֵר הַרוּחוֹת שֶׁתּוֹפְסִין אוֹתָם בְּנִאדוֹת אֵלֶּה מִפְּתַת הַמְּלֶאכִים וְנִעְלִית בְּיוֹמֵר אֵין
כָּאֵן מְקוֹם לְפָרֵשׁ כָּל הַמְּוִשָּׁג מִמֶּנָּה.

וְהַפְּתוּב מַעֲיֵד עֲלֶיהָ וַיִּפְחַ בְּאִפּוֹ נְשָׂמַת חַיִּים יֹאמֵר כִּי מִנְּשָׂמַת אֱלוֹהִים נִתְּנָה וְלֹא
מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הַסְּבוֹת וְכו'. גַּם הַמְּלִיץ הַגְּדוֹל ר' יְדַעְיָה הַפְּנִינִי בְּאוֹגְרַת הַהַתְּנַצְלוֹת אֲשֶׁר
לוֹ פְּתַב ז"ל.

וּמִתּוֹעֲלוֹתֶיהָ בְּסוּד הַנְּפֹשׁ בְּטוּל דַּעוֹת רַבִּים שֶׁהִחֲזִיקוּ בָּהֶם רַבּוֹת מֵהַפְּתוֹת תִּחְלָה לְחַלּוֹק
עַל מִי שֶׁהֵאֱמִין כִּי הַנְּפֹשׁוֹת הַנְּשָׂאָרוֹת גּוֹפּוֹת וְנִפְלָה אֲמוּנַת' בְּזֶה עַל פְּנִים רַבִּים. מִהֶם מִי

שְׂמַאֲמִינִים גּוֹפּוֹת מִשְׁתַּמְשִׁים בְּאֵלוֹ הַתַּעֲנוּגִים הַפְּחוּתִים בְּדַרְךְ הַזֹּאת בְּעֲצָמָה אֲשֶׁר נִנְהָגָה בְּעוֹלָה הַזֶּה.

וּמֵהֶם חוֹשְׁבִים זֶה גַם כֵּן אֲבָל פִּי הַשְׁתַּמְשׁוֹת בְּאֵלוֹ הַמְּנַהֲגִים הִיא עַל דַּרְךְ נִפְלְאָה אַחֲרֵת וּמֵהֶם מִי שֶׁסָּלַק מֵהֶם אֵלֹה הַצָּרְכִים וְהָאֲמִינָה גּוֹפּוֹת בְּמִקּוֹם. וּמֵאֵלֹה מִי שֶׁהָאֲמִינָה כְּמוֹ אֵלֹה הַמְּוֹרָפִים מִגּוֹף וְנִפְשׁ.

וּמֵהֶם מִי שֶׁהָאֲמִינָה נִפְשׁ לְבַד אֲבָל הָאֲמִינָה פִּי הַנִּפְשׁ גּוֹף דָּק. וְזוֹלַת אֵלֹה יֵשׁ מִי שֶׁחוֹשֵׁב הַנִּפְשׁ הִיא הַמְּזַג וְהִיא הַעֲרֵךְ הַמְּאֻנָּן מְעִירוֹב הָאֵי־כִיּוֹת הָרֵאשׁוֹנִים אַחֵר פְּעֻלָּם וְהַפְּעֻלָּם קִצְתָם עַל קִצְתָּ וְזֶה חוֹשֵׁב הַנִּפְשׁ מִקְרָה לֹא עֲצָם.

וּמֵהֶם מִי שֶׁאָמַר שֶׁהִיא הַרוּחַ. וּמֵהֶם מִי שֶׁאָמַר שֶׁהִיא הַדָּם וְהַלִּיחֹת וְהַמְּחַקֵּר הָאֲמִינָה בְּזֶה מְבַטֵּל כָּל אֵלֹה הַדְּעוֹת וּמִבְּאֵר בְּשֵׁהִיא אֵינָה גּוֹף.

אֲבָל תְּבַדֵּל מִן הַמְּלֵאךָ בְּשֵׁהוּא נִפְרָד וְשֵׁהִיא מְחַבְּרָת לְגוֹף. וְזֶהוּ הַדְּעַת הַיּוֹתֵר מוֹעִיל בְּאֲמוּנָה שֶׁלְכָל הַדְּעוֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּנִפְשׁ וְהַסְפָּה בְּזֶה מִפְּנֵי שֶׁמִּצִּיאֹת הַמְּלֵאכִים כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ בַתְּחִלַּת הַתּוֹעֵלוֹת הַכְּרַחֵי ג"כ בַּתּוֹרַתְנוּ לְסַבּוֹת וּבִיחוד בְּקִיּוֹם נְבוֹאָת שֶׁאֵר הַנְּבִיאִי וּבְזוֹלַת זֶה וְהַרְחַקַת גְּשָׁמוֹת הַמְּלֵאכֹה מְחַוֵּיבֶת עִם הָאֲמִינָתָם וְיּוֹתֵר נְאוֹת וּמִזֶּה יִמְשָׁךְ הַרְחַקַת הַהִגְשָׁמָה לְנִפְשׁ וְיִהְיֶה קְבוּלָה הַשְּׁלֵמִיּוֹת וְהַשְּׁפַע בְּזֶה יּוֹתֵר אֲפִשְׁרִית וְגַם הַהִשְׁגָּה בָּהּ וְגַם הַשְּׁאֲרוּתָהּ בְּנִצְחִיּוֹת בְּסוֹף עַכ"ד: וְהֵרֵב רַבֵּינוּ חֲסִידָאֵי בְּמֵאֲמָר הַב' ח"ב ז"ל נִפְשׁ הָאֵד' אֲשֶׁר הִיא צוּרְתוֹ הִיא עֲצָם רוּחָנִי מוּכָן אֵל הַהִשְׁפָּלָה וּבִלְתִּי מִשְׁפִּיל בְּפוֹעֵל בְּעֲצָמוֹ.

וּבְהַתְּכֵי הַגְּדֵר אָמַר אֲמַרְנוּ בָּהּ שֶׁהִיא צוּרְתוֹ לְמָה שֶׁבְּהַפְּרָדָה מִן הַגּוֹף נִפְסַד הָאֲדָם בְּדַרְךְ שֶׁלֹּא יִצְדַּק עָלָיו גְּדֵרוֹ. וְאֲמַרְנוּ שֶׁהִיא עֲצָם בְּהִיּוֹת הַצּוּרָה הָרֵאשׁוֹנָה בְּשֵׁם הָעֲצָם מִהַחֲנוּמָר.

וְאֲמַרְנוּ בָּהּ רוּחָנִי לְמָה שֶׁבָּהּ כַּחוֹת הַשְׁתַּמְשׁ בָּהֶם בְּרִצּוֹן זוּלַת חוּשׁ מִהַחוּשִׁים כְּאֵילוֹ תֵּאמַר כֹּחַ הַמְּדַמָּה וְהַזְכָּר וְהַשְּׁפִלִי. וְאֲמַרְנוּ כֹּחַ מוּכָן אֵל הַהִשְׁפָּלָה לְמָה שֶׁנֶּתְבָּאָר מִמֶּנָּה הַיּוֹתֵרָה נוֹשֵׂא לְכֹחַ הַשְּׁכִלִי לְהִיּוֹת נוֹשֵׂא בְּגוֹף בְּאֲמִצְעוֹת הַנִּפְשׁ.

וְאֲמַרְנוּ מוּכָן לְהִיּוֹת כֹּחַ הַהִכָּנָה בּוֹ. וְאֲמַרְנוּ בְּלְתִי מִשְׁפִּיל בְּפוֹעֵל פִּי בְּאֲמַרְנוּ מוּכָן יוֹרָה שְׂאִינוּ בְּפוֹעֵל.

אֵלֹהֵם הֵם דְּבָרָיו בְּקִיצוֹר וְאוּלָּם הֵרֵב בְּעַל הַעֲקָרִים פְּרִיץ גְּדֵרוֹ וְהִנֵּה לְמַרְמֵס וְכֵן כָּתַב בְּמֵאֲמָר הַד' פֶּרֶק כ"ט ז"ל. אָמַרוֹ קִצְתָּ הַחֲכָמִים שֶׁהַנִּפְשׁ עֲצָם רוּחָנִי עוֹמֵד בְּעֲצָמוֹ מוּכָן אֵל הַהִשְׁפָּלָה וְלָזֶה לֹא יִתְכַּן בּוֹ הַהִפְסַד בְּהִיּוֹתוֹ עֲצָם עוֹמֵד בְּעֲצָמוֹ אֲבָל יִקְבַּל תַּעֲנוּג כְּפִי הַשְּׁגָתוֹ בְּהִשְׁפָּלָה.

וְגַם זֶה אֵינוֹ נִכּוֹן לְפִי שֶׁאֵף אִם תִּהְיֶה הַנִּפְשׁ עֲצָם עוֹמֵד בְּעֲצָמוֹ אַחֵר שֶׁהִיא מוּכָן אֵל הַהִשְׁפָּלָה אִם לֹא יֵשׁוּב אֵל הַהִשְׁפָּלָה תִּהְיֶה שְׁלֵמוֹת הַהִכָּנָה לְבִטּוּלָה וְלֹא יִשְׁיֵג אִם כֵּן שְׁלֵמוֹת הַנִּפְשׁ א' מִנֵּי אֶלְף וְאוּלִי לֹא יִשְׁיֵגוּ אָדָם כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ בְּפֶרֶק הַג' מִהֵמָּאֵר הַשְּׁלִישִׁי אֵלֹהֵם אִם לֹא נֵאמַר שֶׁשְׁלֵמוֹת זֹאת הַהִשְׁפָּלָה הוּא הַשְּׁגָתָה הַמְּוֹשְׁפָלוֹ הָרֵאשׁוֹנוֹת וְדָבָר זֶה יִשּׁוּוּ בּוֹ הַצְּדִיק וְהַרְשָׁע וְלֹא עָלָה זֶה עַל לֵב שׁוֹם אָדָם מְעוּלָם.

עַכ"ד.

ועל כן גדר מהות הנפש באופן אחר והוסיף מן דליה שהנפש עצם רוחני מוכן אל
ההשפלה לעבוד ה' ותעלה ולא אל ההשפלה בלבד ולזה פשישים האדם אינה השכל
לעבוד הש"י מצד שישגי אי זו השג' גדול' או קטנה ישגי מצד זה ר"ל השפלת העבוד'
היא מדרג' מה ממדרגו' העה"ב.

הנה נא שמונה נסיכי אדם שרים ונכבדים מבני עמינו מסכימים כלם שהנפש היא עצם
רוחני ובלתי נפסד עם הגוף לא פח והכנה לבד. ואני פפי פננת הספר אומר שהיא עצם
נבדל מחומר נברא מששת ימי בראשית בחיריית להשיג שלמותה ולקבל פרי מעלליה
בעולם הנשמות ובעולם התחיה.

ואמרנו שהיא עצם נבדל מחומר להורות שאינה כשאר הנמצאות אשר בעולם הזה
גופיים וחומרין'. ואמרנו נברא מששת ימי בראשית להוציא מלבן של החושבים
שמתהנה עם הגוף.

ואמרנו בחיריית להשיג שלמותה להבדילה מהמלאכים באשר יש להם נטיה טבעית
לבחור הטוב מבלי שום מונע ולכן הם מתחלת בריאתם על אופן אחד מהשלמות בלי
גרעון ותוספת ואמרנו לקבל פרי מעשיה בעולם הנשמות ובעולם התחיה להיות
שהנשמה לאחר היציאה מן הגוף היא באלו השני עולמות אשר שם השופט כל הארץ
יעשה משפט יגמול לאיש חסיד כמפעלו יתן לרשע רע כרשעתו.

ועתה איש נבון ורחם ראה נא איך חכמינו ז"ל כללו במאמר קצר כמה חכמות ולמודים
טובים בענין הנפש ואיך כלם הסכימו היותה עצם רוחני. הם אומרים במסכת ברכות
פ"א.

הני חמש ברכי נפשי כנגד מי אמרן דוד לא אמרן אלא כנגד הקב"ה וכנגד הנשמה. מה
הקב"ה מלא כל העולם אף נשמה ממלאה כל הגוף.

מה הקב"ה רואה ואינו רואה אף נשמה רואה ואינה נראית מה הקב"ה זן את כל העולם
כלו אף נשמה זנה את כל הגוף מה הקב"ה טהור אף נשמה טהור' מה הקב"ה יושב
בחזרי חזרים אף נשמה יושבת בחזרי חזרים יבא מי שיש בו חמשה דברים הללו
וישבח למי שיש בו ה' דברים הללו.

והנה באומר' מה הקב"ה מלא כל העולם אף הנשמה וכו' הורו כי כמו שהקב"ה מלא כל
הארץ כבודו ולכן נקרא מקום שהוא מקומו של עולם כך הנשמה ממלאה את הגוף ואינה
במקום א' ממנו כשאר רבים אבל מתפשטת בשנה ובכל מקומות משלתה.

הב' כמה שאמרו מה הקב"ה רואה ואינו נראה וכו' הורו כי כמו שהקב"ה אינו מושג
בחוש כי אפילו החיות אינם רואים כבודו כך בהיות הנשמה עצם רוחני עין לא ראתה
ולא נתן רשות לשום בריה להשיגה בחוש.

וכן השיב רבן גמליאל לאותו מין לא ידעת את נפשו הקרוב אליך איך תוכל להשיג
הבורא אשר הוא כמה פרסאות רחוק ממך. הג' מה הקב"ה זן את כל העולם וכו' הורו
שכמו שהקב"ה הוא סיבת קיום העולם באשר כל הנמצאים צריכין לו והוא ברוך הוא

אינו צריך להם ולא לאחד מהם ואם יצויר שישיר השפעתו מהם אזי מיד יאבדו ויתבטלו כלם.

כך הנשמה היא הנותנת חיים לגוף ואם תסתלק מיד מת הגוף והיא תשאיר קיימת. הד' מה הקב"ה טהור וכו' בכאן רמזו לנו מעלת מהות הנפש שהיא כעצם הסמים לטוהר ובלתי חמרנית פשם שהשי"ת נבדל מחמר.

הה' מה הקב"ה יושב בחדרי חדרים וכו' ר"ל שפשם שאף שהקב"ה ממלא כל העולם ולא יקיפהו מקום עם כל זה עליו נאמר הינשבי בשמים ה' בשמים פסאו. ממקום שבתו השגיח וכאלה רבים אין מספר להיות ששם בין צבאי מרום והמלאכים המוני מעלה פועל פעולותיו היותר עצומות ומתראה ביתר שאת ויתר עז לנמצאים הנכבדים מהם.

כך הנשמה הגם שהיא ממלאה כל הגוף עליה נאמר שמשפנה הראשון בלב להיות שמשם יוצאות ומתפשטות פעולותיה לכל הגוף. גם בספרי אמר ר' סימאי כל בריות שנבראו מן השמים נפשו וגופן מן השמים וכל בריות שנבראו מן הארץ גופן ונפשו מן הארץ חוץ מן האדם שנפשו מן השמים וגופו מן הארץ וכן במדרש תנחומא בפרשת ויקרא אמרו הגוף הוא קרתני והנפש בן פלטין מלמעלה שנאמר ויפח באפיו נשמת חיים וכו'.

ופי' קרתני בן כפר שאינו יודע נימוסי מלכות. ובגדה בפ' המפלת אמרו שאומרים לנלד במעי אמו הוי יודע שהקב"ה טהור ומשרתיו טהורים ונשמה שנתן בך טהורה אם אתה משמרה בטהרה מוטב ואם לאו הרי נוטל נשמתו ממה.

גם במסכת שבת אמרו נפשותיהם של צדיקים גנוזות תחת פסא הכבוד. וכמסכת חגיגה ערבות שבו צדק ומשפט וכו' ורוחות ונשמות שעתידין להבראות.

וכן יסדו לנו אנשי פנסת הגדולה לומר בהשפמה אלהי נשמה שנתת בי טהורה היא אתה בראת אתה יצרת אתה נפחת בי ואתה משמרה בקרבי ואתה עתיד ליטלה ממני ולהחזירה בי לעתיד לבא.

הנה רואה קורא גיד פמה חכמות ועיוניות מועילות כללו בברכה הזאת. הלא בקורא אותה נשמה הורו שעל עסקי הנפש הבאה לו לאדם מן השמים והיא המדברת גזרו עליה השבעה גזרים הנמשכים.

הא' שהיא מעצם השמים לטוהר ועצם רוחני גזורה ממקור החיים וזהו טהורה היא. הב' שהיא ברואה מששת ימי בראשית וזהו אתה בראתה.

הג' שנתן לה לתברתה הדיוקן הזה אשר אמרנו למעלה שנקרא במקרא ואצל חכמי האמת צלם וזהו אתה יצרת. הד' שבהיות העובר בבטן אמו הקב"ה נופח בו הנשמה וזהו אתה נפחת בי.

הה' שאחר יציאתה לאויר העולם צריכה שמירה ועזר אלהי אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש וזהו ואתה משמרה בקרבי. הו' שהנפש היא בלתי נפסדת ונשארת אחר המנות וזהו ואתה עתיד ליטלה ממני על דרך ואיננו כי לקח אותו אלהים.

והדבר הנלקח מורה שיש לו עדין מציאות. הז' שעתיד הקב"ה להחזירה לעתיד לבוא אל הגופים עצמם בעת תחית המתים.

גם אמרו רז"ל והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה תנה לו כמו שנתנה לה בטורה. א"כ מתחלת בריאתה טהורה היא ושלמה בלי שום חסרון.

ודלא כרבי יצחק עראמה. ואם תקשה עלי מאחר שהנשמה היא חכמה ושלמה מעת בריאת' איך ראינו שבשעה שנולד הנולד אין בו לא דעת ולא תבונה עד שהולך ונגדל ואשיבך שהנשמה אף על פי שתהיה שלמה צריכה לכלים גאותים להוציא בהם חכמתה מן הפח אל הפועל ובהיות שאברי הגוף שהם הכלים המיוחדים אליה בשעה שנולד הנולד הם בתכלית רעועים ואינם ראוי' לשום מלאכה בהכרח לא תוכל להראות את חכמתה עד שיגדל ויתחזקו אבריו.

וכבר כתב הרמב"ם בפ' ח' מהפ' קים שהקדים למסכת אבות שמי שהוא רע הטבע רב הליקה ורוב הלחות במוח הוא טפ' בתכלית ואחר כך כפי מה שזה הנולד הוא הולך ונגדל כך הלחות שבמוחו הוא הולך ומתייבש וכפי מה שהלחות שבמוח הוא הולך ומתייבש כך הנולד הולך ומתחכם.

וכן פשיהה האדם נוטה אל היובש ויהיה עצם מוחו זך ולחות בו מעט יקל עליו לגרוס ולזפור ולהבין העניינים וכו': ראה נא איש גבון וחסם איך גם רז"ל קיימו וקבלו עליהם שהנשמה היא עצם רוחני ולא פח ונהנה כדברי המתפלספי מבני עמנו ואשר ה'לכו חשכים וצ'לו במים אדירים מדברי קטני נאמנים ועליהם נאמר מי יתן החרש יתרישון ויהי להם לחכמה.

ואני לא אטה ימין ושמאל מקבלת חז"ל אשר מפייהם אנו חיים וכל דבריהם פמסיני נתונים: הפ'ק החמישי משיב דברים נכוחים על השלשה הטענות הראשונות אשר הקשה הרב יצחק עראמה לקיים סברתו.

ע'ה קורא משפיל אל תשית לבך לקושיות אשר כפי ההקדמות הפילוסופיות הקשה הרב בעל העקדה נגד דעתנו בענין הנשמה פי נקל לצל ספקותיו לנטות. ואשיב בקיצור על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון ואומר: הנה מה שגזר הרב שכל מתנועע הוא גשם הגם שהיא הקדמה אשר הפלוסופי מאשרי' אותה היא נגד תורתנו הקדושה שהרי מצינו באברהם והנה שלשה אנשים נצבים עליו ובא בקבלה כפי מה שתר'גם יונתן בן עזיאל שהיו מיכאל גבריאל ורפאל.

וכן פתיב ויבאו שני המלאכי סדומה. גם למנוח ודניאל ואחרים כמוהם נראו המלאכים. ואם בן אפילו שאינם גשם נעתקים ממקומם ומתנועעי' ובאי' לזה העולם. וכפי זה ההקדמה הזאת היא כוזבת ואין ראוי לשים לב עליה.

ויצא מזה שהנשמה הנם שהיא עצם נבדל מחומר ואינה גשם נעתקת ממקומה ומתנועעת לבא אל זה החומר. וכבר גזרו כל החכמים היו'תו מן הראוי שבכל מה שלא תבאר במופת סותרו נשוב אל התורות.

ומה שהקשה הרב שאם הנשמה תהיה נסתר' ומכוסה בחומר יתחייב שיהיה בן בחומר שנתנה' ממנו הראשון עד לבלתי תכלית. אינו כלום.

כי לא יתחייב מה שהניח. כי כמו שיש בעולם דברים הנויים ונפסדים ודבר שאינו הונה ונפסד עילה להונה ונפסד והעילה אם יש לה עילה תהיה אפשורית וזה לא ימשך לאין קץ אלא בסוף יכלה לעילה שאינה הונה ונפסדת ואין לה עילה והיא מחוייבת המציאות והוא השי"ת והכלל הזה לא ימשך עד אין קץ.

כך הנשמה הדומה להקב"ה בכמה דברים כאשר הוכחנו בפרק הקודם מה הקב"ה טהור וכו' הכלל הנאמר בה שהיא נסתרת ומכוסה בחומר עד הזמן שתראה בו לא ימשך עד אין קץ אלא שבסוף יכלה באדם הראשון שהוא העפר שנובר' ממנו אשר בו נופחה לאחר היצירה הנשמה הזאת ובו לא הייתה מכוסה ונסתרת הנשמה כי אדם הראשון נברא כבן עשרים שנה ומיד התחילה בו לפעול פעולותיה באשר כל איבריו היו חזקים באופן שהיו ראויים לכל המלאכה.

ולכן תכף ומיד היה חכם בתכלית השלמות ובחכמתו הרמתה תפוח עקבו היה מכה גלגל חמה. גם לא יתחייב מזה שיהיו כל החמרים ההוים ונפסדים בעלי שכל אנושי שהעער אינו בעל שכל ואם אדם הראשון נברא מן האדמה והוא בעל שכל השכל שהוא לא נברא מהאדמה אלא בא לו עם הנשמה מבחוץ באשר השכל אחד מפחותיה.

גם אל יקשה בעיניך הטענה השלישית לא ימנע אם שתהיינה הנפשות אחדות או רבות ואיך יפול החלוף בהם וכו' כי כמו שבמלאכים יש מדרגות זו למעלה מזו אע"פ שלא יפלו תחת המקרים באשר אינם חומריים כך הנשמות יתחלפו אלו מאלו והם רבות ויתחלפו מצד מעלותם באשר עיניך תחזנה בפרקים יבאו.

ונקוט מעתה בינדך שהשאלה הטענות שהביא הרב לעזרתו הן הנה נעשו לו עזר כנגדו: הפרק הששי דרך קשתו נגד הטענה הרביעית מהרב מענין ירידת הגשמה הזכה לגוף האפל הזה: אחרי אשר הוכחנו בפרקים הקודמים שהנשמה אלהית היא עצם נבדלו משכיל מעצמו ונמצא מזילת חומר.

כבר יפול הספק שהקשה הרב בעל עקדה. והיא כי איך גזרה חכמת בוראו לתת תחת ידו ממשלת החברה הזאת או העירוב או השכונה עם זה החומר הנתעב ונאלח אשר הוא פונה תמיד אל כל דבר פשע וכו'.

גם הרב ר' ידעיה הפניני במליצתו הנכבדת שאל כענין. ז"ל.

זאת פבודה בת מלך תזפור יקר משפחתה ובית אביה ולא ידעה מי הביאה הלו' בשננה את רעיונה בעוז חביונה ושגבה מחשבה במחצבה לא יחרילוה העדר וכלה וכפלה תעדה פלי יקר ובתתם על לב כי שולחה ממנוחה לאף וחמה לעבד את אדמה וכי גורשה מחצר המלכות ללקט בשדה לבקש טרפה בזעת אפה ולחבק אשפה פוכבי נשפה ולשבוע בחרפה כימי חרפה תתעצב במעצבה כי הפלימה אביה תתפס בצעיר אלמנותה ותתעלף מה זאת עשה אלהים לה להעתיק אהלה מזבולה לגור בין נכרים אשר לא ידעה לשלח לעזאזל אילת רתוקים אשר לא נסתה כף רגלה הצג על הארץ וכו'.

ע"כ.

ויהיו דבריו אלה קרובים לדברי החביב בפירושו אשר הם כוללים כל חלקי השאלה בשלמות. וז"ל.

מי המכריח להוריד הנשמה העליונה השלמה מעצמה אשר אין בה מום להביא אותה במאסר הגוף קרובה להפסד ורחוק מן הריוח פי רבים אשר ימיתו נפש' בהמשך' אחרי תאנות'. ואם אהד מעיר ושנים מממשפחה ישלימו נפשותם עדן נשאר לדעת מה הריוחה הנשמה בזה פי הנה טרם בואה בגוף היתה לה המעלה הזאת בעצמה כפי הנראה.

ואין משל זה אלא כמי שמרויח בביתו בשלום ובהשקט בזולת עמל די מחסורו אשר יחסר לו בכבוד ובתפארת וישים לדרך פעמיו לארץ מרחקים בדרכים מסוכנים להשיג מה שיהיה בביתו וכמעט שהדבר בספק או קרוב לנדאי שלא ישיג זה בהגיעו שם.

ואין ספק כי זה לו סכלות גדול אם לא יוכרתעב זה. וכן הענין בעצמו בנפש.

ע"כ תורף השאלה. ובהתרה הביא דברי החכם המקובל ר' משה בכ"ר שם טוב די ליאון בספר המשקל בחלק הראשון בפרק סוד הנפש והאריף בענין ואני אקצר.

וכלל דבריו כי כמו שהאמן צריך אל הכלים והכלים אל האמן להראות פעולתם. כן הנשמה צריכה להראות פעולתה בהתלבשה בגוף פי האדם הוא דוגמת העולם קטן וכן נקרא בפי החכמים.

גם הנשמה היא דוגמת העולם הגדול כאומרם ז"ל במסכת ברכות מה הקב"ה רואה ואינו נראה וכו' כן הנשמה. ואחר שהגוף הוא דוגמת העולם קטן והנשמה דוגמת העולם גדול הנה בהתלבש הנשמה בגוף נמצא האדם דוגמת עליונים ותחתונים ותועלת הנשמה בהכנסה בזה הגוף היא כדי להראות פחותיה ופעולותיה בזה העולם מפני שהיא צריכה לקליה.

וברדתה לזה העולם תוסיף פח ושפע להנהיג העולם הזה השפל ותתקן באקוון מעלה ומטה להיותה במעלה יותר בהיותה פלולה מכל הצדדין. ואם אינה פלולה ממעלה ומטה אינה שלמה.

נמצא שהנשמה קודם שתדל לזה העולם היא מסוד המעלה העליונה וכשהיא בגוף נשלמת ונכללת מזה העולם התחתון וכשתצא מזה העולם היא שלמה בשלמות שני העולמות מעלה ומטה.

וזה פשטאדם ירא לקונו וכולל לנשמה בתורה ובמצות ובמעשים טובים ואז הנשמה שלמה מכל טוב וזו היא תועלתה לרדת לזה העולם כפי הראוי עכ"ד. וכאשר ראיתי תשובתו מצאתי שכתב קדמו הרב רבינו סעדיה באשר הוא במאמר מהות הנפש כתב ז"ל.

ואחר כן התבאר לי שהיא ר"ל הנשמה לא תפעל אלא בגוף כי פעול כל נברא צריך אל כלי מהכלים וכאשר תתחבר לגוף יראו לה שלשה פחות כח ההפכה וכח הפעס וכח התאנה וכו' ועוד כתב ז"ל ומי שיאמר כי הטוב לה הנה אילו הניחה נפרדת ותנוח מן האשמות והגיאות והיסורים.

אני אבאר לו ואגלה לו כי הפרדה אילו היתה טובה לא היתה עושה זה לה בוראה ואחר כן ממה שידענוהו כי אילו היתה מניחה נפרדת לא היתה מגעת אל נעם ולא אל הצלחה

ולא אל חיים מתמידים פי הגעטה אל כל אלה איננה פי אם בעבודת בוראה ואי אפשר לה להשיג העבודה פי אם בגוף מפני שעמו פועלת כל פעל כמו שהאש אי אפשר לה להראות פי אם בהתלוותה בדבר ודברים אחרים מן החלקיים לא יתום פעל אחד מהם פי אם עם האחר ואילו נשארה הנפש לבדה לא הייתה פועלת דבר כל שכן שהגוף לא היה פועל דבר ואם היו שניהם ערומים מן המעשים לא היה לבריאתה ענין ואם לא היה לבריאתם ענין יבטל עם בטולו בריאת השמים והארץ ומה שיש ביניהם פי הפל לא נברא פי אם בעבור האדם כאשר אמרנו בתחלת המאמר הג' כאשר קדם הנה נוטה שמים ויוצר ארץ בעבור ויוצר רוח אדם בקרבו.

וכאשר יש במעשה בראשית פי הפל בעבור נעשה אדם. ואם יאמר יניחנה על ענינה נפרדת ויתן לה פח לעשות עד שתגיע בו אל מה שרצה לה.

נאמר פי השתדלותו בזה כהשתדלות הראשונה אשר זכרנוה בגשם האדם שיהיה כמו עצם הפככים והמלאכים ונשיב פי הוא השתדל שתהיה הנפש לא נפש והאדם לא אדם מפני שהנפש המשפלת אשר לא תפעל פי אם עם גשם האדם אם תהיה פועלת לא בגשם האדם היא כוכב או גלגל או מלאך.

ועל אי זה דבר שיהיה כבר בטלה אמתה והוא אם פן בקש לבטלה בלשון בלתי לשון הבטול והוא כמי שבקש שתהיה האש יורדת למטה והמים עולי למעלה בטבע אשר זה בטול ענינה.

או בקש שתהיה האש מקררת והשולג מחמם אשר הוא בטול עצמיה'. ומבקש זה חומס החכמה פי החכמה היו הדברים על אמתתם הידועות ואין החכמה שיהיו הדברים כאשר יחמוד החומד ויתאונה המתאונה וכאשר אמר הכתוב הוי רב את יוצרו וגו' היאמר חמר ליוצרו מה תעשה וגומר אבל הדבק העונות בה אשר הדחיק זה יהיה ברוע בחירתה כשהיא ממרה מה שפיון בה בוראה וכמאמר שלמה לבד ראה זה מצאתי אשר עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים.

ומה שהרחיקו מן הגיאולים והטומאה נאמר פי כלל גוף האדם אין בו דבר טמא אף הוא טהור פי הטומאה איננה דבר מוחש ולא מה שייחייבהו השכל אבל התחייב בתורה והתורה לא טמאה קצת לחות בני אדם פי אם אחרי הפרדה מהם לא טמאתם והם בהם.

אלא אם ישוב לנו אומר הדבר הזה תורות נכרי' מעצמו וייחייבנו בהם ואנחנו לא נקבלם ממנו. והיסורים אשר זכרם אינם נמלטים מאחת משתי מעלות שיהיו היסורין קנתה אותם היא בצאתה בעת החשוף ובעת החום ובעת הקור החטא לה לא לאל היה פי הוא כבר נמן בה שכל שמצנה אותה להשמר מאלו המקרים והמרתו כאשר אמר ערום ראה רעה ונסתר ופתאים עברו ונענשו ואם היסורין חדשם עליה אלהיה הוא לצדקו ולרחמיו לא הביאם עליה אלא על דרך מוסר לגמלה תמורתם טובה כאשר אמר ולמען נסותה להטיבה באחריתה.

ואמר עוד אשרי הגבר אשר תנסנו יפה וגומר להשקיט לו מימי רע. עכ"ד.

ומה שהוסיף כה"ר מ"ש די ליאון שתועלת הנשמה לרדת לזה העולם הוא כדי שתתקון בתקון מעלה ומטה. כך גילה לנו הרשב"י בזוהר פ'רשת ויחי באומרו בשעתא דנשמתא אינשתלים בהאי עלמא פד סן להאי אחר ודאינתקשרי ביה כדון היא שלם מתתא ומעילא.

ונהו פמנהג שרים רבים ונכבדים לשלוח את בניהם חוץ מארץ מולדתם לראות וללמוד מחקי העמים ונמוסיקהם ולאחר גרותם ישובו איש לביתו בשלום ולפי זה להנאתה ולטובתה ירדה לכלי הארצין מהגוף וירידתה היא עליותה ולנסותה בא האלהים: גם נתן טעם לשבח מי שאמר שקונדם יריד זה לגוף לא היתה ראויה למעלה עיונה ושכר עצום בהיותה אוכלת משלחן גבוה בלתי זכות ופועלה.

ראויה לשכר. אולם אחר ירידתה לארץ בהיותה לוחמת את מלחמת ה' נגד היצר הרע מבקש להפילה אז את עניה ויגיע כפיה רואה ה' ונותן לה שכרה כי גדול הנהגה מיגיעו יותר מירא שמים בלי עמל וטורח.

והאוכל בשכרו בלי בנשת פנים מעלתו גדולה מהאנוכל בתורת חסד וצדקה. וזהו שאמר הפתוב אמרו צדיק פי טוב וכו' ר"ל אמרו לו כי מדרגתו עולה על מעלת המלאכים בעבור זה כי פרי מעלליהם יאכלו ולא בתורת חסד.

וכמו שהקסרים והמלכים שולחים את גדולי העיר ומהיושבים ראשונה במלכות לכבישת הערים בצורות גדולות מאד ולסכנות היותר עצומות כדי שמפקחם וגבורתם ימלאו את הארץ ויקנו להם יד ושם טוב מבנים ומבנות ולפום צערא אגרא.

כך הקב"ה שולח על פני חוצות והשליף משמים ארץ תפארת הנשמה להגדיל כבודה ולהרבות בשכרה: ועוד לי טעם אחר בענין הזה והוא כי היה מן הצורך וההכרח שהנשמה הטהורה תרד לארץ לתת לה הפרה ודיעה מן העליונים הרוחניים שראתה בשמי שמי קדם מעת היותה שם.

כי איך יתקנים העולם הזה בלתי ידיעת הדברים הקדושים האלו ואיך יפרסם הקב"ה את עצמו וימלא כבודו את כל הארץ אם היו כל ברואי מטה חומריים ארציים וגופניים. ולכן גזרה חכמתו יתעלה שתמד לגוף ויתפרסם בגללה הדעות האלהיות ויהיה איזה שייכות בעבורה בין פמליא של מטה לפמליא של מעלה ויהיה כל העולם כאיש אחד ויתקנים בעדה.

ויצא לנו מזה היתר הנשאלה בארבעה פנים. הא' שהנשמה מטבעה לא תפעל אלא בגוף. הב' שלטובתה יורדת לשתתקון בתקון מעלה ומטה. הג' כדי שתזכה בפועל ויגיעת כפיה.

הד' כדי שבאמצעותה תתפרסם בתחתונים הדיעה מהדברים הרוחניים ובגללה יתקנים ויתבסם העולם: ועתה יצא לנו מזה ספק עצום והוא שאם אמת הוא הדבר שהטוב המנוחלט אשר מטובו היטיב לבריותיו ברא הנשמה והורידה לארץ לטוב ה כל הימים.

היאך תנינו במסכת עירובין שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא. והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא נמנו וגמרו מוח לאדם שלא נברא יותר משנברא ואחר שנברא יפושש במעשיו ואיך נמנו

וְגָמְרוּ שְׂנוֹחַ לוֹ שְׁלֵא נִבְרָא הָאֵם הַצּוֹר תָּמִים פְּעָלוֹ פִּי כָּל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט יַעֲשֶׂה עוֹל
לְבָרְיוֹתָיו וְנִגְדַּח חֲסִידוֹתָיו יִבְרָא הָאָדָם לְנִקְמָה מִמֶּנּוּ.

אֲמֵנָה הַנִּבְרָאָה לִי בְּזֶה הוּא פִי מֵעוֹלָם לֹא נִחְלַקוּ רִז"ל אִם הִיָּה לוֹ לְאָדָם יוֹתֵר טוֹב לְהִבְרָאוֹת
אוֹ לֹא פִי בְּנֹדָאֵי הַמְצִיאוֹת טוֹב מִהֶעֱדָר וְלֹא גִזְרוּ גַם פֶּן עַל הַנְּשֻׁמָּה שְׂיֹתֵר טוֹב הִיָּה לָהּ
אִם לֹא תִרְדַּ לְאֶרֶץ פִּי כָּל מַה דְּעִבְדִּין מִן שְׁמַיָּא לְטָב וְרַחֲמֵיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו פְּתִיב.

וְעַל מַה נִּחְלַקוּ עַל יְרִידְתָּהּ לַגּוֹף אִם בְּרִצּוֹנָהּ וּתְפִצָּה תִרְדַּ אוֹ בְּעַל כְּרַחֲהּ. וּפּוּק דַּק וְתִשְׁפַּח
שְׁלֵא אָמְרוּ טוֹב לוֹ לְאָדָם אֲלֵא נוֹחַ לוֹ לְאָדָם פְּלוֹמֵר יוֹתֵר קַל.

וְזֶה פִי הָאוֹמְרִים נוֹחַ לוֹ שְׁלֵא נִבְרָא דְעֵתָם שְׁבִבְחֵינָת הַיֵּצֶר הָרַע וְהָאוֹיֵב הַצּוֹרֵר אֲשֶׁר נָטַע
ה' בְּלִבּוֹ נִקְל הַצֵּלֵם לְנִטּוֹת אֵל הָרַע וְצָרִיף הָאָדָם לְהִיּוֹת זָרִיז וְזִהִיר לְלַחֹם מְלַחְמוֹת ה'
נְכוּלֵי הָאֵי וְאוּלֵי.

פִּי זְבוּבֵי מוֹת שֶׁהוּא הַיֵּצֶר הָרַע יִבְאִישׁ שְׁמֵן רוּחַ. וְלִכֵּן הַנְּשֻׁמָּה הַיּוֹשֶׁבֶת תַּחַת פֶּסֶא הַכְּבוֹד
עַל כְּרַחֲהּ בָּאָה לְהַתְקַשֵּׁר בְּגוֹף פִּי בְּהִיּוֹתָהּ בְּמִנוּחָה נְכוּנָה בִּישִׁיבָה עֲלִיּוֹנָה תַּחַת כּוֹפֵי
הַשְּׂכִינָה בְּשִׁלּוּם בְּהַשְׁקֵט וּבְבִטְחָה זֹכָה עוֹלָמָה בְּלִי עֲמָל וְטוֹרַח הַגַּם שְׁלֵא בְּמִדְרָגָה כָּל
כֶּף גְּדוּלָה וְיָפָה שְׁעָה אַחַת שֶׁל קוֹרֵת רִיחַ בְּעוֹלָם הַבָּא מְכַל חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה.

אוּלָם הָאוֹמְרִים נוֹחַ לוֹ שְׁנִבְרָא הָיּוּ בְּלִי סִפְק סוּמְכִים דְעֵתָם בְּבִחֵינָת רוּמְמוֹת הַהַצְלָחָה
וְהַטּוֹבָה הַצְּפוּנָה לִירָאֵי ה' וְלַחֲוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ אֲשֶׁר אָזְרוּ גַם גָּבְרוּ חֵיל נִגְדַּ הַמְּלִיךָ הַגְּדוֹל אֲשֶׁר
סִבְבָּם וְכַתְרָם וּמְנוּחָה הַדְּרִיכָם.

וּכְמוֹ שֶׁהִמְקִינָה לְאִיזָה מַצְפּוֹן בְּאֶרֶץ חוֹפֵר אוֹתָהּ בְּשִׁמְחָה גְּדוּלָה וְלֹא יַחוּשׁ לְכָל הַטּוֹרַח
וְהַעֲמָל הַהוּא וְיִהְיֶה בְּעֵינָיו כְּאִין לְעוֹמֵת הָעוֹשֵׁר וְהַטּוֹב הַהוּא הַמְקַנּוּה. כֶּן הַנְּשֻׁמָּה כְּשִׁישְׁעַר
בְּנִפְשָׁה הַהַצְלָחָה הַהִיא וְהַמְדְרָגָה הַעֲלִיּוֹנָה הַמְנוֹשְׁגָת עַל יְדֵי עֲשִׂיית הַמְצוֹת וְעִבּוּדַת ה' אִף
שְׂיִהְיָה עִם טוֹרַח גְּדוֹל וּמְלַחְמָה מְדִירָה בִּינָה לְבִין הַגּוֹף לֹא תֵאֵמֵר הָיּוּ עָלַי לְטוֹרַח גְּלוּאִיתִי
נְשׂוּא אָבֵל בְּסִבָּר פְּנִים יְפוֹת תְּקַבְּלָם בְּאֵהָבָה רַבָּה תַּחַת תּוֹחֶלֶת הַטּוֹב הַצְּפוּן לָהּ בְּעוֹלָם
הַגְּמוּל.

וּכְמוֹ שֶׁאֲשֶׁר הַצְּבָא סוֹבֵל הַקּוֹר וְהַחֹם עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה וְהַטּוֹרַחוֹ הַעֲצוּמוֹת בְּמְלַחְמָה בְּשִׁמְחָה
רַבָּה וְנִפְשׁ חֲפִצָּה לְעוֹמֵת הַשְּׂכָר הַמְקַנּוּה וְהַשֵּׁם טוֹב שְׁקוּנָה. כֶּן הַנְּשֻׁמָּה בְּלִב טוֹב וּבְרִצּוֹנָהּ
שְׁלֵמָה אוֹמֵרֵת הַגְּנִי שְׁלַחְנִי וְזֶה בְּבִחֵינָת שְׁכָרָה וְשִׁתְכִלִּית יְרִידְתָּהּ הִיא עֲלֵייתָהּ.

וְאֵלוֹ הַטְּעֻנוֹת הֵם כָּל כֶּף חֲזָקוֹת עִם הַנְּסֻמְכִים אֲלֵיהֶם שְׁשִׁיתִי שְׁנִים וּמְחַצָּה נִחְלַקוּ בְּדָבָר
וּלְבִסּוֹף נִמְנוּ וְגָמְרוּ שְׂנוֹחַ לוֹ שְׁלֵא נִבְרָא. יַעַן רֹב הָעוֹלָם לֹא יַחוּשׁוּ הָעֵתִיד לְבֹא אֲלֵא
הַדָּבָר הַהוֹנָה וְנִמְשָׁכִים אַחֲרֵי יִצְרָם הָרַע וּבְטוֹרַח גְּדוֹל מְקַבְּלִים עֲלֵיהֶם עוֹל הַמְצוֹת
וּמְאֻבְדִים אֶת נַפְשָׁם.

וּכְמוֹ שֶׁאֲמַר הַחֲכָם רֵאִיתִי בְּנֵי עֲלִיָּה וְהֵנָּם מַעֲטִים וְזֶה מַחֲזִיק דַּעַת חֲכָמֵי הַקְּבֵלָה שֶׁהַנְּשֻׁמָּה
יּוֹרְדוֹת לְזֶה הָעוֹלָם בְּעַל כְּרַחֲוֹ. וּכְמוֹ שֶׁאֲמָרוּ בְּפִרְקֵי אַבוֹת וְעַל כְּרַחֲוֹ אַתָּה נוֹצֵר.

וְעַם זֶה נִחָה שְׁקִטָּה הַקּוֹשֵׁיָא הַרְבִּיעִית שֶׁל הָרַב בְּעַל הָעֵקֶדָה כְּאֵמֹר: הַפֶּרֶק הַשְּׁבִיעִי כּוֹנֵן
חֲצִיו עַל יְתֵר טְעֻנוֹת הָרַב לִירוֹת בְּמוֹ אֶפֶל יְסוּדֵי סְבָרְתוֹ. וּמִרְאָה אִיף הַנְּשֻׁמָּה הֵן
מְמַדְרָגוֹת מְתַחַלְפוֹת: מְרַגְלָא בְּפוּמִיָּה דְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאֵי בְּסִפְרַ הַזִּנְהָר מַעֲלַת

נְשׂוּמֹתֶיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל עַל מִדְרַגַּת נְשׂוּמֹתֶיהֶן שֶׁל אוֹמוֹת הָעוֹלָם וְהַבְּדִל שֶׁהַבְּדִילִים ה' מוֹתֵר הָעַמִּים בְּיָתֵר שְׂאֵת וְיָתֵר עֲזוֹכֵן כְּתֹב בְּפָרֶשֶׁת אֲמֹר וּכְאִין אֵינּוֹן יִשְׂרָאֵל דִּקְב"ה יְהִיב לֹוֹן נְשׂוּמֹתֶיהֶן קַדִּישִׁין מְאַתֵר קַדִּישִׁין מְכַל שְׂאָר עַמִּין בְּגִין לְמַעַבְד פִּיקוּדוּי.

וּבְפָרֶשֶׁת פְּנִיחָס בְּפִירוּשׁ אֵיתָמֵר. נְשׂוּמֹתֶיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל אֵיתְגַּזְזִירוּ מִגּוּ בּוּצִינָא קַדִּישָׁא.

וְכֹן אֵיתָא בְּמִדְרַשׁ הַנֶּעְלָם פְּרִשְׁת בְּרֵאשִׁית ז"ל. תְּנוּ רַבָּנֵן כֹּל יוֹמָא וְיוֹמָא פְּרוּזָא קְרִי אֵיתְעָרוּ בְּגִי קַדִּישָׁא עֵילְאָה וְעַבְדִּדוּ פְּלוּחְנָא דְמֵאֲרִיכּוֹן דְאַפְרִישׁ לְכוּן מִן שְׂאָר עַמָּא וְיִהִב בְּכוּן נְשׂוּמֹתָא קַדִּישָׁא דְאֵיתְגַּזְזִיר מְכוֹרְסֵי יְקָרִיָּה וְכו'.

וְהָרַב רַבִּינוּ בְּחַיֵּי בְּפָרֶשֶׁת יִתְרוֹ כְּתֹב ז"ל. עֲקָר נְשׂוּמֹת הָאָדָם מִיִּסוּד הַבִּינָה שֶׁהִיא הַתְּשׁוּבָה מִשָּׁם עֲקָרָא וְשָׁם תְּשׁוּב.

וְזֶהוּ שְׂכֵתוֹב וְהָרוּחַ תְּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נִתְּנָה. הַזְּפִיר הָאֱלֹהִים וְהוּא כְּמוֹ בְּרֵאשִׁית בְּרֵא אֱלֹהִים.

וְצָרִיף אֵתָּה לְדַעַת כִּי מִשָּׁם בָּאוֹת הַנְּשׂוּמֹת לְיִשְׂרָאֵל דְּרַף הָקוּ הָאֲמָצְעִי הוּא הַתְּפָאֶרֶת הוּא מְזַרְחוֹ שֶׁל עוֹלָם כְּשִׁישְׂרָאֵל עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם שְׂנֵאָמֵר מְמַזְרַח אָבִיא וְרַעְיָ. וְכִשְׁיִשְׂרָאֵל רְעִים בָּאִים מִן הַזֵּרַע שְׂפָכֵר בָּא לְעוֹלָם.

וּכְכֹר כְּתִבְתִּי מִזֶּה בְּפִסּוּק וְיִטַע בְּפָרֶשֶׁת בְּרֵאשִׁית וְהַעֲנֵן הַזֶּה לְיִשְׂרָאֵל בְּלִבְד מַה שְׂאִין כֹּן בְּאוֹמוֹת הָעוֹלָם שֶׁהֵן בָּאוֹת מִשָּׁם דְּרַף שְׂמָאֵל הִיא מִדַּת הַגְּבוּרָה הַנִּקְרָאת הָאֵשׁ הַגְּדוּלָּה. וְזוֹהִי מַעֲלַת נְשׂוּמֹתֶיהֶן אֶל יִשְׂרָאֵל עַל נְשׂוּמֹת הָאֲנוּמוֹת עַד כְּאִן דְּבָרִיו.

וְשָׂרֵשׁ דְּבָר תְּמַצָּא עוֹד בְּזוֹהַר פְּרִשְׁת בְּרֵאשִׁית עֲמוּד קַכ"ה ז"ל. א"ר אָבָא נֶפֶשׁ חַיָּה אֵינּוֹן יִשְׂרָאֵל בְּגִין דְּאֵינּוֹן בְּגִין דִּקְב"ה וְנְשׂוּמֹתֶיהוֹן קַדִּישִׁין מִיַּבְיָה אֵתְגִיזוּ.

נֶפֶשָׁאֵן דְּעַמִּין עַע"ז מְמַאֵן אֵתֵר אֵתוּ. א"ר אֶלְעָזָר מְאֵינּוֹן סְטָרִי שְׂמָאֵלָא וְכו'.

וְכֹן הָרַב בַּעַל הַכּוֹזָרִי בְּמֵאמֵר הָרֵאשׁוֹן ס' מ"ו אָמֵר ז"ל. אַרְבַּע אֱלֻפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וּפְרָטִים מְבוֹנָר בַּס' הַחֲנֻמֵּשׁ שְׁלָנוּ מִיִּמּוֹת אָדָם וְשֵׁת וְאֲנוּשׁ עַד נֹחַ עַד שָׁם וְעַבְרָא עַד אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב עַד מִשָּׁה.

וְאֵלָה הֵיוּ לֵב הָאָדָם וְסִגְוֹלָתוֹ וְלִכְלֵל א' מֵהֶם הֵיוּ בְּנִים וְהַשְׂאָר פְּקֻלִּיפּוֹת אֵינָם דּוֹמִים לְאֲבוֹת. ע"כ.

וְהַהֲפָרֵשׁ הַזֶּה הוּא מְפָאֵת נֶפֶשָׁם. וּבִגְלַל הַדְּבָר הַזֶּה כְּתוּב וְאֲבָדִיל אֲתָכֶם מִכָּל הָעַמִּים וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְלַכְת כְּהַנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ.

וְזֶהוּ סוּד אֲתָם קְרוּיִם אָדָם וְאֵין אוֹמוֹת הָעוֹלָם קְרוּיִם אָדָם. וְזֶה מְפָאֵת נֶפֶשָׁם הַיְקָרָה כִּי כְּכֹר הוֹכַחְנוּ שְׂאִין הַבְּשָׂר נִקְרָא אָדָם אֵלָא הַנְּשָׁמָה וְעַל דָּא כְּתִיב גַּר ה' נְשָׂמַת אָדָם: וְאַחֲרֵי הַהוֹדְעָה הַזֹּאת אָבָא נָא לְמָה שֶׁהַקְּשָׁה כְּנֶגֶד זֶה הָרַב בַּעַל עֲקֵדָה כְּמוֹ שְׂזַכְרָנוּ בְּמָה שְׂקֵדָם אִיף הַסְפִימָה דַּעַתוֹ ית' שְׂתֵּהֵינָה הַנְּפִשׁוֹת הַזְּכוֹת וְהַבְּרוֹת אֵלָה לְחַיֵּי עוֹלָם וְאֵלָה לְחַרְפּוֹת כְּמוֹ שְׂיִתְחַיִּיב זֶה מִהַנְּתָן אֵלּוּ לְפִלְשֵׁת וְצוּר עִם כּוֹשׁ וְלִיָּתֵר הָעַמִּים אֲשֶׁר לֹא רָאוּ אוֹר הַיְשָׁרֶת הַתּוֹרָה הָאֱלֹהִית וְאֵלּוּ לְעַם הַקְּדוֹשׁ אֲשֶׁר תּוֹרַת ה' בְּלָבָם וְכו' וְאוֹמֵר.

כי כמו שהשכלים הנבדלים לא נבראו במדרגה אחת אבל הם מתחלפים זה מזה מצד השגתם כי כל מי שישגי מתארי השלמות אשר בו ית' אהד או שנים יתחלף למי שישגי יותר מזה או למי שישגי מןשפלות אחרים ממנו יתברר.

וכפי התחלף מןשפליהם פן התחלף פחם ופעולתם בעולם כפי מה שפכת הרב בעל העקרי במאמר השני פרק י"ב ואין זה עול בחקו יתעלה פי איה יתפאר הגרון על החוצב בו: ואיה יאמר יציר חומר אל יוצרו מה תעשה פי לא עשיתני בתכלית השלמות ובמדרגה העליונה אשר אין למעלה ממנה כי צדק ומשפט מכוון כסאו וכל א' מנבראיו קבל ממנו השלמות כפי חמרו וטבעו כד ברא הקב"ה הנשמות במדרגות חלוקות ומשפיע מטובו ומאוצרו הטוב נפשות לישראלים ממדרגה עליונה וליתר העמים ממדרגות שפלות כל א' וא' כפי מדרגתו כי כשם שיש ברוחניים מדרגות מתחלפות זו למעלה מזו כפי מה שראתה חכמתו ית' כד תקראנה פאלה בנפשות ואין לפניו בזה עולה כי אף שנפשותם אינם נאצלים ממקום נפשות הישראלים אין אנחנו שוללים משום אדם גמול מעשיו הטובים מאיזה אומה שתהיה כמו שפכת הרב ר' יהודה הלוי מאמר א' סי' קי"א אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה.

וכן בסימן כ"ז פתב וכל הנלוג אלינו מן האומות יגיעהו מן הטובה אשר ייטיב הבורא אלינו אף באמונתנו לא יהיה שנה עמנו. והרמב"ם בספר האגרות בתשובתו הרמתה להרב רבי חסדאי הלוי הספרדי פתב.

זה לשונו: ומה ששאלת על האומות. הני יודע דרחמנא לבא בעי ואחר פונת הלב הם הם הדברים.

ועל פן אמרו חכמי האמת רבותינו ע"ה חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא אם השיגו מה שראוי להשיג מדיעת הבורא ית' והתקינו נפשם במדות הטובות. וכן תמצא בספר הזוהר פרשת ואלה פקודי בהיכלא שביעאה.

ז"ל.

בפתחא דא קיימאן ארבעה פתחין דמתפרש לארבע סטרין לבר ואלין אחדין וליא אחדין. בסטרא דקודשא לא אתיחד אלא דאתחזי באינון עתחין נהורא דנהיר ואיהו אתר דמתקן לאינון חסידי דשאר עמין אינון דלא אבאישו לון לישראל ואשתדלו עמהון בקשוט אילין קימי באלין פתחין ונניחי תמן.

ובפרשת שמות עמוד שנ"ה שבחו אהובים לגרים באמרם היכלא קדמאה הקא אית רוחא דאתמנא על נשמתהון דגירין דאתגירין ורחמיאל שמיה ואיהו נטיל לון נאמהגון מזיו יקרא דלעילא.

ואין בדבר ספק שכל מי שהתקין נפשו בכשרות המדות וכשרות החכמה באמונת הבורא ית' בודאי הוא מבני העולם הבא. ועל פן אמרו חכמי האמת רבותינו ע"ה אפילו גוי ועוסק בתורת משה רבינו עליו השלום הרי הוא ככהן גדול ע"כ ולפי זה אין אנחנו גורשי מהסתפח בנחלת ה' יתר אנשי האומות אם פועלים הטוב והישר בעיני ה' ומאמינים באמונה שלמה מציאותו אהדותו השגחתו ויכלתו.

ואם כן הגם שנושמתם ממדרגה שפלה בערף מדרגת העם אשר בחר לו יה גם הם חלק
בחלק יאכלו וחלקם לא החיים דאף שבדבר הזה יש מחלוקת בין ר' אליעזר ור"י בפרק
חלק הרמב"ם בהלכות תשובה פ' ג' פסקר"י.

וכן בפירוש משנת חלק הוכיח כן ממה שהוזכר שם בלעם בכלל ארבעה הדיוטות שאין
להם חלק לעולם הבא באמרו זכר בלעם והוא אינו מישראל לפי שחסידי אומות העולם
יש להם חלק לעולם הבא ואין לו חלק לעולם הבא.

ע"כ.

והוא מה שדקדק שם בלעם הוא דלא אתי לעלמא דאתי הא שאר גוים אחרוני אתו.
מתניתין מני ר' יהושע היא דאמר ר' יהושע וכי נאמר בכל גוים וקלא לא נאמר אלא כל
גוים שכי אלהים אלא ישובו רשעים לשאולה מאי נינהו כל גוים שכי אלהים.

והגם שי"א שחסידי אומות העולם הם השומרים שבועה מצות בני נח כבר כתב המורה
פרק י"ז מהשלישי ז"ל. ואמרו במדה שאדם מודד בה מודדין לו זה לשון המשנה ובארו
בכל מקום שהמשפט מחוייב בהכרח בחקו יתעלה והוא שיגמול העובד על כל מה
שיעשה ממעשה הכבוד והישר ואף על פי שלא צונו בו על ידי נביא.

ושיעניש על כל מעשה רע שיעשהו האיש ואף על פי שלא הוזהר ממנו על ידי נביא
אחר שהוא דבר שהשכל מזהיר ממנו ר"ל שהזהרה מהעול והחמס אמרו אין הקב"ה
מקפח שוכר כל בריה.

ואמרו כל האומר קודשא בריה הוא נתון יתנוהו מועה אלא מאריה אפיה וגבי דיליה.
ואמרו אינו דומה מצוה ועושה לפי שאינו מצוה ועושה ובארו שהוא אעפ"י שלא צונו
בו נתין לו שכרו ועל זה העיקר נמשכו כל דבריהם ע"כ.

הא למדת שהגם שישראל הם גוי א' בארץ עם נושע בה' גם חסידי אומות העולם וישעו
במעשיהם הטובי ועם זה נחה שקטה שאלת הרב בעל העקדה: גם אל תשית לבך קורא
משכיל למה שהקשה שאם יהיו הנפשות מאוצרות מתחלפות אם כן יהיו הדעות
והאמונות טבעיות והכרחיות אשר אי אפשר שהיפך מזו לזו היפך ממה שראה כנסיון
בכל זמני הדתות.

פי יונח זה לא תתחייב שיהיו האמונות והדעות טבעיות והכרחיות פי הבחירה לא בטלה
מכל עם ולשון וכל אחד וא' לאחר ירידתה לגוף האפל הזה יש ביכולתה לעלות למעלה
במעשיה הטובים או לרדת למטה מקום המשפט שמה הרשע והפל בידי שמים חוץ
מיראת שמים.

וכמו שאמרו חז"ל הפל צפוי והרשות נתונה: גם במדעך אל תטה לבך לשאלתו ז"ל.
לא ימלט מהמצא עול בחק נותן נשמה לעם עליה חלילה וזה בשאלו תהינה נפשות
לזכרים המושלים ברוחם ובעצמם ולכל אשר להם ויש ספק בידם לבקש שלמותם
ולתגוע עדין מאין מוחה.

ואלו תהינה לנְקבות אֲשֶׁר הן חלושות בְּמִזְגָם בְּכָל הַפְּעוּלוֹת עִם הַכְּנָעִים וְהַשְׁתַּעֲבָדִים אֶל הָעֶבְדוּהַ וְהַשְׁיִירוֹת הַתְּמִידִי לְזוּלָתָם אֲשֶׁר הֵם סְיֻבוֹת עֲצוּמוֹת לְהַרְחִיק מֵהֶן כָּל שְׁלֵמוֹת וְהַצְּלָחָה אֲשֶׁר לָזֶה תִּפְטָר אֲנֹתָה תוֹרַתְנוּ הַקְּדוּשָׁה מִמְּצוֹת עֲשֵׂה שְׁהִזְמַן גְּרָמָא עכ"ל.

כִּי כָּבֵד הוֹכַחְנוּ בְּמָה שֶׁקָּדַם מְדַעַת רַבּוֹתֵינוּ ז"ל הַרְמַב"ם וּבַעַל הַעֲקָרִים שֶׁאֵין כָּל הַמְּצוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּתוֹרַת מֹשֶׁה הֵם הַכְּרַחֲיִים לְהַשִּׁיג הַשְּׁלֵמוֹת הָאֲנוּשִׁי וְהַצְּלָחָה אַחֲרוֹנָה כִּי כְּשֵׁיִקְיָיִם הָאָדָם מִצְּוָה מִתְּרִי"ג מְצוֹת כְּסֻדָּר וְכַהֲגִן שְׁלֵא יִשְׁתַּתַּף עִמָּה דְּבָר מְכַנְנֵת הָעוֹלָם בְּשׁוּם פְּנִים אֶלָּא שְׁיַעֲשֵׂה אוֹתָהּ לְשִׁמָּה הִנֵּה בְּזֶה זָכָה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.

וְאִם הן חלושות בְּמִזְגָם בְּעֵבּוֹר זֶה תִּפְטָר אֲנֹתָה הַתּוֹרָה מִהַמְּצוֹת שְׁהִזְמַן גְּרָמָא וְנָתַן לָהֶם רַק חֹק וּמִשְׁפָּט שְׁלֵשָׁה. וְכָבֵד נִתְרַעַם בַּעַל הָאָבֶן בּוֹחֵן בְּמָה שֶׁהוֹטֵל עַל הַזְּכָרִים כְּמָה מִהַמְּצוֹת וְעוֹל כְּבֵד בְּאוֹמְרוֹ.

אוֹי לְמִי שֶׁבָּנִיו זְכָרִים. הַנּוֹטֵל עֲלֵיהֶם עוֹל כְּבֵד סִיגִים וּגְדָרִים.

מֵהֵן בְּצַנְעָא מֵהֵן בְּפִרְהִסְיָא מֵהֵן בְּמִרְאִית הָעֵינַי מֵהֵן בְּחֻדְרֵי חֻדְרִים חֻקִּים חֻזְקִים וּמְצוֹת נוֹרָאוֹת. שְׁלֵשָׁה עֲשָׂר וְשֵׁשׁ מְאוֹת וּמִי הָאִישׁ הַלֵּזָה.

שְׁיִקְיָיִם מֵה שֶׁכְּתוּב בְּזֶה. וְאִיךָ יוֹכֵל לְהַנְצִיל זְרִיז אוֹ עֲצֵל שְׁלֵא יִכָּשֵׁל וְיַחַת אוֹ לֹא יִפּוֹל בְּאַחַת.

וְהָאֲרִיף בְּתוֹלוֹנְתוֹ וְסִיגִים מְאֹמְרוֹ שְׁלֵשׁ אֵלֶּה יַעֲשֵׂה לִי כְּמְצוֹת שׁוֹכֵן מְעוֹנָה. שְׁאָר כְּסוֹת וְעוֹנָה גַם אֲנִי שְׁלֵשׁ כְּנֶגֶד שְׁלֵשׁ אֲשֻׁמּוֹר וְאֲקִים.

שְׁלֵשָׁה הֵמָּה לֹא נִפְלְאוּ מִמֶּנִּי וְלֹא רְחוּקִים. דָּם וְאֵשׁ וְחֵלֶת לָחֶם מֵה נִמְרָצוּ שְׁלֵשְׁתָּן מִנְפֶּת עָרְבוּ מִדְּבַשׁ מִתּוֹקִי.

עֲלֵיהֶם אֵין לְהוֹסִיף מִסְפָּר וּמִנֵּן. אֵין לְשֹׂאֵל אַחֲרֵיהֶן הֵנִי נָשִׂי בְּמֵאֵי זְכִינָן ע"כ.

אִם כֵּן אֵין לְנָשִׁים שׁוּם תְּרַעוֹנָת עַל ה' כִּי אִף שְׁלֵפוּם צַעֲרָא אֲגָרָא דִּי לָהֶם בְּאַקְרוּיִי בְּנִיִּיהוּ בִּי כְּנִשְׁתָּא וּבְאַתְנוּיִי גְבַרְיִיהוּ בִּי רַבָּנָן וְשִׁנְטָרָן לְגַבְרִיִּיהוּ עַד דָּאֲתוּ מִבֵּי רַבָּנָן זוּלַת הַמְּצִיַת פְּרִטְיוֹת לָהֶן לְשִׁיזְכוּ לְהַבְטִיחֵן הַקַּב"ה מִכָּל הָאֲנָשִׁים שֶׁנֶּאֱמַר נָשִׁים שְׁאֲנָנוֹת כְּדֹאִתָּא בְּבִרְכוֹת פֶּרֶק א'.

וְלָזֶה הִגִּיעוּ לְכָל הַמַּעֲלוֹת שֶׁהַשִּׁיגוּ הָאֲנָשִׁים וּבְכֻפָּר לְמִדְרַגַּת הַנְּבוּאָה וְכִמוֹ שֶׁהוּבָא בְּמַגִּילַת תְּעֵנִית ז' נְבִיאוֹת נִבְאוּ לְיִשְׂרָאֵל וְאֵלוֹ הֵן שְׁרָה מְרִים דְּבוּרָה חַנָּה אֲבִיגַיִל חוּלְדָה וְאַסְתֵּר.

וְכָבֵד סֵפֶר בְּשִׁבְחֵן הַרְשָׁב"י בְּסֵפֶר הַזֵּהר פְּרִשְׁת שְׁלַח לָךְ עֲמוּד שִׁי"ח וְכֵן אָמַר. מֵאֵן חֲמִי חֻדְנָא דְּצַדִּיקִיָּא וְנָשִׁין זְכִיִּין דְּעַבְדִּין לְגַבֵּי קַב"ה אֲשֶׁר עַל כֵּן הִגַּם שְׁנִשְׁמוֹ הָאֲנָשִׁים הֵם מְאוּצְרוֹת מִתְּחִלְפוֹת כְּמוֹ שֶׁמְבֹאָר בְּזוֹהַר פְּרִשְׁת בְּשִׁלַּח וּפְרִשְׁת נָשָׂא כְּלָם שְׁוִים לְטוֹבָה וְאֵלוֹ וְאֵלוֹ קוֹנִים הַצְּלָחָתָם וְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא כְּפִי מִדְרַגָּתָם.

סוֹף דְּבָר הַבֵּט נָא וְרָאָה מֵה שֶׁכְּתַב הַחֶבֶר מ"א סִימָן א' וְז"ל וְלִכְלֵל אִישׁ מְאִישֵׁי הָעוֹלָם סְבוֹת שְׁבָהֶם יְגַמֵּר. וְיֵשׁ אִישׁ שֶׁנִּשְׁלְמוּ סְבוֹתָיו וְכָא שְׁלָם וְאִישׁ שֶׁחֲסָרוּ סְבוֹתָיו וְכָא חֲסָר כְּכּוּשִׁי אֲשֶׁר לֹא הוּכַח לְיוֹתֵר מִקְבוּל צוּרַת הָאָדָם וְהַדְּבִיר בְּתַכְלִית הַחֲסָרוֹן ע"כ.

והפושים האלו כללם הרמב"ם בספר המורה ח"ג פ' נ"א עם בני אדם שאין להם אמונת דת לא מדרגה העיון ולא מדרגה הקבלה וכן אמר. דין אלו כדיו בעלי חיים שאינם מדברים ואינם אצלי במדרגת בני אדם ומדרגת בנימציאו' למטה ממדרגת האדם ולמעל' ממדרגת' הקוף אחר שהגיע להם תמונת האדם ותוארו והכרה יותר מהכרת הקוף.

ע"כ.

ואם כן הוא האם נחשוב שמדרגת נפשם יהיה במדרגת נפשות הישראלים. ח"ו.

אבל הוא הדבר אשר דברתי פי כשם שהמלאכי והשכלים הנבדלים מתחלפים זה מזה כפי מדרגתם כפי יש נפשות שהם ממדרגה עליונה ויש ממדרגה בינונית ויש ממדרגה תחתית' ולכן תמצא פי הפושים כמעט שכלם מכשפי' וכל דבריהם עם השדים פי נפשותם מסטרא דמסאבא ושמאלא ומהמדרגה היותר שפלה.

ועוד אשיבה ידי במאמר השלישי על הענין הזה בדברי על החלוף הנמצא במין האדם שלא ימצאו מעולם ב' אנשים מסכימים בצורתם. אם יגזור ה' בחיים: הפרק השמיני מורח שהנשמות כלילין דכר ונוקבא ואיך הם מאוצרות מתחלפות.

גזירת רשב"י היא בפרשת לך לך עמוד רמ"ח שהנשמות כלילין דכר ונוקבא וז"ל תנינו בזההוא שעמא דאפיק קב"ה נשמתין לעלמא כל אינון רוחין ונשמתין פלהו כלילין דכר ונוקבא דמתחברין כחדא ואתמסרין ביחד דההוא ממנא שליחא דאתפקד על עדואיהון דבני נשא ולילה שמיה.

ובשעמא דנחמתין ואתמסרין בידי מתפרשין. ולזמנין דא אקדים מן דא ואחית להו בבני נשא.

וכד מטא עידן ונוגא דלהון קב"ה דינע אינון רוחין ונשמתין מחבר לון כדקדמיתא ומכרזא עלייהו וכד מתחברין איתעבידו חד גופא חד נשמתא ימינא ושמאלא כדקא חזי ובג"כ אין כל חדש תחת השמש.

ואי תימא הא תנינו לית ונוגא אלא לפום ארחוי דבר נש הכי הוא דאי זכי ועובדוי אתפשרון זכי לההוא דיליה לאתחברא ביה כמה דנפיק וכו' ובפרשת אלה פקודי עמוד תמ"א מפליא לדבר איך ההוא היכלא שביעא נקיט לנשמתין ואיך פד נפקין נפיק ונקיט לון האי רוחא קדישא סטוריה דאיהו לימינא וכל נשמתין דאינון זמינין לאתפרחא בזכרון דכורין לימינא פלא נקיט לון ומתעכבי תמן עד דאכלילו בנשמתין נוקבין שהו מרוח אחר' מסטרא דשמאלא ושמיה אדיריסגוניה וכו'.

גם בפ' וילך עמוד תק"ן כתב שלפעמי' בא איש אחר ונושא אותה האשה שאינה שלו וכשמגיע העת שהזכר הראשון ישאנה מוכרח זה למות כדי שישאנה מי שנברא עמה. וז"ל.

ת"ח והא איתמר דכל רוחין דנפקין מלעילא דכר ונוקבא נפקי ומתפרשין. וכל זמנין דדכורא לא מטא זמניה לאנדוויגא בהדי נוקבי' ואתו אחרא ואתגסיב בהדה פיון דמטא זמניה דהאי ונוגא פד אתער צדק בעלמא למפקד על חובי עלמא כניש ליה להאי אחרא דהנה נסיב בהדה ואתי אחרא ונטיל לה.

ועל דא קשין זווגין קמי קב"ה וכל דא בגין דסרח דכורא עובדוי ואע"ג דלא סרח ב"כ עובדוי בחטאיה אתכניש בההוא זמנא עד לא מטון יומוי דלא עביד הכי במשפט ועליה פתיב ויש נספה בלא משפט) ואערע ביה דינא בצד"ק בחיבוי בגין דמטא זמניה דאחרא ונסוב לה דהא דידיה היא.

א"ל רבי אלעזר ואמאי פריש לון קב"ה נייטי אחרא ויהב ליה. א"ל דא הוא תועלתא דבר נש וטיבו דעביד עמיה דלא ימטיה אתתיה בינא אחרא.

ות"ח אי האי לא פשרן עובדוי אע"ג דדיליה היא ההיא אתתא לא אתדתי האי אחרא מקמיה. ת"ח שאול מלפא נטל מלכו.

אמאי בגין דעד לא מטא זמניה דדוד להאי דהא מלכו הנה ודאי דדוד ואתא שאול ונטיל ליה. פיון דמטא זמניה דדוד למירת דיליה פדיון אתער צד"ק מלכותא דלעילא וכניש ליה לשאול בחיבוי ואתדתי מקמי דוד ואתא דוד ונטיל דיליה.

ואמאי לא עדי קב"ה לשאול ממלכ ולא ימות. אלא טיבו עביד קב"ה עמיה דכניש ליה במלכותא ולא יחמו עבדיה שליט עליה ונטיל ההוא דיליה בקדמיתא פד האי.

בגין פד בעי בר נש למבעי רחמי קמי קב"ה פד אנדונג דלא יתדתי מקמי אחרא וכו'. וכעין זה פתב בפירשת ויחי עמוד תפ"ד וז"ל בגין דאתתא פד אחסין לה בר נש מעם קב"ה יחסין לה דהא לא יחסין לה קב"ה לבר נש אלא פד מכוזין עלוי ברקיעא דקב"ה מזווג זווגין עד לא ייתו לעלמא.

וכד זכו בני נשי לפום עובדיהון הכי יתבין להו אתתא וכלא אתגלייא קמי קב"ה וכפום עובדין דזכאין הכי מזווג זווגין. ולזמנין דקא סליקו בקליטין ואסטי ההוא בר נש ארחוי דילי' סליק זווגי' לאחרא עד דייכשר עובדוי.

וכדיכשר דא עובדוי או מטא זמניה אדחי גברא מקמי גברא ואתי האי ונטיל מדיליה. ודאי קשיא קמי קב"ה מפלא לדחייא בר נש מקמי בר נש אחרא ובג"כ קב"ה איהו יתיב אתתא לבר נש ומני' אתנין זווגין וע"ד ומני' אשה משפלת בג"כ קב"ה יתיב פלא לבר נש.

ע"כ.

ועל היסוד הזה בנו רז"ל שראויה היתה בת שבע לדוד מששת ימי בראשית אלא שאכלה פנה וזה מפני שדחק את השעה והרג לאוריה פדאיתא גם כן בזוהר פירשת ויקרא עמוד קמ"א ושבעבור זה לא נתפרש לבתר ממנה.

ילפי זה למדנו מהרשב"י ארבעה דברים. הא' שפל הנשמות פלילן דכר ונוקבא.

הב' שהקב"ה שהוא המזונג זווגין בת פלוני לפלוני וכמו שנאמר מושיב יחיד' ביתה לפעמי' כשאדם חוטא נסתלקה ממנו בת זוגו ונזדונגת לאיש אחר ובזכות התשובה זוכה לזווג הראשון הג' שהגם שהנשמות נבראו פאחד פלילן דכר ונוקבא אינם באים לעולם בעת ובזמן א' כמו שכתב ולזמנין דא אקדים מן דא.

הד' שהנשמות הם ממדרגות מתחלפות ושהזכרים באים מסטרא דימינא והנקבות מסטרא דשמאלא וכמו שכתב עוד בפרשת בשלח עמוד ע"ז ונשא עמוד רל"ט שמקום מוצא הנשמות מהזכרים ומהנקבות מתחלפות.

ולזה נראה שפנון אפלטון בספר הששי מהדחות באומרו שהנשים היו מין בפני עצמן ולא ממין האדם באשר מצד הנשמות נפרדו ולא ראי זו כראי זו. ונהו מה שרציתי לדבר מאלו הדברים אשר אין בהם הכרע משקול הדעת.

אבל אתה הקורא ידעת נתיבתי ואשר כל דברי עם פת המקובלי ובפרט ברי' פתי עם פרש"י וחסדי לא אפיר מעמו ולא אשקר באמונתי לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה. הפרק התשיעי יבאר שהנשמות הן חלק אלוה ממעל אבל לא כמו שהבינו קצת מן הסכמים חלק מעצמותו יתעלה.

אחר אשר הוכחנו בפרקים הקודמים שהנשמה היא עצם נבדל מחומר ראוי לדעת שכבר היו מאנשי התבונה והדעת שהעלוה כל כף למדרגה עליונה שגזרו עליה היותה חלק אלוה ממעל ממש וכן כתב הרב בעל השפע טל בהקדמת ספרו.

ונ"ל ידוע שהנשמות של אנפה ישראלית הם חלק אלוה ממעל אשר על זה רמז הפסוק כי חלק ה' עמו ר"ל חלק ממש כחלק שנוחלק מאיזה דבר הוא שנה ודומה בעינו לאותו דבר שנוחלק ממנו.

ואין הבדל והפרש בינו ובין אותו דבר רק שאותו דבר הוא הפל והפלל שהוא יותר גדול מהחלק שנוחלק ממנו אבל בעצמותם הם דומים ושונים. כמו כן אין הבדל והפרש בין הנשמה ובינו יתעלה ויתברר הוא הפל הוא האור הפולל האור הגדול הבילתי תכלית והנשמה היא חלק אור וניצוץ שנוחלק מאור הגדול ב"ה וברוך שמו.

וכמאמר שלמה המלך ע"ה גר ה' נשמת אדם. ר"ל הנשמה של אדם היא גר וניצוץ מאור אלהים.

ודקדק בלשוננו לומר גר אלהים ולא אמר אור אלהים כדי לרמז שהנשמה בשלשה מדרגותיה נפש רוח נשמה כלם הם חלק וניצוץ מאור אלהים. וזה נרמז בלשון גר אלהים פי נ"ר נוטריקון נפ"ש רו"ח.

ור"ל הנפש והרוח והנשמה שהם ג' מדרגות בנשמה הם כלם נצוצות קדושות מאור אלהים והיינו נ"ר אלהים נשמת האדם. ע"כ.

וכתב עוד בהגה"ה. אתה המעיין אל תתמה על ענין זה שהרי גדולה מזו כתב מורי רבי ר' משה קורדונירו בפרדס הקדוש שלו בשער ההיכלות פ' י"ג ונ"ל וענין האבות מעלה גדולה מהם שאינם אברים אבל הם כל עצם האלהות המתפשט אל התחתונים. ע"כ.

והדברים האלה הגם שגם כן ראיתי מפילוסופי האנמות מחזיקים בדעת הזו הם תמוהים וזרים מאד. ואין ראוי לכל בר ישראל לאומרם כל שכן להעלותם על ספר כי איך יהיה האין סוף הבילתי תכלית ומתעלה על כל ראש חלק כחלק בנשמה האנושית.

ואיך יאמר חנוך אעלה על בנותי עב אדמה לעליון אם הכתוב צונח ואל מי תדמיוני ואשנה. וכמו שאמר הפייטן והוא אחד ואין שני להמשיל לו להחבירה.

ואם עז' האלהות הוא בלתי מתחלק ונפרד מעצמותו בלי חבור בלי פרוז מי הוא זה מפל ברואי מעלה ומטה אשר יאמר עליו זה הוא חלק אלוה ממעל. זאת ועוד אחרת שימשו מזה שאם הנשמה היא חלק מהאלוה שיש בה צד אלהות או חלק מהאלהות.

לפי זה יהיה האל גם כן חוטא ומתלכלך בעולם הזה וזהו טעות ושבוש גדול באמונה. גם אם הייתה חלק מעצמותו ח"ו ודומה לו מהכרח היות תהיה כמהו חכמה בפועל ולא בכח ובלתי משתנית.

והפך זה הנסיון יוכיח וזולת זה כתוב הדר הוא נעשה אדם בצלמנו כדמותנו. ואם האדם הוא צלם אלהים מפלל דאינו חלק ממנו שידוע הוא שצלם הוא דבר נפרד מהדבר אשר הוא לו צלם.

ואם כן אינו חלק ממנו. ומה שאמר הכתוב חלקי ה' אמרה נפשי לא לעזר ולא להועיל לדעת המגונה הזה.

יען פונת הכתוב להעיד על הפלגת הדבקות שבין הקב"ה לישראל המשגיח בו בהשגחה פרטית בלי שום אמצעי וכמו שאמר הכתוב ה' בך ינחנו ואין עמו אל נכר כשאר האומות אשר חלק להם לכל אחת ואחת מן השרי' העליונים כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

וכן אמרו חז"ל בשמות רבה פרשה ל"א קדש ישראל לה' ראשית תבואתו כשם שהערימה הזאת עומדת והפקה יורד לתוכה ונוטל מתוכה התרומה. כך עשה הקב"ה את העולם ערימה ונטל ישראל שהם תרומתו שנתאמר קדש ישראל לה' כו'.

וכן סיים משה בברכותיו באמרו מי כמוך ישראל עם נושע בה'. ואמר עוד בך עין יעקב לרמוז שעין ה' אל יריאיו בני ישראל.

ולכן לא מצינו עין אברהם ויצחק אלא עין יעקב להוציא אדם וישמעאל. ולזה נקרא ישראל רעים ואחים למקום וכמו שאמר הכתוב למען אחי ורעי.

וזו היא פונת הפסוק חלקי ה' אמרה נפשי להורות שלא כאלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא. גם נוכל לפרש הכתוב באופן אחר.

ונה כי כבר ידוע הוא מה שאמרו רז"ל במסכת נדה פרק המפלת שלשה שותפין יש באדם הקב"ה ואביו ואמו מזריע לן שמתנו מוח שבראשו וגידין וצפרנים ועצמות ולבן שבעין.

אשה מזרעת אדם שמתנו עור ובשר ושערות ושחרות שבעין והקב"ה נותן בו רוח ונשמה וקלסתר פנים וראית העין ושמיעת האוזן ודבור פה והלוח רגלים ודעה ובינה והשכל וכיון שהגיע זמנו ליפטר מן העולם הקב"ה נוטל חלקו וחלק אביו ואמו מניח לפניהם.

ויענו שגשמות ישראל הם ממדרגה עליונה מנשמות שאר עמי הארץ על הפנונה הזאת
אמר הנביא חלקי ה' אמרה נפשי. ודי לנו במה שאמרנו שהנשמות אינם חלק האלהות
ח"ו כמו שחשב הרב בעל שפע סל אף על פי שהם רוחניות וממדרגת המלאכים ונבדלים
מחומר כאשר הוכחנו ואל תאמין בו במה שייחס הדעת הזה להחכם קורדונירו ו"ל כי
הוא לא כן ידמה ולבבו לא כן יחשוב.

אבל פונתו היא להורות שהנפש באה לגוף כלולה מן העליונים וכך הוא האמת ואין
להאריך: הפרק העשירי הנשמה הטהורה היא משפלת וחקמה מאד קודם יציאתה לאויר
העולם. מודעת זאת בכל הארץ שירמיה הנביא אחר שנבא ארבעים שנה ונחרב הבית
הלך לו לארץ מצרים ועמד שם שנים רבות עד יום מותו וממנו קבל אפלטון רוב חכמתו
כאשר חכמי היוני מעידי' וכן תראה שרוב דרכיו דרכי נועם וכל נתיבותיו שלום עם
חכמי האמת והצדק.

ובפרט בדברו על עסקי הנפש יחשוב שיש לנשמה צורות רשומות שעל ידיהן היא
לומדת. כי הלמוד אצלו אינו רק הנפרה מה ששכח מיום היותה על האדמה.

ואחריו בא תלמידו ארסטו ולהראות שחקמתו גדולה משלו ולהגדיל תפארתו בעיני
העמים וששומעו ילך בכל הארצות חלק עליו בכל תוקף ואמר. אהוב אפלטון אהוב
סוקרט אבל יותר אהוב האמת וכן בענין הזה סתר דבריו ואמר שאדרבה היא שלולה
מכל צורה כמו לוח שאין בו שום ציור ועל ידי כן הוא מוכן לקבל כל צורה.

וחכמי האמת הראשונים במלכות ובדברי האלהיים כתבו שהיא חכמה קודם בואה לגוף.
וכן תמצא בזוהר פרשת אחרי מות עמוד ק"ט ו"ל.

אפילו כל אינון נשמתין דבני אינשא עד דלא יחתון לעלמא פלהו גליפאן קמיה ברקיעא
בההוא דיוקנא ממש דאינון בהאי עלמא וכל מה דאוליקפאן בהאי עלמא פלא ידעי עד
דלא יחתון לעלמא ע"כ.

וכן בפרק המפלת אמרו ונר דלוק על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו שנא'
בהלו נרו עלי ראשי וגומר. ואל תתמה שהרי אדם ישן ורואה חלום באספמיה ומלמדים
אותו כל התורה פלה שנא' וינרני ויאמר לי וכו' וכיון שיצא לאויר העולם בא מלאך
וסטרו על פיו ומשפחו כל התורה פלה שנאמר לפתח חטאת רובץ.

ראה נא איך דברי אפלטון הם עם דברי המקובלים. כי באומרם ונר דלוק על
ראשו רמזו לנו שהנשמה הטהורה נר ה' נשמת אדם עודנו עצור בגוף בכטן אמו נתנה
בו מאת ה' מן השמים.

והיא חכמה מאד וכל מה שמשגת ויודעה לאחר יציאתה לאויר העולם אינו אלא זכירת
הנשפחות. וקרא זה אפלטון מיניסינסיאה.

והביאו ראיה לדבריהם ממה שאדם שן פאן ורואה חלום באספמיה. והראיה מוכרחת
שכיון שאין מראים לו לאדם אלא מהרהורי לבו.

וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַב יוֹסֵף בְּפֶרֶק הַרוּאָה תִּדְעַ דְּלֹא חֲזִי אֵינִישׁ בְּחִלְמִי לָא דִּקְלָא דְדַהֲבָא וְלֹא פִילָא דְעֵינִיל בְּקוּפָא דְמַחְטָא. מִי שְׁהֵי בְּצַרְפִּי וְלֹא רָאָה אֶסְפְּמִיא מִיָּמֵי אֵיךְ רוּאָה חֲלוּ' בְּאַסְפְּמִיא.

אָבֵל אַע"ג דְּאִיהוּ לֹא חֲזִי מְזֻלְיָה חֲזִי ר"ל גְּשֻׁמְתוֹ חֲזִי קוֹדֵם יְרִידְתָּהּ לַגּוּף. וְאִם תִּקְשֶׁה מַה יוֹעִיל לוֹ שְׁמַלְמָדִים אוֹתוֹ כֹּל הַתּוֹרָה כְּלָה אִם אַחַר יִצְיָאָתָהּ לְאוּרֵי הָעוֹלָם הַכֹּל מִשְׁתַּפַּח מְמַנּוּ.

כְּבָר הַשִּׁיב אֶפְלָטוֹן בְּאוּמְרוֹ שֶׁלֹּא יָבִין הָאָדָם כָּלֵל בְּדִבְרִים אֲשֶׁר לֹא קִדְמָה בְּהֵם שׁוּם יְדִיעָה אוֹ מַחְשָׁבָה אָבֵל מַה שֶׁשָּׁמַע אוֹ רָאָה כְּבָר מְעַנְיָנִיהֶם בְּאִיזָה רְמִזׁ אוֹ הִרְהוּר יָשׁוּב וַיִּזְכְּרֵם. כְּאֲשֶׁר יִקְרָה לְנוֹ שֶׁהַדְּבָרִים שֶׁשָּׁמַעְנוּ אוֹ רָאִינוּ דִּישְׁתַּפְּחוּ מְמַנּוּ יָמִים וְשָׁנִים כְּשֶׁנֶּעְצָק בְּעַנְיָנָם שְׁנִית בַּקְלוֹת יַעֲלֶה זְכָרוֹנָם לְשִׁפְלָנוּ.

וְטַעַם הַשְּׂכָחָה הוּא כִּי הַנְּשֻׁמָה הִיא כְּמוֹ הָאֶפְסוֹס וְהַגּוּף הוּא הַכֹּלִי שֶׁמִּשְׁתַּמְשֵׁת בּוֹ. וְכַעֲזוֹד שֶׁהַכֹּלִי אֵינוֹ מוֹכֵן לְקַבֵּל הַשְּׂכָחָה לְחִסְרוֹן הַכֹּלִי נִעְדָּרְתָּ מִמֶּנָּה הַחֲכָמָה הַזֹּאת עַד שֶׁהֵימִים יִדְבְּרוּ.

וְתִדְעַ שֶׁבְּעֵבֹר הָאֲבִדָה הַזֹּאת מִהַחֲכָמָה אָמְרוּ הַמְּקוֹבְלִים שֶׁהַנְּשֻׁמָה אַחַר יְרִידְתָּהּ לַגּוּף כְּשֶׁנֶּמְצָאת עָרוּמָה מְבִלִי לְבוּשׁ הַתּוֹרָה מְכַרְתָּ אוֹנָאָתָהּ. וְכֵן בְּפִרְשֵׁת וַיִּקְהַל עַמּוּד שִׁמ"ח נִשְׂאוּ עָלֶיהָ הַמַּשָּׁל הַזֶּה.

יוֹנָה דִּנְחַתָּ לְסַפִּינָה דָּא אִיהִי גְשֻׁמְתָּא דְּבַר נֶשׁ דְּנַחַת לְהֵאֵי עֲלָמָא לְמַהוּי בְּגוּפָא דְּבַר נֶשׁ אַמְאִי אֶתְקַרֵי יוֹנָה בְּגִין דְּכִינּוֹן דְּאִשְׁתַּמְשָׂא בְּגוּפָא כְּדִין אִיהִי יוֹנָה בְּהֵאֵי עֲלָמָא כְּמָא דְּאִתְמַר וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ וְכִדִּין בַּר נֶשׁ אֲזִיל בְּהֵאֵי עֲלָמָא כְּסַפִּינָה בְּגוּ יִמָּא רַבָּא דְּחִשְׁיבַתְּ לְאִתְבְּרָא כַּד"א וְהֵאֲנִיָּה חֲשָׁבָה לְהַשְׁבֵּר וְכו'.

וּרְבִינּוּ עוֹבְדֵיָה בְּפִירוּשׁ מְשַׁנְתָּ הִילּוּדִים לְמוֹת בְּפֶרֶק רְבִיעִי כְּתַב. וְעַל כְּרַחֲמֵי אֲתָהּ נוֹצָר. שֶׁהַנְּשֻׁמָה אֵינָה רוּצָה לְצִאת מִן הַפְּרָגוֹד מְקוּם טְהוֹר שֶׁהַנְּשֻׁמָה מְנַחֶמֶת שֶׁם וְלִכְנֹס בְּמַעֲי אֲשֶׁה בְּמְקוּם טְמֵא וּמְלֹאךָ בָּא וּמוֹצִיאָהּ בְּעַל כְּרַחֲמֵי וּמְכַנִּיסָהּ בְּמַעֲי הָאֲשֶׁה וְכו'. וְכֵן אֶפְלָטוֹן אֲשֶׁר בְּכָל דְּבָרָיו נִשְׁבַּע בְּדַעַת הַמְּקוֹבְלִים כְּתַב שֶׁהַנְּשֻׁמָה יוֹרְדִים לְזֶה הָעוֹלָם בְּעַל כְּרַחֲמֵי בְּאֲשֶׁר בּוֹ מִתְמַעֵט כְּבוֹדוֹ וְתַשְׁחַת תְּפָאֲרָתוֹ.

וְכֵן עַל פִּי הַזִּנְהָר נִדְרָשׁ וְתַמְתָּ שְׁרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע שֶׁהַנְּשֻׁמָה שְׁהִיא שְׁרָה וּגְבַרְתָּ מִיתְתָּהּ הִיא יְרִידְתָּהּ לַגּוּף שֶׁהוּא קִרְיַת הָאֲרַבַּע יְסוּדוֹת וְחֲבֵרוֹן הַרְפָּכְתָּם כֹּל יָמֵי חַיָּיו וְלִזְזָה צְרִיכָה שֶׁבְּכָל תּוֹקְפָה וּבִיגִיעַת כְּפִיָּה תִשְׁתַּדֵּל לְחַזֵּר לִימֵי עֲלוּמִיָּה וּלְהַגִּיעַ עַד כְּפֵא הַכְּבוֹד אֲשֶׁר מִשָּׁם חֲצָבָה: הַפְּרָק הָאֶחָד עֲשָׂר שֶׁהַנְּשֻׁמָה הָאֵלֶּהִית הִיא כְּלָה בְּכָל הַגּוּף וְכָלָה בְּכָל חֵלֶק מְמַנּוּ וְאֵן אֶפְשָׁרוֹת הַהֲנַחָה הַזֹּאת: חֲקָה חֲקוּנוֹגְזָרָה גְזָרוּ הַפִּילוֹסוֹפִים שֶׁהַנְּשֻׁמָה כְּלָה בְּכָל הַגּוּף וְכָלָה בְּכָל חֵלֶק מְמַנּוּ.

כְּאֲשֶׁר רְמַז אֶפְלָטוֹן בְּס' הַפִּיֶדוּנִי אֶגּוֹסְטִינוּ בְּאֶחָד מֵאֲגוּרוֹתָיו וְתַמְצָא מְבוֹאָר אֲצֵל כֹּל חֲכָמֵי בְּנֵי אֱלוֹם. וְכֹאֲשֶׁר עֵינִינְתִי בְּסִפְרֵי הַקִּדְשׁ לְמַצָּא דְּבָרֵי חֲפִץ גְּעַתִּי וְלֹא מַצָּאתִי בְּעַנְיָן הַזֶּה דְּבַר.

אָבֵל רַבּוֹתֵינוּ ו"ל אָמְרוּ מָה הַקִּב"ה מְמַלֵּא אֶת כָּל הָעוֹלָם כִּי הַנְּשֻׁמָּה מְמַלְאָה אֶת כָּל הַגּוֹף. וּרְצוֹנָם שְׂפָמוֹ שֶׁהַקִּב"ה הוּא פֶּלֶוּ בְּכָל הָעוֹלָם וְכֵלּוּ בְּכָל חֵלֶק מִמֶּנּוּ.

כִּי הַנְּשֻׁמָּה הַטְּהוֹרָה הִיא כְּלָה בְּכָל הַגּוֹף וְכֵלָה בְּכָל חֵלֶק מִמֶּנּוּ וּלְפִי הַדְּעוּת הַיָּשָׁר בְּאַמֶּת אֵין לַנְּשֻׁמָּה שׁוּם חֵלֶק לֹא עֲצָמִי וְלֹא מַשְׁלִי. רְצוֹנִי עֲצָמִי כְּאָדָם הַמְּוֹרָכָב מִחוּמָר וְצוּרָה אוֹ מְסִיג וְהַבְּדֵל כַּמ"ש הַהֲגִיּוֹנִי.

וּרְצוֹנִי מַשְׁלִים כְּמוֹ הַגּוֹף הַמְּוֹרָכָב מֵרֹאשׁ וְרַגְלִים וּבֶטֶן וְכו' וּלְפִי זֶה אֵין לַפְּשׁוּט וְרוּחָנִי כְּמוֹ שֶׁתְּחַשֵּׁב הַנְּשֻׁמָּה אֵלּוּ הַחֵלְקִים וְאִם נִחְזָר לְשֵׁאוֹל כִּי. אִם מָה שְׂכָלוֹל בַּנְּשֻׁמָּה לֹא נִדַע מָה הוּא אוֹ חֵלֶק אוֹ חֵלְקִים הוּא בְּכָל הַגּוֹף וּבְכָל חֵלֶק וְחֵלֶק.

נָשִׁיב כֵּן הוּא שְׂבִכָל מְקוֹם שֶׁהָרוּחָנִי הוּא שֵׁם פֶּלֶוּ. הַנְּשֻׁמָּה הִיא רוּחָנִית אִם כֵּן וְכו'. וַיִּתְבָּאֵר עוֹד בְּבִירוֹר יוֹתֵר. כֵּל מָה שְׂאִינוֹ מִתְּפַשֵּׁט לֹא בְּעֲצָמוֹ וְלֹא בְּמִקְרָה בְּמָה שֶׁהוּא בְּזוּלָתוֹ הוּא פֶּלֶוּ בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא שֵׁם.

הַנְּשֻׁמָּה הִיא כִּי. אִם כֵּן הַנְּשֻׁמָּה הִיא בְּכָל מְקוֹם שֶׁהִיא שֵׁם.

הַגְּדוּלָה מְבֹאֶרֶת בְּעֲצָמָה שֶׁהַלֶּבֶן דְּרָךְ מַשְׁלֵ אַעֲפ"י שְׂאִינוֹ מִתְּפַשֵּׁט בְּמָה שֶׁהוּא אֵיכוֹת בְּמָה שֶׁהוּא עַל הַכּוֹתֵל אוֹ הַבְּגָד מִתְּפַשֵּׁט אָבֵל מָה שְׂאִינוֹ מִתְּפַשֵּׁט כָּלֵל אֵין לוֹ חֵלֶק אֶחָד חוּץ מִמְּקוֹם חֵלֶק אֶחָד כְּמוֹ הַנְּשֻׁמָּה.

מָה שְׂאִין כֵּן נִפְשׁוֹת הַבְּעָלִי חַיִּים שֶׁאֲעֲפ"י שְׁגַם הֵם בְּכָל מְקוֹם שֶׁל הַגּוֹף כֵּלֵן הֵן עִם כָּל זֶה מִתְּחַלְקוֹת בְּהִתְחַלֵּק הַגּוֹף שֶׁחֵלֶק אֶחָד מִמֶּנּוּ בְּחֵלֶק גּוֹף זֶה וְחֵלֶק מִמֶּנּוּ בְּחֵלֶק אֶחָד שְׁנֵי? יִתְבָּאֵר כֵּן כָּל צוּרָה טְבֵעִית הִיא בְּכָלֵלוֹת נוֹשְׂאָה הַנְּשֻׁמָּה הִיא צוּרָה טְבֵעִית לַדְּעוּת אֲרִסְטוֹ אִם כֵּן הִיא בְּכָלֵלוֹת הַגּוֹף כְּלָה.

וּב' הַהֲקַדְמוֹת הָאֵלֶּה גְלוּיּוֹת וְאֵינָן צָרִיכוֹת קִיּוּם. ג' יִתְבָּאֵר כֵּן מָה שֶׁהוּא בְּכָלֵלוֹת הַנוֹשֵׂא כְּמוֹ צוּרָה הוּא גַם כֵּן בְּכָל חֵלֶק וְחֵלֶק מִמֶּנּוּ שְׂאִם אֵינוֹ בְּאִיזָה חֵלֶק אֵינוֹ בְּכָלֵלוֹתוֹ.

אוּלָם הַנְּשֻׁמָּה הִיא בְּכָלֵלוֹת הַנוֹשֵׂא כְּמוֹ צוּרָה כַּמ"ש בְּתוֹלְדוֹת הַהֲקָשׁ הַשְּׁנִי. אִם כֵּן הַנְּשֻׁמָּה הִיא בְּכָל חֵלְקֵי הַגּוֹף כְּלָה: וְאוּלָם יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל זֶה הַדְּעוּת.

א' אִם הִיא כְּלָה בְּרַגְלֵ דְרָךְ מַשְׁלֵ כְּשִׁיחֲתָכוּ אוֹתוֹ עֲמוּ תֵלֶךְ כְּלָה וַיִּשְׂאֵר כֵּלֵן מֵת וְזֶה שֶׁקָּר. ב' אִם הִיא כְּלָה בְּרַגְלֵ יִמְנַע שֶׁתְּהִיָּה כְּלָה בֵּיד.

כִּי כְּשֶׁנֶּאֱמַר כָּל ר"ל שֶׁלֹּא נִשְׂאֵר דְּבַר חוּץ מִמֶּנּוּ וְהוּא סוֹתֵר הַמְּוֹנָח. ג' אִם כְּלָה הִיא בְּכָל חֵלֶק גַּם כַּחוֹתֵיָה שֵׁם.

וּלְפִי זֶה הַרְגֵל תִּרְאֶה וְתִשְׁמַע וְתִשְׁפִּיל: וְנָשִׁיב שְׂאֵף עַל כִּי שֶׁתְּחַתּוֹךְ הַרְגֵל הַנְּשֻׁמָּה לֹא תֵלֶךְ אַחֲרָיו רַק תִּשְׂאֵר בְּיָתֵר הָאֲבָרִי כְּאֲשֶׁר יִקְרָה בְּרִזּוֹן שֶׁלֹּא תִתְמַעַט בְּשִׁבִיל זֶה וְכֵן לֹא תִתְרַבֵּה בְּשִׁמְנוּנִית וְצִמִּיחָה.

וְכֵן אַעֲפ"י שְׂאֵנוּ אוֹמְרִים שֶׁהִיא כְּלָה בְּרַגְלֵ אֵין דְּעַתְנּוּ כְּלָלוֹתָהּ אֵלֶּה הוּא כְּאוֹמֵר שְׂכָל הַלֶּבֶן הוּא בְּחֵלֶק אֶחָד מִהַכּוֹתֵל בְּמָה שֶׁהוּא לָבָן בְּתַכְלִית לֹא שְׂיֵשׁ בּוֹ כְּמוֹת כָּל הַלֶּבֶן שְׂאִין שׁוּם לֶבֶן בְּשֶׁאֵר חֵלְקֵי הַכּוֹתֵל וְכֵאֵילוֹ אֲמַרְנוּ בְּתוֹקְפָה וּבְשִׁלְמוּתָהּ הִיא בְּכָל חֵלֶק וְחֵלֶק אָבֵל כְּמוֹ כֵּן הִיא בְּשִׁלְמוֹת בְּשֶׁאֵר אֲבָרִים.

ואולם הסבה שאינן נרגשות פעולותיה בכל אבר שלא תראה ותשמע הרגל הוא מחסרון הכלים הצריכים לאלו הפעולות. אבל לעולם גם ברגל הוא פח הראיה וכו' שאי אפשר שיבדלו הפחות מהנושאים.

ולשכל עצמו יקרה כן כשאינו לו כלים לא ישפיל והם המדומים שבהם יסתכל ויתבונן על כן לא ישפיל רק במוח כפי מה שתראה לנו. אבל בחיים אחרים יאורו עיניו על ידי מראות אלהים ולא יחדל הטיב להשפיל: הפרק השנים עשר הנני ידו אל המקום אשר שם משכן הנשמה.

ואיזה מקום בינה יודיע הנשמה כאשר ביארנו היא בכל הגוף ועם כל זה במקום ואבר מושבה הראשית ראיתי מחלוקת בין הפילוסופים אשר לא מבני ישראל המה כי הנה אפלטון חשב שמקום משכן כבודה הוא בראש ואחריו נמשך גלגול עם פת רוב הרופאים.

וארסטו אכן סינא ופיקולומיני בפרק האחד עשר מספרו ממשכן הנפש חשבו שהיא בלב. וכאשר חקרתי ודרשתי דעת רבותינו ז"ל מצאתי במדרש הנזעלם פרשת בראשית דף ח' ז"ל.

ר' עזריה אומר הנפש מקומה בלב והיא מניעה לכל הגוף והיא מונחת באמצע הגוף ומאירה לכל הגוף כאשר נתן השמש בחצי השמים (רצונו בין השבעה כוכבי לכת) והגוף מתקיים בנפש והנפש באויר והאויר בבורא ותברך והבורא סובל כל העולמות בכחו שצאמר אני עשיתי ואני אסבול.

וכן בספר היצירה לב בנפש כמלך במלחמה. ואחריו החזיק הרב רבינו סעדיה בספר האמונות מאמר ו' באמרו התבאר לי שהנפש משפנה בלב וכאשר הוא גלוי פי הגידים אשר נותנים לגוף החוש והתנועה צמיחתם כלם מן הלב.

ועם שאני מוצא הסעיפים גדולים אין מוצאם מן הלב אף צמיחתם מן המוח. וידעתי כי הסעיפי' ההם אינם לנפש אבל המה מיתרי' לגוף וקשרי'.

ולזה מחבר הפתוב תמיד הלב והנפש כאמרו בכל לבבכם ובכל נפשכם. בכל לבבך ובכל נפשך והדומה לזה.

עכ"ד.

ויען שהשפלה היא הפעולה היותר נכבדת ומיוחדת לנפש השכלית נראה לי שרבותינו ז"ל נגעו במדרש משלי במחלוקת הפילוסופי' הנז' וזה לשונם. משלו.

מ"ם גדולה מלמד שנתענה מ' יום שתנתן לו חכמת התורה כמשה דכתיב ויהי שם עם יי' ארבעים יום וארבעים לילה. ד"א זש"ה והחכמה מאין תמצא מלמד שהנה שלמה מחפש ואומר היכן היא החכמה מצויה רבי אליעזר אומר בראש ר' יהושע אומר בלב.

ואתאי' פדעתיה דרבי יהושע דאמר החכמה בלב דכתיב נתת שמחה בלבי ואין שמחה אלא חכמה שצאמר חכם בני ושמח לבי. למ"ד אל תקרי למ"ד אלא לב שהלב הוא מבין דעת שצאמר חכם לב יקח מצות חזר באותיות.

ואף דוד פירש עליה לב טהור ברא לי אלהים מפני מה נתנה החכמה בלב לפי שכל האברים תלויים בלב. אמר שלמה אני לא אעשה כמו שעשה אבא.

אבא פתח חכמתו בראש אותיות וסייגם באמצע. פתח בראש שונאמר אשרי האיש וסייגם באמצע כל הנשמה תהלל יי.

אבל אני אני עושה כן אני פותח באמצע אותיות ומסייגם בסוף אותיות. פותח באמצע אותיות במקום שיש חכמה והיכן חכמה נתונה בלב שנתונה באמצע האדם.

נמצאת אומר שדוד תפיש כדברי רבי אליעזר. ושלמה תפיש כדברי ר' יהושע.

ולא עוד אלא שהלב נתון ביד הקדוש ברוך הוא שונאמר פלגי מים לב מלך בידין וכיון שראה שלמה שהחכמה מה נתונה בלב משם התחיל שונאמר משלי שלמה כן דוד. וכי אין אנו יודעים שהיא כן דוד.

אלא כל מה שעשה לשבחו של דוד עשה. מלך ישראל וכי אין הכל יודעים שהוא מלך ישראל אלא כל מה שעשה לשבחן של ישראל עשה ע"כ.

והקושניא גדולה מאד בדבריהם שאם הכתובים נכתבו בלם ברוח הקדש ובכל דבריהם האמת והצדק היא יכול שלמה לחלוק על דברי אביו. ואי זה עבר רוח ה' מאתו לדבר אותו.

ואיך יאמר עליהם שהיא תפס דעת ר' אליעזר והאחר דעת ר' יהושע אף הסכת נא ושמע ולאמרתי הט אזניך ואולי נשלים ביניהם שכשויכנו דבריהם תראה שאין מחלוקת ביניהם הכל אמת ודבריהם דברי אלהים חיים.

דע נא שכמו שהקב"ה ממלא את כל העולם הגדול הזה ועם כל זה נאמר ה' בשמים כסאו להורות שפעולותיו העצומים הם בפריות הנכבדות אשר בשמים ממעל כף הנשמה האלהית עם היותה בכל הגוף עליה נאמר שהיא במוח או בלב להיות שפעולם הקטן היא מראה פעולתה העצומה בב' המקומות הללו.

הלא תראה שפמעט בכל התורה פלה מיחסי' החכמה ללב. וכמו שאמר הכתוב ובלב כל חכם לב נתתי חכמה.

מלא אותם חכמת לב ויעשו כל חכם לב. וכן בדוד הוא אומר ונביא ללב חכמה.

ושלמה המלך לב נבון יבקש דעת. דברתי אני בלבי וכאלה אין מספר.

ואולם במקומות אחרים ראינו שהחכמה נתיחס אל הראש. וכן בשלמה פי לנית חן הם לראשך תתן לראשך לנית חן החכם עיניו בראשו.

ובהיות שאין בתורה הקנושה שום סתירה ראוי להשלים בין הפסוקים האלו. ואומר.

פי כמו שהמוח הוא התחלת הראו' ולא יראה פעולתו כי אם בעין כף הלב הוא התחלת ההשכל' באשר שם הנפש תחנה בתחלה ולא נגמר פעולתה כ"א במוח שהוא לה המחנה השני'.

וכן פתב הרב בעל הפונזרי במאמר שני סימן כ"ו שהנפיש מקום משפן פבודה היא בלב
ו"ל. והוצרף אל יועצים מתרים בעת ש"ירא ממנו ויקנה אותו יודעים מה ש"היו פותבים
ומזכירים מה שעבר להזהר ממנוהו לעתיד או לקנותו.

והם הה' חושים הנראים והנסתרים והיה הראש מתניהם בעזרת הלב והמשכתו. והיה
הגוף פלו מסודר אחר שוב אל הנהגת הלב אשר הוא מחנה הראשון לנפש.

ואם תחול במוח הוא חול שני במיצוע הלב. עד פאן דבריו.

קרובים למה שפתב הראב"ע פרשת בראשית על הפסוק הראשון נשמת האדם העליונה
תקרא לב והלב גוף והיא אינה גוף בעבור היות הלב המרכבת הראשונה לה. ראה נא
איה הספימו הרבנים האלה שהנשמה האלהית יורשת משפנות לה הלב והמוח שהם
האברים הראשי' ומשם מתפשטת פחה לכל חלקי הגוף.

ועם זה אינו מן התקמה אם פעמים תתייחסם להשפלה למוח ופעמים ללב. וכן הרב רבינו
בחי בפרשת בראשית על פסוק והאדם ידע את חנה אשתו כתב ו"ל.

ודע פי התשמיש בלשון התורה נקרא ידיעה והטעם לפי שהנרע בא מן המוח שהוא
מקום התקמה והדעת. והיפה זה בפרשת ויקרא כתב ו"ל.

הפתיב קורא לתקמה לב מפני שהלב סיבה בתקמה פי המתשבה והתקמה בלב. ופרשת
ואתחנן כתב בכל לבבך הלב משפן הנפיש התקמה ע"כ.

והכל אמת. וכן הנסיון יוכיח שפשהאדם מכין עצמו לעיין באיזה דבר ולחשוב מחשבות
אז מטה הראש על הרוע וזה לקשרו לחבר הלב עם המוח כדי שתעלה שפע ההשפלה
פראוי.

ואתה תחזה שחוש השמע והראות וכלי הדבור שה יא הלשון מקבלים פחם ופעולתם מן
המוח. וכן פתבו בעלי הנתוח שחוש השמע בא מהמוח לאזנים דרף עצב הצומח ממנו
מהזוג הא' שהוא קרוב לאחורנית המוח.

חוש הראות בא מב' קרומות המוח אשר משם מתפשט עצב קטן והוא חלול א' מימין
המוח לעין השמאלי וא' משמאל המוח לעין הימני ויפגשו זה את זה באמצע קודם הגיעם
לעינים. ויבא החוש אל הלשון מהמוח דרף עצב היורד ממנו אל הלשון מהזוג הג'
המסתעף מהמוח.

ויבא אל החיך מהעצב המסתעף מהזוג הד' לצד מאןחר המוח. הנה אם פן החושים האלה
שהנפיש מראה פעולותיו הנכבדות ובפרט ההשפלה על ידיהם פלם פאחד תלויים ועומדים
על האבר הראשי' מהמוח.

ולכן יפה אמר הפונזרי והספימו התקמים האלה שלמים הם אתנו שהגם שהלב הוא מחנה
הראשון לנפש תחול שני במוח. ועם זה נחה שקטה קושיתנו.

יען התקמים האלו ר' אליעזר ור' יהושע עם נביאי האמת והצדק דוד ושלמה פלם פוןנו
לאמת ולא פליגי באשר דוד המלך ע"ה תפס הפועל וגזר שההשפלה והתקמה היא בראש
באשר לא יראה גמר פעולתה כי אם במוח.

ושלמה בנו גזר שהיא בלב תחלה באשר שם היא ההשפלה באשר אמרנו. בהיות שהנשמה ראשונה תסע ללב ושניה למוח: גם לענין הזה נוכל ליחס מחלוקת רז"ל במסכת סוטה פ' עגלה ערופה.

משנה שלמה שם מאין היו מודדין. ר' אלעזר אומר מטבורו ר' עקיבא אומר מתחטמו ר"א בן יעקב אומר ממקום שנעשה חלל מצוארו.

ונראה שסברת מי שאומר מראשו או מתחטמו נוטה לדעת גאלינוס גזר ומקנים שהתחלת החיים הוא הראש וכמו שהביא ראיה מתחלואי קוף אחד שגדל אצלו והיה מתאונן והולך עד שמת ובקעו בטנו ונמצא לו מורסא בלבו.

ודעת מי שאומר מעבורו נוטה לדעת אבן סינא ארסטו והרמב"ם אשר בפרקי הרפואה שלו הפה על קדקד ראש גאלינוס באמרו כי אין התחלת החיים אלא בלב באשר העיד שראה אנון אחד נחמף ראשו והלך יותר מס' פסיעות ואיה אם כן התהוות החיי במוח.

וכן גזר בתחלואי הלב שאפילו נקב מחט סדקית לא יסבול. וכן העידו על איש א' חייט שפעם א' נכנס להוציא יין ומחטו בבגדו נגד לבו ויהי באשר נכנע להוציא היין על גגיתו והמחט נתקע בבשרו ופתאו' בא אידו ומת כהרף עין ובדקו ומצאו שלא נכנס המחט כי אם כחוט השערה ומה שאמר ר' אלעזר מטבורו לא יאמן שפך עלה בדעתו שתחלת היצירה' היה הטבור אבל כונתו להורות כי בהיות הטבור קרוב ללב תחלת החיים באשר לא היו מבקעי' את פרסו למדוד מן הלב היו מודדין מן המקום הקרוב אליו.

הגם שגם כן נוכל לפרש כי בהיות הטבור תחלת מה שניצרה למה שבו מקור המזון וסבת החיות לכן גזר עליו שממנו היו מודדין. ויצא לנו מזה שבהיות לפי דעת כלם הלב והראש האברי' הראשי' אשר בהן חיי רוח האדם.

נוכל גם כן להחליט באשר אמרנו שאף שהנשמה היא בכל הגוף המוח' הראשון לה הוא הלב. ושני לה הראש באשר הוכחנו: הפרק השלישי עשר יוכיח שהנשמה נצבת ולא פדעת ארסטו צורה טבעית לגוף.

דע שבין קדומי הפילוסופי' ובפרט בין אפלטון וארסטו נפלה מחלוקת בענין הנשמה והתחברה לגוף. ארסטו סבר שהיא צורת האדם ממש וממנה והגוף הונה דבר אחד באשר הוא החותם שהצורה והחומר הם יחד אי אפשר להפרידם.

או כצור' הגרזן או כמו שהוא פת הראות בעין שיעין בלי ראות הוא עינין מצונייר ואינו עין רק בשיתוף השם לבד והראוי' גם כן אי אפשר לעמוד בלי העין. ואפלטון בס' האלסיביאדי סבר שהיא נצבת על הגוף כעגלן על העגלה.

או כמלאך המניע הגלגל או כספן בספינה אשר מנהיג אותה בלבד וכבר ימצא בלטה ימצא עמה ויבדל ממנה. ונ' רש"ד בספר השלישי מהנפש ואחרים זולתו החזיקו בדעת הזה.

והוא דעת המקובלים באשר הוכחנו שהנשמה היא כמו אמן שמשמשת מהגוף כמו מפלי. וכן כתב הרשב"ע על פסוק אמר אלי אל תעלני בחצי ימי הגוף שהוא מן עפר הוא פלי לנשמה העליונה וכו'.

ונוכל להביא ראיה מפסוק לא ידון רוחי באדם ומלת ידון נגזרת מן נדנה תיק ונרתיק
הקרב. וכן הגוף תיק וכלי בנפש ופירוש הפסוק כף הוא רוחי שהיא הנפש המשפלת לא
תקיים בתיק הגוף לעולם וכן בדניאל הוא אומר אתכרית רוחי אנא דניאל בגו נדנה.

ואם כף הוא לא תקרא עוד האדם מורכב מחומר וצורה ולא מורכב משני חלקים כאשר
הורגל בפי רופי בני עמנו באשר אין שם שום הרפכה וצורה טבעית ובעצם מתייחדת
לגוף אלא צורה נבדלת כפטרון הספינה אשר מנהיג אותה בלבד.

ובמה שאמר שהנשמה היא כספן בספינה ראוי לדעת שהספן אינו ממלא את כל הספינה
כאשר הנשמה ממלאה את כל הגוף. אבל פונתם שתמצא ותפרד מהגוף כמו הספן
מהספינה גם שהיא מנהגת הגוף מבפנים כמו הספן בתוף הספינה.

וכן תקנו לנו אנשי כנסת הגדולה אלהי נשמה שנתת בי טהורה היא אתה בראת אתה
יצרת אתה נפחת בי. וכניסתה היא דרך החוטם כי החוטם פלי לנשמה.

וכן כתיב ויפח באפיו נשמת חיים. ולכן הצריכו רז"ל על מי שנפלה עליו מפולת לבדוק
אותו עד חוטמו כי דרך שם נכנסת ומשם יוצאת.

וכמו שכתוב בענין המבול כל אשר נשמת רוח חיים באפיו. וכן אסרו ריח עבודה זרה
יען אינו מהראוי כי הנשמה הנהיגת דרך החוטם מהריח שתיקה מריח עבודה זרה יוראה
נא מפלאות היצירה באדם ותמצא אות שין רשומה בכלי זה משם של שדי החקוק
בצורות הגוף לכל גמול וזהו שכתוב ונשמת שדי תבינם.

הפרק הארבעה עשר שהנשמה אינה צורה לגוף כלל אלא אומן שמשתמש בכלי זה
מהגוף כי זה כל האדם: הגם שהפילוסופים הספיקו שהאדם הוא מורכב מגוף ונפש והם
השני חלקים אשר בעבורם נקרא שמו אדם דעת חכמי הקבלה לא נוחה מהם באומרם
שהנשמה באשר היא חלק אלוה ממעל ונצבת כמו שהוכחנו בפרק הקודם הוא כל האדם
הגוף כמו פלי משמיש לה ואינו נקרא אדם אלא בשר אדם וכמו שכתוב על בשר אדם
לא ייסף וכתוב אדם כי יהיה בעור בשרו מפלל דמתי מילי ניהו.

וכן בפרשת בראשית נאמר וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ ובא הפירוש באשר הוריד
הנשמה הנקראת אדם ממנוחתה כבוד אל ארץ חשף וצלמות אשר בחברת הגוף חטאה
ועד עפר הגיעה כדפירשנו במה שקדם.

וכן איתא בספר הבהיר גופא דאינש איקרי לבושא דאדם. והרשב"י בפרשת בראשית
ז"ל רוחא דסער קדישא גופא דיליה לבושא דאדם איהו וע"ד כתיב עור ובשר תלבישני
בשרא דאדם לבושייהו ובכל אתר כתיב בשר אדם אדם לגו בשר לבושא דאדם עכ"ל.

ובפרשת יתרו כתב פד איתברי אדם מה כתיב ביה עור ובשר תלבישני וכו' אי הכי האדם
מהו אי תימא דאינו אלא עור ובשר ועצמות וגידין לאו הכי דהא ודאי האדם לאו איהו
אלא נשמתא ואילין דקאמר עור ובשר ועצמות וגידין פלהו לא הוי אלא מלבושא לחודא
מאינון אינון דבר נש וכו' עכ"ל.

והריקוטי והציוני על פסוק נעשה אדם בצלמנו כדמותנו אמרי תרנויהו ושם האדם הנברא בצלם לא נאמר על הגוף הנברא מטיפה סרוחה פי רוח הפנימי נקרא אדם וכו'. וכן בעל השפע על בהקדמת ספרו ז"ל.

תדע פי הנשמה להיותה כלולה מרמ"ח אברים לבנים ושס"ה גידים אדומים רוחניים הנה היא מתלבשת בגוף האדם כענין שאמר איוב עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תסוככני.

ואם העור והבשר הם הלבוש והעצמות וגידים הם הסוף צא וראה בענין שכלה להבין ולהשפיל מי הוא האדם פי בודאי הפנימי שהיא הנשמה היא הנקראת אדם באמת והיא העיקר הנקראת אדם ברמ"ח אבריה ושס"ה גידיה הנעלמים.

והעור והבשר הנגלים הם הלבוש שמלבישין את האדם הנעלם והעצמות והגידים הם הם הסוף שמספכין על האדם הנעלם. ואם פן הגוף הוא הלבוש החופף על האדם הנעלם שהיא הנשמה הנעלמה הנקראת אדם באמת בכלל רמ"ח אבריה ושס"ה גידיה הרוחניים וכו'.

עכ"ד.

וכן הוא דעת כל חכמי האמת ונמשכו אחריהם רבים מאנשי התבונה והדעת בין חכמי אומות העולם כגון אפלטון בס' הטימאון פרופיריאו ומבליקו פרוקלו ופלוטינו אשור כלם פה א' מסכימים שהנשמה היא כל האדם ושגוף מעון לה.

או כמו מסגר באשר שם סגרו הנפשות על מסגר ומרוב ימים יפקדו. וזהו מה שרצינו לבאר: הפרק החמשה עשר אחת היא הנשמה האנושית רבת הפחות ופעולות מתחלפות.

דע שנופש האדם היא אחת ויש בה ג' פחות הצומח אשר לבעלי הנפש הצומח'. המתאנן אשר לבעלי הנפש הבהמי והפח המשפיל היא הנפש החכמה.

וכן הוא דעת הרמב"ם ז"ל בפתחת פי' אבו'. והביא משל לזה משלש מקומו' אפלי' באחד הודלק הגר והאיר.

ובאחד זרח אור הגרם והאיר. ובאחד זרח הנשמש והאיר שאף על פי שכל א' מאלו המקומו' נמצא בו האור שהוא הדבר המוציא הראות מן הפח אל הפועל ושם מאור נאמר עליהם בהסכמה ובלי קדימה ואחור מכל מקום אחר שאין סבותיהם שוות הם מתחלפי' בבחינת סבותיה'.

וכן פח הצמיחה וההרגש הנמצאי' באדם איננו פח הצמיחה וההרגש הנמצאים בבעלי חיים ובצמח. אבל מנופש האדם ימשכו הפעולות ההן כמו שימשכו מנופש החמור ומנופש הנשר עם שסבותיהם מתחלפות.

וחתם דבריו באומרו שאין ענין קבצם אלא שיתוף השם בלבד. והרחיב בזה הרב בעל העיקרי' במאמר הב' פרק ח' מספרו הנכבד.

וכן הוא דעת הרמב"ן בפרשת בראשית באומרו על פסוק ויהי האדם לנפש חיה ושם האדם להיות נפש בה חיים אחרי שהיה חרש את חרשי אדמה ומוטל גולם כאבן דומם

ויהי האדם פלו לנפש חיה כי אז התנועע בה כמו החיות והדגים שנאמר בהן שרץ נפש חיה יען בנשמה הזאת ישפיל וידבר ובה יעשה כל מעשה וכל הנפשות וכחותיהן לה תהינה.

והאמת אתם שאם היו באדם שלש נפשות שונות נחלקות זו מזו הנה הפתוב אומר ויפח באפיו נשמות חיים בלשון רבים. ומדאמר נשמת חיים בלשון יחיד נראה שהנשמה היא אחת בעלת הג' הכחות.

ומיד שנפקה ה' באדם הנה לנפש חיה שהיה בו פח הגידול והחיות כשאר בעלי חיים. וכן הוא דעת ארסטו בספר הנפש מ"ב פ"ד ופרק ה' וכל מפרשי ספריו.

והסברא נותנת שאם היו בו ג' נפשות לא יקרא עוד אחד אשוי במין האדם אלא רבים. וכפי רבוי הנפשות יקרא צומח בהמי אדם ולא אדם בלבד אשר הוא טעות מבואר.

גם שהאדם אינו א' מצד חומר אלא מצד צורתו וצורת האדם היא זאת הנשמה ועל פן ראוי שתהיה נפש א' בעלת פעולות רבות. ואף שבסנהדרין מצינו לחז"ל שרביא ברא גברא שדרני לקמין דר' זירא הנה משתעי ליה, ולא משתעי אמר דמן חבריא את תוב לעפריה דמשמע מינה שהם נפשות שונות בהיות שרביא מתוך חכמתו העמיק בס' יצירה וברא האדם ההוא והטיל בו הנפש המרגשת ולא הנה בו פח לתת בו הנפש המשפלת שבראה סותר המונח.

משם אין ראיה כי יען שהנשמה היא מתנת האל וכמו שנאמר ונשמות, אני עשיתי בעבור זה לא הנה פח ברבא להופיע בו) הנפש האנושית אלא הנפש הבהמית לבד ולנה הנה מתנועע בלבד ולא הנה בו הפח הדברי.

ולעולם זאת הנפש אשר באדם מפי עליון היא יחידה בה ימצאו שלשת הכחות הללו. ומה שאמרו רז"ל חמשה שמות נקראו לה נפש רוח נשמה יחידה חיה.

מורה גם פן שהנפש היא אחת ושפלה שמוטיה צודקי בנושא, א' ושהם רבים בבחינת עניניה. וכמו שכתב רבינו [סעדיה ז"ל].

וכאשר תתחבר לגוף ירא' לה שלשה, פחות פח ההכרה וכח הכעס וכח התאונה ועל פן. קראה אותה לשוננו בשלשה שמות נפש ורוח ונשמה ורמזה באומרה נפש אל שיש לה פח מתאונה באומרה כי תאונה נפשה.

ונפשו מאכל תאונה. ורמזה בשם רוח אל שיש לה פח כועס באומרה אל תבהל ברוחה כל רוחו יוציא כסיל.

ורמזה בשם נשמה אל שיש לה פח מדעי באומרה ונשמת שדי תבינם. ונשמת מי יצאה ממך.

ובענין אלו הכחות טעה מי שנשמה ב' חלקים א' מהם בלב והאחר בשאר הגוף אך השלשה לנפש אחת וחברה הלשון לנה שני שמות אחרים חיה ויחידה. וקראה אותה חיה בעבור שהיא עומדת בהעמדת בנראה לה.

אבל יחידה מפני שאין לה דומה בארץ. עכ"ד.

ומה שַׁנְרָאָה לִי שַׁנְקָרָאָה בְּשֵׁם נַפְשׁ בְּבַחֲיַנַת הַפֶּחַ הַצּוֹמַחַת. רוּחַ בְּבַחֲיַנַת הַפֶּחַ הַחַיּוֹנִית וּמִרְגָּשָׁת.

וּנְשִׁמָּה בְּבַחֲיַנַת הַנַּפְשׁ הַשְּׂכָלִית. וְאַמְנָם נִקְרְאוּת חַיָּה בְּהִיוּתָהּ נִצְחִית וְעוֹמְדָת לְעַד וְלֹא תִפְסֵד בְּהִפְסֵד הַגּוּף.

וּיַחֲיִדָּה בְּהִיוּתָהּ אַחַת בְּעֵלַת הַפְּחוֹת הַלְלוּ כַּאֲשֶׁר הוֹכַחְנוּ וְאֵל יִרַע בְּעֵינֶיךָ מֶה שַׁאֲמַר הַפְּתוּב רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ אֵלָיו יֵאָסֹף. וְכֵן מֶה שַׁאֲמְרוּ רַז"ל עַרְבוּת שְׁשֵׁם רוּחוֹת וּנְשָׁמוֹת הַעֲתִידִין לְהִבְרָאוֹת.

וְיָדוּעַ הוּא שֶׁהַנַּפֶּשׁ הַבְּהֵמִית אֲשֶׁר בְּאָדָם אֵינָה נִשְׁאָרַת וְנִאֲסַפָּת אֵל הַשֵּׁם וְגַם כֵּן אֵינָה בְּשֵׁם שְׁמִי קָדָם. כִּי יַעַן שֶׁהַנְּשִׁמָּה הִיא אַחַת וְהִיא הַנּוֹתָנַת הַפְּחוֹת הַלְלוּ וְכוֹלְלַת אֶת כָּלָם בְּעֵבוֹר זֶה כָּל הַשְּׁמוֹת הַלְלוּ נִקְרְאוּ לָהּ.

וְכֵן דִּרְךָ הַפְּתוּבִים לְכַפֹּל הָעַנְיָן בְּמֵלוֹת שׁוֹנוֹת. וְכֵן רַז"ל רוּחוֹת וּנְשָׁמוֹת וְכוּ'.

גַּם נוֹכַל לֹאמַר כִּי בְּהִיוֹת שְׁחַמְשָׁה עֶדְנִין יִחְלַפּוֹן עָלֶיךָ א' קוֹדֵם בּוֹאָה לְגוּף בְּהִיוּתָהּ תַּחַת כֶּסֶף הַכְּבוֹד ב' אַחַר שִׁינְשַׁפֵּעַ בְּגוּף בְּכָטָן הָאֵם. ג' אַחַר יִצְאָתָהּ לְאוּרֵי הָעוֹלָם עַד יוֹם הַמָּוֶת.

ד' אַחֲרֵי הַמָּוֶת יוֹם הָעֲלוֹתָהּ לְמִנוּחָתָהּ כְּבוֹד. ה' בְּזִמְנֵי תַּחֲנִית הַמֵּתִים לְכֵן כְּנֻגָדָם יֵשׁ לָהּ הַה' שְׁמוֹת הָאֵלוֹ וְכַפִּי בַעַל מַגְלָה עֲמֻקּוֹת אֹנֶפֶן קַע"ה הַחֲמִשָּׁה פְּרָצוּפֵי הָאֵלוֹ שֶׁל הַנְּשִׁמָּה הֵם כְּנֻגָד אַרְבָּעָה אוֹתֵיּוֹת הַשֵּׁם וְקוֹצוֹ שֶׁל יוֹד.

וְדִי לָנוּ בְּזֶה לְפִי כְּפוֹנָת הַפָּרָק: הַפָּרָק הַשֵּׁשֶׁה עָשָׂר שֶׁהַנְּשָׁמוֹת כָּלָם נִבְרְאוּ בְּשִׁשָּׁת יְמֵי בְּרָאשִׁית וְשֵׁאֵינֵם נִמְשָׁכִים מִהֶאֱבֹת אֶלָּא מִהַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ: הַגַּם שֶׁדַּעַת חַכְמֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם הוּא שֶׁהַנְּשָׁמוֹת נִבְרְאוּ עִם הַגּוּף שֶׁלּוֹמֵי אָמוּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֲמִינִים בְּאֵמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁנִּבְרְאוּ כָּלָם בְּשִׁשָּׁת יְמֵי בְּרָאשִׁית.

וְנִמְשָׁכוּ אַחֲרֵיהֶם פִּיתָאגוֹרֵס הִרְמִיס שִׁירְמִיגִיסְטוֹ אִפְלָאטוֹן בְּסִפְרֵי הָאִיפִינוֹמִיִּי שֶׁלּוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן אֲשֶׁר שָׁתוּ בְּצִמָּא אֶת דְּבָרֵיהֶם. הֵם אָמְרוּ בְּתַנְחוּמָא פְּרִשְׁתָּ פְּקוּדֵי ז"ל כָּל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁהָיוּ מִן אָדָם הֵרָאשׁוֹן וְשִׂיְהִיוּ עַד סוּף הָעוֹלָם כָּלָם נִבְרְאוּ בְּשִׁשָּׁת יְמֵי בְּרָאשִׁית וְכֵלְךָ בַּג"ע וְכֵלְךָ הָיוּ בְּמִתְּן תוֹרָה שְׁנֵא' כִּי אֶת אֲשֶׁר יִשְׁנוּ פָּה עָמְנוּ עוֹמֵד הַיּוֹם וְאֶת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פָּה עָמְנוּ עוֹמֵד הַיּוֹם וְהַפִּירוּשׁ הוּא מְוַכְרַח כִּי אֵיךְ יִכְרֹת ה' בְּרִית עִם הַנְּעַדְרֵי הַמְּצִיאֵי וְשֶׁלֹּא הָיוּ עֲדִין בְּעוֹלָם אֶלָּא שֶׁהַפִּירוּשׁ כִּי הוּא כִּי לֹא בִלְבַד כְּרַת ה' בְּרִיתוֹ עִם כָּל הָעוֹמְדֵי שֵׁם בְּגוּף וְנַפְשׁ אֶלָּא גַּם כֵּן בְּנַפְשׁוֹת שֶׁנִּבְרְאוּ מִבְּרָאשִׁית אֲשֶׁר הָיוּ שָׁם מִבְּלֵי גוּף וְהֵם קָבְלוּ עָלֵיהֶם שְׁבוּעַת הַר סִינַי.

וְלָכֵן הַזְּפִיר בְּהֵן עֲמִידָה כְּלִישׁוֹן הָאֲמוּר בְּמִלְאֲכֵי הַשְּׂרַת בֵּין הָעוֹמְדִים הָאֵלֶּה כַּאֲשֶׁר תִּרְאֶה בְּאוּרְךָ בְּסִפְרֵי פְּרִדָּס הַרְמוֹנִי דָּף ס"ה ע"א. וְכֵן אָמְרוּ רַז"ל שֶׁכָּל הַנְּבִיאִים כָּלָם קָבְלוּ נְבוּאָתָם בְּסִינַי אֲבָל לֹא נָתַן לָהֶם רְשׁוּת לְהַתְּנִבָּא עַד זְמַנָּן.

וְשֶׁלֹּזָה נֶאֱמַר בְּמִלְאֲכֵי מִשָּׂא דְבַר ה' עַל יִשְׂרָאֵל בְּיַד מִלְאֲכֵי. עַל מִלְאֲכֵי לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא בְּיַד מִלְאֲכֵי שֶׁפָּכַר הִיָּתָה הַנְּבוּאָה בְּיָדוֹ מִהַר סִינַי.

וכן בישעיהו הוא אומר לא מראש בסתר דברתי מעת היותה שם אני ועתה ה' אלהים
שִׁלַחְנִי ורוחו. ופירשו חז"ל כי מהר סיני קבל הנבואה אבל לא נתנה לו רשות להשתלח
עד עתה.

גם בב"ר פְּרַשְׁת ח' ובמדרש רות תמצא שאמרו שם עם המלך במלאכתו יִשְׁבוּ שָׁמָּה עִם
מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים יִשְׁבוּ נְפֹשׁוֹתֵיהֶם שֶׁל צְדִיקִים שֶׁבָּהֶם נִמְלָךְ וְכֵּן בְּמִסְכַּת
חגיגה ערבות שבו גנזי חיים וגנזי שלום נשמותיהם של צדיקים ורוחות ונשמות
שעתידין להבראות.

וכן אמרו אין בן דוד בא עד שיכלו הנשמות שבגוף. הנה רואה אף חכמינו ז"ל כלם הם
מן הדעת הנה: ועתה הקשב נא ושמע אי בעית אימא קרא ואי בעית אימא סברא הנה
נא בפְּרַשָׁה בְּרַאשֵׁי אָמַר קָרָא וַיִּנָּחֵם ה' כִּי עָשָׂה אֶת הָאָדָם בְּאָרֶץ וּמִלַּת בְּאָרֶץ נִרְאָה
מִיִּתְר.

אבל הפירוש כן הוא כי בהיות שעלה בדעתו ית' להרכיב הנשמה הטהורה בגוף האפל
והשפל בארץ כאשר ראה כי מן ההרכבה הזאת ימשכו העונות והפשעים אשר בעבורם
היה רוצה להחריב את העולם אז התנחם על ההרכבה הזאת בראותו כי אז טוב לה
במקומה בשמים תחת כסא הכבוד בלתי רדת לארץ להאפיל ולהעפיל להפיל ולהשפיל
כבודה וכמו שאמרו רז"ל נוח לו לאדם שלא נברא.

ומכאן ראיה שהנשמות נבראו מאז קודם בריאת הגופים. גם בישעיהו נאמר כי רוח מלפני
יעטרף ונשמות אני עשיתי.

ראה נא שלא אמר בלשון הנה אני עושה אלא בלשון עבר עשיתי. ולירמיהו נתבשר לו
מפי ה' בטרם אצרה בכטן ידעתי.

ושם ידבר עמנו שהנשמה אינה תתהו' בהתהוות הגוף אבל היא בראיה מששית ימי
בראשית. ופסוק מלא הוא בקהלת ד' ושכח אני את המתים שכבר מתו מן החיים אשר
המה חיים עדנה וטוב משניהם את אשר עזן לא היה.

ואף יוכל שלמה המלך ע"ה לשבח ההעדר יותר מהמצויאות. אבל הפירוש כן הוא כי
בהיות שהנשמה יש לה מציאות קודם בואה אל הגוף ובהיותה בגוף ואחר פטירתה ממנו
אמר שהוא מושב את המתים שכבר מתו והגיעו לנמל בשלום יותר מהחיי' באשר הם
סובלי' במאסר הגוף כמה מהצער והדאגה וזולת מהסכנות המתרגשות לבא בעולם.

וטוב משניהם את אשר עזן לא היתה. ר"ל הנשמה שעזין לא הורפכה בגוף ולא היתה
בעולם וכן חכמי המחקר המשילו הצורה שלא הורפכה מעולם כלל בגולם למלך יושב
בהיכלו הצורה שגפרדה מן הגולם למלך שיצא מבית האסורים וחזר למלכותו.

והצורה שגפרדה עזין בגולם למלך חבוש בבית האסורים. וכמו שכתב הרב רבינו בחיי
אין ספק כי מעלת המלך גדולה יותר מאד בראשונה מבשניה ובשניה יותר מבשלישית.

ומכאן ראיה שהנשמות נבראו בששית ימי בראשית. ובמדרש הנזעל' פְּרַשְׁת בְּרַאשֵׁית
אמר ר' יוחנן שנים אוצרות הם אוצר הנשמות שעתידין להצטנן בבני אדם דהא תנינו

בַּהֲהוּא צוּרָה וּבַהֲהוּא דְיוֹקְנָא מְמַשׁ שְׁעֵתִיד לְעֲמוּד בְּזֶה הָעוֹלָם בַּהֲהוּא דְיוֹקְנָא שְׁם וְנִקְרָא
גוּף הַנְּשָׁמוֹת מִפְּנֵי שְׁעוּשָׁה לָהֶם גּוּף כְּמוֹ שְׁעֵתִידִין לְהִיּוֹת.

וְאוּצָר אַחַר כְּנִגְדוֹ לְאוֹתָן הַנְּשָׁמוֹת שְׁקִיּוֹ בְּעוֹלָם וְקִיּוּמוֹ הַתּוֹרָה וְנִקְרָא גְּנֻזֵי חַיֵּי הָעוֹלָם.
וְהִינּוּ דַהֲנָה אָמַר ר' שְׁמַעוֹן בְּגִנְזֵי חַיֵּי עֲלָמָא תְּהֵא פְּלַגְנִיא דְנַפְיָק מְעֲלָמָא דִּין ע"כ.

וְנִסְמוּף לְזֶה מָה שְׁתַּקְנוּ לָנוּ אֲנָשִׁי כְּנִסְתָּ הַגְּדוּלָה אֶתְּהָ בְּרֵאתָ אֶתְּהָ יְצִרְתָּ אֶתְּהָ נִפְתַּח בֵּי
כְּאֲשֶׁר הוֹכַחְתִּי בַּפְּרָקִים הַקּוֹדְמִים: וְאוּלָם מְהִסְבְּרָא. הִיא הַנּוֹתְנָת שֶׁהַקַּב"ה מְשִׁשֶׁת יְמֵי
בְּרֵאשִׁית אֵינּוּ בּוֹרָא שׁוֹם דְּבָר מְאִין אֵלָא פּוֹעֵל וְעוּשָׁה דְּבָר מְדַבֵּר.

וְאֵין בַּנְּשָׁמוֹת עֲנִינְן שְׁתַּצְמַחְנָה וְתַהֲיִינָה זֹו מְזוּ. וְזֶה טַעַם אֲשֶׁר בְּרָא אֱלֹהִים לְעֲשׂוֹת כִּי אַחַר
שְׁנִשְׁלַם הַכֹּל וַיִּכְלוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צָבָאָם נָתַן כַּח בְּשָׂרִישִׁים לְעֲשׂוֹת כְּמוֹתָם וְלֹא נִבְרָא
עוֹד שׁוֹם דְּבָר.

וְאֵין כָּל חֲדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ: כִּי הוּא הָאֵמֶת קוֹרָא יָדִיד וְלֹא גַם כֵּן כְּמוֹ שְׁחָשַׁב פִּילַאגִּיאֹס
חָכָם מְחַכְמֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם שְׁכְּמוֹ שְׁבִשָׁר הֵבֵן מִבְּשָׂר הָאָב וְהָאֵם נִפְשׁ הֵבֵן מִנִּפְשׁ הָאָב
נִחְצָבָת. כִּי כְּבָר הוֹכַחְתִּי שֶׁהַנְּשָׁמוֹת הֵם פּוֹעֵל ה' כְּדַכְתִּיב וְנְשָׁמוֹת אֲנִי עֲשִׂיתִי.

וְעוֹד שְׁאֵם נִפְשׁ הֵבֵן נִגְזַרְתָּ מִנִּפְשׁ הָאָב וְהָאֵם מִהִכְרַח צָרִיף לְזוֹמֵר כֵּן מִנִּפְשׁוֹת כָּל בְּעֲלֵי
חַיִּים וְהַנְּסִיּוֹן יוֹרָה שְׁקִצָּת נוֹלְדִים מִעַפּוּשֵׁי הַלְחִיּוֹת כְּמִינֵי הַתּוֹלְעִים וְקִצָּת נִבְרָאִים
מִמְזַגְגָּתָחֲדָשׁ בְּאוֹיֵר כְּמוֹ הַצִּפְרִדְעִים אוֹ מִזְגָּ נִתְחַדָּשׁ בְּאָרֶץ כְּמוֹ הַעֲכָבְרִים וְאֵין לָהֶם אָב
וְאֵם.

אֲשֶׁר עַל כָּל זֶה רָאוּי לְאֲשֶׁר וּלְקַיֵּים דְּבָרֵי רַבּוֹתֵינוּ ז"ל שֶׁכָּל הַנְּשָׁמוֹת נִבְרָאוּ מִשִּׁשֶׁת יְמֵי
בְּרֵאשִׁית מֵאֱלֹהִים חַיִּים וּמְלִיף עוֹלָם וְכֵן בְּעֲלֵי רְשׁוּמוֹת דְּרָשׁוּ וַיִּפְחַ בְּאֶפְיוֹ נִשְׁמַת חַיִּים.
סוֹפֵי תִיבּוֹת חוֹתָם וְחוֹתְמוֹ שֶׁל הַקַּב"ה אֵמֶת.

וְה' אֱלֹהִים אֵמֶת וּמְאוּרוֹ וְחוֹתְמוֹ נִבְרָאוּ: הַפְּרָק הַשְּׁבַעֵה עֶשֶׂר שֶׁהַנְּשָׁמוֹת נִבְרָאוּ בְּיוֹם
רֵאשׁוֹן עִם הָאוֹר תַּחֲלַת דְּבָר ה'. עֵתָה אַחַר אֲשֶׁר טְעַמְתִּי מַעַט דְּבָשׁ וְאוּרוֹ עֵינֵי גַם בְּדַבֵּר
הַזֶּה נִחְקוֹר נָא בְּאִיזָה יוֹם מִשִּׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית נִבְרָאוּ.

וְאוֹמֵר כִּי מִן־סֶפֶם הוּא כְּמַעַט מִכָּל חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁהַנְּשָׁמוֹת נִבְרָאוּ בְּיוֹם רֵאשׁוֹן. וְכֵן תִּמְצָא
בב"ר פ"ח אָמְרוּ עִם הַמְּלִיף בְּמִלְאֲכָתוֹ יִשְׁבּוּ נִשְׁמוֹתֵיהֶן שֶׁל צְדִיקִים.

וּבְמִקּוֹם אַחַר אָמְרוּ אַחֲרֵי וְקָדָם צָרְתִּי א"ר אֶלְעָזָר אַחֲרֵי לְמַעֲשֵׂה יוֹם אַחֲרוֹן וְקָדָם
לְמַעֲשֵׂה יוֹם אַחֲרוֹן. הוּא דַעֲתִיָּה דר' אֶלְעָזָר דְּאָמַר ר' אֶלְעָזָר תּוֹצֵא נִפְשׁ חַיָּה זֶה רוּחוֹ שֶׁל
אָדָם הֵרֵאשׁוֹן.

אֲרַשְׁב"ל אַחֲרֵי לְמַעֲשֵׂה יוֹם אַחֲרוֹן וְקָדָם לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית הוּא דַעֲתִיָּה דרַשְׁב"ל וְרוּחַ
אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת זֶה רוּחוֹ שֶׁל אָדָם הֵרֵאשׁוֹן הַזֶּה וְנִחַה עָלָיו רוּחַ ה' וכו'. וְאֵל יַחֲשׁוּב
הַקּוֹרָא שֶׁהַמְחַלְוֹקָת הַזֶּה בְּנִשְׁמָה הַשְּׁכֵלִית אִם נִבְרָאת בְּיוֹם רֵאשׁוֹן אוֹ בְּתַחֲלַת יוֹם שְׁנֵי
כִּי כְּבָר כְּתִב הַרְמַב"ן שְׁאֵי אֶפְשָׁר לְזוֹמֵר שֶׁתִּהְיֶה נִבְרָאת אַחַר יוֹם רֵאשׁוֹן כִּלְלֵי לְפִי
שֶׁהַקַּב"ה לֹא בְּרָא יֵשׁ מְאִין אֵלָא בְּיוֹם רֵאשׁוֹן וּמִשָּׁם וְאֵילָף בְּשָׂאָר יְמֵי בְּרֵאשִׁית עֲשֵׂה יֵשׁ
מִיֵּשׁ.

ואם פן הנשמות בכלל היש הראשון נבראו. ועל פן אמר הרב ז"ל דר' אלעזר ורשב"ל משמעות דורשין אינא בינייהו דר' אליעזר מפרש קרא דאחור וקד' צרתני בנפש התנועה שפאדם לומר שנברא בתחלת יום ו' עם נפש הבהמה והחיה ואחר כך הופיע בו ה' הנשמה המשפלת.

ורשב"ל מפרש לה בנשמה העליונה שנבראת ביום ראשון לדברי הכל עם האור. ובעבור זה תמצא ששלמה המלך עליו השלום בסימן י"ג המשיל נפש הצדיק לאור שנאמר אור צדיקים ישמח ומצינו ה' אורים בבריאת האור פנגד החמשה שמות שיש לנשמה.

ונרמז זה באיוב סימן ל"ח באמור לו ה' ידעת כי אז תנלד. וכן כתב הרמב"ן בפירושו כי כאשר שאל לו הידעת איזה הדרך ישכון אור הוסיף עוד האם ידעת כי אז עם האור נולדת בנשמתה.

וכן ר' יהודה הלוי ז"ל בשירו. תקן נשמות עם האור הראשון תחלת דבר ה'.

והסתפל כי לא תמצא בכל מעשה בראשית שיחזור מלת ויהי עם הדבר הנברא כי אם בבריאת האור והאדם. הוא שכתוב ויהי אור וכתוב ויהי האדם לנפש חיה וזה להורות כי נפש האדם היא נצחי וקיימת.

ואמר בדברים השמימיים יהי כמו במאורות וברקיע ולא אמר ויהי כן לפי שאינם רוחנים גמורים כאור ונפש. ובדברים הארציים לא אמר יהי ויהי כן לפי שאין להם שום קיום לא בעולם הזה ולא בבא.

והודיע לנו הפתוב באלו השנויי' מעלת הנפש ושהיא אור נאצל מאורו של הקב"ה. וכמו שאמר ר"ש בן גבירול מי יכיל עצמותיה בבראף מזיו כבודך יפעה טהורה מצור הצור נגזרה וכו': גם מדרך הסברא נוכל להכריח הדעת הנה לפי שהנשמות השכליות הם מטבע השכלים הנבדלי' כלם טהורים ונפים בלי חומר ומדרגותיהם הן נשמות בני אדם.

ולכן נבראו עמם ובדבור א' נאמרו ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור פדהוכחנו: הפך השמונה עשר שהנשמה הטהורה יורדת לגוף עודנו עצור בכטן אמו: מונח קיים ונציב הוא מדעת כל חכמי ישראל שהנשמה הטהורה נתנה לו לאדם מאת ה' מן השמים מתחלת הנייתו במעי אמו טרם צאתו לאויר העולם.

ואעידה לי עשרה עדים נאמנים קחם נא אליך והיו לאתדים בידך: הא' הנה הוא במסכת ברכות פרק א' ז"ל. רב שימי בר עוקבא ואמרי לה מר עוקבא הנה שכיח קמיה דר"ש בן פזי ונהו מסדר אגדתא קמיה דר' יהושע בן לוי אמר ליה מאי דכתיב ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו.

א"ל בא וראה שלא פמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם צר צורה על הפותל ואינו יכול להטיל בו רוח ונשמה קרביה ובני מעים. והקב"ה אינו פן צר צורה בתוך צורה ומטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים והיינו דאמרה חנה אין צור פאלהינו אין צייר פאלהינו: הב' במסכת נדה פרק המפלת דרש ר' שמלאי למה הולד דומה במעי אמו לפנקס שמכופל ומנוח ידיו על שתי צדעיו ושתי אציליו על שתי ארכובותיו ושני עקביו

על שתי עגבותיו וראשו על ברקיו ופיו סתום וטבורו פתוח ואוכל ממה שאמו אוכלת שותה ממה שאמו שותה.

ואינו מוציא רעי שמא יהרוג את אמו. וכיון שיצא לאויר העולם נפתח הסתו' ונסתם הפתוח שאלמלא כן אינו יכול לחיות, אפ' שעשה אחת.

וגר דלוק לו על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם עד סופו שנגמר בהלו גרו עלי ראשי לאורו אלה חשה. ואל תתמה שהרי אדם ישן כאן ורואה חלום באספמיה.

ואין לה ימים שאדם שרוי בטובה יותר מאותן הימים שנגמר מי יתנגי כירחי קדם כימי אלוה ישמרני. ואי זהו ימים שיש בהם ירחים ואין בהם שנים הוי אומר אלו ירחי לידה.

ומלמדים אותו כל התורה כולה שנגמר ויורני ויאמר לי יתמוך דברי לכה שמור מצותי נחיה. ואומר בסוד אלוה עלי אהלי.

מאי ואומר וכי תימא נביא דקאמר תא שמע בסוד אלוה עלי אהלי. וכיון שבא לאויר העולם בא מלאך וספרו על פיו ומשפחו כל התורה כלה שנגמר לפתח חטאת רובץ.

ואינו יוצא משם עד שמשביעין אותו שנגמר כי לה תקרע כל ברה זה יום המיתה שנגמר לפניו יכרעו כל יורדי עפר תשבע כל לשון זה יום הלידה שנגמר נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי ולא נשבע למרמה.

ומה היא השבועה שמשביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע ואפילו כל העולם כולו אומרים לה צדיק אתה הנה בעיניך כרשע והוי יודע שהקב"ה טהור ומשרתיו טהורים ונשמה שנתן בה טהורה היא.

אם אתה משמרה בטרה מוטב ואם לאו הריני נוטלה ממה תנא דבי ר' ישמעאל משל לכהן שנתן תרומה לעם הארץ ואמר לו אם אתה משמרה בטרה מוטב ואם לאו הריני שורפה לפניך.

אמר רבי אלעזר מאי קרא ממעי אמי אתה גוזי מאי משמע דהאי גוזי לי שניא דאשתבועי הוא דכתיב גזי גזר והשליכי ואמר רבי עזר למה הולד דומה במעי אמו לאגוז מונח בספל של מים אדם נותן אצבעו עליה שוקע לכאן ולכאן ע"כ.

וכמה מהחכמות אמתיות נכללו במאמר הנכבד הזה. כי באומרו הולד דומה במעי אמו לפנקס נראה חכמת רז"ל בדברים הטבעיים ואפילו מהנעלמים מן העין.

וכל מה שאמרו הוא האמת כי כה מונח בפנקס. וגר דלוק על ראשו רמז לנשמה הטהורה הנקראת גר ה' נשמת אדם אשר משפנה במוח.

ואמרו שהוא דלוק וצופה ומביט בו מסוף העולם ועד סופו ושם למדים אותו כל התורה כלה להודיע שהיא חכמה קודם בואה לגוף והשפלתה אחר יציאתה לאויר העולם היא זכירה בלבד ונקרא בפי אפלטון רימיניסינסיאה.

והביא ראיה לרוחניותה ושהיא עצם נבדל מחומר שהרי אדם ישן כאן ורואה חלום באספמיה. וזה אינו מענין הגוף כי כל גוף נכמות יש לו גבול ותכלית ואיך יוכל האדם

בהיותו יִשָּׁן לראות מרחק כמה פרסאות ומה שלא ראה מימיו לא הייתה זה מפאת נפשו הרוחנית.

אשר בהיותה דומה למלאכים עיניה למרחוק יביטו ולב חכם נבון אין חקר. גם הוכיח ההשארות הנפשית באומרו צופה ומביט מסוף העולם ועד סופו ר"ל סודות כל לו מות.

ונה שאם האדם היה כלו חמרי מי נתן הידיעה הזאת מהדברים הרוחניים ולדבר ולחקור בעולם היצירה בריאה ואצילות הנעלמים מעיני כל חי לא מפאת נפשו המשפלת אשר קודם בואה אל הגוף ראתה כל אלה ומה שאמרו שהמלאך בא וסטרן על פיו ומשפחו כל התורה כלה.

להודיע וללמד שהמלאך הממונה על ההריון משפחו החכמה כדי שיהיה לו זכות להשיגה מעצמו עם היגיעה והטורח וענין סטירת פיו ר"ל שמונע ממנו הדבור לפי שאחר יציאתו לאויר העולם אינו יכול לדבר.

והכלל שמשביעין ומזהירין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע ונהי יודע שהקב"ה טהור ומשרתיו טהורים ונשמה שנתן בה טהורה היא והנה לה ראייה שהנשמה נכנסת בענבר בבטן אמו: הג' צא ותשפח במדרש כי המלאך בא אצל הפרגוד ונוטל הנשמה משם ואומר לה בואי עמי והכנסי במעי אשה פלוגי'.

והיא משיבה אף אנית מקום טהור ואלף למקום טמא והמלאך נוטלה בעל פרוסה ונותנה במעי אשה וזהו ששנינו על פרוסה אמה נוצר והוא דעת אפלטון האומר שכל הנשמות יורדים לזה העולם בעל פרוסה בבחינת הסגרם במאסר הגוף: הד' הנה הוא נחבא בתרגום יונתן בן עוזיאל על פסוק כאשר אינה יודע מה דרה הרוח פעצמי' בבטן המלאה וכו' תרגם היכמה דליתך ידע איכדין יתלה רוח נשמתא דחיי בגוף עולמא שקילא דשרי במעינא דאימיה מעברא והיכמא דלא תנדע או נוקבא עד זמן דאיתיליד.

הפדין ליתך ידיעית ענבדא דה' דעבד ברוחמתא ית כולא: הה' הוא עדות ר"ש בן יוסאי בפרשת תזריע עמוד ע"ז. וז"ל.

מאי כי אין בלתי. אלא קדושא דקודשא בריה הוא בלתי קדושה דילהון דהא לא אצטרף לקדושה דילהון אבל אינון לאו אינון קדישין בגסה.

נדא הוא כי אין בלתי אין קדושא דילהון בלתי. ואין צור כאלהינו כמה דאוקמוה דקב"ה צר צורה בגו צורה ומקין ליה ונפח רוחא דחיי ואפיק ליה לאוירא דעלמא.

וברעיא מהימנא פרשת בא אל פרעה אמר שגבריאל מלמד לתנוק במעי אמו הע' לשונות ואחר כך מורידו למדור א' מאינון שבועה מדורין ומשפחו את כלם: הו' במסכת ברכות פרק א' אמר ר' יוחנן משום רשב"י מאי דכתיב פיה פתחה בתחמה ותורת חסד על לשונה כנגד מי אמר שלמה מקרא זה לא אמרו אלא כנגד דוד אביו שדד בתמשה עולמות ואמר שירה.

דר במעי אמו ואמר שירה שניאמר ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו וכו': הז' כפיצא בזה בברכות פ' שביעי והובא במדרש הילקוט היה ר' מאיר אומר מנין שאפילו

עֹבְדֵי שְׂבָמְעֵי אֲמֵן אָמְרוּ שִׁירָה עַל הַיָּם שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִקְהֵלוֹת בְּרָכּוֹ אֱלֹהִים ה' מִמֶּקוֹר יִשְׂרָאֵל.

וּבִנְדָאֵי לֹא הָיוּ אוֹמְרִים רַז"ל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אִם לֹא הָיָה נְטוּעַ בְּלִבְכֶם שְׂמֵפָאֵת נִפְשָׁם הָיוּ יְכוּלִים לְשִׁיר אֶת שֵׁים ה' אִף טָרַם צֵאתְכֶם לְאוּרֵי הָעוֹלָם: הַח' גַּם הָיָה רָאִיָּה נִצְחַת אֲשֶׁר סָפְרוּ לָנוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל בְּמִסְכַּת יוֹמָא פָּרַק ח' אָמְרוּ שָׁם.

הֵיחָא עֹבְדָא דְאַרְחָא אָתוּ לְקַמֵּיהּ דַּר' אָמַר לְהוּ זִילוּ לְחַוְשׁוּ לַהּ בְּאַזְנָה דִּיּוֹמָא דְכַפּוּרֵי הוּא. לְחַוְשׁוּ לַהּ וְאַיְלַחֵישָׁא.

פִּי קַבְלָה אֶת הַלְחִישָׁה שֶׁפָּסַק הָעוֹבֵד מִתְאַנְתּוֹ קְרִי עֲלֵיהּ בְּטָרַם אֲצַרְךָ בְּכֶטֶן יְדַעְתִּיךָ וְגוֹמַר נִפְיָךְ מִיָּנָה רַבִּי יוֹחָנָן. הֵיחָא עֹבְדָה דְאַרְחָה אָתוּ לְקַמֵּיהּ דְרַבִּי חֲנִינָא אָמַר לְהוּ לְחַוְשׁוּ לַהּ וְלֹא אֵיִלְחִישָׁא קְרִי עֲלֵיהּ זִירוּ רְשָׁעִים מְרַחֵם וְנִפְקַ מִיָּנָה שְׂבַתָּאֵי אֲצַר פִּירֵי.

פִּירוּשׁ מִפְקִיעַ שְׁעָרִים. וְתַנְיָא אִין אוֹצְרִיף פִּירוּת בְּאַרְזֵי יִשְׂרָאֵל וְכָל דְבָר שֶׁהוּא חַיִּי נִפְשׁ שְׂמִפְקִיעִין אֶת הַשְּׁעָרִים.

הֲנָה רוֹאָה אֵיךְ מִפְּאֵת הַנְּפִשָׁה עֹבֵד הוּא הַמְתַּאנֶּה. וְאֵיךְ לַר' יוֹחָנָן קִדְשׁוּ ה' בְּטָרַם יֵצֵא מִכֶּטֶן אִמּוֹ בְּהִיּוֹתוֹ יוֹדַע בְּמַדְעוֹ הַנְּצַחִי חֲסִידוֹתוֹ עֲנוּתוֹתוֹ וּקְדוּשָׁתוֹ אֲשֶׁר הוֹרָה אִף קוֹדֵם צֵאתוֹ לְאוּרֵי הָעוֹלָם בְּהוֹנְתוֹ מִקַּבֵּל הַלְחִישָׁה.

וְהִיפֵךְ זֶה שְׂבַתָּאֵי אֲצַר פִּירֵי הוֹרָה מִרְאֲשִׁיתוֹ רְשָׁעוֹתוֹ אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמַע לְקוֹל מְלַחְשִׁים: הַט' דּוֹמָה לְזֶה תַּמְצֵא בַב"ר פֶּרֶשֶׁת ס"ג עַל פְּסוּק וַיִּתְרוּצְצוּ הַבְּנִים בְּקַרְבָּהּ בְּאֲשֶׁר שָׁם רַבּוֹתֵינוּ ז"ל דְּרָשׁוּהוּ מִלְשׁוֹן רִיצָה כְּשֶׁהִיָּתָה עוֹבְרַת עַל פֶּתַחַי תוֹרָה שֶׁל שָׁם נֶעְבַר יַעֲקֹב רֶץ וּמִפְּרָס לְצֵאתוֹ.

עוֹבְרַת עַל פֶּתַח עֲבוּדָה זָרָה עָשׂוּ מִפְּרָס לְצֵאתוֹ וְקִאֲרוּ עֲלֵיהֶן אֱלֹהֵי הַפְּסוּקִים עֲצָמָן בְּטָרַם אֲצַרְךָ וְכו' וְזוֹרוּ רְשָׁעִים מְרַחֵם: הַעֲשִׂירִי יְהִיָּה קִדְשׁ לַה' בְּאֲשֶׁר לֹא בְלִבְד מַעֲיֵד שֶׁהַנְּשָׂמָה הִטְהִירָה נִתְחַנְּתָה בְּעוֹבֵר קוֹדֵם צֵאתוֹ לְאוּרֵי הָעוֹלָם אֲבָל גַּם כֵּן מַגִּיד שֵׁים רִידְתָהּ לְגוֹף הוּא מְזַמֵּן הַהֲרִיּוֹן.

וְכֵן פְּתוּב בְּסִנְהֶדְרִין פ' חֶלֶק אָמַר לִיה אֲנִטוּנִינוּס לַר' נִשְׁמָה מְאִימְתִי נִתְנָה בְּאֲדָם מִשְׁעַת פְּקִידָה אוֹ מִשְׁעַת יִצִּירָה. ר"ל מִשְׁעַת יִצִּירָה שֶׁנִּקְרָם כְּלוֹ בְּבִשָׁר וְגִידִין אוֹ מִשְׁעַת שֶׁהַמְּלֶאֶךְ פּוֹקֵד הַטִּיפָה וּמְבִיאָהּ לִפְנֵי הַמְּקוֹם מַה תְּהֵא עֲלֵיהּ וְכו'.

אָמַר לִיה מִשְׁעַת יִצִּירָה. אָמַר לִיה אֵיפְשָׁר לְחַתִּיכָה שֶׁל בִּשָׁר שְׁעוּמְדָת ג' יָמִים בְּלֹא מְלַח וְאִינָה מְסַרְחַת א"ל מִשְׁעַת פְּקִידָה.

אָמַר לִיה אִין מִשְׁעַת פְּקִידָה אָמַר רַבִּי דְבָר זֶה לְמַדְנִי אֲנִטוּנִינוּס וּמִקְרָא מְסִיעֵנוּ שֶׁנֶּאֱמַר וּפְקוּדוֹתָי שְׁמְרָה רוּחִי. וּמִכָּאֵן יֵצֵא לַרז"ל מַה שֶׁאָמְרוּ בַפ' חֶלֶק קַטְנִים מְאִימְתִי זוֹכִים לְחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא מִשְׁעַת הַזְּרָעָה שֶׁנֶּאֱמַר זֶרַע יַעֲבֹדְנוּ.

רָאָה נָא אֵיךְ רָאוּי לְקַבֵּל הָאֱמֶת מִפִּי שֶׁאָמְרוּ. וְאֵיךְ רַבִּי הוֹדָה וְלֹא בּוֹשׁ שֶׁהַנְּשָׂמָה הַמְשַׁפְּלָת נִתְנָה מְזַמֵּן הַהֲרִיּוֹן דְּאֵילוּ לֹא נִתְנָה עַד שְׁעַת יִצִּירָה שֶׁהִיא לְאַחַר אַרְבָּעִים יוֹם הִיאֲרָה תַתְּקִיִּים הַטִּיפָה שֶׁלֹּא תִסְרִיחַ בְּמַעֲיָהּ וְכִינּוּן שְׁטִיפָה מְסַרְחַת שׁוּב אִינָה מוֹלְדָת.

ואל יקשה בעיניך מה שאמרו רבי אלעזר ור' יוחנן במסכת מנחות פרק שתי הלחם. תורה נתנה בארבעים יום ונשמה נוצרה למ' יום.

כל המשמר את התורה נשמתו משתמרת וכל שאינו משמר את התורה אין נשמתו משתמרת באשר שם מלת נוצרה רומז לא להויתתה ולא לירידתה לגוף אבל לפעולותיה הנשולמים בעת גמר יצירת הגוף.

כי כבר הורו לנו רבותינו ז"ל שייצירת הולד נגמרת בארבעים יום דתניא במסכת ברכות פרק תשיעי ג' ימים הראשונים יבקש אדם רחמים שלא יסריח מג' ועד מ' שיהיה זכר ממ' ועד נ' חדשים שלא יהא סנדל מג' ועד ששה שלא יהא נפל מששה ועד ט' שיצא בשלום וכו'.

וכן במסכת נדה פרק ג' המפלת ליום ארבעים אינה חוששת לולד. ליום ארבעים ואחד תשב לזכר ולנקבה ולנדה שאז נגמרתו יצירתו.

ר' ישמעאל אומר יום ארבעים ואחד תשב לזכר ולנדה. יום שמונים ואחד תשב לזכר ולנקבה ולנדה שהזכר נגמר לארבעים וא' והנקבה לשמונים ואחד.

וחכמים אומרים אחד בריית הזכר וא' בריית הנקבה זה נזה לארבעים ואחד. וחכמים היינו תניא קמא נהלכה כמותו.

וכן אמרו ארבעים, יום קודם יצירת הולד וכו' ובגלל הדבר הזה בבחינת שלמות היצירה הנגמרת בארבעים יום אמרו שהנשמה נוצרה לארבעים יום כי אז מתפשטים פעולותיה בכל הגוף בנזכר: ובעבור שידעתי שיש מי שלבו נוקפו בדבר הזה וסובר שאין הנשמה נכנסת בגוף אלא אחר יציאת הולד לאויר העולם ומביא רא' לדבריו מהא דתניא העובר המקשה לילד מותר לחתוף.

העובר במעיה מפני שהוא פרודף אחריה להרגה. ואם הוציא ראשו אין נוגעים בו שאין דוחים נפש מפני נפש.

אשיבהו מילין קצרים ואומר כי העובר בהיותו בכטן אמו נחשב כאחד מאבריה וכמו שאמרו רז"ל. עובר ירך אמו.

ולכן תראה שהאשה בעת הריונה אינה רואה דם כי המותר ההוא משתמש למזון העובר. ולכן הורגי' אשה שנתחייבה מיתה, היא ועובריה.

וגילתה התורה זה במה שלא חייבה אלא ממון בגניפת הילד'. כמ"ש וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ולא יהיה אסון ענו יענש כאשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפלילים ולזה האשה המקשה לילד מותר לחתוף העובר במעיה מפני שהוא כאחד מאבריה.

אבל אם הוציא ראשו הרי הוא פילוד. וכן במסכת נדה פרק ג' יצא מחותף או מסורס משיצא רובו הרי הוא פילוד יצא פדרכו עד שיצא רוב ראשו.

ואיזהו רוב ראשו משיצא פדחתו. ולזה תמצא שאמרו רז"ל באשה עובריה שמתה ופרסם העובר ואח"כ מת שאינו יורשה להנחיל לאחים מן האב משום דאיהו מניית ברישא ואותו

פירכוס אינו אלא כּוֹנֵן הַלְטָא' הַמְפַרְפֶּסֶת וְזֶה בְּהִיּוֹתוֹ נֶחֱשֵׁב כּא' מְאִיבְרִיהָ אֲבָל בְּבִהְמָה שֶׁנִּשְׁחַטָּה וְגַמְרוּ לַעֲוֹפֵר חֲדָשִׁיו אֲפֹשֵׁר לָהּ לְמוֹת תַּחֲלָה וַיִּבְקַע הָעוֹפֵר רַחֲמָה וַיִּצָּא חֵי.

וְנִהְיֶה בֶן פְּקוּעָה הַמְּוֹנֵפֵר לָהֶם וְסוּד מְסוּדוֹת הַטְּבַע נִגְלָה לְרוֹז"ל בְּחֻמְתָּם. וַיִּצָּא לָנוּ מִזֶּה שֶׁהַנְּשֻׁמָּה הַטְּהוֹרָה אֲשֶׁר נִפְחָ אֱלֹהִים בְּאָדָם נִתְּנָה לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם מִתַּחֲלַת יִצְיָרְתוֹ עוֹדְנוּ עֲצוּר בְּבִטָּן אִמּוֹ כְּאֲשֶׁר הוֹכַחְנוּ וּמְאִמִּינִים בְּאִמוּנָהּ שֶׁלְמָה כָּל חֻכְמֵי בְּנֵי עַמְנוּ כְּמוֹ שֶׁתִּרְאֶה עוֹד בְּרַבֵּינוּ עוֹבְדֵיהָ עַל מִשְׁנַת עַל פְּרֻחָהּ אֶתְהָ נוֹצֵר.

וְאִין צוֹרֵף לְהֶאֱרִיף: הַפְּרָק הַתְּשׁוּעָה עֲשׂוֹר יוֹרָה שֶׁנִּשְׁמָתָן שֶׁל צְדִיקִים רוֹאוֹת בְּשִׁעַת מִיתָתָן הַטּוֹב הַצָּפוֹן לָהֶם. וּמֵה הַרְמָז בִּי"נ נִהְרֵי אֲפֶרְסָמוֹן.

הַטּוֹב וְכָל מִתָּן שְׁכָרָן שֶׁל צְדִיקִים הַמְתַּנְקָן לָהֶם לְעוֹלָם הֵבֵא הָאֱמִינוּ רַבּוֹתֵינוּ וְז"ל שֶׁהַקַּב"ה מֵרְאֶה לָהֶם עַד שֶׁהוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְכֵן פָּתַח הַרְשָׁב"י בְּפִרְשֵׁת וַיֵּרָא אֵלָיו ה' עֲמוּד ר"ס ז"ל.

רַבָּנָן פְּתִיבָהּ אֵי קָרָא בְּשִׁעַת פְּטִירְתוֹ שֶׁל אָדָם דְּתַנְיָא א"ר יְהוּדָה בְּשִׁעַת פְּטִירְתוֹ שֶׁל אָדָם הוּא יוֹם הַדִּין הַגָּדוֹל שֶׁהַנְּשֻׁמָּה מִתְפָּרְדֶּת מִן הַגּוֹף וְלֹא נִפְטָר אָדָם מִן הָעוֹלָם עַד שֶׁרוֹאֶה אֶת הַשְּׂכִינָה הַזֶּה"ד כִּי לֹא יֵרָאֵי הָאָדָם וְחֵי.

וּבְאִי עִם הַשְּׂכִינָה שֶׁלְשָׁה מִלְאָכֵי הַשָּׁרַת לְקַבֵּל גִּשְׁמָתוֹ שֶׁל צְדִיק. הַדָּא ה"ד וַיֵּרָא אֵלָיו ה' וְכו' וַיֵּרָא וְהִנֵּה שֶׁלְשָׁה אֲנָשִׁים נֹצְבִים עָלָיו וְכו' וּבְפִרְשֵׁת וַיְחִי עֲמוּד תַּס"ה פָּתַח.

אוּף הָכָא בְּשִׁעַת דְּדִינָא דְּבַר נָשׁ יִתְעַר וְקָרִי לִיָּה וְלִית דְּיַדַּע לִיָּה בַר הַהוּא בְּרַנְשׁ דְּשְׂכִיב דְּתַנְיָנָן בְּשִׁעַת דְּבַרְנָשׁ שְׂכִיב וְדִינָא שְׂרִיָּא עֲלֵיו לְנִפְקָא מֵהָאֵי עֲלָמָא אִיתוּסְף רוּחָא עֲלָהּ בִּיָּה מַה דְּלָא הִנָּה בְּיוֹמוֹי.

וְכִינּוּן דְּשְׂרִיָּא עֲלֵיו וְאִתְדַבֵּק בִּיָּה חֻמָּא מַה דְּלָא זָכָה בְּיוֹמוֹי מִשׁוּם דְּאִיתוּסְף בִּיָּה הַהוּא רוּחָא. וְכַד אִיתוּסְף בִּיָּה וְחֻמָּא נִפְקָ מֵהָאֵי עֲלָמָא הַזֶּה"ד תוּסְף רוּחָם יִגְנֻעוּן וְאֵל עֲפָרָם יִשׁוּבוּן.

וְכַתִּיב כִּי לֹא יֵרָאֵי הָאָדָם וְחֵי בְּחַיָּהוֹן לֹא זָכָאן בְּמִיתָתָהוֹן זָכָן וְכו'. וְלִהְלֵן עֲמוּד תַּע"ה פָּתַח בְּשִׁעַת דְּבַר נָשׁ נִפְקָ מֵהָאֵי עֲלָמָא נִפְשִׁיָּה דִּילִיָּה סְמִיכָא עֲמִיָּה וְעַד דְּלָא נִפְקַת עֵינֵיו דְּבַר נָשׁ חֻמוֹ מַה דְּחֻמוֹ כְּמַה דְּאִתְקִימָנָא כִּי לֹא יֵרָאֵי הָאָדָם וְחֵי בְּחַיָּהוֹן לֹא חֻמָּאן וְכו'.

וּמִפְּנֵי זֶה הַתְּלַמִּידִים הַחֹסִידִים כְּשֶׁהָיוּ נִפְטָרִים מִבֵּית הַמְדַרְשׁ הָיוּ אוֹמְרִים לְרַבֵּינוּ הַקְּדוֹשׁ עוֹלָמָה תִּרְאֶה בְּחַיָּיָה וְתִקְנִתָּהּ לְדוֹר דוֹרִים גַּם בְּבִרְאשִׁית רַבָּה פְּרָשָׁה ס"ב וּש"ר פְּרָשָׁה נ"ב ז"ל כְּתִיב עֲנוּ וְהָדָר לְבוּשָׁה כָּל מִתָּן שְׁכָרָן שֶׁל צְדִיקִים מְתוּקָן לָהֶם לְעֵתִיד לְבֹא וּמִרְאֶה לָהֶם הַקַּב"ה לֹד שֶׁהוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה מִתָּן שְׁכָרָן מַה הוּא עֵתִיד לִיתָן לָהֶם לְעֵתִיד לְבֹא וּנְפִשָׁן שְׂבָעָה וְהֵם יִשְׁנִים.

א"ר לְעֹזֵר מְשַׁל לְסַעוּדָה שֶׁעֲשָׂה אוֹתָהּ הַמְּלָךְ וְזִימָן אֶת הָאוֹרְחִים וְהִרְאֶה לָהֶם מַה שֶׁהֵם אוֹכְלִים וְשׁוֹתִין וְשְׂבָעָה נִפְשָׁן וַיִּשְׁנוּ לָהֶם כְּפֵי הַקַּב"ה מִרְאֶה לָהֶם לְצְדִיקִים עַד שֶׁהֵם בְּעוֹלָם הַזֶּה מִתָּן שְׁכָרָן מַה שֶׁהוּא עֵתִיד לִיתָן לָהֶם לְעֵתִיד לְבֹא וְהֵם יִשְׁנִים שְׁנָאֵמֵר כִּי עֲתָה שְׂכַתְּבִי וְאִשְׁקוּט הֵנִי בְּשִׁעַת סְלוּקָן שֶׁל צְדִיקִים הַקַּב"ה מִרְאֶה לָהֶם מִתָּן שְׁכָרָן.

כד דמך ר' אבהו אָחזו ליה תַּלְת עֶשֶׂר נְהָרֵי אַפְרָסְמוֹן. אָמַר לְהוֹן אֵילִין דְּמֵאן אָמְרוּ לִיה דִּידָךְ.

אָמַר אֵילִין דְּאָבְהוּ וְאֲנִי אָמַרְתִּי לְרִיק יִגְעַתִּי לְתוֹהוּ וְהִבֵּל כַּחֲזִי כְלִיתִי אַכְּנֵן מִשְׁפָּטֵי אֵת ה'.
ע"כ וְהוֹאִיל דְּאֵתָא לִידָן נִימָא בִּיהַּ מְלִתָּא.

וְלִהְבֵּנַת הַמְּאָמַר אָעִיר עָלְיוּ סְפָקוֹת. הַא' כִּי אִם הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא עוֹלָם הָעֵמֶל וְהַטְּוֵרָח וְהַצְדִּיקִים אֵינָם יוֹשְׁבִים בּוֹ בְּשִׁלְוָה עַד בּוֹאֵם אֶל הַמְּנוּחָה וְאֶל הַנְּחִלָּה שֶׁל הָעוֹלָם הַבֶּא לָמָּה זֶה מְרָאָה לָהֶם הַקַּב"ה מִתּוֹן שְׂכָרָן בְּעוֹלָם הַזֶּה.

ב' שֶׁהַמְּשָׁל אֵינּוּ צוֹדֵק כִּי הַרְוָאָה הַסְּעוּדָה לֹא יִישֵׁן אֲדַרְבַּה יִתְעוֹרַר לְאֹכֹל לְשִׁבְעָה ג'
לָמָּה הַרְוָאָה ל'ר' אַבְהוּ נְהָרֵי אַפְרָסְמוֹן וְלֹא דָבָר אַחֵר. וְלָמָּה הָיוּ בְּמִסְפָּר י"ג.

ד' אִיךָ יֵצֵא מִפִּי קִדִּישׁ עֲתֵק אֲנִי אָמַרְתִּי לְרִיק יִגְעַתִּי הַאֵם לֹא הָיָה מְאֲמִין בְּשִׂכָר וְעוֹנֵשׁ וְלֹא יָדַע שֶׁהַקַּב"ה אֵינּוּ מְקַפֵּחַ שְׂכָר כָּל בְּרִיָּה. אָבָל לְפִי דַעַתִּי כִּי הוּא הַפִּירוּשׁ בְּהִיּוֹת שֶׁהַנְּשִׁמָּה וְהַגּוּף בִּיחַד עֶסְקוּ בַּתוֹרָה וּבַמִּצְוֹת וּבְהִיּוֹת שְׂאִין הַקַּב"ה מְקַפֵּחַ שְׂכָר כָּל בְּרִיָּה קוֹדֵם שֶׁיִּתְפָּרַד הַנְּשִׁמָּה וַיִּשְׁאָר הַגּוּף מְנוֹטֵל כְּאֲבָן דּוֹמָם אַרְצָה מְרָאָה לוֹ מִתּוֹן שְׂכָרוֹ לְתַחֲזִית הַמַּתִּים כְּדִי שִׁיִּתְעַדוֹן גַּם הוּא וַיִּרְאָה שְׂגָם מִיִּתְתּוֹ אֵינּוּ לְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים וְאִם יִפְרַת וְעוֹד יִחְלִיף.

וְנִאֲמַר עוֹד שִׁיעֵן שֶׁהַעֵה"ב נִקְרָא שְׂפַת כְּמוֹ שְׂאֲמָרוֹ רז"ל מִי שֶׁטָּרַח בְּעָרֵב שְׂפַת יֹאכֵל בְּשִׂבְת כְּמוֹ שְׂצָרִיךְ לְהוֹסִיף מְחוּל עַל הַקִּדְוֵשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה כֵּן הַקַּב"ה מְרָאָה לָהֶם לְצַדִּיקִים מִתּוֹן שְׂכָרָן כְּדִי לְהוֹסִיף בּוֹ מְחוּל עַל הַקִּדְוֵשׁ, וְאִם תִּרְצֶה אֲמֹר כִּי בְּהִיּוֹת שְׂכָל שִׁינוּי הַהִנְחָה עַל הָאָדָם וּמִשְׁנָה אוֹתוֹ מִמָּה שֶׁהוֹרְגַל בּוֹ מְצַעֵר אוֹתוֹ.

וְהַמְּנוֹת הוּא הַדְּבָר הַיּוֹתֵר מְצַטְעֵר לְאָדָם כִּי אֵינּוּ יְכוּל לְצִיִּיר הַטּוֹב הַמַּגִּיעַ לוֹ מִמְּנָה. לְכֵן הָיְתָה מֵאֵתוֹ ית' רַחֲמָנוֹת לַעֲשׂוֹת טוֹבָה עִם הַצְדִּיק כְּדִי שֶׁלֹּא יֵצְטַעֵר וַיָּמוּת בְּהַשְׁקָט וְנַחַת בְּלִי יְגוֹן וְצַעֵר לְהִרְאוֹת לוֹ אֵת מִתּוֹן שְׂכָרוֹ לְמַעַן יִתְאַנֶּה הַמְּנוֹת לְרִאוֹת בְּנוֹעַם ה' וּלְבַקֵּר בְּהִיכָלוֹ.

וְעַנִּין הַמְּשָׁל כִּי הוּא. כִּי כְּמוֹ שֶׁהַרְוָאָה אֵת הַסְּעוּדָה וְאוֹכֵל וְשׂוֹתָה עַד שֶׁשְׂבָעָה נִפְשׁוּ מִתּוֹךְ הָאֲכִילָה וְהַשְׂתִּיָּה שִׁנָּה כִּי כִשֶׁהַקַּב"ה מְרָאָה לָהֶם לְצַדִּיקִים מִתּוֹן שְׂכָרָן וְנִפְשָׁם שְׂבָעָה מִהַתְעַנּוּג הָעֲצוּם אֲשֶׁר אֵלָיו זְכוּ יִשְׁנִים ר"ל מֵתִים בְּמִיתַת נְשִׁיקָה בְּלִי יְגוֹן וְצַעֵר.

וְזֶהוּ שְׂאֲמַר אִיּוֹב סִימָן ג' כִּי עָתָה שְׂכַבְתִּי וְאֲשַׁקִּיט יִשְׁנָתִי אֲזִי יָנוּחַ לִי. ר"ל אִם עָתָה שְׂכַבְתִּי שֶׁהוּא כְּנוּי לְמִיתָה וְאֲשַׁקִּיט מְצַעֵרִי הָעוֹלָם הַזֶּה אִם הָיָה מִיִּתְתִּי כִּיִּישֵׁן בְּלִי צַעֵר הַמְּנוֹת אֲזִי בְּהַתְפָּרַד הַנְּפֶשׁ מִהַגּוּף יָנוּחַ לִי מְנוּחַת שְׁלוֹם הַשְׁקָט וּבְטַח.

וְאֲמַנָּם לָמָּה כְּנוּ הַתְעַנּוּג הַנְּפִשִׁי בְּנְהָרֵי אַפְרָסְמוֹן כְּתַב עָלָיו ר' מְרִדְכִי יָפָה בִּיפָה תוֹנָאָר שְׁלוֹ. ז"ל עִם שֶׁהַשְׂכָר הַנְּפִשִׁי אֵינּוּ בְּעַנְיָן גְּשָׁמִי הַזֶּה הַדְּבָר הַרוֹחֵנִי רָמַז אֶל הַשְׂכָר הַרוֹחֵנִי.

כִּי הַדְּבָר שֶׁהַנְּשִׁמָּה נְהַגִּית בּוֹ הוּא הַרִיחַ. גַּם ר' יְדַעְיָה הַפְּנִינִי כְּתַב שֶׁהִרְאוֹת נְהָרֵי אַפְרָסְמוֹן הוּא מְבָאָר שְׁנֵי עַנְיָנֵי הַגְּמוּל א' שְׁפַע הַטּוֹבָה וְרַבּוּיָהּ כְּשֶׁפַע הַמִּים הַמְּוַגְרִים בְּנְהָר.

והב' פשיטות הטובה היא והיותה נפשית לבד כמו שהריחות הטובות תענוג הנפש חזק יותר מכל מיני הדברים הערבים לה ולי נראה שבהיות האפרסמון כפי מה שכתב יוסף בן גוריון הדבר אשר נשתבחה בה לבד ארץ ישראל כי לא תמצא אלא ביריחו אשר על שמו נקראת.

בעבור זה פנו חז"ל השקר הנפשי בשם הדבר היותר חשוב בארץ. ואמנם למה היו במקור י"ג.

כתב הה"ר שם טוב בפרשת ויחי שרמזו לי"ג מידותיו של הקב"ה אשר בהם נדבק. או רמזו אל השגת הדבקות בו ית' שהוא מושג אחר למוד הג' חכמות למודיות טבעיות אלהיות והעשרה אספקלאריו' שהש"י מושג אחריהן אשר כתב ב"ע בשער מ"ד.

ועוד אמרו שהוא לשון גנומא כמו שאמר רבינו הלוי גבי תליסר עליתא דינרי דפרק כל כתבי. וכן תליסר גמלי ספקי טריפתא ותליסר טבחי ואחרים אומרים שהכל משל להשגת אחדותו ית' שעולה אחד במקור י"ג ולי נראה שהם פנגד הי' הדברות אשר בהם נכללים התרי"ג מצות וכןגדש'לשה חלקי המצות והם הדבור והמתשבה והמעשה וכדכתיב בפיהו ובלבבה לעשותו.

ודבר מאמרו של רבי אבהו ואני אמרתי לריק יגעתי. תירץ הרב מרדכי יפה בשם יש מפרשים שחשב שאין שחר רק לנפש וכשראה נהרי אפרסמון שהוא דבר גשמי ראה שזו בשורה שגם הגוף יהיה לו שחרו.

ועל כן תמה ואמר שעד עתה חשב שהגוף לריק יגיעו. והוא דחה הפירוש הזה.

ופירש שחש שמא לקוצר זכותו יהיה אוכל שחרו בעולם הזה ונמצא מכלה פחו לתהו וריק פי העולם הזה והכל נריק והכל הביא גם הוא פי מי הוא ואיזה הוא שאינו יודע שאחת מן המצות שהעושה אותם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרו קיימת לו לעולם הבא היא תלמוד תורה.

ואיך היה חושב שלתהו והכל פחו פלה. ותירץ עוד שעל דרך ההשאלה תפס לשון הפתוב ועיקר פונתו שיהיה שחרו מעט מזער עד שיחשב לתהו והכל לגבי השחר הגדול אשר ראה.

והפירוש הזה הוא יותר מתנישב אל הלב. אולם כפר השרישוננו רבותינו ז"ל שהצדיקים מראים עצמם כאינם ראוי' לטוב הצפון להם.

באומרם על פסוק לילא האמנתי לראות בטוב ה בארץ חיים. למה נקוד על לילא כף אמר דוד לפני ה' ב"ה רבונו של עולם מוכבטח אני בה שאתה משלם שחר לצדיקים לעתיד לבא אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם אם לאו שמא יגרום החטא.

ואל תחשוב בלבך שגם דוד המלך עליו השלום היה ירא שמא לא ינקה לחיי העולם הבא. אבל לענותנותו לחסידותו היה מראה כאילו לא היה הגון לכל הכבוד הזה.

וכמו שאמר יעקב קטונתי מכל החסדים. וכן ר' אבהו.

או נאמר כי מאחר שכל מה שאנו עושים ממצות ה' בעולם הזה הוא לבד פירעון הטוב שקבלנו ממנו בני חיי ומזוני וכל ההצלחה והאשר הטוב אשר קנינו. וכמו שאמר הפתוב מי הקדימני ואשלם.

לכן ר' אבהו לרמזו שפבר פרע לו הקב"ה עבודתו בעולם הזה אמר כל אילן לאבהו וכו' ויצא לנו מזה שהקב"ה מראה להם לצדיקים מה שמתקן להם לעולם הבא. וכן בזוהר שיר השירים אמרו.

כד ברנש זכאי נפיק מהאי עלמא פתחין ליה תליסר תרעיה דרזא דאפרסמונא דכניא דרזא דחכמתא עילאה תליא ביה וכו'. ובפרק ג' דמענות הביאו שהראה הקב"ה לר' אלעזר בן פדת י"ג נהרי שמו אפרסמון.

ואמרו עוד דריב"ל אנשכח לרשב"י דיתבי אתליסר תפתיכי דפיזא וכו'. והכל משל להשגות עליונות כמו שאמרנו אשר אליהן זוכים הצדיקים קודם פטירתן מן העולם.

ובגלל הדבר הזה אמרו רבותינו ז"ל במסכת פתובות מת בתוך שחוק סימן יפה הוא לו. וזהו לפי דעתי פירוש פסוק פתיחת מאמרנו עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון.

ר"ל כאשר הנשמה הפנויה בשם אשת חיל ואשה משפלת מתלבשת בעוז שהוא התורה וכמו שאמר ה' עוז לעמו יתן עם המדות שהם הדר ותפארת לו לאדה אז ותשחק ליום אחרון כי אז ימלא שחוק פיהו ביום האחרון של חיי בראותו קודם מותו הטוב הצפון לו.

ולזה הפת מתוך שחוק סימן יפה הוא לו שחלקו בארץ החיים. הפרק העשרים ענין מלאך המות ומי האנשים האלו אשר מתים על ידו.

ואמנם איך תפרד הנפש מהגוף זה אחד מהדברים אשר לא יושגו בחוש. כי הנפש בעבור זכותה והדמותה לעצם השמים לטוהר לא תראה בצאתה מן הגוף.

אבל רבותינו ז"ל במסכת עבודה זרה פרק א' אמרו עליו על מלאך המות שכלו מלא עינים ובשעת פטירתו של אדם עומד מעל מראשותיו וחרבו שלופה בידו וטפה של מרה תלויה ביה וכיון שרואה אותה החולה מזדעזע ופומח את פיו וזורק טפה של מרה לתוך פיו.

ממנה מת ממנה מסריח ממנה פניו מוריקות. וכן איתא בזוהר פרשת נשא עמוד ר"מ ז"ל.

סגטירא דמלכא. גחית וקאים קמיה לרגלוי וחד סגיפא שגנא בגדיה זקיה בר נש עינוי וחמי כחלי ביתא דמתלהטן באשא דזיוא מניה.

אדהכי חמי ליה קמיה פליה מלי עיניו לבושוי אשא דלהיט קמיה דבר נש. הכי הוא נדאי דהא כמה בני נשא חמו מלאכא בשוקא קמיה ושאר בני נשא לא חמאן ליה.

ואיתימא הא כתיב עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוקט היף יכיל לאתחזאה בארעא. אלא מלה דא הא אוקמוה דכיון דגחית אתלבש בגופא ואתחזי למאן דאתחזי בההוא לבושא דאתלבש ביה ואי לאו לא יכול למסבל ליה עלמא ולאתחזאה.

כ"ש וכ"ש האי דְּכָל בְּנֵי עֲלָמָא צָרִיכִין לֵיהּ. וְתַלְתַּ טִּיפִין בְּחֶרְבִיהָ וְכוּ' וְהָא אוֹקְמוּ' חֲבֵרֵיא
פִּינּוּן דְּחָמֵי לֵיהּ אֲזַדְעֻזַע פֶּל גּוֹפִיָה וְרוּחִיָה וְלִבִּיהָ לֹא שְׁפִנְדָּה בְּגִין דְּאִיהוּ מְלָכָא דְּכָל גּוֹפָא
וְרוּחָא דִּילִיהָ אֲזַלָּא בְּכָל שְׁיִיפֵי גּוֹפָא.

וְאֲשַׁתְּאִיל מְנִיָּהוּ פְּכָר נָשׁ דְּאֲשַׁתְּאִיל מִחֲבֵרִיהָ לְמָהֵךְ לְאַתְרַּא אַחְרָא. פְּדִין הוּא אוֹמַר וְנִי
עֲלָמָא דְּעֵבֶר וְלֹא מְהַנְיָה לֵיהּ אֲלֵא אִי אַקְדִּי אֲסוּנְתָא דְּתִשׁוּבָה.

עַד לֹא מְטָא הֵהִיא שְׁעֵתָה דְּחִיל בְּר נָשׁ וּבְעֵי לְאַתְטַמְרָא וְלֹא יְכִיל. פִּינּוּן דְּחָמֵי דְּלֹא יְכִיל
הוּא פְּתַח עֵינָיו וְאִית לֵיהּ לְאַסְתַּפְלָא בְּיָה בְּעֵינָיו פְּקִיחִין וְכַדִּין הוּא מְסִיר גְּרַמְיָה וְנִפְשִׁיָה
וְהוּא שְׁעֵתָא הוּא עֵידוֹן דְּדִינָא רַבְתָּא דְּבַר נָשׁ אֲתַדּוֹן בְּיָה בְּהַאי עֲלָמָא.

וְעַם כָּל דָּא רוּחָא אֲזַלָּא וְשָׂאט בְּכָל שְׁיִיפִין וְאֲזַדְעֻזַע לְכָל סְטָרִין וְכָל שְׁיִיפֵי גּוֹפָא פְּלֵהוּ
מְזַדְעֻזַעוּ. כַּד מְטָא רוּחָא לְכָל שְׁיִיפָא וְשְׁיִיפָא וְאֲשַׁתְּאִיל מְנִיָּה נְפִיל זִיעָא עַל הֵהוּא שְׁיִיפָא
וְרוּחָא אֲסִתְלִיק מִיָּנִיָּה וּמִיָּד מִית הֵהוּא שְׁיִיפָא וְכֵן בְּכִלְהוּ פִּינּוּן דְּמְטָא רוּחָא לְמִיפְק דְּהָא
אֲשַׁתְּאִיל מְכָל גּוֹפָא פְּדִין שְׁכִינְתָא קִינְמָא עֲלִיהָ וּמִיָּד פְּרַחָא מִן גּוֹפָא.

עכ"ד.

וְלִמְדָנוּ מְנָה שְׁטַעַם הַזִּיעָה הַנּוֹפֶלֶת עַל הָאָדָם וְהַשְּׂאֲרַת עֵינָיו פְּקוּחוֹת הִיא רְאִית פְּנֵי
מְלָאָךְ הַמָּנוֹת אוֹלָם רוּאָה אֲנִי סְתִירָה בֵּין דְּבָרֵי רַבּוֹתֵינוּ וְ"ל כֹּהֵם אֲמָרוּ בְּמֵאמַר הַקּוֹדֵם
שְׁבַשְׁעַת פְּטִירְתוֹ שֶׁל אָדָם הַמְּלָאָךְ הַמָּנוֹת עוֹמֵד מְעַל רֵאשׁוֹתָיו.

וּבְמִקּוּם אַחַר אֲמָרוּ שְׁהַשְּׂכִינָה הִיא מְעַל מְרֵאשׁוֹתָיו שֶׁל חוֹלָה. דְּתַנְיָא בְּפָרֶק קַמָּא דְּשַׁבַּת
וּבְפָרֶק אִין בֵּין הַמְּוֹדָר הַנְּכַנְס לְבַקֵּר אֶת הַחוֹלָה לֹא יֵשֵׁב עַל גְּבֵי הַמְּטָה וְלֹא עַל גְּבֵי פְּסָא
אֲלֵא מִתְעַטֵּף וְיוֹשֵׁב לְפָנָיו מִפְּנֵי שְׁהַשְּׂכִינָה לְמַעְלָה מְרֵאשׁוֹתָיו שֶׁל חוֹלָה שְׁנֵא' ה' יְסַעְדָנוּ
עַל עָרֶשׁ דְּנִי.

וְכֵן רַש"י עַל פְּסוּק וַיִּשְׁתַּחֲוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמְּטָה כְּתוּב הַפֶּה עֲצָמוֹ לְצַד הַשְּׂכִינָה. וְאִם
כֶּף הוּא מִי גָּמַן הַמְּלָאָךְ הַמָּנוֹת לְצַד הַקַּב"ה הֲלֹא כְּתוּב מְלֵא הוּא כִּי לֹא אֵל חִפְץ רָשָׁע אֶתָּה
לֹא יְגוֹרֶךְ רַע.

וְעוֹד דְּמִכָּאן מְשַׁמַּע שְׁהַמְּלָאָךְ הַמָּנוֹת הוּא לְמַעְלָה מְרֵאשׁוֹתָיו. וּבְזוֹהַר בְּמֵאמַר הַנּוֹזֵכַר נֵאמַר
סְנַטְרָא דְּמְלָכָא נְחִית וְקֵאִים קַמְיָה לְרַגְלוֹי.

אֲמָנָם לְהַתְּרַת הַסְּפָקוֹת הָאֵלוּ יְבֵא הַפְּתוּב הַשְּׁלִישִׁי וַיְכַרֵּעַ בֵּינֵיהֶם הֲלֹא הוּא בְּרַבַּת בְּנֵי
עַמְנוּ הַרְעִיָא מְהִימָנָא בְּפָרְשַׁת פְּנִיחָס עֲמוּד תַּכ"ט ו"ל. אוּף הָכִי שְׁכִינְתָא אֲסַחְרַת לְגוֹפָא
וּסְמִיָּה לֵיהּ ה' יְסַעְדָנוּ עַל עָרֶשׁ דְּנִי וּבְגִין דָּא אוֹקְמוּיָה מְאָרִי מִתְנִיתִין הַמְּבַקֵּר אֶת הַחוֹלָה
לֹא לִיתִיב לְמְרֵאשׁוֹתָיו מְשׁוּם דְּשְׁכִינְתָא עַל רִישָׁיָה.

וְלֹא לְרַגְלוֹי דְּמְלָאָךְ הַמָּנוֹת לְרַגְלוֹי. הֵאִי לֹא לְכָל בְּרַנְשׁ אֲלֵא לְבִינּוֹנֵי אֲבָל לְצַדִּיק גְּמוּר ה'
יְסַעְדָנוּ עַל עָרֶשׁ דְּנִי עַל רִישָׁיָה וְשְׁכִינְתָא אֲסַחַר גּוֹפִיָה עַד רַגְלוֹי.

וּבְגִין דָּא אִיתְמַר בְּיַעֲקֹב וַיִּאֲסוּף רַגְלוֹי אֶל הַמְּטָה וְדָא שְׁכִינְתָא דְּאֲתָמַר בָּהּ וְהָאֲרִץ הַדּוּם
רַגְלֵי. לְרָשָׁע גְּמוּר מִיָּדָת הַדִּין אֲסַחַר לֵיהּ בְּכָל סְטָרָא וְדָא יְצַר הַרַע דְּמַדַּת הַדִּין אֲסַחַר
לֵיהּ בְּכָל סְטָרָא דִּילִיהָ דְּפָנָיו מוֹרִיקוֹת בְּטַפְּהָ דְּאִינוּן ג' טְפוֹת דְּזָרִיק בְּיָה מְרָה.

הה"ד ואחריתה מרה פלענה וכו' עכ"ל. ולכאורה נראה דסותר פל מה שאמרנו פי ברשע
גמור גוזר מדת הדין ומלאך המנות אסתר פל גופיה מראשו ועד רגלו.

ובמאמר דע"ז פתיב דהוא למעלה מראשותיו דוקא. גם יש קושיא גדולה בדברי הרעיא
מהימנא דנראה מדבריו דאין מלאך המנות שולט בצדיקים דשכינתא שריא עליהון.

ואנו תנו בסוף פרקא קמא דבתרא ששה לא שלט בהם מלאך המנות. ואלו הן אברהם
יצחק יעקב משה אהרן ומרים הא פל שאר הצדיקים פלם שלט בהם.

ומעשים הוכיחו דהא תניא בפרק במה מדליקין בענין דוד פל יומי דשבתא הוה יתיב
נגריס פוליה יומא. ההוא יומא דבעי למינח נפשיה קם מלאך המנות קמיה ולא יכיל ליה
דלא הוה פסיק פומיה מגירסא אמר מה אעביד ליה הנה ליה בנסתנא אחורי ביתיה.

אתא מלאך המנות ובחיש באילני נפק למחזי הנה סליק בדרגא איפחית דרגא מתותני.
אישתיק ונח נפשיה וכו'.

ועוד מצינו לרב נחמן שאמר לו לרבא בחלום אי אמרת לי קודשא בריה הוא זיל הוי
בההוא עלמא פדהוית אמנא ליה לא בעינא משום דנפישא ביעתותא דמלאך המנות.
ופירש רש"י שלא ימיתני פעם אחרת גם בספר ראשית חכמה בשער היראה סוף פ' י"ב
כתב בזה הלשון.

א"ר יוסי בא וראה פמה בין בהמה לאדם. בהמה פמה ייסורין סובלת בעולם שוחטין
אותה ומפשיטין אותה ואין עליה דין.

אבל אדם פמה ייסורין סובל בעה"ז ולאחר מיתתו אם צדיק גמור פוטרין אותו מן הדין.
ואם רשע גמור דנין אותו בדינים חמורים.

אמר בשעה שהאדם נפטר מן העולם לא די שנבהל ממלאך המנות שפלו מלא עינים
וחרבו שלופה בידו אלא שואל לו פלום עסקת בתורה ובגמילות חסדים והמלכת לקונה
והמלכת את חבירך בנחת רוח אם יש דברים הללו זורק אותה טפה לתוך פיו ויוצאת
נשמתו בלא צער כמשוה נימא מחלב.

ואם אין בו דברים הללו יוצאה נשמתו מגופו כגרידת קוצים מן הצמר. וכשבא מלאך
המנות אומר לו צדיק קונה שלחני אליך.

מיד מתחנן לו. אומר לו שעה זו ואי אפשר לעברה אלא ששמעתי מאחורי הפרגוד
שהקב"ה מתקן לה מדור בגן עדן הא לה שאפילו הצדיקים מתים ע"י מלאך המנות.

ואם פה הוא הדרא קושיא לדנפתה ומה הפירוש יש בין הצדיקים לרשעים אם הפל באשר
לפל מקרה אחד לצדיק ולרשע לטהור ולטמא. אמנם מה שראיתי צדיק לפני בהיתר
הספקות האלו הוא דתרי זמני נינהו ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי.

וזה שפיי הרעיא מהימנא פל בני העולם נחלקים לג' כחות. והם הרשעים הבינונים
והצדיקים.

ולכן הבדיל ביניהם באומרו פי לרשע גמור מדת הדין מתוחה עליו מרגלו ועד ראשו.
לבינוני מלאך המנות לרגלו ושכינתא על ראשו.

ולצדיקים שכינתא אסחר עליה לכל גופיה. אמנם זה יובן בשעת חליים של צדיקים דכן
פתיב המבקר את החולה.

וכתיב ה' יסעדנו על ערש דני. אבל בשעת פטירתו שהוא הרגע המבדיל בין החיים
למיתה אז ה' שהיה מראשותיו של הצדיק החולה נפטר והולך לו כדי שישלנט עליו
המלאך המנת.

שאם לא היה שולט על דוד המלך עליו השלום בשביל דלא הנה פסיק מפומיה גירסתיה
כל שפן שלא ישלנט על החולה בעודו נסעד על ידי ה' שהוא מקור החיים. ויצאו מזה
הכלל הששה אשר מנו חז"ל דלא שלט בהם המלאך המנת הא שאר צדיקי וחסידיו די
בכל דר נדר מתים על ידו.

ויתרונם הוא ששונדם מיתתם הקב"ה מראה להם שכרם פדכתיב בפרקי ר' אליעזר
ובכמה מקומות מן הזוהר כי לא יראני האדם וחי בחייהם אינן רואין אבל בשעת מיתתם
רואים. ובזה יתורץ הספק הראשון יען הסברא הישרה נותנת שבשעה א' אינם יכולים
לעמוד למעלה מראשותיו של חולה רות הטומאה ומקור הטהרה השי"ת.

אבל הוא כמו שאמרנו שבשעת רגע הפטירה אז שכינתא אומרת אלכה ואשובה אל
מקומי עד אשר יאשמו במיתה הגזור' על כל חי ויבקשו פני. ואז המלאך שהיה עד עתה
ברגלי החולה מתעלה למעלה.

ובזה יתורץ גם הספק השני ומספיקים המאמרי המכחישי זה את זה. כי מה שנאמר
בזוהר פרשת נשא דסנטירא דמלכא שהוא המלאך המנת קאים ונחיתלרגלוי הוא אמת
ויציב בהיותו קרוב למיתה.

ומראית פניו מזדעזע כל גופו ונופלת בו הזיעה שאמרנו כאשר הובא בזוהר בפרשת
הנוז'. אבל כאשר פתאום בא אידו של אדם אז המלאך המנת עולה ועולה מעל מראשותיו
דיקא נמי דקתני בשעת פטירתו של אדם ש"מ.

ואם תאמר אם כל בני האדם מתים על ידי מלאך המנת מה יתרון לחכם מן הפסיל ומן
הצדיק לרשע. ראה נא מה שכתוב בס' ראשית חכמה בדברי ר' יוסי וישמח לבך.

יען בצדיק יוצאת נשמתו בלא צער כמשוה נימא מחלב. אמנם ברשע כגיררת קוצים מן
הצמר.

ועם זה כל המאמרים וכו' על מקומם בשלום. ולכן תמצא שהחכם המקובל האלהי כבוד
ר' משה קורדונוירו ז"ל צנה לתלמידיו שהיה אצלו סמוך לפטירתו ואז יאמרו אנא בכת
גדולת מינה וכו'.

ויכוננו בכל השמות היוצאות ממנו ובפרט קרע שטן כדי שיקרעו פח השטן שלא יצערהו
בעת יציאת הנשמה. ומה שנאמר שהמלאך המנת כלו מלא עינים נראה לי שפונתם
לרמז שאין שום בעל חי שיתעלם ממנו כי מי גבר יחנה ולא יראה מנת.

ולכן עיניו משונטטות בכל הארץ ואין נסתר מחמתו. ואם עדין לבך נוקפה ותאמר כי כל
מה שאמרו רז"ל בענין המלאך המנת הכל רמז וחיזה ושאין הדברים כפשוטן.

רָאָה נָא מֵאֵן גְּבֵרָא רַבָּא מְסֵהִיד עָלֶיהָ. הֲלֵא הוּא הָרַב רַבִּינוּ סְעֻדָּה הַגָּאון בִּס' הָאָמוּנוֹת
שְׁלוֹ בְּמֵאֵר הוּ' מִמֵּהוּת הַנְּפֹשׁ.

וַי"ל.

וְכִינּוּן שְׂבָאֲרֵי אֵלֶּה הָעֵינִינִים צָרִיךְ לְשִׁבְּרָא אִיךְ יִהְיֶה עֵינֵן הַנְּפֹשׁ בְּעֵת הַפְּרָדָה מִן הַגּוּף
וְאוֹמֵר. כִּי רַבּוֹתֵינוּ הוֹדִיעוּנו שֶׁהַמְּלָאךָ אֲשֶׁר יִשְׁלַחֵנוּ הַבּוֹרָא לְהַפְרִיד בֵּינֵיהֶם יִתְרָאָה
לְאָדָם פְּצוּרַת אֵשׁ יִרְקַרְקַת מְלֵא עֵינַיִם מֵאֵשׁ פְּעִין חֲשָׁמַל וּבִידוֹ חֲרַב שְׁלוּפָה מְכוּוֹן אֵלָיו
בָּה.

וְכֹאֲשֶׁר יִרְאֶהוּ יִחְרַד לְמִרְאָה וְתִתְפָּרַד נִפְשׁוֹ מִגּוּפוֹ. וְכֹאֲשֶׁר הִסְתַּכְּלֵתִי בְּפִתּוּב מְצֵאתִי
הָעֵינֵן בּוֹ כְּמוֹ שֶׁהוֹדִיעוּנו בְּאֵמְרוֹ בְּעֵת הַמְּגִפָה וַיִּשָּׂא דָוִד אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת מְלָאךָ ה' עֹנֵמֵד
בֵּין הָאָרֶץ וּבֵין הַשָּׁמַיִם וְחֲרַבּוֹ שְׁלוּפָה בִּידוֹ.

וְכֹאֲשֶׁר הִתְפַּלֵּל וְהִתְחַרֵּב אַחֵר כֵּן אָמַר וַיֹּאמֶר ה' לְמְלָאךָ וַיִּשָּׁב חֲרַבּוֹ אֶל גְּדֻנָּה וְלִמְדֻתִּי
שְׁגוּף הַמְּלָאךָ מֵאֵשׁ יִרְקַרְקַת מֵאֵמְרוֹ וְדַמּוֹת הַחַיּוֹת מִרְאִיתָן כְּגַחְלֵי אֵשׁ. וְכָלוּ מְלֵא עֵינָיו
בְּאֵמְרוֹ וְכָל בְּשָׂרָם וּגְפִיהֶם וַיִּדְיָהֶם וְהָאוֹפְנִים מְלֵאִים עֵינַיִם סְבִיב.

וְשֵׂאֵשׁ הָעֵינַיִם פְּעִין חֲשָׁמַל כִּי אִם הֵיחָה יִרְקַרְקַת כְּמוֹ הַגּוּף לֹא הָיוּ נִפְרִים שְׁהֵם עֵינַיִם
אֲבָל הֵם נִכְרִים בְּהַשְׁתַּנּוּת מִרְאִיתָן וְהוּא עֵין הַחֲשָׁמַל הַנּוֹכַח. וְכִבֵּר יִדְעָתָ כִּי רֵאוֹת הָאֵשׁ
הַגְּדוֹלָה כְּמַעַט שְׂלֵא מֵתוֹ אֲבוֹתֵינוּ מִמְּנָה כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְעַתָּה לָמָּה נִמּוֹת כִּי תֹאכְלֵנוּ הָאֵשׁ
הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת.

וְכָל שְׂכָן כְּשֶׁמְכוּוֹנֵין אֶל הָאָדָם בָּה עִם חֲרַב שְׁלוּפָה. וְכִבֵּר יִדְעָתָ עוֹד שֶׁדָּוִד מִפְּנֵי שֶׁרָאָה
אֶת הַמְּלָאךָ אַף עַל פִּי שְׂלֵא כְּוֹנֵן אֵלָיו בְּשׁוּם הַיּוֹק אִיךְ הִבְהִילוֹ וְהִרְעִידוֹ כְּמוֹ שֶׁאָמַר כִּי
נִבְעַת מִפְּנֵי חֲרַב מְלָאךָ ה' וְלֹא סָר מִן הַיּוֹם הַהוּא מִרְעִיד בְּלִתִּי מִתְחַסֵּם עַד יוֹם מוֹתוֹ
כְּאֲשֶׁר נֶאֱמַר וַיִּכְסּוּהוּ בַּבְּגָדִים וְלֹא יָחַם לוֹ כֹּל שְׂכָן מִי שֶׁמְכוּוֹנֵין אֵלָיו בָּה.

ע"כ.

הַבֵּט נָא אִיךְ הַבֵּין הַדְּבָרִים כְּפִשׁוּטָן וְהַנְּסִיּוֹן הוֹכִיחַ מֵה שֶׁאָרָז"ל כְּלָבִים צוֹעֲקִים מְלָאךָ
הַמְּנוֹת בְּעִיר. וְהַטַּעַם הוּא שְׂרׁוֹאִים אוֹתוֹ.

וְלָכֵן צוֹעֲקִים וְחֲרָדָה גְּדוֹלָה נּוֹפֶלֶת עָלֵיהֶם. וְכִפִּי בְּעַל ס' הַחֲסִידִים ס' תַּתְּשֵׁנ"א הֵינּוּ
רַבּוֹתָא שְׂבָא לְהַשְׁמִיעוּנו שְׂמִצְרִים הָיָה מְלֵא מְלָאכֵי חֲבָלָה כִּי אֵין בֵּית אֲשֶׁר אֵין שָׁם מֵת
וְאֵעִפ"כ וְלָכֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחְרַץ כָּלֵב לְשׁוֹנוֹ.

וְאֵגַב גְּרָרָא רְאִיתִי לְפָרֵשׁ פָּה מֵאֵמֵר מְרַבּוֹתֵינוּ וַי"ל בְּמַסְכַּת בְּרַכּוֹת וַי"ל. תַּנָּא מִיכָאֵל בֵּא
גְּבַרִיאֵל בְּשִׁמִּים אֵלֵיהוּ בַד' וּמְלָאךָ הַמְּנוֹת בַּח' וּבִשְׁעַת הַדְּבָר בְּאַחַת.

כִּי מִיכָאֵל בְּהִיּוֹתוֹ מִצַּד הַחֲסָד טַס בְּטִיסָה אַחַת כִּי פְּעוּלַת הַחֲסָד וְהִרְחַמִּים אֵינָה צָרִיךְ
אֵיחּוּר וְלֹא דִין צָרִיךְ בּוֹשֵׁשׁ אֲבָל גְּבַרִיאֵל בְּשִׁמִּים כִּי הוּא מְמוֹנָה עַל הַדִּין וְגַם עֲנוּשׁ לְצַדִּיק
לֹא טוֹב.

ולכן לא במהרה ינתק ממקומו ובעכוב עושה שליחותו אמנם אליהו בד' כי ישג ממנו ד' עניינים. הא' שהוא מלאך הברית היושב על פסא כבודו אצל כל הנכנסים תחת פנפי השכינה בשעת מיתתם.

הב' שהוא מלאך מלמד דעת את העם כמו שבא בתלמוד שהיה נראה ומלמד לקצת החכמים אליהו רבא ואליהו זוטא. הג' שהוא המלאך מבשר משמיע ישועה והד' שישבי לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם ומלאך המנות בח' יען הקדחות הממיתות טבעיות כפי חכמי הרפואה נכללים בארבע.

והם הקדחות היומיות אשר מהם יעתק אל חולי ממית. קדחות מעיפוש או רבוי הלחות.

קדחות האגרים הנקרא איטיקא. וקדחות בסבת הפסד האויר.

והמיתות המשונות נכללים ג"כ בד' ואף שארבע מיתות בית דין בטלו דין ארבע מיתות לא בטלו ובכלם הם ח'. אולם בשעת המגפה באחד כי אין שם אלא עיפוש האויר ממית ועיין עוד בספר העשרה מאמרות ח"א פרק ט"ו.

ואל ישאף לבד לומר כי מלאך המנות א' יוכל לעמוד ולהמית כל בני העולם המתים. כי אף יוכל להיות בכמה מקומות בזמן א'.

אבל האמת כי יש הרבה שלוחים למקום ונקראים בשם מלאך המנות והם הם העומדים בשעת פטירתן של בני אדם. ונתבאר מזה שענין המלאך אמת הוא.

והדבר בפשוטו כאשר הוכחנו: הפרק האחד ועשרים ענין השלישה פתות של מלאכי השרת שיוצאים לקראת הצדיקים. ואף בשעת מיתתן אהוביהם וקרוביהם רואים.

פתופות פרק הנושא א"ר אלעזר בשעה שהצדיק נפטר מן העולם ג' פתות של מלאכי השרת יוצאות לקראתו א' אומרת לו יבא שלו' וא' אומרת הולך נכחו ואחת אומרת לו ינוחו על משכבותם.

ובשעה שהרשע נאכד מן העולם ג' פתות של מלאכי חבלה יוצאות לקראתו א' אומרת לו אין שלום אמר ה' לרשעים ואחת אומרת לולמעצבה תשכבון. ואחת אומרת לו רד ושכב את ערלים.

ויש להקשות בזה המאמר שפינון שהכל פסוק אחד למאי הוצרכו הג' פתות של מלאכים הללו הלא חד הנה מצי לאומרו. ועוד מה היא פונת הג' דברים האלו.

ויכר ראיתי מי שפירש שהצדיק קונה לו במיתתו שלישה מיני הצלחות. והם הצלתו מפגעי העולם הזה וקורותיו.

הב' הצלתו האמיתית בעול' שכלו טוב. והג' הצלתו ממלחמת יצרו הרע פי תמיד הוא בפחד פן ילכד ברשתו.

כמו שאמרו ז"ל ואל תתיאש מן הפורענות. ושלכן על הא' הפת הראשון אומרת יבא שלום ר"ל יבא מי שיצא לשלום מימי הרעה של העולם שהוא.

ועל הב' הפת השנית אומרת הולך נכחו ר"ל נגד פני ה' ליהנות מזיו שכינתו. ועל הג' הפת השלישית אומרת ינוחו על משכבותם ממלחמת היצר הרע.

והפך זה אומרות הג' פתות של מלאכי חבלה לרשעים. אמנם לעניות דעתי שפאן הג' פתות של מלאכי השרת הם שלשה מבשרים משמיעים שלשה ישועות לנפש ר"ל בגן תחתון ועליון ובעולם הבא אחר תחיית המתים.

ולכן הם ג' פתות. והאחת אומרת יבא שלום כלומר ירד דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו. הב' אומרת הולך נכחו. להודיע לו איך עוד תעלה ממדרגה למדרגה נכח פני עליון ומחת פסא כבודו בערכות לפניו תעמוד.

והג' אומרת ינוחו על משכבותם ר"ל כל כלי הנפש ואיברי הגוף פי בא יבא ולא יאחר זמן אשר עוד יתנערו מעפר ויחיו ושמיתתם יחשב כשינה ומנוחת שלום השקט וכטח. ובהיותם מבשרים לשלשה זמנים מתחלפים לכן הם על מספר ג' לא פחות ולא יותר.

גם יתכן לומר שהשלש פתות הם פנגד התורה האלהית תקיף בשלשה חלקים מורים על שלשה עניינים שהם החכמה והרצון והיכולת. ונקראים בפני הרב בעל העקרים מאמר ג' פ"ד דברים חוקים ומשפטים.

ולכן לכבוד התורה הקדושה אשר קנים אשר מצותיה מתחלקים לשלשה חלקים והיא גם היא אמריה החלקיקה בתורה נביאים וכתובים באים השלשה פתות הללו. והיותר נכון אצלי ע"פ הזוהר שהם השלשה אפוטרופוסין דקיימין על האדם שכן פתוב בפרשת בראשית עמוד מ' ו"ל.

כמה מלאכין נפקן בכל נשמתא ונשמתא תרין חד מימינא וחד משמאלא אי זכי אינון נטרין ליה דכתיב כי מלאכיו יצוה לה. ואי לא אינון מקטרגין עליה.

א"ר פנחס תלתא ואינון קיימין אפוטרופוסין עליה דברנש דכתיב אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף מלאך א' מליץ תרי להגיד לאדם וישרו תלת. והן מקדמים לו ויוצאים לקראתו.

והפלל העולה בשלשה פתות מלאכי השרת יוצאים לקראת נפש הצדיק לקבלה בסבר פנים יפות. וכן תמצא בזוהר פרשת משפטים עמוד קע"ג לעם נכרי לא ימשול למכרה מאן עם נכרי עלנבתא איהי הנשמה דכד נפקא מעלמא ובר נש אסטי ארחה בעדה היא בעאת לסלקא לעילא גו משריין קדישין קיימין בהאי אורחא דגן עדן ומשריין גוכראין קיימין בהאי אורחא דגהינם.

זכתה נשמתא כמה משיריין קדישין קא מתעתדין לה לאתחברה בהדה ולמיעאל לה לגן עדן. לא זכתה כמה משיריין גוכראין מתעתדין באורחא דגהינם ואינון משיריין דמלאכי חבלה זמינין למעבד בה נוקמין.

אתא קרא ואוכח לעם נכרי לא ימשול למכרה אילין מלאכי חבלה גם במדרש רות הנעלם אמר רבי פרחה כד מטינא עמיה לאמצעו דהאי פרדס חמינא תרין אורחין ומשיריין מסטרא דא ומסטרא דא.

אמרת מאי האי אמרו לי הלא מתפרשן אורחין מאן דאזיל לגן עדן ומאן דאזיל לגהינם. מאן דאזיל לגן עדן אינון אזילין בהדה ואקדימו ליה שלם.

ומאן דאזייל לגהינם אינון נטלין ליה למידן ליה בגהינם. ובפרשת נח תאני רבי חייא רבה בשעה שנשמתו של צדיק יוצאה מן הגוף מיכאל השר הגדול המקריב נפשות הצדיקים לפני בוראו הוא יוצא ומקדים שלום לנשמתו של אותו צדיק שנאמר ומלפי צדק מלך שלם זהו מיכאל ראש שומרי שערי צדק.

מלך שלם זו ירושלים של מעלה הוציא להם ויין שמקדים יוצא לקראתו ואומר לו שלם עליך. א"ר חייא מפאן למדנו פל המקדים יוצא לקראתו ואומר לו שלום מעלה עליו הפתוב פאילו אכילה ושתיה הוא נותן לו.

וכן אמר ר' חייא רבה מיכאל ומלאכי השרת השומרים שערי צדק יוצאין לקראתו ומקדימין לו שלום. והוא כהן לאל עליון דתאני רב יוסף פשם שפיהו גדול למטה פה מיכאל השר הגדול הוא פה למעלה.

והוא מקדים ומברך לנשמה ואחר פה להקב"ה. ע"כ ואל יחשוב הקורא שהמאמרים האלו סותרים זה את זה.

פי כמו שבמלכותא דארעא כאשר יבא איזה שליח או שר מארצות אחרות לקבל פני המלך יוצאים לקראתו משרי ונכבדי הארץ ואח"כ א' מרואי פני המלך נכנס עמו ומלוהו עד חצר בית המלך הפנימית מקום מושב המלך.

פה במלכותא דרקייעא הגם שראשונה תכף ומיד לאחר המנות יוצאים לקראתו בג' פתות המשריין של המלאכים הנזכרים. להקבלת פני השכינה בא יבא ברינה מיכאל השר הגדול ומקריב נשמותיהן של צדיקים.

וכדאיתא במסכת חגיגה פרק אין דורשין. ובזה האופן אין שום סתירה בין המאמרים האלו.

וממה שצריך עוד שתדע בדבר הזה שלא לבד יוצאים המלאכים לקראת נשמתו של צדיק אלא גם צדיקים כמותם יוצאים לקראתם ורואים אותם ושמחי בלבם. כמו שהובא בכתובות פרק הנושא אמר רבי חייא בר גמדה א"ר יוסי בן שאו בשעה שהצדיק נפטר מן העולם אומרים מלאכי השרת לפני הקב"ה רבונו של עולם צדיק בא אומר יבאו צדיקים ויצאו לקראתו יבא שלום ינחו על משכבותם וכן אמר ר' יוחנן בן זכאי פנו כפא לחזקיה מלך יהודה שבא.

גם בספר הזוהר פרשת ויחי עמוד תס"ה פתיב בשעתא דבר נש מית חמי גביה קריבוי ויחברוימהאי עלמא ואשתמודע בהו וכלהו גליפין בדיוקניהון פמה דהו בהאי עלמא. אי זכאה שהוא בר נש פלהו חדאן קמי ומקדמי ליה שלם.

ואי זכאה לא הני לא אשתמודעא לגביה אלא מאינון חייביא דירדי לון בכל יומא בגהינם וכו'. והכלל העולה שלא לבד המלאכים משרתי עליון יוצאים לקראת הישרים בלבות' אלא גם נפשות הצדיקים שפבר מתו והקרובים הנאהבים והנעמיים בשייהם כמותם לא נפרדו ומשרי קלו לקבל קרוביה' עמם במחיצתם ולהתענג בחברתם והמטים יוליכם ה' את פועלי אנו לגהינם כמו שכתבנו.

וכן בהגהות ציוני פְּרִשְׁת וְנִרְא אֵלָיו כְּתוֹב לֵאמֹר. וְכִבֵּר רָאִינוּ וְשָׁמְעוּ דְוָגְמָא לְדַבְר
שֶׁהַחֹלִים הָעוֹמְדִים סְמוּךְ לְמִיתָתָם שָׁרוּאִין וּמְכִירִין הַמְתִּים הַבָּאִים לְקַרְאָתָם וְאִין אֲחֵרִים
רוֹאִים.

וְהַעֲנִין כִּי בְּהַתְבַּטֵּל כַּח גּוֹפְנִית אִין רָאִיָתָם וְשָׁמִיעָתָם בְּאַמְצָעוֹת הַפְּלִים כְּגוֹן הָעֵין וְהָאָזְן
אֵלָא בְּעֵין הַנֶּפֶשׁ בְּלִבָּד וְכו' וְאִי אֵינְפִשֶׁר לְהַכְחִישׁ מַה שֶׁהַנֶּסְיוֹן הוֹכִיחַ: הַפְּרָק הַשְּׁנַיִם
וְעֲשָׂרִים שְׁחַמְתִּים יוֹדְעִים מִעֲנִינֵי הָעוֹלָם הַזֶּה.

וְעַד אָנָּה מִתְפַּשְׁט הַיְדִיעָה הַזֹּאת: קוֹרָא נְבוֹן הַסְּתַפֵּל וְתִרְאָה מְפִנֵּר וּמְפִנֵּר בְּכָל הַתְּלִמוּד
בְּבָלִי שֶׁהַמְתִּים יוֹדְעִים מִעֲנִינֵי הָעוֹלָם הַזֶּה. כִּי גֵרְסִין בְּמַסְכַּת בְּרִכּוֹת פָּרַק מִי שֶׁמָתוּ ר'
חֵיָא וְרַבִּי יוֹנָתָן הוּוּ שְׁקִלִי וְאֶזְלִי בְּבֵית הַקְּבָרוֹת הַזֶּה קִשְׁדִּיא תְּכַלְתִּיָּה דְרַבִּי יוֹנָתָן.

א"ל ר' חֵיָא דְלִיָּה כְּדִי שְׁלֵא יֵאמְרוּ לְמַחֵר בְּאִין אֶצְלָנוּ וְעַכְשָׁיו מְחַרְפִּין אוֹתָנוּ. א"ל וּמִי
יְדָעִי כְּוָלִי הָאִי וְהָא כְּתִי וְהַמְתִּים אֵינָם יוֹדְעִים מֵאוּמָה.

א"ל אִם קְרִית לֹא שְׁנִית וְאִם שְׁנִית לֹא שְׁלִשָּׁת וְאִם שְׁלִשָּׁת לֹא פִירְשׁוּ לָךְ יָפָה. כִּי הַחַיִּים
יוֹדְעִים שְׁיָמְתוּ אֵלּוּ צְדִיקִים שְׁבִמִיתָתָן קְרוּיִים חַיִּים וְשָׁנְאָמַר וּבְנִיָּהוּ כֵּן יְהוּיָדַע בֶּן אִישׁ
חַי רַב פְּעָלִים מְקַבְּצָאֵל הוּא הִפָּה אֵת שְׁנֵי אַרְיָאֵל מוֹאֵב וְהוּא יָרַד וְהִפָּה אֵת הָאָרִי בְּתוֹךְ
הַבּוֹר בְּיוֹם הַשְּׁלֵג בֶּן אִישׁ חַי אִטוּ כְּוָלִי עֲלָמָא בְּנֵי מַתִּי נִיָּהוּ אֵלָא בֶּן אִישׁ חַי שְׁאָפְי'
בְּמִיתָתוֹ קְרוּי חַי.

וְשֵׁם נֶאֱמַר עוֹד ת"ש דְּאָבוּה דְּשְׁמוּאֵל הָוִי קָא מְפָקְדִי גְבִיָּה זוּזִי דִּינְתָמִי כִּי נַח נְפִשָּׁיָה לֹא
הָוִה שְׁמוּאֵל גְּבִיָּה הוּוּ קָא קְרוּי לִיָּה בַר אֶכְיֵל זוּזִי דִּינְתָמִי. אֵזֵל אֲבַתְרִיָּה לְחַצְרָא מְנוֹת א"ל
בְּעִינָא אָבָא בַר אָבָא.

אָמְרוּ לִיָּה טוֹבָא אָבָא בַר אָבָא נְמִי אֵיפָא הָכָא. א"ל בְּעִינָא אָבָא בַר אָבָא אָבוּה דְּשְׁמוּאֵל
הֵיכָא אָמְרוּ לִיָּה סְלִיק לְמִתִּבְתָּא דְּרַקִּיעָא אֲדַהְכִי חֲזַיָּה לְלוֹי דִּינְתִיב אֲבָרָאִי.

א"ל אֲמַאי יְתִיבְתָּ אֲבָרָאִי מ"ט לֹא סְלִקְתָּ. א"ל דְּאָמְרִי לִי כָּל כִּי הִנָּךְ שְׁנֵי דְלֹא סְלִיקְתָּ
לְמִתִּבְתָּא דְרַבִּי אָפְס וְאֲחִלִּישְׁתָּא לְדַעְתִּיָּה לֹא מְעַלִּינָן לָךְ לְמִתִּבְתָּא דְרַקִּיעָא.

אֲדַהְכִי וְהָכִי אֲתִיָּא אָבוּה חֲזַיָּה דַּהוּהָ קָא בְּכִי וְאֲחִיָּךְ. א"ל מ"ט קָא בְּכִיתָ.

א"ל דְּלַעְגָל אֲתִית לָן. מ"ט אֲחִיָּכָת דַּחְשִׁיבְתָּ בְּהָאִי עֲלָמָא טוֹבָא.

א"ל אִי חֲשִׁיבְנָא נְעִיָּלוּהָ לְלוֹי וְעִיָּלוּהָ לְלוֹי. א"ל זוּזִי דִּינְתָמִי הֵיכָא.

א"ל זִיל שְׁקִלִינָהוּ בְּאַמְתָּא דְרַיָּחִיא עֵילָאִי וְתַתָּאִי דִּינָן וּמְצָעִי דִּינְתָמִי. א"ל מ"ט עֲבַדְתָּ הָכִי.

א"ל אִי גְנָבִי גְנָבִי מִיָּגְנָבוּ מְדִינָן. אִי אֶכְלָה אַרְעָא אֶכְלָה מְדִינָן אֶלְמָא יְדָעִי.

שְׁאֵנִי שְׁמוּאֵל כְּיָנָן דַּחְשִׁיב מְקַדְמִי וּמְכָרִיזִי פְּנוּ מְקוּם. גַּם בְּפָרְקָא קָמָא דַּתְעַנִּית נֶאֱמַר לְמָה
יוֹצָאִים לְבֵית הַקְּבָרוֹת.

פְּלִיגִי בַּה ר' לוי בַר חֲמָא ור' חֲנִינָא חַד אָמַר אָנוּ חֲשׁוּבִים לְפָנֶיךָ כְּמַתִּים וְחַד אָמַר כְּדִי
שְׁיָבְקִישׁוּ הַמְתִּים רַחֲמִים עָלֵינוּ. בְּמַסְכַּת סוּטָה כְּתוֹב לֵאמֹר וַיַּעֲלוּ בְּגָב וַיָּבֵאוּ עַד חֶבְרוֹן
וַיָּבֵאוּ מִבְּעֵי לִיָּה אָמַר רַבָּה מְלַמֵּד שְׁפִירֵשׁ כָּלֵב מִעֲצַת מְרַגְלִים וְהִלָּךְ וְנִשְׁטַחַח עַל קַבְרֵי
אָבוֹת.

א"ל אבות העולם בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים. ביבמות פרק האשה רבה אמר רב מאי דכתיב אגורה באהלה עולמי וכי אפשר לו לאדם לדור בב' עולמים.

אלא אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע יהי רצון שיאמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה כדי שיהיו שפתי דוכבות בקבר (פי' ואז אחיה בב' עולמים יחד). דא"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעה"ז שפותיו דוכבות בקבר.

א"ר יצחק בן נזירא ואמרי לה אר"ש נזירא מאי קראה וחכמה כנין וכו' דוכב שפתי ישנים ככומר של ענבים (פירוש פלי שמניחים בו ענבים עד שמתחממים וייט נוח לצאת בו) מה כומר של ענבים כנין שמניח אדם אצבעו עליו מיד דוכב.

אף תלמידי חכמים כנין שאומרים דבר שמועה מפייהם בעולם הזה שפותיהם דוכבות בקבר. ואל תחשוב שיש שם תנועה ממש בקבר אבל פונתם לרמזו השמחה והערבות שמגיע למת בראותו שבשמועתו זכה וזכה את הרבים והוא קהדיו דשתי חמר עתיק אע"ג דהוא שתי ליה טעמא בפומיה.

גם בפרק ח"ה תראה הביאו עובדא דר' בנאה שאמר אברהם ליעזר דליפא יצרא בהאי עלמא. בכתובות פ' הנושא אמרו דרבי הנה אתי כל בי שמשי לביתיה.

בפרק הפועלים עובדא דאליהו דאמר שהיה מעמיד האבות שיתפללו בכל יום. בשבת פרק שואל גבי הנהו קפולאי דהוו קפלי בארעא דרב נחמן גזר בהו רב אחאי בר יאשיה.

ושם נאמר דרב אמר ליה לרב שמואל בר שילת אחים לי בהספדאי דהתם קאימנא. ועוד לו ההוא דשכב בשבכותיה דרב יהודה לא היו לו מנחמים כל יומא הנה דבר רב יהודה בי עשרה ויתבי בדוכתיה אמתחי ליה בחלמיה לרב יהודה וא"ל תנוס דעתך שהנחת את דעתי.

גם בב"ר פרשה ע"ב אמרו שנקברה רחל בדרף כדי שתהא מבקשת רחמים על הגליות ובפסוק והיתה יד ה' בכם ובאבותיכם פירושו חטוטי דשכבי דאמר מר בעון חיים מתים נחטטים.

וכן תמצא עוד במדרש רות הנעלם ר"י בר ר' סימון אמר זפאה מאן דאשתדל למנדע ביה לית שעור לחכמתי. ר' פרחי' הנה אמר כל זמנא דגופא לא נח בדוכתין' נפשא דיליה אוף הכי.

ואיהו הנה משתדל תדיר למנדע בההוא עלמא דנשמתינ יומא חד הנה אזילבסוקלא ואשכח חד גופא תחו' אילן חד מית אשג' ביה ואשכח ואיהו יהודאי אשכח ביה פריכין דמצוה וספרא דאגדתא בהדל'.

אמר ודאי ת"ן איהו אשתדל בקברי'. גניז ליה ואזל למתא ואתקין ליה תכריכין וקבר' וזמין בני נש' ובכה עליה.

ואשתדל עליה ואפיק כל מה דהנה בידוי כיון דאגניז ואתקבר ההוא גופא נפשא דיליה עאלת לגו מתיבתא עילאה. אמרו לה זיל ואשלים טיבו למאן דאשלים לה.

יומא חד רבי פרחיה הנה יתיב אבבא דפתחא דלוד ונהנה עציב דדחיקא ליה שעמא. אתא
חד בר נש לגביה אמר ליה ר' תבעי למקה לדודא פלן בהדאי ואתן לה מאני פסוף בגין
דנשפתל באורייתא כחדא באורחא.

אמר ליה נגיל. כד הוו אזלין פתח כי חיים יודעים שימנתו והמתים אינם יודעים מאומה.
והכי איתמר כי חיים יודעים שימנתו אלו הצדיקים והמתים אינם יודעים מאומה אלו
הרשעים. אמר ליה חייך רבי ואפילו הרשעים ידעי בההוא עלמא.
ידעי בצערא דידהו וידעי בצערא דאתריני. וידעי כמה דעבדו בהאי עלמא וידעי ביקרא
דצדיקניא ובדינהון דרשיעיניא.

אמר ליה אי הכי מאי והמתים אינם יודעים מאומה. אמר ליה בהאי עלמא יתיב דהא
צדיקניא דאקרון חיים מסתפלי וידעי דימותון וזמינין למיהב דינא דאית דין ואית דיין.
כד"א והסי יתן אל לבו. אכל חייבניא דאקרון מתים לא ידעי ולא משגיחין ולא מסתפלן
בעובדי דההוא עלמא לאו מן בני חייא איהו.

ההוא עלמא עלמא דנשמתין ורוחי איהו. ההוא עלמא דדיירי ביה רוחיהון דבני נשא
ודמיניו בדיוקניו ואשמועאן דא לדא וידעי מה דזמין למנהי בהאי עלמא.

ומשדתלי למנדע ביקרא דמאריהון תמן בההוא מלבושא דההוא עלמא ע"כ. ותמצא עוד
שם בפסוק ולנעמי מודע דההוא גברא אתי ליה בחלקמא לר' זמיראה דלמד את בנו תורה
כמה דנחמת לי כף ינחם הקב"ה אותך דהא מן יומא דיידע בני פסוק חד אפיקו לי מן
דינא.

כיון דקרי ק"ש סלקי דיני בין ביממא בין בליליא זמנא חדא. כיון דקרי בי רב אעברו
דינאי מפל וכל וכו'.

ועוד תמצא זכרון זה המאמר בפרקים יבאו: הרי לה מפל המאמרים האלו שהמתים
יודעים בעסקי החיים. ותדע עוד דאחר דשקיל וטרי בגמרא פרק מי שמתו אם המתים
יודעים אם לאו, מסיק התם ואף רבי יונתן הדר ביה דא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן
מזין למתים שמספרים זה עם זה שנאמר ויאמר ה' אליו זאת הארץ וכו' מאי לאמר אמר
הקב"ה למשה לה אמור להם לאברהם ליצחק וליעקב שבועה שנשבעת לי לכם כבר
קיימתה לבניכם ואי סלקא דעתך דלא ידעי כי אמר להו מאי הוי אלא לאו דידעי ולמה
ליה למימר להו כדי לאחזוקי ליה טיבותא למשה.

גם שם עובדא דשתי רוחות שהיו מספרות זו עם זו והלכה הא' לרקיע לשמוע מה שנגזר
בר"ה ובאה והגידה לחברתה. וכמה מעשים כאלו שאף שהם זרים בהיותם נעלמים
מעיני כל חי השכל לא ינגדם כמו שאוכיח במאמר השלישי.

ויוכל להיות שיש לנשמות רשות לשוט בארץ פשיטו וליהיב שואלם דבר כמו שכתוב
בתורה ודורש אל המתים. ואף אחר הי"ב חדשים שהנשמה עולה ויורדת כמו שמצינו
בעובדא דר' אחאי בר יאשיה עם רב נחמן כדכתובנא: אמנם ראוי שתדע שיש לי עוד
מקום עיון בכל זה שאמרנו בענין ידיעת המתים.

ונה שְׁנֵרָאָה מְכַל הַמַּאֲמָרִים הָאֵלּוּ שְׁזַכְרָנוּ שְׁהַמְתִּים בְּלִי זְמַן מְוַגְבֵּל יוֹדְעִים מְעַנְיֵינִי הָעוֹלָם הַזֶּה. וְאוּלָם בְּפָרֶק שׁוֹאֵל מִשְׁמַע שְׁחַק וּזְמַן נָתַן לָהֶם וְכֵן אָמַר ר' אַבְהוּ כָּל שְׁאוּמְרִים לְפָנֵי הַמֵּת יוֹדְעַ עַד שְׁיִסְתָּנוּם הַגּוֹלָל פְּלִיגִי בַּהּ רַבִּי חֲזִינָא וּר"ש בַּר אַבְבָּא חַד אָמַר עַד שְׁיִסְתָּנוּם הַגּוֹלָל.

וְחַד אָמַר עַד שְׁיִתְעַפֵּל הַבְּשָׂר. מ"ד עַד שְׁיִתְעַפֵּל הַבְּשָׂר דְּכִתִּיב אִךְ בְּשָׂרוֹ עָלָיו יִכָּאֵב וְנִפְשׁוֹ עָלָיו תֵּאָבֵל.

מ"ד עַד שְׁיִסְתָּנוּם הַגּוֹלָל דְּכִתִּיב וַיִּשׁוּב הָעֶפְרָאֵל הָאֶרֶץ כְּשֶׁהָיָה וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נִתְּנָה עָכּוּ. דְּנֵרָאָה שְׁעַד זֶה הַזְּמַן יוֹדְעִים וְלֹא יוֹתֵר.

אֲמַנָּם בְּהַשְׁקָפָה הַנְּאוּתָה הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ אֵינָם סוֹתְרִים מֵהַ שְׁהוֹכַחְנוּ. כִּי הֵגַם שְׁהַמְתִּים יוֹדְעִים אֶל תַּחְשׁוּבַת שְׁיִוְדְעִים כֹּל מֵהַ שְׁנַעֲשֵׂה בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא כֹל מֵהַ שְׁיִקְרָה לְבִנְיָהֶם וּקְרוּבֵיהֶם.

אוּלָם מֵהַ שְׁהוּא בְּלִי סֶפֶק הוּא שְׁיִוְדְעִים כֹּל הַדְּבָרִים הַשְּׁיִיכִים לָהֶם עַד שְׁיִסְתָּנוּם הַגּוֹלָל אוֹ עַד שְׁיִתְעַפֵּל הַבְּשָׂר. כִּי לְדַעַת מָר עַד שְׁיִסְתָּנוּם הַגּוֹלָל כִּי בְּעוֹד שְׁלֹא נִקְבַּר הַגּוֹף גַּם הַנֶּפֶשׁ לֹא מְצָאָה לָהּ מְנוּחַ וְאֵינָה עוֹלָה לְמִנְחָתָהּ כְּבוֹד.

וְכֵן הִיא אֲצֵל הַגּוֹף רוֹאָה וְשׁוֹמַעַת כֹּל הַדְּבָרִים הַשְּׁיִיכִים לְגוּפָהּ. וּמַר סָבַר עַד שְׁיִתְעַפֵּל הַבְּשָׂר עַד וְלֹא עַד בְּכָלֵל וְהוּא תוֹף זְמַן הִ"ב חֲדָשִׁים אֲשֶׁר גָּבְלוּ רֵאשׁוֹנִים שְׁכַח הַגּוֹף קִיָּים וְהַנֶּשְׁמָה יוֹשְׁבַת אֲצֵלוֹ וְאַחַר י"ב חֲדָשִׁים עוֹלָה וְאֵינָה יוֹרְדַת כְּמוֹ שְׁתֵּרָאָה עוֹד.

בְּפָרֶקִים יָבֵאוּ. וְחַד עַד שְׁלֹא גָזְרוּ ר' חֲזִינָא וּר"ש עַל יְדִיעַת כֹּל הַדְּבָרִים סֵתֵם דְּהָא לֹא אָמְרוּ אֵלָּא כֹּל שְׁאוּמְרִים לְפָנֵי הַמֵּת רְצוֹנָם כֹּל הַדְּבָרִים הַשְּׁיִיכִים לְהַסְפֵּד אוֹ הַנְּאֻמִּים בְּפָנֵי הַמֵּת הֵן בְּבִיתוֹ הֵן בְּקִבּוּרָתוֹ יוֹדְעַ בְּהִיּוֹת שְׁהַנֶּשְׁמָה נִקְשְׁרַת עִם הַגּוֹף וְלִכְּנָן צוּוּ רז"ל שְׁלֹא יֵאמְרוּ בְּפָנֵי הַמֵּת אֵלָּא דְּבָרֵי שֶׁל מֵת.

אֲמַנָּם הַדְּבָרִי הַשְּׁיִיכִי לָהֶם וְאֵינָם נְאֻמִּים בְּמִקּוּם מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם לְפַעֲמִים לְבַד עַל צַד הָעוֹנֵשׁ וְהַשְּׁכָר נִגְלִים לָהֶם כְּדִי שְׁיִשְׁמְחוּ בְּלַבָּם עִם הַצְּלַחַת אֶהוּבֵיהֶם וּקְרוּבֵיהֶם. אוֹ יִצְטַעְרוּ בְּכָל צָרָתָם.

כִּי אִם הַבְּנִים הֵם צְדִיקִים וְאוֹחֲזִין מַעֲשֵׂה אַבּוֹתֵיהֶם וּמַצְלִיחִים אֲזִי יוֹדְעִים הָאֲבוֹת מְעַנְיֵנָם שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה יִשְׁיִגּוּ. אֲבָל אִם הֵם רְשָׁעִים יִתְפַּסּוּ מְעַנְיָהֶם כִּי בֵּן חֲכָם יִשְׁמַח אָב וּבֵן כֹּסִיל תּוֹגַת אָמוֹ.

וְעַם זֶה תֵּרָאָה שְׁדַבְּרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל אֵינָם סוֹתְרִים אֶהְדָּדִי. כִּי מֵהַ שְׁאָמְרוּ ר' חֲזִינָא וּר"ש הוּא אָמַת כִּי הַמְתִּים יוֹדְעִים קְנוּדָם קְבוּרָתָם לְדַעַת א' מֵהֶם כֹּל מֵהַ שְׁאוּמְרִים לְפָנֵיהֶם מִמַּשׁ וּמִקּוּם חֲנִיּוּתָם.

וּמֵהַ שְׁכַתוּב בְּשֵׁאֵר מֵאֲמָרֵי רז"ל שְׁזַכְרָנוּ אֵינּוּ מְנַגֵּד לְזֶה יַעַן עַל צַד הַשְּׁכָר אוֹ הָעוֹנֵשׁ הַקַּב"ה מְגַלֵּה לָהֶם עַנְיֵינִי הָעוֹלָם בְּזָנָה וְלְפַעֲמִים יוֹצֵאִים מִמְּחִיצָתָם לְהַתְּהַלֵּךְ בְּאֶרֶץ וְהַדְּבָרִים הָאֵלּוּ עֵינָן לֹא רָאִתָּה וְהֵם מְכַבְּשׁוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם בִּי מִי עָלָה שְׁמַיִם וַיִּרַד.

אֲבָל הֵם כְּפִי חז"ל אֲשֶׁר לָהֶם נִגְלוּ כֹּל תַּעֲלוּמוֹת וְאֵינָן לָנוּ אֵלָּא מֵהַ שְׁעִינֵיהֶם רָאוּ: הַפָּרֶק הַשְּׁלִישִׁי וְעֶשְׂרִים שְׁפִטִירְתָּן שֶׁל צְדִיקִים מִזֶּה הָעוֹלָם הוּא לָנוּ עֵדוֹ וְהַרְשָׁעִים לְגִיּהֶם.

ומדרגת עונש הרשעים: מונה יציב וקיים הוא בין חכמי ישראל שפטריתו של צדיקים מהעולם הזה לגן עדן ופטריתו של רשעים לגיהנם.

וכן באבות שנינו עז פנים לגיהנם ובוש פנים לגן עדן. ובאלה שמות רבה אמרו מי שהוא משמר את התורה גן עדן לפניו ומי שאינו משמר את התורה גיהנם לפניו ובמדרש שוחר טוב ר' יהודה אומר סביב לרשעים צדיקים הולכים בשעה שיוצאים מגן עדן ורואים הרשעים בגיהנם נפשם שמחה שנפטר מידיו עונשן ובהגדה של ריב"ל אמר אחוי ליה דוכתיה שנוור ונפל לגן עדן.

ואמר וסנייה לר' שמעון בן יוחאי. ובב"ר פרשת ס"ה במעשה דיקום איש צרודות בן אחותו של ר' יוסי בן יועזר אומר נתנמנם יוסי בן יועזר איש צרדה וראה מטתו פורחת באויר אמר בשעה קלה קדמני לגן עדן.

גם במדרש רות נאמר נארוחתו ארוחת תמיד נתנה לו מאת המלך דבר יום ביומו כל ימי חיינו ימי חיי של מי רב ולוי חז אומר ימיו של יהויכין. אחרינא אמר ימיו של אויל מרודף: א"ר שמעון בר נחמן מסתברא כמאן דאמר ימיו של יהויכין שמשעה שנותן הקב"ה שלום לצדיקים אינה נוטלת מהם אלא הולכת עמהם לגן עדן.

ונלמוד מזה שפטריתו של צדיקים לגן עדן היא. ובפרק תפלת השחר תניא בשעת פטריתו של ריב"ז נכנסו תלמידיו לבקרו כיון שראה אותם התחיל בוכה וכששאלו ממנו רבינו למה אתה בוכה.

אמר להם אילו לפני מלך בשור ודם היו מוליכין אותו וכו' ולא עוד אלא שיש לפני ב' דרכי א' לג"ע וא' לגיהנם ואיני יודע באי זה מהם מוליכין אותי ולא אבכה. הרי לה שלא הזכיר מקומות אחרים כאלו חשבו חכמי אומות העולם הנקראים אצלם לימבו ופורגאטוריא וזולת המקומות האלו אשר למולם הולכים הנשמות בשעת פטריתו.

וכן בפ"ב דתמורה א"ר סימאי א"ר יהודה אמר שמואל בשעה שנפטר משה רבינו ע"ה לגן עדן אמר ליהושע שאל ממני כל ספק שיש לה. ובפרקי אבות אמרו רז"ל תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין העולם הזה ונוחלין העולם הבא שנאמר להנחיל אנהבי יש ואנצרותיהם אמלא אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אכטח בך.

וכן בעירובין פ"ב יפה תקנת גיהנם לרשעים וגן עדן לצדיקים ואמרו במסכת חגיגה מאי דכתיב גם בכבא קמא ועוד ששגגת למוד עולה זדון ושגגאות את זה לעומת זה עשה האלהים ברא צדיקים ברא רשעים ברא גן עדן ברא גיהנם.

וכן במסכת תענית פ"ד א"ר חלבבו אמר עולא א"ר אלעזר עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים בגן עדן והוא יושב ביניהן וכל א' וא' מראה עליו באצבעו שנאמר ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו.

ובסוטה פ"א תנא דבי ר' ישמעאל באותה שעה ראה אבשלום גהינם שנבקעה מתחתיו. והתכם בן גבירול אמר בתפלתו ובעת מהעולם הזה תוציאני לעולם הבא תביאני הא למדת שכל העובר וממרה את פי ה' יורש מיד אחר מיתתו הגהינם.

והצדיקים הולכים לבית עולם הנקרא גן עדן התחתון. ומשם מעילוי לעילוי וממדרגה למדרגה עולים אל הגן עדן עליון כאשר הוכחנו במה שקדם: וממה שצריך עוד שתדע בענין הגיהנם הוא כי כמו שהלוקח פלים ישנים מן הנכרי יש מהן שצריכים שטיפ' בלבד ויש מהן שצריכין שטיפה והגעלה ויש מהם שצריכין לבון וכלי חרס שנשתמשו בו בחמין אין לו תקנה וישבר.

כך הענין עצמו בעונש הנפשות כי בהיות שהנשמה מתלכלכת באמונות הרעות או בפעולות המגוננות אם לא עשה תשובה ותכבס בנתר המצות נכתם עונה ועונותיה עושים בה רושם ולא תוכל להטהר מהלכלוך אם לא בגיהנם.

אבל העונש הזה אינו שנה לכל אדם כי יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים פעם אחת ושתי' כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. ואלו הם הצריכים שטיפה בלבד.

ואינם מתעכבים שם בגיהנם אלא עוברי דרך העברה במהירות. והמקובל גזרו העונש הזה כמעט לכל הקדושים אשר בארץ המה לצרף הנשמה בגיהנם מכתמיה כמו שקבל מהם יוחני המדקדק ג"כ.

ולכן תמצא שר' יוחנן בן זכאי בכה קרוב למיתתו ואמר לתלמידיו. ולא עוד אלא שיש לפני ב' דרכים א' לג"ע וא' לגהינם ואיני יודע באי זה מהם מוליכין אותי.

כי ח"ו לא היה חושב שאינו בן העה"ב ומשי' עצמו רשע. כי איך יאמר לריק יגעתי לתהו והבל פחי כליתי.

ואם בארזי נפלה שלהבת מה יעשו אזובי קיר. אבל פחדו ואימתו היה ליכנס דרך שם אפילו בהעברה וירא שמה גרם החטא שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה שנאמר וסביביו נשערה מאד כדאיתא מי יבין.

דיקא נמי דקתני ולא עוד אלא שיש לי שני דרכים ואיני יודע באיזה מהם מוליכין אותי. ראה נא איך קרא לשני המקומות האלו דרכים ומעבר אשר באמצעותם מגיע הצדיק לבית עולמו ולמחוז חפצו שהוא הגן עדן של מעלה תחת פסא הכבוד אשר משם הנשמה חוצקה וכן כתוב בספרי ישמור רגליך מגהינם וזהו רגלי חסידיו ישמור.

ונראה מדברי חכמי האמת שהצירוף הזה הוא בנהר דינור שהוא הגהינם של מעלה כאשר כתבנו. ויוצאים מזה הכלל ר"ע ונחבריו הנהרגים על יחוד קדושת שמו שלהקב"ה כדאיתא בזהר פ' אלה פקודי ע' תנ"ו אינון נשמתין עלאין כגון ר"ע ונחברוהי דאלין לא אתקרבו לאסתחאה באתר דנהר דינור דהא כל שאר נשמתין אסתחין תמן והא אוקמוה.

ואולם הנשמות אשר צריכין שטיפה והגעלה ומתעכבים בגיהנם אינה זמן מועט הן מהבינוני'. והצריכין לבון הם נשמות הרשעים באשר הם כפגד המנוגע אשר כובס ושבר הגגע שאין לו תקנה אלא בשריפה.

וַיֵּשׁ בְּזֶה מִדְּרָגוֹת כִּי יֵשׁ מֵהֶם שְׂנֵדוּנִים זְמַן י"ב חֲדָשׁ. וְכֵן בְּמִסְכַּת עֲדוּת וּבְמִקּוּמוֹת רַבִּים מֵהַמְדַּרְשִׁים מִשְׁפֵּט דוֹר הַמְּבוּל י"ב חֲדָשׁ.

מִשְׁפֵּט מִצְרַיִם בְּמִצְרַיִם י"ב חֲדָשׁ. מִשְׁפֵּט אִיּוֹב י"ב חֲדָשׁ.

מִשְׁפֵּט רְשָׁעִים בְּגִיהֵנָם י"ב חֲדָשׁ. מִשְׁפֵּט גּוֹג וּמַגּוּג י"ב חֲדָשׁ.

וְאַחֲרֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה תָּשׁוּב הַנְּשֻׁמָּה נִיסוּדָה זְכָה וְנִקְיָה וְעַל אֱלוֹי נֹאמֵר וְהִבֵּאתִי אֶת הַשְּׁלִישִׁי בְּאֵשׁ וּצְרַפְתִּי כְּצֶרְוֶף אֶת הַכֶּסֶף. וּבַעֲבוּר זֶה אָמְרוּ בְּקִדּוּשֵׁינָם מְכַבְּדוֹ בְּחַיָּו מְכַבְּדוֹ בְּמוֹתוֹ וְאוֹמֵר כֹּף אָמַר אָבָא מֵאִרֵי הַרְיָנִי כְּפֶרֶת מִשְׁכְּבוֹ וְהִנֵּי מִיָּלִי בְּתוֹךְ י"ב חֲדָשׁ אֲבָל לְאַחַר י"ב חֲדָשׁ אוֹמֵר זָכְרוּ לַחַיֵי הָעוֹלָם הַבָּא.

וְאַף שֶׁהֲרַמְב"ם ז"ל לֹא הִזְכִּיר בְּסִפְרוֹ הַקְּצָבָה הַזֶּה מֵהִי"ב חֲדָשִׁים וּמִשְׁנַת עֲדוּת הַנִּיּוֹא תִּיבּוּתָהּ. גַּם בְּזֶה לְמַד עָלָיו זְכוּת הַרְמַב"ן לִפְנֵי רַבְנֵי צְרַפְתִּי בְּאוֹמְרוֹ וְשָׁמָּה הֶרֶב סוֹבֵר דְּלֹאוֹ קְצָבָה הוּא שָׁאִין דִּין חַיִּיב פֶּרֶת א' שְׁנֵה לְחַיִּיב ל"ו פְּרִיתוֹת אֲלֵא סִימְנָא בְּעֵלְמָא נְקֻט וּמֵאֵן סְלִיק לְעֵילָא נֹאמֵר דְּדוֹנָא וְאֵלּוֹ הוּ דְקִדּוּקֵי דְבָרִים וּבְעֵנִין הַדִּין לֹא פִקְפַק הֶרֶב ע"כ וַיֵּשׁ שְׂנֵדוּנִין יוֹתֵר אֲבָל לֹא בְּעוֹנָשׁ כֹּל כֹּף חֲזַק כְּפֶתוּב בַּס' הַחֲסִידִי סִימֵן מ"ו.

וַיֵּשׁ מִן הַרְשָׁעִים שְׁמַפְסִידִים אֶת נְשָׁמָתָם וְלֹא תִסְפִּיק אֵשׁ שֶׁל גֵּהִנָּם לְצַרְפָּם וְכֵן אַחַר קִבְּלַת עוֹנָשָׁם יִכְרְתוּ וַיִּאֲבְדוּ וְעַל אֱלוֹי אָמְרוּ רז"ל וְעִסּוֹתֵם רְשָׁעִים כִּי יִהְיוּ אֶפְרַת תַּחַת כְּפוֹת רַגְלֵי הַצְּדִיקִי וְכִבֵּר פִּירְשָׁנוּ עֵנִין הַפֶּרֶת וְהֵאֲבִדוּן הַזֶּה.

וְהַמְדַּרְגָּה הַתַּחְתּוֹנָה אֲשֶׁר הִיא כְּכֹלֵי חֶרֶס שָׁאִין לוֹ תַקְנָה הֵם הַנְּשֻׁמוֹת שְׁנֵתְלַכְּלוּ בְּדַעוֹת הַרְעוֹת וַיִּצְאוּ מִכְּלַל יִשְׂרָאֵל כְּאֶפִיקוֹרוֹסִים וּמִיָּנִי וּמִשְׁנֵמְדֵי וּמוֹסְרֵי וְהֵם בְּעוֹנָשׁ תְּמִידִי. וְעַלֵּיהֶם נֹאמְרוּ וַיִּצְאוּ וְרָאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפּוֹשְׁעִים כִּי כִי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאֲשָׁם לֹא תִכָּבֵד וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכֹל בְּשָׂר: גַּם בְּגֵן עֵדֶן וּמִקּוֹם מַעְלָתָם שֶׁל צְדִיקִים כְּתִבְנוּ בְּמִאֲמַר הַרְאִשׁוֹן.

וַיֵּשׁ לִי עוֹד לְהִבְיָא רְאִיָּה מִדְּבָרֵי רַבּוֹתֵינוּ ז"ל. הֵם אָמְרוּ בְּמִסְכַּת סוֹכּוֹת פֶּרֶק ג' וּבְסִנְהֶדְרִין פֶּרֶק חֲלֹק ז"ל אָמַר אַבְיֵי לֹא פָחוֹת עֲלָמָא מִתְּלָתִין וְשִׁיתָא צְדִיקֵי דְמִקְבְּלֵי אִפִּי שְׁכִינָה בְּכֹל דְרָא שְׁנֵאמֵר אֲשָׁרֵי כֹל חוֹכֵי לוֹ לוֹ בְּגִימְטְרִיא תְּלָתִין וְשִׁיתָא הוּוּ.

אִינִי וְהֵאמֵר רַבָּא דְרָא דְקָמֵי קוֹדֶשָׁא בְּרִיָּה הוּא תְּמַנֵּי סְרִי אֶלְפֵי פֶרְסָה הוּאֵי שְׁנֵאמֵר סְבִיב שְׁמוֹנָה עָשָׂר אֶלְפֵי לֹא קִשְׂיָא הָא דְמִסְתַּפְּלֵי בְּאִיסְפַּקְלַרְיָא הַמְּאִירָה הָא דְמִסְתַּפְּלֵי בְּאִיסְפַּקְלַרְיָא שְׁאִינָה מְאִירָה.

וּמִי נְפִישֵׁי כְּנֹלֵי הָאֵי וְהֵאמֵר חֲזַקְיָה אָמַר ר' יִרְמְיָה מִשׁוּם ר' שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹסֵאי רֵאִיתִי בְּנֵי עֲלִיָּה וְהֵן מוֹעֲטִין אִם אֶלְפֵי הֵם אֲנִי וּבְנֵי מֵהֶם. אִם מֵאָה הֵם אֲנִי וּבְנֵי מֵהֶם.

אִם שְׁנַיִם הֵם אֲנִי וּבְנֵי מֵהֶם. לֹא קִשְׂיָא הָא דְעֵיילֵי בְּבֵר הָא דְעֵיילֵי בְּלֹא בֵר.

וּפְרִיּוֹשׁ דְעֵיילֵי בְּבֵר הֵם הַצְּרִיכִים נְטִילַת רְשׁוּת לִכְנֶס לִפְנֵי וּלְפָנֵי וְדְעֵיילֵי בְּלֹא בֵר הֵם שְׁאִינֵן צְרִיכִים לִיטְוֹל רְשׁוּת. דּוּמָה לְמָה שְׁאָמְרוּ רז"ל אֵהָרֵן בְּבֵל יְבֵא וְאִין מִשָּׁה בְּבֵל יְבֵא.

הנה רואה שפני זה המדרגות חלוקות זו למעלה מזו. וכן בפרק הספינה כי על כל כבוד חופה מלמדנו שכל צדיק וצדיק עושים לו חופה לפי כבודו וכדאימתא במדרש תהלים יעלו חסידים בכבוד באיזה כבוד שיעשה הקב"ה לצדיקים כשנפטרים מן העולם ומקלסים להקב"ה ששם אותם בצרור החיים שנאמר והיתה נפש אדוני צרורה וכו' ובשבת פרק השואל א"ר יצחק כי הולך האדם אל בית עולמו מלמד שכל צדיק וצדיק עושים לו מדור לפי כבודו.

אשר על כל זאת הכלל העולה מזה הפרק שהגן עין וגיהנם הם המקומות אשר שמה הולך הרוח והנשמות אחר פטירתן מזה העולם. ואשר שם מקבלים גמול פעולתם כפי רשעם וצדקתם: הפרק הארבעה ועשרים ענין חבוט הקבר שזכרו חז"ל מה הוא.

ואם הדברים כפשוטן או רמז ומשל היו: ידוע הוא שהגוף אחר המיתה הוא כאבן דומם בלי הרגשה כלל ועיקר ועם כל זה מצינו לרז"ל במסכת ברכות פרק מי שמתו ובשבת פרק שואל אדם א"ר יצחק קשה רמה למת כמחט בבשר החי.

וכתב עליו הבן הפרוט בס' פרדס רמונים רמז למעשי המגונים אשר הם כמו רמה לנפש, אמנם המקובלים הבינו הדבר כפשוטו ופירשו זה על ענין חבוט הקבר. ושרש דבר נמצא בזוהר פרשת ויקהל ע' ש"נ ז' דינין יחלפון עליה דבר נש כד נפיק מהאי עלמא.

א' שהוא דינא עילאה כד נפיק רוחא מן גופא. ב' כד עובדוי ומלוי אנלי קמיה ומכרזי עלוי.

ג' כדאזיל לקברא. ד' דינא דקברא.

ה' דינא דתולעתא. ו' דינא דגיהנם ז' דינא דרוחא דאנלא ושאטת בעלמא ולא אנשפחת אחר נייקא עד דאשתלי עובדוי וכו'.

וכעין זה כתב בפרשת נשא עמוד רמ"א ותמצא הרי"א בספר הפנונת דף נ"ו מאריך בענין חבוט הקבר וכתב שהנקבר בע"ש משעה ה' ביום ואילך נפטר מזה העונש. ובספר חסידים סימן תתשמ"א נאמר שאף הצדיקים מצטערים מאימת חבוט הקבר ובסי' ל"ב שהאזהב את הצדקות התוכחות וגמילות חסדים מכניס אורחים ומתפלל בכונה אפילו דירתו בחוצה לארץ אינו רואה דין חבוט הקבר.

גם בס' ראשית חכמה שער הראיה פי"ב נאמר חבוט הקבר פיצד אדם מת באים עליו מלאכי השרת וכו'. וכתב עוד שאלו את ר' אלעזר פיצד דין הקבר.

אמר ליה בשעה שנפטר אדם מן העולם בא מלאך המות ויושב על קברו ומכה אותו בידו וכו'. ועוד אמר ר' מאיר קשה יום הדין שהקב"ה דן את האדם בקבר יותר מדין של גיהנם.

ובעל מגלה עמלקות אופן רמ"ה כתב שחמשה מלאכים באים ודנין את האדם בחבוט הקבר: אמנם הרשב"א בתשובה סימן שס"ט נראה דמכחיש כל זה דהלא שאול שאול מעמו ראובן צוה בשעת פטירתו שישאו אותו לקבור אל מקום קברות אבותיו וביום שמת נאנסו ולא יכלו לישא אותו מיד והכניסוהו לשעה בקבר מקום פטירתו ועכשו רצו בניו להוליכו אצל קברות אבותיו.

ומפני שאי אפשר לישא אותו מחמת הפסד הפשר וריחו נודף עד שיתעכל הפשר. אם מותר ליתן על כל גופו סיד למהר העכול אי איכא בזיון בכף או לא אי נמי משום צער וכענין שאמרו קשה רמה למת כמחט בפשר חי.

ואי נמי אם מותר לטלטלו ממקומו אפילו לישא אותו אצל אבותיו כמו שצוה או לא. תשובה.

כל פי הא שעושין לעפל בשרו מהרה כדי לישא אותו למקום שצוה מותר שאין פאן משום בזיון ואין פאן משום צער שאין בשר המת מרגיש באיזמל כל שפן בסיד והחנוטין קורעין אותן ומציאי' מעיהן ואין פאן לא משום צער ולא משום בזיון ע"כ.

ואם כדבריו אם אין בשר המת מרגיש באיזמל כל שפן שרמה לא תהיה בו לצער. וכן כתב הציוני בפירשת אחרי מות ז"ל.

ומהו הדבר שגדון בו ואימתי גדון בו. אם תאמר שהעונש מגיע לגופו של אדם אחר מותו וקלא גופו של אדם מת ואכן דומם הוא ואף אם תשרוף עצמותיו לסיד או אם תמשח אותו בשמן אפרסמון המקיים אותו אין הפרש לאכן זה בכף ומקרה אחד לצדיק ולרשע בגופם אחר מיתתם.

ואף יהיה זה בגיהנם וזה בגן עדן והם קבורים לפנינו או גנוזים בארון בבית'. הרי שאין העונש אלא לנפש וכעין זה כתב בעל מאמ' השכל ז"ל.

וידוע פי אחרי המות גוף הצדיק והרשע שניהם לפני קבורים בקבריהם או שמורים אהה בתוף ארון. ומי יאמר שגוף הצדיק יפנס לגן עדן וגוף הרשע לגיהנם והרי הם פאכן דומם אם תמשחם בשמן אפרסמון לא תועילם.

ואם תשרפם לאפר לא תזיקם. עכ"ל וכאשר עיינתי בדברי החכמים האלה שלמים הם אתנו למצוא להם זכות ושללא ינגדו לא לשכל ולא לדברי ר"י קשה רמה למת וכו' אמרתי אמת הוא שהגוף הוא פאכן דומם ואינו מרגיש כלל ועיקר אכל הרשב"י אזל לשיטתיה דרוח הוא באנוש שבו נקשרת הנשמה שהוא מרפכת שלה ובו מקבל האדם השכר והעונש יחד עם הנשמה בגן עדן עליון ותחתון ובגיהנם (כמו שהוכחנו במאמר א' פרק י"ג) ויחד עם הגוף בקבר.

ולזה כל מה שזכרו חכמי האמת והצדק מענין צער הגוף בקבר לא על הגוף הנפסד וכלה שאינו מרגיש דברו אלא על זה הרוח שבו עם הגוף כל ההרגשות והפחות החיונית עדן קיימות.

ועל הגוף הרוחני הזה פנונו חז"ל במשל החיגר וסומא. ור"י במאמרו קשה רמה למת כמחט בפשר חסי וצדקו דברי המהפלים בענין דין חיבוט הקבר.

ואינם מנגדים לשכל יען פונתם להורות על הענין הרוחני הזה שזכרנו ונראה שלזה פנון ר' אלעזר הקפר במה שאמר ואל יבטיחה יצרה שהשואל בית מנוס לה. כלומר שאין שם בקבר דין שעל פרחה אהה נוצר וכו' ועל פרחה אהה מת ואף שם לא תמלט מעונש: אורם הרשב"א אשר לבבו פונה מעם הדעת הזה לקח עצמו לצד אחר באמרו שאין

בְּשֵׁר הַמֵּת מְרַגֵּישׁ בְּאֵיזְמַל וּמְפַל וּשְׁכֹן בְּרִמָּה וְעַם כָּל זֶה נוֹכַל לֹאמַר שְׂאִינוּ חוֹלֵק עַל דְּבָרֵי הַר"י אֲבָל דְּבָרָיו בְּאֵן שְׂלֵא יִנְגְדוּ לְשִׁכָּל.

וְזֶה שְׁכֵמוֹ שֶׁהָאֵב בְּרֵאוֹת הַבֵּן יִקִּיר לוֹ בְּצַעַר מִתְמַלֵּא רַחֲמִים עָלָיו וּבְכָל צָרָתוֹ לוֹ צָר. כִּי הַנֶּפֶשׁ בְּרֵאוֹת הַגּוֹף אֲשֶׁר בְּחִבְרָתוֹ כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר הוּא חַי כְּאֶהְבֵּת נִפְשׁוֹ אֶהְבּוּ כִּנְצָר נִתְעַב וְנִאֲלַח מְוִשְׁלָה אֲרֻצָּה וּמֵאֲכָל לְתוֹלְעִים בְּנֹדָאֵי שְׁתַּצְטַעַר בְּבִזְיוֹ.

וַיֵּשׁ לָהּ יָגוֹן וְנִאֲנָחָה. וְדוּק שְׂלֵא אָמַר ר"י קִשְׁיָה רָמָה לְבִשָּׁר אוֹ קִשְׁיָה רָמָה לְגוֹף אֲבָל לְמַת רְצוֹנוֹ לְמַת עֲצָמוֹ שֶׁהָאֵדָם נִקְרָא עַל שֵׁם נִשְׁמָתוֹ כִּדְהוֹכְחֵנוּ.

וּכְנוּנָתוֹ שֶׁהַנֶּשְׁמָה מִתְאַבְּלֶת וְדוֹאֲגָת עַל הַפֶּסֶד הַגּוֹף אֲשֶׁר לְרַגְעִים תוֹךְ זְמַן עֲלִיָּתָהּ וִירִידָתָהּ מִתְמַעֵט בְּקִלּוֹן וּבְבִזְיוֹן מִתְמַיֵּד. וְתִדַּע שֶׁלְּפִירוּשׁ הַזֶּה כְּנוּנוֹ הַמְּפָרְשִׁים דְּהָא הַצִּיּוֹנִי עֲצָמוֹ אֲשֶׁר כָּבֵר נִזְכָּר שְׁמוֹ לְטוֹבָה בְּזֶה הַפֶּרֶק גַּם הוּא נִרְאֶה שְׁכֵנוֹן לְזֶה.

וְכֵן הֵבִיא דַּעַת הַרְמַב"ן ז"ל. דַּע כִּי כֵן הוּא הֶעֱנִין כִּי י"ב חֲדָשִׁים אַחֲרֵי מוֹת הָאֵדָם פֶּחַ הַנֶּשְׁמָה בְּגוֹף קָיָים כְּאֲשֶׁר הִיָּתָה בְּאֵמֻנָה אֲתוֹ בְּהַצְטַיֵּירוֹת גְּשָׁמִיּוֹת יוֹרֶדֶת הִיא לְעֵנִין שְׁהִיָּתָה וְלוֹבֶשֶׁת עֲדִין מִתְאוֹת גְּשָׁמִיּוֹת וְעַל זֶה אָמְרוּ קִשְׁיָה רָמָה לְמַת וְכו' כִּי הַנֶּשְׁמָה בַּעַת יוֹדַעַת כִּי אֲרַמּוּנָה גּוֹטֵשׁ וְנִשְׁחַת וְכָלָה וְעַשׂ יֵאָכְלָנוּ מִצְטַעֲרָתָהּ הִיא וְנִכְאָבָתָה שְׁנֵאֲמַר אִךְ בְּשָׂרוֹ עָלָיו יְכָאֵב.

וּבִיָּאָר הַחֲכָם ר' אַבְרָהָם אֵבֵן עֶזְרָא יְכָאֵב מִלְּשׁוֹן הַשְּׁחִתָּה כְּמוֹ וְכָל חֲלָקָה טוֹבָה תְּכַאֲבוּ בְּאֵבִים. וַיֵּצֵא לָנוּ מִזֶּה שְׁעֵנִין חִיבוּט הַקְּבֵר לְפִי דַּעַת הָאֲנָשִׁים הָאֵלוֹ הוּא לְבַד לְנֶפֶשׁ בְּרֵאוֹתָהּ בַּעַת יִרִידָתָהּ בְּבִזְיוֹן הַגּוֹף אֲשֶׁר הִיָּתָה לָהּ כְּשֶׁכֵּן טוֹב מִקֶּדָם.

וְאִם נִסְתַּמַּל בְּדְבָרֵי רז"ל נִרְאֶה שְׁמִסְיֵיעֵן הַדַּעַת הַזֶּה וְכֵן כְּתוּב בְּתַנְחוּמָא פְּרָשֶׁת וַיִּקְרָא ז"ל. הַצִּדִּיקִים כְּשִׁיּוֹצְאִין מִהָעוֹלָם מִיָּד עוֹלִים וְעוֹמְדִין בְּמַעֲלָה זוֹ שְׁנֵאֲמַר מָה רַב טוֹבָךְ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירְאִיךָ פְּעֻלָּתְךָ לְחַוְסִים בְּךָ.

וְשָׁל רְשָׁעִים שׁוֹטְפוֹת בְּכָל הָעוֹלָם וְלֹא יִמָּצְאוּ מְנוּחַ לְכַף רַגְלֵיהֶם וְאֵינָה עוֹלָה לְמִקּוֹם שְׁנִגְזָרָה מִשָּׁם עַד י"ב חֲדָשׁ עַד שְׁיִכְלָה הַגּוֹף. מָה הִיא עוֹשָׂה הוֹלְכָתָה וְחוֹזֶרֶת עַל הַקְּבֵר וְקִשְׁיָה עָלֶיהָ רֵאִיָּת הַגּוֹף נִרְקַב וְשֶׁהוּא רָמָה וְתוֹלְעָה.

וְלָמָּה הַדְּבָר דּוֹמָה לְאֵדָם שְׁהִיָּתָה לוֹ בֵּית נֶאֱדָה וְנוֹפֵל מָה הוּא עוֹשָׂה הוֹלְךָ וְרוֹאֶה אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם שְׁצוּמָח בּוֹ קוֹצִים וְכִסּוֹ פָּנָיו חֲרוּלִים וְגֹדֵר אֲבָנָיו נִהְרָסָה וּבּוֹכָה וּמִתְאַבֵּל עָלָיו בְּשִׁבִיל שֶׁהוּא רוֹאֶה בְּךָ.

וְכֵן הוּא הָרוּחַ שׁוֹטֵט בְּכָל הָעוֹלָם וְחוֹזֵר לְקְבֵר וְכֵן אָמְרוּ חַכְמִים קִשְׁיָה רָמָה לְמַת כְּמַחֵט בְּבִשָּׁר הַחַי וּמִנֵּין שֶׁהַנֶּפֶשׁ מִתְאַבֵּל עָלָיו שְׁנֵאֲמַר אִךְ בְּשָׂרוֹ עָלָיו יְכָאֵב וְנִפְשׁוֹ עָלָיו תֵּאָבֵל. גַּם בַּעַל פ' חֲסִידִים בְּסִימָן תַּתְּשֵׁם ט כָּתַב בְּמִלִּים בְּרוּרִים קִשְׁיָה רָמָה לְמַת.

לֹא שְׁכּוֹאֵב לוֹ אֲלֵא שֶׁהַנֶּשְׁמָה קִשְׁיָה לָהּ יְזוּלוֹת הַגּוֹף וְכו'. וְאִם כֵּן בְּעֵנִין עוֹנֵשׁ חִיבוּט הַקְּבֵר נִחְלָקוּ כְּרוֹב אֶחָד מִקְצָה מִזֶּה הַרְשָׁב"א וְכְרוֹב אֶחָד מִקְצָה מִזֶּה הַרְשָׁב"א וְסִיעֵתוֹ.

וְאוֹלָם הַרְשָׁב"א הֵבִין כְּמִשְׁמַעוֹ הַפְּסוּק אִךְ בְּשָׂרוֹ עָלָיו יְכָאֵב כְּאֵב מִשָּׁם וְכֵמוֹ שְׁאֲמַר ר' יִצְחָק קִשְׁיָה רָמָה לְמַת וְכֵן פִּירֵשׁ רש"י. וְהַרְשָׁב"א אִךְ שֶׁהַכְּחִישׁ הַפְּשֵׁט פִּירֵשׁ שֶׁהַעוֹנֵשׁ הַזֶּה הוּא לְמַת ר"ל לְאִישׁ אֲשֶׁר לוֹ הַמִּיתָה בְּהִיּוֹת שְׁמִצְטַעֲרָתָהּ הַנֶּשְׁמָה בְּהַפְּסֵד הַגּוֹף.

וְחָשַׁב שֶׁהַצֶּעַר הַזֶּה כִּנּוּ בְּחִיבוּט הַקָּבֵר וְאֶפְשָׁר לְהִיּוֹת שֶׁכִּמוֹ שֶׁהַנְּשֻׁמָּה מְקַבֵּלֶת שְׂכָרָה וְעוֹנֶשֶׁה בְּגוֹן עֵדוּן וּבְגִייהֶנּוּם בְּזֶה הָרוּחַ הַחַיּוּנִי כִּפְאֶשֶׁר זְכָרְנוּ בְּמָה שֶׁקָּדַם כִּף הַגּוֹף מְקַבֵּל עוֹנֶשׁוֹ בְּקָבֵר עִם זֶה הָרוּחַ הַמְתַחַבֵּר עִמּוֹ אֵף לְאַחַר מוֹתוֹ וְזֶה הוּא חִיבוּט הַקָּבֵר וְהַנְּשֻׁמָּה גַם הִיא בִּירִידָתָהּ לַגּוֹף מְצַטְעֶרֶת בְּבִיּוֹנוֹ.

וְכָל זֹאת נְסִיטִי בְּחִכְמָה לְהַסְבִּיר פְּנֵי הָרְאוֹת לְדַבְרִים הָאֵלוּ עִם הִיּוֹתָם קָשִׁים לְהוֹלְמָם אֲצֵל מְלַמְדֵי מְלַחְמָה בְּמוֹפְתֵי הַפִּילוֹסוֹפִיָּאָה הַגַּם שֶׁג"כ אֲבֹן סִינָא בְּסִפְרֵי הָאֱלֹמְעַד הַבֵּין הַדָּבָר כְּמִשְׁמַעוֹ: הַפְּרָק הַחֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים יְדַבֵּר עַל הַעֲשָׂרָה דְבָרִים שֶׁבָּהֶם בָּרָא מוֹפֵה אֲבָא וּבְפֶרֶט מַעֲנִין עֲצִימַת עֵינָיו.

רְחִיצָה.

וּמְתַרְכִּינֵי: בְּעֲשָׂרָה דְבָרִים בָּרָא מוֹפֵה אֲבָא וְאֵלוּ הֵן בְּעֲצִימַת עֵינָיו בְּרְחִיצָה בְּמְתַרְכִּינֵי בְּקַבּוּרָה בְּצַדִּיק הַדִּין בְּקַדִּישׁ בְּצַדִּיקָה בְּתַעֲנִיּוּת בְּנֶר וּבְהַסְפֵּד. בְּעֲצִימַת עֵינָיו מִנִּין שְׁנֹאֲמַר וְיוֹסֵף יִשִּׁית יָדוֹ עַל עֵינָיו וְכֵן עָשָׂה כִּפְאֶשֶׁר הַעִיד הַפְּסוּק וַיִּפּוֹל יוֹסֵף עַל פְּנֵי אָבִיו וְהָיָה זֶה לְשֵׁים יָדוֹ עַל עֵינָיו וְכֵן פָּתַח הַרְשָׁב"י בְּפָרְשַׁת וַיְחִי עַמּוּד תַּע"ה שֶׁהֵבֵן הַמְּמַלָּא מְקוֹם אָבִיו וַיּוֹרֶשׁ אֶת מְקוֹמוֹ מְצֻנָה שִׁיעֲמִץ הוּא וְלֹא אַחַר עֵינָיו וְאַחַר כִּף יָתֵן עֲלֵיהֶם עֶפֶר בְּקָבֵר וַיִּנ"ל.

אוֹלִיפְנָא מְפָרְקִין דְּרַב יִיֶסָא סְבָא בְּנִימוּסֵי עֲלֵמָא בַר נִשׁ דְּזָכִי לְבַר בְּהַאי עֲלֵמָא לִיבְעִי לְנִגְדָא עֶפְרָא עַל עֵינָיו כַּד אֲתַקְבֵּר. וְדָא יִקְר' דִּילֵיהּ לְאַתְחַזְזָא דְעֲלֵמָא אֲסִתִּים מִנִּיהּ וְהוּא בְּרִית לִיהּ לְעֲלֵמָא תַּחֲוֹתִיהּ.

בְּגִין דְּעֵינָיו חִיזוּ דְעֲלֵמָא בִּיהּ אֲתַחֲזִי חוֹנָא דְבִיהּ הוּא יִמָּא רַבָּא דְאַסְחַר כָּל עֲלֵמָא בְּכָל סְטֵרוֹי. גּוּגָא אַחְרָא הוּא יִבְשָׁתָא דְאַפִּיקוּ מִיָּא וַיִּבְשָׁתָא קָאִים בֵּין מִיָּא.

גּוּנָא אַחְרֵינָא תְּלִיתָאָה הִיא בְּמַצִּיעוֹת' דְּעֵינָא דָּא יְרוּשָׁלַיִם דְּהִיא אֲמַצְעִיתָא דְעֲלֵמָא. גּוּנָא רְבִיעָאָה הִיא חִיזוּ דְכָל עֵינָא אֲקָרִי בַת עֵין דְבַהֲהוּא בַת עֵין אֲתַחֲזִי פְּרָצוּפָא וְחִיזוּ יִקְרָא מְפֵלָא.

דָּא צִיּוֹן דְּאִיהוּ נְקוּדָא אֲמַצְעִיתָא מְפֵלָא דְחִיזוּ דְכָל עֲלֵמָא אֲתַחֲזִי תַמָּן וְתַמָּן שְׂרִיָּא שְׂכִינְתָא דְהָא שְׂפִירוֹ דְכָלָא וְחִיזוּ דְכָלָא וְעֵינָא דָּא הוּא יְרוּתָא עֲלֵמָא. בְּגִינֵי כִף הַאי שְׂבִיק לִיהּ וְהִיא נִטַל לִיהּ וַיִּרִית לִיהּ.

א"ל שְׂפִיר קְאָמְרַת. אֲבָל מְלָה סְתִימָא אִיהוּ יִתִּיר וּבְנֵי עֲלֵמָא לָא יִדְעִין וְלֹא מְסַתְּפִלֵן דְהָא בְּשַׁעֲתָא דְבַר נִשׁ נְפִיק מְעֲלֵמָא נְפִישָׁא דִּילֵיהּ סְמִיכָא עֲמִיהּ וְעַד לֹא נְפַקַת עֵינָיו דְבַר נִשׁ חִמּוֹ מֵאֵי דְחִמּוֹ.

כְּמָא דְאוּקְרִינָא כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי. בְּחִיזֵיהוֹן לֹא חִמּוֹן אֲבָל בְּמִיתְתֵיהוֹן חִמּוֹן.

וְעֵינָיו פְּקִיחִין מִהֵוּא חִיזוּ דְחִמּוֹ וְאִינוּן דְקִינִימֵי עֲלֵיהּ בְּעֵינָא לְשׂוֹאָה יָדָא עַל עֵינָיו וְלֹאֲסִתְמָא עֵינָיו בְּגִין דְהָא אוֹלִיפְנָא בְּרָזָא דְנִימוּסֵי עֲלֵמָא דְבִשְׁעֵתָא דְאַשְׁתָּאָר עֵינָין פְּקוּחִי' מִהֵוּא חִיזוּ דְחִמּוֹ יִקְרָא אֵי זָכִי לְבַר בָּרָא קָדִים לְשׂוֹנָאָה יָדָא עַל עֵינָיו וְלֹאֲסִתְמָא לוֹן כַּמ"ד וְיוֹסֵף יִשִּׁית יָדוֹ עַל עֵינָיו בְּגִין דְהָא חִיזוּ אַחְרָא דְלֹא קַדִּישָׁא אֲזַדְמַנְתָּ לְקַבְּלֵיהּ וְעֵינָא דְחִמּוֹ הַשְׁתָּא חִיזוּ קַדִּישָׁא עֲלֵלָאָה לֹא יִסְתַּכַּל בְּחִיזוּ אַחְרָא.

ועוד דההוא נפש סמיך' לקבליה בביתא ואי אשתאר עינ' פקיקא ונהוא חזיז אחרא שרי על עיניו בכל מה דאסתפל אתלטיא ולאו יקרא דעינא הוא וכ"ש מקריבוי. וכ"ש מן מית' דלאו יקרא דילי' לאסתפל בלא במאן דלא אצטריף ולשרי' על עיניו מלה אחרא.

לבתר אתכסי בעפרא. והא אתערו חבריאי על דינא דקברא מהו ניקרא הוא דיסתים עינ' מן פלא על ידא דבריה דשבק בעלמא עכ"ד.

ומה נמצאו לחפי אמרת הרשב"י רצופה. הלא ראי' איך הוא אגון חקר ותקן משלים להראות לו שהעין הוא דמיון כל העולם פלו וכו' אמר לוכן העין הוא דמיון הים הגדול כי פמו שהים סובב את כל העולם כף לוכן העין סובב כל שאר הגוונים.

וכן הגוון השני הוא דמיון היבשה והגוון השלישי קרוב אל הנקודה אמצעית דמיון ירושלים שהיא אמצעית לכל הארצות והנקודה האמצעית שהיא בת עין היא דמיון נקודת ציון שהוא טבור ארץ ישראל והוא מקום קדש הקדשים אשר שם הר האלהים והשכינה עומדת.

ולזה באשר העין הוא כל העולם פלו לכן פשהאדם נפטר ממנו הבן היורש עולמו וממלא מקומו ראוי שיכסה את עיניו הוא ולא אחר. וכן בפירשת שלח לה עמוד ש"ה ו"ל.

א"ל יוסף אמאי ישית ידו אלא רחמיו דיליה הנה ורגין כף דא אסתים מיניה נהירו דהאי עלמא ודא נטיל ליה. מאן דאסתים עיניו רחמא דילי' אחזי הכי חזיז דיליה דהאי עלמא איתאביד.

הא אנא חזיז דיליה באתרה מפאן והלא' תתקנון לה חזיז אחר' דההוא עלמא ע"כ ומתוך האור טוב לעינים הוא הסוד השני אשר גלה לנו הרשב"י באומרו שבשעת המיתה רואה הצדיק אור פני השכינה והקב"ה מראה להם לצדיקים מתן שכרן קודם מיתתן באשר הוכחנו.

ולכן נשארים העינים פתוחות מהמראה. ולפי שמיד שהנשמה פורחת בהתרחק הקדושה מהגוף תכף ומיד מתקרבים הקליפות להאהיל עליו ואין ראו שהעינים שראו תחלה הקדושה יקבלו עתה הטומאה לכן היתה מן הצורה שהבן ישים ידו על עיניו ויכסם וזהו השירות הראשון מהבן לאביו אחר מיתתו.

ובנו הבכור קודם לכל בענין יוסף שנתן לו בכורתו של ראובן. וצריך עוד שיתי עפר על עיניו לרמז שהעין המחזיק כל תאוות שבעולם וכמו שאמר הכתוב שאול ואבדון לא תשבענה ועיני האדם לא תשבענה עתה לא במותו יקח הכל לא ירד אחריו כבודו וגוש עפר ישפילם וירמסם ועינים רמות תשפיל.

וזהו מה שרמז אבא שאול באומרו שנשקע עד חוטמו בגלגל עינו של אבשלום בהיותו גבה עינים ורחב לבב עין תלעג לאב. גם זכור תזכור לענין הזה מה שזכרו חז"ל בתמיד פ"ד ממה שקרה לאלקסנדרוס מוקדון בשובו מא"י הים ותשוח עליו נפשך.

אמר פי שקיל ואתי יתיב אההוא מעינא וקא אכיל הוו בהדיה גלדני מליחי בהדי דמחונורי להו נפל בהוא ריח. אמר שמע מינה האי מעינא מגן עדן קאי אתי.

אית דאמר שקל מיניה מיניא וטרא באפיה. ואית דאמרי אדלאי פוליה עד פתח ג"ע רמא להו קלא פתחו לי בבא.

אמרו ליה זה השער לה צדיקים יבואו בו. אמר להו אנא מלפא אנא מחשבי חשיבנא הבו לי מידי הבו ליה גלגלתא תדא.

אתא תקליה לכולי כספא ודהבא דיליה בהדיה ולא הנה תקיל. אמר להו לרבנן מאי היא אמרו ליה גלגלתא דעינא דבישרא ודמא הוא דלא קא שבע.

אמר להו ממאי דהוא הכי. שקול קליל עפרא וכסית לאלתר תקיל דכתיב שאול ואבדון לא תשבענה ועיני האדם לא תשבענה ע"כ.

ראה זה מוסר נאות ונפלא לאיש ההוא אשר נאמר עליו כי בשומעו לאיזה פילוסוף גוזר ומקיים שהיו הרבה עולמות חוץ מזה עיניו תרדנה מים באומרו כי עדין לא היה נכבש תחת ידו עולם אחד ואיך יוכל לכבוש העולמות כלם וזה אשר לקול שומעו רגזה ותרעש הארץ בעומדו ותשבר מלכותו ובחצי ימיו עזבו וזה הגלגלתא דעינא דבישרא ודמא דלא קא שבע קליל עפרא לאלתר תקיל כי בעולם הבא אין בו לא קנאה ולא שנאה ולא תחרות וכו'.

גם נוכל לומר שטעם עצמת העינים וכסותם בעפר הוא להראות ענין תחית המתים כי כמו שהיטן עוצם עיניו ובעורר משנתו יפתחם כף המתים עוד יש להם תקומה בזמן תחית המתים.

וכמו שכתוב ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו ולזה נזכרה בצדיקים המיתה בלשון שכיה להורות את העיקר הזה. וזאת תורת העולה מהפך הזה שמצנה לבן שיעמיץ עיני אביו לטענות שזכרנו: ברחיצה כף כתוב בס' הרוקח מביאים מים ומחממין אותן ומרחיצין כל גופו ואיבריו.

ובספר חסידים סי' תק"ס כתוב כל עת שפא פן ילך כשנולד רוחצים אותו וכשמת רוחצים אותו וכתב רבינו בחיי ויחנטו הרופאים ענין החנטה היו מרקחים אותו בפשמים זנים פענין שכתוב באסא וישפיהוהו במשכב אשר מלא בשמים וזנים מרקחים במרקחת מצעה.

וזה היה אחר הרחיצה. ונ"ל שהטעם הוא להראות תקנות השכר בעולם התחיה בגוף ונפש ושהגוף שהוא עצמו על עפר יקום.

גם בהיותו הגוף מעון לנשמה ראוי לכבדו וכמו שאמרו רז"ל הנהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו דהא לוחות ושברי לוחות מונחים היו בארון: בתכריכיו שפן כתוב ולא נתתי מפניו למת.

וכתב רש"י לעשות לו ארון ותכריכים. ובענין הזה מצינו שבראשונה היתה יציאת המת קשה לקרוביו יותר ממיתתו מפני שהיו מוציאים על התכריכין יציאות מרובות עד שפא רבן גמליאל הזקן וצנה בעת מותו שיוציאוהו בכלי פשתן וכן עשו ונהגו כלם אחריו בכלי פשתן.

ואין לקבור בתכריכין של משי ולא בבגדים מרוקמין אפילו לנשיא שבישראל. ובב"ר פ'רשה ק' בענין התכריכין נאמר.

ר' חזקיה מוסיף עוד תרתי. אל תרבו עלי תכריכין ותהא ארוני נקופה (פי נקופה) לארץ מבני המבול.

מלתיה דרבי אמר לא כמה דבר נש אגיל הוא אתי. מילהון דרבנן דאינון אמרין כמה דבר נש אגיל הוא אתי.

ר' יוחנן מפקד נאמר לא תלבישוני לא חנירין ולא אופמין אלא מאנין דבריקא פי' תכלת. אם מתבעית עם צדיק יא לא ידעין בי רשיעיא.

ואם איתבעיה עם רשיעיא לא ידעין בי צדיקיא. רבי יאשיה הנה מפקד נאמר אלכשוני מאנין חנירין חפיתין (פי' מגיהצין) אמרין ליה רבא אמר פדין ואת אמר פדין (א"ל) מה אנא בהית (פי' מתבייש) בעובדאי.

ר' ירמיה הנה מפקד נאמר אלכשוני מאנין חנירין חפיתין ואלכשוני דרדסאי פי' בתי שוקים והבון חוטרין בנדי וסנדלאי ברגלי וקבו יתי על אורחא דאם איתבעית אנא קאים אנטמי (פי' מוכן) הה"ד ר' יונה בשם בר חמא רגלוהי דבר נש אינון ערבין ליה לאתרא דמתבעי לתמן מובילין יתיה.

ומהחכמים האלה יצאו הדברים להורות חזוק אמונתם בהשארות הנפש ותחית המתים ועל כן היו משתדלים שאף לאחר מיתתם יתקברו לרצונם כפי פונתם: הפרק הששה ועשרים ידבר על הקבורה עם כל ההודעות הצריכין לענין.

בקבורה פתב הרב דון יצחק אברבנאל בפ'רש' חיי שרה. הקבורה היא הכרחית וצריכ' לאדם אם מפאת נפשו ואם מפאת גופו ואם מפאת המורכב מגוף ונפש.

אם מפאת גופו לפי שגוף האדם יתעפש מהרה כי כמו שהוא יותר שנה המזג מכל שאר המורכבים ככה ביציאתו מהשווי יתרחק יותר מהשווי מכל שאר החיים והוא פענן המאזנים שהיותר שוי באיזון פשישימו דבר מועט בכף האחת ישו ויצאו מהשווי יותר מהמאזנים הבלתי שוים.

ולכן הי' שגוף האדם בעת מותו יתעפש יותר מהרה ויבאש ריחו יותר משאר ב"ח פמותם. ובעבור שלמהירות עפושו והפסד האויר הפסיד ויזיק לבני אדם צוטה התורה בתלוי לא תלין נבלתו על העץ.

נאמר ולא תטמא את אדמתך. הנה א"כ מצד הגוף ומהירות עפושו במות האדם הוצרכה הקבורה כדי שלא יזיק לבני אדם.

ואמנם מצד הנפש לפי שהמיתה אינה רק השבת חלקי המורכב למקורות אשר חוצבו מהם כמ"ש וישוב העפר אל הארץ פשהיה והרות חשובאל האלהים אשר נתנה. שרמו בזה שא"א שתשוב הנפש למקום מנוחתה כי אם בהשבת הגוף אל חמרו לגמרי.

ולכן ארז"ל כל י"ב חדשים גופו של אדם קיים ונשמתו של אדם עולה ויורדת לאחר י"ב חדשים הגוף בטל והנשמה עולה ואינה יורדת. ומפני זה היתה הקבורה צריכה כדי

להתייף את הגוף ולהשיבו אל עפרו באופן שֶהרוח תשוב אל האֱלֹהִים אֲשֶׁר נָתַנָּה, וְאִמָּנָם מצד המְנַרְכֵב הוא בְּבַחֲיִנַת כְּבוֹדוֹ.

וְעַיִנֵנו שְׂבִיחוֹת הָאָדָם בְּמַחֲוֵגָה אֱלֹהִית מִתְנַאֵר וְהוּא מַעֲוֹן לְשִׁכְיָנָה כְּמוֹ שֶׁזָכַר הַחֶבֶר לְמִלְךָ הַכּוֹזֵר בְּעִבּוֹר הַחֶכֶם וְהַרְצוֹן הָאֱלֹהִי וְשֶׁאֵר הַמַּעֲלוֹת אֲשֶׁר לוֹ בְּחַיִּים הִנֵּה אַחֲרֵי מוֹתוֹ יִקְבַּל קִלוֹן מִתְמִיד וְתִרְפָּה רְצוּפָה בְּהִיּוֹתוֹ מִן־שֶׁלָּה אֶרֶץ לְפָגַר מוּבָס סָחוּב וְהַשְׁלָה טוֹב מִמָּנוּ הַפֶּלֶב הַחַי וְכַדִּי בְזִיוֹן וְקִצְף כְּצֶלֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר נִבְרָא בּוֹ וְאִיָּה חֶכְמָתוֹ וְאִיָּה מְמַשְׁלָתוֹ וְשׁוֹלְטָנוֹתוֹ עַד שֶׁמִּפְנֵי זֶה לֹא רָצָה יִתְבַּרֵךְ שִׁירָאָה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֶהְרֹן בְּמוֹתוֹ אֲלָא מֹשֶׁה אַחִיו וְאַלְעָזָר בְּנוֹ.

וְנִתְקַדַּשׁ מֹשֶׁה יוֹתֵר מִזֶּה שֶׁלֹּא רָאָה אוֹתוֹ אָדָם בְּמוֹתוֹ וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבוּרָתוֹ לְזֹאת הַסִּפָּה בְּעִצְמָה כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְבַּזֶּה בְּעֵינֵי רוּאָיו בְּמוֹתוֹ. הִנֵּה מִפְּנֵי זֶה הִנְצַרְכָּה הַקְּבוּרָה לְמַת בְּבַחֲיִנַת כְּבוֹדוֹ כְּדִי שֶׁלֹּא יִרְאֶה אוֹתוֹ אָדָם בְּסִרְחוּנוֹ וּבְאִשׁוֹ וְעַפּוּשׁוֹ.

הַרִי לָהּ בְּזֶה סְבוּת כּוֹלְלוֹת לְצוֹנְרָה הַקְּבוּרָה בְּכֻלָּל לְכָל אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֵהָל. וְאִמָּנָם לְקְבוּרָה פְּרֻטִית שִׁיְהִיָּה לְכָל אָדָם אִין סָפַק שִׁישׁ בּוֹ מִהַכְּבוֹד וְהַמַּעֲלָה שִׁיִּנְכַּר וְיִודַע קִבְרָה הַנִּכְבָּד וְהַמַּעֲוֹלָה וְיִאֲמְרוּ מָה הַצִּיּוֹן הַלְזוֹ.

ע"כ הרי"א. ורז"ל בפסוק ומותר האדם מן הבהמה אין בילקוט קהלת ר' הונא ור' אמי חז אמר עשה לו תכריכין וחד אמר עשה לו קבורה.

ובפרקי ר' אליעזר נאמר שפשהרג קין את הבל היו אדם וחסו מצטערים פי לא היו למודים בקבורה וכשראו עורב שמת ובא אחד מחבריו וקברו ממנו ראו וכן עשו. וכך הוא דרכו של הפיל מכה נפש אדם שאינו מניח אותו עד שהולך וכורת ענפים ונטישות מעצי היער ומכסהו וקוברו פחתם.

ורבינו בחיי כתב בפרשת תרומה ומנהג חסידים שבצרפת שעושים משולחנם ארון לקבורה להורות פי האדם לא ישא מאומה בידו ולא ילנוו בעמלו פי אם הצדקה שעשה בחייו והטובה שהוא מטיב על שלחנו.

ולכך אמרו רבותינו המאריך על שלחנו מאריכים לו ימיו ושנותיו. וכאשר מלוין לו לאדם מביתו לקבר ולבית עולמו עולמית ראוי שינשאואוהו על כתפם אנשי מעשה בלי עון ופושע שיגרשם להסתפח בנחלת ה' ולא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים.

וכן אמרו במדרש איש על דגלו באנתות באותות שמסר להם אביהן. כשנפטר יעקב אבינו צוה לבניו שלא יגעו במטתו אחד מן המצריים ולא בני בניו לפי שיש בהם מי שנשא מבנות פנען.

וכן הוא אומר ויעשו בניו לו פן כאשר צונו וישאו אותו בניו ארצ' פנען ולא בני בניו. ואמר להם יהודה יששכר וזבולון ישאו מן המזרח וכו'.

וילענן הקבורה יש איזה הודעות שצריך להזהיר עליהם כאשר אומר אליה: ההודעה הראשונה היא שאסור להלין המת. וכן כתוב בספר הזוהר בפרשת פי תצא ו"ל.

לא תלין גבלתו וגו' תנא מאן דאקרי אדם ונשמטא נפקת מיניה ומית אסיר למיבת בביתא ולמעבד ביה לינא בארעא משום יקרא דהאי גופא דלא יתחזי ביה קלנא דכתיב אדם ביקר בל ילין מ"ט משום דאי עביד הכי נמשל כבהמות נדמו.

מה בעירי הווי בהכי ולא אתחזי בהו רוחא קדישא. אוף הכי כבעירי גופא בלא רוחא.

והאי גופא הוא יקרא דכלא לא יתחזי ביה קלנא ותאנא בספרא דצניעותא כל מאן דעביד לינא להאי גופא בלא רוחא עביד פגימותא בגופא דעלמין דהא בגין דא לא עבידת לינא באתר' קדיש' דמלפא בארעא דצדק ילין בה משום דהאי גופ' דאברי בדיוקנא דמלפא קחד מן בעירא הה"ד נמשל כבהמות נדמו.

עכ"ל.

וכתב עליו הרקנטי והכונה היא כי האדם נעשה בדמות הצורה העליונה ותבניתו ואיבריו מכוונים למרפכה העליונה. על פן אסור לראות צורה העליונה בלי חיות ואסור לבזותו אחר מותו.

ונה רמז באומרו ולא תטמא את אדמתה הרומז לגוף האדם הנוצר מאדמה כי בהלינו נכנסים בו פחות הטומאה התואבים להתלבש בגוף העשוי בצלם של מעלה. ועם היות שפשט הפסוק הזה אינו מדבר כי אם במי שהומת במיתת בית דין כבר ביארו לנו חז"ל במסכת סנהדרין פרק נגמר הדין שכל המלין את מתו שלא לכבודו עובר בלא תעשה.

וכן פסקו וקיימו כל מוני התרי"ג מצוות שבתור'. והגם שרבינו בחיי והחזקוני גזרו שאינו עובר אלא בארץ ישראל הרמב"ם סובר שאף המלין את מתו בחוצה לארץ עובר בעשה ולא תעשה.

וכן כתב הסמ"ג בסתם בלאוין סימן קצ"ג ובעשין סימ' ק"ד וכן בעל החינוך וכווננו כלם לדעת הרשב"י שזכרנו. ויש עוד טעם אחר שפכר הודיעונו חז"ל שקבורת המת נחת רוח הוא לנשמה.

יען כל זמן שהמת לא נקבר אין מכניסין אותו למחיצתו של הקב"ה וכדאיתא במדרש רות הנעלם וז"ל. ר"י בר סימון אמר זכאה מאן דאשתדל למינדע בהוא עולם דנשמתינ תמן.

מאן דינדע ביה ואשתדל למינדע ביה לית שיעור לחכמתיה. ר' פרחיה הנה אמר כל זמנא דגופא לא נח בדונכתיה נפשא דיליה אוף הכי.

ואיהו הנה משתדל תדיר למינדע בהוא עלמא דנשמתינ. יומא חד הנה אזיל בסקלא ואשכח חד גופא תחות אילן חד מית.

אשגח ביה ואשכח דאיהו יודאי אשכח ביה פריכין דמצנ' וספרא דאגדתא בהדיה. אמר נדאי ת"ח הוא.

אשתדל בקבריה גניז ליה ואזל למתא ואתקין ליה תכריכין וקברא וזמין בני נשא ובכי עליה. ואשתדל עליה ואפיק כל מה דהוה בידוי.

כִּינּוּן דְאִימְגָנִיז וְאַקְבֵר הֵהוּא גּוּפָא נְפִשָּׁא דִילֵיהָ עֲאֵלַת לְגוּ מְתִיבְתָא עֲלֵאָהּ. אָמְרוּ לָהּ לֵית לָהּ דְוִקְתָא הֵכָא הַשְׁתָּא בְדוּדָּהּ פְּלִן דְטִינְרָ' עֲלֵאָהּ זִילֵי וְאַשְׁלִים טִיבּוּ לְמָאן דְאַשְׁלִים לָהּ. עַד פְּאֵן לְשׁוּנוּ. וְהֵעֲנִין הִזָּה עֲמוּק מְאֹד.

אָבֵל פְּבָר הוֹרוּנוּ חֲכָמֵי הָאָמֶת וְהִצְדִּיק שְׁקוּדָם קְבוּרָתוֹ שֶׁל אָדָם נִגְשִׁים־לוֹ כַּמָּה פְּתוֹת שֶׁל מִלְאָכֵי חֶבְלָה וּפּוֹגְעִים בּוֹ וּמְטַמְּאִין אוֹתוֹ וְהַנְּשִׂמָה מְצַטְעֶרֶת וְלִכֵּן אָסוּר לְהֵלִין הַמֵּת כְּאָמוּר. וְנִהְיֶה לַעֲשׂוֹת הַקְּפוֹת לְמֵתִים וְאוֹמְרִים אֵיזָה פְּסוּקִים שְׂבָהֶם מְגַרְשִׁים הַרוּחוֹת שֶׁלֹּא יִשְׁלְטוּ בְּגוּף הַמֵּת הַנִּקְבֵּר: הַהוֹדְעָה הַשְּׁנִית שְׁרָאוּי לְקַבֵּר צְדִיק אֲצֵל צְדִיק.

וְכֵן עַל פְּסוּק וּקְבֻרַתְנִי בְּקְבוּרַתְךָ דְרָשׁוּ חֲזו"ל לְעוֹלָם יְקַבֵּר אָדָם צְדִיק אֲצֵל צְדִיקִים שְׁנֹאֲמַר וַיְהִי הֵם קוֹבְרֵי אִישׁ וְהִנֵּה רָאוּ אֶת הַגְּדוּד וְגו' וְהַחֲנִיחֵהוּ אֲלֵישָׁע לְהַרְחִיק מִמֶּנּוּ שְׂכֵן רַע, וְזֶהוּ שְׁאָמַר הַנְּבִיא בְּמוֹתוֹ וּקְבֻרַתְךָ אֹתִי בְּקִבְרָ אֲשֶׁר אִישׁ הָאֱלֹהִים קְבוּר שָׁם אֲצֵל עֲצָמוֹתָיו הַנִּיחוּ עֲצָמוֹתַי.

וְאַף שְׁאֲלִישָׁע לְרוֹב צְדִיקָתוֹ וּקְדוּשָׁתוֹ הִחֲזִיק אוֹתוֹ הַרְשָׁע לְהַרְחִיקוֹ מֵעָלְיוֹ עֵידוֹ הַנְּבִיא לֹא הִזָּה בּוֹ כַּח לְהַחֲיוֹת אֶת הַנְּבִיא שְׁקֵר שְׁנִקְבֵר עִמּוֹ בְּעוֹבְרוֹ אֶת פִּי ה' שְׂצוּנָה לוֹ לֹא תֹאכַל לְחֵם וְלֹא תִשְׁתֶּה מַיִם.

אוּ בְשֶׁבִיל זְכוּת הַנְּבִיא שְׁגָמַל חֶסֶד עִמּוֹ וְהִאֲכִילוֹ וְהִשְׁקָהוּ וּזְכוּתוֹ עִמַּד' לוֹ אוּ אוּלַי נְבִיא אָמַת הִזָּה וְכַחֵשׁ לוֹ כְּדֵי לְנַסּוֹתוֹ נִקְבֵר וְנִשְׂאָר עִמּוֹ. וְכָתְבוּ עוֹד רַז"ל וְכַשֵּׁם שְׂאִין קוֹבְרִין רְשָׁע אֲצֵל צְדִיק כְּפֹד אֵין קוֹבְרִין רְשָׁע חֲמוּר אֲצֵל רְשָׁע קַל.

וְכֵן בְּפֶרֶק נִגְמַר הַדִּין נֹאֲמַר וּשְׁתִּי בְּתִי קְבֻרוֹת הָיוּ מִתּוֹקְנֵי לְבִי דִין אַחַת לְנִהְרֵי גִין וְנִחְנָקִין רְשָׁעִים קָלִים וְא' לְנִסְקָלִין וּלְנִשְׂרָפֵי רְשָׁעִים גְּמוּרִים. וְגִדּוּלָהּ מִזֹּאת אָמְרוּ שְׂאִין קוֹבְרִים צְדִיק וְכַשֵּׁר בִּינוּנֵי אֲצֵל חֶסֶד מְוַפְלָג כְּדִיאִתָּא בְּטוֹר יוֹרָה דְעָה סִימָן שֵׁם"ב וּבב"י שָׁם.

וְהִבִּיאוּ רַאִי מֵהֵוּא צוּרְבָא מְרַבְנֵן דְעֵי לִינְהוּ לְמַעְרְתָא דְחֶסֶדִי וְלֹא קְבִלוּהוּ וְכו'. וְאַף שְׁהִיּוּם אֵינָם מְקַפִּידִים בְּזֶה מִפְּנֵי שְׁפָל יִשְׂרָאֵל בְּחִזְקַת כְּשָׁרִים הֵם אֵין סָפֵק שִׁישׁ הַנְּאָה לְצְדִיקִים אִפִּי לְאַחַר מִיתָתָם כְּשִׁישׁ לָהֶם שְׂכֵן טוֹב.

וְכֵן כָּתַב הַצִּיּוּנֵי רִישׁ פְּרָשַׁת וַיְחִי ז'ל. וְאִם תֹּאמַר מַה מִּזִּיק לָאֵב אוּ לְצְדִיק לְהַקְבֵּר אַחַר אֲצֵלָם.

אֲלֹא כְּשֶׁהִצְדִיקֵי נָחִים עַל מְשַׁכְּבוֹתָם מְגַלִּין לָהֶם רְזִי עֲלִיוֹנֵי וְתַחַתוֹנֵי וְאִם נִקְבֵר אַחַר אֲצֵלָם שְׂאִין שְׁנָה לָהֶם לְמַעַלְת' יִמְעִטוּ הַעֲלִיוֹנִים מִלְּהַגִּיד וּלְגַלוֹת לָהֶם סוּדוֹת אֲשֶׁר בָּהֶם יִהְיוּ פְּאִילוֹ יֹאכְלוּ כָּל טוֹב הָעוֹלָם הַזֶּה.

וְא"ת אִם נִקְבְּרִים זֶה אֲצֵל זֶה מַה מִּזִּיק לָהֶם הֲלֹא הַנְּשִׂמוֹת אֵינָם יַחַד. אֲלֹא לְבַסּוּף מִנִּיחוּן הַנְּשִׂמוֹת עַל הַעֲצָמוֹת וּמִדְּבָרִים תְּמִיד עִם הַמֵּתִים.

וְכָתַב עוֹד הַרוֹקַח נְעֻמָּה מִסֵּפ' הַפְּבוֹד שֵׁיֶסֶד מֵהַר"ר יְהוּדָה חֶסֶד זצ"ל אֵין לְקַבֵּר שְׁנֵי מֵתִים יַחַד שְׁהִיוּ שׁוֹנְאִין זֶה אֶת זֶה כִּי אֵף בְּמוֹתָם אֵין לָהֶם מְנוּחָה יַחַד. וְכָבֵר אָמְרוּ כָּל שְׁיִשׁוֹן עִמּוֹ בְּחִיּוֹ נִקְבֵר עִמּוֹ בְּמוֹתוֹ כִּי הַנְּאָהִבִים בְּחִיּוֹתָם בְּמוֹתָם לֹא נִפְרְדוּ וּפְסוּק מְלֹא הוּא שְׂמָה קְבֵרוֹ אֶת יְצַחֵק וְאֶת רַבְקָה אֲשֶׁתוֹ ר"ל הָאֱהוּבָה אֲצֵלוֹ כִּי הָאֱהוּבֵי בַעַה"ז יֵשׁ

להם נחת רוח שיחד על עפר ישכבו: ההודעה השלישית היא מה שזכרו רז"ל שכבוד הנשי' שתהא קבורתו במקום מיתתו שהרי רחל מתה בבית לחם ונקברה בבית לחם.

וכן מצינו בשרה ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון מתה בחברון ונקברה בחברון שזאמר ואחרי כן קבר אברה' וגו' וכן מצינו במרים שזאמר ותמת שם מרים ותקבר שם. וזה מפני הצניעות הראוי לנשי' אף לאחר מיתת': פירק השבעה ועשרים ידבר מענין צדוק הדין והקדיש המוטל על הבן.

צדיק ה' בכל דרכיו. ולכן צריף האדם להצדיק עליו את הדין.

וכשם שמברכין על הטובה כף מברכין על הרעה דהא אין רע יורד מלמעלה וכף הוא המנהג לאחר הקבורה לומר הצדוק הדין. וכתב הפלבו והמנהג כשמת המת מתקבצין כל הקהל והולכים לביתו ואומרים צדוק הדין וכשמגיע לדין האמת קורע האבל.

אבל מנהגנו הוא לאומר אחר הקבורה. והרב רבינו בחיי בפרשת האזינו כתב ז"ל.

עוד נ"ל לפרש בפסוק הצור כי לפי שהיה יום מיתת משה היה מצדיק עליו את הדין ויאמר כי כל דרכיו משפט כל דרכי השי"ת ואפילו המיתה אין בהם נפתל ועקש. אל אמונה כלומר אחר שהמית' בעה"ז משפט אמונ' הוא כלו' נאמן הוא לשלם שכר בעול' הנשמות על צדקותיו אשר עשה בענין שפיתוב וה' ישלם לאיש את צדקתו ואת אמונתו.

וכתיב ועד בשחק נאמן סלה. ואין עול כלומר נאמן ליפרע גם כן להענישו על חטאו.

זהו שאמר ואין עול כלומר אילו יענישנו בעולם הנשמות אין עול במשפטו צדיק וישר הוא צדיק בעולם התחיה וישר לעול' הבא לאחר התחיה. ורמז לנו בכאן ארבעה עולמות העולם הזה.

ועולם הנשמות. עולם התחיה.

ועול' הבא שאחריו. וכבר ידעת כי הם רמוזים בפסוק א' הוא שפיתוב בהתהלכה תנחה אותו בשכבה תשמך עליה והקיצות היא תשיחה.

בהתהלכה תנחה אותו בעולם הזה. בשכבה תשמך עליה לעולם הנשמות.

והקיצות לתחית המתים. היא תשיחה לעול' הבא כן דרשוהו רז"ל.

גם בכאן בפסוק הצור נרמזו ד' עולמות הללו אשר נפש הצדיק מעותדת להם. ולפי פירוש זה מה נעים ונאות המנהג בפיתוב הזה שהוא קבוע לצדוק הדין לאומר על המת.

כי כן אמרו אדון כל הנביאים על יום מותו והצדיק עליו את הדין ע"כ. ובאורח חיים סי' רפ"ד כתב בעל ההגהות.

ונהגו להזכיר אחר קריאת התורה נשמות המתים וכן בסימן תרכ"א מזכירין נשמותיהם דהמתים ג"כ יש להם פירה ביום הפפורים והוא מנהג קבוע. ועל דבר הקדיש הרב רבינו בחיי סוף פ' שופטים והרב בעל זכרון תורת משה בערה עונש ובעל מגורת המאור הביאו ענין אותו מעשה של ר' עקיבא בשם מסכת פלה ואני בקשתי ולא מצאתיו.

ובספר פל בו סימן קי"ד ובריב"ש סימן קט"ו הביאו בשם מדרש אגדה. ואולם בספר המוסר פ"ז ובס' ראשית חכמה פ' גדולי בנים הביאوهו בשם התנחומא והגוסקאות לא ראי זו פראי זו.

ולכן גמרתי בלבי להביא דברי בעל מנורת המאור האמור פהינתן וזה לשונו. רבי עקיבא נפק ליה הוא אתרא אשכח' ליה הוא גברא דנהה דרי טונא רבה על פתפיה ולא הנה מצי לסגויי ביה ונהה צנוח ומתאנח א"ל מאי עבידידא"ל לא שבקנא איסורא דלא עבידנא בההוא עלמא ועכשו איכא אטורין עילנון ממנוין ולא שבקין לי דאינוח.

אמר ליה רבי עקיבא שבקת ברא אמר ליה בחייה דלא תשהיין דדחילנא ממלאכי דמחו לי בפולסי דנורא ואמרין לי אמאי לא תימי בכריע. אמר ליה אימא לי מה דקא מנחת.

אמר ליה שבקתי איתתא מעברתא. אזל רבי עקיבא ועאל בההיא מדינתא אמר להו איתתיה דפלגיא היכא אמרו לו יעקר נכרו דההוא שחיק עצמות.

אמאי אמרו ליה דההוא ליסטים הנה ואכיל אינשי ומצטער ברייתא ולא עוד אלא שבא על נער מאנרסה ביום הכפורים אזל לביתיה אשכח איתתיה מעוברתא נטר עד דילדא אזל מהליה לכי גדל אוקמיה בבי פנשתא לברוכי בקהלא.

לזמן אזל רבי עקיבא ליה הוא אתרא איתחזי ליה. אמר תניס דעתה שהנחת את דעתי.

ומצינו כתוב זה יותר באנרף במדרש רבי תנחומא פרש' תולדות נח מעשה ברבי עקיבא שהיה מהלך בבית הקברות ופגע בפחם אחד שהיה טעון עצים על פתפיו והיה מרהיט בהם פסוס גזר עליו רבי עקיבא והעמידו אמר לי' בני מה לה בעבודה קשה כזאת אם עבד אתה נאדונך נותן עליך עול אני אפדך ממנו ואוציאך לחירות ואם אתה עני אני אעשירך.

אמר ליה הניחני אדוני שאיני יכול לעמוד. אמר ליה מבני אדם אתה או מן המזיקין אתה.

אמר ליה מת אותו האיש ובכל יום ויום מוסרין אותו לחטוב עצים ונותנין אותו באש. אמר ליה מה היתה מלאכתך בחייה אמר ליה גבאי המס הייתי והייתי נושא פנים לעשירים והורג את העניים ולא עוד אלא שבעלתי נערה מאנרסה ביום הכפורים.

אמר ליה בני שמעת מאותם הממונים עליך שיש לה תקנה. אמר אל תעכבני שמה ירגזו עלי בעלי הפורעניות.

ולאותו האיש אין לו תקנה ולא שמעתי כלום מפדיון אלא שמעתי שהיו אומרים לי אלו היה לה בן שהיה עומד בצבור והיה אומר בצבור ברכו את ה' המבורך היו מתירין אותו מן הפורעניות ולאיש אין לו בן אלא שהגיס אשתו מעוברת ואין יודע אם ילדה זכר או נקבה.

ואם זכר ילדה מי ילמדנו תורה. א"ל מה שמך אמר ליה עקיבא ושם אשתך שושמירה ושם עירך אלדוקא.

באותה שעה נצטער עליו רבי עקיבא והיה הולך מעיר לעיר עד שהגיע לעירו ושאל היכן הוא וביתו. אמרו ישחקו עצמותיו בגהינם.

שאל על אשתו אמרו ימחה שמה וזכרה מן העולם. שאל על בנו אמרו הרי הוא ערל ואפילו במצות מילה לא עסקו מיד תפשו רבי עקיבא לבנו והשיבו לפניו ללמדו תורה ולא היה לומד עד שישב עליו בתענית ארבעים יום יצתה ב"ק ואמרה על זה מתענה אמר הן וקרא באלף בית עד שהוליכו לביתו ולמדו ברפת המזון וק"ש ותפלה והעמידו והתפלל ואמר ברכו את ה' המבורך (לעולם ועד) באותה שעה התירוהו מן הפורענות ובא אותו האיש בחלום ואמר לרבי עקיבא תנוס דעתה בג"ע שהצלתני מדינ' של גיהנם מיד פתח ר' עקיבא ואמר ה' שמה לעול' ה' זכרה לדור ודור.

וכך הוא פחו של הקדיש שכתב הרי"א בספר הכננות דף י"א שטוב לאומרו אפילו בשבתות י"ט ור"ח פי אין הטעם להנצל מגיהנם לבד פי הרי מועיל להעלותו מגן עדן של מטה ממדרגה למדרגה ואם פן אפילו בשבת מועיל זה.

באשר נכללים בו סודות ורזים נעלמים פאשר תראה ברבינו בחי פרשת ואתחנן. ובעל לוייה לדרך בדרך כ"ב פתב יערב נא שיחי עליה מה שהעירוני רעיוני לתרץ על חכמי ארץ ישראל שמרנגים על המנהג שיש בארצותינו לומר קדיש ביום שמת בו אב ואם שקורין בל"א יאר צייט.

מידי שנה בשנה והוא כמצחק בעיניהם בהיות שתקנו חז"ל לומר קדיש י"א חודש ולא יותר כדי שלא יהיה אביו נראה כרשע באשר משפט רשעים בגיהנם י"ב חודש. א"כ זה שמת אביו ואמו זה כמה וכמה שנים איה יחזיק אותו כרשע לומר בשבילו קדיש להוציאו מדין גיהנם הלא גנאי הוא לאביו.

ולדרכינו ניקח שהענין הוא מאחר שמעלין את הצדיק ממדור למדור כו' וכל עליה שהוא עולה נקראת פטירה מן העולם שיצא משם והוא כעין מיתה מן העולם הזה לעה"ב. ואפשר שזהו פנונת הפתוב באומרו ויהי אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' דהיינו שהיו עולין מעלות ע"ג מעלות עד אין סוף בב"ת ובקרבת' לפני ה' וימותו פעם שנית לפי שאותה הפטיר' מעול' לעולם הוא כעין מיתה מעה"ז לעה"ב וממילא מאחר שמצינו שמעלין את הצדיק ממדור למדור וכו' אותו יום נקראת פטירה.

ומזה נתפשט המנהג לומר קדיש ביום המיתה מידי שנה בשנה והוא פלא. עכ"ד.

וכן נתפשט המנהג. וכן בורה דעה סימן שע"ו כ' בעל ההגהות.

נהגו לומר על אב ואם קדיש בתרא י"ב חודש. וכן נהגו להפטיר בנביא ולומר ערבית במוצאי שבתות שהוא הזמן שחזרין הנשמות לגיהנם וכשהבן מתפלל ומקדש ברכים פודה אביו ואמו מן הגיהנם.

ונהגו לומר קדיש על האם אע"פ שהאב חי עדיין אינו בידו למחות לבנו שלא יאמר קדיש על אמו ואין ספק שכמו שתפלה מועלת גם העסק בתורה מועיל וכן הובא בזוהר קדש פרשת לך לך דף נ"ב ובמדרש רות הנעלם.

ז"ל.

ר' זמיראה נפיק לחקל אוננו חמי באינון בקיעי קרשניאו קומטרי שלהובי דסלקי. ארכין אודנוי ושמע קליו.

אמר לי' שהוא ערְבָאָה זיל בְּהַדִּי וְאַרְאָה לָךְ פְּלִימָאִין טְמִירִין מְבַנֵּי נְשָׂא. אֲזַל עִמָּיה אַחֲרֵי טִינְרָא וְחָמָא בְּקִיעֵין אַחְרָנִין שְׁלֵהוּבִין סְלָקִין לְעִילָא.

שְׁמַע קְלִין אַחְרָנִין א"ל אַרְפִּין אֲוֹדְנָה הָכָא. אַרְפִּין אֲוֹדְנָוִי שְׁמַע קְלִין דְּאֲמָרִין וְנִי וְנִי וְדַאי אַתְר חַד אִינוּן דְּנֹכְתָ' דְּגִיְהִנָּם הָכָא.

וְעֵבֶר הֵהוּא עֲרָבָא וְאִישְׁתְּאִיר הוּא. אֲדַהֲכִי גְחִין גּוֹ דְּנֹכְתָא אַחְרָא.

וְחָמָא חַד בְּר נֶשׁ דְּהִנָּה רְמִי קְלִין נְהוּוּ נְטֻלִין לִיה וְאֲעֵלִין לִיה לְעֹמְקָא דְּמִדּוּרָא דְּגִיְהִנָּ' וְאֲפֹסָאִי וְלָא חָמָא יִתִּיר. אֲדַמּוּף חָמָא בְּחֻלְמָא הֵהוּא גְבָרָא.

א"ל מֵאֵן אַתָּ. א"ל יוֹדַאי חִיָּבָא אִיהוּ וְלֹא שְׂבַק בִּישִׁין חֲטָאִין בְּעֵלְמָא דְּלָא עֵבִיד.

א"ל בְּגוֹ חֻלְמָא מַה שְׁמַף. א"ל יִדְעֵנָא דְּחִיָּבִי גִיְהִנָּם לָא דְּכָרִין שְׁמִיָּהוּא"ל שְׁמָא דְּדֹנְכְּתָא מֵאִי.

א"ל בְּגִילָא עִילָאָה וְקֶצְבָא הוּינָא. וּמַגּוֹ פְּגִימִין בִּישִׁין דְּעֵבְדְּנָא הָתָם דְּיִינָא לֵהוּא בְּר נֶשׁ תְּלָתָא זְמָנִין בִּימָמָא וְתִלְתָא זְמָנִין בְּלִילָא.

עֵבֶר מִתְמָן וְאֲזַל לִיה לְגִילָא עִילָאָה. שְׁמַע קוֹל יְנוּקָא דְּהוּ' אָמַר אִם תְּבַקְשֶׁנָּה כְּכֹסֶף וְכַמְטוּמִיָּם תְּחַפְּשֶׁנָּה אֲזַ תְּבִין יִרְאֵת ה'.

אֲזַל לְבִי מְדַרְשָׁא אַחְרָא שְׁמַע קַל מִיְנוּקָא אַחְרָא דְּהוּא אָמַר בְּקִישׁוּ צְדָק בְּקִישׁוּ עֲנוּה אוּלִי תִסְתְּרוּ. אֲזַל וְחַפֵּשׁ אַבְתְּרִיָּה דְּהֵהוּא גְבָרָא רְשָׁע וְלַחַד יְנוּקָא שְׁאֵיל לִיה.

אָמַר תִּימִי כֹף וְכֹף לֵהוּא גְבָרָא דְּלָא שְׂבַק בִּישִׁין וְחֲטָאִין בְּעֵלְמָא דְּלָא עֵבִיד, כֹּף וְכֹף תְּהֵא לֵהוּא גְבָרָא רְשָׁע וְלֵהוּא מְנִיקְתָא דִּינִיקְתָא לִי'. אָמַר בְּרָא שְׂבַק בְּעֵלְמָא.

אָמַר הֵן בְּרָא שְׂבַק וְהוּא רְשָׁע כְּאֲבוּהָ וְאִיהוּ יְנוּקָא בְּבִי מְטַבְּחָא. חַפֵּשׁ אַבְתְּרִיָּה וְנִטְוִיל לִיה וְלַעֲזִי לִיה בְּאוּרִיָּתָא עַד דְּאוּלִּיָּף לִיה מְקַרָא וְצִלוּתָא וּק"ש.

לְבַתֵּר אוּלִּיָּף לִיה מְשֻׁנָּה וְתַלְמוּד וְהִלְכוּת וְאֲגָדוֹת עַד דְּאֲתַחְכֵּם יִתִּיר. וְהִיָּינוּ ר' נְחוּם הַפְּקוּלִי.

אֲמַאי קָרִי לִיה פְּקוּלִי. כְּמוֹ דְּאָמַר פְּקוּ פְּלִילִיָּה דְּאֲפִיק אַבְנָה מִן דִּינָא דְּהֵהוּא עֵלְמָ' וְכֹמָה חַפִּימִי דְּרָא דְּנִפְקוּ מִיָּנִיָּה וְאֲקָרוּן פְּקוּלִי.

הֵהוּא גְבָרָא אָתִי לִיה בְּחִילְמִיָּה. א"ל ר' כְּמָה דְּנַחְמַת לִי כֵּן יִנְחַם הַשֵּׁם אוֹתָךְ.

דְּהָא מִן יוֹמָא דְּיַדַּע בְּנֵי פְּסוּק חַד אֲפִיקוּ לִי מִן דִּינִי. כִּינּוּן דְּקָרוּ ק"ש סְלָקִי דִּינִי בֵּין בִּימָמָא בֵּין בְּלִילָא.

זִימְנָא חַד כִּינּוּן דְּקָרִי בְּבִי רַב אַעֲבֵרוּ דִּינָאִי מְכַל וְכַל. וְכַד אִיתְחַכֵּם וְקָרוּ לִיה רַבִּי שְׁמוֹ כְּוָרְסִי בֵּין צְדִיקִיָּא בְּגִיְנָתָא דְּעֵדוּן.

וְכַל יוֹמָא וְיוֹמָא דְּאִיתְחַדְשׁ אוּרִיָּתָא בְּשִׁמְיָה מְעֵטְרוּ לִי בְּעִיטְרָא עִילָא' דְּצְדִיקִיָּא. וּבְגִינָה ר' זְכִינָא בְּכַל הָאִי יְקָר.

זְכָאָה אִיהוּ מֵאֵן דְּשְׂבַק בְּרָא דְּלַעֲזִי בְּתוֹרָה בְּהֵהוּא עֵלְמָא. א"ר חִיָּיא בְּר אַבָּא בְּהֵאִי גִוְנָא אִירַע לִיה לר' עֲקִיבָא: הַפְּרָק הַשְּׁמֻנָּה וְעֶשְׂרִים מְעַנֵּין הַצְּדָקָה תַּעֲנִית וְהַדְּלָקַת הַגֵּר.

בצדקה שנאמר וצדקה תציל ממנת ר"ל ממנות העולם הבא. וכן כתב בעל הלבושים א"ח סימן רפ"ה ומה שנהגו לפסוק צדקה בעד המתים שכתב מתו מזמן רב כשמזכירין נשמות אעפ"י שאפשר שכתב קבלו דינם מצאו להם סמך מן המדרש שדרשו בפסוק דעגלה ערופה כפר לעמך ישראל אלו החיים.

אשר פדית וגו' אלו המתים מגיד שהמתים צריכין כפרה. וסיים המדרש שמצינו למדים ששופך דמים חוטא עד יוצאי מצרים.

וה"פ שההורג הזה מגלגל בעונו חטא ועון למפרע אפילו על אותם שמתו מאותו היום שהרג עד שיצאו ישראל ממצרים. דה"פ מה דדרוש בתר הכי אשר פדית ה' פלומר על כן פדיתנו שלא יהי בינינו שופכי דמים.

וכדאמרין דכל ישראל נעשו ערבים זה לזה ועל מנת כן נפדו שלא יהא בם ובזרעם שופכי דמים וזה עבר על כן נעשו גם המתים ערבים עליו וצריכים כפרה. ומכאן יצא המנהג שנודרין צדקה בעד המתים לכפר בעדם.

עכ"ד.

כך הוא האמת. אבל במה שכתב ומצאו סמך לזה מהמדרש לא דק כי הגם שהובא בפסיקתא והילקוט שורשו הוא במסכת הוריות ובקרייתות דף כ"ו.

וכת' הרב רבינו בחיי בפרשת שופטים ולמדנו מזה שהקדשות שנוהגין החיים להקדישם בעד המתים שיש בהם תועלת למתים. וכל שכן אם הבן מקדיש בעד אביו שהוא זכות לאביו בהיות אוכל הבן פירותיו.

וכן כתוב בתשב"ץ סימן שמ"ג בשם ספרי דכתב על זה מכאן הביא רבינו שפיריה ראיה שמצוה להניח צדקה עבור מתים. וכן כתב המדרש בפ"ב ובעל ספר החסידים סימן ק"ע כתב ז"ל.

מעשה בחסיד אחד שהיה נודר בשביל נשמות קרוביו ואחר כך הי' נודר הכל בסתם בשביל כל הנשמות. אמרו לו למה אתה עושה כן.

אמר להן מפני שיש מהן שאני נהנ' בזכותו ולא אהיה כפוי טובה פי בשבילי ה' ייטיב לי. ואם תאמר הרי חטאת שמתו בעלי' ממה מפני כי קרבו חטאת להגן מן היסורים וכבר מת.

ועוד מיתה מכפרת אבל צדקה שנוהגין דומה לעגלה ערופה שאמרו ראוייה כפרה זו לכפר על יוצאי מצרים למפרע. ועוד אם יאמר אדם מה מועיל לאחר מיתה אם הבן רשע וכי האב יוכל לפדותו בצדקה והא כתי' אח לא פדה יפדה איש.

אלא לפי שמצינו שאם נדר להביא עולה הבן מביאה לאחר מיתתו. ולפי שכל מה שמצינו בעולה מצינו בצדקה זו באה בנדר וזו באה בנדר ונדבה אף על פי שאינו ראוי לגמרי פי הבן אינו יכול להביא עולה שלא הקדיש האב.

ובסי' תתשע"ז כתב כפר לעמך ישראל אשר פדית ה'. אמרו ראוייה כפרה זו שתכפר אף על יוצאי מצרים פלומר על כל המתים משיצאו ממצרים.

ואיך יכול המעשה לכפר על מי שלא עשאה בחייו והלא חטאת שמתו בעליה למיתה
אזלא שאין פפרה לאחר מיתה כי בחבל מות האדם נתפפרו לו עונותיו. אלא פה אמר
הקדוש ברוך הוא ברא מזפה אבא פגון שהאב חוטא ונותן את בנו ללמוד תורה ומעשים
טובים הואיל ועל ידי האב זכה הבן ברא מזפה אבא.

ואם האב' צווי לבנים לעשות דברים לאחר מותן הרי פשיעשו הבנים פאילו יעשו
האבות. ומכאן תקנו שנודרין צדקה שייטב לאותן שפבר מתו ומצינו שהמתים מתפללין
על הבנים שגאמר ותעל שכבת הטל פלפול שכיבת שוכבי קבר.

וכן מועיל למתים שחיים מתפללים עליהם. או צדקה שנותנין עליהם וצדקה תציל ממנות
שבזה העולם וממות שלעתיד.

שהרי שמואל ביקש על לוי במסכת ברכות. וכל שפן אם נותנים צדקה בשבילו.

כי מה לי תפלה מה לי צדקה ונדוקא בעולם הזה יכול להטיב לנפש המת. ואו שתק בעולם
הזה ולא ביקש גם לא יבקש לעתיד ואם ביקש לעוה"ז מטיבין למת.

ורבי מאיר אמר פשאמות אעלה עשן מקברו דאחר. ורבי יוחנן אמר אקחנו מגיהנם ולמה
לא יכלו לעשות פן בחייהם כי רבו פשעיו של אחר אם לא שר' מאיר בכת עשה וכן רבי
יוחנן לאחר מותם שהשוער נדחה מפניה לא היו יכולין לעשות בחייהם בבקשה.

המתים מתנופחין בבית דין של מעלה והצדיקים עושים ביניהם שלום. ופעמים שלא
יחול עד שמקבל עליו להעשו' שום דבר צער לזרעו.

והרוקח בהלכות יום הכפורי' סי' רי"ז פתב ז"ל. ואם תאמר ומה מועיל למת שהחי נותן
צדקה בעבורו אלא השם בוחן לבות החיים והמתים אם אותו המת בחיים הנה נותן צדקה
או הנה עני אף לבו בטוב והנה נותן אם הנה לו אז תועיל לו קצת פי החי יכול לבקש
להקל דין המת פדוד על אבשלום וכו"י על אחר שאמר לכשאמות אפסוק עשן מקברו.

אבל אם נותן בעבור רשע אין מועיל. ונותנים לכבוד המתים שהצדיקים מליצים על
צאצאיהם וכו' וכן הביא הב"י בטור א"ח סימן תרכ"א.

ועיין עוד בב"י בהלכות שבת סי' רפ"ד. ואף שיש חולקין על זה פבר נתפשט המנהג
לנדור וליתן צדקה בעד המתים ומנהגן של ישראל תורה: בתענית יום ענות אדם נפשו
במיתת האבות הוא דבר ידוע בין כל הפוסקים.

ויש שמך מן התורה כמו שכתבתי במאמר הראשון פרק שמיני מענין התענית שעשה
דוד על שאול ועל יהונתן בנו ועל עם ה' אשר נפלו בחרב גם התענה יום הריגת אבג
על ידי יואב שר הצבא.

וכל זה מעיד דתענית מילתא היא ומועלת לנשמות המתים. וכן פתוב בספר חסידים סימן
רל"א מה שמתעניין ביום שמת אביהן שהרי דוד התענה על שאול כי קראו אבי וצם על
יהונתן ועל אבג כי יש לצום על מיתת אדם חשוב.

ובכסי' תשי"ב כתוב שא' שמת אביו באדר ראשון בשנה פשוטה היה מתענה בשבת ואדר מספק. ואמנם מענין הנרות אשר מנהגנו להדליק בעד המתים ראיתי באורח חיים סי' תר"י שכתב עליו בעל ההגהות ונוהגים שכל איש גדול או קטן עושין לו נר.

גם נר נשמה לאביו ולאמו שמתו. והטעם מפני שהנשמה קרויה נר כמו שנאמר נר ה' נשמת אדם.

וכתיב באורים כבדו ה'. ונרא' שממנו ראו וכן עשו הישמעאלים והפרסים באשר הם גם כן מדליקים נרות בעד המתים.

כאשר ידענו. וכן כתוב בכתבי שבת יקר וגדולת האר"י שהישמעאלים נוהגי' קדושה גדולה בקברו' התנאים הקדושי' ובבתי פנסיות והן דולקי' נרות על קברות הצדיקי' ונודרים שמו לבתי פנסיות.

ויש מן המקובלים שאומרים שבנרו' שמדליקין בבי' הפנסת מוסיפים הארה בנרות של מעלה דבוצינין מתדלקן ונהורין נהרין: הפרק התשעה ועשרים מענין הבכי וההספר הראוי לכו לתנות על מיחת האבות.

אלו הן הארבעה תחומים אשר גבלו ראשונים בענין הצער והאבלות המחווייב לכו יקיר על אביו ועל אמו אשר עליהן אין להוסיף ומהם אין לגרוע. ג' לבכי שבעה להספד ושלישים לגיהוץ ותספורת פדאיתא במועד קטן.

ועוד לו משך זמן י"ב חדש אשר בהם האבל אסור לנהוג הרבה דברי' אשר כתבו הפוסקים עד מלא' לו שנה תמימה ניספדו עליו כמנהגינו היום לתנות על הנפטרים. וראוי לחקור מה ענין העדנין הללו כי בודאי לא נפלו במקרה דברי חכמים פדרכונות וכמסמרו' נטועים ולכן שמתו אל לבי לדעת ולתור בחכמה ומצאתי להרב בעל העקדה בפרשת שמיני שבחסרון האיש השלם יחסרון הנשארים שלשה דברים גדולים אשר יושלמו להם במציאות.

הא' שבחכמתו מורה להם חכמת התורה ומושפליה. השני מה שהיו מקבלים ממנו דעה והשכל בתקון מדותיהם ויושר מעשיהם.

השלישי מה שמיישרם ברוח עצה וגבורה בעסקים הזמניים. והנה היו שלשה לבכי על ההפסד הראשון כי התורה היא מוגבלת במספר הזה באומרם ברי' דיהבא אוריין תליתאי לעם תליתאי על ידי תליתאי בירח תליתאי ליום תליתאי.

ועל הענין השני היה תשלום השבעה שבו נתקיים העולם כמו שנאמר אמרתי עולם חסד יבנה. ואמרו על שלשה דברים העולם קיים על הדין ועל האמת ועל השלום ואלו פלם בחלק המעשי.

ומספר השבעה הוא זכרון ימות העולם. ואמנם היו שלשים לגיהוץ ולתספורת להרגיש החסרון השלישי שהוא בענינים הזמניים אשר אליהם יתנועעו האנשים ממקום למקום כמו שהלכנה בענצם נריזותה מתנועעת לעבור בשלשים יום אצל כל המזלות ומידי נוסעה היא הולכת ונתמלאת אורה עד חצי זמנה ואח"כ הולכת עד שובה ערומה וחסרה פיום הולדה.

וּכְמוֹ שֶׁאָמַר אִיּוֹב עַל עֲנָנוּ זֶה עָרוֹם יֵצְאֵתִי מִבֶּטֶן אִמִּי וְעָרוֹם אָשׁוּב שָׁמָּה. וְלִזֶּה בְּכֹמוֹ אֵלּוּ הָעֲנָנִים הַזְּמַנִּים מִיְּחֻד הַמַּסְפָּר הַזֶּה וְכֹמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּמַסְכַּת שְׁמֹחוֹת שְׁלֹשִׁים לְאַבְל לְגִיהוּץ וּלְתַסְפֹּרֶת לְהַלְנֹאתוֹ לִיָּפֶת תְּנָאֵר לְאַירוֹסִין לְנִישְׁוֹאִין לְאַלְמָנָה לִיְבָמָ' לְמַדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ וְלִנְזִירוֹת.

עכ"ד הרב. ולא נהירו לי פי חכמינו ז"ל לא נתנו דבריהם לשיעורין ולא גזרו ג' לבכי ושבעה להספד וכו' לפטירת החכמים אלא לכלל המון ישראל.

וראיתי מי שפירש שההיזק המגיע לנפטר הוא על שלשה דברים. הא' על הספד תמונתו והרפאתו הב' על הספד צורתו האנושית.

והג' על שכל זמן שהיה חי היה יכול להשיג יותר ולא לאחר מיתתו. וכנגד הא' גזרו שלשת לבכי כי כל גוף יש לו ג' מרחקים ארוך רחב ועמק.

ועל הב' אמרו שבעה להספד לפי שבצורה האנושית נכללין הד' יסודות ונפש הצומחת המרגשת והמשפלת שהם שבעה דברים. וכנגד הג' אמרו שלשים לגיהוץ ולתספורת כי לפעמים יגרע האדם להשיג ולהשפיל יותר לאהבת השורה והמלכות הנקנית בל' מעלות והוא דחוק.

על פן אמרתי תם וישר הוא ללכת אל הר המור גבע' הלבונה מהזוהר. וכן מצאתי בפירשת ויקהל עמוד שמ"ט על ענין יונה בבטן הדג ז"ל שלשה ימים ושלשה לילות אילן תלתימים דבר נש בקברא ואתבקעו מעווי לבתר תלתא יומין ההוא טנופא איתהפך על אנפוי ואומר לו טול מה דיהבת בי הה"ד וזריתי פרוש על פניכם וגו' וכן בילקוט איוב תקמ"ט ע"ש.

וגרסינו במסכת שבת בפרק שואל אדם עד אשר לא ירתק חבל הכסף זה חוט השדרה ותרוע גולת הנהב זה אמה ותשבר כד על המבוע זה הפרס ונרוץ הגלגל אל הבור זה פרוש. וכן הוא אומר וזריתי פרוש על פניכם פרוש חגיכם.

אמר רב הונא ואמרי לה אמר רב חנא אלו בני אדם שמניחין ד"ת ועושים כל ימיהם כחגים א"ר לוי א"ר פפא א"ר יהושע לאחר ג' ימים פרסו נבקעת ונופלת על פניו ואומר טול מה שנתת בי ע"כ.

וכן תמצא בראשית רבה פרשה ק' ז"ל תני בר קפרא כל תוקפו של אבל אינו אלא בשלישי עד תלתא יומין נפשה חייבה על קברה סבורה היא שהיא חוזרת פיון דהיא חמי דאשתני זיוהון דאפוי אזלא לה ושברה ליה.

הה"ד אף בשרו עליו יכאב. לעתיד לבא הפה והפרס מדיינין זה עם זה והפה אומר לפרס כל מה שגזלתי וחסמתי בה נתתי.

ולאחר שלשה ימים היא נבקעת והיא אומרת לו הא לה כל מה שגזלתי וחסמתי שנאמר ותשבר כד על המבוע. הרי לה שבג' הימים הראשונים נפשו עליו תאבל בצער מופלג והימים ימי צער ויגון ומיום השלישי והלאה בראותה שנוי פרצוף הפני' היא מתניאשת מהגוף.

ולכן ראוי שיתמיד בקרובים הבכי דרך שלשת ימים. ומה שאמר אֶזְלָא לָהּ לֹא לְגַמְרֵי דְהֵלֵא אֵיתָא בְּפִרְקֵי הַשְׁוֹאֵל כָּל י"ב חֲדָשׁ נִשְׁמָה עוֹלָה וְיִוְרְדַת אֶלְא שְׁבַג' יָמִים הָרֵאשׁוֹנִים עֲדִין הוּא מְשִׁתַּקְקַת בְּחֻשְׁקֵי עֲצוּם לְגוּף וְלִכְּוֹן אֵינָה נִפְרְדַת מִמֶּנּוּ אֶלְא עוֹלָה וְיִוְרְדַת וּמִתְעַפְּבַת אֶצְלוּ וּבִאֲהָבָתוֹ תִּשְׁגָּה תְּמִיד אֲבָל מִשֵּׁם וְאֵילָף שְׁנֵשׁתַּנָּה הַפְּרָצוּף מִתִּיבְאִישׁת מְהֵאֲבָדָה.

ולכן עולה ויורדת ותכף לירידה עליה בלי עכוב ולהורות הצער העצום הזה שיש לנפש הג' ימים הראשונים מפרידתה מהגוף האבל אינו יוצא בהם לא לבית האבל ולא לבית הקברות. ואסור לעשות בהם מלאכה אפילו עני המתפרנס מן הצדקה כדאיתא ביורה דעה סימן ש"פ.

וכן בתנחומא פרשת מקץ שנו רבותינו אבל כל שבועת ימי אבלו אסור בעשיית מלאכה. ואם היה עני מדוקדק יעשה מלאכה לאחר שלשה ימים לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו ולמה אחר שלשה ימים אמר רב פהנא אחר שלשה ימים הבשר נסרח ופניו משתנות ונפשו מתאבלת עליו שנא' אף בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל כי אז מתחלת להתיאש ממנו ולהיות הצער לא כביר גם יתכן לומר שלא נתן הטבע באנשים לבכות יותר מזה השיעור מהשלשה ימים פי תלאה לכלכל זמן יותר ארוך הבכי.

ולכן יפה אמרו שלשה ימים לבכי ומה שגזרו חז"ל שבועה להספד ידוע הוא שהגם שז' ימי אבלות הם מדרבנן יש להם סמך מהתורה וכן תמצא בב"ר על פסוק ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד ויעש לאביו אבל שבועת ימים ז"ל.

רבי אבא מיייתי לה מהכא ויעש לאביו אבל ז' ימים לימדת דבר קודם מתן תורה. וריש לקיש בשם בר קפרא מיייתי לה מהכא ומפתח אהל מועד לא תצאו ז' ימים וגו' מה אתם נמשחתם בשמן המשחה ז' ימים אף אתם שפרו לאחיכם ז' ימים.

ר' הושעיא מיייתי לה מהכא ופתח אהל מועד תשבו יומם וליילה וגו' מה הקב"ה שפר לעולמו ז' ימים אף אתם שפרו לאחיכם ז' ימים. דאמר רבי יהושע בן לוי ז' ימים נתאבל הקב"ה על עולמו.

רבי יוחנן מיייתי לה מהכא אל נא תהי כמות אלא תסגר מה ימי הסגר ז אף ימי אבל ז. חז ברבי אמר הדין דר' יוחנן קומי ריש לקיש ולא קבלה.

ולמה לא קבלה אמר תמן הוא עבד לה הסגר והכא הוא עבד לה החלט. אתא ר' אבהו בשם ר' יוחנן ואמר אל נא תהי כמות מה ימי המת ז אף ימי החלט ז.

ר' ירמיה ור' חייא בר אבא בשם ר"ל והפכתי חגיכם לאבל מה ימי החג ז אף ימי האבל ז. והמספר הזה של שבועה ימי אבלות וההספד נראה שמקפידין עליו מן השמים ממה שזכרו חז"ל במציעא פ' השוכר את הפועלים דאביי נרבנן ספדוהו לרבה בר נחמני תלתא יומי ותלתא לילנותא בעו למפרש נפל פתקא מן שמיא כל הפורש יהא בנדוי ספדוהו שבועה יומי נפל פתקא מן שמיא לכו לבתיכם לשלום.

ובטעם המספר הזה אין לנו אלא מה שענינו רואות בס' הזוהר פי ממנו תוצאות בינה שלמה. הלא בפרשת ויחי עמוד תס"ו כתוב ז"ל.

א"ר יהודה כל שבועה יומין נשמתא אַזלא מביתייה לקבריה ומקבריה לביתייה ומתאבלת עלוי דגופא דכתיב אף בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל אַזלא ויתבא בביתא חמי כלהו עציבין ומתאבלין.

תאנא בתר שבועה יומין גופא הוי במה דהוי ונשמתיה עאלת לדנפתה עאלת במערתא דכפלתא חמאת מה דחמאת ועאלת לאתרא דעאלת עד דמטאת לג"ע וערעת לפרובים ונשנא דחרבא די בגן עדן די לתמא אי זפאה היא דלעול עאלת וכו'.

ויהיו דבריו אלה קרובים למה שכתב עוד בעמוד תע"ו, ואין צורך להאריך. ואמנם לענין שלשים לגיהוץ ולתספורת פתוב בספר הזוהר פרישת ויקהל עמוד שמ"ט ו"ל.

לבתר דא מתלתא יומין כל אינון תלתין יומין איתדנו נפשא וגופא פחדא. ובגיני כף אישיתכח נשמתא לתמא בארעא דלא סלקת לאתרה פאתמא דיתבת לבר כל יומי מסאבותה.

לבתר נשמתא סלקא וגופא איתבלי בארעא עד ההוא זמנא דיתער הקב"ה למיתניא. וכאשר קריתי ונשיתי ושלשתי המדרשי האלו ואשתומם פשעה חדא פי אמרתי הנה הרשב"י הוא הפכפך גוזר ואינו מקיים דהלא למעלה כתב שנפשו של אדם מתאבלת עליו כל שבועה יומין ולבתר שבועה יומין נשמתא עאלת לדוכתא.

וכאן פתב דלבתר תלתין יומין נשמתא סלקא ולא קנדם. ויש לי עוד מקום עיון במדרשים הללו כי הנה דבר ידוע הוא ומנספם מרז"ל שכל י"ב חדשים הנשמה עולה ויורדת ואם כף הוא כלם שנים לרעה ומה ההפך שיש בין זה לזה.

ועתה הט אַזנייה לי קורא ידיד ויערב עליה שיחי. אמת ונציב וקיים הוא מה שקיימו חכמי האמת והצדק שהנשמות הטהורות חושקות ושוקקות לגוף כמשפט כל חושק להיות בחברת חשוקתה וזה בהיותו נבא בתכלית השלמות על צלם וציור כל העולם כלו כאשר כתב נ ולכן בעת הפנות ופרידתן ממנו מקבלות צער גדול ועצום.

ויכדבר הזה אשר יש לו שחר פתב ג"כ אפלטון בספרו פיידרו. ועתה כמו שאנחנו רואים שבמיתת הבנים היקרים האבות רעדה אחזתם שם בבית הקברות ולא יוכלון שאת להניח הבנים ולהחזיר פניהם מהם ובהתמדת האנחה ודאבה הולכים אצל קברם אף בשבועה מי אבלם ותשוקתם להיות שם עמהם בחברתם.

ואח"כ מתמעטת האהבה והחשק העצום מעט מעט עם הזמן עד שיבאו ימי הרעה בתשלום שנתם כי אז מתנחמים מאבלם והמתים נשפחים מן הלב. כף יקרה לנשמה האלהית אשר בהיותה כל זמן היותה על האדמה בחברת הגוף לא יכלה להתאפק מלראות פני חשוקתה.

ולכן השלשה ימים הראשונים היא אצל הגוף ואינה מתפרדת ממנו והזמן הזה הוא כל תוקף ותגבורת הצער בהיות שעדין שומר תמונתו ותוארו ותפארתו אולם לאחר שלשה ימים לקבורתו שהפנים אשר היו לו לכבוד ולתפארת קבצו פארוו ונעדרו מפארם אז נתפרדה החבילה והנשמה שבאהבתו תשגה תמיד בלי פרידתה ממקום קבורתו מיום

השלישי והלאה כל יומי אבלותא הולכת מביתיה לקבריה ומקבריה לביתיה ומתאבלת בקברת האבלים ומצטערת עמיהם.

אמנם אחר שעברו שלשה לבכי ושבעה להספד אז מתקררת מעט שלהבת אהבתה ועוזבת לזמן מה החברותא ומתחלת להתאוות תאנה לראות פני השכינה ולעלות לאינה מקום אשר משם תוכל ליקנס בגן עדן ותכף ומיד חוזרת לגוף באהבתה אותו וזה במשך התלתין יומין.

ואחר הזמן הזה עד י"ב חדש עולה ויורדת פעמים שלש וארבעה מספר יהיו ונער יכתבם עד שבעופרה עליה שנה תמימה עוזבת אלוף ועוריה ומכל וכל משתפחת ממנו. פוק דק ומשכח במדרש שהתלתא יומין אמר הרשב"י אילן תלתא יומין דבר נש בקברא ר"ל שהנשמה אינה מתפרדת מהקבורה ובענין השבעה יומין אמר אגלא מביתיה לקבריה ומקבריה לביתיה וכו' ובתר השבעה יומין נשמתא עצלת לדוכתא לדוכתא קאמר ולא לגו עדן.

אולם לאחר תלתין יומין אז אמר נשמתא סלקא. ר"ל לאתרה לגו עדן ומשם לפעמים עולה ויורדת אבל בלי החשק הנמרץ אשר היה לה מקדם.

ובזה יתרו הספקות שהנחנו וזהו טעם העדנין האלו וכל זמן שהנפש הולך ומתרחק מהארץ הקרובים עושים לה רושם בבכי הספד ותספורת. וצריך שתדע שבענין החשק הזה שיש לנשמות אל הגוף ופקודותם לגופם כלם שנים כצדיק וכרשע מקרה א' להם וכן פתיב אף בשורו עליו ככאב ונפשו עליו תאכל וההפרש ביניהם שבעוד שהנשמות הם אצל הגופים נדונים עמו כפי רשעם וחסאם ועל הרשעים נאמר דאתבקעו מעוי וזהו טנופא איתהפך על אנפוי ואומר לו טול מה דיהבת בי ושאתדנין מעינוי ידוי ורגלוי עד תלתין יומין דהא בצדיקים פתיב בשלום יחדו ר"ל הגוף והנפש אשכבה ואישן.

ובמקום אחר ינוחו על משכבותם. ותדע שפך הוא האמת ושהנשמות כלם עולות ויורדות לגופם תוך י"ב חדש דהא נשמת שמואל הנביא תוך י"ב הנה כאשר הבעלת אוה העלהו כאשר הוכחנו ומי כמוהו צדיק.

סוף דבר ידוע הוא המנהג לתנות את הנפטרי ולספוד עליהם לאחר תקופת השנה וטעה המנהג קבוע במסכת שבת פרק שואל דתניא כל י"ב חדש גופו קיים ונשמתו עולה ויורדת לאחר הי"ב חדש הגוף בטל ונשמתו עולה ושוב אינה יורדת.

ומה שיש להקשות בזה המדרש הוא דמה הוא זה הקיום והבטול כי אם הוא בטול הרפכת הגוף הנה ליה למימר פלה כמו שאמרו ז"ל גופן פלה ונשמתן נשרפת ועוד שאיך החליטו קצב זמן י"ב חדש לכל אם הנסיון יוכיח שהפסד הגופים תלוי במזג הרפכתם ומקום קבורתם אם הוא לח או יבש סלע עפר או חול כי יש עפר אוכלת בו חדשים ויש לי"ב חדשים ופחות ויותר ואם כן איך גזרו על כלם זמן י"ב חדש.

שנית אם העליה והירידה הזאת היא רצונית או טבעית מה ענין העליה וירידה הזאת אם היא העתקה מצבי' ומה טעם יש בה. ואומר שהגם שנראה מדברי הרמב"ן בשער הגמיל דלאו בצדיקים איירי אלא בראויים לעונש ושהעתקה הזאת היא מדרגית.

ושעלייתה היא דבקותה בעליונים וירידתה היא להשגת סגולת התחוננים לא נוכל להכחיש שדעת הרשב"י לא נוחה הימנו באומרו בכמה מקומות שההערתקה היא מצבייית ומקומית.

ואם בצדיקים לא איירי אלא בראוי' לעונש היכי מייתי מינה לשמואל אבל האמת הוא שכל הנשמות חושקות לגופם ולכן מתעבבי' אצלם בחשק נמרץ עד שמעט מעט משתפחות מהם.

ונה יקרה להם לאחר י"ב חדשים כי האהבה המופלגת עד פה תבא ולא תוסיף. וכן היודע לבבות גבול נתן לחתן שישמח עם אשתו אשר אהב שנה תמימה וכמו שכתוב נקי יהיה לביתו שנה אחת כי עד שנה היא תוקף האהבה.

ולכן במוכר פתי ערי חומה גזר ימים תהיה גאולתו ואם לא גאלה עד שנתו לא יגאלנה עוד שפבר פסקה חבתו ממנה. וכן זמן הכרות האבידה הוא עד י"ב חדש שאחר כך פבר נתייאשו הבעלים ממנה.

ונהו הוא טעם מה שאמרו רבותינו ז"ל במסכת ברכות פרק הרואה. הרואה את חברו אחר י"ב חדש אומר מחיה המתים כי נדאי נשתפח מלבו אחר י"ב חדש.

וכמו שאין המת משתפח מן הלב עד י"ב חדש גם זה נשפח כמת מלב. ולכן ראוי לומר עליו ברוך מחיה המתים.

ועם זה יוכן פונת חז"ל באומרם כל י"בחדש הגוף קיים והנשמה עולה ויורדת כי לא אמרו זה על הגוף ממש כי הפסד הגוף תלוי במזגו ובמקום עפר קבורתו כאשר אמרתי אבל הפונה שפח תשוקת הנפש לגוף קיים כל זמן משך הי"ב חדשים ואחר י"ב חדשים פח זאת התשוקה לגוף בטל ואז עולה מפל וכל ואינה יורדת.

וכן כתב הרב רבינו בחיי בפירשת שופטים. ודע כי מה שאומר גופו קיים ובטל אין הדבר תלוי בקיום הגוף או בבטולו כי אף אם נרקב תוף שלשה ימים והוא בטל עדין נשמתו עולה ויורדת.

וכן אם נחנט בדברים המקיימים אותו פמה שנים נשמתו לאחר י"ב חדש מיד עולה ושוב אינה יורדת. אם פן באור גופו קיים ובטל אצל הנשמה שהורגלה בו ועשאתו פלי ע"כ.

ולכן להורות הצער שיש לקרובים בהפרדה מביניהם מפל וכל יום העלותה בהחלט לשמי מרומה ופטריתה מהם עושים ההספד לתנות על קרוביהם כמתניאשים מהם. ואיפשר שכנגד הד' תחומים הללו והד' צדנים נאמר שד' ימים בשנה היו הולכות בנות ישראל לתנות את בת יפתח והיו להן לזכרון לפני ה' אלהינו.

וממה שצריך שתדע עוד בענין ההספד הוא שהגם שפכי מה שאמרו רז"ל בסנהדרין פרק נגמר הדין ההספד הוא יקרא דשכבי אין ראוי לשבח למת בדברים שאין לו. וכן הרשב"י בפירשת ויחי עמוד תצ"ב כתב תנינן דמאן דמשבח לאותרא אצטריף לשבחא ליה פפי יקריה וכפום יקריה הכי אצטריף דלהוי שבחיה ותנינן מאן דמשבח לאתרא בשבחא דלית ביה הוא גלי גנותי' ואיהו סבב לגנאה ליה.

ועל דא מאן דעבוד הספדא על בר נש אצטריף כפום יקריה ולא יתיר דמגו שבחיה אתי לדי גנותיה וכו'. וכתב רבינו בחיי בפרשת ויחי ט' מינין של הספד הם.

מספד נהי זעקה הייליל נידה מרוח קיני' הגה ונהי. מספד שונאמר וספדו עליו הוי אחי.

נהי שונאמר כי קול נהי נשמע מציון. זעקה והייליל שונאמר זעקה והייליל בן אדם.

נידה שונאמר נודו לו כל סביביו. מרוח שונאמר פה אמר ה' אל תבא בית מרוח.

קינים והגה נהי שונאמר וכתוב עליה קינים והגה ונהי. וכשהזכיר פאן מספד גדול וכבד מאד יכלול כל ט' מינים של הספד הללו.

ולמדך הכתוב ט' פתות שעלו עם יוסף הספידו עליו ט' מיני הספד. והנה ההספד זכרון חסדי המת ויחוסו פגון שאול ויהונתן הנצחיים והנעמיים בחייהם ובמותם לא נפרדו.

ולפי פאב ההספד שונאמר צר לי עליך אחי יהונתן. ולפי המאורע שאירע לו שונאמר ויקונן המלך אל אבנר ויאמר הכמות נבל ימות אבנר: הפרק השלישי חתימת המאמר עתה אתה ברוך ה' אחרי אשר הצעת לי לפניך כל מה שאמרו חכמי האמת והתבוננתי שמש ירח עמד זבולה עיני למרום נשאתי ואשא משלי ואומר.

ידוע הוא למי שיודע בחכמת התכונה שהלבנה מקבלת אורה מזהרי החמה ובהיות שהלבנה בגלגל התחתון והחמה בגלגל רביעי מלמטה לארץ כל עוד שהלבנה מתקרבת אל החמה מתמעטת אורה מצדה התחתון כי אורה מפה עליה מלמעלה וכשתגיע לחנות נכחה מתחתייה אז מזהרת חצייה כלפי מעלה וחצייה השני קודרת פלה כלפי הארץ.

וכל עוד שהלבנה לצד מזרח מעט מתרחקת מפניה כפי רחוקה ממנה עד חצי החודש נוסף לנו הלבנה אורה ונפחת מפלי מעלה ואז היא במילואה. ותדע עוד שהתוכנים הסכימו שיום נכחיותה יום אחד קודם הקבוץ האמתי ויום אחד מאחריו מתכסית הלבנה בר"ח ואינה נראית בשום צד מאירה.

גם גזרו עליה שלא תתבסם אורה עד שיעברו עליה שבועה ימים מיום הולדה ואז כפי הדיו מברכין עליה. גם אמרו שהלבנה מסבבת גלגלה בכ"ט ימים י"ב שעות תשצ"ג חלקים שהוא קרוב לל' ימים.

ועם ההקדמות האלו אומר שהנשמה נמשלת ללבנה והשמש הוא השי"ת פמה דאתמר שמש ומגן ה' אלהים. וכמו שהלבנה כל עוד שמתקרבת לשמש מתחזקת אורה מלמעלה כך הנשמה האלהית כל עוד שמתקרבת אל השי"ת ועוזבת התענוגים והענינים הארציים מתמלאת אורה ומשגת אונשרה כי אורח חיים למעלה למשפיל.

אולם כאשר מתרקת מהשי"ת ומחזקת במדת הגוף ועושה עבודת ה' טפל אז היא קודרת מהצד העליון ומאירה לבד מהצד התחתון לדברים הגופניים והארציים וזו היא סבת עכירותה לדברים העליונים הגורמים ומסבבים הצלחתה.

ובגלל הדבר הזה להורות לנו רז"ל שקיום ואור הנפש תלוי להיות נגד פני בת עכירותה ומיתתה היא ההתרחקות ממנו כענין שונאמר כי הנה רחיקה יאבדו משלו עליה המשל הזה מהלבנה.

ולכן הקפידו שיהיו ג' ימים לבכי שבועה להספד ושלישים לגיהוץ ולתספורת כפי השלשה זמנים האלו שזכרנו בענין הלבנה ורמז למבין די: ואומר עוד שהגבולים האלו נתן ה' לשלם ניהומים לאבליו.

ונה להראות להם שהקב"ה חנון ורחום הוא ואם ידו השמאלית מרחקת ידו הימנית מקרבת פי לא ענה מלבד ויגה בני איש. ולכן ראוי לכל חי לבטוח בה' שאם מחץ ירפא בראותו הירח שאם ימות בהיותו נכח השמש יחיה בהתרחקו ממנו.

ואם יכרת יחליף וישוב לימי עלומיו. וכן האבל ראוי לקבל ניהומיו ולא לבכות על מתו יותר מדאי פי אם הוגה ורחם פרוב חסדיו.

וזו היא חתימת הספר ובו פלתי כל מעינות החכמה מענין הנשמה הטהורה קרא נא בו קורא משכיל ונבון פי חתום הוא: נשלם המאמר השני. בעזר האחד ואין שניהפרק הראשון מורה הדברים אשר בהם יתקנים כל דבר.

ואיך היות כל אדם נצב הקומה היא ראיה להשארות הנפש: שלשה הנה מטיבי צעד החוש הקבלה והמופת. ומפקחם יתברר ויתלבן אמיתת הדברי' והנה הדרכים אשר בהם יתחזק הנפש באיזו ידיעה ואמונה.

פי לא נוכל להכחיש מה שיאמת אותו החוש. ולא מה שבא בקבלה מנביאי האמת והצדק ופרסום גדול כאשר קבלנו אנחנו קהל עדת ישראל עם הרבוי העצום מששים רבוא ממשה רבינו עליו השלום.

ולא מה שאמת אותו המופת האמתי והמופת ראיה. רצוני כל מה שיאמת מן המאונח אל הקודם ומן הקודם אל המאונח.

ואולם ראוי שתדע שהגם שלשה הנה הגבורים אשר מעולם אנשי השם בכל חכמה ודעת מן השלשה הכי נכבד הקבלה כאשר נמשכה מאב לבן מקהל גדול ועצום אשר כלם כאחד ראו בלתי נמצא ביניהם חולק ומגמגם על הראיה ההיא וזה פי לא אשר יראה האדם לעולם הוא אמת פי האדם יראה לעינים ולפעמים לסבה מהסבות יפול בהם הטעות פהטעות בעויות באני שיט המשוטות ביאור.

ואיך ישפוטו הם שהארץ היא כדורית ושהיא חלק ק"ע פעמים מעגול השמש אשר לעין כל נראה כאילו היא עגולה קטנה בלתי ההקשה שכלית. אשר גם מחולשת הראות פעמים רבים נראה שרואה ואינו רואה אמיתת הדברים.

גם לא כל מה שישפוט האדם בשכלו ראוי להחליט עליו שהוא אמת פי אף שהקב"ה ברא את האדם בשכלו ישר הנה בקשו חשבונות רבים ותהי האמת נעדרת פי לא כולי עלמא גמירי להוציא לאור משפט ואתה תחזו שלא יש בין שני פילוסופים הסכמה בשום דבר בעולם זה אומר בכה וזה אומר בכה ויצא הרוח שלא כל הדעות שוות וכל אדם יולידו עשתונותיו לא יסכים בהם עם חברו פי ההקשה השכלית היא חלושה מאד.

וכאשר האדם יחשוב התיצב על דרך טוב בא חברו והורס את בניינו ובא ללמד ונמצא למד פי מעשה ידי אדם הנה מעשה תעוועים אשר על פן הראיה היותר עצומה והנכבדת אשר על פיה יתקנים כל דבר היא הקבלה האמיתית הפלולה בספר התורה באשר נתאמת

בְּנִסְיוֹן יוֹם מִתֵּן תּוֹרַתְנוּ אֲשֶׁר בּוֹ זָכוּ כָּל יִשְׂרָאֵל מִקְטָנוֹן וְעַד גְּדוֹל חַכְמָם גְּבוּר וְעֲשִׂיר טַפְשׁ
חָלַשׁ וְרֵשׁ לְמַעַלְת הַגְּבוּאָה וְעֵינֵי כָּלֵם רָאוּ.

וּכְמוֹ שְׁאָמַר הַכְּתוּב אֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר ה' אֵל כָּל קְהֵלְכֶם. וּבְאֲשֶׁר אֵין בְּעוֹלָם מִי
שְׁיֵאָהֵב אֵת הָאָדָם יוֹתֵר מֵאֲבִיו לְזֶה הַקְּבֵלָה אֲשֶׁר בָּזָה גְּמֻשְׁכָּה מֵאֵב לְבֹן אִי אֶפְשָׁר
לְהַכְחִישָׁה.

וְלִכּוֹן אָמַר דָּוִד דָּרָךְ אַמוּנָה בְּחַרְתִּי. בַּהֲיֹת שְׁאָמוּנָה הַשְּׁלִימָה הַבְּאָה לוֹ לְאָדָם עַל צַד
הַקְּבֵלָה לֹא תִשְׁעַר הַנְּפֹשׁ סְתִירְתָהּ: וְאַחֲרֵי הַדְּבָרִים וְהָאֲמַת הָאֵלֶּה בְּאֲשֶׁר קוּרָא יָדִיד יִגְעַתִּי
בִּב' הַמֵּאֲמָרִים הַקּוֹדְמִים בְּעֵנֵן הַנְּפֹשׁ וְדַעַת אֵלֶּהִית מְצִאֲתִי בְּכָל מַה שְׁפָרְסָם לִנְנוּ בְּתוֹרַתוֹ
הָאֵלֶּהִית וּבְדַבְרֵי הַגְּבִיאִים וְגִלָּה סוּדוֹ אֵל עֲבָדָיו הַמְּקַנְבְּלִים וְהִיא הַיְדִיעָה הַיּוֹתֵר גְּמוּרָה
וְהַכְּרַחִית כְּאֲשֶׁר אָמַרְנוּ.

רְאִיתִי וְנִתְּוֹן אֵל לְבִי בְּמֵאֲמַר הַזֶּה לְהִרְאוֹת בְּכָל כַּחַי וְעוֹנָצָם יָדִי עַל צַד הַחַוִּישׁ הַהַשְׁאָרוֹת
הַנְּפֹשִׁי הַזֶּה וְהַדְּבָר קִשָּׁה. אַכְּל בַּה' בְּטַחְתִּי יִנְחֵנִי בְּמַעְגְלֵי צֶדֶק לְמַעַן שְׁמוֹ לְהוֹצִיא לְאוֹר
כְּוֹנְנֹתִי וְאֲדַע כִּי לֹא אֲבוֹשׁ כִּי אֲשִׁים לְאֵל מִלְתִּי וְאוֹמֵר: אֶחָד מִן הַדְּבָרִים אֲשֶׁר בְּאִנְיָד
הַדַּעַת יוֹכְלוּ הָעֵינִים לְשִׁפּוֹט שְׁהָאָדָם הוּא נִבְדָּל מִכָּל הַבְּעָלִי חַיִּים בַּהֲיֹתוֹ מֵצַד נִשְׁמָתוֹ חַי
וְקִיָּים לְנִצָּח הוּא הַיּוֹתוֹ נִצָּב בְּקוּמָה זְקוּפָה וּמִתְנַשֵּׂא לְכָל רִאשׁ.

בְּיֵתֵר שְׂאֵת וְיֵתֵר עַז מִכָּל חַיִּת הָאָרֶץ וְהַבְּהֵמוֹת הָאֲרֻצִּים אֲשֶׁר הֵן בְּקוּמָה כְּפוּפָה בְּלִקְתָּם
תִּלְכְּנָה וְזֶה כִּי יְדוּעַ הוּא שְׁכָל הַיְסוּדוֹת נִכְסְפוֹת וְגַם כְּלָתוֹת לְנוֹחַ בִּיְסוּדָם הַטְּבָעִי. סוֹבֵב
סוֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ.

הָאִשׁ כִּי יִלְהֵב וּפְנָה לְמַעְלָה. הַמִּים מִנִּיחִים הַמְּקוֹם הַגְּבוּוֹה וְיִוֹרְדִים לְמְקוֹם נְמוּוֹה.

וְהָאָרֶץ לְעוֹלָם בְּמְקוּמָה עוֹמְדָת וְזֵרוֹק חוּטְרָא לְאוּרָא אַעֲיִקְרִיָּה קְאִי. וְלִכּוֹן בַּהֲיֹת שְׁרוּחַ
הַבְּהֵמָה יוֹרְדָת הִיא לְמַטָּה לְאָרֶץ הַזֶּה הִיא בְּקוּמָה כְּפוּפָה תַטָּה לְמַטָּה כִּי עֶפְרָ הִיא וְאֵל
עֶפְרָ תְּשׁוּב.

אַמְנָם הָאָדָם אֲשֶׁר מֵצַד נִשְׁמָתוֹ הוּא שְׁמִימִי כִּי נִשְׁמָתוֹ הִיא מִן הַשְּׁמַיִם לְכּוֹן הוֹלֵךְ קוּמָמוּת
וְנוֹטָה לְצַד הַעֲלִיוֹן וְהַחֲלָק הַיּוֹתֵר גּוֹבֵר עָלָיו שְׁהוּא נִשְׁמָתוֹ תַחְזוּקָהוּ בְּקוּמָה זְקוּפָה וְתַעֲלֶהוּ
לְשָׁמַי מְרוֹנָה וּלְמַקּוֹר אֲשֶׁר מִמֶּנּוּ חוֹצְבָה: וְעַם זֶה תַדַּע טַעַם לְשִׁבַח לְנַעֲנוּעַם שֶׁל אִנְיָתְנוּ
בְּקִרְיָאָה.

הַסִּכַּת נֹא וְשָׁמַע מַה שְׁכָּתוּב בְּסִפְר הַכּוּזָרִי מֵאֲמַר ב' סִימָן ע"ט ז"ל. אָמַר הַכּוּזָרִי אֲשֶׁאֵל
אוֹתָךְ הַתַּדַּע לְמָה מִתְּנוּעֵעִי הַיְהוּדִים בְּקִרְיָאָת הַעֲבָרִית.

אָמַר הַחֲבֵר אָמְרוּ כִּי בַעֲבוּר הָעִיר הַחֹם הַטְּבָעִי וְאִינְנִי סְבוּר שְׁהִיא אֵלֹא מֵצַד הָעֵנֵן
שְׁאִנְחָנוּ בּוֹ כִּי מִפְּנֵי שְׁיִכּוּלִים לְקִרְוֹא רַבִּים מֵהֶם כְּאֶחָד הִזָּה אֶפְשָׁר שְׁיִתְקַבְּצוּ עֲשָׂרָה מֵהֶם
אוֹ יוֹתֵר עַל סִפְר אֶחָד וּבַעֲבוּר זֶה הִיוּ סִפְרֵינוּ גְדוֹלִים וְכָל אֶחָד מֵהַעֲשָׂרָה מִצְטָרַךְ שְׁיִטָּה
בְּכָל עַת לְעֵינֵי הַתִּיבָה וְיִשׁוּב וְהוּא נוֹטָה וְשָׁב תְּמִיד מִפְּנֵי שְׁהַסִּפְר בְּאָרֶץ וְהִזָּה זֶה הַסִּיפָה
הַרְאִשׁוֹנָה וְאַחַר כֵּן שָׁב מִנְהַג מִפְּנֵי הַהַסְתַּפְלוֹת כְּאֲשֶׁר הֵם בְּטַבְעֵי בְּנֵי אָדָם.

עכ"ד.

ולפי זה בב' דרכים יצא אלינו. הא' שסיבת הנענוע הוא להעיר החום הטבעי על ידי התנועה אשר בה יתעוררו הפחות ע"ד כל עצמותי תאמרה.

הב' סיבת מיעוט הספרים בימים ההם ובזמן ההוא אשר הנה נסבה להתאסף הרבה תלמידים ולנענע עצמם בעת קריאתם לראות ולקרוא ולדקדק היטב באותיות ומילות ואחר שנתרבו הספרים שב ההרגל טבע שני ועוד היום מתנועעים כמשפטן.

אולם לא זה הדרך הדרך הראשונה היא באמת עלה שמים וירד ולכל בני ישראל הנה אור צא נא וראה מה שכתב בפרשת פנחס עמוד ת"ב ו"ל. שאלנא ליה מאי דכל עמין דעלמא לא עבדין אלא ישראל בלחודייהו דכד לעאן באורייתא מתנועעין הכא והכא בלא למודא דבר נש בעלמא ולא יכלין למיקם בקיומיהו.

אמר לי אדכרתן מלתא עלאה ובני עלמא לא ידעין ולא משגיחין. יתיב שעמא ובכה אמר נוי לעלמא נוי לבני נשי דאזלינן כבעירי חקלא בלא סוכלתנו.

במלה דא בלחודוי אשתמודעין נשמתהון קדישין דישראל בין נשמתהון דעמין עע"ז נשמתהון דישראל אתגזרו מגו בוצינא קדישא דדליק דכתיב נר ה' נשמת אדם. והאי נר בשעמא דאתאחד בגו אורייתא דלעילא לא שפניה נהורא עליה אפילו רגעא.

ורוא דא אלהים אל דמי לה. כגוונא דא כתיב המזכירים את ה' אל דמי לכם לא שפכו לכוון.

נהורא דשרגא כיון דאתאחדא גו פתילה הדיא נהורא לא שפניה לעלמין אלא מתנועע נהורא לכאן ולכאן ולא משתפיה לעלמין. כגוונא דא ישראל דנשמתיהו מגו ההוא נהורא דשרגא כיון דאמר מלה חדא דאורייתא הא נהורא דליק לא יכלין אינון לאשתפכא.

מתנועעין לכאן ולכאן סטרין כנהורא דשרגא דהא נר ה' נשמת אדם. וכתיב אדם אתם אדם קרויין אדם ואין אומות העולם קרויין אדם.

נשמתין דעמין מדעיכו דקש בלא נהורא. ועל דא אית להון שפכו ולא מתנועעין דהא לית לון אורייתא ולא דלקנו בה ולא נהורא שריא בהו ואינון קיימין כעצים בגו נורא דדליק בלא נהורא דשריא עליהו.

ועל דא משתכפין בלא נהורא כלל. אמר רבי יוסי דא הוא ברירו דמלה זכאה חולקי דזכינא להאי למשמע דא עכ"ד.

והיא טענה נצחת פי הנשמה היא נר ה' ואתגזרת מן גו בוצינא וכאשר מתאחדת לפתילה שיהא התורה האלהית אז מתמלאת אורה ונכספת לצאת מהגוף ולעלות אל מקורה ולשוב אל ארץ מולדתה ואין לה שפכו.

ולזה מתנועעת לכאן ולכאן כהוא נהורא דשרגא: גם מקום הניחו לי אבותי להתגדר בו ולפי כוונת הפרק אומר כי האדם עץ השדה שפירשוהו חז"ל בפרקא קמא דמענית והרשב"י בזוהר פרשת שופטים בניחותא לאפוקי מרש"י שפירשו בתמיהא.

אולם לא כפי דעת אַרְסֵטוֹ שֶׁהַמְּשִׁיל אֶת הָאָדָם לְאִילָן הַפֶּוֶד שֶׁיִּשְׁרְשִׁיו לְמַעַלָּה בְּאוֹמְרוֹ בְּשָׁנֵי מִסְפֵּר הַנְּפֶשׁ כִּי כִּשְׁמֵם שֶׁהַשְּׂרָשִׁים שׁוֹאֲבִים מִן הָאָרֶץ הַלְחוּת וּמְמַשִּׁיכִים אוֹתוֹ לְכָל חֲלָקֵי הַנְּטִיעָה לְזוֹן אוֹתָהּ וּלְפָרְנָסָהּ.

כֵּן רֹאשׁ הָאָדָם אֲצֵל לְקִיחַת הַמְּזוֹן הַנְּאוֹת אֵלָיו יַעַן כְּפִי הָאֱמֶת הָאָדָם הוּא אֵילָן יִשְׂרָאֵל וְהַמְּנוֹחַ אֲשֶׁר הוּא הַמַּחְנֶה שְׁנֵי לְנֶפֶשׁ הוּא הַשְּׂרָשׁ אֲשֶׁר מְטֵל הַשָּׁמַיִם מִמַּעַל יִצְטַבַּע וּמִשָּׁם יתְפָּרֵד הַהִשְׁפָּעָה וְהַמְּזוֹן הַרוֹחָנִי אֶל שְׂאֵר הַכַּחוֹת.

וּכְמוֹ שֶׁהַשְּׂרָשׁ הוּא הַחֲלָק הַרְּאשִׁי בְּאֵילָן כִּי הָרֹאשׁ מְצַד הַנְּפֶשׁ אֲשֶׁר שָׁם מְשַׁכֵּן כְּבוֹדָה הוּא הַשְּׂרָשׁ. וּכְמוֹ שֶׁהָאָרֶץ מְחַזֵּק בְּכָל תְּנוּקָה הַשְּׂרָשׁ כִּי הַשָּׁמַיִם מוֹשִׁיכִים בְּכַח גְּדוֹל וּבְכַד חֲזָקָה הָרֹאשׁ.

וּבַעֲבוּר זֶה כָּל אָדָם נֹצֵב וּבַעַל קוֹמָה זְקוּפָה. וְכֹאֲשֶׁר יתְחַבֵּר לְזֶה הַהִשְׁפָּעָה הַשְּׂכֵלִית בְּעַת הַקְּרִיאָה בַּתּוֹרָה וּבַתְּפִלָּה אִז מְתַנוּעַע הַגּוּף כִּי כֹאֲשֶׁר יֵרֵד הַגִּשְׁמָה וְהַשְּׁלֵג מִן הַשָּׁמַיִם וְהַרְנוּהָ אֶת הָאָרֶץ וְהוֹלִידָהּ וְהַצְמִיחָהּ אִז מְשַׁתְּרָגִים הַעֲנָפִים לְאַחֲזוֹ פְּנֵי הַקְּרָקַע וְגוֹשׁ עָפָר יִסֹּדֵם.

כֵּן כֹּאֲשֶׁר מְצִיּוֹן מְכַלֵּל יוֹפֵי אֱלֹהִים אֶת רוּחַ קִדְשׁוֹ הוֹפִיעַ לְשִׁכֵּל הָאָדָם אִז כֹּאֵילוֹ כָּל הַגּוּף מְקַבֵּל כְּעַת חַיּוֹת פְּתוּעַ מְתַנוּעַע כְּלוֹ לְקַבֵּל הַהִשְׁפָּעָה הַזֵּה. וְלִזְוֶה כְּפִי הַרְּשָׁב"י בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִם קִדְוִשׁוֹ וְלֹא שְׂאֵר עַמִּין יֵשׁ לָהֶם הַתְּנוּעָה הַזֹּאת: הַפָּרָק הַשְּׁנַיִ מִהַחֲלוּף הַנְּמַצָּא בֵּין בְּנֵי הָאָדָם פְּנִים מְפִנִים שׁוֹנִים מְרָאָה אֲמִיתָה הַפִּינָה הַזֹּאת מִמַּעַלַת הַנְּפֶשׁ: אֲחַד מִן הַדְּבָרִים הַיּוֹתֵר מְפִלְאִים בְּטַבַּע הוּא הַחֲלוּף הַנְּמַצָּא בְּפָרְטֵי הַמִּין הָאֲנוּשִׁי וּכְמוֹ שֶׁפָּתַח הַרְּמַב"ם בְּפָרָק מ' מִהַחֲלָק הַשְּׁנַיִ מִהַמּוֹרָה לֹא תִמְצָא שְׁנֵי אֲנָשִׁים מְסַפְּיִים בְּמִין מִמִּינֵי הַמַּדּוֹת כְּמוֹ שֶׁלֹּא תִרְאֶה צְרוּרֵי הַנְּרָאוֹת שְׁוֹת.

וְכֵן אִז"ל בְּסִנְהֶדְרֵין פָּרַק א' דִּינֵי מְמוֹנוֹת לְמָה נִבְרָא הָאָדָם יְחִידֵי וְכו' וְלִהְיֵד גְּדוֹלְתוֹ שֶׁל מְלֶכֶה מְלִכֵי הַמְּלָכִים הַקַּב"ה שֶׁאָדָם טוֹבַע כְּמָה מְטַבְּעוֹת בְּחוֹתָם א' וְכֵלָן דּוֹמִין זֶה לְזֶה אֲבָל הַקַּב"ה טוֹבַע כָּל אָדָם בְּחוֹתָמוֹ שֶׁל אָדָם הַרְּאשׁוֹן וְאִין א' מִהֵן דּוֹמָה לְחִבְרוֹ שֶׁנֶּאֱמַר תַּתְּהַפֵּךְ בְּחוֹמֵר חוֹתָם וְיִתְנַצְּבוּ כְּמוֹ לְבוּשׁ ר"ל שֶׁאָדָם הַרְּאשׁוֹן נִבְרָא יְחִידֵי בְּזוּלַת נִקְבָּה פְּדֵי לְהִרְאוֹת גְּדוֹלְתוֹ שֶׁל הַקַּב"ה שֶׁטוֹבַע כְּמָה מְטַבְּעוֹת בְּחוֹתָמוֹ שֶׁהוּא לְבַדּוֹ הַתְּחַלַּת כָּל הַנְּבְרָאִים וְעַם כָּל זֶה הַצְּרוּרוֹת מְשַׁמְנִין וְאִין אֲחַד דּוֹמָה לְחִבְרוֹ וְזֵהוּ שֶׁאֲמַר הַפְּסוּקַת תַּתְּהַפֵּךְ בְּחוֹמֵר חוֹתָם ר"ל בְּחוֹתָם הַעֲשׂוּי מִחוֹמֵר הַרְּבֵי שֶׁהַיּוֹצֵר יְכוֹל לְשַׁנּוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁיִּרְצֶה כֵּן מְשַׁמְנָה חוֹתָם אָדָם הַרְּאשׁוֹן כְּפִי רְצוֹנוֹ יתְעַלֶּה כִּי הוּא הַבּוֹרָא הוּא הַיּוֹצֵר וְזֵהוּ שֶׁסִּיִּים וְיִתְנַצְּבוּ כְּמוֹ לְבוּשׁ ר"ל כְּמוֹ שֶׁהַלְּבוּשׁ מְשַׁנָּה אֶת הַבְּרִיּוֹת מְטוֹב לְרַע וּמְרַע לְטוֹב כִּי הַחוֹתָם עֲצָמוֹ שֶׁל אֵדָה ר"ל מְשַׁמְנָה כְּמוֹ לְבוּשׁ בְּשׁוֹנֵי הַצְּרוּרוֹת.

וְכִי הִנֵּה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרִים אָדָם מְשַׁמְנָה מִחִבְרוֹ בְּקוֹל בְּמִרְאָה וּבְדַעַת בְּקוֹל וּבְמִרְאָה מְשׁוּם עֲרוּהָ (פִּי' שֶׁלֹּא יתְחַלֵּף לְאִשָּׁה בְּבַעֲלָהּ בְּיוֹם מְפִנֵי הַמִּרְאָה וּבְלִילָהּ מְפִנֵי הַקוֹל) וּבְדַעַת מְפִנֵי הַגְּזוּלִים וְהַחֲסָסִים פִּי' שֶׁאִין חֲפָצוֹ שֶׁל זֶה כְּחֲפָצוֹ שֶׁל זֶה כִּי זֶה יתְחַפֵּן בְּחֲפֵץ פְּלוֹנֵי וְזֶה בְּאֲחֵר זֶה רוֹדֵף אֲחֵר פִּאֲנָה זֶה וְזֶה אֲחֵר פִּאֲנָה אֲחֵרָת.

הַאִשָּׁה הַיְפָה לְזֶה הִיא פְּעוּרָה לְאֲחֵר. מְפִנֵי שָׂאֵם כָּל הָאָדָם יֵטָה לְכַבּוֹ לְאִשָּׁה אֲחֵת אוֹ לְדָבָר אֲחַד יִבְקָשׁוּ הַכָּל לְגַזּוֹל אוֹתוֹ הַדְּבָר בְּזוֹרֵעַ וְיֵאמַר בְּלִבּוֹ אֲרִדּוּף אֲשִׁיג.

ולכן הייתה מחקמתו של השי"ת לשנות דעותיהם ורצונם. ועתה אם אמת נכון הדבר והנסיון יוכיח שאין אדם דומה נחברו בפרצוף הפנים והפנת פניו ענתה בכל אחד ואחד מהם ראוי לחקור מה היא הסבה הטבעית לזה ואומר: הלא הרמב"ם בפרק הנזכר הרב בעל הפוזרי במאמר ראשון סימן ו' וקרב בעל העקרים מ"א פרק כ"ה בתמשה דרכים יצאו אלינו להתיר את הספק הזה.

הם אמרו שתמשה דברים עושים רנשם בשנוי הצורות ואלו הם. רוב ההרכבה מזגי האבות התחלפות המקומות שנוי המזונות וכחות הגלגלים והמזלות.

פירוש: רוב ההרכבה. מפני שהאדם הוא המרכב האחרון שיש בו ד' ליחות והם כנגד הד' יסודות.

ונמצא בו פח הצמיחה שהוא משותף בזה עם הצמחים והנפש המרגשת אשר הוא משותף בה עם שאר בעלי חיים והפח השקלי אשר בו נבדל משאר בעלי חיים ובהיות שהאדם כולל כל יתר הצורות ועליו היו פלגה לכן אמרו שבעבור זה יתחייב שיהיה ההבדל רב בין אישיו ואין להפלא אם יפול החלוף בין הצורות הנכללות בו: מזגי האבות.

אמרו שמזגי האנשים מתחלפים קצתם מקצתם הוא מצד התחלפות מזגי האבות עד שאי אפשר שייספמו שני אנשים על מזג ותכונה אחת כמו שכתב אבן סינא באופן הראשון מן הספר הראשון מן הקבון.

ובהיות שהתפונות הנפשיות נמשכות אחר המזג פידוע מכאן יצאו כל צבאות המדות למשפחותיהם. זה אכזרי בתכלית עד שייגיע אכזריותו להרוג הבן יקיר לו.

וזה כל כף רף הלכב עד שיחמול בהריגת פנה או פרעוש. וכן ברוב המקרים זה הוא כילי בתכלית וזה כל נדיב לב ומפזר ממונו.

זה זולל וסווא וזה אוכל לשנבע נפשו. זה נוואף אשה חסר לב וזה לא ידע את אשתו.

זה עני ושפל רוח וזה גבה עינים ורחב לבב. זה לא מצא לגוף טוב מהשתיקה וזה כל רוחו יוציא כסיל.

זה כל ימי עני רעים וזה שמש לאד. וכן בשאר המדות.

ויצא החלוף ממזגי האבות אשר הם מקור המדות כמו שקדם. ואשר מתרכבות ומתקרבות אל הולד הנוצר עוננו עצור בבטן אמו: התחלפות המקומות יען לא כל המקומות שוות כי יש מהם שאוירו רע ובלתי פריא ויש אויר ברי' מאד והאקלימים שונים ולא כל אדם זוכה לשבת בארץ טובה ורחבה.

ולכן המקום עושה רנשם. וכפי טבעי הארצות מתחלפות בשנויי האוירי' כף ישתנו מזגיהם מראיהם ומדותיהם כמו שראינו שהאשפנזים הם יותר לבנים מאנשי פורטוגאל אשר הם כמעט נוטים לשחור.

וכן תדין בשאר המדינות אשר באלו האנשים קטנים ומראיהם רע ובאלו האנשים גדולי הקומה ונראה מראיהם טוב: שנוי המזונות. באשר נמצא ארץ שפירותיה גסים וקשים בטבעם המים רעים והארץ משפלת.

ונמצא ארץ אחרת שפירותיה ערבים מתוקים ובריאים והמים זפים וברים. אשר על כן הגזוני' מאלו המזונות יהיה מזגם הפכי ממזגי אנשי ארץ אחרת.

ובעבור זה ימצאו בעיר אחת או במחוז אחד אנשים יותר חריפים ופקחים מזולתה. ובהיות שהולד בהיותו במעי אמו אוכל ממה שאמו אוכלת ושותה ממה שאמו שותה לכן מקבל המזג ממנה ויתחלפו במזגם ובצורותם.

וכמו שלא ימצאו שני אנשים על מזג אחד כך לא ימצאו על פרצוף אחד: פחות הגלגלים והמזלות. ידוע הוא מה שאמר ארסטו כי האדם יולידהו האדם והשמש.

כיון בזה שבו ישתתפו הפככים והשפעתם וזכר השמש להיותו המושל הגדול אשר מאורו יראו אור ואם יסתיר פניו מהם ימששו חושך ולא אור ובהיות שהגלגלים באמצעות פוכביהם על ידי השלכת נצוציהם פועלים למטה יתחייב שפפי חלופה השלכת הנצוצות ההמה יתחלפו פעולותיהם.

ובאשר ידענו שהתחלפות השלכת הנצוצות יהיה כפי מה שיתחלף מצב ערכי הכוכבים דרך סבובם אלו עם אלו והערכים ההווים מהם חדלו לספור כמו שפתיב הראב"ע בתחלת ביאורו לס' הקהלת באומרו כי לא נמצא מתכונת מלאכת השמים נמשלת למתכונת אחרת רגע אחד גזרו ששנוי הפרצופים והמזגים וחלופי חלופיהן באישים הם פחות הגלגלי' והשפעתם: זאת כל הפתוב בספרי החכמים האלה הנזכרים ז"ל.

ואף שהאמת אדם ששנוי מקום המזונות הפככים האבות וההרכבה עושים רושם להחליף עשרת מונים המדות והצורות מכאן אינה ראיה לשלא ימצאו שני בני אדם שונים ואין אחד דומה לחברו כי למה לא יהיו הנולדים בארץ אחת ונזונים עצמם כלם כאחד מפירות הארץ הטובה היא אם רעה במזג אחד או בפרצוף אחד.

ולמה לא יסכימו לפחות שנים או שלשה בפרצוף כמו שמסכימים בקומה ובשאר חלקי הגוף. ואם רוב ההרכבה באדם הוא הסיבה למה לא נמצא בב"ח בתכלית זה החלופה עם היות שמלבד נשמתם המרגשת יש להם הנפש הצומחת כצומח והד' יסודות כדומם.

ואם השמים יתנו טלם וכחם וגבורתם ימלאו הארץ למה לא יהיו הנולדים ביום א' וברגע אחד במזג אחד ובפרצוף אחד אם כלם כאחד קבלו ההשפעה עצמה מהפככים כאחד. והנסייון הוכיח שהפך כי זה לעמל יולד וזה בכל דרכיו משכיל.

זה יפה תואר ויפת מראה וזה פמה מכוער. זה חכם וזה טפש זה גבור וזה חלש ופרצופיהם שונים.

ולמה לא יהיו האחים שונים אם אב א' לכלם אם אחת בראם. ומי יכול עוד לאמת ולקיים שלא ימצאו שני אנשים שונים במזג אחד ותכונה אחת כדבר אבן סינא האם הוא ממכון שבתו השגית על כל יושבי הארץ.

האם חכמתו הנפלאה ראה את כל בני האדם הנתגלה אליו פנימיות הגוף וראה תוכו כפרו. ואם לא מצא תעלה נארנכה למפותי פנימיות הגוף והבשר הנעלם מן העין מי הגיד לו שלא ימצאו שני אנשים שונים במזג א': על כן אמרתי עד פה יגעתי ומנוחה לא מצאתי ואשתומם כשעה חדא.

ואחר הדרישה והחקירה גמרתו בלבי שסיבת שנוי הפרצופים הוא שנוי הנשמות. כן
עלה בדעתי.

ידוע הוא שאין שני מלאכים משתתפים באצילות אחד ואעפ"י שהם שכלים נבדלים
ואינם בעלי חומר יהיה החלוף ביניהם לא כמו שחשבו רבים בשיהיה הא' עלה והאחר
עלול אלא מצד השגתם פי כל מי שישגי מתוארי השלמות אשר בו יתעלה אחד או שנים
יתחלף למי שישגי יותר מזה מבלי שישגי זה שום רבוי בעצמות כל אחד מהם וכפי
התחלף מושפליהם כן יתחלף פתם ופעולתם בעולם.

וכתב הרב בעל העקרין מאמר ב' פ"ק י"ב ז"ל ובעבור זה אמרו רז"ל אין מלאך א'
עושה שתי שליחות שירא' שיש לכל מלאך שליחות וכח מיוחד כפי השגתו. וכן אמרו
שר של אש ושר של מים.

ואחר שהיו תוארי השלמות אשר בו יתברך רבי' או בלתי בעלי תכלית חייב שימצא
רבוי גדול מהשכלים הנבדלים כפי התחלף השגתם ממנו ית' וכפי התחלף הפת הנחת
להם ממנו ית' לפעול בו עכ"ד.

והפלל היצא מזה שהמלאכים הם על מדרגות שונות ואין א' דומה לחברו וכל א' הוא
מין לעצמו והחלוף ביניהם הוא מצד השגתם. ואחרי הודיע אלהים אותה את כל זאת דע
קורא נבון שגזרה היא מלפני שהענין עצמו הוא בנשמות באשר הן על מדרגות מתחלפות
כמו המלאכים ולא ראי זו כראי זו באשר הראיתיה במאמר השני פ"ק שביעי ומשם
יפרדו הגופים כלים מכלים שונים.

והפרצופים אינם שונים פי הנשמות הן הנה הבונים מעונות למו וכאיש ביתו. ועל כן אין
להפליא אם לא יהיה האחד דומה לחברו.

וכתב ארסטו ראזיש וגאלינוס שהטבע רשם בפנים וחקקי הגוף המדות החשובות וכן
להפך. ותדע שפך הוא האמת שכן צותה לנו התורה האלהית שכל איש אשר בו מום
מזרע אהרן לא יגש להקריב את אשי ה'.

וזה מפני שהוא סימן נשמה ממדרגה שפלה. וכן הנסיון מורה שכל הנולדים במום עור
פסח או גבן הם ממדות פחותות בעלי עין הרע אכזרים ומרי נפש.

והיפה מראה בטבעו הוא בעל מדות טובות רך רחמן אוהב ונדיב הגם שכל אחד ואחד
יכול לנצח יצרו ומולדתו אם לעקל או לעקלקלות ובעבור שפרצוף הפנים הוא החלק
היותר נכבד מהאדם באשר שם הנשמה אורה זרחת בחושים הנכבדים משרתים
להשגות העליונות בו עשה הנשמה יותר רנשם מפל חלקי הגוף ובעבור זה אמר הפתוב
חכמת אדם תאיר פניו.

וליהיות הפנים עיקר הגוף אמרו רז"ל גופו אדם ופניו בהמה אפי' עוסק בתורה אומרים
לו בא ונשחוט אותך. גופו בהמה ופניו אדם אפילו חורש בשדה אומרים לו חלוצי יבם:
גם בגלל הדבר הנה תמצא שבכל האומות התרפה היותר גדולה שיוכל לעשות האדם
את חברו הוא לסטרו בפניו וכמו שנאמר יתן למפיהו לחי ישבע בתרפה.

פְּלוֹמֵר כִּי כָּל כֹּהֵן הָיָה גְדוּלָה הַהִלְבְּנָה שְׁמַקְבֵּל הָאֲדָם כְּשֵׁיכֹוֵהוּ בְּלַחֲוֵי כִּי מִיַּד שְׂיִתְנָה לְמַכְהוּ
כְּדִי שְׂיִכְהוּ עָלֶיהָ יִשְׁבַּע בְּחֶרֶף וְלֹא יִשְׁחִית וְהִרְבֵּה לְהַשִּׁיב אִפּוֹ בְּעַד הַקְּלוּן שְׁקִבֵּל.
וְכֵן בִּישְׁעֶיהָ סִי' ו' גּוֹי נָתַתִּי לְמַכִּים וְלַחֲזִי לְמוֹרְטִים. וּבְמִיכָה סִי' ד' בְּשֹׁבֵט יָכּוּ עַל הַלְחִי
אֵת שׁוֹפֵט יִשְׂרָאֵל.

וְנָה מִפְּנֵי שְׁהִנְשָׁמָה עוֹשָׂה בְּפָנִים רִוְשָׁם. וּבִהְיוֹת שְׁעֵנָן חֲלוּף הַצּוּרוֹת הַנִּמְצָא בֵּין בְּנֵי
הָאֲדָם הוּא מֵהַדְּבָרִים הַיּוֹתֵר מְוַפְּלָאִים נִרְאָה שְׁדוּד הַמְּלָךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם בְּבַחֲזִינַת הַפְּלָא
הַעֲצוּם הַזֶּה אָמַר בְּמִזְמוֹר קל"ט אוֹדָה ה' עַל כִּי נִזְרָאוֹת נִפְלְאוֹתֵי נִפְלְאוֹתֵי מַעֲשֵׂיהָ וְנִפְשֵׁי
יְוֹדַעַת מְאֹד וְכו' גְּלָמֵי רָאוּ עֵינֵיהָ וְעַל סִפְרָהּ פָּלַם יִכְתְּבוּ וְלֹא אֶחָד בָּהֶם.

וְהַפְּרִוּשִׁים רַבִּים. אֲבָל נִרְאָה לִי שְׁבָאֵלוּ הַפְּסוּקִים הַזֶּה דָּוִד מִפְּלִיא הַפְּלָא וְפְלָא בְּרָאוֹתוֹ
שְׁכָל מִיֵּן הָאֲדָם נִחְתָּם בְּחוֹתָם אֶחָד וְיָמִים יוֹצְרוֹ ר"ל בְּמִסְפַּר יָמִים רַע"א כְּמִנְיַן הַרְיוֹן ט'
יָרְחִים וְעַם כָּל זֶה וְלֹא א' בָּהֶם מִי שְׁיִדְמָה וְיִשְׁוֶה לְחֶבְרוֹ אֲבָל אָמַר שְׁאֵלוּ הֵם מֵהַמַּעֲשִׂים
הַנִּפְלְאוֹתֵי מֵהַשָּׁם וְאֵינּוּ יוֹדְעֵי הַסּוּד אֲלֵא הַנִּפְשָׁה כְּמוֹ שְׁאָמַר וְנִפְשֵׁי יוֹדַעַת מְאֹד כִּי הַנִּפְשָׁה
יוֹדַעַת שֶׁהִיא הַסִּפָּה לְהַבְדִּיל הַפְּרָצוּפִים הַלְלוּ בְּהִיוֹתָהּ רִוּחַנִית וּמַמְדְּרַגַת הַמְּלָאֲכִים וְכָל
א' וְאֶחָד מִיֵּן בְּפָנֵי עֲצָמָה.

וְכֵן הַגּוֹף כָּל אֶחָד וְא' בְּצוּרָה נִבְדְּלַת וְאֵינּוּ א' מֵהֶם דּוֹמָה לְחֶבְרִי: הַפְּרָק הַשְּׁלִישִׁי עֲנִין
נִפְלָא מִיִּצְיָאָת דְּמוֹ שֶׁל הַנִּרְצָח בְּפָנֵי הַרוֹצֵחַ. וְאִיךָ זֶה נִמְשָׁף מֵהַנְּשָׁמָה הַנִּשְׁאַרְתָּ אַחֵר
הַמָּוֹת: מוֹדַעַת זֹאת בְּכָל הָאָרֶץ וְהַדְּבָרִים עֲתִיקִים שְׁשׁוֹנְפֵי דָם הָאֲדָם בְּאֲדָם דְּמוֹ יִשְׁפֹּף.

רְצוּנֵי לוֹמַר שְׁהַמְכָה רַעְהוּ בְּסִתֵּר בְּעֶבְרוֹ לְפָנֵי גּוֹפּוֹ קוֹדֵם קְבוּרָתוֹ מִיַּד דָּם הַנִּהְרָג תּוֹסֵס
וְנִשְׁפֹּף לַחוּץ. וְכֵן בְּעַל ס' חֲסִידִים פָּתַח בְּסִימָן תַּתְּשֵׁמ"ט וּכְשֶׁנִּהְרָג הָאֲדָם אִם יָבֵא עָלָיו
הַרוֹצֵחַ תַּפְתַּח הַמַּכָּה וּמִבִּיעַ דְּמוֹ כְּדִי שְׂיִנְקָם מִן הַרוֹצֵחַ.

וְכוֹתְבֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם הִבִּיאוּ הִרְבֵּה רְאִיוֹת לְהוֹכִיחַ אֲמַתַּת הַנִּשְׁאַלָה הַזֹּאת. וּבְתַתְּרָם
לְהַשִּׁיב עָלֶיהָ אָמְרוּ שְׁהַמְתִּים הֵם עַל ב' אוֹפְנִים כִּי יֵשׁ מֵת לְמִרְאִית הָעֵינַן וְיֵשׁ מֵת לְפִי
הָאֲמַת.

הַרְאִישׁוֹן הוּא כְּאֲשֶׁר אֵינּוּ שֶׁם הַגִּפְתַּת הַדְּפָק וְלֹא שׁוּם תְּנוּעָה בְּעִבּוּר הַחֻלְשָׁה הַגְּדוּלָה
מֵהַחֻלִּי. וְהַשְּׁנֵי כְּאֲשֶׁר הַנְּשָׁמָה נִפְטָרַת מִן הַגּוֹף מִכָּל וְכָל וְאֵינּוּ שֶׁם שׁוּם חֲמִימוֹת כָּלֵל.

וְלָכֵן גָּזְרוּ שְׁבַמִּין הַרְאִישׁוֹן יוֹכֵל לְקִרוֹת פְּדָבָר הַרְעֵה הַזֶּה כִּי אִף שְׁהַמְנוּפָה הוּא בְּתַכְלִית
הַחֻלְשָׁה וְנִתְקַרֵּר דְּמוֹ עֵדִין אֵינּוּ מֵת. וּבְאֲשֶׁר בְּתוֹךְ שְׁבָעָה שְׁעוֹת שֶׁל הַהַפְּאָה כְּפִי דַעַת
מִרְסִילִיאוֹ פִּיִּסְיָנוּ.

וְרוֹדִיגִינוֹ אוֹ עֲשָׂרָה אוֹ י"ב כְּפִי דַעַת גְּאֵלִיאוֹתוֹ מֵאֲרִסִּיאוֹ עֵדִין הוּא חֵי אֲזוֹ בְּעֶבְרוֹ דְּרָף
שֶׁם הַהוֹרָג הֵגַם שְׁהַנְּהָרָג אֵינּוּ יְכוֹל בְּשִׁבִּיל הַחֻלְשָׁה הַגְּדוּלָה לְהָרִים קוּלוֹ וְלָקוּם לְקַחַת
נִקְמַתוֹ הַדָּם שֶׁהִיָּה כְּמַעַט קָר מִכָּל וְכָל יוֹצֵא מִחֲדָרָיו וְנִשְׁפֹּף לְאָרֶץ לְתַבְנוּעַ עֲלִבוֹנוֹ.

אֲמָנָם אֲנֹפֵן הַתְּשׁוּבָה הַזֹּאת אֵינּוּ לוֹ יְסוּד כִּי הַשְּׁאֵלָה אֵינָה עַל מִי שְׁאֵינּוּ מֵת כִּי אִם לְמִרְאִית
הָעֵינַן אֲלֵא בְּמַת בְּהַחֲלֵט. וּכְבָר רְאִיתִי אַחֲרִים שְׁחָשְׁבוּ שֶׁזֶה יִקְרָה מִכַּח דְּמִיּוֹן הַרוֹצֵחַ וְהַדְּבָר
הַזֶּה אֵינּוּ לוֹ שְׁחַר כִּי הַדְּמִיּוֹן אֵינּוּ פּוֹעֵל הֵגַם שְׁיִהְיֶה חֲזָק בְּגוֹפֵי אַחֲרִים כָּל שְׁכָן לְשִׁפְנוֹף
דָּמָם עַל פְּנֵי חוּצָה לְאַחַר מִיתָתָם.

גם חֲשָׁבו שְׁרִים וְנִכְבְּדִים שְׁסֵבֶת שְׁפִיכַת הַדָּם הוּא הַנְּשֹׂאֵר בַּחֶרֶב אוּ בַּמִּלְבוּשֵׁי הַרוֹצֵחַ כִּי אֵז הַדּוֹמִים מִתְקַרְבִּים זֶה לָזֶה. וְהַדָּבָר קָשָׁה.

כִּי יִמְשֹׁף מִזֶּה שְׁפָאֵשׁ הַרוֹצֵחַ יַעֲבֹר בַּמִּלְבוּשִׁים נִקְיִים וְחֶרֶב אֵין בְּיָדוֹ כִּי אֵז לֹא יַעֲשֶׂן אִף הַנְּהַרְגֵי לֹא יִהְיֶה דָמוֹ תּוֹסֵס וְהַנְּסִיּוֹן הוֹכִיחַ הַהֶפֶךְ. גַּם יִמְשֹׁף מִזֶּה שְׁפָאֵשׁ יִחַתְּכוּ בְּשׂוֹר מֵהַמְּאָבֵר א' שֶׁהַבְּשׂוֹר הַהוּא יִתְקַרֵב אֶל בְּשׂוֹרוֹ וְיִתְנוּעֵעַ וְיִתְקַרְבוּ הַעֲצָמוֹת עִצָּם אֶל עֲצָמוֹ וְזֶה שְׁקָר מְבֹנָאֵר וְעוֹד כִּי הַדָּם אֵינוֹ יוֹצֵא מִמְּחִיצָתוֹ וּמִגִּיעַ לְרוֹצֵחַ אֲצֵל דָּמוֹ אֵלֶּא תּוֹסֵס וְיוֹצֵא לַחוּץ בְּלִבָּד: אֲשֶׁר עַל פֶּן עַל כָּל דְּבָרֵי הַחִקְיָה הַזֹּאת רְאוּי לְאֲשֶׁר וּלְקַיָּים שֶׁהַנְּשֹׂמָה הִיא סֵבֶת הַתְּנוּעָה הַזֹּאת וְאוֹמֵר.

הֲלֵא יִדְעַתְּ הֲלֵא שְׁמַעְתָּ שְׁכָל זְמַן שֶׁהַנְּרָצָח לֹא נִקְבַר וְדָמוֹ אֵינוֹ מְכֹסֶה בְּעֶפֶר אוּ לֹא נִדְרָשׁ אֵין מְנוּחָה לְנִשְׁמָתוֹ וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי מֵתוֹ. שְׁפֵן כְּתוּב בֵּיתְחֻזְקָאֵל סִימֵן כ"ד כִּי דָמָה בְּתוֹכָהּ הִיָּה עַל צְחִיחַ סִלַּע שְׁמֵתָהּ לֹא שְׁפִכְתָּהּ עַל הָאֶרֶץ לְכַסּוֹת עָלָיו עֶפֶר לְהַעֲלוֹת חֲמָה וְלִנְקוֹם נִקְם נִתְתִּי אֵת דָּמָה עַל צְחִיחַ סִלַּע לְבִלְתִּי הַפְּסוֹת וְהַמְּפָרְשִׁים פִּירְשׁוּ פֹה א' שְׁעַל זְמַן מְנוּשָׁה הַרְשָׁע דְּבַר הַנְּבִיא כְּמוֹ שְׁנֹאמֵר וְגַם דָּם נָקִי שְׁפָף מְנוּשָׁה הַרְבֵּה מְאֹד עַד אֲשֶׁר מְלֵא אֵת יְרוּשָׁלַיִם פֹּה לְפָה אֲשֶׁר דָּמָם הִיָּה מְגוֹלָה לְבִלְתִּי הַפְּסוֹת לְהַעֲלוֹת חֲמָה וְלִנְקוֹם נִקְם כְּמוֹ שְׁפִתּוֹב בְּהַבֵּל קוֹל דְּמֵי אֲחִיָּה צְוֹנְעִים אֵלַי מִן הָאֲדָמָה.

וְכֵן דְּמֵי נְבוֹת לְעוֹלָם תְּבַעוּ דִּין עַל אַחֲאָב וְאַזְבָּל בְּמִקּוֹם שְׁפִיכָתָם. וְרִבּוֹתֵינוּ דָרְשׁוּ שְׁעַל דָּם זְכָרִיָּה בֶּן יְהוֹיָדָע נֹאמֵר שְׁרָאָהּ רַב טַבְּחִים רוֹחֵחַ וְהֵרַג עָלָיו אֲלֵפִים וְרִבּוֹת וְגִזֵּר עָלָיו הַשֵּׁם שְׁלֵא יִבְלַע בְּקַרְקַע לְהַעֲלוֹת חֲמָה וְלִנְקוֹם נִקְם וְאַחֲרַי כֶּף נִתְמַלֵּא הַקַּב"ה רַחֲמִים וּמִיָּד רָמַז לְאוֹתוֹ דָּם וְנִבְלַע בְּמִקּוֹמוֹ כְּדֵאִיתָא בְּמִדְרָשׁ קַהֲלַת וּבַפ' הַנְּזָקִין וְכֵן אֵז"ל בַּד"ר פְּרָשַׁת וְאַתְחַנֵּן מַעֲשֵׂה בַב' אַחִי שְׁהֵרַג אֲחִיד מִהֵן אֵת חֲבֵרוֹ מֵהַ עֲשֵׂתָהּ אֲמֵן נְטִלָה כּוֹס א' וּמְלֵאָתוֹ מִדָּמוֹ וְהַנִּיחָה אוֹתוֹ בְּמַגְדָּל וְהִיָּתָה נִכְנָס' בְּכָל יוֹם וְיוֹם וּמִצָּאָה אוֹתוֹ הַדָּם תּוֹסֵס.

פַּעַם א' נִכְנָסָה וְהַבִּיטָה אוֹתוֹ וּמִצָּאָה אוֹתוֹ שְׁשִׁתְּמַק אוֹתָהּ שְׁעָה יִדְעָה שְׁנֹהַרְג בְּנָה לְקַיָּים מֵהַ שְׁנֹאמֵר שְׁוֹפָף דָּם הָאֲדָם בְּאֲדָם דָּמוֹ יִשְׁפָף. וְכֵן אָמְרוּ עַל יִאֲשִׁיָּהוּ בְּאִיכָה רַבְתִּי וְהַבִּיאוּ רַש"י בְּפִסּוֹק תְּשַׁמְפִּכְנָה אַבְנֵי קִדְשׁ בְּרֹאשׁ כָּל חֲצוֹת.

כָּל רַבִּיעִית דָּם שְׁיִצָּא מִיִּאֲשִׁיָּהוּ בְּכָל חֵץ וְחֵץ שְׁנֹעֲצוּ בּוֹ הִיָּה יְרִמְיָה קוֹבְרוֹ בְּמִקּוֹמוֹ וְעָלִיָּה קוֹרָא תְּשַׁמְפִּכְנָה אַבְנֵי קִדְשׁ. וּמָל זֶה כְּמוֹ שְׁאָמַרְתִּי כְּדֵי שְׁיִכְוֶסָה הַדָּם לְתוֹר לוֹ מְנוּחָה לְנַפְשׁוֹ כִּי כָּל זְמַן שֶׁהַגּוֹף קְבוּרָה לֹא הִיָּתָה לוֹ רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ אֵלָיו יִאֲסוֹף וְלֹא נִתְּנָה לְרִשְׁתׁ מְשַׁכְּנוֹת לָהּ בְּעוֹלָה הַנְּשִׁמוֹת.

וְלִזְנֵה כְּתָבוּ הַפּוֹסְקִים בְּטוֹר י"ד וּבב"י סִימֵן שפ"ד וּבְמִקּוֹמוֹת אַחֲרִים שְׁאֵם נִמְצָא הָרוּג יִשְׂרָאֵל שְׁקוֹבְרִים אוֹתוֹ כְּאֲשֶׁר נִמְצָא עִם בְּגָדָיו וְדָמוֹ מִיָּד. וּבְגִלְלַת הַדָּבָר הַזֶּה תְּבִין קוֹרָא נְבוֹן שְׁכָל הַטְּעָמִים שְׁנִתְּנוּ חֲכָמֵי א"ה אֵת כָּלֵם יִשָּׂא רוּחַ וְאֵין לָהֶם לֹא טַעַם וְלֹא רִיחַ.

וְהָאֵמַת אֲתֵנוּ שְׁבִהִיּוֹת שֶׁהַנְּשִׁמָה הִיא אֱלֹהִית וְנִשְׁאָרַת אַחַר הַמְּנוֹת וּמְרַחֶפֶת עַל הַגּוֹף כָּל זְמַן שְׁלֵא נִקְבַר הִיא יוֹדַעַת מְאֹד הַרוֹצֵחַ וְהִיא מְרָאָה בְּאֲצִבַּע אוֹתוֹ בְּאֲשֶׁר בְּעֶבְרוֹ דְרָף שָׁם מִיָּד רוֹחֵחַ דָּמוֹ בְּקִצְפוֹ אֵת הַקִּצְפָּה שֶׁהִיָּה לוֹ לְקִצְוֹן בְּנוֹקְמוֹ אֵת נִקְמָתוֹ: וְהֵנָּם שְׁאֵנֵי לֹא רְאוּתִי מִיָּמֵי אִישׁ פּוֹצָה פֹּה וּמִגְמָגֵם עַל הַשְּׂאֵלָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עָלֶיָּה שְׁמַח לְבִי וְיִגַּל כְּבוֹדִי בְּשׁוֹמְעֵי לְנֹאמְן רוּחַ וְגִבְרַת אֲמִתִּי מְבַנֵּי עֲמֵנוּ מְסַפֵּר וּמִגִּיד לְפִי תְּנוּמוֹ אִיָּה לְאַחַר שְׁשֵׁה

קדשים שֶׁהִפָּה מְלִשִׁין א' מפת מִנֹּת בְּסִתֵּר בְּאַרְצָן בְּאַרְזִיל פִּידוּעַ לְרַבִּים וְנִרְפָּא מִמִּפְתּוֹ קָרָה מְקָרָה שְׁפַעַם א' נִגְלָה לוֹ וְשָׁאַל בְּשִׁלּוּמוֹ וְאָז תִּכְרַף וּמִיָּד בְּדַבְּרוֹ עִמּוֹ וַתִּפְתַּח הַמִּפָּה וְדָמָה יֵצֵא הַחוּצָה וַיָּמַת לְבוֹ בְּקִרְבּוֹ וְנִפְטָר לְעוֹלָמוֹ דַּע"ג דְּאִיהוּ לֹא תָזָא נִשְׁמַתִּיהָ תָזָא וְזֹאת הִיא א' מִן הַרְאָיוֹת אֲשֶׁר עֵינַי רְאִיתָה פְּאָמוֹר: הַפֶּרֶק הַרְבִּיעִי מֵהַפְּחָד הַנִּמְצָא בֵּין אֲנָשֵׁי הַבַּיִת אִם הִגְנָב בְּבֵית בְּלִי יְדִיעַת סִיבַת הַפְּחָד מִרְאֵה מַעֲלַת הַנְּשֻׁמָּה מְשַׁפְּלָת.

גַּם זֶה לְטוֹבָה לְעֵינַי פִּנְנָתָנוּ בְּהַשְׁאָרוֹת הַנֶּפֶשׁ. הֲלֹא הִיא כְּתוּבָה עַל סֶפֶר גִּילְלִילָמוּ פְּאָרִיסִיאִינְסִי דָף קכ"ד אָמַר שְׁלִפְעָמִים אִם הִגְנָה בְּמַחְתָּרַת נִחְבָּא אֶל הַכְּלִים אוֹ בְּאִינְזָה מְקוֹם נִסְתָּר פְּתַע פְּתָאוֹם פְּחָד וּפְחַת יְפוּל בְּלֵב אֲנָשֵׁי הַבַּיִת וְשֵׁם פְּחָדוֹ פְּחָד בְּלִתִּי סִבַּת הַפְּחָד תְּסַמֵּר שְׁעָרַת בְּשָׂרָם וְלֹא יְדַעוּ צַעֲרָם.

וּבְחֻקְרוֹ טַעֲנָה מְסַפְּקַת לְשִׁאלָתוֹ אָמַר שְׁמַהֲעֵינַי יוֹצְאִים אֲדִים מִהַמְּוִתָּרִים אֲשֶׁר יִדְחֵם הַטְּבַע וְכֹאֲשֶׁר יוֹצְאִים מִהָאִישׁ הַמְּקַנָּא וְשׁוֹנָא לְאַרְסִיוֹת אוֹתָם הָאֲדִים יִפְעֻלוּ בְּנוֹשְׂאִים הַפּוֹגְעִים וּבְדַבְּרִים הַמוֹכְנִים לְקַבֵּל אוֹתוֹ הַשְּׁפַע עַד שְׁיִתְכַּן שְׁיִמּוֹתוֹ אֲנָשִׁים בְּהַבְּטָתָם.

וְהִבִּיא רְאִיָּה לְזֶה מִהַמְּרָאָה הַחֲדָשָׁה שְׁאִם תִּסְתַּכַּל בָּהּ הָאִשָּׁה בְּוִסְתָּהּ יִתְרָאָה בָּהּ מִיָּד פְּחָד דָּם וְיִשְׁאָר רִשּׁוּמוֹ זְמַן מוּחָשׁ. וְכֵן הִבִּיא רְאִיָּה מִהָאִפְעָה שְׁיִמִּית הָאָדָם בְּרְאוּתוֹ פְּנִיּוֹ.

וּבַעֲבוּר זֶה גְזָרוּ הַטְּבַעִים שְׁהַפְּנִים מְעוֹתָדִים לְעוֹלָם לְנִזְק בְּאֲשֶׁר שָׁם תִּפְגַּס הָאֲרִיסִיוֹת בְּעֵינָיו וּבְאִזְנוֹ וְדַרְךְ הַפָּה שְׁהֵם כְּלִים פְּתוּחִים קְלִים לְהַתְּפַעֵל בְּאִנְפֵּן שְׁיִוִּבֵל מֵהֵם הַהִיזְק אֶל הַמוֹת הַקְּרוּב לְשֵׁם לֹא כֵן שְׁאָר הָאֲבָרִים כְּלָם.

וְזוֹ הִיא סִבַּת הָעֵינַי הִרְעָה הוּבָא בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת. וְטַעַם הַכּוֹפֵר נֶפֶשׁ הַנּוֹזֵר בְּפִרְשַׁת כִּי תִשָּׂא.

וְעַתָּה אַחֲרֵי הַהוֹצָעָה הַזֹּאת קִיַּיִם הַחֲכָם הַנּוֹזֵר שְׁמַעֵינַי הַגְּנָב בְּאֲשֶׁר הוּא כּוֹנֵן חֲצִיּוֹ עַל יָתֵר לִירוֹת בָּמוֹ אֲנֹכֶל לְיִשְׂרָאֵל לֵב וְהֵם לְדַמִּים יֶאֱרֹנוּ וַיִּמְהָרוּ לְשִׁפּוֹף דָּם יוֹצְאִים אֵלָיו הָאֲדִי הַאֲרִיסִי וְפּוֹגְעִי בְּפָנָי אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבַּיִת וּמַחְלִיאִים אוֹתוֹ וּפְחָדוֹ יְפוּל עָלָיו כִּי פְּחָד אֵלָיו אִיד הַגְּנָב פְּחָד וּפְחַת הָיָה לוֹ וְלֹא יְדַע כִּי בְּנִפְשׁוֹ הוּא כִּי לֹא יְדַע מָה הוּא.

עַדכָּאן הִגִּיעַ תַּחּוּם שְׁפָל פִּילוֹסוֹף מְבַקֵּשׁ לוֹ סִפָּה טְבַעִית בְּכָל הַדְּבָרִים: אֲמַנָּם רוּחַ אַחֲרַת עַמִּי הַבֵּט נָא קוֹרָא דִּיד וְהַתְּבוּנָה נִפְלְאוֹת אֵל. הֲלֹא יְדַעְתָּ מַה שְׁאָמְרוּ רַז"ל בְּמַסְכַּת מְגִלָּה פ"א עַל פְּסוּק שֶׁל דְּנִיָּאל סִימֵן י' וְרִאִיתִי אֲנִי דְּנִיָּאל אֶת הַמְּרָאָה וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ עִמִּי לֹא רָאוּ אֶת הַמְּרָאָה אֲבָל חֲרָדָה גְּדוֹלָה נִפְלָה עָלֵיהֶם וַיִּכְרְחוּ בְּהַחֲבָא.

מֵאֵן נִינְהוּ אֲנָשִׁים. אָמַר ר' יְרֵמְיָהּ וְאִי תִּימָא רַבִּי חֲזִיא בְּרַ אֲבָא זֶה חֲזִי זְכַרְיָהּ וּמְלָאָכִי אִינְהוּ עַדִּיפִי מִינְיָהּ וְאִינְהוּ עַדִּיף מִינְיָהּ אִינְהוּ עַדִּיפִי מִינְיָהּ דְּאִינְהוּ גְּבִיאִי וְאִינְהוּ לֹאֵו גְּבִיא הוּא.

וְאִהוּ עַדִּיף מִינְיָהּ דְּאִינְהוּ חֲזִי וְאִינְהוּ לֹא חֲזוּ. וְכִי מֵאַחַר דְּלֹא חֲזוּ מֵאִי טַעֲמָא אִיבְעִיתוּ.

אֵע"ג דְּאִינְהוּ לֹא חֲזוּ מִיָּדִי אֲבָל מְזַלְיָהּ מִיָּהּ חֲזוּ. אָמַר רַבִּינָא ש"מ הִיא מֵאֵן דְּמִיבְעִית אֵע"ג דְּאִינְהוּ לֹא חֲזוּ מִיָּדִי מְזַלְיָהּ חֲזוּ.

מֵאִי תִּקְנַתִּיהָ לְקַרִּי קַרִּית שְׁמַע. הֲרִי לָהּ שְׁהַבְּהִלָּה הַבָּאָה לוֹ לְאָדָם פְּתָאוֹם בְּלִי סִבָּה יְדוּעָה הִיא הַנּוֹתָנָת שְׁאֵע"פ"י שְׁהַגּוֹף אִינוּ רוֹאֵה נִשְׁמָתוֹ שְׁהוּא הַמְּזַל הַמְּנִיעַ אוֹתוֹ רוֹאֵה וְכֵן בְּעֵינַי הַגְּנָב אַף עַל פִּי שְׁהָעֵינַי אִינְנָה רוֹאֵה כְּלוּם הַנְּשֻׁמָּה רוֹאֵה.

וּמִכַּאֲן מוֹדְעָא רַבָּה לְמָה שְׁהוּכִיחַ הַנְּסִיּוֹן שְׁלִפְעָמִים הֵלֵב מְנַחֵשׁ הַמִּיתוֹת הַעֲתִידוֹת
וְהַשְּׂמוּעוֹת הַרְעוֹת וּמִתְעַצֵּב בְּלִמֵי סִבָּה יְדוּעָה וְאַחַר כֵּן פֶּתְאוּם בָּא אִידוֹ וְנִרְאָה לְמַפְרָע
שְׁלֵא לְחַנֵּם נְהַפֵּךְ שְׁשׁוֹנוֹ לְאַבְל וּבְשָׂרוֹ עָלָיו יִכָּאֵב כִּי הַנְּשֻׁמָּה יוֹדַעַת הַעֲתִידוֹת לְבוֹא עַל
הַגּוֹף וּמִתְעַצֵּבָת.

וְגַם זֹאת נְסִיחָא בְּחֻמְרָא כִּי שְׁמַעְתִּי דְּבַת רַבִּים אֹמְרִים שְׁבִהִיּוֹתֵם חוּץ מֵאַרְץ מוֹלְדְתֵם יוֹם
לְקוּחַ ה' אֶת אָבִיךָ לְעוֹלָמָם נִצְטַעְרוּ בְּצַעַר עֲצוּם בְּלִי סִבָּה מְכַרְח' יִגְוֹנ'. וְחוּץ יָמִים
מוֹעֲטִים בָּאָה אֲלֵיהֶם הַשְּׂמוּעָה הַרְעָה כִּי כָּבֵר נִשְׁמַתֵּם רְאֵתָה.

וְהַפִּילוֹסוֹפִים זָכְרוּ כְּזֶה וְאָמְרוּ כִּי לְפַעְמִים יִתְעוֹרֵר הָאָדָם לְצוּרוֹת עַל נְכֻסָיו עִם הַיּוֹתוֹ בְּרִיא
וְחִזְק וִיקְרָה שְׂיָמוֹת בְּאוֹתָהּ שְׁנָה. וְכֵן בְּאִיּוֹב הוּא אֹמֵר כִּי פַחַד פְּחַדְתִּי וַיֵּאֲתִיבִי.

וְהַסִּבָּה הִיא מָה שְׁזָכַרְתִּי כִּי הַנְּפֹשׁ יוֹדַע' מְטַבֵּעַ הוֹיְתָה הַעֲתִיד לְבֹא עָלֶיךָ נְבִאָה וְלֹא יָדַע
מָה נְבִאָה. כְּמוֹ שְׂרָאִינוֹ בְּחֻלּוֹם חֲזִיוֹן לִילָה בְּנִפְּוֹל תַּרְדֵּמָה עַל אַנְשִׁים בְּתַנּוּמוֹת עָלֵי מִשְׁכָּב
אֲזִי יִגְלֶה אֲזֵן אַנְשִׁים.

וְהַפְּסוּק הַזֶּה זָכוֹר אֲזַכְרֶנּוּ עוֹד. ע"כ בְּמָה שְׁכַתְּבִתִּי אֶעְמּוֹד נָא עַל הַפָּרֶק: הַפָּרֶק הַחֲמִישִׁי
יְבָאֵר מְדַרְגּוֹת הַחֻלּוּמוֹת.

וְאִיךָ מִן הַצּוּדִקִים נוֹכַל לְהַבִּיא רְאִיָּה לְרוּחַנִיּוֹת הַנְּפֹשׁ. הַחֻלּוּמוֹת הֵם עַל ג' מִיָּנִים וּמְדַרְגּוֹת
זוֹ לְמַעְלָה מִזוֹ.

וְהֵם הַחֻלּוֹם הַנְּבוֹאִי הַהַשְׁגָּחִי וְטַבְעִי. הַטַּבְעִי הוּא הַבָּא לוֹ לְאָדָם מִפְּאֵת מְזוּגוֹ וְהָאִיכוּת
הַגּוֹבֵר עָלָיו.

וְזֶה כִּי כְּאֶשֶׁר גּוֹבֵר עַל הָאֵד' אֵיזָה חוּם טַבְעִי אוֹ זֶר הִנֵּה הוּא חוֹלֵם שֶׁהוּא מִתְחַמֵּ' אֶצֶל
הָאֵשׁ אוֹ שֶׁהוּא בְּמִקְנָה וְעַם דְּבָרִים חֲמִים. וְכַאֲשֶׁר גּוֹבֵר עָלָיו אֵיזָה קְרִירוֹת יַחֲלוּם בְּשִׁלְג
גֶּשֶׁם וּמָטָר הָרוּפָא שְׁהִיָּה מְכִיר בְּחוּלָה אִיכוּת הַמִּתְגַּבֵּר עָלָיו עַל יְדֵי חֲלוּמוֹתָיו.

וְהַחֻלּוּמוֹת הָאֵלוֹ שְׁנָא יִדְבְּרוּ וְאִין לְהֵם מִמֶּשׁ וְעָלֵיהֶם אָמַר יִשְׁעִיָּה כְּאֶשֶׁר יַחֲלוּם הַרְעֵב
וְהִנֵּה אוֹכֵל וְהַקִּיץ וְרִיקָה נִפְשׁוֹ וְכַאֲשֶׁר יַחֲלוּם הַצָּמָא וְהִנֵּה שׁוֹתֵה וְהַקִּיץ וְהִנֵּה עֵינָי וְנִפְשׁוֹ
שׁוֹקֵקָה.

וְזָכַרְיָה כִּי הַתְּרַפִּים דְּבָרוּ אֲנֹן וְחֻלּוּמוֹת הַשְּׁנָא יִדְבְּרוּ, וְחַז"ל דְּבָרֵי הַחֻלּוּמוֹת לֹא מַעֲלִין
וְלֹא מוֹרִידִין. גַּם מִהֵמִין הִנֵּה הֵם הַחֻלּוּמוֹת אֲשֶׁר הֵם כְּפִי הַמַּחְשְׁבוֹת וְדַמְיוֹן אוֹתָם הַדְּבָרִים
שֶׁחָשַׁב אוֹ נִתְעַסַּק בָּהֶם.

וְעַל אֵלוֹ אָמְרוּ בְּגִמְרָא מִהוּא דְּאָמַר לר' יְהוֹשֻׁעַ אָמְרִיתוּ דְּחֻמְיָתוֹ טוֹבָא אִימָא לִי מֵאִי
דְּחַזִּינִי בְּחֻלְמָאֵי א"ל חֲזִית דְּמִשְׁחַרֵּי בָּהּ פְּרִסָאֵי וְגַרְבֵי לָהּ וְרַעֵי בָּהּ שְׁקִצֵי בְּחַוְסְרָא דְּדַהֲבָא
הַרְהַר כָּל יוֹמָא וּלְאַנְרֵתָא חַזָּא.

וְכֵן אָמַר לִי שְׁבוֹר מְלָכָא לְשִׁמוּאֵל אָמְרִיתוּ דְּחֻמְיָתוֹ טוֹבָא אִימָא לִי מֵאִי חַזִּינָא בְּחֻלְמָאֵי
א"ל חֲזִית דְּאֵתוֹ רוּמָאֵי וְשָׁבוּ לָהּ וְטַחְנֵי בָּהּ קִשְׁיָתָא בְּרִיחִיָּא דְּדַהֲבָא. הַרְהַר כְּפוּלֵי יוֹמָא
וּלְאַנְרֵתָא חַזָּא.

ומיני החלומות האלו כלם הם מִפֶּחַ הפועל המְדַמָּה שֶׁהוא מְעַצְמו מְרַכֵּיב הַרְפָּבוֹת וּמְדַמָּה דְּמִיוֹנִים וְכֻלָּם שָׁנָא וְדָבָר כְּזָב יְדַבְּרוּ. וַיִּקְרָה זֶה בַּעַת הַשְּׂיִנָּה כִּי אִז עוֹלָה מִהֶאֱסוּטוֹמְכָא הַעֲשֵׂן וְהָאֲדִים לְמוֹת וְאִז הִפֹּחַ הַמְדַמָּה מְעַרְבֵב וּמְבַלְבֵּל הַדְּבָרִים: אָמְנָם הַמִּין הַשְּׂנִי הוּא הַהֲשָׁחִי שֶׁהַפּוֹעֵל וְהַמּוֹדִיעַ בָּהֶם הִיא הַהֲשָׁחָה הָאֱלֹהִית.

וְהֵם מְהַחְלוֹמוֹ. הַצּוֹדְקִים הַנְּגָלִים לְאֲנָשִׁים הַשְּׁלָמִים כְּחִלּוֹמוֹת יוֹסֵף וְלִפְעָמִים לְרִשְׁעִים וְעוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה.

וְזֶה לֹא לַעֲזֹר וְלֹא לְהוֹעִיל לָהֶם אֲלֵא לְתוֹעֵלַת אַחֲרִים כְּמוֹ שֶׁנֶּגְל' הָאֱלֹהִים לְאַבְיִמְלֵךְ לְכַבּוֹד אַבְרָהָם וַיִּצְחַק יִסְחָדוּ. וְנִגְלָה לְלֶכְנָן לְהַצִּיל אֶת יַעֲקֹב בַּחִירוֹ.

וְנִגְל' לְשֵׁר הַמִּשְׁקִי וְהָאוֹפִים וּלְפָרְעָה לְהַגְדִּיל וּלְרוֹמָם לְיוֹסֵף צְדִיקוֹ וְלְנָבוֹכַדְנֶאצַּר לְנַחֵם אֶת עַמּוֹ. וּמִזֶּה הַמִּין אָמְרוּ רז"ל אֵין מְרַאִין לוֹ לְאָדָם אֲלֵא מְהַרְהוּרֵי לְבוֹ שְׁנֵא' אֲנָתְּ מִלְפָּא רַעֲיוֹנָךְ עַל מִשְׁכַּבְךָ סְלִיקוּ.

וְאִי בְּעִית אֵימָא מְהֵכָא וְרַעֲיוֹנֵי לְכַבָּךְ תַּנְדַּע. וְזֶה כִּי כְּאֲשֶׁר נִגְלָה הַקַּב"ה לְאָדָם שְׂאִינוֹ נָבִיא מְרַאֵה לוֹ מְאֵלוֹ הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הוּא חוֹמֵד וְחוֹשֵׁק לְדַעַת וּמְהַרְהֵר בְּיוֹם כְּעַנְיָן נָבוֹכַדְנֶאצַּר לְהַשְׁקִיט לוֹ מִמְּבוֹכָתוֹ.

וּלְאֲנָשֵׁי הַמַּעֲלָה וְהַמְדוּת לְבִשְׁרָם בְּשׁוּרָה טוֹבָה אוֹ לְהַגִּיד לָהֶם רַעְתָּם כְּדֵי שְׂיַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה וַיִּבְקָשׁוּ רַחֲמִים עַל צַעְרָם. וּמָה שְׂאָמַר רַבָּא תַּדַּע דְּלֹא מַחְוֵי לֵיהּ לְאִינְשׁ לֹא דְקִלָּא דְדַהֲבָא וְלֹא פִילָא דְעֵייל בְּקוֹפָא דְמַחְטָא נְרַאָה.

לִי שֶׁהִבִּיא רְאִיָּה מְהַמוֹחֵשׁ כִּי כְּמוֹ שֶׁכְּרֹב חוֹלֵם הָאָדָם חִלּוֹמוֹת מִמָּה שֶׁהִרְהֵר בְּיוֹם. כִּי הַחִלּוֹמוֹת הַצּוֹדְקִים הֵם מְעַנְיֵן הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דַּעַתוֹ שֶׁל אָדָם טְרוּד בָּהֶם.

וְאֲשֶׁר הַשִּׁ"ת לְאַהֲבָתוֹ אוֹתוֹ גוֹל' אֶת אֲזַנָּיו. וְכְמוֹ שְׂאָמַר אִיּוֹב סִ' ל"ג בְּחִלּוֹם חֲזִיוֹן לִילָה בְּנִפְּוֹל תַּרְדָּמָה עַל אֲנָשִׁים אִז יִגְלָה אֲזַן אֲנָשִׁים וּבְמִןסָרָם יַחֲתוּם.

ר"ל שְׂאִז מִגְלָה אֲזַן אֲנָשִׁים הַגְּזָרָה שֶׁכָּתַב וְחַתְּמָה בְּמוֹסְרָה כְּדֵי לְהַנְצִיל בְּתְּשׁוּבָה מִמֶּנָּה. וּבְגִלְלַת הַדְּבָר הַזֶּה אָמְרוּ רז"ל אֵין מְרַאִין לוֹ לְאָדָם צְדִיק כִּי אִם חִלּוֹם רַע כִּי וּדְבָרִים כִּי יוֹצֵא בָהֶם קָרִים.

וּבַעֲבוּר זֶה כָּתַב רז ש' חֲלָמָא בִּישָׂא עֲצִיבוּתָהּ מְסַתְּנִיהּ כִּי הַעֲצָבוֹן הִיא מַחְלָקֵי הַתְּשׁוּבָה. וְכֵן אָמְרוּ יָפָה תַּעֲנִית לְחִלּוֹם כְּאִשׁ לְנַעֲוָרָה.

וּמִפְּנֵי שְׂאִין צְדִיק בְּאַרְצָא אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יַחֲטֵא לְכֵן מְרַאִים לוֹ הָרַע הַמְּעוֹתֵד לְבֹא עָלָיו וְקוֹל פְּחָדֵי' בְּאֲזַנָּיו מִה לֵךְ נִרְדָּם קוֹם קָרָא אֵל אֱלֹהֵיהּ. וְהַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הֵם אֲמַת וַיִּצִּיב וּמַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם יוֹכִיחוּ מְעִידִים וּמַגִּידִים וְהִגִּים שְׂאָמְרוּ חז"ל אֵין חִלּוֹם בְּלֹא דְבָרִים בְּטָלִים כְּכֹר הוֹרָה לְנוּ הַרְשָׁב"י בְּפָרְשַׁת מִקֵּץ עַמּוּד תַּמ"ג דְּלְאָדָם וְכֹפֵא לֹא אֵינְתְּגָלוּ לֵיהּ מִילָן כְּדִיבִין כְּלוּם.

פּוֹק וְתַשְׁכַּח בַּס' חֲסִידִים וְתַרְאָה הַרְבֵּה מַעֲשִׂיּוֹת מְזֵה. וּבְסִפְרָ יוֹסֵף בֶּן גּוֹרִיוֹן טַן הַקְּדוּמוֹנִיּוֹת לְרוֹמִיִּים ס' ט"ז פָּרַק ט"ו תַּקְרָא אֵיךְ גְּאֻלְפִּירָה בַּת הַמֶּלֶךְ אַרְכִּילָאוּ נִשְׂאָת הַפַּעַם הָרֵאשׁוֹנָה עִם אֶלְכְּסַנְדֵּר בְּנוֹ שֶׁל הַמֶּלֶכָה מְרִיאָמִס וְהוֹרִדוּס.

וכאשר נהרג במצות אביו נשאת הפעם השנית עם יוכא מלך מאוריתניא' ואחר מיתתו נשאת הפעם השלישית עם ארכילאו אחיו של אלכסנדר עם היות שהיו לה בנים ממנו. ויהי בלילה והנה היא חולמת שאלכסנדר בעלה הראשון הנה בא אצלה ואמר לה הראית בעצמה אנשי שאמת הוא מה שאומרים בני העולם שאין אמונה בנשים יען מאחר שנשאת עמי והיו לה בנים ממני שכחת אהבת פלולותיה ולקחת לה אוהבים ובעלים אחרים ובנשת פנים לא הנה לה לקחת את אחי.

ובכל זאת אני לא אשפחה ולקחתי אותה לי. והנה היא מדברת עם שכנותיה ורעותיה מספרת החלום לא היו ימים מועטי ותשכב גאלפירה ותתחל ולא קמה ממטתה פי מטה ומכאן הוכיח ה"ן גוריון ההשארות הנפשי באומרו מכאן מודעא רבא לנצחיות הנפש.

אמין המתעקש מה שירצה ישתה לעג כמים ולא ימנע טוב להולכי בתמי המתנישרי באמונת הדברי האלו לרדוף האמת והצדק עכ"ד. גם הרב ר' דוד פהן בספר דברי הימי ש'לו בספרו ענין הקיסר קארלוס החמישי ורוץ מזלו בעיר אלגיר ואבדת אנחותיו וחייליו מעיד.

וארא בחלומי והנה אניה משוטטת מצופת זקב ויפה עד מאד באה אל היבשה. ובראשה צלמא דדזקבא וקול חצוצרות התרועה בתוכה וירוצו רבים אצלה לראות גם הם ולשמוע דבר מה יגידו.

ויהי כבואה ואין קול זולתי חולה אחד כסיר נפוח מןשכב עליה ואיש אחד מנהל אותה ואיקץ והנה חלום. ואין פותר אלי.

אז אמרתי הלא לאלהים פתרוני את אשר האלהים עושה בקצות הארץ הגיד לעבדו. ואמר אל מאהבי בעת ההיא לאמר אין זה כ"א מופת שישוב הקיסר מבלי חפץ ואנחותיו תשכלנה כאשר שפלה נשים חרבו.

ויתר אנשיו ישובו הנה מזי רעב ולחומי רשף. ואתם עדי כי ה' דבר העדותי בכם היום.

ויהי כן עד כאן וכתב אפלטון כי בהיות סוקרטי במאסר על היותו מכחיש בפסילים מעשה ידי אדם ומאמין באל אחד וסיבה הראשונה קרא לאוהביו והגיד להם איך בתוך שלשה ימים יעלה לגרדום וימות בלי ספק באומרו שחלום חלם שבתולה יפה עד מאד אשר קרא בשם קראה לו שורה אחת מהומירוס הפייטן הגדול אשר בה נרמז לו מיתתו.

וכן הנה. גם אליכסנדר מאלי כסנדר מספר מא' שחלם והנה הנה רואה את פומפיאוס שר צבא רומא לבוש בגדים צואים ויספר לאחיו רעיו ומינדעיו החלום ובנימים מועטים באה השמועה איך בשדות פארסאליה יום הלחמו עם יוליאו קיסר ויחזקו צבאות הקיסר ותהי הפלחמה חזקה עליו וינס בלי חמדה מצרימה ושם חתכו את ראשו בסייף.

גם אני בעונותי הרבים הנה בשמים עדי וסהדי במרומים שפעמים ראיתי בחלום שברי הפעם הראשונה מעשה שהיה כף הנה. הגברת עטרת ראשי אמי מרת רחל סואירה נ"ע נפלה על ערש דוי ויהי חליה עד כי חזק מאד והרופאים התחילו להתניאש ממנה אין דן דינה למזור רפואות תעלה אין לה.

ואני עני וכואב עיני ונגע מטְרדות הזמן ומצרת נפְשי ערב פְרִידתה לְרום עֲלִיהָ על מִטְתי
עֲלִיתִי קִדְרָתִי שְׁמָה הַחֲזִיקְתָּנִי וְנִים וְלֹא נִים תִּיר וְלֹא תִיר וְיִרְאַנִי אֱלֹהִים כִּי מוֹת תָּמוּת
בְּרֹאוֹתִי קְבוּרָתָה וְסִמוּךְ אֶצְלָה קְבוּרָה אִישׁ נִכְבָּד וְחָשׁוּב מִבְּנֵי עַמְנוּ וְאִיקָךְ וְהִנֵּה חֲלוּם.

כִּי הָאִישׁ הַזֶּה הָיָה חַי וְכָרִיא אוֹלָם. וַיְהִי מִמְחַרְת וּתְמַת עָלַי מֵרַת אֲמִי ז"ל.

וּלְשִׁבַת הַבָּאָה וְהִנֵּה בְּתוֹךְ הַבָּאִים לְנַחֲמֵנִי רֵאִיתִי בְּנֵי אָחִיו שֶׁל זֶה הָאִישׁ וְהֵם בְּמִלְבוּשֵׁי
אֲבֹלוֹת שְׁחֹרִים וְאַרְנָכִים פְּמִנְהָג. אֲזִי שְׁאַלְתִּי לְאַחַד מִן הַסְּמוּכֵי אֶצְלֵי טַעַם בְּגָדֵי הָאֲבֹלוֹת.

וְהִגִּידוּ לִי אִיךָ בָּאָה לָהֶם שְׁמוּעָה רְעָה מִמֵּיתַת אֲבִיהֶם בְּאַרְץ סְפָרַד. וַיְהִי כְּשִׁמְעֵי אֶת דְּבָרָיו
אֲמַרְתִּי בְּלִבִּי מִי יוֹדַע אִם זֶה פְּתוּרֹן הַחֲלוּם אֲשֶׁר רֵאִיתִי.

אוֹלָם לֹא עָבְרוּ אַרְבָּעָה יָמִים וּמַת הָאִישׁ הַנִּכְבָּד הַהוּא וְנִקְבַּר אֶצְלֵי מֵרַת אֲמִי נִפְשׁוֹתָם
תִּהְיֶינָה צָרוּרוֹת בְּצָרוֹר הַחַיִּים אֶת ה' אֱלֹהֵינוּ. הַפַּעַם הַב' אֲשֶׁר הִשְׁפִּיעַ ה' אֶת רוּחוֹ עָלַי
עֲשֵׂה עִמִּי אוֹת לְטוֹב' וַיְהִי כַּאֲשֶׁר בָּא יוֹסֵף בֶּן יִשְׂרָאֵל נ"ע הֵבֵן יָקִיר לִי דָרָךְ אֲנִיָּה בְּלֵב יָם
מִדְּאֲנָזִיק לְעִיר הַמְּהוֹלָלָה הַזֹּאת וַיִּתְעַכֵּב יָמִים רַבִּים וְאַנִּי הִמַּר וְהִנְאַנַח הַדְּאָגָה לֹא הִנִּיחַ
לִי לִישׁוֹן נְדָדָה שְׁנָתִי בְּלִילָה.

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר מוֹרַת הַבְּקָר זָמַן שְׂכָבָר הַעֲפוּל נִשְׁלַם יְשַׁנְתִּי וְאִיקָךְ וְהִנֵּה בְּפִי פְּסוּק טְרוּף טוּרָף
יוֹסֵף. אֲזִי חֲרָדָה גְּדוּלָה נִפְלָה עָלַי בְּאוֹמְרֵי בְּעוֹנוֹתֵי הַרְבִּים טְרוּף טוּרָף יוֹסֵף בְּנֵי וּמָה לִי
עוֹד חַיִּים כִּי הָיָה חֲרִיף בְּתַלְמוּד וּבְקִי בַד' לְשׁוֹנוֹת וּבֶן זְקוּנִים הוּא לִי.

וַיְהִי הַיּוֹם עֲנִיתִי בְּצוּם נִפְשֵׁי וְתַפְלָתִי עַל חֲקֵי תְּשׁוּבָה וְאַתְחַנֵּן אֶל ה' בְּעַת הַהִיא לֵאמֹר אֲנָא
ה' הוֹשִׁיעָה נָא אֶת בְּנֵי חַטָּאת גְּעוּרֵי וּפְשָׁעֵי אֵל תִּזְכְּרוּ כַּחַסְדְּךָ זְכוּר לִי אֲתָה לְמַעַן טוֹבָךָ
ה'. וְה' שָׁמַע תַּפְלָתִי וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיוֹתֵנוּ כּוֹאֲבִים וְהִנֵּה חַי וְנוֹשָׁע הוּא עַל פְּתַחֲנוּ
כָּל מְגָדִים.

וַיִּסְפַּר לְנוּ אִיךָ בַיּוֹם הַהוּא שֶׁל צַעֲרֵי וְה' הִטִּיל רוּחַ סְעָרָה בַּיּוֹם וְהִאֲנִיָּה חֲשָׁבָה לְהַשְׁבֵּר
וּלְעֵינָיו נִטְרָף סְפִינָה אַחֲרָת וְהוּא נִיצַל דָּרָךְ נִס. אֲזִי עֵינֵי לְמָרוֹם נִשְׂאָתִי וְשִׁבְחָתִי וְהַדְרָתִי
לְמַלְאֲךָ שְׁמַיָא שְׁגַמְלָנִי כָּל טוֹב.

אֲמַנָּם בְּהִיּוֹת שְׁאִין שְׁמַחָה שְׁלֵמָה בְּעוֹלָם הַזֶּה לְשָׁנָה הַבָּאָה שְׁלַחְתִּיָּהוּ עוֹד הַפַּעַם הַשְּׁנִית
לְמַדִּינַת פּוּלוֹנְיָא וְתַכְרָף הַגִּיעוּ לְאַרְץ לוּבְלִין עִיר גְּדוּלָה שֶׁל חֲכָמִים וְשֶׁל סוֹפְרֵי גְּפֻטָר
לְעוֹלָמוֹ בְּעו"ה וְהוּא כְּבֵן עֶשְׂרִים שָׁנָה תִּהְיֶה מֵיתָתוֹ כְּפָרְתוֹ וּלְכָל מִי שֶׁעָסַק עִמּוֹ בְּחָלּוֹ
וּקְבוּרָתוֹ יִשְׁלַם ה' פְּעָלוֹ וְתִהִי מִשְׁפּוֹרְתוֹ שְׁלֵמָה מַעַם ה' שֶׁהַשְּׁמַחָה לְבַד בְּמַעוֹנוֹ.

גַּם אֲנִכִּי לֹא אֶחְדַּל כִּי מְלַהֲגִיד לָךְ אֶת דְּבַר אֲמַת מַה שְׁגַם עוֹד בְּעֵינֵי רֵאִיתִי וַיְהִי הַיּוֹם
וְהִנֵּה הַלּוֹךְ הַלְכָתִי לְשִׂאוֹל בְּשִׁלּוֹם הַגְּבָרָת וְאַשְׁת חַיִל קְרוֹבָתִי מֵרַת אֲבִיגַיִל מוֹסְפִיָּאָה
שׁוֹמְרַת יָבָם מְאַרְץ סְפָרַד וּפְנִיָּה רְעִים שְׁאַלְתִּי לָהּ סִבַּת הַדְּאָגָה וּמָה יוֹם מִיּוֹמִים וְאַמְרָה
לִי כִּי רֵאֲתָה יְבָמָה מְנוֹצָב אַרְצָה וּמוֹכְרָה בְּתַכְרִיכִין.

וּבְרֹאוֹתִי צַעֲרָת נִפְשָׁה דְּבַרְתִּי עַל לְבָה לְנוֹד לָהּ וּלְנַחֲמָה שְׁדַבְּרֵי חֲלוּמוֹת לֹא מַעֲלִין וְלֹא
מוֹרִידִין. אֲמָנָה הִיא לֹא קַבְּלָה תַּנְחוּמִין מֵאַנְהָה הַנְּחָם.

ויהי לראש חדש הבא והשמועה באה ממיתתו באשר הראו לה מן השמים ומה אענה ומה אומר והדברים האלו אינן צריכין חזיק כפי כמעט הן מהמפורסמות באשר כל איש ואשה תעיד אמתו.

וכן מהיות החלומות צודקים נשען ג'דעון על מה ששמע מהחלום שיהיה מספר איש לרעהו ונזפרו בפרק הרואה כמה וכמה. והן החלומות אשר קראתי השגחיים בהיותם הפועל אותם ההשגחה האלהית הגם שלא יבאו לאחד מן בני הנביאים.

כי אחר שגלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו פסקה הנבואה והאורי' ותומים נגנזו ונשאר בגידנו שפע החלומות שבהם מודיע הקב"ה הנסתרות כמו שאמרו רז"ל פ"ק דתגיגה אמר רבא אעפ"י שאנכי הסתר אסתיר פני מהם ביום ההוא אמר הקב"ה בחלום אדבר בו, ועל כיוצא בהם נאמר חלום א' מס' לנבואה.

ונובלות נבואה חלום: המין השלישי הוא החלום הנבואי והם חלומות הנביאים הנבאים בשם ה' לאמת ובהם מגלה סודו אל עבדיו הנביאים בחלום יעקב שלמה ודניאל. וכי תאנה נפשך לדעת ההפך שיש בין החולם הנבואי וצודק לחלום הטבעי.

הלא הוא כי החלום הנבואי והצודק עושה רושם והתפעלות עצום בחלום וזה על מדרגות שונות כי ההתפעלות בנפש הנביא הוא כל כך גדול שמיד מכיר הנביא החולם בעצמו שהוא דבר מןשפע מאת האלהים וכמו שכתב הרמב"ם פמ"ה ח"ב מהמורה הנבואה תודיע לנביא שהיא נבואה.

וכן העיד ירמיה סי' כ' ותהי בלבי פאש בוערת. וההתפעלות בנפש החולם מי שיהיה חלום צודק הוא במדרגה יותר קטנה אבל איזה הרגשה יש לו מה שלא יתפעל מהחלומות המבולבלים מפח הדמיון.

ולכן גזרו חז"ל החולם ונפשו עגומה עליו ילך ויטיבנו. וכן במענה אליפז סי' ד' בשעפיים מחזינות לילה בנפול תרדמה על אנשים פחד קראני ורעדה ורוב עצמותי הפחיד ויקרה זה בכל החלומות הצודקים שבאים בפעמה כמו שתמצא בחלומות פרעה ונבוכדנאצר.

הרי לה שיש ג' מיני החלומות מהם צודקים ומהם משונבשים. ולכן אמרו בפרק הרואה רבה רמי פתיב בחלום אדבר בו וכתוב ונחלומות השוא ידברו לא קשיא פאן על ידי מלאך פאן על ידי שד.

ופירשו המפרשים שהצודקים הם על ידי מלאך והטבעיים הם על ידי הפח המדמה אשר פנה בשם שד. ונא דברו נכונה כי החלומות הבאים על ידי שד הוא כמשמעו באשר פתבו שלמים וכן רבים שהיו ע"ז מכינים עצמם לקבל שפע השדים בחלום.

וכן הרמב"ם בפרק מ"ו מהחלק הג' מהמורה בדברו על איסור אכילת הדם ז"ל. והיו מדמין במעשה ההוא שהשדים יאכלו הדם שהוא מזונם והם יאכלו הבשר ובזה תהיה אהבה ביניהם ויבאו להם השדים לפי מחשבותם בחלום ויגידו להם העתידות וכו' והפירוש מןכרח דאי לא תימא הכי מה בא הכתוב להודיענו וכי לא היינו יודעים שחלומות הדמיון שוא ידברו אלא נדאי שמחלומות הבאים מפח השדים ממש הכתוב

מדבר פאמור: ועם זה אבא נא לכונת הפרק ואשאל ולמה בעת השינה ולא בהקיץ אז יגלה ה' און אנשים.

ואשיב שידוע הוא שבהחלש הפחות הקמריים תחזקו השכליים וכמו שיונה הנסיון כי בעת הזקנה אשר כפר תשש פחו של אדם ואינו רודף אחרי התאוות הגשמיות אז יתקרב יותר אל החכמה והשכל ומגמתו לעבוד את ה'.

וכן בעת המיתה ופטירת הנשמה מהגוף רואה מתן שכרו לעתיד עודו בעולם הזה וכמו שאמר הפתוב כי לא יראני האדם נחי. ודרשו חז"ל בסיניאן אינו רואים אבל בשעת מיתתו רואים ועליהם נאמר ותשחק ליום אחרון.

וזאת היא הסיבה שהחכמים והנביאים מברכין לבניהם ולתלמידיהם סמוך למיתתו כאברהם יצחק יעקב ומשה לשבטים. וכגון ר' אליעזר לבנו ורבינו הקדוש שמסר מסורת החכמה לבנו.

ובהיות החלום חלק מהנבואה כמו שהנבואה לא תחול על האדם עד שיתבטלו פחותיו הגופניות וישוב שפלי ויקרה זה בעת השינה באשר שם פח הנפש המשפלת גוברת והפחות הגופניות בטלים.

כן החלומות לא יחולו בהקיץ בהיות פחות הגוף אז חזקי' ויבאו בעת השינה שהוא זמן בטול ההרגשות והפחות החומרי' כי השינה א' מס' למיתה. וכן באיוב הוא אומר להסיר אדם מעשה ר"ל שהקב"ה יגלה און אנשים בחלום ולא בהקיץ לפי שהאדם באותה שעה מסיר מעשה הנפש המרגשת.

ונמצא בספר הזוהר ז"ל הקב"ה אודע ליה לבר נש כל חד וחד בהוא דרגא דיליה כמה דאיהו ובהאי גוונא דכל חד וחד כמה דאיהו. אמר ההוא יודאי ודאי לאו איהו אלא לבר נש זכאה דחזא חלמא כדקא חזי ותא חזי דכד בר נש קאים על ערסיה נשמתיה נפקא ושטית בעלמא לעילא ועלת לאתרא דעלת.

וכמה חבלי טהורין קניימין ואזלין בעלמין ופגעין לה לההוא נשמתא וחמת מה דחמא נאי לא איתאחדת בההוא סטרא ומודיעין לה מילין כדביין או מילין דזמינין למתי לזמן קריב. וכן בפרשת וישב עמוד תי"ב פד בר נש נאים על ערסיה הא נשמתיה נפקת מיניה ואזלא ושטיא בעלמא כל חד וחד כפום אורחיה ע"כ.

ולא תדמה בנפשך שאז הנשמה בחלום בחזיון לילה עוזבת מפל וכל הגוף אלוף נעוריה כמ"ש זורואסטרו ופיטאגורס אשר על פן קראוה בעלתהכנפי'. כי הגם שיש גם כן בין חכמי בני עמנו מי ראה כאלה והאמין שהנשמה עולה בעת השינה ויורדת בהקיץ תמונתה לגוף לפי דעתי הפל רמז ומשל כי הנשמה היא הנותנת לו הסיוות ובלעדה אין לו חיים.

אבל העליה היא במדרגה בהשפלה ובהסתכלות בדברים העליונים כי כל זמן שהנשמה בלא פנונה לפעולות אדם בדבר שפתייה אז הגוף פגוף בלא נשמה. ולכן שהגברת גוברת אז יוצאת מפעולותיה החומריות ונכנסת למושפלותיה הרוחני' והיתרון הזה הוא לאדם על הבהמה מפאת נפשו הנצחית והנשוארת אשר בהיותה אלהית בחלום השם מדבר עמה בעודה בגוף.

ומכאן תדין כמה וכמה מעלות טובות למקום עליה פאשר תעלה נקיה מכל חומר לשמי עליה ואל מנוחתה כבוד. וזה גם כן א' מן הראיות אשר הנסיון הוכיח להראות שהשארות הזה כי אין שום בעל חי בלתי מדבר שחולם.

ומה שאמרו קצת שהפליבים נובחים בעת השינה והנביתה שהוא ראיה על החלום אינה ראיה כלל כי זה לא יקרא חלום אלא שמרוב רגילותם לנבוח בהקיץ הוא טבע שני להם. ולכן עושים כן בעת השינה כמו שנראה גם כן התנוקות כיונקים בעת שנתם מרוב רגילותם בהקיץ אעפ"י שאין השדים בפיהם ולפי זה החלום היא נבואה קטנה והשפעה אלהית פאשר כתבנו וכבר הורה לנו התורה שצריך שיהיה לפותרי החלומות איזה רוח נבואה כמו שהודה יוסף באמרו הלא לאלהים פתרונים.

ואמר עוד אלהים יענה את שלום פרעה. כי לא ישיג אמתת פתרון החלום רק אשר רוח אלהים בו.

וכן בדניאל הוא אומר והילדים האלה ארבעתם נמן להם האלהים מדע ושפל בכל ספר וחקמה ודניאל הבין בכל חזון וחלומות. או צריך שיהיה חכם עדיף מנבא ר"ל שיהיה כל כך גדול בחכמה שישער בכחו ושכחו איך יפלו הענינים העתידיים לבא על החולם עם רמזי החלום פענן שנאמר באחיתופל כי פאשר ישאל איש בדבר האלהים כן כל עצת אחיתופל לדוד גם לאבשלום.

והוא לא היה נביא אבל חכם חרשים ונבון לחש. ודע שארטימידורו דאלדיאנו חבר ה' ספרים על החלומות ופתרונם וכלם מלאים הכל ואין בהם ממש.

ומה שכתבו חז"ל כל החלומות הולכין אחר הפה אינו מכוננת זה הספר ודי לנו במה שכתבנו לענין ההשארות הנפש: הפרק הששי ענין שאלת חלום מה הוא. ואיך גם הוא יורה רוחניות הנפש: בימים ההם כשבת מלך המלכים על פסא מלכותו ירושלים עיר הקדש כשהיו אנשי המעלה והדעת רוצים לידע העתידות לבא עליהם היו שואלים לנביאים או לאורים ותומים או על ידי חלום כפי מדרגת האיש השואל.

כן כתוב בשמואל א' כ"ח וישאל שאול בה' ולא ענהו ה' גם בחלומות גם באורים גם בנביאים. וענין האורים והנביאים ידוע.

ובחלומות פירושו המפרשים כלם באנשים שעושים שאלת חלום. וכתב הרב רבינו בחיי בפרשת נצבים על פסוק הנסתרות לה' אלהינו ז"ל וכבר העירוטיף על סוד פסוק זה בחבור זה.

ויש לה להשפיל עוד כי מהפסוק הזה יוצא שם מןמחה לשאלת שלום בצרוף אותיות והם ג' שמות כל שם ושם של ג' אותיות וכלן הן תשעה והוא סוד הט' הכפולה בשם הידוע. והשם הזה מעיד שאין במלת הנסתרות וא"ו עכ"ד.

והשם הידוע מהט' כפולה הוא מטטרון. והוא שם הגורל לשאל בו כל חפץ.

ולמען לא ישתמשו בו חסרי הדעת ובלתי שלמים לא ישמע על פי אופן השאלה הזאת. ובסנהדרין פרק זה בורר כתוב הרי שהיה מצטער על מעות שהניח לו אביו ובא בעל החלום ואמר לו כך וכך הן במקום פלוני הן של מעשר שני הן.

זו הנה מעשה ואמרו דברי תלומות לא מעלין ולא מורידין. והנה ספר רזיאל מלא מכמה מיני שאלות.

ובס' תניא נמצא ששאלו הצבור על ידי תלום. וכן נמצא בידי הכל שאלת תלום ששאל רב שרירא וקראו לו פסוק אסוף אסוף יעקב וגו' ורמזו לו תשובה על שאלתו והוא לא היה מבין.

ותור ושאל ובקש וביארו לו כל הענין בר"ת על כל אות נאות תיבה אחת. אסף ר"ת אשמיעה סתרי פלאות.

אאסוף אשפיל אוריד סמאל ומלך פראנציאה. יעקב ילחם עם קרלוסא בחדוןק.

וכן כל הפסוק. ובעל שלשלת הקבלה בדרך מ"ו ע"ב פתב ז"ל.

ונה ר' אברהם המפרש אומר באנרף דבריו ששאל בתלום מתי קץ הפלאות והשיבו לו משאל אלצפון וסתר. וגם הוא בבחרותו שאל בתלום זה והשיבו לו הלא הוא פמנס עמדי.

ור' צדקיה ברבי אברהם הרופא בעל שבולי הקלט היה באיטליאה ואומר בספרו סימן רס"ג פשמודיע שרפת כ"ד קרונות ספרי גמרא בצרפת שהיה בימיו שנת ה' אלפים ד' לבריאה שבפרכת זאת חקת התורה הרבנים שאלו בתלום אם היתה גזרת שמים.

והשיבו להם דא גזירת אורייתא. ואם כן גם זו ראיה נצחת להשארות הנפש פי בהיות הנשמה ממדרגת המלאכים נצחית ואלהית היא על ידי שמות הקדש מכריח אותם להשיב שואלם דבר בעניינים העתידים לבא דאם לא כן מי נתן הכח הנה לגוף אשר בעפר יסודו ורימה ותולעה סופו: הפרק השביעי איך בשמות הקדש וסודות נעלמים שואלים אל המתים.

גם הוא לי לישועה מה שנמצא בתלמוד שעל ידי שמות הקדש היו החיים הולכים אצל המתים לדבר עמהם וכן בפ"ק דברכות פתוב לאמר שהלך שמואל אצל אביו ושאל ליה היכן הניח מעות היתומים.

ובב"ר פרכת ל"ה אליהו זכור לטוב ור' יהושע בן לוי הוון יתבין תנין פחדא מטון שמועה מן דר"ש בן יוחאי אמרי הא מרא דשמעתא ניעול ונשייליה. ר"ל שהגיעו להלכה שאמר רשב"י וכאשר נתקשו בפירושה אמרו ששם היה מערת הרשב"י שילכו שם וישאלוה ממנו.

שאעפ"י ששמות הצדיקים עולות למתיבתא דרקיעא היתה יכולת בידם להורידה על ידי שמות הקדש לגופי' ולהשיב לשאלת דבר. ובזוהר פרכת אחרי מות עמוד קכ"ו פתוב ז"ל.

ובשעתא דאצטריף עלמא רחמי וחייה אולי ומודעי להו לנפשייהו דצדיקיהו ובכאן על קברייהו אינון דאתחזו לאודעה להו. מ"ט דשוןין רעיתא דלהון לאתדבקא נפשא בנפשא וכו'.

ובעמוד כ"ו א"ר ייסא בשעתא דאצטריף עלמא למטרא אמאי אתינן לגביהון דמתינא וקא כתיב ודורש אל המתים ואסיר. א"ל עד כען לא חמיתא גדפי דצפרא דעדן.

ודורש אל המתים אל המתים דוןקא דאינון תיבי עלמא דאינון משאר עמין עע"ז דאשתכחי תדיר מתים. אבל ישראל ואינון זכאי קשנט על עלמא שלמה קרא עליהו המתים שפבר מתו בזמנא אחרא ולא השתא שפבר מתו והשתא אינון חיים.

ועוד דשאר עמין פד אתאן למיתיהון אתינן בחרשין לאיתפרא עליהו זינין בישין וכו'. נראה מפל זה שהיה ביניהם איזה סוד לאתדבקה נפשא בנפשא.

ואתה תחו' בין פתבי שבח יקר וגדולת הרב ר' יצחק אשפנזי לוריא מבואר ענין היחודי אשר באמצעות' הנה הרב מ"כ מדבר עם המתים. וזה לשון האגרת.

פעם אחת הלך הרב להשתטח על ציון שמעיה ואבטליון בגוש חלב רחוק מצפת א' פרסה כדי לשאול אותם רז אחד מהתורה שפך היה דרכו תמיד כל אימתי שהיה מצטרף לדבר עם נביא או תנא אחד היה הולך על קברו ומשתטח עליו בפנישוט ידים ורגלים ושם פיו על פיו וכו' כענין אלישע עם חבקוק ומכנין ביחוד השם ומעלה נפש רוח ונשמה לנשמה של אותו צדיק בסוד מיין נוקבין הנפש אל השכינה והרוח אל הו"א והנשמה אל הבינה ונשמה לנשמה לאבא ומקשר נר"ו שלו עם נר"ו של הצדיק וגורם יחוד העליון ועל ידי זה היחוד גורם שנשמת אותו צדיק מתחדש עליה אור חדש נוסף הרבה ממה שהיה לו פבר ובזה היה מחיה העצמות היבשות השוכנים בקבר ויורדים נר"ו של אותו הצדיק בתוך העצמות והוא חי ממש ומדבר עמו כאשר ידבר איש אל רעהו ומגלה לו כל רזי התורה שהוא שואל ממנו.

וכל אלו היחודים הם אצלי כתובים ת"ל פי הרב מסר אותם לתלמידיו וכל העשרה תלמידיו פעלו בהם ועלתה בידם שזכו שדברו עמהם הצדיקים והשיבו על שאלתם. אמנם לא האריף להם זה הפח אלא בזמן הרב אבל אחר פטירתו לא עלתה בידם מלבד הרב מהר"ר חיים קליפרס נר"ו הוא שפועל ומצליח בזה הענין עד היום הזה וכו'.

עכ"ד ובאגרת אחרת העיד עליו ר' שלימל נר"ו שהיה משתטח על קבר התנא בסוד מיין נוקבין עד שעשה יחוד למעלה ואחר כך הוריד הנשמה של התנא בתוך הגוף והנה מדבר עמו ומגלה לו כל מה שלמד בישיבה של מעלה כאשר ידבר איש אל רעהו וגם כמהר"ח יש בידו זה הפח לעשות עד היום הזה אבל שאר החברי' בתני הרב היו מיוחדים ומדברי' עמהם ממש אבל לאחר שנפטר כל אחד מפחד את עצמו מפני שהוא דבר מסוכן מאד לנשמה כידוע אצלנו.

וכל אותן היחודים הם כתובים אצלנו באר היטב ת"ל. ופעם אחד מסר האר"י למהרר"י פהן שילף לכפר עין זיתון על ציון ר' יהודא בר אילעאי וימסור לו פירושו של מאמר אחד מהזוהר וצנה לו שלא ידבר עם שום אדם ולא ישיב לשום אדם אזי הלך הוא ע"ה והשתטח על קבר ר' יהודא בר אילעאי ע"ה בפפר עין זיתון ועשה כאשר צוהו והתנא הקדוש לא השיב לו שום דבר.

אזי חזר הוא לרבו ואמר אדוני באתי על ציון התנא ועשיתי כאשר צויתני ולא באה לי תשובה ממנו השיב לו האר"י ז"ל ולא ראיתי בהשגחתי שדברת עם ערבית אחת ולא

די שױהיא לא שאַלע בַּשְׁלוּמָה אַלא אַתָּה הַקְדַּמְתָּ וְשִׂאלַת בַּשְׁלוּמָה בְּמָקוֹם פְּלוּנֵי וְאַנֵּי צְוִיתִיךָ וְשִׂלָּא תִדְבַר עִם שׁוּם אָדָם.

אַזֵּי זָכַר כְּמַהֲרָר"י פֿהֵן שְׂפָפָה הָיָה וְהוֹדָה לוֹ. וְכֵן פֿעַם א' אֵיבַרע מַעֲשֵׂה שְׂמֶסֶר לְמַהֲרָר"ח נר"ו יְחִוּד אַחַד לִילֵךְ לְכַפֵּר עַכְבְּיָא שְׁשֵׁם קְבוּרֵי אַבְיֵי וְרַבָּא וַיִּשְׁתַּטַּח עֲלֵיהֶם וְהֵם יִדְבְּרוּ עִמּוֹ וַיִּמְסְרוּ לוֹ וְכֵן עָשָׂה הֵלֶךְ וַנִּשְׁתַּטַּח עַל קַבְרָם וְכַנּוּן לָמָּה שְׂמֶסֶר לוֹ רַבּוּ וְהֵם דְּבָרוּ עִמּוֹ וַיִּמְסְרוּ לוֹ סִתְרֵי תוֹרָה וְכַיִן שְׁחַזַר לוֹ מֵהֶם וּבָא לִפְנֵי רַבּוּ עֲמַד הָרַב עָלָיו הַשְּׁלוּם לִפְנֵי וְאָמַר לוֹ בְּרוּךְ הַבָּא וְהוֹשִׁיב לוֹ עַל יַד יְמִינוֹ וְשָׂמַח עִמּוֹ שְׂמִיחָה גְדוֹלָה וְמַהֲרָר"ח נר"ו הָיָה חֶקְרֵן גְּדוֹל כַּיִן שְׂרָאָה שְׁעָשָׂה לוֹ כָּל הַכְּבוֹד הַזֶּה מַה שְׂלָא הָיָה רָגִיל לַעֲשׂוֹת לוֹ כֶּף פְּעֻמִּים אַחֲרוֹת אַזֵּי אָמַר מַהֲרָר"ח לְהָאָר"י ז"ל אֲדוּנֵי מוֹרֵי מָה הַיּוֹם מִיּוֹמִים שְׁעָשָׂה לִי מֵר כָּל הַכְּבוֹד הַזֶּה לֹא לְחַנּוּם אָמַר לוֹ הָאָר"י ז"ל חֲזִיךָ לֹא מִפְּנֵיךָ קָמְתִי וְלֹא לָךְ אֲמַרְתִּי בְּרוּךְ הַבָּא אַלָּא לְבִנְיָהוּ בֶן יְהוּדָע שְׂרָאִיתִי נִכְנָס עִמָּךְ וַיְהִי לְפָלֵא בְּעֵינֵי מַהֲרָר"ח וַיִּשְׁנִיֵּהֶם לֹא יָדְעוּ מֵאֵיזָה סִבָּה נִתְחַבְּרָה עִמּוֹ הַפֿעַם נִשְׁמַתּוּ שָׁל בְּנֵיָהוּ עַד שְׁלֹאֲחַר זְמַן ב' חֲדָשִׁים שְׂפָכַר הָיָה נִשְׁפַּח אֲצֵלֶם אוֹתוֹ הַמַּעֲשֵׂה הִלְכוּ שְׁנִיֵּהֶם יַחַד לְכַפֵּר עַכְבְּיָא לְלַמּוּד בְּאַמְצַע הַדְּרָךְ עֲמַד הָאָר"י ז"ל וְאָמַר אֲנִי רוֹאֶה שְׂבִכָאן קְבוּר בְּנֵיָהוּ בֶן יְהוּדָע ע"ה וְלֹא הָיָה לְשֵׁם לֹא צִיּוֹן וְלֹא שׁוּם הֵיכַר שָׁל קָבָר.

נַעֲנֶה מַהֲרָר"ח נר"ו חֲזִינַן בְּאוֹתוֹ הַפֿעַם שְׁהִלְכְתִּי לְהַשְׁתַּטַּח עַל צִיּוֹן אַבְיֵי וְרַבָּא קוֹדֵם לְכֹן יִשְׁבַּתִּי בְּכָאן בְּזָה הַמָּקוֹם מִמֶּשׁ וְהֵייתִי חוֹזֵר עַל הַיְחִוּד שְׂמֶסֶרְתָּ לִי כְּדֵי שְׁיִהְיֶה רָגִיל בְּפִי וּבְלִבִּי לומר אוֹתוֹ בְּלִי טְעוֹת.

אָמַר הָאָר"י ז"ל אֲכֵן נוֹדַע הַדְּבָר שְׂמִפְּחַ הַיְחִוּד שְׂזַכְרְתָּ עַל קְבָרוֹ בְּכָאן עוֹרְרָתוֹ וְהוֹרְדָת נִשְׁמַתּוֹ לְתוֹךְ גּוֹפּוֹ וְגַם נִתְדַבְּקָה בָּךְ לְהוֹעִילָךְ לְמַטָּה בְּחֻקְמָה וְזֶהוּ סוּד כָּל הַמְקַדָּשׁ עֲצָמוֹ מְלַמְטָה מְקַדָּשִׁים אוֹתוֹ מְלַמְעֵלָה עכ"ד.

הֵנָּה רוֹאֶה אֵיךְ בֵּימֵי הָרַב הָיוּ יוֹדְעִים סוּד הַיְחִוּדִים הָאֵלּוּ. וְכַבֵּר הַעִידוּעֲלָיו כְּמָה וְכַמָּה אֲנָשִׁים אֲשֶׁר מְקַצוֹת הָאָרֶץ הָיוּ בָּאִים לְשַׁמֵּעַ אֲזַן אֲצֵלוֹ שְׁהֵי מַכִּיר בְּחֻקְמַת הַפְּרָצוּף.

וְאַל תִּתְמַה עַל הַחֲפֵץ כִּי הִיא חֻקְמָה גְּדוֹלָה מְאֹד כְּאֲשֶׁר תִּרְאֶה בְּזוֹהַר פְּרִשְׁת יִתְרוֹ. כִּי כְּמוֹ שְׂבַרְקִיעַ יֵשׁ כְּכַבִּים וּמְזֻלוֹת מְרָאִי מְאֻרְעֵי הָאָדָם כֶּף יֵשׁ בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂרֻטוּטִין וְגוֹנִין רוֹשְׁמִים אֵת מְזֻלוֹ וּבַעַל שְׁלִשְׁלַת הַקְּבֵלָה נוֹדֵר וְאִינוֹ מְשַׁלֵּם בֵּין חֲבוּרָיו שְׁעַד נִצַּח לֹא יִרְאוּ אוֹר כְּתַב בְּדָף ס"ו ע"ב אֵיךְ חֲבַר ס' חֲנוּף מִפְתָּרוֹן כָּל מֵינֵי שְׂרֻטוּטֵי הַיְדִים וְהַפְּנִים.

וְהַרְקֻנְטֵי כַר' וַיִּשָּׁב אוֹמֵר כִּי הַחֲסִיד ר"י בֶן הָרֵאָב"ד הָיָה מַכִּיר בְּפְנֵי הָאָדָם אִם הוּא נוֹלֵד מִן הַנְּשָׁמוֹת הַחֲדָשׁוֹת אוֹ מִן הַיְשָׁנוֹת הַבָּאִים לְאָדָם דְּרָךְ גְּלָגוּל. וּבַעַל סֵפֶר הָאֲמוּנוֹת שְׁעַר ו' פָּרָק ד' כְּתַב שְׂרַבִּינוּ שְׂרִירָא וְרַבִּינוּ הָאֵי הַעִירוּ לְבוֹת הַחֻקְמִים וְכָתְבוּ כִּי קִבְּלַת הַחֻקְמִים הִיא שְׂבַשְׂרֻטוּט הַיְדִים וּבְפְרָצוּף הַפְּנִים יִכִּירוּ הַרְאוּיָם לְמַסְנֵר לְהֵם סִתְרֵי תוֹרָה וְסוּדוֹת מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית.

וְנִחְזוֹר לְעַנְיָנֵינוּ הָאָר"י הָיָה יוֹדֵעַ בְּטוֹב הַגְּלָגוּלִים וְלָכֵן בְּהַשְׁתַּטַּחוֹ עַל קַבְרָם שָׁל צְדִיקִים הָיוּ מְגַלִּים לוֹ תַעֲלוּמוֹת חֻקְמָה כָּל סְתוּם לֹא עֲמָמָהוּ אֲשֶׁרִי הַדּוֹר שְׂזַכָּה לְרֵאוֹתוֹ וּבְרוּךְ שְׁחֵלַק מְכַבּוּדוֹ לִירְאֵיו וְאַנְחָנוּ לֹא גִדַע מַה נַּעֲשֵׂה וְלֹא כָּל הַרוֹצֵה לִיטּוֹל אֵת הַשֵּׁם יְבֵא

ויטול שישי לחויש שתשרה עליו ריח מסטרא דמסאבא ויהא בכלל דורש אל המת' ושומר בפשו ירחק מהם.

ואותן יחודים לא התמידו ואחרי מות הרב ז"ל פסק אותו שפע אין גם אחד אפילו בארץ ישראל שיודע לעשות עוד דבר. וידעתי שישחקו עלי צעירים כשומעם את הדברים האלה.

אמנם למשפיל עוד לטבע מילין יותר קשים מאלו וכזר נחשבו ועם כל זה הנסיון יאמיתם. כל שכן שהתורה אמרה ודורש אל המתים ובנייתא היא פרק ארבע מיתות זה המרעיב עצמו והולך ולן בבית הקברות כדי שתשרה עליו ריח טומאה.

וכתב עליו הרמב"ם בהלכות ע"ז פרק עשירי כדי שיבא מת בחלום ויודיעו מה ששאל עליו. ואם בשמות מסטרא דמסאבא יוכלו להקים שם המת ולדבר עמו מה המונע שלא יוכלו גם בשמות הקדש ובחודים לשאול להם ולהשיב שואלם דבר.

סוף דבר אני לא נסיתי באלה וגם לא ראיתם בעיני אבל קלא הוא דלא פסיק בכל בני ישראל במושבותם מפי מגידי אמת. וכבר שלחו מתם כמה כתבים שנתפשטו בכל העולם כלם מעידים ומגידי אמתת הדבר הזה.

וכמו שפתי הוא המאמין לכל דבר כן לעקש ולסכל יחשב מי שיכחיש המקובלות מפי אנשי אמת שונאי בצע אשר אין להם שום פנונה להגדיל כבודם או לתועלת אחר גופי כי לא לשקר דברו בארץ כי פנונתם לשמים ולהגיד הדברים פויתו.

כ"ש שפבר הוכחתי מהגמרא ומהמדרש שדבר זה היה נהוג בזמנם. והיא ראיה גמורה להשארות הנפש: הפרק השמיני איך לפעמים היו לשמה כרגע דמזוננים מאחרים לבא לדין לפני הקב"ה וקובעים להם זמן: גם ראה ראינו בספרים ישנים גם חדשים ענין המזמין חבירו לדין ומיחד לו וקובע לו זמן לפני הקב"ה ויקרה שימות באותו זמן.

וכן העיד גאריבאי סופר נאמן מאונרעי קאשטילקה בס' י"ג פרק ל"ד איך דון פירנאנדו הרביעי תפס בבית הסוהכ בעיר מארטוס פינדרו די קארואגאל ויאן אלונסו די קארואגאל אחים שרים ונכבדים בחששא שהמיתו ויאן אלונסו די בינאווידיש שר וחשב למלך.

וכאשר בחששא לבד בלי עדים גזר עליהם שישליכו עצמם מהר גבוה ומיתו את נפשם. הם צעקו אל המלך באומר' נקיים אנחנו מהחטא והרציחה אשר אתה מעליל עלינו.

והמלך לא שמע אליהם. אשר על כן בהתקרב אל המנות הזמינו למלך שבתוך שלשים יום יבא לפני המלך ה' צבאות להיות עמהם בדין.

וכן היה כי שמע ה' תפלתם ויהי ביום ה' יום אחרון מהשלשים והמלך נכנס לישן ויישן שינת עולם ועבדיו החילו עד בוש ויבאו הסדרה להקיץ אל המלך ואין קול ואין עונה ואין קשב כי מת הוא (והוא בן כ"ד שנים) באשר גזרו עליו האחים האומללים אשר בלי עון נפשע נהרגו.

והיה זה בשנת אלף ושלש מאות ושנים עשר. ולמנינו ליצירה חמשת אלפים ושבעים ושנים כאשר גם כן העיד ויאן די מאריאנה חלק א' ספר ט"ו פרק י"א.

ואלוֹנְסֵי וַיִּנְיָרוּ בְּסֶפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים שְׁלוֹ. וּכְזֶה עֲצָמוּ אֵינְרַע לְאַחֲרֵים רַבִּי וּבְפֶרֶט בְּשִׁנָּה הַהִיא לְפִילִיפּוֹ הַמְּכֻנָּה הַיְּפֵה מְלֶךְ צַרְפֵּי אֲשֶׁר לְחֻמְדַּת מְמוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל רַדְף אוֹתָם וַיִּגְרָשׁם מֵאַרְצָם וּמְאוּמָה אֵין בְּיָדָם בְּלִתֵּי גֹוִיֵיתָם וּמְלַבּוּשָׁם וַיִּקְנֵא ה' לַעֲמוֹ וַיָּמַת גַּם אוֹתוֹ בְּתוֹךְ הַיָּמִים אֲשֶׁר גָּבְלוּ לוֹ הַנְּסֻפִי בְּלֹא מִשְׁפָּט כְּאֲשֶׁר תִּרְאֶה אֲצֶל הַסּוֹפֵר גְּאָרִיבֵאֵי וְהַפּוֹנְטִיפִיקָאֵל לְאַפִּיפִיורִי וְכַדְבָּרִים הָאֵלֶּה דְבַר יוֹאֵן לִיפְצִיאֵוּ בְּאִישִׁימְפֵל פּוֹלִיטִיקָה שְׁלוֹ פֶּרְק ט' וּבִס' אִישְׁפִיקוֹלוֹם אִישִׁימְפֵלוֹרוֹ.

וְהַגְרוּשׁ הַזֶּה שֶׁהָיָה בְּשֵׁנַת ס"ו לַפ"ק זָכַר הַרְלֵב"ג בְּפֶרֶשֶׁת בְּחֻקוֹתֵי וְאָמַר שֶׁמֶתוּ בְּרַעַב וּבְדָבָר כְּפִלִים כְּיוֹצְאֵי מִצְרַיִם. וְאִם אָמַת נֶכּוֹן הַדְּבָר גַּם זֹו עֲדוּת נְאֻמָּה שֶׁהַנְּשֻׁמָה הִיא נִצְחִית וְעִתִּידָה לְתַת דִּין וְחֻשְׁבוֹן לְפָנֵי מְלֶךְ מְלָכֵי הַמְּלָכִים אֲשֶׁר אֵין לְפָנָיו עוֹלָה הַפֶּרֶק הַתְּשִׁיעִי עֲנִין הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר בְּחֻלָּיִים אֵין לָהֶם נַחַת רוּחַ וּמְבוֹהָלִים כְּנֹכָפִים יוֹשְׁבִים וְצוֹעֲקִים וּמְמִיתָה מְשׁוֹנָה מְתִים: אָמַת וַיִּצִיב וְנֶכּוֹן וְקִיָּים הוּא מֵה שֶׁעֵינֵינוּ רֹאוֹת וְאֲבוֹתֵינוּ סִפְרוּ לָנוּ מֵעֲנִין הָאֲנָשִׁים הָאֵלֹו הַחֻטָּאִים בְּנִפְשׁוֹתָם אֲשֶׁר בְּעַת מִיתָתָם פָּחְדוּ פָּחַד לֹא הָיָה פָּחַד כְּמוֹהוֹ כִּי אֵינָם יְכוֹלִים לִישֹׁב עַל מַטַּת וְקוֹלָם כֵּינָם יִהְיֶה וְכִמִּי שֶׁכָּפֵא' שֶׁד בְּלִי שׁוֹם נַחַת רוּחַ בְּחֻלָּאִים רַעִים כְּאֵילוֹ שׁוֹאֲלִים וּמְשִׁיבִים לְרוּחַ.

וְרוּחַ אֵין בָּהֶם עַד שֶׁמִּגִּיעַ קִיָּצָם. כְּאֲשֶׁר אֵינְרַע בְּעִיר לִיִּסְבוּנָה בְּזִמְנֵינוּ זֶה בְּמִיתַת מְנוֹאֵל אֲלוֹוִירִים טַאוֹאֹרִים' הַחֻקֵּר הַגְּדוֹל אֲשֶׁר בְּמַעֲלוֹ אֲשֶׁר מַעַל בִּיהוּדִים הָאֲנֻמְלָלִי הַנְּתַפְסִי בְּבֵית הַחֻקִּירָה הַנִּקְרָא אֵינְקִיזִיסִיאוֹן לְשֶׁרוֹף אוֹתָם בְּאֵשׁ עַל לֹא חֶמֶס עָשׂוּ וְלֹא נִמְצָא בְּפִיהֶם רַמְיָה מֵת מִיתָה מְשׁוֹנָה לֹא הָיָה וְלֹא נִבְרָא כְּמוֹהָ בְּאֲשֶׁר לְשׁוֹנוֹ תַמַּק בְּפִיהוֹ וּלְשׁוֹנוֹ כְּאֵשׁ אוֹכֶלֶת לֹא הָיָתָה מְדַבֶּרֶת כ"א לֹא הַבְּנֵי יוֹתֵר.

כְּאֵילוֹ הַשֵּׁטֶן הָיָה מְחַיֵּיב אוֹתוֹ עַל רוּעַ מַעֲלָלוֹ וְהוּא כְּמַתְחַרֵּט וְתוֹהָא עַל הַרְאֻשׁוֹנוֹת הָיָה מְיִיחַס עֲוֹנוֹתָיו לְחֻסְרוֹן דִּיעָתוֹ. גַּם יוֹסֵף בֶּן גּוֹרִיוֹן הַנִּקְרָא כְּפִי הַרִי"א בְּפֶרֶקִי אֲבוֹת יוֹסִי הַפֶּהן מַעִיד בְּסִפְרוֹ הַשְּׁבִיעִי פֶּרֶק ל"א מְמַלְחָמוֹת הַיְּהוּדִים אֵיךְ קַאטוּלוֹ נִצִּיב הַרֹומִיִים בְּלִיבִיאָה פִינְטַאפּוֹלִיטַאנ' הַרְג יוֹתֵר מִג' אֲלָפִים יְהוּדִי עֲשִׁירִי בְּעִיר סִירֵינִי לְקַחַת וּלְגַנוּב אֶת מְמוֹנ' בְּהַעֲלִיל עֲלֵיהָ' שֶׁלֹא הָיוּ נְאֻמְנִי לְנוֹסְפֶאֶסִיאַנוֹס הַקִּיסֵר וְזֶה בְּלִי עֲוֹן אֲשֶׁר חֻטָּא וּפּוֹעַל חֶמֶס בְּכַפִּיהֶם.

וּבְתוֹךְ הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר נִתְחַיֵּיב רַאשָׁם לְקִיסֵר הָיָה הוּא יוֹסֵף בֶּן גּוֹרִיוֹן הַנִּזְכָּר. וַיְבַקֵּשׁ הַדְּבָר וַיִּמְצָא שֶׁשֶׁקֶר עָנָה בּוֹ וּבִיהוּדִי הַנְּתַפְשִׁי וַיִּשְׁלַחוּם חֻפְשִׁים מִבֵּית הַכְּלָא.

וְקַאטוּלוֹ זֶה חָלָה מִיַּד מַחֲלִיוֹ אֲשֶׁר מֵת בּוֹ מַחֲלָאִים רַעִים וְנְאֻמְנִים. וַיִּפְהוּ ה' בְּשַׁחֲפַת וּבְקַדְחַת וּבְדַלְקַת וַיּוֹתֵר מִזֶּה בְּתַמְהוֹן לְכַבּ וְחַרְדָּה גְדוֹלָה הָיָתָה נוֹפֶלֶת עָלָיו בְּאֲשֶׁר הָיָה רוֹאֶה הַנְּשֻׁמוֹת כְּאֵילוֹ אֲשֶׁר נִקִּיִים בְּמַצּוֹתוֹ נִהְרְגוּ.

וּבְקוֹל רוּעֵשׁ וְחַרְדָּה הָיָה צוֹעֵק וְקוֹפֵץ מִהַמְּטָה לְאַרְץ כְּאֵילוֹ רוֹאֶה אֵשׁ מִהַגְּהֵינָם לוֹהֶטָת. וְכֹן הָיָה עוֹשֶׂה כָּל יָמֵי חַלְיוֹ עַד שֶׁהִגִּיעַ עֵתוֹ וַיִּשְׁתַּחֲקוּ עֲצָמוֹתָיו בְּגִיהֵנָם: הַפֶּרֶק הַעֲשִׁירִי יוֹרָה אֵיךְ עֲנִין הַרוּחוֹת מִהָאֲנָשִׁים שֶׁכָּפַר מֵתוֹ נִכְנָסִים בְּגוֹפֵי הַחַיִּים הִיא רֹאֶה גְמוּרָה שֶׁאֵין עָלֶיהָ סֶפֶק לְנִצְחִיוֹת הַנְּפֶשׁ: עֲנִין הַרוּחוֹת הַנְּכַסוֹת בְּגוֹפֵי הַחַיִּים הוּא גַם כֹּן מוֹדְעָא רַבָּא לְכִיוֹנְתָנוּ בְּהַשְׁאָרוֹת הַנְּפֶשׁ.

והדָּבָר הַזֶּה הוּא מִן הַמְקַוְּבָלוֹת אֲשֶׁר אֵינָן צָרִיכִין רְאִיָּה. דִּהְיָא כָּל סְפָרֵי הַהִשְׁבָּעוֹת הַנִּמְצָאִי בְּלִשׁוֹן נוֹצְרִים הַנִּקְרָאִים אִיקְזוֹרְצִישְׁמִי מְעִידִים וּמַגִּידִים עַל זֶה כַּאֲשֶׁר תִּרְאֶה בְּמֵאֲרֵטִין דִּיל רִיאוּ בְּוִדְנֵנוּ וְנֵאִירִי וְכֻמָּה חֲדָשִׁים גַּם יִשְׁנִי הַמוֹנִי הַמוֹנִי.

גַּם הָאִשָּׁה הַיְהוּדִית שֶׁהִיָּתָה בְּעִיר פִּירָאָרָה קְרוֹב לְזַמְנֵינוּ זֶה יֵצֵאָה שְׁמָעָה בְּכָל הָעוֹלָם וְהָיוּ בָּאִים לְרְאוּתָהּ מֵאֲרָבַע כְּנָפוֹת הָאָרֶץ כִּי הִתְמִיד בָּהּ רוּחַ א' מְנַכְרִי א' נוֹדַע בְּשַׁעְרֵים שְׁמוֹ. וְכַתֵּב הָרַב ר' אֱלִיעֶזֶר אֲשֶׁר פָּנְזִי בְּסִפְרוֹ הַנִּכְבָּד וּמְהַנְלֵל עַל כָּל הַתּוֹשְׁבָחוֹת חֲלָק מְעֻשֵׁי בְּרֵאשִׁית פֶּרֶק ב' ז"ל.

גַּם בְּשֵׁנַת שַׁל"ז לַפ"ק בָּאָה הַגְּדָה מִפְּנֵי אֲנָשִׁים וְנָשִׁים וּמִפִּי עוֹלָלִים וַיּוֹנְקִים הִיָּתָה הַגְּדָתָם בְּלִתִּי מִתְחַלְקָת כָּלָם בְּאוֹפּוֹ א' בְּשׁוּהָ כִּי זֶה רְאִיָּה לְאַמְתוֹת הָעֵנָנִין. וְהָיָה סְפוּרָם שֶׁבְּעִיר פִּירָאָרָה הִיָּתָה אִשָּׁה עֵבְרִית נוֹפְלֵת נִרְדָּמָת וְקוֹל יוֹצֵא מְגֻרֹנָה וּשְׁפָתֶיהָ בְּלִתִּי נְעוֹת וְהַקּוֹל מְדַבֵּר וְכַאֲשֶׁר יִשְׁאַלוּהָ מִי אַתָּה הוּא מְשִׁיב אָנִי נְכָרִי פְּלוֹנִי שְׁפָתֵי בְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי וְהָיָה נוֹתֵן כָּל סִימְנֵיו עַד שֶׁכָּל הַשּׁוֹמְעִי הָיוּ מְפִירִים הַנְּכָרִי הַהוּא וְשֶׁהָיָה זְמַן מוֹעֵט שְׁמַת.

וְהָיוּ שׁוֹאֲלִים מִמֶּנּוּ הֵיאָה נְכֻסָּה בְּגוֹף הָאִשָּׁה הַהִיא וְהָיָה מְשִׁיב כָּהּ וְכָהּ נְכֻסָּה וּבְמִקּוֹם פְּלוֹנִי עַכ"ד גַּם הָרַב גְּדַלְיָה בֶּן יִיחִיאָה הַעִיד עָלֶיהָ. וְכֵן בְּסִפְרוֹ הַמְתַּנְאָר שֶׁלְשָׁלֵת הַקְּבָלָה דָּף פ"ו כָּתֵב זֶה לִשְׁוֹנוֹ וְהָיָה אַחֲרֵי הוֹדִיעַ לָהּ אֱלֹהִים אֵת כָּל זֹאת בְּאַמְצָעוֹת יִגִּיעַ כִּפִּי אֲשֶׁר אֶסְפָּתִים וְאַגְדָּתִי יַחַד.

יְגַדֵּל נָא פֶּחַס יְדֵי לְכַתְּוֹב אֱלִיָּהּ וְלִהְצִיג לְפָנֶיהָ תְּשׁוּבָתָהּ שְׁאַלְתָּהּ עַל הַרוּחוֹת זְרוֹת הַנִּכְנָסוֹת בְּגוֹפֵי בְּנֵי אָדָם. אֲשֶׁר בְּכַח הַהִשְׁבָּעוֹת מְגַלִּים אֵת שְׁמֵם וְאוֹמְרִים כִּי הֵם בְּנֵי אָדָם אֲשֶׁר מֵתוּ בְּמִיתוֹת מְשׁוֹנוֹת.

וְקִשָּׁה בְּכַח שְׁפִלְנוֹ לְהַבִּין אֵיךְ אֶפְשָׁר שְׁרוּם הַזּוֹלָתָהּ אֲשֶׁר מֵת יִפְעַל בְּגוֹף אַחַר אֲשֶׁר חַי וַיִּשְׁתַּמֵּר בְּכָל אַבְרָיו וְחַיּוּשָׁיו. וְעַל הָאֲמַת לְפּוֹם רִיחָהּ נִרְאֶה מִפְּלֵאֵי הַזְּמַן וְזֶר מְאֹד.

וּבְרוּר הֵנָּה עוֹבְדָא כִּי בְּחֻדְשׁ טַבַּת שְׁנַת שַׁל"ה בְּהִיוֹתִי בְּפִירָר"ה הִלְכָתִי לְבַקֵּר בַּחוּרָה א' בַּת כ"ה שָׁנִים בְּעוֹלָתָהּ בְּעַל בְּחֻבְרָת נְכָבְדִים רַבִּים וּמְצָאֵתִי הִיוֹתָהּ מוּטָלָתָה עַל מִטָּתָה פְּרַקְדָּנִית וְהִיָּתָה בְּגוֹף בְּלִי נְשָׁמָה וְעֵינֶיהָ סְגוּרוֹת וּפִיהָ פְּתוּחָה וּלְשׁוֹנָה עֲבָה מְאֹד מִן הַשְׁפָּה וְלִפְנֵים.

וַיֵּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים וְנָשִׁים הַמְּכַלְכְּלִים אוֹתָהּ כִּי אֵז הָיָה נִמְצָא הַרוּחַ בְּלִשׁוֹנָהּ אֵז אֲמַרְתִּי בְּלִבִּי זֶה הַיּוֹם קוּיָתִי לְדַעַת חַדוּשִׁים עַל פְּטִירַת הַנֶּפֶשׁ מִהַגּוֹף. אַחֲרַי שְׁחֵלִיתִי לְרוּחַ וְהִתְחַנְנָתִי מְאֹד לְפָנָיו שְׁיָשִׁיב לִשְׁאֵלוֹתִי.

הַשִּׁיב בְּלִשׁוֹן טְלִיאָנוּ בְּחַתוּף אוֹתִיוֹת נִשְׁמַע הַיֵּטֵב כִּי שְׁמוֹ הָיָה בְּטִישְׁטָה דְמוֹדִינָה אֲשֶׁר נִתְּלָה לְעוֹנֵשׁ גְּנֻבוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה. וְהִתְחַיֵּל לְעֲשׂוֹת קוֹל בְּכִיָּה וְאַנְחוֹת.

וְאֲנִי נִחְמָתִיהוּ בְּדַבְרֵים טוֹבִים וַיִּתְנַחֵם הַתְּחֵלִיתִי לְשֵׁאוֹל מִמֶּנּוּ שְׁאֵלוֹת ע"ע הַנְּשָׁמָה כְּדִי לְדַעַת מֵהוּתָהּ וְאוֹפֵן יִצְיָאָתָה מִהַגּוֹף בְּעַת הַמִּיתָה. וְדַרְכֶּיהָ אַת"כ וּמֵהוּ הַגְּהִינָם.

(וְלֹא שְׁאֵלֹתִי מֵהַג"ע כִּי יִדְעָתִי הִיוֹתוּ נִעְדָּר מִמֶּנּוּ) וּשְׁאֵלוֹת אַחֲרוֹת כְּאֵלֶּה. וְלִכְלֵם הַשִּׁיב דְּבָרִים הַמוֹנִיִּים וְחוֹתָם דְּבָרָיו הָיוּ אֵינִי יוֹדַע בְּאוֹמְרוֹ שֶׁהָיָה אִישׁ שְׂדָה וְרוֹעֵה בְּהֵמוֹת.

ובהקליוף דְּבָרָיו רְאִיתִיהוּ גִמְשָׁל לְבַהֲמָה. שְׁאֵלְתִי מֵהוּת גּוֹפּוֹ.
וְהִשִּׁיב אֵינִי יוֹדֵעַ. שְׁאֵלְתִי כְּמוֹתוֹ אִם כְּבִיצַת אֲנוֹן אוֹ תִרְנַגּוּל אוֹ יוֹנָה.
וְהִשִּׁיב שֶׁל תִּרְנַגּוּלָת. שְׁאֵלְתִי הֵיכֵן מֵצְבוּ בְּגוֹף הָאִשָּׁה.
וְהִשִּׁיב בֵּין הַצְּלָעוֹת וּמִתְנַיִם שְׁמֵצָד יָמִין. שְׁאֵלְתִי מִי הִשִּׁימוּ שָׁם.
וְהִשִּׁיב אֵינִי יוֹדֵעַ שְׁאֵלְתִי שְׁיֵצֵא מִשָּׁם וְהִשִּׁיב אֵינִי יָכוֹל. שְׁאֵלְתִי לָמָּה נִכְנָס בְּגוֹף יְהוּדִית.
הִשִּׁיב כִּי צָר לוֹ. וְלֹא הִפִּירָה בְּכַנִּיסָתוֹ שָׁם.
וְאִם הָיָה בִּיכְלָתוֹ לֹא הָיָה נִכְנָס שָׁם. שְׁאֵלְתִי מֵאֵיזָה מְקוֹם נִכְנָס.
וְהִשִּׁיב בְּעֶרְוֹתָהּ. וְגַם הוֹדִיעַנִי הֵיכֵי הָיָה וְכֹאשֶׁר שְׁמַעְנוּ אַחֵר כֶּף מִהִבְחוּרָה.
שְׁאֵלְתִי אֵלָיו בְּתַחֲיִנָּה גְדוֹלָה שְׁיִנִּיחַ הִבְחוּרָה שׁוֹקֵטָת עַד אוֹכַל לְדַבֵּר לָהּ וְנִתְרַצָּה. וּבְלִכְתּוֹ
אֶל מְקוֹמוֹ רְאִינוּ גְרוֹן הָאִשָּׁה שְׁנִתְעַבָּה מְאֹד.
וְהָאִשָּׁה מְקַבְּלַת צַעֲרֵגְדוֹל בְּכָל אֲבָרֶיהָ וּמִתְנַעֲנַעַת וּמִתְחַלְחֶלֶת בְּקוֹנֵשִׁי וְזָרוֹת נִפְלָא וְנוֹתְנָת
רַחֲמָנִית גְּדוֹל לְכָל רוֹאֵיהָ. וְכִשְׁהָרוּחַ נִכְנָס בְּמְקוֹמוֹ כֹּל גּוֹף הִבְחוּרָה וּבְכַרְט מֵהַצָּד הַהוּא
הַיְתָה רוֹעֵצַת רוֹעֵצַת תָּמִיד כֹּאשֶׁר נַעֲשָׂה בְּעַת הַשְּׁחִפָּת הַבָּא קוֹדֵם הַקְּדָחַת.
וְתַכְרָף פְּתִיחָה עֵינֵיהָ וּתִבְטֵט אֶלֵינוּ. וְשְׁאֵלְתִי מִמֶּנָּה אֵיךְ הָיָה הַמַּעֲשֶׂה.
וְהִשִּׁיבָה כִּי בְּבוֹאָהּ מִלְּטַבְּנֹל בְּמִקְנָה חוּץ מִבֵּיתָה יֵרְדָה אֶל הַחֲצָר בְּשַׁעַר ב' מִהַלְיָה עִם
גַּר דְּלוּק בִּינְדָה לְשִׁאוֹב מִיָּם מִהַבָּאָר כְּדִי לְהַכִּין אֶנְכָּל לְאִישָׁה. וְתַנַּח הַגַּר דְּלוּק בְּחוּר א'
קָרוֹב אֶל הַבָּאָר.
וְאִישָׁה אֲשֶׁר הָיָה עִמָּה הֵלֶךְ לוֹ. וְהִיא לְקַחָה הַדְּלִי לְשִׁאוֹב מִיָּם וְתַכְרָף נִכְבָּה הַגַּר וְתִנְחַח
מִהָרוּחַ וְהוֹרִידָה עַד חֲצֵי הַבָּאָר.
וְאַחֵר כֶּף הַעֲלָה מִשָּׁם בְּאוֹרֵר וְלֹא יָדָעָה מָה הוּא וְעַל מָה נְאִיף וְתַצְעַק וְתַתְעַלֶּף. וְיִשְׁאוּהָ
בְּנֵי בֵיתָה עַל מִטָּתָה.
וְתִשְׁאַל מִמֶּנּוּ תְרוּפָה לְמַכְתָּהּ. וְתַכְרָף הָרוּחַ הַהוּא שֶׁב לְמַעְלָה לְעֵינֵינוּ.
עִם צַעֲרֵר וְצָרָה רַבָּה לְבַחוּרָה הַהִיא וְלֹא הִנִּיחָה לְדַבֵּר עוֹד ע"כ הָיָה הַמַּעֲשֶׂה וּמַעֲשִׂים
אַחֵרִים בְּסִגְנוֹן הַזֶּה וּמִתְמַיְהִים יוֹתֵר הַגְּדוֹד לִי וְגַם רְאִיתִים חֲתוּמִים הָא' מֵהֶם מִחֲכָמֵי צָפַת
תוֹב"ב שְׁאִירֵעַ שָׁם וְא' מִחֲכָמֵי אִיטָאֲלִיאָה שְׁאִירֵעַ בְּאַנְקוֹנָה מְרוּחוֹת אֲנָשִׁי הָרוּגִים
וְתַלּוּיִים שְׁנִכְנָסוּ בְּגוֹפּוֹת בְּנֵי אָדָם וְע"י הַשְּׁבָעוֹ וְעִשׂוּנִים מְגַפְרִית וְכַדוּמָה בְּנַחֲרֵי הַגּוֹף
הָיו הָרוּחוֹת מוֹדִיעוֹת וּמְגַלִּים שְׁמוֹתֵם וּמְסַפְּרִים מַעֲנִינֵיהֶם כֹּל מְאֻרְעֵיהֶם וּמְקוֹם
מוֹשְׁבוֹתָם וְעוֹנוֹתֵיהֶם שְׁעֲלֵיהֶם הָיו נִכְנָסִים בְּגוֹפּוֹת וְהוֹלְכֵי נְעִים וְנָדִים.
וְאַחֵרִים הָיו מְעִידִים שְׁכָל דְּבָרֵיהֶם אָמַת וְע"י הַשְּׁבָעוֹת הָיו מוֹצִיאִין אוֹתָם מִהַגּוֹפִים
וְהַמְקוֹם שֶׁהָיָה יוֹצֵא בּוֹ הָרוּחַ הָיָה מִתְעַבָּה. עַד כָּאן הַחֲכָם הַנִּזְכָּר.
וּלְמַעַן תִּדַּע הַיּוֹם וְהַשְּׁבוּתָ אֶל לְבָבְךָ אֲמַתָּת הַעֲנִין הַזֶּה הַנְּנִי אֲצִיעַ לְפָנֶיךָ הָאֲגָרַת שְׁלוּחָה
מִצָּפַת תוֹב"ב מִמַּעֲשֶׂה דוּמָה לְזֶה וְרָאָה מֵאֵן גְּבָרָא דְקָא מְסַהִיד עֲלֵיהָ הָרַב ר' שְׁלֵמָה לְוִי
ו' אֶלְקָבִיץ בְּעַל מְנוֹת הַלְוִי וְשָׂרֵשׁ יִשִׁי רַבּוֹ שֶׁל הָרַב ר' מִשָּׁה קוֹרְדוֹוִירוֹ זצ"ל.

וְנָה גִּסְתָּה כִּפִּי מֵהַ שִׁכְבָּר מִיָּמַי נִדְפְסָה: מַעֲשֵׂה גְדוֹל שִׁחִיָּה בַּק"ק צָפַת תּוֹב"ב לִהְיוֹת כִּי הָאָדָם מִתְקָרֵב יוֹתֵר אֶל הַנְּאֻת גּוֹפּוֹ וְהַרְגָּשׁוֹתוֹ מִלְּלֶכֶת אַחֵר עֲצַת נִפְשׁוֹ וְאַחֵר הַדְּרָכַת וְהַיִּשְׁרָת הַתּוֹרָה. וְאַף הַמַּאֲמִינִי וְהַמְדַקְדָּקִים בְּכָל מְקַל בְּעֵבֹר כִּי עֲנִינֵי הָעוֹלָם הֵבֵא אֵינָם נִרְגָּשִׁי כִּפִּי הַשִּׁכָּל מִי וּמִי זִיקְבַע בְּלִבּוֹ כֹּל הַצְּדִידִים כְּדִי שִׁיעֲשֵׂה לוֹ רוֹנָשׁ לְהַבְדִּיל עֲצָמוֹ מִכָּל צַד רָשָׁע וּפָשַׁע הֵן בְּדַבּוֹר הֵן בְּמַחֲשֵׁבָה הֵן בְּמַעֲשֵׂה וְלֹא כֹּל אָדָם זֹכֵה לָזֶה.

לְכֹן הַסִּפְמָתִי לְהַעֲלוֹת עַל סִפְרִי לְזִכּוֹת אַחֵרִים מֵהַ שֶׁעֲבַר לִפְנֵי הַיּוֹם י"א לְאָדָר רֵאשׁוֹן הַשָּׁל"א לִיצִירָה עַל אֹדוֹת חֲשָׁה אַחַת שְׁנֹכְנִס בְּתוֹכָה רוּחַ אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר אֲסַדֵּר לִפְנֵים וְהַאֲמַת הוּא כִּי מִי שֶׁנִּמְצָא בְּעַת הַהִיא וְשָׁמַע מִהָרוּחַ מֵהַ שֶׁאָמַר שֶׁגִּילָה וּמִי שֶׁשָּׁמַע מִפִּי שׁוֹמְעֵיהֶן רָאוּי שֶׁיִּכְנִיעוּ לָבֶם לְשָׁמִים וְיִרְאוּ וְיִפְחָדוּ מִיּוֹם הַדִּין עַל חֲשָׁבוֹן נִפְשָׁם שֶׁהַכֹּל בָּא לְיַדִּי חֲשָׁבוֹן וְאִין בְּשִׂאוֹל בֵּית מְנוֹס וְהָרִי נֹדַע לוֹ מִמִּי שֶׁבָּא מֵאוֹתוֹ הָעוֹלָם וְסִפְרִי לוֹ אֵת הַעֵיבָר לְשֵׁם וְאֲפֹשֶׁר שֶׁהַקֵּב"ה שֶׁלְּחֹו כְּדִי שִׁירְאוּ מִלְּפָנָיו כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲזו"ל וְהַאֲלֵהִים עֲשֵׂה שִׁירְאוּ מִלְּפָנָיו זֶה חֲלוֹם רַע.

וְנָה אֵינּוֹ חֲלוֹם אֲלֵא בְּהַקִּיץ לַעֲיִן כֹּל נִמְצָאִתִּי בְּקִיבוּץ רַב שֶׁהָיוּ שָׁם קְרוֹב לְמֵאָה אֲנָשִׁים וּמֵהֶם בְּעֵלֵי תּוֹרָה רֵאשִׁי קַהֲלוֹת. וַיִּגְשׁוּ אֶל הָאִשָּׁה ב' אֲנָשִׁים יוֹדְעִים הַשְּׁבָעוֹת וְעֲנִינֵים רַבִּים כְּדִי שֶׁיִּדְבַר הָרוּחַ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הָאִשָּׁה וְעַל יְדֵי עֲשָׂן אֵשׁ וְגַפְרִית שֶׁהָיוּ מְכַנִּיסִים בְּתוֹךְ הַנְּחִירִים שֶׁלָּהּ וְהִיא הִיָּתָה כְּמַבְטָלֶת לְשֵׁלֵא הִיָּתָה מְרַחֶקֶת עֲצָמָה וְאֲפִילוֹ רֵאשָׁה לֹא מִצַּד הָאֵשׁ וְלֹא מִצַּד הָעֲשָׂן וְעַל יְדֵי הַשְּׁבָעוֹת הִיָּה הַקּוֹל מִתְחִיל לְהִשְׁמַע קוֹל עֵב וְנִמְשָׁף כְּשֶׁאֲגַת אַרְיָה וְקוֹל שֶׁחַל בְּלִי שׁוֹם נִעֲנוּעַ לְשׁוֹן וּפְתִיחַת שְׁפָתַיִם וְכִשְׁהַתְחִיל זֶה הַקּוֹל לְהִשְׁמַע הָיוּ הַב' אֲנָשִׁים הַנּוֹז' מִתְחַזְּקִים וּמִתְחַמְּמִים עֲצָמָם בְּזִרְיוֹת וּבְחֲרִיצוֹת לְעֲשׂוֹת מֵהַ שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים בְּמַהִירוֹת וְהָיוּ מִתְקוֹטְטִים וּמְדַבְּרִים כְּנִגְדוֹ בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת וְאוֹמְרִי לוֹ רָשָׁע תִּדְבַר וְתֵאמַר מִי אַתָּה בְּלִשׁוֹן בְּרוּר וְאִז הִיָּה הַקּוֹל מִתְגַּלָּה וּמֵת אֵה לְכָל כִּי הוּא כְּקוֹל בְּנֵי אָדָם וְחֲזָרוּ לֹמַר לוֹ בְּקוֹל גְּדוֹל וְע"י כֹּל הַנּוֹז' מֵהַ שֶׁמָּה רָשָׁע וְהִיָּה מְשִׁיב פְּלוּנִי וְהַפְּנוּי וְהַשִּׁיב פְּלוּנִי.

וְשֶׁאֱלוֹ לוֹ מֵהִכֵּן גִּדַּע שֶׁאַתָּה פְּלוּנִי וְהַשִּׁיב שֶׁנִּפְטַר בְּטָרִיפוֹל וְשֶׁהִנִּיחַ בֵּן א' וְשָׁמוֹ פְּלוּנִי וְשֶׁהָיוּ לוֹ ג' נָשִׁים וְשֵׁם הָרֵאשׁוֹנָה פְּלוּנִי וְשֵׁם הַב' פְּלוּנִית וְשֵׁם הַג' פְּלוּנִי וּמֵהַשְּׁלִישִׁית נִפְטַר וְהִיא נִשְׂוָאָה כְּעַת לְפְלוּנִי וְעַל כֹּל הַסִּמְנִי שֶׁאָמַר דְּבַר נְכוֹנָה וְקוֹשֵׁט דְּבַר אֲמַת.

וְאִז הַפְּרָנוֹ כֹּל הַנִּמְצָאִים לְשֵׁם כִּי הָרוּחַ הוּא הַמְדַבֵּר. וְשֶׁאֱלוֹ מִמְנוֹ עַל אֵיזָה עֶזֶן אַתָּה מִתְגַּלָּל בְּעוֹלָם בְּגִלְגוּלִים כְּאֵלֶּה הַשִּׁיב עַל עוֹנוֹת רַבּוֹת שֶׁעֲשֵׂה בְּחַיָּו.

וְחֲזָרוּ לְשִׂאוֹל לוֹ תִפְרַט אוֹתָם אָמַר שֶׁאֵינּוֹ רוֹצֵה כִּי עַה תּוֹעֲלֶת וְאִז הַפְּצִירוֹ בּוֹ הַרְבֵּה שֶׁיִּפְרַט לְפָחוֹת עֶזֶן גְּדוֹל שֶׁבְּכּוֹלָם וְעֵנָה וְאָמַר עַל שֶׁהִיָּה מִיִּן אֲפִיקוֹרוֹס וְשֶׁהִיָּה מְדַבֵּר כְּנִגְדַּת תּוֹרַת מַרְע"ה.

וְעַל זֶה הַעִידוּ לִפְנֵי רַבִּים שֶׁכָּר הִיָּה אוֹמֵר דְּבָרִים כְּאֵלֶּה בְּכַי"י חִיָּתוֹ. וְשֶׁאֱלוֹ לוֹ וְעַתָּה מֵהַ אַתָּה בְּזֶה הַדַּעַת וְהַשִּׁיב כְּמִתְאַנֵּחַ בְּקוֹל מַר צוֹעֵק וְסוֹעֵר וְאָמַר אֲנִי מַכִּיר שֶׁחֲטָאִתִּי עֲוִיתִי פְּשַׁעֲתִי.

וְשֶׁאֵל מְחִילָה מֵהַקֵּב"ה וּמִתּוֹרָתוֹ הַתְּמִימָה עַל רֹב עֲוֹנוֹתָיו. וְאִז הַתְּחִילוֹ הַב' אֲנָשִׁים לְהַפְּצִיר אוֹתוֹ וּלְהַכְרִיחוֹ שֶׁיִּצָּא מִתּוֹכָה וְיִלָּךְ לְמִקּוֹם מְדַבֵּר שָׁמָּה ע"י כֹּל הַנּוֹז' לַעֲלִיל.

וכן שִׁיבְקָשׁוֹ עֲלֵיו רַחֲמִים וַיִּתְקַעוּ שׁוֹפָר כְּדִי שְׁלֹא יִלֶּךְ יוֹתֵר בְּזֶה הַגִּלְגּוּל וְאָמְרוּ לוֹ תִרְצֶה שִׁיבְקָשׁוֹ רַחֲמִים וַיִּתְפַּלְלוּ עֲלֵיךָ וַיִּתְקַעוּ שׁוֹפָר הַשֵּׁיב מִי יִתֵּן. וְשָׂאֵלוּ לוֹ מִי יִתְקַע הַשׁוֹפָר, אָמַר הַחֲכָם כֹּה"ר שְׁלֵמָה וְ' אֶלְקַבְיָן.

הַשֵּׁיב הַחֲכָם הַנֶּזְכָּר שָׁלוֹ הָיָה יָכוֹל. חֲזָרוּ לוֹמַר לוֹ תִבְקֹשׁ אַחֵר.

אָמַר יִהְיֶה הַחֲכָם כֹּה"ר אַבְרָהָם לַחֲמִי. וְשָׂאֵלוּ עוֹד מִי יִתְפַּלֵּל עֲלֵיךָ.

הַשֵּׁיב יִהְיֶה ה"ר אֵלִיָּהוּ פֶּלְקוֹן. וְאָז אָמְרָנוּ שְׁלֵשָׁה אַרְבַּעַת פְּעָמִים אֶל מְלֶכֶּךָ וַיַּעֲבֹר וַיִּבְקֹל שׁוֹפָר וַנַּעֲשֶׂה הַכֹּל כְּפִי גִילּוּי רְצוֹנוֹ.

אָז אָמְרָנוּ לוֹ פֶּעַם אַחֲרֵת שִׁיבְקָשׁוֹ פִּינּוֹן שֶׁעָשׂוֹ לוֹ רְצוֹנוֹ הַשֵּׁיב יַעֲבֹר זְמַן מוֹעֵט וְאָז אֵצָא. וְשָׂאֵלוּ לוֹ תִרְצֶה שֶׁנַּעֲשֶׂה לְךָ אִי זֶה תִּקְוֶה לְנַפְשֶׁךָ.

הַשֵּׁיב שָׂאֵינוּ מוֹעִיל שׁוּם תִּקְוָה. אָמְרוּ לוֹ תִרְצֶה שִׁיבְקָשׁוֹ בְּנֶה קַדִּישׁ אוֹ שִׁיִּלְמֹד תוֹרָה הַשֵּׁיב כִּי לֹא יוֹעִיל לוֹ כָּלוּם וַיִּבְנוּ אֵינוֹ כְּדָאֵי לְלַמֵּד תוֹרָה.

וְשָׂאֵלְתִי לוֹ עַל עֲנָן חֲבוּט הַקָּבֶר. וְהַשֵּׁיב א' מֵהַיּוֹשְׁבִים שָׁם זֶה וְדָאֵי שְׁלֹא נִכְנַס בְּתוֹךְ הַקָּבֶר מֵעוֹלָם.

אָז אָמַר הָרוּחַ וְכַחֲשׁ דְּבָרָיו נִכְנַסְתִּי בְּיוֹם הַקְּבוּרָה וַיְבֹאוּתוֹ הַלֵּילָה הַזֵּי אֲיוֹנִי וְלֹא נִכְנַסְתִּי עוֹד. וּמֵאוֹתוֹ הֵעֵת שֶׁהוּא ל"ג שָׁנִים שָׂאֲנִי הוֹלֵךְ מֵהַר לְהַר וּמִגְבְּעָה אֶל גְּבְעָה וְלֹא מִצָּאֵתִי מְנוּחָה בְּשׁוּם מְקוֹם אֶלָּא שְׁבַמְשָׁךְ זְמַן נִמְצָאֵתִי בְּשִׁכְּם וְנִכְנַסְתִּי ג"כ בְּתוֹךְ אִשָּׁה אַחַת וּבָאֵת בְּכָאֵן וְהוֹצִיאֲוֹנִי ע"י כָּל הַכְּתוּב לְעִיל אֶלָּא שֶׁשָּׂמּוּ עֲלֵיהָ תְּכָף קַמִּיעוֹת וְלֹא יִכְוֵלְתִי לְחַזֵּר אֵלֶיהָ עוֹד וְכָל זֶה הָיָה אֶמֶת מִמָּה שֶׁיִּדְעֵנוּ מִפִּי אַחֲרֵים כִּי כֵן עָבַר.

וְאַח"כּ אָמַר הֵייתִי מְשׁוּטֵט בְּעִיר לְהַפְּנֵס בְּבֵיתִי כְּנִסְיוֹת אוֹלֵי אֲמָצָא מְנוּחַ וּמְרַגּוּעַ לְנַפְשִׁי וְלֹא הִנִּיחוּנִי לְהַפְּנֵס בְּשׁוּם ב"ה. וְשָׂאֵלוּ לוֹ מִי הָיוּ הַמַּעֲכָבִים אָמַר הַחֲכָמִים.

וְחֲזָרוּ לְשָׂאוֹל לוֹ חַיִּים הָיוּ אוֹ מֵתִים הָיוּ אָמַר מֵתִים. וְהָיוּ דוֹרְסִים אוֹתִי וְהָיוּ אוֹמְרִים לִי צָא רְשָׁע מִכָּאֵן.

וְשָׂאֵל עוֹד הַשְּׂאוֹל בְּאִיזָה ב"ה הִלַּכְתָּ רֵאשׁוּנָה. אָמַר בְּקֹהֶל שְׁלִי.

וְאָמְרוּ לוֹ אִיזָה הוּא הַשֵּׁיב בֵּית יַעֲקֹב. וְשָׂאֵלוּ עוֹד בְּמְקוֹם שְׁלָךְ מִי יוֹשֵׁב עִתָּה הַשֵּׁיב אִם לֹא הִנִּיחוּנִי לְהַפְּנֵס אֵיךְ תִּדַּע מִי הוּא הַיּוֹשֵׁב בְּמְקוֹמִי וְשָׂאֵלוּ יוֹתֵר מִי הָיָה הַיּוֹשֵׁב בְּצַדֶּךָ בְּחַי"י חַיִּיתָךְ הַשֵּׁיב פֶּלֶ' וְהָיָה אֶמֶת כָּל מָה שֶׁאָמַר וְאָז אָמְרוּ לוֹ וְאֵיךְ נִכְנַסְתָּ בְּזֹאת הָאִשָּׁה אֵינוֹ אֶסוּר עֲלֵיךָ לְהִזְיָקָהּ.

אָמַר מָה אַעֲשֶׂה שְׁלֹא מִצָּאֵתִי מְנוּחָה בְּשׁוּם מְקוֹם אֶלָּא בְּתוֹכָהּ שֶׁהִיא אִשָּׁה כְּשֶׁרָה. שָׂאֵלוּ עוֹד הַב' הָרֵאשׁוֹנִים אֵיךְ נִכְנַסְתָּ בְּתוֹךְ זֶה הַבַּיִת שֶׁיֵּשׁ לָהּ מְזוּזָה וְהַשֵּׁיב לֹא נִכְנַסְתִּי אֶלָּא דְרָךְ מִטָּה שֶׁאוֹתוֹ הִפְתַּח לֹא הָיָה לָהּ מְזוּזָה.

וְשָׂאֵלוּ לוֹ וְאֵיךְ הָיָה הָעֲנָן שֶׁנִּכְנַסְתָּ בְּתוֹכָהּ פִּינּוֹן שֶׁהָיָה כְּשֶׁרָה אָמַר הָיָה שָׁעָה כְּבִדָּה שֶׁהַשְּׁלִיכָה עַל רֵאשֵׁי מְעַט טֵיט וְלָזָה יִכְוֵלְתִי לְהַפְּנֵס בְּתוֹכָהּ וְכָל זֶה הָיָה יוֹם ה' מְשֻׁבָּע שֶׁעָבַר לַעֲת עָרֵב.

כל זה אמר הרוח בעצמו וכן היה שמאותו העת הרגישה עצמה. ובפועל מפיצרים עמו שיצא אמרו לו ולמה לא חששת לחרם שקבלת אתמול לצאת ולא לחזור עוד לתוכה ואיך עברת.

השיב בן יצאתי ולא מצאתי בשום מקום מנוחה עד שראיתי שלא שמו עליה קמיעות אז יכולתי להפנס פעם אחרת. ואז התחזקו הם ואמרו לו צא ואם לא נגזר עליך בחרם כל בו שתצא על כל פנים והטילו החרם של כל בו בעדו והיה נשבע בעשרת הדברות שיצא אחר שיעבור שעה א' והעידו רבים שפך היה מנהגו בהיותו בחיי' להשבע שבועה זאת והיו מתעכבים ביני וביני זמן מה והתריסו כנגדו ודברו לו קשות וכי אין אתה חושש משום חרם אפילו משבועתך ולא מחרם של כל בו.

והיה משיב מה אעשה כאשר אבדתי אבדתי. ואחר זה רצה לנסות זה הדבר אם הרוח מדבר ודבר הוא עמו בלשון הקדש ובלשון ערבי ובלשון ישמעאל ועל כל לשון ולשון השיב בלשון צח כאשר היה בחיים חיותו כפי מה שאמרו מכיריו והאשה לא היתה יודעת שום לשון מאלו וכן היה מדבר עמו בלשון אשכנזי ולא היה משיב לו באומר כי לא היה יודע ומבין באותו הלשון.

ואחרים שאלו ממנו מי אנכי והיה משיב על כלם שםם וגם בן שאלו לו מה אומנות היה לה פשהיי' בחיי' השיב מלאכת שראפלוק והיה פו. וכן שאלו לו בעד ו' מוסה אם ראה אותו באיזה, לגול הולך והשיב שלא ראה אותו כלל והיו מפיצרים עמו ע"י ההשבעות הנז' וע"י העשן הנז' וע"י השמות שיצא הרוח דרך הצפון גדול מא' מרגליה ואז היה מראה לנו שהיה יוצא דרך שם כמו שאמרו לו ע"י התנועות שהיה מרים רגליה ומורידם בזה אחר זה במהירות גדול פעם אחר פעם ועם אותם התנועות שהיה עושה בכח גדול היה נופל מעל רגליה ושוקיה הפסוי אשר עליה והיתה מתגלה ומתבזה עצמה לעין כל והיו מקרבים אליה לכסות השוקים והיא לא היתה מרגשת עצמה גם בזה פלל) ומי שהכירה ידע מרוב צניעותה ועתה נאבד ממנה) צניעותה והכל בעבור כי היתה כמתה ומבוטלת כמו שאמרנו לעיל.

ואמרו לו הסימן האמתי שנדע] שיצאת מפל וכל שתכבה בצאתך נר א' התלוי על) הקיר רחוק ממנה ג' אמות בקרוב וע"י אותם) התנועות שהנפנו היה רוצה לכבות הנר ואם שהיה מתחזק וממהר ומתחמם עצמו להורות לנו שהיה יוצא דרך הצפון הנז' ולכבות הנר התלוי על הקור עכ"ז לא היה יוצא שלא היה רוצה לצאת והיה רוצה להתענות אותנו והרבה פעמים היה אומר תקרבו הנר התלוי יותר קרוב במקום שהיה אתמו' שיכבה אותה לשם והיה אומרים לו אם אתה מכבה הנר במקום שהוא נדע בנדאי שיצאת ואם לאו אתה מהתל בנו והיה חוזר ומתחזק עצמו לעשות תנועות והרעשו' ע"י הרגלים ע"ד הנז' והיה מוליד אור ע"י התנועות ההם ולהיות שאינו רוצה לצאת ולעקור דירתו משם לא היה יכול לכבות הנר משם ואם היה יותר קרוב הנר היה יכול לכבות בעבור היותו הרוח עומד ע"ג הרגלי' כפי אשר הוא היה אומר וכן משביעי' וכן היינו רואים שרוח יצא ונמצא סמוך לרגלים והיו חוזרים להשביע לו ולתת לו עשן אש וגפרית בתוך הנחירים כדי שיצא מפל וכל דרך הצפון הנז' ויעקור משם עקירה מוחלטת ושיכבה הנר

הנז' שְׁהִיָּה רְחוּק ג' אַמּוֹת יוּכַל לְכַבּוֹתוֹ דְרָף עֲנֻבְרוּ מִשָּׁם לְלַכֵּת אֶל מְקוֹם מְדַבֵּר שָׁמָּה וְהוּא הִיָּה אוֹמֵר הֲרֵבָה פְּעָמִים תִּנְיָחוּ לַעֲנִיָּה זוֹ הִיָּהוּדִית וְלֹא תִנְיָקוּהָ.

וְאָמְרוּ לוֹ אַתָּה הַמְזִיק לָהּ צֵא אִם אַתָּה מַצְטַעֵר מִמֶּנָּה וְהַשִּׁיב לֹא תִכְרִיחוּנִי יוֹתֵר שָׂאֵם תִּכְרִיחוּנִי לְצֵאת אוֹצִיא אֶת נַפְשִׁי עִמִּי וְעַכְשָׁיו הַמְשִׁבִּיעִי הַנּוֹז' גָּזְרוּ עָלָיו שְׂיֵצֵא עַכְשָׁיו וְלֹא הִיָּה יוֹצֵא. אָמְרוּ תֵּשֵׁב עַל הַמְטָה וְאַז תֵּצֵא וְאִם לֹא הִיָּה רוֹצֵה אֲזַי שְׂיִכְרִיחוּהוּ עִי כֹל הַנּוֹז' וְיֵשֵׁב עַל הַמְטָה בְּלִי עוֹזֵר וְאַז כְּשֶׁהִיָּה יוֹשֵׁב הָיוּ אוֹמְרֵי לוֹ בְּקוֹל גְּדוֹל צֵא רָשָׁע בְּמַהִירוֹת בְּלִי נַפְשָׁה.

אֲזַי הִיָּהוּא בְּעֵצְמוֹ מִמְשֵׁשׁ בְּאַצְבָּע עַל גְּבִי הַרְגָלִים כְּאִילוֹ הִיָּה דוֹחָה הָרוּחַ שְׁבַתוֹף הַבְּשָׂר דְרָף הַצִּפְנָר הַנּוֹז' עִי אוֹתוֹ הַמְשִׁשׁוֹשׁ וְאַז פְּהַרְף עֵינָי הַתְּחִילָה לְדַבֵּר יוֹשֵׁבֵת וְאוֹמֵרֵת כְּבָר יֵצֵא וְלֹא הָיוּ מֵאֲמִינִים אוֹתָהּ אוֹלֵי הוּא בְּעֵצְמוֹ מְדַבֵּר בְּעֵבּוֹר שְׂרָאוֹ שְׂלֹא כְּבָה הַנֵּר וְהוּא הִיָּתָה אוֹמֵרֵת נִרְאָה שְׁשִׁכַח לְכַבּוֹת הַנֵּר בְּעַד רֹב הַבְּלָבוּלִים וּמִצַּד רֹב הַמַּהִירוֹת לְצֵאת וְעַכְשָׁיו לֹא הָיוּ מֵאֲמִינִים אוֹתָהּ וְהָיוּ רוֹצִים לְחַזֵּר לַעֲנוֹת כְּמוֹ בְּתַחֲלִילָה וְהִיָּתָה צוֹעֲקָת לְחַמִּיָּה וּלְזַקְנָתָה לְמָה אַתֶּם מְנִיחִים אוֹתִי שְׂשִׁשְׂרָפוּנִי שְׂכָבֵר יֵצֵא וְאִינָם מֵאֲמִינִים אוֹתִי וְהִיָּתָה אוֹמֵרֵת אֲנִי יוֹדַע דְבַר בְּאַמֵּת שְׂכָבֵר יֵצֵא.

[וְהָיוּ אוֹמְרִים לָהּ מָה הוּא הַדְּבַר. אֲזַי הַשִּׁיבָה הָאֵם מְוַכְרַח שְׂאוֹמֵר לְכֶם וְאַז הַכִּינוּ שְׁהִיָּה דְבַר שְׂלֹא נִיטָן לִיְאֹמֵר בְּפָרְסוֹם וְאַז אָמְרוּ לְאִשָּׁה א' תִּלְךְ אֲצִלָּהּ וְהִיא תִּגְלָה לָךְ הַדְּבַר וְכֹן נַעֲשֶׂה וְנוֹדַע הַדְּבַר שְׁהִיָּה שְׂיֵצֵא הָרוּחַ דְרָף אוֹתוֹ הַמְקוֹם וְהוֹצִיא דָם כְּשֶׁיֵּצֵא וְעִי כֹל אֵלוֹ הָאֲמַתְלָאוֹת הַסְּפִימוֹ כֹּלֵם שְׂאֵמֵת בְּדַבְרֶיהָ וְשָׁמוּ עָלֶיהָ הַקְּמִיעוֹת שְׁהָיוּ בְּבֵית מוֹכְנּוֹת שְׂאוּלוֹת וְנִשְׁאַרָה בְּחֻזְקַת בְּרִיאָה.

וְאַחַר שְׁעָה בָּאוּ הַחֲכָמִים אֲצִלָּהּ לְקוֹל הַיּוֹצֵא בְּעִיר הַנֵּה רוּחַ אִישׁ יִשְׂרָאֵל מְדַבֵּר בְּתוֹף אִשָּׁה אַחַת וְכִשְׂרָאוֹ אוֹתָהּ אָמְרוּ בְּנוֹדַי לֹא יֵצֵא וְאִם יֵצֵא כְּבָר חֲזוֹר לְהַכְּסֵם מִצַּד הַסִּימָנִים שְׁהָיוּ רוֹאִים.

כְּזָמוּ הָעֵינִים שְׁהָיוּ אֵינְבִידְרִיאָדוֹשׁ וְכְמוֹ הַנְּשִׁימָה שְׁהִיָּה נִרְאָה קִשָּׁה וּבְאִלָּה סִימָנִים שְׁהָיוּ יוֹדְעִים שְׂעֵדִין הוּא בְּתוֹכָהּ אֲזַי חֲזוֹר הַקוֹל לְקַלְקוּלוֹ קָלָא דְלֹא פָּסִיק עֵדִין הָרוּחַ בְּתוֹכָהּ. וְכֹן אָמְרוּ לִי הַב' הַמְשִׁבִּיעִים כִּי נִדְּאִי שְׂיֵצֵא אֲבָל אַח"כ חֲזוֹר מִצַּד א' כִּי הַקְּמִיעוֹת אֲשֶׁר שָׁמוּ עָלֶיהָ לֹא נִכְתְּבוּ עַל שְׂמָה וּמִצַּד בְּלָבוּל כֹּל הָעִיר יְהוּדִים וְתוֹגְרָמִי שְׁהָיוּ בָּאִים אֵלוֹ עַל אֵלוֹ לְרִאוֹת אֶת הַדְּבַר הַנּוֹרָא וְהַמְפְּלִיא בְּעֵינֵי כֹל הָאָדָם הַשְּׁתִּיקוּ הַדְּבַר מִצַּד סְפַת הָאֲנּוֹת (שְׁהָיוּ אוֹמְרִים לְשׁוֹרְפָה) עַד שְׂשִׁשְׂכַח אֵינָה יָמִים וְאַז יִתְקַן הַדְּבַר וְאַחַר שְׂמָנָה יָמִים נִכְפְּרָה הָעֲנִיָּה מִצַּד הָרוּחַ שְׂלֹא הִנִּיחָה וְאוֹמְרִים שְׂחַנֵּק אוֹתָהּ וְיֵצֵא עִם נַפְשָׁה.

כֹּל מָה שְׂפַתְבָּתִי לַעֲלִיל כֹּל פָּרֵט וּפְרֵט עַל מַתְכוּנָתוֹ הוּא כְּתוּב. וְאִין לְפַקְפַק וּלְסַפֵּק בְּשׁוּם דְבַר כִּי עַל אֲמִיתָתָם הֵם כְּתוּבִים וְאִין בְּהֶם שׁוּם תּוֹסֵף וְשׁוּם מְגַרְעַת כִּי מָה שְׂרָאִיתִי וְשְׂמַעֲתִי כְּתַבְתִּי דוֹקָא.

וְאֲנִי מַחְלָה פְּנֵי הַחֲכָמִים יֵצ"ו שְׂנַמְצָאוּ שָׁם שְׂשִׁחַתְמוּ יְדֵיהֶם עַל זֹאת גַּם הֵם כִּי עַל פִּיהֶם אָנוּ חַיִּים שְׂיֵאָמְנוּ דְבָרֵי ע"י חַתִּימָתָם בְּעֵינָי רֹאָה כְּתַבִּי זֹאת וּבְאֲנֻן הַשׁוֹמֵעַ שְׂיֵאָמִין אֲמוּנָה אֲנוּן כְּאֵלוֹ הוּא שׁוֹמֵעַ מִפִּי הָרוּחַ וְהִיָּה יִרְא וְחֲרַד לְהֵאָמִין וּלְקַיֵּם כֹּל דְבַר הַכְּתוּב בְּתוֹרָה וּבְדַבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ ז"ל וְאַז יָנוּחַ עַל מְשַׁכְּבוֹ שְׁלוֹם וּג' כְּתוּת שְׂל מ"ה יֵצֵאוּ לְקִרְאוֹתוֹ אַחַת

אומרת שלום וכו' ונגע לא יקרב באהלו ויתדבק נשמתו באלהו ויחזור למקום שחוצקה משם.

גאם הפותב הצעיר הדל באלפי הנרצע לעבד ליראי ה' ולחושבי שמו: אליה פאלקו: שם נמצאתי ושם הייתי ועיני ראו ואזני שמעו את כל אלה ויותר מהמה אשר יראה יעיד נרצעכם.

שלמה לוי ו' אלקביץ: אלו דברים דברי אמת שאין להם שיעור לדעת כל איש מעשה ויעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבונתיו בטרם ילך ואיננו ומי יודע ישוב ונחם ושב ורפא לו.

הצעיר אברהם לחמי נאום שמואל בואינו: גם אני נקראתי לראות זה הענין ועיני ראו ואזני שמעו והוא דבר פלא להורות לנו שנתחזר בתשובה. נאום אברהם ארואיטי ושוב אירע מעשה פיוצא בזה אז באותו הזמן בבחור א' שנקנס בו גם פן רוח והשביעו אותו פכל הנז' לעיל והזכיר גם הוא מה שמו ושם עירו ושם אשתו ובכל פעם שהיה זוכר את אשתו היה בוכה והיה אומר שאשתו נשארה עגונה אחריו בעבור שהיא טבע בים והחכמים אינם יכולים להתירה להנשא והיא מזנה והיה מבקש מהחכמים העומדים שם שיתירוה ונתן סימני הרבה לדבריו ואמרו לו שהיא עם כל זה אסורה ונשא ונתן עמהם על זה מדברי רז"ל כו' ושאלו לו מה היה עונו ואמר שבא על אשת איש בקושטנדינא ונהיה בו מה שאמרו רז"ל דין ד' מיתות לא בטלו כו' א"ל ומה שם האשה ההיא ולא היה רוצה לגלותה שפבר מתה גם היא ואין תועלת במה שיגלנה בין כך ובין כך קם על רגליו וא"ל למה קמת א"ל בעבור שחכם פלו' בא עתה וכן היה פי תכף אחר זה בא פאשר אמר.

אחר זה נכנסו פת של בחורים אצלו אמר למה באים אלו לכאן לראות אותי הלא אלה עשו פמעשי ויהיו פמוני אז נבהלו אותם הבחורים אמר לעומדים שם ומה אתם תמהים וכי זה שהוא מלובש בבגד לבן לא בא בקושטנדינא על אשת איש וזה שאצלו לא עשה כך וכך.

אז נבהלו יותר והיו מסתפלים זה בזה. התחיל זה המלובש בבגד לבן לבכות בכיה רבה ואמר אמת הוא אומר וכן פלם הודו והתנדו על מעלליהם.

אז שאל אותו אחד מהחכמים שהיו שם וא"ל מנין אתה יודע מה חטא אלה. התחיל לשחק וא"ל וכי אין הפסוק אומר וביד כל אדם יחתום.

א"ל והלא ידיהם הם תחת פנפיהם מנין אתה רואה מה בידיהם חזר לשחר שניה ואמר וכי אני איני רואה ואפילו בסדרי חדרים. אמר לו אחד מהחכמים העומדים שם תאמר לי מה מעשי אמר לו על אדונינו אין לנו רשות לדבר דבר.

ושאלו לאותו הבחור שהיה הרוח בתוכו למה ידבר זה הרוח עם פיה ושפתיה פאלו אתה המדבר ידבר הוא בעצמו וחזר לשחק ואמר וכי לא אמרו רז"ל במסכת בבא קמא בדר פלוני שלוחו של אדם פמותו כו' ואז שאלו לו שיאמר להם באיזה אופן נכנס בתוך זה הבחור והשיב שהוא טבע בים במקום פלוני והדגים אכלו את בשרו ורוחו היה משוטט בארץ מחביא ומסתיר את עצמו מעין כל בריה שפלם היו מצערים אותו בכל מיני צער

עד שְׁנַכְנַס בַּפֶּרֶה אַחַת וְאֵז נִשְׁתַּגְעָה הַפֶּרֶה וְכִרְאוֹת בַּעַל הַפֶּרֶה אֶת מַעֲשֵׂיהָ מְכַרֶּה לַיהוּדִי אֶחָד וְהַיהוּדִי שִׁחְטָהּ וְכִשְׁשִׁחְטָהּ הָיָה שֵׁם הַבַּחֲוֹר הַהוּא וְיֵצֵא מִהַפֶּרֶה וְנִכְנַס בְּתוֹכוֹ וְכֵן הֵעִידוּ רַבִּים שֶׁכָּפֹד הָיָה הַמַּעֲשֵׂה וְשִׁחְטָהּ אַחַר שִׁחִיטַת הַפֶּרֶה הַרְגִישׁ הַבַּחֲוֹר בְּרוּחַ שְׁהֵיָה מְצַעְרוֹ וּבְתוֹךְ שְׁמֹנֶה יָמִים נִפְטָר זֶה הַבַּחֲוֹר.

עַל כֵּן הִירָא אֶת דְּבַר ה' יָשׁוּב וְנַחֵם עַל חַטָּאתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה וְיַחֲנֹן לְקוֹנוֹ אוֹלֵי יִשְׁמַע ה' וְשָׁב וּרְפָא לוֹ. עַד פֶּאֶן: אֲשֶׁר ע"כ עַל כָּל דְּבָרֵי הָאֲגָרָת הַזֹּאת תִּאֱמִין בְּאַמְתוֹת הַנְּחַתְנוּ מַעֲנִינוּ הַשְּׂאֵרוֹת הַנֶּפֶשׁ וְתִשְׁכִּיל וְתִדַּע אִיךָ מִשְׁפָּטֵי ה' צְדָקוֹ וְיַחֲדָיו.

וְאִיךָ הַנְּשָׂמוֹת נִכְנָסוֹת אַחַר מִיתָתָם לְרוּעַ מַעַלְלֵיהֶם בְּגוֹפֵי הָאֲנָשִׁים הָאֲנֻמְלָלִים וְכֵן זֶה וְאֵיבֹד אֶת זֶה. וְאִנְפֹן הַשְּׂבָעוֹת שְׁעוֹשִׂים לְהוֹצִיא אוֹתָם.

גַּם בֵּין כְּתָבֵי שְׁבַח יִקָּר וְיִגְדֹלֶת הָאֶרֶץ הַנְּדַפְסִים אֲצֵל ס' מְצָרָף לְחֻקְמָה מִהַחֲכָם הַכּוֹלֵל יִש"ר מִקְנֵדִיאָה יצ"ו תִּרְאֶה מַעֲשֵׂה אַחַר שְׁהֵיָה בִּימֵי ר' יִצְחָק אֲשֶׁפְּנֹזִי לִוְרִיא זְכוֹר אֲזַכְרֶנּוּ עוֹד בְּדִבְרֵי עַל עֲנִין הַגִּלְגוּל בַּע"ה.

דִּי לְנוּ עֵתָה לְכּוֹנְנָתְנוּ מַה שֶׁהוֹכַחְנוּ מַעֲנִין הַכְּנַסַּת הַרוּחוֹת בְּגוֹפֵי הַחַיִּים. הַשֵּׁם בְּרַחֲמָיו יִצְיָלְנוּ מִפְּגָעִים רָעִים: הַפֶּרֶק הָאֶחָד עֲשֹׂר אֲפִשְׁרוֹת חֲזַרְת הַנְּשָׂמוֹת לְהִרְאוֹת לְקַדוּשִׁים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ הַמָּה וּלְיִתֵּר בְּנֵי הָעַמִּים.

מִתְנַקֵּן וּמִקְנָבֵל הוּא אֲצֵל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁאֲפִשֶׁר שְׁתָּשׁוּב הַנְּשָׂמָה אֶל אֲרָצוֹת הַחַיִּים וְתִגְלָה וְתִרְאֶה כְּבוֹדוֹ אֵלֵינוּ. וּמַה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב רוּחַ הוֹלֵךְ וְלֹא יָשׁוּב ר"ל שֶׁבְּדֶרֶךְ טָבַע אֵינוֹ יָשׁוּב לִימֵי עֲלוּמָיו וְלִהְתַּחַבֵּר בְּגוֹף אִם לֹא בְּדֶרֶךְ גַּם בְּתַחֲזִית הַמַּתִּים.

וְכֵן תִּמְצָא בְּשִׁבְת פ' שׁוֹאֵל הִנְהוּ קְפוּלָאֵי דְהוּוּ קְפָלֵי בְּאֶרְעָא דְרַב נַחֲמָן גַּחְמָן גַּחְמָן גַּחְמָן ר' אַחַאי בַּר יֵאֲשֵׁיָה. אֵתוּ וְאָמְרוּ לֵיהּ לְרַב נַחֲמָן גַּחְמָן בֵּן גַּבְרָא.

אַתָּא וְאָמַר לֵיהּ מֵאֵן נִיהוּ מָר. א"ל אֲנָא אַחַאי בַּר יֵאֲשֵׁיָה וְכו'.

א"ל וְלֹאֹ אָמַר מְרִי עֲתִידִי צְדִיקִי דְהוּוּ עֶפְרָא א"ל וּמְנוּ מְרִי דְלֹא יִדְעָנָא לֵיהּ. א"ל וְהֵא קָרָא כְּתִיב וַיֵּשֶׁב הָעָפָר אֶל הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה.

א"ל דְּאִקְרִינֵיהּ קוֹהֶלֶת לֹא אִיקְרִינֵיהּ מִשְׁלֵי דְכְּתִיב וּרְקַב עֲצָמוֹת קִנְיָהּ כָּל מִי שֵׁיִשׁ לוֹ קִנְיָהּ בְּלַבּוֹ עֲצָמוֹתָיו מִרְקִיבִין. גִּשְׁשֵׁיָה חֲזִינֵיהּ דְּאִית בִּיָּה מִמְשָׂא.

א"ל לִיקוּם מָר לְגִנְיָה דְּבִיתָא. א"ל גְּלִית אֲדַעְתֵּיהּ דְּאִפִּילוּ גְּבִיאִים לֹא קָרִית דְּכְתִיב וַיִּדְעָתָם כִּי אָנִי ה' בִּפְתַחֲתִי אֶת קְבֻרוֹתֵיכֶם וּבְהַעֲלוֹתִי אֶתְכֶם מִקְבֻרוֹתֵיכֶם עִמִּי.

וְהַכְּתִיב כִּי עָפָר אֶתָּה וְאֵל עָפָר תָּשׁוּב. א"ל הֵהוּא שְׁעָה אַחַת קוֹנְדָם תַּחֲזִית הַמַּתִּים.

גַּם בְּפֶרֶק הַנּוֹשֵׂא מְצִינוּ בְּרַבִּינוּ הַקְדוּשׁ ע"ה שְׁהֵיָה בָּא מְעַרְב שְׁבַת לְעַרְב שְׁבַת לְבֵיתוֹ וְז"ל. כָּל בֵּי שְׁמִשֵׁי הִנְהוּ אֶתִי לְבֵיתָהּ.

הַהוּא בֵּי שְׁמִשָּׂא אֶתִי שְׁכַבְתָּא קָא קָרִיָּה אַבְבָּא. אֲמַרְהָ אֲמַתִּיָּה שְׁתִּיקִי דְרַבִּי יִתִּיב.

כִּינּוּן דְּשִׁמְעָה שׁוֹב לֹא אֶתָּא שְׁלֹא לְהוֹצִיא לְעַז עַל הַצְּדִיקִים הָרֵאשׁוֹנִים. וּבִיּוֹמָא אַבְנָה דְּכִידוּר אָמַר לְבָנוּ שְׁהֵיָה פִּיס מוֹנַח אַרִישֵׁיָה בְּקַבְרֵיהּ וּבְכַבְרָכוֹת נְאָמַר דְּרִיב"ז אָמַר לְתַלְמִידָיו פְּנוּ כְּסָא לְחֻזְקֵיהּ מְלָךְ יְהוּדָה שְׁבָא.

גם בכמה מקומות מהגמרא מצינו שאלהו הנביא הנה נראה כמה מהפעמים לתכמים. ובש"ע י"ד סי' קע"ט סעיף י"ד פתוב שמונת להשביע החולה לשוב אליו לאחר מיתה להגיד לו את אשר ישאל.

ובפ"ק דברכות פתוב שהלה שמואל אצל אביו וא"ל היכן הניח מעות היתומים ואמר ליה: גם אצל חכמי האומות קבלו הדבר הזה ובספרי הרומיים והיונים הקדמונים הרבה סיפורים ובפרט אצל אגושפינוס וגריגוריאוס בן יוחנן.

ופליניאוס השני פתב בס' ז' מאגרותיו על בית אתיטדורוש הפילוסוף שהנה באתניש שבית א' גדול ורחב ידים חדל מהיות ראוי לדירה מפני נפש הקבור באסקיפה ורגליו בכפלי' עד שהוציאוהו משם והספור שם באריכות.

ושואיטוניאוש פתב בספרו על הקיסר קאיו קליגונא שאחרי מותו הנה מטריד ומרשיע בעלי השדה הנקבר בו כי הניחיהו בגן וכסוהו ברגבים ולא תצבו לו חפירת קבר פראוי ולא הנה גם לדרי' בביתו מנוחה עד ששפרוהו ואחר ששבו אחיותיו לרומי והוציאוהו משם וקברוהו יפה לא יסף עוד לבא להרגיז אותם.

ובארוניאוס המהולל מאד ביניהם פתב בחלק ה' מהאנאליש שלו במאנרעות שנת ת"א לנוצרים שמשיליאוס פסינוש אשר נודע שמו בשערים הנה לו חבר מאח דבק בלמודים ושמו מיכאל מירקאטו.

והיו מתנפחים פעם אחת על השארות הנשמה לדעת רבם אפלטון והרבו לכעוס מתוך הניכוח עד שנשבעו שהקודם למות לא ימנע עצמו מלכוא ולהגיד לחברו תוכן הענין. וכן עשה כי אחר ששפרדו איש מעל אחיו כל א' לארצו לא עברו ימים רבים ומיכאל הנה לומד בביתו הפקר אור והנה סוס רץ ברחובות ונתעפב בפתח ביתו והנה קול קורא בגרון מיכאל אמת הם אמת הם.

והוא הפיר בקול אהובו ותכף פתח וישקף בעד החלון ויראהו מאחוריו רוכב לבוש לבנים על סוס לבן רץ מהרה וצוח משיליא ונעלם מעיניו לא ראהו עוד אכן הפירו כי הנה קטן מאד מפל האדם אורכו ג' רגלים לבד וקומת כל אדם בינוני ששה רגלים.

וימהר לשלוח רץ לעיר פלוריאנצאיה מקום מושב מרשיליא לדעת מה הנה לו והגידוהו שבאותה שעה שנגלה לו נפטר מן העולם. ועיין עוד אם תרצה בס' מרטין דיליריאו ובס' פלוטארכוש ובס' שימון מאינלו ותמצא כמה ספורים מאלו: ואם תשאל קורא משפיל איך הנפש בהיותה רוחני' ובלתי גשמי' כאשר הוכחנו בפרק הרביעימה המאמר לאחר פרידתה מהגוף תוכל להתראות בצורה גשמית העלה ברצון טוב לזכרונה מה שפתבתי במאמר הראשון פרק י"ג מהגוף הדק אשר לנשמה אשר מהמקובלים נקרא דיוקנא וצלם ומאפלטון אור שמיי' זיל וקרי בו ותברכני נפשה.

בו מתראים הנשמות לבני האדם בו מספרות הרוחות זו עם זו ובו מקבל הנשמה עונש מעשיו בגהינם כמו שהוכחתי ואם הנשמה היא נצבת ולא צורה עצמית כאשר חשב ארסטו יפה היא מתנועעת ויוצאה ונכנסת לשאר גופים מה שאין כן אם היא צורה עצמית שאין לה מציאות ושום פעולה בלתי הגוף כי אי אפשר לצורה שתנועע בלתי נושא קלל פידוע למתחילים ללמוד בחכמת הטבע.

ועתה אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת הספית בלב טוב ונפש חפצה מה שכתב א' המינוחך ומופת דורנו האלוף יש"ר מקאנדיה בספרו מצרף לחכמה דף ל"ה ו"ל. עוד יש התלבשות אשר דברו בו בעלי העבודה כגון מעשה דרבי' הקדוש דאחרי מותו חזר וקדש בביתו במעלי שבת' וזה לא יתכן לומר שבאותה שעה אם היו מחפשיין אותו בקבר שלא היו מוצאין עצמותיו או גופו אלא בקש רבינו להיות מתלבש דמות גופו ומלבושיו הנכרי' לבני ביתו ויעתר לו הי"ת וזו היא מעלה גדולה שאינו הנה לשום אדם כי אם בתסידים ובני הנביאים הזפים כי הם כבני בית למעלה.

וכן ותרא האשה את שמואל הדבר ידוע כי היה שמואל הנביא ע"ה בכל פעם בקברו אלא לא ראתה כי אם הרוח. והמופת על זה פי אמר שמואל אל שאול מחר אתה ובניך עמי ונדרשו רז"ל עמי במחיצתי כי לא נקברו עם שמואל אלא על הרוח אמר והוא הפרצוף פנים שהיו בחייו.

ובאותו מעיל שנקבר רוח הגוף ורוח המעיל סביב לרוח וזהו סוד התכריכין ואין זה תימה שהרי המזל והמלאך המגינים על האדם הם באותו הדמות שנאמר ויראני את הושע הפהן הגדול כו' וכן ראיתי פניו כראות פני אלהים ונתרצני כי ראה דמות עשו כדמות מלאך שלו.

ויש עוד מלבוש אחר כגון שהוא עובדא דר' אחאי בר יאשיה שדבר עם רב נחמן אחר שנים רבות ולא נרקבו עצמותיו והושם בו כח הדברי' וכן יש בנשמות כח הדבור שמשפרו' זו עם זו והכי איתא בס' הזוהר בשעה שמת עובדיה בא הנושה יהורם לקחת בניו הלכה אשתו גועה ובוכה בבית הקברות וצעקה ירא אלהים כף וכף עושין ליתומיך אמרו ליה לעובדיה הלה אצל האבות וכו' עד דאמרו ליה אמור לה תלכי אצל אלישע וכן עשתה וצעקה אל אלישע שנאמר ואשה אחת מנשי בני הנביאים צעקה אל אלישע וגו'.

עוד יש ענין אחר נפלא מאד שהנשמות פורחות ומגידות לחי כגון שמעלים את המת בלחישות ודומיהן וכן רוח גבות היזרעאלי שהיה גבואת שקר בפי כל נביאיו והוא דבר זר לסכלים ולמבינים ינעם.

דע שהמלאכים הנקראים אישים הם רחוקי' מן הכבוד וקרובים לגלגלי היסודות ואומן הם קרובים להתלבש צורה אנושית יותר מן הקרובים אל כבוד השכינה ושם מוכיח עליהם שנקראים אישים כמבואר בס' המרפכה והוא סוד ויראו בני האלהים את בנות האדם גו' הם שמהנזאי ונעזאל תרי מלאכי דקטריגו למרייהו פאשר ביארנו ולית בכל המלאכים דאשלימו להתערב בגו נשא דאינון אקרון אישים ובני אלהים וכן רמזו בעל הסוד בפסוק פשטתי את כתנתי סוד המלבוש כו'.

ועוד יש התלבשות ע"פ רבותינו ז"ל שכל ההניות נקראים לבושים כמו שארז"ל י' לבושים לבש הב"ה בבריאה ואמר בפי' ה' מלך גאות לבש והוא כענין עוטה אור כשלמה מצורף לזה מה שארז"ל שנתעטף הב"ה בשלמה והביק זיוה מסוף העולם ועד סופו וכננת הפ' על הפשט שנתעטף בש"ה וכן מאמר ר"א הגדול שמים מהיכן נבראו מאור

לבושו ואור לבושו רומז לש"ה ושמים העליונים נבראו מהם והפונה באלו המלבושים כדאיטא בב"ר פהדין קומצא דלבושא מיניה הוון בעומקא דליבא.

וכמו כן קראו חז"ל כל שמות התוארים והכפויים מלבוש לשם העצם שהוא יהנה וזהו ושמי ה' לא נודעתי להם פ"א לא נודעתי כי אם ע"י התלבשות שמות התוארים והכפויים איש איש ללשונו ומעלתו.

וכן ג"כ יש התלבשות לשם הגדול ולשם י"ב וכ"ב ומ"ב בנקודות. וכן אחז"ל על האותיות והנקודות כי האותיות הן הלבוש והנקודות הן הגוף ובמקומות אחרים אמרו כי הנקודות לאותיות פנשמות בגופות וע"כ פשמתלבושים הנקודות מאלו השמות למלות ואותיות הקדש יצא לפעל הפח הגדול ואפ"י בכל הלשונו כף מ"כ אבל בדפוס הוא פן האותיות הגופים והנקודות הן הלבוש וכפי המלבוש פן הגוף ועיין בס' שערי אורה שער ו'.

והאריף עוד בענין המלבושים ומה שקראו חכמי האמ' והצדק חלוקא דרבנן ואין פנונתי להאריף: הפרק השנים עשר מאמת מציאות הרוחות והשדים אי בעית קרא ואי בעית קבלה.

אחר שהנהירה התורה הקדושה לבני ישראל ממלכת פהנים וגוי קדוש לא תלמד לעשות פתועבות הגוים ההם אשר בעבורם הקיא אותם הארץ אסרה להם בענין העבודה זרה מעביר בנו ובתו באש קוסם קסמים מעונו ומנחש ומכשף וחובר חקר ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ.

ובעבור שהדברים האלו נמשכים כמעט כלם מהודאת מציאות השדים אכרית נא מציאותם על פי שלשה עדים אשר בהם יתקיים כל דבר והם הקבלה השכל והחוש. והסתכל קורא משפיל שנה כלל גדול להראות שהשארות הנפש.

ונה שפאשר משפטנו נוציא לאור להוכיח שיש מציאות השדים הגם שאינם נראים צדק ילמדו יושבי תבל להודות גם בנשמות הגם שלא למראה עיניהם ישפוטו ואינם נרגשות בחוש: ואומר שפאשר נענין בתורה האלהית הנה היא מאמתת מציאות הרוחות האלו.

הלא תראה שספרה לנו איך הנחש הסית והדיח לחנה ובהיות שלא הנה בעל נפש ולא חי מדבר בודאי ראוי לקבל מה שכתב הרב רבינו סעדיה הגאון ונמשכו אחריו רבים שהשטן הנה המדבר לא הנחש וכן בפרקי ר' אליעזר פעת במרום תמריא תשחק לסוס ולרוכבו מלה"ד לאדם שיש בו רוח רעה כל מעשים שהוא עושה וכל דברים שהוא מדבר מדעתו הוא עושה ומדבר נהלא אינו עושה אלא מדעת רוח רעה שיש עליו כף הנחש כל המעשים שעשה וכל הדברים שדבר לא עשה ולא דבר אלא מדעתו של סמאל ועליו הפתוב אומר ברעתו ידחה רשע וכן הנה ענין אתונו של בלעם שהיא לא דברה מעצמה אבל מלאך ה' דבר בפיה.

גם בפרשת אחרי מות פתוב מלא הוא ולא יזבחו עוד זבחיםם לשעירים ונקראו שעירים מפני שנראים מדלגים בתמונת שעירים פאשר הוא מפורסם בין חכמי אומות העולם. ודבר זה מפורש עוד בתורה יזבחו לשדים לא אלה.

ושנוי בנביאים ושמעירי ירקדו שם ומשלש בכתובים ויבא גם השטן בתוכם. ונקראו שדים על שם שדה כי דירתם ומושבם לרוב הם על פני השדה ולכדד ישפנונו.

ושטנים כי הם מזיקים לבני האדם כמו ניקם ה' שטן לשלמה את הדד וכו'. ואתה המעניין אם תרצה לדעת מהות הרוחות האלו לה נא למדךשו של רשב"י ותחזנה עיניך נפלאות.

הלא הוא בפרשת כי תצא עמוד תקל"ה פתב ו"ל. אוקמוה מארי מתניתין דאית מנהון כמלאכי השרת ואינון תלמידי חכמים ונדעין מאי דהנה ומאי דעתיד למקוהי ואינון בדקיונייהו בארעא אינון מארי פילוסופיא איצטגניני ישראל דידעין מאי דהנה ומאי דעתיד למקוהי באותות דחמה וסיקרא ולקותא דלהון וכל ככב ומזל ומה אחדדי בעלמא.

ואית מנהון כבהמה פריין ורביין כבהמה דיוקנא דלהון לתמא אנון עמי הארץ ואוקמוה מארי מתניתין דאינון שקץ ובנותיהן שרץ ועל בנותיהם נאמר ארור שונכב עם כל בהמה ואינון שונאין לתלמידי חכמים.

מארי משנה דאינון מלאכי השרת ממש. ואית אחרנין מארי סתרי תורה דאיהו ירתיין נשמתיין מסטרא דמלכותא קדישא וכו'.

וכן בתקונים דף מ"א אית שדין דאינון קדישין כגוונא דמלאכין. ראה נא פה קדוש מפיק מרגליה איה חלק הבריות האלו בג' פתות ואיה פניצא בהם נמצאו בין בני האדם בארץ.

ובכל זאת אפלטון לא נפל מפל דבריו ארצה באשר הוא גם כן הפלי' לדבר מענינים וקרא שם דימוניס' באומרו שיש ביניהם חכמים גדולים ויש ביניהם טפשים וסכלים אשר אינם יודעים מימינם לשמאלם.

וכן פתב עוד הרשב"י בפרשת פנחס עמוד תס"ח ובגין דא אמרו מארי מתניתין דאינון ג' מינים מינייהו. חד מין דלהון כמלאכי השרת וחד כבני אדם ומין תליתאי כבעירן ואית בהון חכימין באורייתא דבכתב ודבעל פה.

איתקרי יוסף שידא על שם דאליף ליה שד. ולאו למגנא אמרו מארי מתניתין אם הרב דומה למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו.

ואשמדאי מלכא הנה וכל משפחתיה וכו'. והנה ענין אשמדאי תמצא במסכת גיטין.

וכתב הרב רבינו בחיי בפרשת בראשית ויש אומרים שנעמה היתה אשת אשמדון אם אשמדאי והשדים נולדו ממנה. וד' נשים היו אמות השדים לילות ונעמה ואגרת ומחלת ויש לכל אחת ואחת מהן מחנות וכתות של רוח הטומאה אין להם מספר.

ושרש דבר תמצא בזהר בראשית עמוד קע"ז ו"ל. א"ל ר' אבא והא תנינן דאינון מתים כבני נשא מ"ט איהי קיימת עד השתא.

א"ל הכי הוא. אבל לילית ונעמה ואגרת ומחלת דנפקן מסטרא דלהון פלהון קיימות עד דיבער קב"ה רוחא מסאבא מעלמא דכתיב ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ.

ובפרשת אחרי מות אמרו שפרוץ קין נולד רוח זכר שנקרא תובל קין ואחרת נקבה הנקראת נעמה ובדאי שפבר היו רוחות שנקראו ערב שבת בין השמשות וקין באומרו

וְהָיָה כָּל מִן־צֵאֵי יַהֲרֹגְנֵי הָיָה יָרָא לֹא פֶּאֶשֶׁר חֲשָׁבוּ רַבִּים מִהַחַיּוֹת כִּי אִם מִהַמַּזִּיקִין הִלְלוּ
כִּי לֹא הָיוּ אִזּוֹ בְּעוֹלָם אֱלֹא אָבְיוּ וְאָמוּ.

וְלָכֵן חֲקַק לֹו ה' אֹת מִשְׁמוֹ בְּמִצְחוֹ כְּמוֹ קַמִּיעַ לְהִגָּן עָלָיו כִּי נִרְאָה לִי. וְהַתְּלִמּוּד וּמִדְרָשִׁים
מְלֵאִים עַל כָּל גְּדוּלְתֵיהֶם מִהַרוּחוֹת הִלְלוּ.

הֲלֹא בְּבָרְכוֹת פ"ה אָמְרוּ הָאֵי גִּוְחָקָא דְכֻלָּה מְנַיְיָהּ הִנּוּ וְסוּף פֶּרְקָא ז' לֹא נִרְאָה הַשֵּׁד וּמַזִּיק
לְב' נִרְאָה וְאִינוּ מַזִּיק לְג' אֵין נִרְאָה כֹּל עֵיקָר. גַּם בְּפֶרְק ע"פ אָמְרוּ שְׁבִלִילֵי רַבִּיעִיּוֹת
וּע"ש יוֹצֵאת אֲגָרַת בַּת מְחַלַּת עֵשׂ ס' רַבּוּא מְלֵאכֵי חֲבָלָה וַיֵּשׁ לָהּ רִשׁוֹת לְחַבֵּל.

וְכַמָּה וְכַמָּה דְבָרִים מְעַנִּינֵי הַשֵּׁדִים. וְאָמְרוּ עוֹד אֵילְמָלֵא נִתְּנָה רִשׁוֹת לְעֵין לְרֵאוֹת אֵין
שׁוּם בְּרִיָּה יְכוּלָּה לְעַמּוֹד.

וְכֵן מִשְׁבִּיעֵין הַשֵּׁד לְצֵאת כִּהְיָא עֲוֹבָדָא דְבֵן תְּמָלִיוֹן בְּבִרְתֵיהָ דְקִיסָר הַמְּוֹנָפֵר בְּמִסְכָּת
מְעִילָה. וּבְעֵרוּבִין אָמְרוּ עַל הַלְכוֹת יוֹסֵף שִׁידָא אֲמַרְיָנָהוּ.

וּבְקִדּוּשֵׁין פ"א דְאַבְיֵי קִטְל הֵהוּא מַזִּיק דְאַתְחַזִּי לִי כְּתַנִּינָא דְשִׁבְעָה רִישֵׁי. וּבְחֻלִּין פֶּרְקָא
כֹּל הַבְּשָׂר הַבִּיאוּ הֵהוּא עֲוֹבָדָא דְשִׁידָא דִּהְיָה מִשְׁמֵשׁ לְרַב פֶּפְאָ.

וְעַנְיָן הַשֵּׁד שְׁהָיָה עוֹמֵד תַּחַת הַמְּרוֹזֵב וְשֹׁבֵר הַחֲבִית וְשׁוֹמְתֵיהָ מֵרַב רַב אֲשֵׁי. וּבְגִיטִין פֶּרְקָא
קוֹרְדִּיקוֹס עַל הַכְּתוּב בְּשִׁלְמָה וּמְקוּבוֹת וְהַגְּרֹזֵן וְכָל כְּלֵי בְרוֹזֵל לֹא נִשְׁמַע בְּבֵית בְּהַבְּנוֹתוֹ
שָׁאֵל לְחַכְמִים הֵיכִי אֲעֻבְדֵי א"ל זֵיל וְאֵייתִי שִׁידָא וְשִׁדְתִּין וְכֵן עֲשֵׂה וְשָׁאֵל מֵהֶם עַל הַשְּׁמִיר
וְזֵהוּ וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כֶּסֶף ה' שְׁמֵלֶךְ עַל הָעֵלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים וּבְכַרְיִיתָא פֶּרְקָא חֲלָק אָמְרוּ
אֵין שׁוֹאֲלִין בְּדַבְרֵי שֵׁדִים בְּשִׁבְתֵי ר' יוֹסֵי אוֹמֵר אֲפִילוּ בְּחוּל אֲסוּר.

וְאָמְרוּ עוֹד שְׁרֵי שְׁמֵן וְשְׁרֵי בְצִים נִשְׁאֲלִין מֵהֶם בְּשִׁבְתֵי מִפְּנֵי שְׁמִכְזָבִין. וּבְעַנְיָן נְתִינַת הַגֵּט
חָשׂוּ לְמִטְּל בְּבוּר שְׁמָא שֵׁד הוּא.

גַּם בְּבִרְאשִׁית רַבָּה פֶּרֶשֶׁת ז' אָמְרוּ וְאֵת כָּל רִמְשׁ הָאֲדָמָה אֶתְמַקְּהָ. ר' אוֹמֵר אֵלוּ הַשֵּׁדִים
שְׁבָרָא הַקַּב"ה.

אֵת נִשְׁמַתָּן וְבָא לְבָרוּא אֵת גּוֹפֵן וְקִדְשׁ הַשִּׁבְתֵי וְלֹא בְרָאָן וְזֵהוּ כְּעַנְיָן מִהַשְּׁנֵאֲמֵר בְּפ"ה
דְּאֲבוֹת וִי"א אַף הַמַּזִּיקִים. וּמָה שְׁאָמַר שְׁקִדְשׁ הַשִּׁבְתֵי וְלֹא בְרָא הַגּוֹף רְצוֹנוֹ שְׁלֹא בְרָא
גּוֹפֵם שְׁלֵם כְּשֵׁאֵר הַמְּוֹרְכָבִים מִד' יְסוּדוֹת אֲבָל גּוֹף נִדְאֵי יֵשׁ לָהֶם כְּמוֹ שְׁאֲבָאֵר לְפָנִים.

גַּם בְּפֶרֶשֶׁת ס"ג הַעִידוּ עֲלֵיהֶם בְּעֲוֹבָדָא דְקִלְטִינּוֹס וּבְכַסּוּק יִשְׁלַח עֲזָרָה מִקִּדְשׁ אָמְרוּ
בְּמִדְרַשׁ תְּנַחֲוּמָא פֶּרֶשֶׁת קִדּוּשִׁים אָמַר ר' בְּרַכְיָה מְעַשֵׂה הָיָה בְּעִירְנוּ בְרוּחַ א' שְׁהָיָה שְׁרוּי
עַל הַמַּעֲיָן וְבָא רִיחַ אַחֲרָת לְהַזְדַּנּוּג לֹו וּבִקְשׁ לְהוֹצִיאֹ מִשֵּׁם וְהָיָה שֵׁם חֲסִיד א' וְר' יוֹסֵי
אִישׁ צִיתוֹר שָׁמוּ נִגְלָה לֹו אוֹתוֹ הַרוּחַ.

א"ל כִּרְהִי כְּמָה שְׁנֵים שְׁאֲנֵי נְתוּן כָּאֵן וְלֹא הִזְקַתִּי לְשׁוּם בְּרִיָּה לֹא בִיּוֹם וְלֹא בְּלִילָה
וְהַרוּחַ הַזֶּה בָּא עָלַי מִמְּקוֹם אַחַר וּמִבְּקִשׁ לְהוֹצִיאֵנִי מִכָּאֵן וּלְיִשְׁבֵי הוּא וּלְהַזִּיק אֵת הַבְּרִיּוֹת.
א"ל מָה נַעֲשֵׂה לֹו א"ל טְלוּ מִקְלִיכֶם וּמַגְלִיכֶם וְצִאוּ עָלָיו בְּשַׁעַת צְהָרִים וְאִיכָּא דְאַמְרֵי עַם
מִצְּחֵי דִיּוֹמָא וְאָמְרוּ שְׁלַנּוּ נוֹצֵחַ וַיְכַרַח.

וְכִי עָשׂוּ וְהִכְרִיחוּהוּ. אָמְרוּ לֹא נִזּוּ מִשָּׁם עַד שָׂרְאוּ כְּטִיפַת דָּם צָרָף עַל הַמַּעֲיָן גַּם שָׁם בְּפִרְשַׁת מְשֻׁפְּטִים נֹאמֵר שְׁפָל הַעֵינָם כְּלוּ מְלֵא רוּחוֹת וּמְזִיקִין.

וְאָמַר ר' יְהוּדָה בַּר שְׁלֹמֹם בְּשֵׁם ר' לִוִי אֵין לֵהּ בֵּית רֹבַע בְּחִלְלוֹ שֶׁל עוֹלָם שְׂאִין בּוֹ תִשְׁעָה קַבִּין מְזִיקִין וּבְפִרְשַׁת נִשְׂאָא אָמַר ר' בְּרַכְיָה הִפְהֵן בְּרַבִּי יֵשׁ מְזִיק שֶׁהוּא פּוֹרַח כְּעוֹף וְקוֹשֵׁשׁ קַחֲזִי.

מְדַבֵּר בְּאִנְפֵּל יְהִלְוֵהוּ וּמִקְטָב יִשׁוּד צְהָרִים זֶה קָטָב מְרִירֵי שְׁפָל מִי שְׂרוּאָה אוֹתוֹ אֵין לוֹ חַיִּים בְּעוֹלָם בֵּין אָדָם בֵּין חַיָּה. בְּאִינָה צַד עָשׂוּי רֵאשׁוֹ דוּמָה לַעֲגֵל וְקָרַן אַחַת יוֹצְאָה בְּתוֹךְ מִצְחוֹ וְהוּא עָשׂוּי אַפְסִיין וּמְרִירֵי שׁוֹלֵט מִשְׁבַּעַה עָשׂוּר בְּתַמּוּז עַד ט' בְּאָב לְפִיכָה מִקְטָב יִשׁוּד צְהָרִים וּבְאִיכָה רַבְתִּי אָמַר ר' יוֹחָנָן שְׁכָלוּ מְלֵא עֵינַיִם קְלִיפּוֹת וּשְׁעוֹרוֹת וּשְׁעוֹרוֹת וּר' שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיִשׁ אוֹמֵר עֵין אַחַת נְתוּנָה עַל לְבוֹ וְכָל מִי שְׂרוּאָה אוֹתוֹ נוֹפֵל וּמַת וּבְפִרְקָה נְגַמֵּר הַדִּין א"ר יוֹחָנָן אָסוּר לוֹ לְאָדָם שְׂיִתֵּן שְׁלֹמֹם לְחִבְרֵי בְּלִילָה חִיִּישִׁינָן שְׁמָא שָׂד הוּא וּבְפִרְקָה הַמּוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה לְדִידִי חֲזִי לִי הוֹרְמִיז בַּר לִילִיתָא (פִּירוּשׁ שָׂד) דְּהָנָה קָא רְהִיט אַקוּפִיָּה דְּשׁוּרָא דְּמַחֲזוּזָא וְרְהִיט פְּרִשָׁא כִּי רַכִּיב סוּסָא בְּתַתָּאי וְלֹא יִכִּיל לִיהָ.

זְמַנָּא חֲדָא הָנָה מְסַרְגֵּן לִיהָ תַרְתִּי חִינְתָא וְקִיָּמִין אַתְרֵי גִישְׁרֵי דְדוֹנָג וְשְׁנוּאָר מֵהָאֵי לְהָאֵי וּמֵהָאֵי לְהָאֵי. וְנִקְיִט תְּרֵי כְּסִי דְחַמְרָא בִּידְיָה וּמוֹרִיק מֵהָאֵי לְהָאֵי וְלֹא נִטְפָא מִיְנִיָּהוּ לִיְטָפָא לְאַרְעָא וְאוֹתוֹ הַיּוֹם יַעֲלוּ שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְהוֹמוֹת הָנָה.

פִּירוּשׁ שְׂרָאָה אוֹתוֹ הַשָּׂד עַל שִׁינֵי חַחוּמָה רַץ בְּרַגְלֵי יוֹתֵר מִהַפְּרִשׁ רֹכֵב וְרַץ לְפִי תְנוּמָה עַל הַסּוּס בְּעַמְקָה וְשִׁהָיָה דוֹלֵג מִפְּרָד' זֶה לְפִרְדָּה זֶה בְּתַרִּי גִישְׁרֵי שֶׁל אוֹתוֹ נָהָר רְחוּקִים זֶה מִזֶּה וְשִׁפְפָה בְּהַדִּי דְקָא מְדַלֵּג הַשִּׁנֵּי כּוֹסוֹת בִּיחַד זֶה בְּתוֹךְ זֶה וְאֵין נִשְׁפָּף אֲפִילוּ טָפָה אַחַת לְאַרְץ אַף שְׂאוֹתוֹ הַיּוֹם בְּרוּחַ סְעָרָה עוֹלִים לִיְוֹרְדִים בּוֹ הָאֲנִיּוֹת בֵּינָם מִכַּח הָרוּחַ.

וּבְשִׁבְתָּ פ"ב הַמְּכַבֵּה אֶת הַנֵּר מִפְּנֵי רוּחַ רָעָה וְכו'. וּבְזוֹהַר פְּרִשַׁת לֹא אַחְמִי אֲפוּי דְבַר נִשׁ לֹא מַחְבֵּל לִיהָ וְהִבִּיא רְאִיָּה מֵאַשְׁתְּ לוֹט דְכִינּוֹן דְאַהֲדָרָה אֲנָפָה לְאַסְתַּפְלָא מִדְּ וַתְּהִי וַיִּרְא אֲלֵיו עַמּוּד רַפ"ב אָמַר ר' יוֹסִי כָּל זְמַנָּא דְמַחְבֵּלָא נְצִיב מְלַח.

וְעַל כֵּן נֹאמֵר וְאַתֶּם לֹא תִצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר. וּבְפִרְשַׁת שְׁמוֹת עַמּוּד תַּע"ה קָרְאוּ בְשְׁמוֹתֵם עַלֵי אֲדָמוֹת אֶת הָרוּחוֹת הָאֵלוּ וְגִזְרוּ עַל גְּמִימָא שְׁמוּעַד הוּא לְהַרְעָה תְּמִיד לְאָדָם וְסַמְנִיָּה וְיָבֵא גַם הַשֶּׁטֶן בְּתוֹכְכֶם וְלֹא כְּתִיב וְיָבֵא הַשֶּׁטֶן אֶלְאֵ גַם.

וְתַחַת רַגְלֵי פִמָּה גְרִדִּינִין אַחְרַנִּין וְכו'. וְאָמְרוּ עוֹד חֲזו"ל בְּקַדוּשֵׁין פ"ד דר' פְּלִימוֹ הֵינָה רַגְלֵי לְוֵמֵר גִּירָא בְּעֵינֵיהָ דְשִׁטְנָא וְאַתְחֲזִי לִיהָ וְצַעֲרָהּ וּבְסַנְהֶדְרִין פ"ו גְּמִירֵי דְלֹא מִפְּקִי שֵׁם שְׁמַיִם לְבַטְלָהּ.

וּבְפִרְקֵי ר' אֱלִיעֶזֶר אָמְרוּ שְׁמֵדוֹר הַמְזִיקִין לְרֹב הוּא בְּפִאת הַצִּפּוֹן אֲשֶׁר מִשָּׁם תִּפְתַּח הָרָעָה. וְדְבָרִים רַבִּים פִּינְצָא בְּאֵלוּ תַמְצָא מִפְּנִינֵי בְּהַרְבֵּה אַגְדוֹת וּמְדַרְשֵׁי לְחַכְמֵי יִשְׂרָאֵל הִרְאִישׁוּנֵי:.

וְכִי תֵאָנָה נִפְשָׁה לְדַעַת דַּעַת חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל הָאֲחֵרוּנִי הַסִּכַּת נָא וְשִׁמְעֵה הַנְּפִלִים אֲשֶׁר הִיוּ בְּאַרְץ הַמָּה הַגְּבוּרִים אֲשֶׁר מְעוֹל' אֲנָשֵׁי הַשָּׁם וּמִי יִרְאֶה אֶת אֱלֹהֵי יוֹצְאִים לְקִרְאָת חֲזו"ל

ולא יצא. הלא החכם הגדול ר' יהודה הלוי בספר הכוזרי מאמר תמישי סי' י"ד אומר
ולא תתרחק נפשך מקבול הרקיע והמים אשר מעל לשמים והשדים אשר ינפירום
רבותינו וכו'.

אחריו החזיק הרב רבינו בחיי בפרשת בראשית ונמשך לדברי חז"ל שכל אותן ק"ל שנה
שפירש אדם מאשתו רוחות נקבות היו מתחממות מאדם ויולדות זכרים ורוחות זכרים
היו מתחממין מן האשה ויולדי נקבות ואלו הן רוחין ושידין ולילין פמוןזכר בזוהר בראש
עמוד קע"ו.

ובפרשת נח על מה שדרשו מכל החי לרבות את השדים. אמר שהנזרה היתה לשחת כל
בשר אשר בו רוח חיים וזה כולל כל בעלי נפש התנועה שעל הארץ והוסיף לומר עוד
מתחת השמים להראות שגזרת המבול היתה אף על הבריות שהן מתחת גלגלי היסודות
והם השדים ועל כן הוצרך להכניסם אל התבה פן ימחו באויר אשר מתחת השמים.

וכן במעשה כתוב כל העוף למינהו כל צפור כל כנף. כל העוף למינהו אלו עופות טמאים
כל צפור אלו עופות טהורים כל כנף אלו השדים שכן אמרו חז"ל שיש להם כנפים וטסין
באויר והאריץ עוד בפרשת ויתרו באומרו.

מן הידוע כי השדים ג' חלקים יש מהם שוכנים באויר בגלגלי היסודות והם המחלימים
את האדם בליילה, ויש מהם שוכנים בקרבנו והם המחטיאים את האדם. ויש מהם שוכנים
בתהומות ואילמלא נתנה להם רשות לעלות היו מחריבים את העולם.

וידרשו רז"ל אשר בשמים לרבות חמה ולבנה ככבים ומזלות. ממעל לרבות מלאכי
השרת.

ואשר בארץ לרבות אדם ובהמה וחסיה ועוף. מתחת לרבות שקצים ורמשים.

ואשר במים לרבות דגי הים. מתחת לארץ לרבות השדים.

ועוד לו בהרבה מקומות מפירושו לתורה מענין קטב מרירי ומזיקים אחרים. ושרש כל
דבריו תמצא בהרמב"ן בפרשת ויתרו ובפרשת אחרי מות הפליא לדבר וקנים מציאות
השדים.

וז"ל.

ויקראו שדים בעבור שמשפנם במקום שדוד כגון המדבר ועיקר מציאותה בקצוות כגון
פאת צפון החרב מפני הקור. גם בין הפוסקים הרשב"א בתשובותיו סי' תי"ג והריב"ש
בשאלה צ"ב שניהם כאחד קיימו מציאותם.

ומפת פילוסופי בני עמנו הרב ר' חסדאי בספרו אור ה' מאמר ד' דרוש ו' גזר עליהם
הדיעה בענייני ההוים והעתידים הטבעיים. בקשת הכבוד יען באמצעות העבודות
יתרצו ויעתרו לבקשת העובד.

בחירת הרע וההסת' לחטוא כמו השטן לאיוב. והפעלו' בתכלית הקלות והתלבשות
באנושות בפתע.

ע"ש.

גם הרב רבינו שם טוב בספר האמונות שער ה' פרק א' האריך בעניניו והרב דון יצחק אברבנאל בפרשת שופטים קנים מציאות'. ומפורסם הוא בכוננות התורה מה שעליהם הקליט הרב ר' עובדיה ספורנו ובעל נה שלום כתב מאמר ב' סי' א' על מה שאמר רב פ"ק דברכות האי דוחקא דכלה מנייהו הוי וכו'.

אלו המאמרים ודומיהם רבו בגמרא ונה נמשך אחר דעתם במציאות השדים ואם הפילוסופים יכחישו זה אולם מציאות' מפורסם בתורה ובדברי רז"ל עם שנתפרסם ונמשך בעולם ונתאמת אצל החוש וכו'.

סוף דבר דעת כל חכמי ישראל הוא שכל מה שכתוב בתורה מענין הרוחות הדבר כפשוטו וכמו שהוכיח ענין חרטומי מצרים אשר בכת השדים האלו פעלו עולה ובדרכיהם הלכו. והמקובלים אמרו עוד שעזא ועזאל קטרגו על בריאת אדם הראשון ואמרו למה בראת אותו עתיד היה להכעיס לפניה.

א"ל הקב"ה אילו ירדתם בעולם השפל הייתם חוטאים כמוהו. וכן הורידם וחסאו והם בני אלהים דכתיב ויראו בני האלהים את בנות האדם כי טובות הנה ויקחו להם נשים מפל אשר בחרו.

ואחרי שחטאו נתגלמו כי כיון שהמלאך הוא שבעת ימים בארץ נעשה עב ומיד שנתגלמו באופן שישלט בהם יצר הרע כשבקשו לחזור למקומם וזכרו שם המפורש לא יכלו לעלות כי נדחו ממחיצתם והפילו אותם לארץ בהרי חשף.

ומהם יצאו הנפילים וענקים גדולי הקומה אשר היו בארץ המה הגבורים אשר מעולם אנשי השם. ומהם ונרעם הם מזיקין.

וכן בתרגום יונתן בן עוזיאל כתוב שמחזאי ועזיאל הינון נפילין מן שמיא. ואמרו עוד שמסין יצאו שדין וליליו.

ושעל פן לא הונכרה בתורה מיתה בזרעו כמו שזנכרה בשאר תולדות האדם באשר מין בפני עצמו נחשבו: אכן ידעתי נאמנה קורא דיד שידרוך הדורף את קשתו כנגדי ויצייבני כמטרא לחץ באומרו הנה נא בריה דאפילו באלף לא בטיל הרמב"ם ז"ל בהלכות ע"ז סוף פרק י"א גוזר ומקיים שכל מעשה הכשוף מענין ומנחש כלם תהו והבל ואינם דברי חכמה כי הוא אינו מאמין במציאות השדים ולכן יספור שהמעשים האלו כלם הם מעשה תעוועים.

ומאמרו קנים במורה פ' לז מהחלק השלישי וז"ל. והמעשים ההם אשר יעשו אותם המכשפים אין ההקש נותן אותם ולא יאמין השכל שהם יחייבו דבר פלל וכו' ומי כמוהו מורה.

ואולם שמע נא מלי וכל דברי האזינה ואולי יערב עליך חפי. דע שהרמב"ם היה פילוסוף גדול וכמעט לא האמין אלא מה שההקשה השכלית מחייבת פקחועיניו וראה איה הוא בספר המורה ח"ב פרק כ"ה כתב ז"ל.

דע כי אין בריחתנו מן המאמר בקומות העולם מפני הכתובים אשר באו בתורה בהיות העולם מחודש כי אין הכתובים המורים על חדוש העולם יותר מן הכתובים המורים על

היות השם גשם ולא שְׁעָרֵי הַפִּירוּשׁ סְתוּמִים בְּפָנֵינוּ וְלֹא נִמְנָעִים לָנוּ בְּעֵנֵינוּ חֲדוּשׁ הָעוֹלָם אֲבָל הִיא אֲפֹשֶׁר לָנוּ לְפָרֵשׁ כְּמוֹ שְׁעָשִׂינוּ בְּהִרְחַקַת הַגְּשָׁמוֹת וְאוֹלֵי זֶה הֵיזָה יוֹתֵר קֵל הִרְבָּה וְהֵינּוּ יְכוּלִים יוֹתֵר לְפָרֵשׁ הַפְּסוּקִים הֵהֵם וְלִהְיוֹת קִדְמוֹת הָעוֹלָם כְּמוֹ שְׁפִירְשָׁנוּ הַכְּתוּבִים וְהִרְחַקְנוּ הַיּוֹתוֹ ית' גָּשָׁם.

וְאִמָּנָם הִבִּיאֵנוּ שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת זֶה וְשְׁלֵא נִאֲמִינָהוּ, ב' סְבוֹת. הָאֶחָד מֵהֶם שֶׁהֵיזָה הַשֵּׁם בְּלִתֵּי גוּף יִתְבָּאֵר בְּמוֹפֵת וְיִתְחַיֵּיב בְּהִכְרַח שְׁיִפְרֹשׁ כָּל מָה שְׁיִתְלַוֵּק עַל פְּשׁוּטוֹ הַמוֹפֵת וְיִוָּדַע שְׁיֵשׁ לוֹ פִּירוּשׁ בְּהִכְרַח וְקִדְמוֹת הָעוֹלָם לֹא הִתְבָּאֵר בְּמוֹפֵת וְאִין צָרִיךְ שְׁיִוָּדַחוּ הַכְּתוּבִים וְיִפְרֹשׁוּ מִפְּנֵי הַכְּרַעַת הַדַּעַת שְׁאֵיפְשָׁר לְהִכְרִיעַ סוֹתֵר בְּפָנֵים מִן הַהִכְרַעוֹת וְזֶה סִבָּה אַחַת וְכו' הִנֵּה רוֹאֵה אֵיךְ חֵלֵק כְּבוֹד לְמוֹפֵת בְּלִבָּד וְאֵיךְ אִם קִדְמוֹת הָעוֹלָם תִּתְבָּאֵר בְּמוֹפֵת הֵיזָה מְעַקֵּם לָנוּ אֵת הַכְּתוּבִים כְּאֲשֶׁר עָשָׂה בְּמִקְוֵמוֹת הַמְּזוּרִים הַהִגְשָׁמָה וְזֶה לֹא יִתְכַן בְּאֲשֶׁר אִינוּ מִן הָרְאוּי לְשַׁעֲבַד הַתּוֹרָה לְמוֹפֵת אֲרִסְטוֹ נְכוּן לְמוֹעֲדֵי רִגְלֵי וְשֶׁהַשְּׁפָחָה תִּירֵשׁ גְּבִירְתָּהּ.

כִּי מָה שְׁאֵנָחְנוּ גּוֹזְרִים שְׁאֵינִן לוֹ לְהַקְב"ה דְּמוּת וְלֹא צוּרָה הוּא מִפְּנֵי שֶׁהַתּוֹרָה הַזֹּהִירָה עַל כָּף בְּאוֹמְרָה וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל תְּמוּנָה וְכִכָּר אָמְרוּ חַז"ל דְּבָרָה תּוֹרָה כְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם.

וְאֵיךְ הֵיזָה מְפָרֵשׁ הַפְּסוּקִים הָרְאוּשׁוֹן בְּרִאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ הָאֵם כְּפִי דַעַת אַחֲרִים מִהַחֲנוּמָר הַהֵיזָה וְלֹא מִהַאֲפֵס הַמְּחוֹחֵלֵט זֶה תִּהְיֶה כְּפִירָה גְּדוּלָה וּמַעוֹלָם לֹא עָלְתָה אֲפִילוֹ בְּדַעַת אֲפִלְטוֹן כְּאֲשֶׁר חִשְׁבוּ רַבִּים.

אִם כֵּן יֵצֵא לָנוּ מִזֶּה שְׁהַרְמַב"ם בְּהִרְבָּה מִקְוֵמוֹת וְשָׂא פָנִים לְפִילּוֹסוֹפִיָּאָה. וְאִתָּה תִּתְחַזֵּה שְׁפִירֵשׁ פְּתוּרֵן הַמְּרָאָה מִהַסּוֹלָם שֶׁהִגִּיעַ לִיעֻקֵּב וְהַמְּרַכְבָּה הַעֲלִיּוֹנָה שְׁרָאָה יִתְחַזַּק אֲשֶׁר לוֹ נִפְתָּחוּ הַשָּׁמַיִם וְרָאָה מִרְאוֹת אֱלֹהִים עַל דֶּרֶךְ הַמְּחַקֵּר וְכִפִּי דַעַתוֹ כָּל מָה שְׁרָאוּ וְהַשִּׁיגוּ כְּכָר הַשִּׁיגוּהוּ אֲרִסְטוֹ וְחַכְמֵי יוֹן בְּהַתְּפַלְסְפוֹת מְבִלֵי שְׁיִהִיו גְּבִיאִים.

וְא"כ לֹא הֵיזָה הַהִשְׁגָּה שֶׁהַשִּׁיגוּ גְּבוּאֵיית כ"א מְחַקְרֵיית וְהַשְּׁכָל לֹא יִסְבּוֹל הַדְּבָר הָרַע הַזֶּה. אֲבָל כְּכָר הַגְּדַמֵי לָהּ שְׁפִיו יִדְבַר חֲקָמוֹת וְהִגוֹת לְבוֹ תְּבוּנוֹת טְבָעִיוֹת לְמוֹדֵיוֹת וְאֵלֵהֵיוֹת.

וּבְאֲשֶׁר אֲרִסְטוֹ לֹא דִבֵּר מִעֵנֵן הַשְּׂדִים גְּזָרוּ סִיעָתוֹ רַעֲיוֹ וּמִיּוֹדְעֵיו מְפָרְשֵי סְפָרֵיו שְׁלֵא הֵיזָה מֵאִמִּין בָּהֶם כִּי לְבוֹ כָּלֵב יֵם וְלֹא הִנִּיחַ בְּמִצִּיאוֹת מְקוֹם לְהַתְּגַדֵּר בּוֹ. וְכֵן הָאִמִּין הַרְמַב"ם.

וְעַל הַיִּסוּד הַזֶּה הַחֲלִיט שְׁפִשְׁט הַכְּתוּב בְּעֵנֵן הַנְּחָשׁ אִינוּ כְּלוּם שְׁמַעוּל' לֹא דִבֵּר וְלֹא סִמָּאֵל בְּתוֹכּוֹ כְּאֲשֶׁר חִשְׁבוּ רַבִּים אֲבָל רָמְזוּ וּמָשָׁל הֵיזָה כְּאֲשֶׁר תִּרְאֶה בְּהַתְּחַלַּת סְפָרוֹ וְכֵן בְּפָרֵק מ"ו.

מִהַחֲקֵרֵה־שְׁלִישֵׁי עַל פְּסוּקֵי וְלֹא יִזְבְּחוּ עוֹד לְשַׁעֲרֵי אֵמֵר שְׁכָל זֶה מִמַּעֲשֵׂי הַשְּׂדִים הוּא מִדְּמִיוֹן הַהֲמוֹן שְׁנִמְשָׁכוּ לְדַעַת הַצָּאבָה שְׁהִיו חוֹשְׁבֵי שֶׁהֵדָם הוּא מְזוֹן הַשְּׂדִים וְכִשְׁאָכַל אוֹתוֹ מִי שְׁאָכְלוּ כְּכָר הַשְּׁתַתֵּף עִמָּם בְּעִזְרָתָם וּיְבוֹאוּהוּ וְיִוָּדִיעוּהוּ הַעֲתִידוֹת וְהַכָּל בְּקָר וְכִזְבֵּי וְדִמְיוֹנוֹת הֶבֶל וּבְפָרֵק כ"ב פִּירֵשׁ עֵנֵן הַשָּׁטָן בַּל אֵיּוֹב עַל הַכַּת הַמְּתַעוֹרֵר עַל דֶּרֶךְ מָה שְׁאֵמֵר ר' שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיֵשׁ הוּא שְׁטָן הוּא יֵצֵר הָרַע הוּא מְלֵאךְ הַמְּנוֹת.

ולכן אינו מן התימה אם הוא פארסטו מכחיש השדים כי הוא נתפתה לדרך הפלוסופי אינם מאמינים אלא מה שהעין רואה וגוזר העיון הטבעי. ואחרי כן יצא אחיו בעל דרך אמונה במ"ב ש"ב ואמר שזאת האמונה אינה הכרחית באמונת התורה ומאמרי רז"ל באשר פלם אפשר שיבואו על דרך זה שיקראו לפעולות הדמיון שדים והם צורות ברואות בדמיון מזיקות לשכל אנושי ולא יראו כי אם בדמיון אם שיהיה להם מציאות ואם שלא יהיו נמצאים אלא כפי ציור הדמיון.

עכ"ד.

ודמיונותיו דמיונות הכל ושקר וכזב דבר. על פן אמרתי טוב וישר הוא לצאת בעקבי הצאן שה פזורה ישראל פי הם קבלו האמת והצדק על משפנות הרועים רעים אהובים ולברוח מאהלי קדר אדום והגרים אשר הלכו חשכים.

זאת תורת העולה מהפרק הזה שמציאות השדים אמת ודעת קדושים ראשונים עם אחרונים מקשיבים קול מורים דברי חכמי פדרבנות וכמסמרות נטועי: הפרק השלשה עשר מדרך השכל והסברה הישרה מראה אמתת הרוחות האלו.

אחר הדברים והאמת האלה אבא נא להכריח על דרך השכל והעיון שיש לכדים מציאות. ונה כי עינינו רואות והנה השמש והירח וכוכבים אשר בשמים ממעל כזוהר הרקיע מזהירים חיים משכילים החיות הבהמות והעופות וכל רמש האדמה למינהו אשר בארץ מתחת וכל דגי הים אשר במים מתחת לארץ פלם בעלי נפש הם.

ואם ביסודות האלו אשר כל כף רחקו מהשמים תחלת החיות והתנועה יש כל כף בריות ושינוי דא מן דא למה יגרעו יסוד האש והאור לבלתי נתון זרע ולהחיות בהקפם אשר כל כף גברה על הקף שאר היסודות בעלי חיים ורוחות אשר אם נעלמו מן העין השכל משער הנייתו.

ואם תקשה עלי הלא גם האור מלא מבריות ועליו עוף השמים ישכון. וכתיב ועוף יעופף על הארץ על הב' העליונות מעוף השמים נסתרו כי לא יוכלו פני רקיע השמים.

אשיב מלין שמהג' חלקי האור לעוף למעלה מהמדרגה השפלה. ועוד פי העופות פלם לידתם גדולם חיותם דירתם ומיחתם היא בארץ אשר על פן כבריות ארציים יחשבו.

זאת ועוד אחרת שימשך מזה ביסוד הארץ הינה יותר נכבד מיסוד האור בהיותו מוליד האדם חי מדבר. ובאשר ראינו שהאור מן השלשה הכי נכבד שפטנו שגם בהקפו נמצאו הרוחות האלו אשר הם בעלי נפש משפלת וכן ביסוד האש.

נסמוך לזה שאנחנו רואים כי כל הבעלי חיים אשר בארץ המה עומדים ומתקיימים בכת האור והרוח, וכאשר הוא נך ונקי נרגיש רב התועלת לבריאותנו. והכף זה כאשר הוא מעופף כמו שיקרה בעת המגפה והדבר.

ואם פן איך יעלה על הדעת כי האור שהוא סבת החיות והחיים יחסר מבעלי חיים ויתר היסודות התחתונים לא יחסרו כל טוב. אשר על פן על כל דברי הטענות האלו מוכרח הוא לקיים מציאותם.

וכן תמצא במדרש רות זוהר פְּרִשְׁת בְּרֵאשִׁית עֲמוּד. קכ"ד ר' קסמא בר ר' ינאי אומר
פְּתִיב עוֹשֶׂה מְלָאכְיוּ רוּחוֹת וּגו' אֵית מְלָאכְי דְּאִינוּן מְרוּחָא וְאֵית מְלָאכְי דְּאִינוּן מְאֻשָּׁא
וכו'.

ור' בְּחַי פְּרִשְׁת אַחֲרֵי מוֹת ז"ל. וְכַתֵּב הֶרְמֵב"ן ז"ל כִּי עָקַר הוֹיְתָם מִשְׁתֵּי יְסוּדוֹת קָלִים
וְהֵם הָאֵשׁ וְהָרוּחַ וְעַל כֵּן יְטוֹסֵי לְרֹב דְּקוֹת' וְקָלוֹת' וְכַשֵּׁם שְׁכָל הַנְּבִרָאִים בְּעוֹלָם הַשְּׁפָל
הַזֶּה בְּכָלֵל בֵּין בְּעָלֵי חַיִּים וּבְעָלֵי הַצּוֹמֵחַ וְהַדּוֹמָה הֵם מְוַרְכָּבִים מְאַרְבַּע יְסוּדוֹת כֹּן הֵיְתָה
יְצִירַת הַשְּׂדִים בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית מְוַרְכָּבַת מִשְׁתֵּי יְסוּדוֹת אֵלֶּה אַבְל הֵיוּ הַמְּוַרְכָּבִים מְאַרְבַּע
יְסוּדוֹת גּוּף גַּם וּמְוַרְגָּשׁ לְהַשְׁגַּת הָאָדָם וְהַשְּׂדִים הַמְּוַרְכָּבִים מִשְׁנֵי יְסוּדוֹת אֵלֶּה הֵם גּוּף דָּק
אִינוּן מְוַרְגָּשׁ וְלֹא מוֹשֵׁג לְחַוֵּשֵׁי הָאָדָם אַבְל הֵם מְתַדְמִים וּמְתַלַּבְּשִׁים צוּרָה לְעֵינֵי הָרוֹאִים
וְהֵנָּה הֵם גּוּף רוּחָנִי כִּי כֹן הֵיְסוּדוֹת הָאֵלֶּה רְוַחְנִי'.

וְכַשֵּׁם שֶׁהַמְּוַרְכָּבִים מְאַרְבַּע יְסוּדוֹת הוֹיְת' וְקִיּוּמ' הוּא חֲבוּר הַיְסוּדוֹת וּבְרִיאוֹת מְזַג
הַיְסוּדוֹת וְחֲלָיִים כְּאֲשֶׁר גָּבְרוּ זֶה עַל זֶה וּמִיתָתָם פְּרוּדָם זֶה מִזֶּה. כֹּן הוֹיַת הַשְּׂדִים וְקִיּוּמָם
הוּא חֲבוּר שְׁנֵי הַיְסוּדוֹת וּמִיתָתָם בְּהַפְּרָדָה זֶה מִזֶּה וְזֶה שְׁאֲמָרוּ רז"ל שְׁשֵׁה דְּבָרִים נֶאֱמָרוּ
בַּשְּׂדִים שְׁלִשָּׁה כְּמִלְאכְי הַשְּׂרָת יֵשׁ לָהֶם כְּנַפִּים כְּמִלְאכְי הַשְּׂרָת וְטָסִין כְּמִלְאכְי הַשְּׂרָת
וְיוֹדְעִין מַה שְּׁעָתִיד לִהְיוֹת כְּמִלְאכְי הַשְּׂרָת.

יודעין סְלֵקָא דְּעַתְדָּא אֵלֶּה אִימָא שׁוּמְעִין מַה שְּׁעָתִיד לִהְיוֹת כְּמִלְאכְי הַשְּׂרָת. וּבְאוּר הַעֲנִין
כִּי לְפִי שְׁהֵם שׁוּכְנִים בְּאוּר בְּגִלְגְלֵי הַיְסוּדוֹת מְבִינִים הַעֲתִידוֹת מִשְׁרֵי הַמְּזוּלוֹת וְזֶה קַל
וְחוֹמֵר מְעוֹפּוֹת אִם הַעוֹפּוֹת יוֹדְעִים הַעֲתִידוֹת מֵהֶם וּמַגִּידִין אוֹתָם בְּצַפְצוּפָן וּמִן הַעוֹפּוֹת
יוֹדְעִים הַמְּנַחְשִׁי הַמְּפִירִים וְהַבְּקִיאִין בְּאוֹתָהּ חֲקָמָה קַל וְחוֹמֵר לַשְּׂדִים שְׁאֲפֹשֶׁר לָהֶם לְדַעַת
זֶה מִכְּרֵי הַמְּזוּלוֹת וּמַה שְּׁיִוְדְעִים הַשְּׂדִים גַּם הַעוֹפּוֹת אִינוּן אֵלֶּה עֲתִידָה קְרוּבָה לֹא רְחוּקָה
לְיָמִים רַבִּים, שְׁלִשָּׁה כְּבָנֵי אָדָם אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין כְּבָנֵי אָדָם פְּרִים וְרַבִּים כְּבָנֵי אָדָם מֵתִים
כְּבָנֵי אָדָם.

אִין הַכּוֹנֵה בְּזֶה מְזוּן הָאָדָם כִּי הָאָדָם הַמְּוַרְכָּב מְאַרְבַּע יְסוּדוֹת וְהוּא גּוּף גַּם מְוַרְגָּשׁ הֵנָּה
מְזוּנוֹ כִּיּוֹצֵא בּוֹ עַב גַּם אַבְל הַשְּׂדִים שְׁהֵם גּוּף רוּחָנִי דָק הֵנָּה מְזוּנָם גַּם כֹּן כִּיּוֹצֵא בְּהֶם דָּק
וְאֲכִילָתָם וּשְׁתִּיתָם הֵיא רֵיחַ הָאֵשׁ וְלַחוֹת הַמַּיִם כִּי חֵלֶק הָאֵשׁ שְׂבָהֶם הוּא מִיבֹשׁ חֵלֶק הָרוּחַ
שְׂבָהֶם וְצָרִיף לְהַחְזִיר הַלַּחוֹת הַהוּא שְׂאָבָד מְמַנּוּ וְזֶהוּ אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין כְּבָנֵי אָדָם כִּי מְזוּנוֹ
שֶׁל אָדָם הוּא עַל דְּרָף הֵנָּה כִּי לַחוֹת גּוּפוֹ מְתִיבֵשׁ בְּתוֹכוֹ לְשִׁתֵּי סְבוֹת.

הַאֲחַת מִכְּבָנֵי הָאוּר הַמְּקִיפוֹ מִכְּחוּץ וְהַשְּׁנִית מִכְּחוּץ הַחֹם הַטְּבָעִי הַמִּיבֹשׁ לַחוֹתוֹ מִכְּבָנִים.
וְעַל כֵּן יְצַטְרֵף לְמְזוּן לְהַחְזִיר הַלַּחוֹת שְׂאָבָד מְמַנּוּ.

וְכֵנֵּה הוּא מְזוּן הַשְּׂדִים כִּי הֵם לוֹחֲכִים לַחוֹת הַמַּיִם כְּעֵנִין שְׂפָתוֹב וְהַמַּיִם אֲשֶׁר בְּתַעֲלָה
לְחֻקָּה וְזֶהוּ עֵנִין הַקְּטָרֶת שְׂמִקְטִירִין לָהֶם כִּי הַעֲשָׂן הַעוֹלָה וְהַלַּחוֹת הַהוּא הוּא מְזוּנָה וְהֵנָּה
הֵם נְהַגִּים בְּזֶה וּמִתְחַבְּרִים אֶל הָאָדָם וּמַגִּידִים לוֹ עֲתִידוֹת כִּיּוֹעַ בְּאוֹתָהּ חֲקָמָה הַנְּקִרָאֵת
נִיגְרוּמְנַצִּיא"ה.

וְעֵנִין הַמִּיתָה שְׂבָהֶם שְׁאֲמָרוּ מֵתִים כְּבָנֵי אָדָם הוּא כְּשֵׁם שְׂמִיתַת הָאָדָם הוּא פְּרוּד חֲבוּר
ד' יְסוּדוֹתָיו כֹּן מִיתַת הַשְּׂדִים פְּרוּד חֲבוּר יְסוּדוֹתֵיהֶם וְעֵנִין הַטִּיסָה שְׁאֲמָרוּ טָסִין כְּמִלְאכְי

השָׁרֵת לְרוֹב קְלוֹת שְׁתֵּי יְסוּדוֹתֵיהֶם וְזֶה קָל וְחוֹמֵר מִן הַעוֹפוֹת אִם הַגּוֹף הַמְּוֹרָכָב מֵאַרְבַּע יְסוּדוֹת פּוֹרֵחַ בְּאֹוִיר בְּקְלוֹת רַב מִפְּנֵי שְׂגָבְרוּ עָלָיו הָאֵשׁ וְהָרוּחַ.

וְהַמִּים וְהַעֲפָר מְעֻטִים בּוֹ מְאֹד אַף כִּי הַשָּׂדִי שֶׁהֵם מִיְסוּדֵי הָאֵשׁ וְהָרוּחַ בְּלִבָּד שֶׁהֵם יְסוּדוֹת קָלִים וּמִן הַיְסוּדוֹת הַכְּבֵדִים אֵין בָּהֶם פְּלוּס. עכ"ד.

וּבְכָל הַדְּבָרוֹם הָאֵלוֹ הַסְּכִימוּ הַפִּילוֹסוֹפִים הַקְּדוֹמוֹנִים כִּי הֵם אָמְרוּ שְׁטִטִין בְּאֹוִיר וְלִכְּוֹן קָרְאוּ אוֹתָם אִיטִירִיאוֹס גַּם הַחֲלִיטוֹ לָהֶם הַגְּדַת הַעֲתִידוֹת וְהֵם הָרוּחוֹת הַעֲלִיוֹנוֹת אֲשֶׁר בְּהִיּוֹתָם חֲכָמִים גְּדוֹלִים לַפְּעֻמִּים לְכִי רֹב חֲכָמָתָם יוֹדְעִים מֵהַ שְׁעֵתִיד לְהִיּוֹת בְּעוֹלָם כְּמוֹ אַחִיתוֹנָפֶל אֲשֶׁר עָלָיו נֶאֱמַר וַעֲצַת אַחִיתוֹנָפֶל אֲשֶׁר יַעֲזֵץ בַּיָּמִים הֵהֶם כְּאֲשֶׁר יִשְׁאַל אִישׁ בְּדָבָר הָאֵל הֵימָּה.

גַּם מִפְּאֵת הַכְּכָבִים וְהַשְּׁפָעוֹתֵיהֶם יוֹכְלוּ לְהַגִּיד עֲתִידוֹת כִּי הֵם אֲצֻטְגָּנִין גְּדוֹלִים. וּמַעֲנִין אַכִּילֶת' מְהִרִיחוֹת וּקְטוֹנוֹת וְלִיחֹת הַמִּים וְהָאֲדָמִים הַיּוֹצְאִים מִהַבָּשָׂר מְבֹנָשָׁל וְצָלִי כְּתַב מַרְצִילִיאוֹס פִּיסינוֹס.

שְׂאֵם הֵיוּ אוֹכְלִים מִמֵּאֲכַל הָאֲדָמָה הַצָּאֵן וּבִקָּר יִשְׁחַט לָהֶם וּמֵצֵא לָהֶם אִם אֵת כָּל דְּגֵי הַיָּם יֵאָסֵף לָהֶם וּמֵצֵא לָהֶם. גַּם בְּמִיתָתָם הוֹדָה מַרְסוֹלִיאוֹס הַנּוֹזֵר וְכֹן בְּפָרָק כ"ב מִסְפָּרוֹ מֵאֲמוֹנַת הַנּוֹצְרִים בְּשֵׁם פְּלוֹטָאָרְכוֹס מְבִיא הַרְבֵּה רְאִיוֹת לְהִרְאוֹת שְׁמַתִּים כְּבָנֵי אָדָם, וְכֹן הוֹרָה גַּם כֹּן פְּרוֹקְלוֹס.

וְעַל דָּבָר מְדַרְגוֹת הָרוּחוֹת הָאֵלוֹ אוֹרְפִיאוֹ הַמְּשׁוֹרֵר וּפְלוֹסִיפּוֹ גְּדוֹל בְּדָבָרוֹ עָלֵיהֶם אָמַר כִּי יֵשׁ מֵהֶם מֵאֵשׁ לְבַד וְנִקְרָאִים אֲשֵׁיִים וּמֵהֶם מֵאֵשׁ וְאֹוִיר וְנִקְרָאִים אֹוִירִיִּים וּמֵהֶם מֵאֵשׁ אֹוִיר וּמִיִּם דָּק עַד מֵאֹוד וְנִקְרָאִים מִיִּי'.

וּמֵהֶם שְׁעָם הַג' יְסוּדוֹת הַנּוֹרְכָבוֹ בְּעֲפָר דִּקָּה מִן הַדִּקָּה. וּכְפִי דִקּוֹת גּוֹפָם כֶּף עֲלוּי נִשְׁמֶת' וּשְׁכַל' וְנִטְיִית' לְטוֹב אוֹ לְרַע כִּי הָרוּחוֹת שֶׁהֵם שָׁל אֵשׁ הֵם בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת.

וּלְדַעַת הַרְשָׁב"י הֵם תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים וְכֹן דִּימוֹנִיאוֹ בְּלִשׁוֹן לַעֲזוֹ רוֹצֵה לֹאמֹר חֲכָם וּמִזֶּה הַכַּת הֵיךְ הַשָּׂדֶה שֶׁלְמַד לְיֹוסֵף שִׁידָא וְהֵם הַנִּקְרָאִים אֲצָל הַיּוֹנִים (גִּינִיאִי) הַיִּינוֹ יִצְרִים לָמָּה שְׁנוֹצְרוּ לַעֲזוֹר.

וּלְהוֹעִיל לְאָדָם. וְהָרוּחוֹת שֶׁהֵם שָׁל אֵשׁ וְאֹוִיר הֵם מִמְּדַרְגָּה שְׁפֵלָה וְהֵם גַּם כֹּן בְּעֲלֵי בְרִית הָאָדָם וּמוֹצִיאֵי לְכַח הַעוֹלוֹתָם, וּב' הַמְּדַרְגוֹת הָאֵלוֹ נִעְלְמוּ לְדִקּוֹתָם מֵעֵינֵי טו (נש"ח) כָּל ח'.

אוּלָם הַמְּוֹרָכָבִים מֵאֵשׁ אֹוִיר וּמִיִּם נִרְגָּשִׁים לַפְּעֻמִּים מִהַחוּשׁ. וְהַמְּדַרְגָּה הַתַּחְתּוֹנָה מִהַעֲפָר נִרְגָּשִׁים אַף מִחוּשׁ הַמְּשׁוֹשׁ.

וְהַב' כַּתוֹת הַלְלוּ הֵם הַשְּׁטָנִים מְחַבְּלִים וּמְזִיקִין וְלִכְּוֹן נִקְרָאוּ מִרְבוֹתֵינוּ מִלְּאֲכֵי חַבְלָה וַיֵּשׁ מֵהֶם בִּיִּיתִיִּים וְנִקְרָאִים בְּלִשׁוֹן לַעֲזוֹ טְרַאשְׁגוֹס וְדָרִים עִם בְּנֵי אָדָם וְהֵם מְהַתְּלִים וּמְלַעֲיָגִים מֵהֶם יִשְׁתּוּ לַעֲג כְּמִים וְאַחֲרֵים יוֹשְׁבִים אֲצָל הַמַּעֲיִינוֹת וְהַנְּהָרוֹת וְאַחֲרֵים בְּאֶרֶץ מְדָבָר וְצִיָּה בְּחִרְבוֹת וּמְבוֹאוֹת הַמְּטוֹנוֹפּוֹת וְאַחֲרֵים בְּמַרְזָבִים וְכָל מְחַשְׁבוֹתָם לְרַע כִּי הֵם לְדָמָם יֵאָרְכוּ וַיִּמְהָרוּ לְשָׁפוֹךְ דָּם.

ואלו הם המתלבשים בגוף אדם ממש ונראים לעינים כאשר כתבו רבים ונכבדים: הא למדת קורא משכיל איה גם העיון השכלי גוזר שיש לשדים מציאות בעול' והרכבת גופם מחלקי היסודות ותכלית דקותם.

ועתה הסכת נא: ושמע דברי חכמי הקבלה וסודותם הם ואמרו כי זה לעומת זה עשה האלהים וכמו שאין בר בלא תבו יין בלי שמרים פרי בלי קליפות כה ברא ג"ע ברא גהינם ברא צדיקים ברא רשעים.

ברא מסטרא דימינא ברא מסטרא דשמאלא. וכן פשעלה במחשבתו הקדומה להאציל ממנו הי' ספירות עליונות בעולם האצילות רצה להמציא נמצאים אחרים זרים דמיון קליפות להם וכמו שכתוב בספר היצירה נגע תמורת ענג.

ובזוהר פרשת אלה הדברים עמוד ת"ץ נאמר מוץ ותכן כחדא אזלון. ובפרשת שמיני ר"ש אמר כלל כמה דאית עשר כתרי דמהימנותא לעילא כה אית עשר כתרי דתרישי מסאבי לתתא.

וכל מה די בארעא מינייהו אחידן בסטרא דא ומינייהו אחידן בסטרא דא. וכאשר נחקור בעולמות שברא בעולם הבריאה והיצירה נראה והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים במ זה מצד הדין גמור וזה מצד החסד.

ובעולם העשייה הגלגלים וככבי לכת זה אוהב וזה אויב. זה השפעתו לטובה וזה לרעה. ואשר בארץ מתחת לשמים היסודות זה הם וזה קר. זה לח וזה יבש. החיות זה דורס וממית וזה בסגולתו מטיב. זה רודף וזה נרדף.

הצמחים זה לרפואה נדרש וזה ברגלים נדרס. זה סם חיים וזה סם המוות נמן בתוכו וכן בברא כל העולם בתכונת טוב ורע ואור וחושך.

וכעין זה נבראו שבעה היכלות טומאה פנגד שבעה היכלות טהרה. ושלמה המלך ע"ה אם הזכיר י"ד עתים לטובה גם סמך להם י"ד עתים לרעה ועל כלם גזר את הכל עשה יפה בעתו וכפי זה אם הספה הראשונה יוצר אור ובורא חושך ברא השמים וננטיהם השכלים הנבדלים מניעיהם רקע הארץ וצאצאיה בנדאי שמאחזותו הפשוט יצאו גם כן הרוחות האלו אשר מהם נבראו לאוכח בני האדם כמשחית לחבל וכמו שאמר סי' ע"ח דוד המלך ע"ה ישלח בם חרון אפו עברה וזעם וצרה משלחת מלאכי רעים.

ונקוט מעתה שפפי חכמת הפלוסופיאה ודעת קדושים נאמן חכמי הקבלה השכל גוזר מציאות הנבראים הללו: הפרק הארבעה עשר ממה שהעין רואה ואזן שומעת מביא ראיה לנמצאים האלו ובפרט מהכנסם בגופי החיים: ידעתי קורא משכיל ידעתי שיש חכמים בעיניהם ונגד פניהם נבונים שיתחזקו בכל תוקף להכחיש טענותינו אי בעית קרא נאי בעית סברא וכל אחד ותנשא לאמר אין לו לדיין אלא מה שענינו רואות.

ואיך נשפוט במציאות השדים אשר מעולם עין לא ראו. ואיך ימצא בריה בעין רואה ואזן שומעת והיא אינה נראית לחוש.

גם אתה הקהה את שיניו ואמר לו הנה האין סוף אל גדול גבור ונורא מלא כל הארץ כבודו ולא יראנו האדם וחי. ועם כל זה מי הוא זה ואיזה הוא המכחיש מציאותו אם פן לא פל הנעלם מן העין ראוי להכחיש.

ואם האדם אינו יכול להשיג כבוד השי"ת ואין אפנו יודע עד מהותו ושהם הפנים ולבד מצד פעולותיו הנכבדות שהם האחרים נוכל להשיג מציאות הרוחות האלו המבדיל בין טומאה לטהרה] מצד פעולותם אשר לעין פל נגלו.

ואם עדין יתעקש המתעקש ויאמר אכן נודע הדבר ורבים יחפמו באלה הדברים ומעידים אותם אבל איך אתאמת באמונה שלמה בדבר אשר לא ראיתי. אף אתה אמר לו המפורסמות אינו צריכין ראיה ועד.

לא ראיתי אינו עד. ואם לא תאמין אלא מה שיראו עיניך א"כ פחש נא ביסוד הרוח שאנו שומעת ואין העין רואה.

שירושלים העיר רבתי עם וויניציאה המהוללה לא היזה ולא נברא בעבור שלא ראית אותם. ואז תהיה מכת הנקראים סינופטיקוס אשר היו גוזרים פי אין אמת לשום דבר כלל לא למופת ולא למוחקש אשר עמקם התנפח הרב רבינו סעדיה במאמר הראשון והם סכלים ונבערים מדעת.

ועתה אחר ההקדמה הזאת הט אונף לי ושמע אמרתי ואגיד לך דברים אמתיים ומנוסים אשר ארעו בזמנינו זה מלבד העתיקים אשר באזנינו שמענו ואבותינו ספרו לנו וישן מפני חדש תוציא: הלא מאז השמעתיה והגדתי לך מציאות הרוחות הללו ולראית החושי' אשר יעדתי הראני ה' והנה ששה אנשים באים מדרך שער העליון אשר מפנה צפונה ואיש כלי מפצו בידו.

קצף אף חמה משחית משבר ומכלה. שש הנה שגא ה' משלחת מלאכי רעים מעידים ומגידיים אמיתתם.

העד הא' הנסיון הוכיח הפנס' הרוחות האלו בגופי החיים וכל ספרי ההשבעות הנמצאים בלשון נוצרים הנקראי' איקזו'רצישמי מעידים על זה באשר כתבו חכמי האומות מרטין דיל ריאו בודיני וויאירו וכמה חדשים גם ישנים המונים המונים.

וכי לא תאמין בהם זיל נא קרי במסכת מעילה פרק ד' שם תמצא איך שעה אחת גזרה מלכות הרשעה גזרה על ישראל שלא ישמרו את השבת שלא ימולו את ביניהם ושיבעלו נדות ואיך רשב"י הלך לבטל הגזרה ובדרך יצא לקראתו בן תמליון (שד) אמר רצונכם שאבא עמכם.

בכה ר"ש ואמר שפחת של בית אבא נזדמן לה מלאך שלשה פעמים אני אפילו פעם אחת. יבא הנס מכל מקום.

קדים הוא על בברתיך דקיסר פי מטא התם אמרו בן תמליון צא נפיק אזל. אמר להון שאול כל מה דאית לכוון וכו'.

וַיֵּשׁ בְּאֵגְדָה אַחֲרַת אָמֵר לְהוֹן בֶּן תְּמַלְיוֹן אֲנִי קַדִּימָנָא וְאַעֲיִל בְּבִרְתִּיָּה דְּבַת קִיסְר וְתִשְׁתַּגַּע וְלֹא לִישְׁכַּחוּ אֶסָא דְּמָסִי לָהּ עַד דְּאַתִּית אַתּוֹן וְתִמְרוֹן לִי פּוֹק וְנִפְקִינָא וּבְהִוֵּא עֲבָדֵי לְכוּ מֵאֵי דְּבָעִית.

וְזֶה יְהִיָּה לְכֶם אוֹת דְּכִי נָפִי קִנָּא מִיָּנָה מְתַבְרָנָא כָּל פְּלֵי זְכוּכִית שְׁל בֵּית קִיסְר. וּכְעִין מַעֲשֵׂה זֶה אֵירַע בְּעִיר אַרְגִּיל בְּבִרְבְּרִיאָה בְּזַמְנָנוּ זֶה בְּבַתוֹ שְׁל מְנַהִיג הָעִיר ע"י חָכָם א' יוֹדַע הַהֲשָׁבְעוּ.

גַּם בְּסִפְר הַחֲמִישִׁי מִהַקְדָּמוֹנוּיּוֹת לְרוֹמִיִּים יוֹסֵף בֶּן גּוּרְיֹון יוֹעֵץ חַרְשִׁים וְנָבוֹן לַחֵשׁ בְּדַבְּרוֹ מַעֲנִין חֲכָמַת שְׁלֵמָה פֶּתַח בְּדַבְּרִים הָאֵלֶּה. אֲנִי רֵאִיתִי אֶחָד מִבְּנֵי עַמְּנוּ נִקְרָא שְׁמוֹ אֶלְעָזָר לִפְנֵי הַקִּיסָר וְיִסְפָּאֲסִיאָנוּס וְכָל הַשָּׂרִים וְאֲנָשֵׁי הַמְּלַחְמָה אֲשֶׁר אָתוּ שְׂרַפָּא לֵאִיזָה אִישׁ שְׂכַפְּאוֹ שָׂד.

וְאַפֹּן הִרְפוּאָה כְּפֵה הָיָה. לְקַח טַבַּעַת אַחַת אֲשֶׁר תַּחַת הַחוֹתָם הָיָה אֵיזָה עֵיקָר מִהַעֲיָקְרִין שְׁהוּרָה שְׁלֵמָה וַיִּשֶׂם אוֹתָהּ בְּאַפִּיו וְתַכְּף וּמִיד נָפֵל קוֹמָתוֹ לְאַרְצֵי.

אַחַר זֶה קָרָא עָלָיו הַהֲשָׁבְעוֹת הַנִּקְרָאִים מִשְׁלֵמָה הַמְּלִיךָ וְנִשְׁבַּע לוֹ שְׂיֵצֵא וְלֹא יִכְנַס עוֹד בּוֹ לְעוֹלָם. וְלִמְעַן יִדְעוּ הַכָּל נֶאֱמַנָה שְׁהַשָּׂד הָיָה שׁוֹמֵעַ לְקוֹלוֹ וְסָר לְמַשְׁמַעְתּוֹ צְנוּהָ לְהַבִּיא לִפְנֵי סָפֵל מְלֵא מִיָּם וְאָמַר לוֹ כְּשֶׁתִּצָּא פָּגַע בְּסָפֵל וּשְׁפוּף הַמַּיִם וְכֵן עָשָׂה.

עכ"ד.

וְאַל תַּחֲשׁוּב קוֹרָא מִשְׁכִּיל שְׁהַטַּבַּעוֹת וְהַחוֹתָמוֹת הָאֵלֶּה הֵם הַנִּקְרָאִים בְּפִי הָאֲנוּמוֹת צוּרוֹת טַבַּעוֹת וְחוֹתָמֵי שְׁלֵמָה כִּי הַכָּל שְׂקָר וְכִזָּב וְאֵין בְּעוֹלָם מִי שְׂיִוִּדַע סוּדָם וּרְאָה נָא בְּעַנְיֵן פָּרָה אֲדוֹנָהּ בְּרַבָּה אֲמָרוּ חַז"ל לְאוֹתוֹ מִיִּן רֵאִיתְ אָדָם שְׁנִכְנָסָה בּוֹ רוּחַ חַזְזִית א"ל הֵן.

א"ל וְמָה אַתָּם עוֹשִׂים לוֹ. א"ל מְבִיאִין עֲקָרִים וּמַעֲשִׂינִין תַּחֲתֵיו וּמַרְבִּיצִין עָלֶיהָ מַיִם וְהִיא בּוֹרַחַת.

נִרְאָה דְּכַף הָיָה מְנַהֵגָם עִם הַהֲשָׁבְעוֹת וּבְפָרְקֵי ר"א אָדָם שְׁנִכְנָס בּוֹ רוּחַ רָעָה כָּל מָה שְׁעוֹשֶׂה וּמְדַבֵּר מִדַּעַת רוּחַ רָעָה שְׁעָלָיו. וְנַחֲזוֹר לְעַנְיֵן גַּם בְּעִיר סִיבִילִיאָה בְּזַמְנָנוּ זֶה מְפֹרָסָם הוּא לְעִין כָּל וְהַגִּידוּ לִי יוֹתֵר מִעֲשָׂרִים אֲנָשִׁים מְאָנוּסִי בְּנֵי עַמְּנוּ אֲשֶׁר בָּאוּ לַחֲסוֹת תַּחַת כַּנְּפֵי הַשְּׂכִינָה] שָׁפָה וּלְשׁוֹן אַחַת אֵיף עֵינֵיהֶם רָאוּ וְלֹא זָר שְׁחֹרָה אַחַת מִהַבָּאוֹת מֵאַרְץ אַנְגוֹלָה וְלָהּ רוּחַ אַחֲרַת עָמָה וְהִיא בָּקוּ הַבְּרִיאוֹת הוֹלְכַת בְּאֲשֶׁר יוֹטֵב לָהּ וְהָרוּחַ אוֹ הַשָּׂד הָיָה בַּחֲקָה תִּשְׁכַּב תַּחַת הַצַּד הַיְמָנִית וְהָיוּ קוֹרָאִים אֵיתוֹ אַגּוֹסְטִינִלְלוֹ.

וְכַאֲשֶׁר הָיוּ שׁוֹאֲלִים מִמֶּנּוּ אֵיזָה דְּבַר הָיָה קוֹרָא לְכָל א' וּא' בְּשִׁמוֹ מִן וְנָשִׁים אֲשֶׁר מַעוֹלָם הַשְּׁפָחָה לֹא רָאָתָה. וּמַגִּיד לָהֶם מַעֲנִין הַגְּנֻבוֹת אוֹ שְׁאֵלוֹת אַחֲרוֹת דְּבָרִים כְּהַנּוֹיָתָן וַיִּתְמָהּוּ הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כִּי הָיָה לְפָלֵא בְּעֵינֵיהֶם אֵיף בְּעַת וְרָגַע אֶחָד הָיָתָה לְצַד הַשְּׂמָאֵלִית הַשְּׁחֹרָה מְדַבְּרַת עִם שׁוֹאֲלָה דָּגֵר וְהָרוּחַ לְצַד הַיְמָנִית בְּקוֹל דְּקַעַד מְאֹד יוֹצֵאת מִתַּחַת הַשָּׂד שׁוֹאֵל כְּעַנְיֵן וּמְשִׁיב כְּהַלְכָה וְתָהִי לְגַס וְעַל כֵּן כְּשׁוֹמְעֵם אֲנָשֵׁי הַחֲקִירָה הַנִּקְרָא אִינְקִיזִיסִיאוֹן אֵת הַדְּבַר הָיָה וַיִּתְפָּשׂוּ אוֹתָהּ וַיִּתְּנוּהָ בְּבֵית הַסֵּנְהֵר וְאַחַר יָמִים בְּרֵאוּתָם שְׁלֵא הָיָה לָהּ עוֹן וְאַשְׁמָה לְחַפְּשֵׁי שְׁלַחוּהָ.

והשנה שעברה שמועה שמעתי מאת אנשים אשר באו למחנינו קדוש שקרה מקרה שהגידה מקום חגיגת איזה גנבים וקמו עליה מרעים והפכו אותה מכת חרב ויאמרו שמטנה וישמטוה.

גם בזמנינו זה ספרו לי גרי ואזרחי ארץ טיטואן אשר בחלקת האפריקה איף השנה שעברה בא מעיר ארגיל למחניהם קדוש בחור מיוד שנים שמו מיסוד ונתארח בחצר א' של ששה בעלי בתים אצל בית הכנסת הקטנה מקרודוס.

ויהי היום נתאספו כלם ועשו אותו יום משתה ושמחה ובסוד משחקים שפכו במרחשת של ברזל אשר על האש יין שרוף בלעז אגנאה ארדינטי וגפרית ויכבו את הנרות ומיד נראו פניהם כראות פני מתים.

ויהיו הם חוגגים אוכלים ושותים והנה הבחור הזה לקח המרחשת וילך וישפוך אותה על הביב מקום ששופכין שם הגומות. ומיד נפל כמת לארץ וידעו כל העם כי נכנס בו איזה רוח.

וילכו ויקראו יהודי א' לעשות לו השבעות ולא יכול לו רק בלי מניעת השפטים את שמה הגידה באומרה שהיתה סעדה. והסיבה שנכנסה בבחור היתה פי שפה על בגדיה המרחשת בעברה דרוף שם ורעה לא תמצא בה.

וכן הבחור הזה נופל על המטה בלי דבור ובלי אכילה ושתיה כי אם מה שבעל פרחו דרוף הפה היה בולע חלה ט"ו ימים. עד שבא אצלו ערבי א' זקן ומכשר מן פלג אשר בתוך חצי שעה פטר אותו מחליו ויקץ כמו ישן וישאלו אותו סבת רוע מזלו ולא ידע סבת צרת נפשו כי אמר ומה בידי רעה גם פה לא עשיתי מאומה כ"א שפיכ' המרחשת.

וכתב הרב בעל מעשה השם בדרה ה' ז"ל וכבר שמענו בזמנינו זה מפי מגידי אמת הגדה מפורסמת שיקרה לאנשים נופלים נרדמים בביתול חושיהם ומפיהם יצא עתק לדבר ולהשיב ולפתותיהם בלתי נעות וקול דברים יוצא מגרונם ומשיבין פענן.

וסופרי העיתים כתבו שאצל הסינים מנהג קבוע כשרוצים לשאול מן השד איזה דבר שאחד מהם משתטח על הארץ ופניו למטה ואחד מהם מתחיל לשיר באיזה ספר וקצת מהם עונים אחריו.

ויתר העם הנצבים מנגנים עד שזה האיש מתחיל לעשות עם הפה צורות משונות סימן שפבר נכנס בו השד ואז שואלים ממנו דבר ומשיב להם ולעולם בדברים עתידים במלים מסופקים כאשר אמרתי.

ואלו הדברים הם מפורסמים לכל וכמעט שאין צריכין ראיה, ותדע עוד שיש מין ממיני החלאים שסבתם השד וכן ברז"ל הוא אומר מי שפפאו שד וכו'. וכה קיימו בעלי חכמת הרפואה ובפרט מרטין דיל ריאו בספרו השלישי משאלותיו מזכיר הרבה חלאים רעים ונאמנים אשר מפת השדים נמצאו כמו באב לב פארילזוא חולי הנופל הנכפון והמצורעים ודומיהם וכן קנים אגוסטינוס בספרו עיר האלהים וטומאש חלק א' שאלה קט"ו סימן ה' וואליס מהפולוסופיאה האלהית פרק כ"ח.

וכן מצינו בענין איוב שהשטן הכה אותו בשחין רע מכף רגלו ועד קדקדו. ובשואול הוא אומר ותצלח רוח אלהים רעה אל שאול.

ואם עוד תאנה נפשך זיל ויקרי בזוהר פרשת תזריע עמוד נ"ב ותראה איך בבית המגונגע היו מטהרים הבית ואפקוהו לרוח מסאבא מאתריה ולבתר מנתצי ביתא אבגנו ועאון וכלא וכו' לה פמלקדמין.

ואם תאמר מה התועלת ברוחות האלו ליכנס בגוף האדם דע שהרוחות הללו הם נדחים פעלה נדף עולים ויורדים מהר לגבעה בלי מרגוע ויש להם נחת רוח פשנכנסים בגופי בני האדם הנעזבים בעד חטאתם למקרה.

כי הרוחות האלו הם שלוחי השם כמו שהם הגזלנים והלסטים וכמו שאמרו רז"ל הרבה שלוחים למקום ולא עוד אלא שמתאווים תאנה אף להתייחד אל גופי המתים. וכמו שמעיד ליאו אלאסיאום שראה בשיאו וקוראים שם לרוחות הללו בורקולאקאס.

וכן באישון לילה ואפלה מתלבשים בגופות המתים והולכים מדחי אל דחי וקוראים לפתחם ומזיקים לפוגעים בהם: הפרק החמשה עשר מלמד לאנוש בינה ואפשרות חכמת הפתאים בפתע.

ושיחת הילדים בעת הלידה ברגע: העד השני עד אמונים לא יכזב הוא הנסיון בעל החכמות כלם ולא נוכל להכחישו כי כל העם עדים, הלא באזנינו שמענו איך פתע פתאום פתאים וסכלים אשר מעולם לא ידעו ספר ולא שמשו תלמידי חכמים מתעלים בחכמות.

גם בלשון כל עם ועם ידברו כותבים ומחברים חבורים והמה מחנכמים. גם פלאי פלאים דורשים לרבים, ובאשר הדברים האלו הם למעלה מן הטבע כי מצאת ולא יגעת אל תאמן ראוי ליחס הידיעה הזאת לאינה רוח חכם הנכנס בגוף האנשים האלו.

וכן האמינו רבים מחכמי האומות כי הגם שפונפונאסיאו ופיטרו די אלבאנו בפירוש השאלה הראשונה מארסטו מייחס הדבר הזה לשחורה פבר סתרו דברייהם שלמים וכן רבים באומרים שאין ראוי לחשוב שהשחורה בלבד תפליא לעשות כזה בלי קדימת למוד, וכן הרשב"א בשאלה תקמ"ח על ענין אותו האיש נביא אוילא אשר כתבו לו לאחר שנשא ונתן בדבר אמר ולי ספר אחד מן החכמים ויהודי פשר ואמתי וחסם גדול הנה כי בזמנו הנה אחד במקום שהנה הוא ויש אנשים שמתוה המקרה שרה בהם רוח וידבר ויודיע ענינים כמי שפפאם שד.

ומאלו ראיתי אנשים נאמנים מגידים מפייהם לאזני דברים גדולים ובעיר לארהה הנה קטן אחד שאינו יודע ספר והנה אומר כפה מזמורים וכמה דברים ואחר אמר להם הוא עצמו לעשות לו רפואה וכתבו מפיו אחת ועשו ונתרפא וכאלו נראה מאנשים הרבה.

ויש מי שמשפתמש בשם והגידו לי אנשים נאמנים שראו בארץ אשכנז איש פשר ודורש ברבים בפני גדולי התורה דברים נפלאים ודרשות לא יעשו כן כל הגדולים אשר בארץ ועושה כן בשם קורין אותו שם הדורש.

וראיתי אני איש מאשכנז ושמו אברהם דקולוניא ועבר עלינו עד מלך קשטילי אבי המלוכה עכשיו ושנה שמו נתן להתנפר והנה עומד בבית הכנסת של קילוניא במערב וקול

יוצא פנגד מן המזרח מעל גבי הארון שמניחין בו ספרי תורה ושואלין לו כל דבר והנה משיב ואותו קול דורש מה שלא ידרוש כל חכם בישראל.

ואברהם זה הנה אומר שאותו המדבר הנה אליהו ז"ל ושמעתי מפי זקן וחסם ונכבד שהנה בבית אדוני אבי כי הנה יום שבת אחד שם לפניו והיו שם כמה רבנים שנתאספו אליו מן הארץ ודרש בפרישת ניהי ככלות משה והעידו כל הרבנים אשר היו שם שלא היו עושין כן כל רבני הארץ וכו'.

וכתב עוד גם היום בצרפת יש אחד לפי מה שהעידו לנו עליו ולעתים אומר דברים עתידים ומקצתם באים והרבנים תקנו מה שתקנו בהנהגת העם עמו לפי מה ששמעתי עכ"ד. הנה פפי מה שגזר עליו הרב הדברים האלו באי' מפח שם משמות הקדש או מצד רוח הנכנס בגוף האדם והוא האמת: העד השלישי אשר חכמים הגידו ולא פחדו הוא ענין דבור הילדים קרוב ללידתם וקודם ימים ידברו.

הלא תראה טיטו ליויאוי המזכיר מספר מילד א' אשר ביום לידתו נבא חרבן העיר המהוללה סאגונטו. גם התוכן עלי אכן זאגיל בספרו מהילדה מעיד מאחד אשר בתוך כ"ד שעות מלידתו דבר ניקרא לבכי ולמספד ארץ מולדתו אשר במהרה תחרב וכן קרה.

גם נמצא כתוב בספר הזכרונות למלכי פורטוגאל איך ילדה קטנה בעיר אינורא בת שמונה חדשים מוטלת בערסה הרים ידה ואמרה פורטוגאל למהך חדש דון יואן גם בזמנו זה קרוב לח' שנים בעיר משיקי המהוללה באיי המערביים נולד בן.

ותכף ללידה שיחה. ומיד שהגיע לאזני ההגמון מה שנבא שלח בעדו והסתירו מעיני העם והחרימו שלא ידברו על זה ולא נודע עוד שום דבר ממנו.

והנה הרב לוי בן גרשום בספר מלחמות השם מעיד איך בזמנו נער בן שבע שנים הנה מגיד עתידות באמת ומפלפל איך אפשר זה כפי הטבע. ובעל שלשלת הקבלה בדף מ"ו כתב איך נחמן קטופא תקף שנולד התחיל לדבר פלאות ומעשה מרפכה ומת בן י"ב שנים.

ותדע שארסטו בחלק י"א מהשאלות שאלה כ"ז הודה שגם הוא שמע כזאת הגם שלא ידע סבתו. והגם שקארדאנו חכם גדול מחכמי העולם רצה לקרב הדבר לטבע באומרו כי הקדים הטבע פח ללשון והשפלה לשכל ולא הנה פאן אלא קדימת זמן כבד הכו על קדקדו רבים מאנשי הדעת והתבונה ובפרט לידוויקו בוקה די פינדו וגזר עם פת החכמים האלהיים כי לא יכול להיות הדבר הנה בלח הטבע כי אם דרך נס ובעבור שידענו שאין הנפש פועלת פועל השפלה בגוף כי אם אחר שיכוננו האברים ויתחיל להתחזק המוח שפטנו שהמדבר עתידות הוא רוח.

ושהאל היודע ועד מראשית אחרית שולח איזה שליח שיהרבה שלוחים למקום להודיע מה די להוא כדי שידעו הכל די שליט עלאה במלכות אנשא ולמן די יצבא תנוה. ולכן תמצא שהילדים האלה גם כל המדברים ק קודם זמנם היו לאותות ולמופתים לארץ מולדתם לידע להודיע ולהודע כי רם ה' ושפל יראה וגבוה ממתקן יידע והכל בהשגחה אלהית ולא במקרה פאמור וזהו טעם הנסים האלו המתחדשים מימים ימימה לאיזו סבה

נסתרת: הפרק הששה עשר ענין הנפלא מהרוחות בועלים הנשים ואפשרות הפעולה הזאת: העד הרביעי והיה לאות ולעד.

הוא מה שנתפרסם בפי הכל מענין הרוחות הבועלים הנשים ונבעלות מהאנשים ונקראים בלשון לעז אינקובוס ושוקובוס. ומאמתת הענין הזה פתבו חכמי האומות בספריהם ובפרט אגוסטינוס ס' ט"ו פרק כ"ג בספרו' עיר האלהים וטוסטאדו המפרש הגדול שאלה ו' פרק ו' ואומרים שתחלה מתלבשים בגוף אשה [כי יש להם יכולת להתלבש לרצונם] ואחר שנבעלות לאיזה איש ממש ומקבלים בנקבותם הזרע מיד מתלבשים בגוף אנוש ובוועלים לאיזו נקבה ומזריעים בה הזרע שפכל פחו וחייתו שמרו ופרים ורבים כבני אדם כמו שאמרו חז"ל.

ועל זה היסוד מספרים כמה וכמה מאורעות שאירעו לבתולות שנבעלו לשדים. וממה שענינו רואות בספר הזוהר ראינו שהאמת אתם שכן בפרשת בראשית עמוד קע"ו נאמר.

ז"ל.

ואל תקשה לה האי דהא בר נש פד איהו בחלמיה אתנין רוחין נוקבין וחיכון עמיה ומתחממן מיניה ואולידן לבתר. אי הכי כל קרי דחמי בר נש הוא מגו רוחין נוקבין דאתנין ומזדנוגן עמיה ומתחממן עמיה ואולידן דוכרין ונוקבין ואלין אקרוין נגעי בני אדם. ולא מתהפכן אלא לדיוקני בני נשא ולית לון שערין ברישא. ועל דא כתיב בשלמה והוכחתי בשבט אנשים ובנגעי בני אדם.

ואפילו בהאי גוונא רוחין דכורין אתנין לנשי עלמא ומתעברן מיניהו ואולידן רוחין וכלהון נגעי בני אדם וכו'. הא למדת שהרשב"י הסכים בכל מה שנאמרו בשדים אשר הם בלי ספק מהמדרגה התחתונה ומאלו החטאים בנפשותם ופתאי הדרים בינינו.

וכן דרשו לא תאונה אליך רעה זו לילית לא תבא להחטיאך. ונגע דא סמאל לא יבאבאהלך זו אשתך.

ואמרו עוד שלשדים זכרים יש להם שערות ולכן נקראו שעירים ולנקבות אין להן שערות ולכן בעז הניח ידו על ראש רות וכשראה שהיה לה שערות כשהרגיש בעצמו שאשה שוכבת מרגלותיו והפיר שלא היתה שידה אז שאל לה בת מי את כמו שתמצא פחוב בספר החסידים סימן תתשס"א.

ואם תרצה לדעת הלכה למעשה ראה נא מה שקרה בזמננו זה בארץ פולוניאה וזיל קרי בספר המצהיר שאלה קט"ז. ז"ל.

גדרשתי ממעלת כ"ת על המעשה זר ותמוה אשר בא ליך באשה שנבעלה לרוח או לשד שקורין טרכ"ט ובא עליה בתחלה בדמות בעלה ובשניה בדמות פריץ והיא אשה בעולת בעל אם היא נאסרת לבעלה אפילו ישראל דשמא סופה היתה ברצון וכו'.

תשובה. הנה אהוב לפי המושפל נראה בעיני לדמותו לנרבעת לבהמה דאין הענין תלוי בפרין ורבין אלא באישות תלה רחמנא דכתיב ושכב איש אותה ובהמה ורוח לא מקרו איש וכו'.

וכן התיר אותה לבעל. גם בין כתבי ש"ב יקר וגדולת האר"י כתוב לאמר.

וכן באשמונת אחד ישבו בביתו ואמר לתלמידיו עתה רואה אני שמי שדוּת מלוּבשות במלבושי משי אֲדוּמִים מְקוֹשְׁטוֹת בְּתַכְשִׁיטֵי זָהָב וְאַבְנִים טוֹבוֹת עַל רֵאשִׁים וְשִׁלְשָׁלוֹת שֶׁל זָהָב בְּצוּאָרֵיהֶם וְהֵן נִכְנָסִים לְחֹדֶר פְּלוּנֵי לְטֵמָא שְׁנֵי בַחֲוָרִים וַיְהִי פֶּאֶשֶׁר פָּתַר לָהֶן כֵּן הָיָה.

וכן הגידו לי אנשי אמת שבזמננו זה איש היה בארץ טיטואן אשר בחלקת האפריקה ושם בנו הבכור שלמה נאון ישמרהו אל. ויהי בחצי הלילה בהיותו מושפב על מטתו והנה פיוצאת מקירות הבית אשה ברה כלבנה מקושרת מר ולבונה הולכת ומתקרבת לו ותפעם רוחו ותאחז במשפט התפילין בידו ויזעק אל ה' ויאמר הושיעה המלה ולקול זעקו קמו כל אנשי הבית ותברח מפניו ופניה לא היו לו עוד.

אולם בעת ההיא חלה ויהי חליו חזק מאד ובהגיע עתו תהיה מיתתו פפרה לכל עונותיו צפד עונו על עצמו יבש היה פעץ: ואמנם אם כפי העיון אפשר שהנשים תשגלנה לשדים יש לשאול אם יש להם כלי ההולדה כי אין דעות חכמי האומות מסכימות שאפילו אם נניח שיש להם כיון שאין להם המזג ההכרחי להולדה הרוח החיוני הפא מהלב לאשכי' שפמנו הזרע הראוי להוליד והתעוררות התאנה והקושי הרי הן פשדים בזכרים ואינן ראויים לשמש ולהוליד כמ"ש פיטרו די אבאנו בכ"ה מויכוחיו וגם החכם הגדול של הנוצרים אגוסטינוס בפירושו לבראשית מסתפק אם הנשים נבעלות באמת לשדים כדי להחיות מהם זרע.

ומדברי הרשב"י הנ"ל וממה שכתב עוד בפירוש בראשית עמוד צ"ו נראה שאין להם כלי ההולדה אלא שחייכו בבני נשא ועבדי לון דאושדין קרי נאז לוקחין השפכת זרע ומקבלין אותה ומולדין.

אבל אחרים האמינו שיש להם כלי התשמיש וזרע ראוי להוליד אבל הנולדים מהם קטנים כננסים ודומים לקופים והנה כל ארץ אשכנז ואולסאסיה צרפת ומדינות אחרות יודעים מעשה המכשפות הנקראות בלשונם שאג' או איקשפיאטאריצי' והן נשים שפרתו ברית עם השדים ויש להן עת ידועה ונועדות במקום מיוחד חבורות חבורות ושם מרקדות ומפרכרות בלילות ונבעלות לשעירים והיננו לרוחות שונמות להן פדמות תישים ובכל יום נתפשות בחקירה ואם הן מכחישות בדבר מנסים אותן במים שהנקיות מאשמה נשקעות וכן נצלות ונגאלות.

והחטאות צפות וכצפורים עפות ובכן אחת דתן להיות נשרפות הגם שהן נערות יפות. ובכל יום נעשים שפטים אלו וכמה ספרים נדפסו על דרכיהן ומעלליהן.

ובעלי הנמוסים ישאלו ויסתפקו עליהן אם הן חייבית מיתה או לאו שהנראה בעיני גדולי חכמיהם הוא שהן אינן חוטאות במעשה ואינן מתועדות למקום להתחבר לשדים. אדרבה אינן זזות ממטתן ואינן אלא פועל דמיוני שהכריחו דעתן וכפיהו להאמין שהשטן יזדנוג להן וישבע תאותן בזנות במה שלו הפח יותר משום בן אדם בגודל ובקושי הפלים ואריכות הפעולה ושאר מיני תענוג וכאלו נראה להן בחלום שמיטיילות ומרקדות עם

השדים ומתוך הבעילות הדמיוניות מתחממות ובאות לידי שפיכות זרע והנאה גדולה יש להן כמו שהודו קצת מהן בתקירה.

ואינו באמת אלא מעשה שדים והיגו דמיון נפסד. והוא כמו שכתב הבדרשי ומה יתרון מולך בתזיון לילה או במראה אליו יתודע ותאספו אליו כל עדרי בעלי אסנופות והקיץ ורקה נפשו ולפי הדעת הזו הן נאספות ונשרפות בלא משפט שלא נמצא כתוב בשום ספר התורות עונש על מחשבות הלב הנסתרות.

ואשר ישיבו הוא שבדין עם כל זה הן נדונות לפי שפורתות ברית בלבן הזונה עם השטן וכאילו מסרו עצמן גופן ונשמתן לו ופרקו עול ה' מעל צוארון והתורה אמרה מכשפה לא תחיה: הפרק השבעה עשר שאלת התרפים מה היא ואיך היו משיבים שואלם במלים מסופקים אשר אין להם שחר: העד החמשי הן עד לאומים נתתיו והיא ענגן התרפים הנקראים אצל האומות אוראקולוס והם צורות ופסלים אשר שם בהשבעות מכניסים בתוכם רוח טומאה בלח השד מדברים.

או כענגן מה שנאמר בפרקי ר' אליעזר ששוחטין אדם ומולקין את ראשו ומולחין אותו במלח ובשמים וכותבים על ציץ זהב שם רוח טומאה ומניחין אותו תחת ראשו ונותנים אותו בקיר ומדליקין לפניו נרות ומשתחווים לפניו ולכן הארמי היה מדבר עמהם ומנין שמדברים שנאמר כי התפרים דבו און לפיכך גנבתם רחל שלא יגידו ללבן שברח יעקב.

ע"כ וקלא הוא דלא פסיק בין חכמי האומות שאלבירטוס מאגנוס עשה בעזר המזלות ראש אדם אחד עם לשון מדברת גדולות הגם שפראנססקוס גיאורגיאוס פחש להם באומרו שמעולם לא דבר ולא ענה ועליהם וכיוצא בהם אמר הנביא זכריה סי' ז' והתרפים דברו אנו וכן הודו כל חכמי הגוים.

הלא תראה לאקטאנציאו פירמיאנוס בדברו על השדים פרק י"ז מספרו מהתחלת הטעות גזר עליהם שברוב יפיהו כזבים. גם סיניקא בספר אידיפו שלו מענגן הפסל דילפיקו אומר שקל תשובותיו היו מורכבים אתרי רכשי ותחת לשונו עמל ואנו כאשר הגיד ולא פחד ולא יראו משמו מההוא שהשיב לאיזה מלך שואל אם ינצח במלחמה.

תלך ותשוב לא תמות במלחמה. וכאשר אירע לו הפך כל זה אז התנצל באומרו שלא הבינו פוננתו כי רצונו תלך ותשוב לא בהפסקה תמות במלחמה.

גם איוסיביו בספר רביעי מהפריפאראסיוני שפתי ברור מללו כי כל הפיריפאטיסי סיניקי והאפיקורוסים פתי בעלי הפילוסופים אשר היו בזמנם היו מבזים ומלעיגים תשובות התרפים באשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר ושעכ"ז היו בנימי הקדמונים לומדים בני אדם דרך עבודתם באיזה דבר זמן ומקום.

ובספרו הששי פ"ד מביא דברי פורפיריו אשר בדברים ברורים גזר שהפסל של דילפיקו היה מודה שלא היה יכול להגיד מראשית אחרית דבר. ואינומואו אף שעובד עבודה זרה וגם הוא חכם ומליץ גדול כתב נגד התרפים ושחק עליהם באומרו שכלשונם כזבו וקוסמים להם כזב.

ועל כן אמרה התורה האלהית בפרשת שופטים כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לה ה' אלהיה. כלומר המעוננים והקוסמים הללו שקר תרמיתם מהבילים המה בדברים מסופקים ונביאי תרמית לבם על כן לא תאבה ולא תשמע להם.

ואתה לא כן נתן לה ה' אלהיה פירוש אינו מרמה בדבריו לשום אדם ומה שנותן ומשיב לה הוא. לא או כן.

גלה למלחמה כן. גלה למלחמה לא.

ובדברים ברורים פשמש אשר אינם סובלים פירוש אחר ולזה נביא מקרבה מאחיה כמנני יקים לה ה' אלהיה אליו תשמעון וכו': ואם תאמר אם הרוחות האלו הם חכמי ואצטגניני גדולים ויוכלו באמצעות הפככים להגיד עתידות למו איה ידברו כזב וימצא בפייהם לשון תרמית.

דע שהגם שחיי בני ומזוני במזלא תליא מלתא יוכלו עננים ויראי ה' להסיר נפשם משעבודם ולפרק עולם מעל צנארכם פי הפככים נוטים ואינם מכריחים את האדם וכמו שאמרו רז"ל הכל בידי מים חוץ מיראת שמים.

ולכן בכל הדברים הנוגעים בבחירה האנושית ההוראה השמימית היא אחת והמאורע אחרת, ולכן הגם שלשדים יהיה פח להגיד העתידות הרבה פעמים יכזבו, גם נוכל לומר שמתאמת הקב"ה יצא שברוב דבריהם נמצא הטעות והשקר כדי שלא יחזקו ידי עובדי עבודה זרה ועד פזבים יאבד: וכי תאונה נפשך לדעת על מה זה ועל מה זה נתבטלו התרפים הללו דע שפלוטארקו ייחס הדבר לחסרון המעוננים וקוסמי.

וכונפונאסיאו בשנותו את טעמו הודה ולא בוש שלא מצאו כל אנשי חיל ידיהם להבין הדבר בטוב טעם ודעת. וקארדאנו חכם גדול בין אומות העולם בספרו מחלוף הדברים סי' י"ו פרק צ"ג קיים שנתבטלו כל התרפים בזמן המלחמה האחרונה בין יוליאוס סינאר ופומפיאו שהיה קרוב לק' שנים קודם חרבן הבית.

ועם זה תדע ותשפיל אמתת הדבר. הסכת נא ושמע דברי חכמים וחדותם.

הם אמרו שכל זמן שהנבואה היתה שורה בישראל מסטרא דימינא היו אומות העולם מתעסקים גם כן לידע העתידות עם השדים וכל סטרא דשמאלא. ויען שכל דבר מתחזק בהפכו כמו שתראה רוח השושנה מתחזקת בתוף שומי' נטועה כל זמן שהנבואה היתה מתגברת בישראל הנה באומות העולם מתגבר סטרא דמסאבא.

פקופים רוצים להדמות לפעולות אדם. הלא ידעת דבר מנשה (פרק חלק) לרב אשרי בחלומי אי הות הותם הות נקיט בשפולי גלימא בשיןה ורהטת אבתרא!

פ"י היית מגביה שפת חלוקה מבין רגליה כדי שתהא קל לרוץ והיית רץ לשם. וכאשר התחיל הנבואה להסתלק מישראל התחיל גם כן להסתלק פח סטרא דשמאלא והרוחות האלו.

ובאשר בזמן הורדוס עדין ריח ה' דבר אל מנחם ומלתו על לשונו אל המלך והוא עודנו נער שימלך שלשי' שנה ויותר ואז נפסק מכל וכל הרוח הנבואי כי אלו היו שירים מהנבואה גם בימים ההם עצמם כפי הקרדאנו ולא אחרי כן פסקו מכל וכל התרפים.

או אמור נא שכל זמן שישאל זכו למעלת הנבואה לדעת העתידות הנית הקב"ה לאומות העולם ענין ריחא דמסאבא אשר לעת מן העתים היה גם כן מפרסם האותיות לבא עליהם. אמנם לאחר שפסקה מכל וכל הנבואה לא רצה הקב"ה שיהיה עוד שום דבר בעולם שיאמר עליו הלא זה הוא חכם הרואה את הנולד.

ואם תקשה עלי שלא פסקו מכל וכל בהיות שעוד היום באיים המערביים פשוטים לשאול איזה דבר מהשטן שותה א' מהם העשב הנקרא פיאוטה ומשתפר עמה ותכף נופל לארץ והשד נכנס בו ושואלים ממנו דבר.

גם ספרו סופרי העתים שפאשר הגיעו אנשי פורטוגאל להודו שמעו כי כבר היה מפורסם ביניהם ענין ביאתם לארץ באשר השדים הגידו להם ולא פחדו שישא ה' עליהם גוי מרחוק מקצה הארץ יטריד מנוחתם וירמסום ברגלם.

אשיבה מילין שאמת הוא ששם עדין השדים והתרפים ידברו. וכן אמרו רז"ל על פסוק (בראשית כ"ה) ולבני הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל ארץ קדם.

ששם טומאה מסר להם וישלחם אל ארץ מדינתא שהיא הודו והם עודם מחזיקים במתנת אביהם. עד יבא צדק עולמים עליו אמר ישעיה סי' ג' והאלילים כליל יחלוף.

וזכרה סי' י"ג ואת ריח הטומאה אעביר מן הארץ. אולם בכל מקום מושבות ישראל אסיאה איברופה ומצרים אשר שם נתפשט אות הנבואה והתורה האלהית חשף בעדם ולא יצאו עוד לאור תרמיתם: הפרק השמונה עשר ידבר מענין אסרת חתנין ושהוא עון כלילי.

ענה הקורא נוראות בצדק אענה בעד הששי גדולות ונפלאות ממני עם היותם אצלי במדרגת המושפלות הראשונות אשר לא יצטרף האדם לחזקם במופת שקול כנגד כולם הוא ענין אסרת חתנין בכשוף.

הלא זה הדבר אשר על פסוק לא יחבול רחים ורכב (דברים כד) תרגם יונתן בן עוזיאל באומרו ולא יהא גבר אסר חתנין וכלין בחרשין ארום נפשא דעתיד למפק מנהון הוא מחבל. והירושלמי ולא תהנון איסורי חתנין וכלין ארום כל דעבד אנין כפר בחיי עלמא דאתי.

ופירש המפרש שלא יהא קושר חתנים וכלות ברשוף שימנעהו מבא עליה. ודרש סמיכות הפסוק דלעיל מיניה כי יקח איש אשה חדשה ושמח את אשתו אשר לקח דהיינו מצנות עונה.

וסמיה ליה לא יחבול רחים ורכב ללמד אזרה שלא ימנע אחר עונתו במעשי פשעים שלא יוכל לבא עליה פדרף אנשים ודברה תורה בלשון נקיה שלא יקשור הרחים רמו

לאשה ורכב רמז לאיש וגם מצינו לשון טחינה באשה כמו שפתוב באיוב תטחן לאחר אשתי.

ויחבול לפי זה לשון חבלא שמחבל הנפש העתיד לצאת מחלציהם אילו לא קשרם. ויען פי העון הפלילי רגיל בדור הזה אעורר להעתיק הירושלמי בזה כל דעבד אילין פכופר בחי עלמא.

והטעם הוא פיון דאסר התננים פפר בביאת המששים הנקרא גם כן חי עלמא. וביאת המששים תלוי בפלוי הנשמות שבגוף כדאמרו חז"ל אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבאוצר.

ונה מעכב הגאולה במעשה זה שלא נלקח נשמה מהחדר הזה וק"ל. וכתב עוד ומצאתי בספר חרדים והוא חיבור חדש מארץ ישראל מפליג מאד בעונש העון הזה בפרק החמישי במצנה מ"ב.

וסיום דבריו ז"ל שמעתי מפי חכם א' ר' עובדיה בנו של ר' זכריה שמעשה באדם א' שקשר יהודי א' ונכרת בתוה שנתו ולא היה אדם יודע בו שהוא חטא בזה רק הרשע הזה הגיד בשעת מיתתו אני קשרתי את פלוני החתן והנה לפני מלאך המות וחרבו שלופה בידו אומר לי שהעון הזה גרם מיתתי וגם אין לי חלק לעולם הבא ומיד פרתה נשמתו.

ע"כ לשון המפרש ואין צורך לפירושו על הירושלמי יען הוא להגדיל העון הפלילי אמר שהוא נדאי כופר בחי עלמא שאם היה מודה שיש דין ויש דיין לא היה נופל בחטא העצום הזה גדול מנשוא כי ההורג נפש א' כאילו איבד עולם מלא.

וכן בסנהדרין פרק ארבע מיתות דיני נפשות דמו ודם זרעותיו תלויין בו עד סוף העולם שכן מצינו בקנן שהרג את אחיו שנאמר דמי אחיה צועקים אינו אומר דם אחיה אלא דמי אחיה דמו ודם זרעותיו ללמדו שכל המאבד נפש א' כאילו איבד עולם מלא וכו'.

ולפי זה גם המונע מצות פריה ורביה דם יחשב לאיש ההוא. ובהיות שאין לאיש העושה זאת שום הנאה הוא במדרגת החוטא להכעיס ובנדאי על איש אשר כזה נוכל לגזור עליו שכופר בחי עלמא: וראוי שתדע שא' מבני עמנו לא ידעתי את האיש ואת שיחו אשר הוציא לאור ס' מכוונות הארי"ל ויהי כמבשר בעיניו פתב בדרך נ"ד לא יחבול רחים ורכב שמעתי ממורי זלה"ה שהוא אזהרה למי שאוסר למען וכלה מתשמיש המטה וגורמים להפסיד ולאבד ולהוציא שכבת זרע לבטלה ומאבדים אותה הנפש שהיתה ראויה להיות נוצרת וליכנס בטפה ההיא וזהו כי נפש הוא חובל כלומר נפש הוא משחית ומפסיד מלשון ואנכי בראתי משחית לחבל וכו'.

עכ"ד.

הגם שנוכל להגן בעדו באמרנו שהחדוש אשר הביא אלינו הוא הפירוש על לא יחבול שחובל נפש האסור בהוצאת שכבת זרע לבטלה. ואני לא ידעתי איך הם מוציאים זרע אם אברייהם אסורים וחרמים.

אם לא תאמר שיש מקצת אסורים אשר זורעים ואין להם פח לבעילה וגם זה אינו שנה לי כי המזריע אפילו שלא יורה כחץ יוכל להוליד ולהעמיד בנים: ועתה אם הנסיון יורה

שְׁבִיחוּ מִעֲשֵׂה וּמִלִּין מוֹעֲטִים בְּקִלּוֹת יוֹכְלוּ הַרְשָׁעִים לְאַסּוֹר חֲתָנִין בְּלִי פְּגִיעַת גִּשְׁם
בְּגִשְׁם לְמַה נִּרְחִיק מִמֶּנּוּ כָּל מַה שֶׁלֹּא יִגְזַרְהוּ הָעֵינִן הַשְּׂכֵלִי.

יָבֹאוּ נָא אֵלָיו הַמַּהְבִּילִים הַפְּשׁוּפִים וְהַמְכַחֲשִׁים הַשְּׂדִים מְחַבְּלִים יִגְשׁוּ אִזּוּ יִדְבְּרוּ יִחַדּוּ
לְמַשְׁפֵּט נִקְרָבָה. מִי הָעִיר אֶל רוּחַ הָאָדָם וְהַחֲלִישׁ אֹתוֹ.

מִי הִחְלִישׁ אֶבֶר הַהוֹלָדָה וְכַחוּ סֵר מְעַלְיו אֲשֶׁר בְּאִתָּן קִשְׁתוֹ. א"כ מִן־כָּרַח הוּא שְׂיֹדָה
שְׂבִכְחַת הַשֵּׁד פּוֹעֲלִים הַמְכַחֲשִׁים אֶת הַמְעַשֵּׂה הָרַע הַזֶּה.

וְהַשְׁתָּא דְאִתִּית לְהַכִּי יָפָה אָמַר הִירוּשְׁלָמִי כָּל דְעַבְדֵּי אֵלִין כְּפַר בְּחִי עֲלָמָא דְאִתִּי כִי הַמוֹסֵר
עַצְמוֹ לְשָׂדִים סֵר מְעַלְיו עוֹל מַלְכוּת שְׁמַיִם וְקַבֵּל עָלָיו עוֹל מַלְכוּת זְדוֹן הַרְשָׁעָה: וּמַמָּה
שְׂאָרֵיהּ עוֹד שְׁתַּדַּע הוּא כִי בְּכָל קִצְיִן הָאֶרֶץ יוֹדְעִים הַמְכַחֲשִׁים לַעֲשׂוֹת כְּדָבָר הָרַע הַזֶּה
כְּאֲשֶׁר מַעֲיֵד מְאָרְטִין דִּיל רִיאוּ וְנוֹדַע לְכָל וְאוֹמְרִים כִּי כְּאֲשֶׁר הַפְּשׁוּף הַנְּשָׁלֵף לְמַיִם אוֹ
בְּאֵשׁ שְׂרוּף יִשְׂרָף אֵין לוֹ לְאָדָם הָאָסוּר רְפוּאָה עוֹלָמִית וְהַקְּשָׁה לְהַתִּיר מִכָּלֵם הוּא הָעֲשׂוּי
בְּמַנְעוּל וְאֵין רְצוּנֵי לְהֶאֱרִיף בָּזָה: וְלִמְעַן תַּדַּע אֲמִיתַת הָעֲנָנִין הַזֶּה רְאֵה נָא מַה שְׂכַתוּב
בִּירוּשְׁלָמִי פָּרָק ד' מִיתוֹת.

ז"ל לְנַעֲתַק לְלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ לְהַקֵּל הַמְעַיִין. מְעַשֵּׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר ור' יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּין גְּמִלְיָאֵל
שְׁעָלוּ לְאָדָם הָעִיר וּמָצְאוּ שָׁם יְהוּדִים וְנִכְנְסוּ אֶצְלֵ א' מֵהֶם וְכִשְׂיָשְׁבוּ לְאָכּוֹל רְאוּ שְׂכָל
תַּבְּשִׁיל שְׁהִיָּה נִכְנָס לְפָנֵיהֶם הָיוּ מְכַנְיָסִין אוֹתוֹ בְּחֻדָּר א' וְחִשְׁשׁוּ שְׂמָא הָיוּ מְקַרִּיבִין אוֹתוֹ
תַּחֲלָה לַע"ז.

וְשָׂאֵלוּ סִבְתַּת הַדְּבָר וְהַשִּׁיבוּ יֵשׁ לָנוּ אָב זָקֵן וְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ שֶׁלֹּא לְצֵאת מִהַחֻדָּר עַד שְׂיִרְאָה
לְחַכְמֵי יִשְׂרָאֵל. יָצָא לָהֶם וּבִקֵּשׁ מֵהֶם שְׂיַעֲשׂוּ תַּפְלָה עַל בְּנוֹ שְׁהִיָּה אֶסוּר וְאֵינוּ מוֹלִיד מָה
עָשָׂה ר' יְהוֹשֻׁעַ אָמַר לָהֶם הִבִּיאוּ לִי פִּשְׁתָּן וְהִבִּיאוּ לוֹ זֶרַע פִּשְׁתָּן וְע"י שְׂמוֹת הַקֹּדֶשׁ הִיָּה
כְּזוֹרְעוֹ עַל גְּבִי הַשְּׁלַחֵן וְהִיָּה נִרְאָה שְׂמֵר בִּיצוֹ וְהִיָּה נִרְאָה שְׂצִמַח וְהִיָּה נִרְאָה כְּתוֹלֵשׁ אוֹתוֹ
עַד שְׁהַעֲלָה אִשָּׁה א' בְּקִלְעֵיתָ שְׁעָרָה.
א"ל הֵתֵר הַכְּשָׁפִי. א"ל אֵינִי מִתְּרַת.

א"ל הֵתֵרִם דָּאֵם לֹא כֵן אֲנִי מְפָרְסֵם אוֹתָדָ. א"ל אֵין לִי יְכוּלַת שְׁהֵם מוֹשְׁלָכִים בְּיָם.

וְגִזַּר ר' יְהוֹשֻׁעַ עַל שְׂרוּ שְׁלֵ הַיָּם וּפְלִטָן הַיָּם לְחוּץ וְהַתְּפַלְלוּ עָלָיו וְזָכָה לְהַעֲמִיד אֶת ר'
הַיְוֹדָה בְּן בְּתִירָה. רְאֵה נָא אֲמִיתַת הַדְּבָר מֵ אֲשֶׁר אֲמַרְנוּ מַעֲנֵנָן אֶסְרֵת הַחֲתָנִים וְכִי אֵין
תַּקְנָה לְמִי שְׁהַנְּשָׁלְכוּ בְּיָם הַפְּשׁוּפִין אִם לֹא עַל יְדֵי גִס: הַפָּרָק הַתְּשַׁעָה עֶשְׂרֵ מְדַבֵּר מַעֲנֵנָן
ט' מִינֵי ע"ז.

וּבְכַרְט מִהַמְעַבִּיר בְּנוֹ וּבְתוֹ בְּאֵשׁ וְקוֹסֵם קְסָמִים: הוֹכַחְתִּי בְּמָה שְׂקִדָּם מְצִיאוֹת הַשְּׂדִים
דְּרָף הַחַוִּשׁ קַבְּלָה וְהַמוֹפֵת אֲדַבֵּר נָא מִיֵּתֵר הַפְּעוּלוֹת הַנְּמַשְׁכִּים מֵהֶם כְּדִי לְהַחֲזִיקָה עוֹד
בְּאֲמוֹנַת הַשְּׂאֲרוֹת הַנְּכָשׁ.

וְאוֹמַר.

תְּשַׁעָה מִינֵי פְּנִינֵי עֲבוּדָה זָרָה אֶפְרָה לָנוּ הַתּוֹרָה הָאֱלֹהִית. וְאֵלוֹ הֵם.

מעביר בנו ובתו באש קוסם קסמים מעונן מנחש ומכשף חובר חבר שואל אוב ידעוני דורש אל המתים. וכפי הרמב"ם ז"ל בהלכות עבודה זרה פירושם בקצור דברים כך הוא מעביר בנו ובתו באש העברה בלבד בתוך השלהבת לא שרפה.

ואליו נטה רש"י גם ר"א ו' עזרא. קוסם קסמים זה העושה איזה מעשה מהידועים אצלו ותפנה מחשבתו מכל הדברים עד שיאמר העתידים להיות.

ויש מי שגוהר לארץ וינוע וצועק. ויש מי שמשפך במראה של ברזל או בעששית ויש מי שנושא מקל בידו וכו'.

מעונן אלו נותנין עתים שאומרים באצטגנינות יום פלוני טוב ויום פלוני רע. ובכלל מעונן הוא האוחז את העינים ומדמה בפני הרואים שעשה מעשה תמהון ולא עשה כלום.

מנחש זה האומר הואיל ונפלה פתי מפי או נפל מקלי מידי איני הולך למקום עלוני היום. עבר שועל מימיני איני יוצא מפתח ביתי היום.

ובכלל השומע צפצוף העוף ואומר יהיה כך ולא יהיה כך. וכן האומר שחנט תרנגול זה שקרא ערבית שחוט תרנגולת זו שקרא כמו תרנגול.

מכשף הוא העושה מעשה כשפים. חובר חבר הוא האומר כך וכך על הנחש או על העקרב כדי שלא יזיק.

ומהן שאוחזין בידיהם בעת שמדבר מפתח או סלע וכיוצא בדברים האלו. שואל אוב זה שעומד ומקטיר קטורת ידועה ואוחז שרביט של הדס בידו ומניפו והוא מדבר בלשון בדברים ידועים אצלו עד ששמע השואל כאילו אהד מדבר עמו ומשיבו על מה שהוא שואל בדברים מתחת הארץ בקול נמוך עד מאד.

וכן הלוקח גלגלת המת ומקטיר לה ומנחש בה עד שישמע כאילו קול יוצא מתחת שחיו שפל עד מאד ומשיבו. ידעוני מניח עצם עוף ששעה ידועה בפיו ומקטיר ועושה מעשים אחרים עד שיפול כנכפה וידבר בפיו דברים שעתידין להיות.

דורש אל המתים זה המרעיב עצמו והולך ולן בבית הקברות כדי שיבא מת בתלום יודיעו מה ששאל עליו. ע"כ הרמב"ם בפרק ששי ואחד עשר מהלכות ע"ז.

וחתם שם דבריו באומרו ודברים האלו פלו דברי שקר וכזב הן והם שהטעו בהן עובדי ע"ז הקדמוני לגויי האבצות כדי שינהגו אחריהן. ואין ראוי לישאל שיהם חכמים מחנכיים להמשיך בהבלים האלו ולא להעלות על לב שיש תועלת בהן שנאמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל.

ונאמר כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן וגו', כל המאמין בדברים אלו וכיוצא בהן ומחשב בלבו שהן אמת ודברי חכמה אבל התורה אסרתן אינו אלא מן הסכלים ומחסרי הדעת ובכלל הנשים והקטנים שאין דעתן שלמה.

אָבֵל בְּעֵלֵי הַחֲכָמָה וּתְמִימֵי הַדַּעַת יִדְעוּ בְּרֵאוּיֹת בְּרוּרוֹת שְׁכָל אֱלוֹ הַדְּבָרִים שְׁאֶסְרָה הַתּוֹרָה אֵינָם דְּבָרֵי חֲכָמָה אֲלָא תְהוּ וְהִבֵּל שְׁנִמְשָׁכוּ בְּהֵן חֲסָרֵי הַדַּעַת וְנִטְשׁוּ כָּל דְּרָכֵי הָאֱמֶת בְּגִלְלוֹן.

וּמִפְּנֵי זֶה אָמְרָה תּוֹרָה כְּשֶׁהִזְהִירָה עַל כָּל הַדְּבָרִים תְּמִיִּם תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֵיהָ. עַד כָּאֵן דְּבָרֵי הָרַב.

וּבָא גִנְאָלוֹ הַקְּרוֹב אֵלָיו הֵרָאב"ע בְּפִרְשַׁת קְדוּשִׁים וְכֵף אָמַר וְרִיקֵי הַמִּיח אָמְרוּ לוֹלִי שְׁהָאוּבוֹת אֱמֶת גַּם כֵּן דְּרָף הַכִּישׁוּף לֹא אֶסְרָם הַכְּתוּב, וְאֲנִי אוֹמֵר הַפֶּה דְּבָרֵיהֶם כִּי הַכְּתוּב לֹא אֶסַר הָאֱמֶת רַק הַשִּׁקָּר.

וְהַעֲד הָאֱלִילִים וְהַפְּסִילִים וְלוֹלִי שְׁאֵין רְצוֹנִי לְהֶאֱרִיף הֵייתִי מְבָאָר דְּבָר בְּעֵלֶת אוֹב בְּרֵאוּיֹת גְּמוּרוֹת. עכ"ד.

וּכְבָּר אָמַרְתִּי שְׁהַפְּלוּסוֹפִים הָאֱלוֹ מִבְּנֵי עַמְּנוּ לֹא הָאֲמִינוּ אֲלָא מַה שְּׁבָא עָלָיו הַמּוֹפֵת. וְכֵן תִּרְאֶה הָרַב פ' ל"ז מֵהַח"ג מֵהַמּוֹרָה אֲשֶׁר שְׁפָתָיו בְּרוּר מְלָלוּ הַמַּעֲשִׂים הֵהֵם אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ אוֹתָם הַמְּכַשְּׁפִים אֵין הֵהֱקֵשׁ נוֹתֵן אוֹתָם וְלֹא יֶאֱמִין הַשְּׁכָל שֶׁהֵם יִחְיִיבוּ דְּבָר כָּלֵל וְכו'.

וּתְמִימָה גְּדוּלָה הִיא בְּעֵינֵי כִי הֵלֵא בַּתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה מְפֹרָסֵם עֲנִין חֲרֻטוּמֵי מְצָרִים וּמַה שְּׁעֲשׂוּ בְּלִטְיָהֶם וּבְלִטְיָהֶם וְעִנִּין שְׁאֵלֶת הָאוֹב בְּשֵׁאוֹל וְעִנִּין הַשְּׂדִים בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת אֲשֶׁר יִזְכְּרוּ. וְעוֹד דִּהְלֵא הוּא עֲצָמוֹ כְּתַב ז"ל.

וְאֵל יִקְשֶׁה בְּעֵינֵיהָ מַה שְּׁהַתִּירוּ מִסְמֵר הַצְּלוּב וְשֵׁן שֶׁל שׁוֹעֵל כִּי הַדְּבָרִים הָאֱלוֹ בְּזִמְן הַהוּא הָיוּ חוֹשְׁבִין בָּהֶם שְׁהוֹצִיא אוֹתָן הַנְּסִיוֹן וְהָיוּ מְשׁוּם רְפוּאָה וְהוֹלְכִין עַל־דְּרָף תְּלִיטָה הַעֲשׂוֹב שְׁקוֹרִין פִּיאוּנִיא' עַל הַנְּכִפָּה וְצוֹאֵת הַכָּלֵב עַל מְוָרְסַת הַגְּרוֹן שְׁכָל מַה שְּׁנִתְאַמַּת נְסִיוֹנוֹ בְּאֱלוֹ אַעפ"י שְׁלֵא יִגְזַרְהוּ הַהֱקֵשׁ הוּא מוֹתֵר לַעֲשׂוֹת מְשׁוּם רְפוּאָה.

וּלְפִי זֶה מוֹתֵר לְסַמְּוֵף עַל נְסִיוֹנֵי הַקּוֹדְמִים וְאִם הַתִּיר הַדְּבָרִים הָאֱלוֹ אִף שְׁאֵין הַהֱקֵשׁ נוֹזֵר אוֹתָם לְמַה לֹא יֶאֱמִין גַּם בְּדְבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ כְּמַה אֲנָשִׁים חֲכָמִים מְחֻנְכָּמִים מְעִידִים וּמְגִידִי'.

בְּאֱמֶת שְׁאֵין דַּעַת כָּל אָדָם נוֹחַה הַיְמָנוּ. וְאַתָּה הַמַּעֲיִין הַסִּכַּת נָא וּשְׁמַע אָמַרְתִּי וּמַה שְּׁמַצָּאֵתִי כִּפִי הָעִיוֹן הַיִּשָּׁר בְּכָל הַדְּבָרִים הָאֱלֹהִים.

מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבְתוֹ בְּאֵשׁ. הָאֱמֶת כְּדְבָרֵי הָרַמְב"ן שְׁפָתַב בְּפִרְשַׁת שְׁמוֹת שְׁהִיָּה שְׁרַפַת הַבְּנֵי הַקְּטָנִים מִמֶּשׁ.

וְכֵן אָמַר הַנְּבִיא יְרֵמְיָהוּ ס' ו' וּבְנוֹ אֵת בֵּית הַתּוֹפֵת אֲשֶׁר בְּגִיא בֶן הַזֶּנֶם לְשָׁרוֹף אֵת בְּנֵיהֶם וְאֵת בְּנוֹתֵיהֶם בְּאֵשׁ אֲשֶׁר לֹא צוּיִתִי וְלֹא עָלְתָה עַל לְבִי וּבְסִי' י"ט וּבְנוֹ בְּמוֹת הַכַּעַל לְשָׁרוֹף אֵת בְּנֵיהֶם בְּאֵשׁ עוֹלוֹת לְכַעַל אֲשֶׁר לֹא צוּיִתִי וְלֹא דְבַרְתִּי.

וּבְנֻדָּאֵי שְׁאֵם לֹא הִיָּה אֲלָא הַעֲבָרָה בְּלִבְד לֹא הִיָּה מְפָלִיג בְּעוֹנָשׁ הַפּוֹעֵל הַמְּגוֹנָה הַזֶּה. וְכֵן תִּמְצָא שְׁכָף פִּירוּשׁוֹ חו"ל בְּמַסְכַּת סְנֵהֲדָרִין.

וְאָמְרוּ עוֹד שְׁאֵף לְחֻזְקָהּ מְלָף יְהוּדָה בְּקֵשׁ אַחַז אָבִיו לַעֲשׂוֹת כֵּן וְסַכְתּוֹ אִמּוֹ סְלַמְנְדָּרָא. וּמַה שְּׁאָמַר הַכְּתוּב אֲשֶׁר יִתֵּן מוֹרְעוֹ לְמוֹלָף דְּבָר הַכְּתוּב בַּהוֹנָה: קָסָם קָסָמִים.

הוא מין מהגדת העתידות נעשה בתחבולות וכלי' מכלים שונים כפי דעת הרי"א וכמאמר הנביא עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו. וראיתי בספר דתי ומנהגי הסינים שפא' אשר שואלים מהשד איזה דבר קודם יציאתם לדרך או נשואי בניהם לוקחים שני עצים ועושים אותם כעין חצי קליפת האגוז דומים לכף מאזנים ואחר תפלתם לשד ובקשתם ממנו שיתן להם סימן טוב והצלחה טובה במעשיהם מפילים להם גורלות.

ואם במקר' נופלים העצים פניהם לצד מטה ואחוריהם לצד מעלה מתעצבים בתשכבם שלא יהיה להם מזל טוב בעניינם. ועוד היום אנשי גיני אשר בתלקת האפריקא עושים בתמשה עצים גורלות.

גם לוקחים מקלות וכותבים בכל א' אות א' ומבלבלים כלם בקלפי א' ואחר כף נער קטן מוציא א' מהם והאות אשר יצא מבקשים בס' המיוחד אשר להם. וכפי מה שקוראים בו בדרך אשר מתחיל באות ההיא חושבים שיהיו קורותיו ורעותיו וכפי דעתי זה הוא מה שאמר בהושע סי' ד' עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו.

והובא בספרי מנין שאין שואלים בגורלות שצאמר תמים תהיה: גם בענין נבוכדנאצר העיד יחזקאל הנביא סי' כ"א כי עמד מלך בכל אל אם הדרך בראש שני הדרכים לקסם קסם קללל בחצים שאל בתרפים ראה בכבד.

וכל זה ממעשה הקסם ופירוש קללל בחצים שמחודדן ומלטשין פני ברזל החץ עד שיהיה כהיר מאד ורואים בו בעלי הקסם כמו שרואים בבהן היד ובצפון לבהירות הצפון וכן רואים בספר.

וכן במראה, וכן בכבד שיש לו מאירות. (ונראה לי שמהמין הזה הם השדים אשר נזכרו בגמרא שרי בנהן שצריכין ספין שקתו שחור שרי כוס שצריכין כוס של זכוכית).

והתרפים כבר הגדתי שהם צלמים יגידו העתידות. ובשלישה מיני הקסם ראה נבוכדנאצר אם ילך לירושלים או לרבת בני עמון.

וכן כתב שיליאוס רודיגיניאוס בספר השביעי מהקדמוניות פרק כ"ט שפך הזה מנהגם של קדמוני עובדי ע"ז לזרוק חוטר האוירא או חצים למעלה לקסום קסם ונקראי בלשונם פרישטיגיטוריס.

ויקצת מהדברים האלו אין ראוי להחליט עליהם שקהם שקר וכזב כי מה שהמופת לא יגזור מאמת הנסיון. וכבר שמענו באזנינו ואבותינו ספרו לנו איך במראה הזכוכית ובלטה הקרב על ידי הקבלה המעשית או דרך הקסם רואים ונראים הדברים שיתאנה השואל וכתוב בהגהות הציוני פרשת וירא ז"ל.

והנה אנחנו לא נוכל להכחיש הפעולות הנעשות בשרי בהן ודוגמתם הבאים מפת הטומאה שהנער המביט יראה מה שאין אחרים רואים. כ"ש שלוחי השם ותברך הבאים מרוח טהרה שנראים למי שנשאלחים לו ולא לאחרים וכו': הפרק העשירי מביא כל מיני הפשוטים הנעשים באחיות העינים.

ומבאר אפשרות הפעולות האלו. מעונן פירושו בגמרא זה האוחז את העינים מלשון עין וכן בתרגום ירושלמי אהוד עינין והם המכשפים שסוגרים עיני הבריות כדי שלא יראו האמת ונראים כאילו עושים דברים מןפלאים למעלה מהטבע ואינם עושים כלום.

כשהיא דסוף פרק ארבע מיתות אמר רב אשי חזינא ליה לאבוה דקנא דנפיץ ונשי דריכי דשיראי מנחיריה. פירוש אבוה דקנא מכשף הנה מנפיץ חוטמו בכת ומשליך חתיכות של מעילים מהנחירים.

וכהיא דנעירי דאינקלע לאלפסנדריא של מצרים זבן חמרא מטא לאשקויי מיא פשר קם גמלא. דוסקניתא (פירוש גמס המכשפות ונעשה החמרא דף של גשר שהנה מקדם).

אמרו ליה אי לאו זעירי את לא הנה מהדרינו לך מי אפא דזבין מידי הכא ולא בדיק ליה אמיא. ר"ל שכל מיני מכשפות נבדקין על מים חיים ונמוחין.

והטעם מפני שמעשה הכשפים מצד הטומאה נמשכם והמים חיים הם מסטרא דקדושה כמ"ש אותי עזבו מקור מי חיים. גם שם עובדא דרב.

א"ל לרבי חייא לדידי חזי לי ההוא טעניא (סוחר) דשקליה לספסירא וגיידיה לגמלא וטקף ליה בטבלא וקם. [פירוש נטל חרב וחתך גמלו לאברים ואח"כ קשקש ליה בזוג ועמד על רגליו] אמר ליה ר' חייא לרב כלום ראיך לכולך מן הדם אלא הוה אחיזת עיניי הנה.

העיד גם כן נאי דאינקלע להווא אןשפיזאמר להו אשקנו מיא קריבו שתיתא פ"ל קמח טרוף במים. חזא דקא מרחשן ספוטמיה שדא פורתא מיניה הו עקרי א"ל אנא שתאי מדידכו אתון נמי שתו מדידי אשקנייה הווא חמרא רכבה סליק לשוקא אתא חברתה פשרה לה חזיה דרכיב וקאים איתתא בשוקא.

פירוש ראה דכשפנית היתה והשליך מעט מן המשקה לארץ ונעשו עקרבים והראה את עצמו כאילו לא הבין את הדבר ונתן לה לשתות ותכף הוה היא איתת' נעשית חמור רכבה נאי וסליק לשוקא ואתא חברתה ומיחה את הכשפים וחזרה לקדמותה ובפרק ג' דחולין הווא רומאה דחזיניה להווא גברא דנפל מאיגרא לארעא פקע פרסיה ונפוק מעיניניה אתויהו לבריה ושחטוהו קמיה באחיות עינים אינגיד ואיתנח עול למעיניניה וחיטייה לכרסיה.

פירוש שחטו לבריה של זה הנפל באחיות עינים בלי שום היזק כדי שידמה אביו כאילו נשחט ויתאנח וימשך מעיו אליו. וזה לפי שלא הנה רוצה ליגע במעיים שלא יהפך בהן: גם חכמי אומות העולם מביאים מעשים אשר לא יעשה הטבע וכמעט לא נראו בכל הארץ ובכל הגוים כמעשה צדקיה מבני עמינו אשר העיד עליו יואן אבד איך פורח באויר הנה לוקח אדם וחותר אותו עד שנעשה אברים ואחר כך הנה מתזירו חי וקנים כמוהו כאשר בראשונה, דומה למה שעשה סימון מאגו בפני הקיסר נרון.

גם הנה מראה לעין כל שהנה בפיו בולע המרכבה והרוכב עליה. ומה מאד נפלאתי ממה שקריתי אצל רוברטו טיציאוס ספר תמישי ממרמות השדים.

ומעשה שהיה כף הנה. מכשף א' בארץ בורגוננה גנב בתולה א' ועמה הנה משתעשע טמון ומכוסה בענן ויהי פאשר ראם מכשף אחר התחיל לשחוק עליהם ויאמר אני אגלה את קלונם.

ובפני השר וכל העם למקטון ועד גדול בהשבעות וחרמים עשה שיפלו פאשר הם בארץ ויתגלה לעין כל חרפתם. אולם זה המכשף פאיש מלחמות העיר קנאה ובאש קנאתו תכף ומיד בהשבעו לקח נקמתו ממנו והקרנים צמחו לו במצחו וכל כף גדולות שבהיותו בחלון הבית לא היה יכול ליפנס לפנים ושחוק היה לכל עמו.

אשר על כן פרתו שניהם ברי' וישלמו ביניהם ומיחו הפשפים זה הלך לזרכו וזה בלי קרנים נכנס בחדרו. גם פתוב הוא וכל העם ראו מה שכתב יואן דובראוי ויהי בימי יואן מלך באואריאה עשה משתה לכל שריו ועבדיו יום חתונת בתו עם ווינסילאו מלך כואימאה וביום שמחת לבו נגד כל העמים בראות שחתנו היה מביא בחברתו מכשף א' צוה למכשף שלו ומיד הגיע לרחוב ובפני קהל ועדה פתח את פיהו והתחיל לבלוע דרך ראשו המכשף האחר והיה מראה פאילו היה לו צער גדול בבית הבליעה יען החשבון המועט היה בולע את המרובה ועם כל זה בלע אותו עד רגליו ואז רקק המנעלים לחוץ באומרו שהיו מטונפים ולא היו ערבים לחפו.

ואחר זה הלך לו למעין א' והקיא אותו וכל העם רואים ויואן בודינו מעיד איה טריסקאלי המכשף לפני המלך עשה שאיזה טבעות משלשלת זהב של שר משרי המלך יעלו ויגיעו לידו בלי נגיע בהם והענק נשאר על צנארו בלי חסרון ופגע.

ועוד היום בארץ ספרד ובמקומות אחרים מראים לעין כל תרנגול מושף קש בצורת קורה גדולה. וכן כתב טומאש די אקנוזי כי בעשן איזה עשב מראים לעין קורה בצורת נחש.

וכל אלו הדברים הן למעלה מהטבע ואינם יכולים לעשות אותם כי אם על ידי שד, כמו שעשו חרטומי מצרים בלהטיהם שהם מעשה פשפים. ואמרו רז"ל שצנעשים על ידי מעשה חבלה.

וכן עשו מהמטה נחש. ומה שעשה משה ואהרן בסטרא דימינא עשו הם בסטרא דשמאלא ועל ידי השדים והם הביאו כהרף עין התנינים והעלימו המטה באחיות עינים או הולידו מהעפוש בזמן קצר מה שהטבע מוליד בזמן ארוך, סוף דבר ענין אחיות העינים אינו תהו והכל כמו שחשב הרמב"ם אבל מעשים שהנפיון הוכיח היותם אמיתיים.

ובהיות שיש להם מציאות אסרתם התורה האלהית. ואם תשאל ממני ואיה יכולים השדים לעשות הסהפכות הצורות הללו.

אשיבה שאמת ויציב הוא שהשטנים אינם יכולים לבראת שום בריה ולא להפוך אדם ובעל חי מדבר לבלתי מדבר פאשר חשבו רבים באומרם שפירסי המכשפה הפך רעי אולפיסס בבמהות כי כפר שחק על זה פליניאוי בס' הח' מספרו פרק כ"ב.

ומעול' לא נהפך נבוכדנצר לשור כאשר חשב אלפירטו ורבי' מחכמי אומות העולם אבל נטרד מן האנשים ואכל את עשב השדה כמו שאוכל השור. ואם פן היכולת שיש להם הוא לבד אחיות העינים והראות.

וכן רש"י על פסוק לה והכית את עמלק וכו' משור ועד שיה מגמל ועד חמור אמר שהיו בעלי פשפי' משניו עצמן ודומ' לבהמה. ובפרק ארבע מיתות אמר רב פפא האלהו' אפילו פגמלא נמי לא מצי ברי האי מפניו ליה והאי לא מפניו ליה.

כלומר אפילו בריה גדולה פגמל אינם יכולים החרטומים לבראת. ומה שהביאו הצפרדעים ולא הפנים הוא מפני שיכולים לאסוף ממקום רחוק בריות גדולות ולא בריות קטנות שאין להם פח לבא ממקום רחוק.

אבל יש להם פח להראות את האדם הדברים אשר אינם במציאות כלל. וזה בהתקרב הדברים מחוץ והשתנות האויר ודרך משל בשלשלת של זהב הנזכר למעלה הנה יכול המכשף להביא מהר טבעת אחר ולהראות כאילו יצא מהשלשלת ולזה לא תחסר כל בה.

וכעין זה יכולים להביא שירים אצל הנחירים ולחתוך הגמל ולעשות מן המים עקרבים והכל הוא אחיות עינים בהביא' פהרף עין הדברים האלו. דומה אף שבאופן יותר שלם לסוד משחקים ברחוב אשר באימון הידים ותחבולות בלבד עושים הרבה דברי' הנראים פלאים והנם דברים טבעיים, גם בענין המכשף בולע חבירו הנה יכול להטמינו באויר ולרשו' באויר הגוף הנבלע כי יכולים הם לעשות הרפכות באויר כפי רצונם.

וענין החמור שנעשה דף של ג' אשר והאושפיזא חמרא הכל ענין א'. יען במהירות הסירו החמור והביאו דף של ג' אשר.

וינאי סביב לאושפיזתיה רשם דמות של חמור ורכב עליו ואס"פ חברתה מיתה את הפשפים: הפרק האחד ועשרים מורה שהתכונה היא הפמה מפוארה נגד כל הקמים עליה לרעה: גם כפי הרמב"ם המעונן הוא החושב באצטגנינות עתים ואומרים יום פלוני טוב יום פלוני רע.

וכן בסנהדרין שעה פלוגית יפה לצאת וכו'. וידעת היום והשבנות אל לבך כי הרמב"ם גם פן לעג על החכמה הזאת מהאצטגנינות.

וכן באגרת כתובה ממנו לחכמי קהל עיר מארציליא על שאלת'. ו"ל ודברי מחלוקת השני הוא ענין בעלי גזרת הפכבים ששמעת' דברי'ה' ופשטו הבליה' אצליכם שהם אומרי' שאי אפשר שישמנה דבר זה לעול' ולעולם לא יהיה ראובן אלא בורסי ועני ואין לו בן שפך נתן לו פח מזלו בעת לידתו ולא יהיה שמעון אלא עשיר ובשם ובעל פנים שיחיו לפניו שפך נתן לו פח מזלו בעת לידתו.

ודברי האצטגנינין שקר מפני הדעת שכל אותם ההבלים כבר בטלה אותם הדעת הנכונה בראיות ברורות. והאריה בזה וסוף דבריו ודעתנו עלה מעיקרא היא שכל דברי החזונים כככבים שקר הם אצל כל בעלי מדע.

ואני יודע שאפשר שתתפשו ותמצאו דברי יחידים מחכמי האמת רבותינו ע"ה בתלמוד ובמשנה ובמדרשות שדבריהם מראים שבעת תולדתו של אדם גרמו הפוכים כה וכה. אל יקשה זה בעיניכם שאין דרוש שנגיח הלכה למעשה ונהדר אפירכי ואשינווי.

וכן אין ראוי לאדם להניח דברים של דעת שפבר נתאמתו הראיות בהן וינעור בפיו מהן ויתלה בדברי יחיד מן החכמים ע"ה שאפשר שנתעלם ממנו דבר באותה שעה. או שיש באותם הדברים רמז.

או אמרם לפי שעה ומעשה שהיה. הלא תראו שהרי כמה פסוקים מן התורה אינן כפשוטן ולפי שנודע בראיות של דעת שאי אפשר שיהיה הדבר כפשוטו תרגמו המתרגם ענין שהדעת סובלת אותו ולעולם אל ישליך אדם דעתו אחריו כי העינים הם לפנים לא לאחור וכבר הגדתי לכם את לבי בדבר.

עכ"ד.

ואני מודה לו כמה שבטל דעת האומרים שאי אפשר שישתנה דבר לעולם יען ידעתי נאמנה שהמזל נוטה ואינו מקריח. וכמו שאמר הרשב"א הדבקים במצות הם למעלה מן המזל ועם זה לבד נחו ושקטו כל קושיות הרב אשר שם הביא לעזרתו והפל על דרוש השקר ועונש.

ובנדאי כמה שאמר אל יקשה זה בעיניכם שאין דרוש שנגיח הלכה למעשה ונהדר אפירכי ושינווי עשה לו עזר כנגדו כי אין ראוי לאדם שיכחיש מציאות המעשים אשר למראה עיניו ישפוט כי העינים הם לפנים ולא לאחור.

ואם הודה בסגולת האבן מגניטס נוטה לפאת הצפוני הגם שלא השיג הסיבה. למה לא יודה כמה שהורה החוש וקיימו רז"ל האם חשב עצמו כמכריע לכלם.

הא כבר למדנו רבי' שיחיד ורבים הלכה כרבים. ואין ראוי לאדם להניח דברי שלמים וכן רבים ויתלה עצמו בדברי יחיד הגם שיהיה חכם כמהו.

ומי גבר יחיה ולא יראה שכל בעלי התלמוד הורו שהורא' המערכת השמימית היא אמתית ומחוייבת. הלא במסכת שבת גזרו אומר האי מאן דאתיליד בחמה יהא אכיל מדיליה ושתי מדיליה ורזוהי גליין ואי גנב לא מצלח.

ומאן דאתיליד בנגה יהא עתיר ונאי. ומאן דאתיליד בככב יהא נהיר וחכי' וספרא.

מאן דאתיליד בצדק יהא גבר צדקן. מאן דאתיליד במאדים יהא אשיד דמא.

או טבחא או מוהלא או אומנא וכו'. וכל זה שקול במאנני החכמה ומספים עם האמת.

גם סוף פרק סדר תעניות ר' אלעזר בן פדת הנה דחיקא ליה שעתא טובא וראה בחלומו השכינה ואמר עד אימת אדבר ואיזיל בהאי דוחקא. והשיבו ניחא לך דאחרבי' לעלמא ונהדר איברי'ה אפשר דנפלת בשעת' דמזוני.

אם כן העניות היה לו כפי מזלו ושעת מולדתו. ובמועד קטן פ' אלו מגלחין לאו מפלגא איתמר אלא בפירוש אתמר בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא תליא מלתא.

כְּמוֹ שֶׁהוֹכִיחוּ מִרְבֵּה וְרַב חֻסְדָּא. וְכֹאֵלֶה וְכֹאֵלֶה תִּמְצָא קוֹרָא יְדִיד כְּמָה מֵאֲמָרֵי רִז"ל עַד שְׁהִיָּה מִתְלַקֵּחַ בִּינֵיהֶם אִם מִזֵּל יוֹם גּוֹרָם אוֹ מִזֵּל שְׁעָה גּוֹרָם.

וְסוֹף הַדְּבָרִים א"ר חֲנִינָא מִזֵּל מַחְפִּים וּמִזֵּל עֲשִׂיר וְיֵשׁ מִזֵּל לְיִשְׂרָאֵל. וְר' יוֹחָנָן סֹבֵר אֵין מִזֵּל לְיִשְׂרָאֵל, וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ דְבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים יַעֲן אָמַת וְיִצִּיב שְׂיֵשׁ גַּם כֵּן מִזֵּל לְיִשְׂרָאֵל כִּי הִפְלֵ תַחַת הוֹרָאת הַמַּעֲרָכָה הַשְּׂמִימִיית אוֹלָם עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה צְדָקָה תַעֲנִית וּתְשׁוּבָה תִשְׁתַּנֶּה הַמַּעֲרָכָה וְאִז אֵין מִזֵּל לְיִשְׂרָאֵל.

וְהִנֵּה בַעֲבוּר זֶה אָמַר הַפְּתוּב בְּשׁוֹפְטֵי' סִי' ה' מִן שָׁמַיִם נִלְחָמוּ הַפְּכָבִים מִמְּסִילוֹתֵם נִלְחָמוּ עִם סִיֶּרָא. אִיּוֹב ג"כ הִיָּה מִיַּחַס רוֹעַ מִזֵּלוֹ לְלִידָה אוֹ רִגַע הַהֲרִיּוֹן.

וְלָכֵן אָמַר יֹאבֵד יוֹם אֲנִלְדָּ בּוֹ וְהִלְיָה אָמַר הוֹרָה גָבֵר, גַּם יִשְׁעִיָּה הַנְּבִיא בְּסִימָן מ"ז יַעֲמְדוּ נָא וְיִוְשִׁיעֵנָה הוֹבְרֵי שָׁמַיִם הַחוּזָה בְּכּוֹכְבִים מוֹדִיעִים לְחֻדְשֵׁי מֵאֲשֶׁר יָבֵאוּ לָהּ. וּפְיָרְשׁוּ הַמְּפָרְשִׁים שְׁהַחֲזִי' בְּכּוֹכְבִים הֵם הָאֲצִטְטִגְנִינִים מוֹדִיעֵי הַעֲתִידוֹת בְּחֻקְמָתָם.

וְזֶה בְּהַתְּחַדָּשׁ הַלְּבָנָה וּבְשִׁעַת מוֹלְדָתָהּ. וּמִדְּאָמַר הַפְּתוּב מֵאֲשֶׁר דָּרְשׁוּ חֲז"ל בְּשִׁלְהֵי מוֹעֵד קָטָן מֵאֲשֶׁר וְלֹא כָּל אֲשֶׁר כִּי יוֹדְעִים מִקְצַת הַעֲתִידוֹת וְלֹא כָּלֵם וְזֶה לְחֻסְרוֹן יְדִיעָתָם וְלִהְיוֹתָם בְּלִתֵי שְׁלָמִים בְּהַשְׁגָּתָם.

וְיִרְמִיָּה הַנְּבִיא בְּסִי' אָמַר וּמֵאֲנֹתוֹת הַשָּׁמַיִם אֵל תַּחֲתוֹ כִּי תַחֲוּ הַגּוֹיִם מִהֶמָּה. אִם כּוֹ בֵּין מַעֲרֻכּוֹתֵיהֶם נִרְשָׁמוּ מִשְׁפָּבְנֵי אָדָם אִם לַהֲטִיב אִם לַהֲרַע.

וְעַתָּה אִם כָּפִי הַתּוֹרָה הָאֱלֹהִית וְדְבָרֵי רַבּוֹתֵינוּ ז"ל מְסַפֵּים הַחוּשׁ מִי יָכוֹל לְהַכְחִישׁ הַמּוֹחָשׁ וְאֲמַתֵּת הַעֲנָיִן הַזֶּה. הִנֵּה אֲנַחְנוּ רוֹאִים הַחוּזִים בְּכַכְבֵּי' מַגִּידִים לְאָדָם מַה שְׁיִקְרָה לוֹ בְּעֲנִינָיו אִם יִהְיֶה עֲנִי אוֹ עֲשִׂיר וְכַמָּה נָשִׁים יִקַּח אִם יִצְלַח בְּמַעֲשָׂיו אוֹ לֹא כָּפִי מַצַּב הַמְּזֻלּוֹת וְהַפְּכָבִים בְּמוֹלְדָתוֹ.

וְכֵן תִּרְאֶה אֲצֵל חֲז"ל עַל פְּסוּק אִם בֵּן הוּא וְהִמְיָתָן אֲנֹתוֹ לֹא הִיָּה מִקְפִּיד אֲלָא עַל הַזְּכָרִים שְׁרָאוּ אִצְטְטִגְנִינֵי שְׁעַתִּיד לְהַנְלֵד בֵּן הַמּוֹשִׁיעַ אוֹתָם. וְשְׁרָאָה דָם הַמִּילָה וְלֹא יַדַע מָה רָאָה.

וּבְהִיּוֹתוֹ חוֹשֵׁב שְׁהִיָּה דָם הַרִיגָתָם אָמַר רָאוּ כִּי רָעָה נִגְדַּת פְּנִיכָם. וְעַל זֶה נֶאֱמַר בִּיהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם גִּלּוֹתִי אֶת חֲרַפַּת מִצְרַיִם וּבְיִלְקוּט הוּבָא עַל פְּסוּק וּתְרַב חֻקְמַת שְׁלֹמֹה מִחֻקְמַת כָּל בְּנֵי קָדָם וּמִכָּל חֻקְמַת מִצְרַיִם אֲתָה מוֹצֵא כְּשֶׁבַקְשׁ שְׁלֹמֹה לְבָנוֹת אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שְׁלַח אֲצֵל פְּרַעֲזָה אָמַר לוֹ שְׁלַח לִי אֶןֶמְנִין בְּשִׁכְרֹן.

מָה עָשָׂה כְּנֶס כָּל הָאֲצִטְטִרֻלוֹגִין שְׁלוֹ וְצָפוּ בְּבִנֵי אָדָם שְׁהֵם עֲתִידִין לְמוֹת בְּאוֹתָהּ שְׁנָה וְשְׁלַחֲנוּ. כְּשֶׁבָאוּ אֲצֵל שְׁלֹמֹה צָפָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שְׁהֵם מְתִים בְּאוֹתָהּ שְׁנָה.

נִמְן לָהֶם תְּכָרִיכִין וְשְׁלַח לוֹ לֹא הִיָּה לָהּ תְּכָרִיכִין לְקַבֵּר אֶת עֲתִיבָה הַרִי לָהּ הֵן וְתִכְרִיכִיָּהּ נִרְאָה שְׁחִירִים רְצָה לְרַמּוֹז לְשִׁלְמֵי' שְׁהִבִי' לֹא יִתְקַיֵּים כְּמוֹ שְׁהָאֲנָשִׁים הָאֵלּוּ לֹא יִתְקַיֵּימוּ יָמִים רַבִּים.

וְשְׁלֹמֹה הוֹדִיעוּ בְּתִכְרִיכִין כִּי כְּמוֹ שְׁהֵם סִימָן לְמַתִּים שְׁעוֹד בְּתִכְרִיכִיָּהּ יְקוּמוּ בְּתַחֲזָה גַם הַבֵּית אִם יִחַרְבַּ עוֹד יִבְנֶה וְיִהְיֶה נִצְחִי וְקַיָּים לְנֶצְחָה. וְאִם נִחְפָּשׁ בְּאֲמַתְחוֹת סִפְרֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם הִנֵּה הֵם מְלֵאִים מִמַּעֲשִׂים נוֹרָאִים מֵאֲצִטְטִגְנִינֵי' גְּדוֹלִים פְּלוֹטָאֲרָקוֹס הַעִיד

שאישפּוֹרִיצָה הָאֵצְטִגְנִין צְנָה לְקִיסָר יוֹלִיאוּ סִיזָאר שְׁיִשְׁמֹר עֲצֻמוֹ מֵאִיזָה יוֹם מִחֲדָשׁ מֵאַרְסוֹ.

וְכֹאֲשֶׁר הִגִּיעַ וְהוּא יָצָא מִפֶּתַח בֵּיתוֹ לְקֶאֱפִיטוֹלִיָּאוּ צָחַק בְּאַמֹּר לֹו כְּבָר הִגִּיעַ אֲמוֹנַת עֵתוֹ. אָבֵל הוּא הִשִּׁיב הִגִּיעָה וְלֹא עָבְרָה.

וְכֵן בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם הוֹמַת עַל יְדֵי בְרוּטוֹ וְקֵאֶסִיו כַּנְזָפֶר בְּסִפְרֵי הַיָּמִים שְׁלֵהֶם. וְאַחַר זֶה אֶסְקִלִיטָרִיָּאוּ הִתְנַכֵּן חֲזָה לְקִיסָר דּוּמִיִּסְיָאנוּ שְׁיָמוּת בְּחֶרֶב.

וַיַּחַר עָלָיו אִפּוֹ וְכִמְשַׁחַק בְּעֵינָיו שְׁאַל לֹו וְאַתָּה מָה מֵיְתָה תָמוּת. אָמַר לֹו שְׁיִתְבַּקַּע גּוֹפוֹ מֵהַפְּלָבִים.

אִז צְנָה שְׁיִהַרְגוּהוּ וְתַכְרַף יִקְבְּרוּהוּ כְּדֵי שְׁאַל תַּתְקַיֵּים גְּזַרְתּוֹ וַיִּגְזְרוּ עָלָיו שְׁשִׁקֵר וְכֹזֵב דְּבַר אֲכֵן הַפְּלָבִים גָּלוּ אֶת קְבוּרָתוֹ וְגוֹפוֹ הִנְשַׁלְף מִקְבְּרוֹ וְנֶאֱכַל מֵהֶם כְּאֲשֶׁר דְּבַר לֹו. גַּם הַפְּלָדִיִּי חָזוּ לָהּ לֹאֵם הַקִּיסָר נָכוֹן אִיף בְּנָה יִמְלֹךְ וַיִּהַרְגָהּ וְכֵן הָיָה וְכֵן הַקִּימוּ הָאֵטִינִיָּאִינְסִיס צָלַם לְבִירוּשׁוֹ עִם לְשׁוֹן הַזָּהָב בְּעֵבּוֹר חֲכָמָתוֹ הַנְּשַׁגְבָּה בְּרוּאָה אֶת הַנּוֹלָד עַל יְדֵי הַתְּכּוֹנָה וְהוֹרָאת הַמַּזְלוֹת.

וְקָרוֹב לְבִזְמַנְיָנוּ זֶה כְּאֲשֶׁר סִיבְאֶסְטִיאַן מְלֶךְ סְפָרַד יָצָא מֵאַרְצוֹ לְהִלָּחֵם עִם הָעֲרַבִּים אֲשֶׁר בְּאַרְץ אֶפְרַיָּקָא יִדְעָנוּ שְׁתוֹכֵן א' אָמַר לֹו לְעֵבֶד אֶלְמֶלֶיךָ מְלֶךְ מְרוֹקוֹס שְׁאַם לְמַלְחָמָה יִרְדּוּ וְנִסְפָּה אוֹלָם יִנְצַח אוּיְבָיו.

וְאִם לֹא יִרְדּוּ בְּחֶרֶב לֹא יִפּוֹל וְהִיָּתָה לֹו נִפְשׁוֹ לְשָׁלָל אָבֵל יִנְצַחוּהוּ אוּיְבָיו וְכֹאֲשֶׁר רָאָה כִּי בְּכָל הָאוֹפְנִים פָּלְתָה אֵלָיו הָרַעָה לְאַחַר שְׁדָרַשׁ שְׁלוֹמוֹ וְטוֹבָתוֹ שֶׁל מְלֶךְ סְפָרַד וְלֹא שְׁמַע אֵלָיו בְּחַר מְנוֹת מַחֲיִים.

וַיָּצֵא אֵלָיו וְנִצַּח אוֹתוֹ הֵגַם שְׁמַת בְּמַלְחָמָה כְּאֲשֶׁר גְּזָרוּ עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם גַּם יָדוּעַ הוּא מָה שְׁקָרָה לְתוֹכֵן הַגְּדוֹל אֲבָרָהֶם זְכוּת בַּעַל ס' הַיּוֹחֲסִין אֲשֶׁר לָמַד בְּקֵאֶטִידָרָה בְּסַרְגּוֹסָה וְאֵלָיו כָּל הָעַמִּים יִדְרֹוּשׁוּ עִם הַמְּלֶךְ דּוֹן יוֹאָן הַרְאִישׁוֹן אֲשֶׁר לְנִסּוֹתוֹ בָּא אֲצִלוֹ וְשְׁאַל מִמֶּנּוּ שְׁרָצוֹנוֹ לִיסַע לְאַרְץ אִיבּוּרָה וְשִׁיחֲזָה לֹו בְּאִיזָה פֶּתַח הָעִיר הָיָה לֹו לְהַכְּנִס.

אָמַר לֹו אִם אוֹמֵר לָךְ בְּאַחַד אֶתָּה תַכְּנִס בְּאַחַר. אָמַר לֹו הַמְּלֶךְ לֹא כִי תַכְתּוֹב וְתַחַתְּנֶם בְּחוֹתְמָךְ אִז הַבִּיא נְיִיר חֶלֶק וְכַתֵּב עָלָיו.

שְׁעַר חֲדָשׁ יִפֶּתַח וּבָא הַנְּשִׂיא בּוֹ. וְכֵן הָיָה כִּי הַמְּלֶךְ לְהִרְאוֹת לֹו שְׁשִׁקֵר וְכֹזֵב דְּבַר פָּרִץ בְּחוֹמַת הָעִיר שְׁעַר חֲדָשׁ וְאַחַר הַכְּנִיסָה פֶּתַח וְקָרָא לְעֵין כָּל אֶת דְּבָרֵי הַסְּפָר הַחֲתוּם וַיְהִי לְגִס.

גַּם פַּעַם אֶחָד הַכְּנִיס אוֹתוֹ בְּחֶדֶר אֶחָד וְשְׁאַל לֹו כְּמָה רְחוֹק מִן הַשָּׁמַיִם לְאַרְץ אָמַר לֹו כָּף וְכָף. לְאַחַר שָׁנָה הַגְּבִיָּה הַחֶדֶר אָמָה אוֹ שְׁתֵּי אָמוֹת וְשְׁאַל לֹו אָמֹר נָא הִתְנַכֵּן כְּמָה רְחוֹק מִן הַשָּׁמַיִם לְאַרְץ כִּי שְׁכַחְתִּי.

וְהוּא בְּחֲכָמָתוֹ הַנְּשִׂאָה הִשִּׁיב אוֹ הָאָרֶץ עָלְתָה אוֹ הַשָּׁמַיִם יָרְדוּ. וְהוּא הָעִיד עַל עֲצֻמוֹ בְּס' הַיּוֹחֲסִין שְׁתַּקֵּן לוֹחֲמוֹתָיו עַל דַּעַת הַלוֹחֲמוֹת שְׁעֵשָׂה ר' יִצְחָק בֶּן סִיד לְדַרְשֵׁי שֶׁתְּהִי הַמְּלֶךְ אֶלְפוֹנְשׁוֹ אֲשֶׁר עוֹד הַיּוֹם נִקְרָאִים אֶלְפוֹנְסִינָאשׁ.

גם גאריבאי סופר נאמן לספרדי' בסי' ל"ה פ'רק ה' מגיד איך בשנת אלה וארבע מאות
ושלשה ושלשים שהם חמשת אלפים ומאה ושלשה ותשעים למנין שאנו מונין כיום
שבת קדש ט"ו לחדש אגוסטו נשאו למלך דון דנארעי בליסבונה עיר ואם במלכות ספרד
לפני כל השרים ועבדי המלך.

ואיך גדליה היהודי רופא מובהק למלך ותוכן גדול הגיע אליו בפני קהל ועדה ובקש
ממנו בתחינה ובבקשה שלא יתעטר עד לאחר חצות כי היו אז הפככים במבטות רעות.
ולא שמע אליו המלך כי לא האמין לו.

אז אמר הרופא מתניירא אני המלך שלא תצלח במלכות. וכן היה כי לא מלך כי אם חמש
שנים וכ"ז ימים.

וכל ימיו היו ימי צער ויגון בדבר ובמגפה בארצו ומלחמות עצומות עם הערביים אשר
בא' מהם נוצח אחיו דון פירנאנדו ונאסרוהו בנחשתיים וביאווהו לאפריקא ושם מת
בבית הפלא. וכן בכל זמן וזמן נמצאו בין בני עמנו אצטגנינין גדולים ובפרט בארץ ספרד.

הלא תראה בס' היוחסין הנז' איך אלפונסו החכם צוה לר' יהודה בן ר' משה הפהן העתקת
ס' אבו אלחנין מלשון ערבי ללאטין על האלה וכ"ב פככים הנכרים ואיך דון מאיר
אלגואדיש היה רופא ותוכן למלך קאשטיללה ונזכרו עוד שם אחרים.

ונראה לי ששלוש בן כל חוזה הנזכר בספר נחמיה סי' ג' על שם חכמתו בתכונה נקרא:
הא למדת שלא נוכל להכחיש המוחש ושפל מה שדברו החכמים הוא אמת. ואם תאמר
אם החכמה הזאת היא אמיתית איך אסרתה לנו התורה אשיבה מילין שגזרה היא מלפני
ה' כדי שהאדם לא יסיר בטחונו ממנו כי אם האדם היה יודע העמידות לבא עליו לא היה
משגיח בשום דבר והשתדלות כל בחושבו שלכל הפנים ההוראה לא תכזב.

וכמו שחזקיהו מלך צדיק וישר גנו ס' רפואות באשר לא היו דורשים בה' בעת חללים
כי אם ברפואות והודו לו. כה' אם האדם היה דורש ענין הפככים היה בהכרח אומר אם
הגזרה אמת החריצות שגר ולא היה דורש השם.

ובעבור שיאמין האדם שהכל תחת חפצו ורצונו של השם ושהמזלות נוטים ואינם
מכריחים אסרה לנו לדרוש מאת האצטגנינים העתיד לבא. וכן סמך נביא אקים להם
וכו' אליו תשמעון וממנו תראו וכן תעשו: הפרק השנים ועשרים יבאר בראיות גדולות
איך חכמת הטנייר וניחוש צפצוף העופות היא אמיתי: מנחש פפי דעת חז"ל הוא האומר
פתו נפל מפיו עבר שועל מימינו מקלו נפל מידו בנו קרא לו מאחריו עורב קרא לו צבי
הפסיקו נחש מימינו שועל בשמאלו.

והדברים האלו שאסרה לנו התורה הם דברים שאין להם ממש. וכן שבח בלעם לישראל
באומרם כי לא נחש בייעקב ולא קסם בישראל.

כי אומות העולם הם מנחשים גדולים ותמצא אופן הנחוש הזה אצל נירגיליאו הפייטן
הגדול לרומיים ורבים מעובדי עבודה זרה. וספר פתב מיכאל אישקוטו וחלק הנחישים
בי"ב מינים ולכלם בשם יקרא ובתוכם קרא בשם פירנוואה אופן הנחיש הנזכר.

וְזֶה הָאִישׁ הוֹצִיא הַזְּמַן הַיָּקָר בְּהִבָּלִים וְרוּחוֹת: גַּם בְּכָל־ל מְנַחֵשׁ כָּפִי דַעַת הַרְמַב"ם הוּא הַשּׁוֹמֵעַ צָפְצוּף הָעוֹפוֹת. וְאוֹמֵר יִהְיֶה כֹּה וְלֹא יִהְיֶה כֹּה.

וְאַמָּנָם אִם הַנְּחוּשׁ הַזֶּה מִהָעוֹפוֹת הוּא דְבַר אֲמִתִּי אִם לֹא. כִּבְרַחֲשׁ הַרְמַב"ם שֶׁהִפֵּל שֶׁקָּר וְכִזְבֵּי אֲכֹן הַרְמַב"ן לֹא כֹן יִדְמָה וּלְכַבּוֹ לֹא כֹן יִחְשׁוּב הֵלֵא הוּא בְּפִרְשֵׁי שׁוֹפְטִים פֶּתַח ז"ל. רַבִּים יִתְחַסְּדוּ בְּנִחְשִׁים לֹמֵר שְׂאִין בָּהֶם אֲמַת כָּל־ל כִּי מִי יִגִּיד לְעוֹרֵב וְלַעֲגוֹר מִה יִהְיֶה. וְאַנְחָנוּ לֹא נוֹכַל לְהִכְחִישׁ הַדְּבָרִים הַמְּפֹרָסִים לְעֵינֵי הָרוֹאִים.

וְרַבּוֹתֵינוּ גַם כֵּן יוֹדוּ בָּהֶם כְּמוֹ שְׂאֲמָרוּ בְּאֵלֶּה שְׂמוֹת רַבָּה. כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיף אֶת הַקּוֹל זֶה הָעוֹרֵב וְחֻקְמַת צָפְצוּף הָעוֹפוֹת נִקְרָא בְּלִשׁוֹן עָרֵב טַאִירִי.

וְחֻקְמֵי הָעוֹפוֹת נִקְרָאִים טַאִירִין. כִּי יֵשׁ לְמַזְלוֹת שָׁרִים יִנְהַיְגוּ אוֹתָם שֶׁהֵם נִפְשׁוֹת לְכַדוּרֵי הַגְּלָגְלִי וְשָׁרֵי זָנַב טְלָה הַקְּרוֹבִים לְאַרְצָן הֵם נִקְרָאִים נְגָדֵי הַתְּלִי יִגִּידוּ הָעֲתִידוֹת וּמִהֶם נַעֲשִׂי סִמְנֵי בְּעוֹפוֹת שֶׁבָּהֶם יִנְדְּעוּ הָעֲתִידוֹת לֹא לְזְמַן גָּדוֹל וְלַעֲתִידוֹת רְחוֹקוֹת רַק בְּעֲתִידוֹת הַקְּרוֹבוֹת לְבֵא.

יִוְדְּעוּ מִהֶם בְּקוֹל הָעוֹף בְּקִרְאוֹ בְּקוֹל מֵר עַל הַמַּת. וּמִהֶם בְּפִרְשׁוֹת כְּנַפְיָו וְהוּא שְׂאֲמֵר יוֹלִיף אֶת הַקּוֹל לְמַגִּידִים בְּקוֹלָם.

וּבַעַל כְּנַפִּים לְרוֹמְזִים בְּכַנְפֵיהֶם. וְכָל זֶה אֵינוֹ תוֹעֵבָה בְּעַמִּים אֲבָל חֻקְמָה תַּחֲשׁוּב לָהֶם. וְכֹה אֲמָרוּ וְתַרְבַּח חֻקְמַת שְׁלֵמָה מְכַל בְּנֵי קָדָם. מִה הֵיטָה חֻקְמָתָן שֶׁל בְּנֵי קָדָם שֶׁהֵיוּ יוֹדְעִין וְעָרוּמִים בְּטַיִיר.

וְכֹן אֲמַר הַפְּתוּב כִּי מְלֵאוּ מִקָּדָם וְעוֹנְנִים כְּפִלְשֵׁתִים וְהִנֵּה שְׁלֵמָה לְמַד זֶה בְּכָל־ל חֻקְמוֹתָיו. וְהַהֲבָנָה הִיא הַבְּנַת הַצָּפְצוּף וְהַעֲרָמָה לְסַבּוֹר עֲנִין בְּפִרְשֵׁי הַכְּנַפִּים.

וְכַאֲשֶׁר כָּל־ל הַפְּתוּב הַמְּעוֹנְנִים וְהַקּוֹסְמִים עִם הַתּוֹעֵבוֹת הַנִּזְכָּרוֹת חִזַּר וּפִירֵשׁ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אִתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֵל מְעוֹנְנִים וְאֵל קוֹסְמִים יִשְׁמְעוּ וְאִסֵּר לָהֶם הַנְּחֻשִׁים וְהַקּוֹסְמִים בְּעַבּוֹר שְׁעֻשָׁה לָהֶם מַעֲלָה גְדוֹלָה לְתַתֵּף עֲלֵיוֹן עַל כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ שִׁיקְמֵם בְּקִרְבָּה נְבִיא וַיִּתֵּן דְּבָרָיו בְּפִיו וְאִתָּה תִשְׁמַע מִמֶּנּוּ מִה יִפְעַל אֵל וְלֹא תִצְטָרֵף בְּעֲתִידוֹת אֵל קוֹסֵם וּמְנַחֵשׁ שִׁיקְבְּלוּ אוֹתָם מִן הַכְּכָבִים אוֹ מִן הַשָּׁפְלִים בְּשָׁרֵי מַעֲלָה שְׂאִין כָּל דְּבָרֵיהֶם אֲמַת וְלֹא יוֹדִיעוּ בְּכָל הַצָּרִיף.

אֲבָל בְּנִבּוּאָה תוֹדִיעַ חֻפֵּץ הַשֵּׁם וְלֹא יִפּוֹל דְּבַר מְכַל דְּבָרֵיהֶם וְכִמוֹ שְׂאֲמֵר וְאִתָּה לֹא כֹן נִתֵּן לָהֶם ה' אֱלֹהֵיהֶם וְהִנֵּה זֶה רְאָיָה בְּכָל־ל מִה שֶׁפִּירְשָׁנוּ כִּי הַנְּחֻשִׁים שָׂרֵשׁ דְּבַר נִמְצָא בָּם. וְלָכֵן הִיָּה לְיִשְׂרָאֵל טַעֲנָה בְּמִנְיַעָה מִהֶם.

עַד כָּאֵן דְּבָרֵי הַרְבֵּי. וְכָל דְּבָרָיו צָדֵק וְאֲמַת.

כִּי הִנֵּה בְּאֲמָרוֹ רַבִּים יִתְחַסְּדוּ וְכוּ' וְאַנְחָנוּ לֹא נוֹכַל לְהִכְחִישׁ הַדְּבָרִים הַמְּפֹרָסִים לְעֵינֵי הָרוֹאִים יָפָה דְּבַר הַרְבֵּי כִּי לֹא נוֹכַל לְהִכְחִישׁ הַמְּפֹרָסוֹת אִף שֶׁלֹּא יִשְׁגֵּם הַשֶּׁכֶל כִּי קָטוֹן הוּא מִהִכִּיל הַסּוּדוֹת שֶׁהָעֵלִימָה לָנוּ הַטַּבַּע.

וְדִי לָנוּ כְּשֶׁהַחוּשׁ יִאֲמַתָּם. וְכִבְרַחֲשׁ כְּתִבּוּ חֻקְמֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם אִיף מִהָעוֹפוֹת שֶׁפָּטוּ לְפָעֻמִּים מִטּוֹב וְרָע הַמְּזַל.

וכן אמרו שהדבורים עמדו על שפתי אפלטון בעת לידתו להורות שיהיו דבריו ערבים לשומעיהם ומתוקים מדבש ונופת צופים. גם בפי ארסטו שהעורבים נסעו מאטינם ומהפילופוניסו ויחדו הלכו להם ויחנו בשדות פרסאליא קודם ביאת חיל אורחי מדי אשר שם נהרגו כאילו ה' הקדיש קרואיו והקדישם ליום הרגה.

וכן כתב תונפונאסיאנו. וגילגילמו פאריזיאניסי יחס הדעת הזה לרבים וכן פליניאו בס' העשירי גוזר שהעורבים מוחשים הרעות המתרגשות לבא בעולם והביא ראיה מהספור הלז: ומה מאד נפלאתי ממה שכתב הסופר הגאמן יוסף בן גוריון בס' היח' מההקדמוניות לרומיים.

ובאמת אם לא היה גברא רבה כמהו קא מסהיד עליה היה לי כמו אכזב מים לא נאמנו. הלא הוא מגיד איך בהיות אגריפס בן בנו של הורדוס הגדול חבוש ברומא בבי' האסורים במצות הקיסר טיבוריאוס עצב עד מאד בראותו דופי הזמן ומהפוכותיו עמו ויהי היום והנה עוף ששמו בודהו (אשר כפי בעל יוחסין הוא הינשוף) פרח עליו כמגיד הצלחותיו והוא לא ידע מאומה.

ואולם יען בחברתו בחצר המטרה היה אשכנזי אחד מארץ גירמניאה בקש ממנו רשות להתקרב אליו ולדבר על לבו. ויקרב ויבא אליו ויגד לו כל אשר יקרהו ויבא אמר.

אתה השר הנכבד המתעצב על שנוי ותמורת מצבך במהירות תשפיל ותפיר אוצר הצלחותי מעיד אני עלי האלוה של ארץ מולדתי והאלהים המנהיגים את המדינה הזאת אשר תחת השגחתם אנחנו שלא אשמיע לאזניך דבר שקר ולא על צד הנחמה אדבר אליך כי ידעתי נאמנה כי כאשר הבשורות טובות לא יגיעו הלב מתעצב יותר ויותר.

דע שאתה תמלט נפשך ולחפשי תשלח מהשלשלאות של ברזל אשר שמו לרגליך ותעלה לכל כף הצלחה שהכל יקנאו גדילתך ותמלך ותניח בניה ממלאים מקומה וענשך וכבוד ישגו.

ודע נא כי כאשר תראה זה העוף פעם אחרת תמות לאחר חמשה ימים. ואת אשר האלהים עושה הגיד לך העוף הזה.

ובחכמתי כי נבונותי ראיתי לבשר ולהגיד לך את דבר המשפט. כי אם זכרתי אתך באשר ייטב לך ועשית עמדי חסד ואמת והזכרתי אל הקיסר והוצאתני מן הבית הזה.

ובשמעו אגריפס את הדברים האלה לעג עליו ויהיו בעיניו כאין. אולם העיד יוסף בן גוריון שלא נפל מפל דבריו ארצה וכאשר פתר לו פן היה ואיך הקיסר קאיו העלהו לגדולה וישלחהו מלך לארצו ואחר ימים בהיותו בעיר קיסאריאה פוסע על בימה גדולה וכל עם הארץ משתחוים לו וקוראים אותו אלוה וישא עיניו וירא את הינשוף ואז תכף ומיד נפטר מאוהביו וכל אנשי ביתו וידע שהגיע עת קצו להפטר מן העולם.

וכן היה כי בתוף החמשה ימים הלך אל בית עולמו: ועתה קורא נבון ידעתי שתשאל ממני. מי נתן לינשוף בינה לידע העתידים להיות וכי נביא היה או בן נביא.

ואיך האשכנזי הלז ידע מה שנבא הינשוף האם דבר ה' היה בפיו אמת. ודאי הדברים האלו מןפלאים ואנכי לא ידעתי פירושם.

ועם כל זה לא אוכל להכחיש אותם כי כבר הגיד ארסטו בס' המופ' שכל ידיעה אנושית היא בעבור חושו בו אשר מפני תוצאות כל מדע. ואי אפשר להכחיש המוחשיות.

אמנם הרמב"ן פדאי הוא לסמך עליו. הוא אמר ששרי המזלות היותר קרובים לארץ מגידים העתידות ומהם נעשים סמנים בעופות שבהם ינדעו העתיד.

והוא עצמו מה שכתב אונידיאו שבהיות שהעופות כעב תעופינה אל ארובות השמים קרובים אל האלהים הם כבעלי סודם. ומהם הקוסמים מבינים מה שנגזר מן השמים.

ונראה שעל זה אמר הפתוב באיוב סי' כ"ח ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים נסתרה ופירש הרמב"ן כפשוטו נעלמה מן העופות המעופפים למרחוק ברקיע השמים וכן אברהם פריצול על פסוק מלפנו מבהמות הארץ ומעוף השמים יחפמנו (בסי' לה) פירש ויותר מעוף השמים אשר הם קלי העופות יחפמנו.

ומדע עול שיש בין חכמי אומות העולם רבים והמה מחפמים אשר חשבו שיש לעופות דבור פרטי. וכן פילוסטראט כתב שאפולניאו טיאניאו בראותו פעם א' חבורה אחת מעופות עם צפצופם ששים ושמים אלי גיל והתעוררות גדול ביניהם בביאת אחת מהם למחניהם ונסיעתם כלם ביחד.

פטר הדבר לכל העם הנצבים אצלו באומרו כי העוף הבי' בשורה טובה והגיד איך בדרך חמור טוען שקים מלאים חטה נפל ובהיותם בלתי תפורי' כהוגן נחתכו התפירות והחטה על פני כל הארץ.

אשר על פן ילכו כלם לשלול שלל ולבזוז בז כי אין שטן ואין פגע. ולבחון אם בפיהו נכונה הלו כלם לאורו וראו שפאשר פתר להם פן הנה, וכן כתבו עוד על דימוקריטו ששטה מדמם של איזה עופות מעורב ומשם ידע מה שבפיהם ידברו.

אמנם כבר הוכחתי בפרק הראשון מהמאמר הראשון שהדברים האלו הם שקר וכזב בהיות שא' מהדברים אשר בהם נתעלה האדם על כל הבעלי חיים הוא הדבור אשר נתן לו מאת האל בפרט לא עשה פן לשום בעל חי ולכן די לנו שמצד צפצופם ופרישות פניהם מגידים לפעמים העתיד לבא: אמנם עדין לבי נוקפי אם הינשוף ידע איך האשפנזי ידע כל הדברים הללו ושחמשה ימים קודם מיתתו יתרא' עוד לפניו הינשוף פעם אחרת.

ואיך יוכלו העופות והמנחשים לגזור על מפת האדם ומאורעותיו טובותיו ורעותיו אם הפל תלוי בבחירה האנושית אשר לא עלה עליה עול שום בריה. אמנם שמע נא מילי ואולי יערכו לחכף.

דע שמלכותא דארעא פעין מלכותא דרקייעא וכמו שהרוזנים וכל מלכי הארץ פשוצים לפעול איזה פעולה גדולה ונכבדת מקבצים בבית הועד שלהם ועציהם והם נושים ונותנים בדבר עד שיתנו את הדין.

כך הוא ממש במלכותא דרקייעא אשר על כל דבר גדול המלאכים ושרי מעלה מהיושבים ראשונה במלכות עומדים אצל השופט כל הארץ מימינים ומשמאלים כמו שכתוב

במלכים א' סי' כ"ב בענגן אהאב ראיתי את ה' יושב על כסאו וכל צבא השמים עומד עליו מימינו ומשמאלו.

ר"ל אלו מלמדים זכות ואלו מלמדין חובה ופסוק מלא הוא בַּדְּנִיָּאל סִי' י' וְשָׂר מַלְכוּת פָּרַס עֹנֵם לְגַדֵּי עֶשְׂרִי וְאַחַד יוֹם וְהָיָה מִיכָאֵל אֶחָד הַשָּׂרִים הָרֵאשֹׁנִים בָּא לְעֲזָרְנִי וְאַנִּי נֹתַרְתִּי שֵׁם אֶצֶל מַלְכֵי פָּרַס וּבֵאתִי לְהַבִּינָה אֶת אֲשֶׁר יִקְרָה לְעַמֶּה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים.

הא לה שמלאכי עליון מלמדין זכות וחובה. וכאשר נגמר הדין אז פרוץ קרי בחיל פלוני נגזר עליו פה וכה.

וכן בדניאל סימן ד' הוא אומר חזי הוית בחזוני ראשי על משכבי ואלו עיר וקדיש מן שמיא נחת קרא בחיל וכן אמר גודו אילנא וכו' וכן הנה. ובסי' זה פתוב קל מן שמיא נפל.

ובס' הזוהר נאמר כל מלה ומלה עד דלא ייתי לעלמא מכוזי עליה ברקיעא ומתמן איתפשט בעלמא ואתניהיב על ידי דכרוזא פדאיתא בכרשת וישב עמוד תי"ג ובכמה מקומות וכמו שגזרות המלה מתפרסמים מהשרים הגדולים לפתותים מהם במדרגה פה גזרות העליונות מידליד מתפרסמים עד שבאים ממלאכי עליון קדושים לרוחות האויריים והם חכמים מחוכמי'.

ומהם לאלו הארציים הפחותים. וכמו שהמלאכים נפשות הגלגלים רושמים מיד בהם הגזירה האלהית ומכיני' השפעת הפככים עד הביא לפועל הגזירה ההיא.

פה הרוחות האלו אשר מתחת השמים רושמים בעופות המעופפים באויר מקום דירתם ומצבם הרשומים האלו והגזרה הנתונה מהשמים. ומאשר אמרתי ת העליונות מיד ליד באים אל הרוחות הארציות משם נמשך ידיעת העופפות וצפצוף העופות מאלו אשר יש להם תנאי או חברותא עם השדים.

ולזה האשכנזי הזה ידע מפאת השדים על מה הנה רומז הינשוף העופף והגיד הדבר לאגריפס המלה. והכל לפי ההשגחה והבחירה האנושית כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים.

ותדע שפה הוא שכאשר השתחוו לו וקראוהו אלוה ושמע אליהם דמיון יואש המלה אז נחתם גזר דינו ותכף נשא עיניו למרום וראה את הינשוף מגיד מראשית דבר אחריתו. כי אז הרוח ההוא רשם פעם אחרת בעוף מה שגזרו עליו מן השמים.

ואם תאמר אם זה האשכנזי הנה מכשף גדול ורעו של השד איך לא התיר עצמו מבית האסורים. אשיבה בקלות שהמדרגה השפלה הזאת מהשדים הם רעים וחסאים לה' מאד ולא יש יכולת בידם לעשות טובה פי ברע הם.

וכל מחשבו' לרע. וכן בנד' פ"ג המנחש לו נחש.

ר"ל שכל ההולך אחר הפשופים הכשפים רודפין ומזיקין אותו. וכדאיתא בפרק ערבי פסחים מאן דקפיד קפדין ליה.

פי הבורא סר מעליו ומניחו בידיהם. וכל המחניף את הרשע לסוף נופל בידו.

וְנֹה הוּא הַדְּעַת הַיּוֹתֵר נִכּוֹן מִכָּל מַה שְּׁנֹאֲמַר בְּעֵינֵי הַזֶּה וְהוּא כְּפִי הַתּוֹרָה הָאֱלֹהִית וְכְפִי הַשְּׂכָל הַיִּשְׂרָאֵלִי: וְנִרְאָה שֶׁכֹּה הוּא דַעַת הַרְשָׁב"י כַּאֲשֶׁר הוּא בְּפִרְשֵׁת פְּקוּדֵי עֲמוּד תנ"א כְּתוּב ז"ל. פִּתְחָא קַדְמָאָה אִית מְמַנָּא חֲדָא דְשִׁמְיָה אַקְרִי גְזֵרִיאַל הַהוּא מְמַנָּא אִיהוּ לְגַלְגָּא דִּינִין דְאַתְדַּנּוּ וְאַתְגְּזֵרוּ לַהּוּא מְמַנָּא קַדְמָאָה דְקִינְיָמָא עַל הַיְכָלָא דְסִטְרָא אַחְרָא וְקִינְיָמָא עַל אֶסְפְּרָא דְרַבִּי כְּדִקְאָמְרוּ.

וְהֵאֵי מְמַנָּא גְזֵרִיאַל נְטִיל מְלָה דְבִי דִינָא פְּנִימָאָה דְכָלְא דְאַיְתְּגִזֵּר תְּמָן וְכַדִּין אֹדִיעַ מְלָה לְהֵאֵי מְמַנָּא דְלִבְרֵי. וְכָל אֵינּוֹן כְּרוּזֵי מְכַרְזֵי וְאַמְרֵי בְּכָל אֵינּוֹן רְקִיעֵין כֹּף וְכֹף אֵיְתְּגִזֵּר מִבֵּי מַלְפָּא פִּד דְנְטִילֵי הַהוּא מְלָה בְּהִיכָלָא דְלַתְתָּא וּמִתְמָן נְפָקִי וּמְכַרְזֵי מְלָה עַד דְאַשְׁתַּמַּע בְּכַלְהוּ רְקִיעֵין וְנִחְתִּי וְאוֹדְעֵי מְלָה לְכַלְהוּ דְלַתְתָּא וְנְטִילּוּ מְלָה פְּלַהוּ תַתְּאֵין מְדַרְגָּא לְדַרְגָּא אֶפְיִלוּ צְפוּרֵי שְׁמֵיָא וְעוֹפֵי דְאַרְעָא פְּלַהוּ נְטִילֵי מְלָה וְאוֹדְעֵי לָהּ בְּעַלְמָא עַד דְנְטִילֵי מְלָה כָּל אֵינּוֹן גְּרַדְדֵינִי נִימוּסִין וְאַחְזִינִי בְּחַלְמָא לְבַנֵּי נְשָׂא וְאַתְיָא הַהִיא מְלָה לְזִמְן קָרִיב.

וּלְזִמְנִין דְהַהִיא מְלָה דְאַצְטְרִיכָא לְמַלְכֵי אַרְעָא דְאַינּוֹן מְמַנָּן לְאַתְנָנָא וּלְדַבְרָא עֲמָא דְאַוֹדְעֵין הַהִיא מְלָה עַד רְקִיעָא דְשְׁמֵשָׁא לַתְתָּא וְקִינְיָמָא תְּמָן עַד דְאַינּוֹן מְמַנָּן שְׁמֵשִׁין דְאַתְמַנּוֹן עַל שְׁמֵשָׁא נְטִילֵי הַהִיא מְלָה וְאוֹדְעֵי לָהּ לְאַינּוֹן מְמַנָּן דֵּי בְּסִטְרָא אַחְרָא וְאַינּוֹן מוֹדְעֵין הַהִיא מְלָה לְמַלְכֵי אַרְעָא דְאַינּוֹן בְּסִטְרָא דְלַהוֹן וְכַד הָווּ גְבִיאִים בְּהוּ בִּישְׂרָאֵל הָווּ נְטִילִין גְּבוּאָה דְלַהוֹן מִתְרִין עֲמוּדִין עֲלָאִין דְאַוֹרִיָּתָא סְמִיָּה עֲלִיָּהוּ.

לְבַתֵּר דָּאִם חֲלָקוּ גְבִיאִים מְעַלְמָא וְאַתּוּ מְאֵרֵי דְמִרְאָה וּמְאֵרֵי דְחַלְמָא נְטִילֵי מְלָה מְאַתְרֵיהּ כְּדִקְאָמְרוּ. וּבְפִרְשֵׁת נִירָא אֱלִיו עֲמוּד ש"ג כְּתוּב לֵאמֹר הֵאֵי מָאֵן דְאַסְתַּכֵּל צְפְצוּפֵי דְעוֹפֵי אֲמָאֵי אַקְרִי נְחֹשׁ.

א"ל דְהָא מַהִּיּוּ סִטְרָא קָא אָתִי דְרוּחַ מְסַאָבָא שְׂרָא עַל הַהוּא עוֹפָא וְאוֹדְעַ מְלִין בְּעַלְמָא, וְכֹן תְּמַצָּא בְּפִרְשֵׁת שְׁמוֹת עֲמוּד ל"ו עַל פְּסוּק וְיָבֵא אֶל הַר הָאֱלֹהִים חֲרָבָה א"ר יִבְנֵי מָה רָאָה מֹשֶׁה בְּאוֹתוֹ הַר רָאָה עוֹפוֹת שְׁהִיוּ פּוֹרְחִים וּפּוֹרְשִׁים כְּנִפְיָהֶם וְלֹא הָיוּ גְכֻנְסִים בּוֹ.

ר' יִצְחָק אָמַר. רָאָה הָעוֹפוֹת פּוֹרְחִים וְנְטִילֵי מְשִׁם וְנּוֹפְלִים לְרַגְלֵיו שֶׁל מֹשֶׁה מִיַּד הַרְגִּישׁ בְּעֵינָיו וְהִעֲמִיד אֶת הַצֵּאֵן אַחַר הַמְדַבֵּר וְהוּא גְכֻנְס לְבַדּוֹ.

וְזִיל נָא קְרִי בְּחִיל שְׁם עֲמוּד ט' וְתִרְאָה נְפִלְאוֹת גְּדוּלוֹת. וְאַיִךְ ר' אֱלִיעֶזֶר מְגַדְפֵי דְצַפְרֵי הַבֵּין שְׁבַגְזֵר עִירִין פְּתַגְמָא לְהַעֲדִי וְלַהַעֲבִיר שְׁלִטְנוֹתָא דְמַצְרַיִם עַל יְדֵי אַחַד מֵהַשְּׁלִשָׁה הַשְּׁלִטוֹנִין וְקִסְרִין שְׁיִמְלִכוּ כְּאַחַד בְּרוּמָא.

וְנִרְאָה לִי שְׁמַעְשָׂה שְׁהִיָּה כֹּף הָיָה בְּזִמְן הַג' קִיסְרֵי שְׁיִמְלִכוּ יַחַד בְּכִיפָה אַבְגּוּסְטוּ מֵאַרְקוּ אֲנִטוּנִיאָו וְלִפְיָדוּ אֲשֶׁר הָאֶחָד מֵהֶם אֲבַגּוּסְטוּ הִתְחַרֵּיב וְהִכְנִיעַ תַּחַת יְדוֹ מְצָרֵי וְכֹן סִינְיָמוּ שְׁם אָמַר ר' יִצְחָק כִּד אֵינִי הַקַּב"ה דִּינָא עַל עֲמָא בְּקַדְמִיתָא עֲבִיד דִּינָא בְּהַהוּא מְמַנָּא דְמְמַנָּא עֲלִיָּהוּ לְעִילָא דְכְּתִיב וּפְקַדְתִּי עַל צְבָא הַמְרוּם בְּמְרוּם וְעַל מַלְכֵי הָאֲדָמָה עַל הָאֲדָמָה.

מֵאֵי דִינָא אַתְדָּן הַהוּא מְמַנָּא דְלַעֲיָלָא. אַעֲבֵרוּ לִיָּה בְּנִהָר דִּינּוֹר דְנִגְיָד וְנִפְיָק וְכַדִּין אַעֲדִיו הַהוּא שְׁוֹלְטְנוֹתָא דִּילָיָה וּמִיַּד מְכַרְזֵי עֲלִיָּה בְּרְקִיעָא שְׁוֹלְטְנוֹתָא דְפְלַגְנִיא עֲדִיו מִינְיָה עַד דְמְטֵי הַהוּא קָלָא בְּכָל אֵינּוֹן רְקִיעֵין עַד דְמְטֵי בְּאַינּוֹן דְשְׁלִטִין בְּהֵאֵי עֲלָמָא.

וּנְפִיק קָלָא וְאַכְרִיז בְּכָל עֲלָמָא עַד דְּמַטִּי לִיְנוּקֵי וְלֵאֲיִנוּן טַפְּשִׁין דְּבָנֵי נְשָׂא דְלָא יָדְעִין. ע"כ.
רָאָה נָא אִיךָ דְּבָרֵינוּ מְכֻוֹנִין לְאַמַּת. וּמָה שְׂאָמַר ר"י עַד דְּמַטִּי לִיְנוּקֵין וְלְטַפְּשִׁין כְּבָר
הַגְדָנוּ לָךְ בְּפָרְק ט"ו שְׁפַעְמִים מְדַבְּרִים הַיְלָדִים בְּשַׁעַת לִידְתָּן.

גַּם לְטַפְּשִׁים מְשַׁפִּיעִים הַרוּחֹת הַגְּזֵרָה הָאֵלֶּהֵיט פֶּמוּ שְׁסַפֵּר בֶּן גּוּרְיוֹן בְּסַפֵּר הַזֶּה
מִהַמְלַחְמוֹת לְרוֹמֵיִים אִיךָ א' בּוֹ כָּפַר וְעַם הָאֲרִיז נִקְרָא שְׁמוֹ הוֹשַׁע בֶּן חֲנָנִי אַרְבַּע שָׁנִים
קוֹנֵם חֲרוֹבָן הַבַּיִת נִבָּא וְלֹא יָדַע מָה נִבָּא וּבְקוֹל גְּדוֹל וְלֹא יָסַף עַד יוֹם מוֹתוֹ הָיָה מְכַרִּיז
בְּרַחֲבוֹת וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַיִם קוֹל מִהַמְזַרְח קוֹל מִהַמְעַרְב קוֹל מֵאַרְבַּע רוּחֹת הָעוֹלָם קוֹל
כְּנַגְדָּךְ יְרוּשָׁלַיִם וּבַיִת מְקַדְּשֵׁנוּ וְנַחְזוֹר לְעֲנִן הֵלֵא תִרְאֶה עוֹד בְּפָרְשַׁת נִיקְרָא עֲמוּד ל"ד
אִיךָ ר' חֲזִיָא וּר' יוֹסִי הוּוּ אֲזִלִּי בְּאַרְחָא חֲמוּ חַד אֲתֵר מִדְּשָׁנָא בְּעֵשְׂבִים וְנִהַר מֵיָא דִּהְנָה
נִגִיד בִּיָּה.

יָתְבוּ עַד דִּהְוִי יָתְבֵי פִּרְחַח חַד עוֹפָא וְרַחֲשֵׁי קַמֵּיָּהּ. א"ר נְקוּם מִהֲכָא דְּוִדָּאֵי נִגְדֵי טוּרֵיָא
הֲכָא מִשְׁתַּפְּחִין.

קָמוּ וְאָזְלוּ. עַד דְּאִהְדְּרוּ רִישֵׁיָּהּ חֲמוּ אֵינּוֹן לְסִטִּין דְּרַהֲטֵי אַבְתְּרֵיָּהּ.

אַתְרַחֲשֵׁי לֹון נִיֶּסָא וְאַשְׁפַּחוּ קַמֵּיָּהּ חַד טִינְרָא וְחַד מְעַרְתָּא וְעָאָלוּ תַמָּן וְנִיֶּצוּלוּ. וּכְבָר
שְׁמַעַת מַעֲשֵׂה דְרַב עֵילִישׁ הַנִּזְכָּר בְּתוֹשׁבַת הַרְשֵׁב"א דְּשַׁמַּע עוֹרֵב וְיוֹנָה אֲמַרִּין עֵילִישׁ
בְּרַח.

וְסַמָּךְ עֲלֵיהֶם וּבְרַח וְנִיֶּצוּל וּבְגִיטִין פֶּרְק הַשּׁוֹלַח אָמְרוּ עֲלֵיו דִּהְנָה יָדַע לְשׁוֹן הָעוֹפּוֹת וּבַס'
הַפְּנוּת לְהַרִי"א דָּף ג"ח נֶאֱמַר שְׁהָעוֹפּוֹת מוֹכְנִים לְבִשּׁוּרוֹת טוֹבוֹת וְרַעוֹת הַנִּץ לְבִשּׁוּרוֹת
טוֹבוֹת הָעוֹרֵב לְרַעוֹת וְהַצְּפוֹר דְּרוֹר הַנִּקְרָא גּוֹלוֹנְדְּרִינָה לְעַצִּירַת הַמַּגְפָּה.

כִּי כָל זְמַן הַדְּבָר בְּעִיר תִּרְחִיק גְּדוּד וְכֹאשֶׁר הַמַּגְפָּה נִעְצָרַת מִיַּד חוֹזְרִים לְאַהֲלֵיהֶם שְׂמַחִים
וְטוֹבֵי לֵב. אֲשֶׁר עַל כֵּן עַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה תוּכַל קוֹרָא מְשַׁכִּיל לְשַׁפְּנוֹט אִיךָ כּוֹנְתֵי לְדַעַת
הַרְשֵׁב"א.

וְאִיךָ כְּרוֹזָא קָרָא בְּחֵיל וְהַגְּזֵרָה הָעֲלִיּוֹנָה מִתְּפַשְׁטָת בְּכָל הָעוֹלָמוֹת וּמִתְּפַרְסְמַת מִמְדְּרָגָה
לְמִדְּרָגָה עַד הַמְדְּרָגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת מִהַרוּחֹת וּמִהֶם עַד צְפָרֵי שְׂמֵיָא כְּאֲשֶׁר אָמַרְתִּי: הַפֶּרְק
הַשְּׁלֵשָׁה וְעֵשְׂרִים שְׂתַכְשׁוּפִים הֵם עַל אוֹפְנִים רַבִּים וְשׂוֹאֵת חִיָּתָה חֲכַמַת מְצָרִים וְכָל בְּנֵי
קָדָם.

וּמִבֵּיא מַעֲשִׂים נוֹרָאִים: מְכַשֶּׁף גַּם עַל הַמְּכַשְּׁפִים הַחֲלִיט הַרְמַב"ם שֵׁם שְׁהֵם דְּבָרֵי הַכָּל
וְתָהוּ וְאִין בָּהֶם מְמַשׁ וְחֲכָמִים חוֹלְקִים עֲלָיו כִּי הֵם קִבְלוּ מְצִיאוֹת הַשְּׂדִים וּמַעֲשֵׂה הַכְּשָׁפִים.
וְאָמְרוּ לָמָּה נִקְרָאוּ שְׂמֵם כְּשָׁפִים שְׂמַכְחִישִׁין פְּמֵלִיא שְׁל מַעֲלָה.

וּכְפִי מָה שְׁפַתְב הַרִיב"ש בְּשִׂאָלָה צ"ב מְכַחֲשִׁין לְשׁוֹן כְּחַשׁ הוּוּ לְפִי שְׂמֵשְׁנִין עַל יְדֵי
כְּשָׁפִים טַבַּע הַדְּבָר הַמְּסוֹדֵר מִן הַשְּׂמִים וְלַעֲשׂוֹת מִן הַמְּטָה נְחַשׁ כְּמוֹ שְׂעֵשׂוּ חַרְטוּמֵי מְצָרִים
בְּלִהְטֵיהֶם.

וְאָמְרוּ רַז"ל בְּלִטֵּיהֶם זֶה מַעֲשֵׂה שְׂדִים בְּלִהְטֵיהֶ' זֶה מַעֲשֵׂה כְּשָׁפִים. רְצוּנָם שְׁפַעְמִים
פּוֹעֲלִים הַשְּׂדִים עֲצָמָם וּכְשָׁפִים הַמְּכַשְּׁפִים עַל יָדָם וְהַרְבַּ רַבִּינוּ בְּחֵי פַתְב וְהַכְחָשַׁת

הפמליא הוא פּשאָד' עוֹשֶׂה לַמִּטָּה הַרְכַּבַת דְּבָרִים שֶׁהֵם הַפֶּה הַפְּחוֹת הַפְּשוּטִי הַנְּגִזְרִים
בַּתְּנוּעַת הַגְּלָגְלִים וּבַגְּזִירַת עִירִין שֶׁהֵם נֶפֶשׁ לָהֶם וְהֵם הַנְּקָרָאִים פְּמַלְיָא שֶׁל מַעְלָה.

וְרָאוּ לְאָדָם שֶׁיִּנְיַח הָעוֹלָם שְׂיִתְנַהֵג כְּמִנְהַגוֹ וְכִפִּי טַבְעוֹ הַפְּשוּט שֶׁהוּא רָצוֹן בּוֹרְאוֹ יִתְבַּרַךְ
שֶׁבְרָאוֹ פֶּה. וְאִם יִתְעַסֵּק בְּכַשְׂפִּים יֵשׁ בְּזֶה צַד הַכְּחָשָׁה עַכ"ד.

וְחֶרְטוּמֵי מַצְרֵי' הָיוּ עוֹשִׂים דְּבָרִים נִפְלְאִים בְּדַרְךָ טַבַּע (שֶׁכֵּן מַעֲשֵׂה קַבִּינֵי פְּשִׁפִּי' שֶׁיֵּרְדוּ
לְעוֹלָם ט' נִטְלוּ מַצְרִים כְּדֵהוּבָא בְּקִדּוּשֵׁין פ' ע"י). וְנִקְרָאוּ מִיּוֹנְתָן בֶּן עֲזַיְאֵל בְּפִרְשַׁת
וְאָרָא יָנִיס וַיִּמְבָּרַס.

וּבְזוֹהַר פְּרִשַׁת תְּשָׂא פְּסוּק וַיֵּרָא הָעַם כְּתוֹב בְּרָאשֵׁיהוֹן דְּכָל חֲרָשֵׁין הָיוּ יוֹנוֹם וַיִּמְבָּרוּס.
וַיִּחַנֵּי וַיִּמְמָרָא נִקְרָאוּ בְּשֵׁמוֹת רַבָּה פְּרִשַׁת ט' וּמְנַחֲחוֹת פֶּרַק כָּל הַקְּרַבְנוֹת.

וְהַפֶּל א' בְּאִיזָה חֲלוּף הָאוֹתִיּוֹת. וְזֹאת הֵיטָה חֲכָמַת מַצְרִים אֲשֶׁר עָלֶיהָ נֶאֱמַר וַתִּרְבַּח חֲכָמַת
שְׁלֹמֹה מִכָּל חֲכָמַת מַצְרִים וּבְיִלְקוּט ס' רל"ה אַחֲזוּ"ל שְׁנֵי מְכַשְׂפִּים הָיוּ בְּמַצְרַיִם יוֹחֲנָן
וּמִמָּרָא וַעֲשׂוּ לָהֶם כְּנַפִּים בְּכַשְׂפִּי' וּפְרָחוּ בְּאֹוִיר וְנִתְלוּ בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם.

אָמַר גַּב יָאֵל בְּרוּב גְּאוּנָה תִּהְרֹס קְמִיָּה מִיָּד אָמַר הַקַּב"ה לְמִיכָאֵל צֵא וַעֲשֵׂה בְּהֵן דִּין.
תְּפָשֵׁן מִיכָאֵל בְּצִיצַת רֵאשֵׁן וְקַעֲקַעוֹן עַל פְּנֵי הַמַּיִם.

הַה"ד אִתָּה פּוֹרְרַת בְּעֻזָּה יָם שְׁבַרְתָּ רֵאשֵׁי תַנְיִינִים עַל הַמַּיִם ע"כ. וּמִפְּנֵי שֶׁיִּשְׁרָאֵל הָיוּ
מְוֹרְגָלִים בְּאוֹתָהּ חֲכָמָה שֶׁלְמָדוֹ בְּמַצְרַיִם וְכִמוֹ שֶׁאָמַר הַכְּתוּב וַיִּתְעַרְבוּ בַּגּוֹיִם וַיִּלְמְדוּ
מִמֶּנּוּ עַל כֵּן הוֹצֵרָה הַכְּתוּב לְמַנּוּעַ מֵהֶם וְלֹאֲסוֹר אֶת הַחֲכָמָה הַזֹּאת.

וְאָמַר מְכַשְׂפָּה לֹא תִחַזְּקֶנָּה וְלֹא אָמַר מְכַשֵּׁף מְפַגֵּי שֶׁהַכְּשׁוּפִים מְצַוִּינֵן בְּנָשִׁים יוֹתֵר וְזֶה מִחֲמַת
הַטְּוִמָאָה אֲשֶׁר עָלֶיהֶן. וְכֵן כְּתוּב בְּזוֹהַר פ'ר' וַיֵּרָא אֵלָיו אֲתָתָא בְּיוֹמֵי מְסַאֲבוּתָא אִית לֵיהּ
לְבַר נֵשׁ לְאַשְׁתַּמְרָא מִיָּנָה.

שֶׁהָאִשָּׁה הַמְכַשְׂפַת בְּיָמֵי גְדוּתָהּ תִּצְלַח יוֹתֵר בְּכִישׁוּפֵיהָ מִבְּיָמֵי טְהַרְתָּהּ. וְשֵׁם נֶאֱמַר א"ר
אֲמַאי כָּל זַיְנֵי חֲרָשֵׁין וְקוֹסְמִין לֹא אֲשַׁתְּכַחוּ אֶלָּא בְּנִשְׂיָא.

א"ל הָכִי אוֹלִיפְנָא מִדְּאֲתָא נְחָשׁ עַל חֲזוּהַ טְהִיל בְּהַ זוּהֵמָא בְּהַ טְהִיל וְלֹא בְּבַעֲלָהּ. וְכֵן
בְּמִדְרַשׁ רוֹת הַנְּעֻלָּם עֲזַרְיָה שָׂאֵל ל'ר' יוֹסִי אִישׁ כָּפַר אֵינּוֹן מ"ט חֲרָשֵׁין אֵינּוֹן יִתִּיר בְּנִשְׂיָא
וְלֹא בְּגוּבְרֵיָא דְכְּתִיב מְכַשְׂפָּה לֹא תִחַזְּקֶנָּה וְלֹא כְּתִיב מְכַשֵּׁף.

א"ל לֹא תִאֲוֶנָּה אֵלֶיהָ רַעָה דָּא סְטָרָא דְנִבְנוּקָבָא. וְנִגַּע לֹא יִקְרַב בְּאַהֲלֵיהָ דָּא הוּא דְכוּרָא.
וּמִן גְּנוּקָבָא כָּל זַיְנִינֵן חֲרָשֵׁין וְכָל עֲוֹמְקִין בִּישֵׁין אֲתִי לְעַלְמָא. הַה"ד וּמוֹצָא אֲנִי מֵרַ מִמְּנוֹת
אֶת הָאִשָּׁה אֲשֶׁר אֲסוּרִים יָדֶיהָ.

ר' יְנַאי ור' יְהוֹשֻׁעַ חֵד אָמַר וכו', וְחֵד אָמַר מִן הַנְּקֻבוֹת בְּאוֹת כָּל מִינֵי נְחָשׁ וְכִישׁוּף וכו'.
וְשֵׁם נֶאֱמַר עוֹד הֵן הִנָּה הָיוּ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַבְרֵי בַלְעָם בְּדַבְרֵי מִמֶּשׁ שְׁאוּלֵיף לֹוֹן דְּבָרֵי
חֲרָשֵׁין וְקוֹסְמִין וּבְהֵן לֹאֲחַר שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין עִמָּהֶם הָיוּ מְחַרְשֵׁי וּמִיָּד הָיוּ לְטַעֲוֹתָהוֹן.

וְאָמְרוּ עוֹד הָעוֹבֵר בֵּין שְׁתֵּי נָשִׁים אִם גְּדוּת הוּא נְכֻפָּה. וּבְהֵהוּא מַעֲשֵׂה דְשִׁמְעוֹן בֶּן שִׁטְחַ
אָמְרוּ שֶׁכָּל זְמַן שְׁרַגְלֵי הַמְכַשֵּׁף אֵינָם נוֹגְעִים בְּאַרְצָן לֹא יִפְעֲלוּ פְּעוּלָה כְּדִלְקָמֶן: וְזַע
שֶׁהַכְּשׁוּפִים עַל אוֹפְנִים רַבִּים וְכָלֵם מִתְּפַעֲלֵי' בְּכַח הַשְּׂדִים.

יש מהן שמשפּתנים עצמם וצורות' והורג'י' הילדים הקטנים ואלו הן הנקראים מהאנמות
לאמיאש ואישטריגיאש, וכן כתוב בזוהר פְּרָשַׁת מְשֻׁפְּטִים עמוּד קע"ב ז"ל. כָּל אִינוּן
נְשָׁמְתִין דְּמַתְעַשְׂקֵן מֵאֵן אִינוּן הָכָא אִיהוּ רְזָא.

אלין אינון נְשָׁמְתִין דִּינְגוּקִי זְעִירִין כַּד אִינוּן יְנָקִי מְגוּ תוֹקְפִי דְאַמְהוּן. וקב"ה חֲמִי דְאִי
תְקַיְיֵמוּן בְּעֵלְמָא יְבָאֲשׁוּן רִיחֵיהוּן וִיסְמָצוּן כְּחֻמְצָן דְּאִי לְקִיט לֹוּן זְעִירִין בְּעוּד דִּיהֵב רִיחָא.

מָה עֵבִיד שְׂבִיק לֹוּן לְאַתְעַשְׂקָא בִּידָא דְהָאִי אִימָא וְדָא לִילִית מְפִינֵן דְאַתְיִיְהִיבַת בְּרִשׁוּתָא
תְדָאֵת בְּהֵוָא יְנוּקָא וְעֲשִׂיקַת וְאַפִּיקָא לִיהִי מְעֵלְמָא כַּד אִיהוּ יְנִיק בְּתוֹקְפָא דְאִימָיָה. וּבִס'
הַחֲסִידִי' סִי' תִי"ב נְאָמַר שְׂאֵם יְקָרָה שְׁהַנְּשִׁים הַחֲשׂוּדוֹת שְׁהוֹרְגוֹת אֵת הַיְלָדִים תְּהִינָה
בְּבֵית הַכְּנֶסֶת יְכַרִּיזוּ שְׂיִשְׁחִיזוּ אֵת שְׂיִנְיֵיהֶם בְּאַבְנֵים הַמְקִיפּוֹת אֵת הַבָּאָר וְהַחֲיִיבוּ בְּאוֹתָהּ
שְׁעָה יְמוֹתוֹ.

הַנָּה רֹאֵה אִיךָ יַחֲסוּמִיתַת הַיְלָדִים לְלִילִית אֲשֶׁר בְּכַחַהּ יְכוּלוֹת הַמְכַשְׁפוֹת לְפַעֵן לְבִילְדִים
אֲשֶׁר יוֹדְעַ מֵהֶם שְׂיִצְאוּ לְחֻרְבוֹת רַעָה וְיִקְדְּחוּ תְבַשִּׁיל' בְּרַבִּים. וְיִדְוַע הוּא שְׁכָל הַמְכַשְׁפִּים
וְהַמְכַשְׁפוֹת עוֹשִׂים תְּנֵאֵי עִם הַשָּׂד וּמוֹסְרִים לָהֶם נְפֻשׁוֹתָם.

וּתְחַלַּת דְּבַרְיָהֶם מִפְתִּים אוֹתָם לְהַסִּירָם מִיִּרְאֵת ה' וּמְכַחֲשִׁים הַשְּׁגָחַתוֹ. וּבְגִינֵי הָעִיר אֲשֶׁר
בְּחֻלְקַת הָאֶפְרַיִקָה הַשְּׁחוּרִים עִם סַכִּין קָטָן מִכִּים אֲצַבְעוֹתֵיהֶם בֵּין הַבָּשָׂר וְהַצְּפוֹרָן
וּמוֹצִיאִין בְּתוֹךְ קָרְן א' שֶׁל תִּישׁ אִינָה דָם וְעִמּוֹ כּוֹתְבִים עַל לוֹחַ אִיךָ מוֹסְרִים עֲצָמָם לְשָׂד
וּכּוֹעֲלִים נְפְלָאוֹת גְּדוּלוֹת.

יש מהם שמשפּתנים צוֹרְתָם בְּצוֹרַת חֲתוּל אוֹ אֲנוּז אוֹ בַּעַל חֵי אַחַר וְנִכְנָסִים בְּפִתִּים
וְהוֹרְגִים הַיְלָדִים הַקְּטָנִים וְאוֹמְרִים שְׂאֵחַר מִיתָתָם הוֹלְכִים לְבֵית קְבוּרָתָם וְחוֹתְכִים מֵהֶם
הַלְּבָבוֹת וּמְקַרִּיבִים אוֹתָם לְשָׂדִים וּמוֹדִים שְׂכַאֲשֶׁר מְרַפְּאִים בַּעַל כְּרָחַם אִינָה יֵלֵד שְׂכַשְׂכּוֹ
מְחַוְיָיבִים לְהַמִּית אַחַר בְּמִקּוּמוֹ לְפִיִּס אֵת הַשְּׁטָן.

וְיֵשׁ מֵהֶם שְׁעוֹשִׂים קְפִיצַת הַדֶּרֶךְ וּמְהַלְךְ כְּפָה יָמִים בְּיָמִים מוֹעֲטִים. וְיֵשׁ מֵהֶם שְׂבִין
הַשְּׂמִים וְהָאֶרֶץ הוֹלְכִים תְּלוּיִם בְּאֹוִיר כַּאֲשֶׁר קָרָא לְאִינָה שְׁחוּר אֲשֶׁר חָזוּ עָלָיו שְׂיִמוֹת
מְנַשְׁכַת עַקְרָב וְעִם כָּל זֶה לֹא יְכוּל לְהַצִּיל אֵת נַפְשׁוֹ כִּי נִיצַל מֵאַחַד הַפְּחָתִים וְלֹא נִצַּל
מֵהַעַקְרָבִים וּפְתַע פְּתָאוֹם פָּגַע בּוֹ עַקְרָב וּמַת מְנַשְׁכָּתוֹ.

וְיֵשׁ מֵהֶם שְׂזוֹרְעִים בְּחֻלְקַת שְׂדוֹתֵיהֶם אֵת הַקְּשָׂאִים אַבְטִיחִים בְּצָלִים וְשׁוּמִים וְכִי יִשְׁלַח
אִישׁ אֵת בְּעָרוֹ וּבִיעֵר בְּשָׂדֵהוּ מִיַּד שְׂנַכְנָסַת הַבְּהֵמָה בְּתַחוּם שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ נּוֹפְלַת לְאֶרֶץ וְרוּחַ
אִין עוֹד בָּהּ עַד שְׂפַחְבְּלִים יוֹצִיאֻהָ.

וְיֵשׁ מֵהֶם שְׂאֵם גְּנָבִים בָּאוּ לָהֶם וַיְבַרְחוּ בְּהַחֲבֵא אִם לֹא יִמְצָא הַגְּנֵב לּוֹקְחִים מְעַפֵּר מְדַרְךְ
כִּפְּרָ רְגָלוֹ נְדַפֵּס בַּחוּל אֲשֶׁר פְּתַח הַבַּיִת וּבְמִבְטָא שְׂפָתָם כָּל מְקוֹם שְׁהַגְּנֵב הוּא שָׁם יַחּוּג
וַיִּנּוּעַ כְּשִׁפּוֹר וְלֹא יְכוּל עוֹד לְצֵאת וּלְבֹא וּלְהַרְחִיק אֵת גְּדוּדוֹ עַד יִמְצָאוּ.

וְיֵשׁ מֵהֶם שְׂמַנִּיחִים אֵת פִּירוֹתֵיהֶם עַל פְּנֵי הָאֶרֶץ כְּהַפְקָר לְכָל. וְאִם א' בָּא וְשׁוֹלַח אֶחָד
אֲמַתּוֹ לְאָכּוֹל אוֹ לִיקַח מֵהֶם וּתִיבֵשׁ יְדוֹ אֲשֶׁר שְׁלַח אֵלָיו עַד בּוֹאוֹ הַבַּעַל וּמִתִּיר לְכַשׁוּפוֹ.

וְכָל מִינֵי הַכְּשׁוּפִים נְמַצָּאִים שָׁם כִּי הֵם שְׁחוּרִים וְנְשָׁמְתִין מְסֻטְרָא דְמְסֻטְרָא. וְהֵם קוֹרִים
עוֹד הַיּוֹם לְשָׂדִים גִּינִים.

ונראה לי שהוא השם שקוראים להם בהרבה מקומות בזהר זיני בישין בחלוף ז' בג' אשר הם קרובים במבטא. וספר לי איש נאמן מבני עמנו אשר נתיישב ביניהם פארבעים שנים איך פעם א' הנה מהלך בדרך רוכב על סוס.

ויהי באמצע הדרך העבד השחור העובר לפני הפך פניו לנגדו לראות מה יקרה לו ותכף הסוס אשר רכב עליו נתעכב במקומו ויעמוד מלכת. ואף שהכה אותו מפת מנת לא הועילה השתדלותו כלום עד שהעבד הגיע ותפס אותו בהרסן והעבירו מן המקום ההוא.

ואז שם לדרך פעמיו בלי איחור ועפוב. ויהי בלילה והנה זה מספר לרעהו מכשף כמהו אשר בבית אדניו אתו בבית את כל אשר קרהו ואת פרשת הדרך אשר עליו הוי ג' גיגיס עומדים ואיך פאשר ראם ויאמר ומחנה שדים זה הפך פניו לאדוניו לראות מה יהיה לו ואיך הסוס הוכה בתמהון ואתה הקורא אל תתמה מזה כי הבהמות רואות מה שאין האדם רואה.

וכן אתונו של בלעם ראתה את סמאל ותט מן הדרך. וכבר אמרו חז"ל כלבים צועקים מלאף המנת בעיר.

וכל זה אינו מן הנמנע כי כבר ידענו שכל מה שפועלים המכשפים הוא בכת השדים. וכבר אמרו רבותינו על פסוק ואת בלעם בן בעור הרגו על חלליהם שהיה פורח במעשה כשפים עם מלכי מדן באויר ופנתס הראה להם את הציץ שהשם חקוק בו והם נופלים.

ובפרק ג' ממסכת סוטה הביאו מההיא יוחני בת רטיבי אלמנה מכשפה שהיתה עוזרת רחמי הנשים מעונברות בכשופיה ולאחר שהיו מצטערות מאד בעת לידתם היתה מראה עצמה צדקת ואומרת אלה ואבקש רחמים אולי ישמע השם תפילתי.

והולכת וסותרת כשפיה והולד יוצא. ודומה לזה ראיתי בס' הגמוני העיר פורטי במלכו' פורטוגאל שם כתוב איך בשנת אלף ושלוש מאות וכ"ט למגן הנוצרים ולחשבוננו חמשת אלפים ושמנים ותשעה נשא דון אפונסו האחד עשר מלך קאסטילה דונה מאריה בתו של דון אפונסו הרביעי מלך פורטוגאל ונהי לו לאשה.

אולם בהיות שבעלה הנה אוהב בדביקה בתפיצה ובחשיקה לדונה ליאונור דיגושמאן ובאהבתה ישגה תמיד וישנאה המלך שנאה גדולה מאד. וירא ה' כי שנואה היא ויפתח את רחמה ונתהר האשה.

ויקרבו ימיה ללדת ותקש בלדתה כי נהפכו עליה ציריה ובתוך עשרה ימים רצופים לא יכלה ללדת כי התשוקה ואהובה של המלך דונה ליאונור הנז' הכניסה עמה בחדרה מכשפה ערביות ועשתה לה כישופיה אשר דחקה בין ידיה, והמלכה יושבת מתעצבת קרובה למות.

אין דן דינה למזור ורפואות תעלה אין לה עוד. והנה בתצר בית המלך איש עברי מאנשי בני עמנו רופא מובהק ותןכו גדול למלך (אשר כפי הנראה הנה ר' יצחק ישראל) אחר שנשא ונתן בדרך גמר בדעתו שענין התאחרו' הלידה לא הנה כפי הטבע אפשרי כ"א ע"י איזה כשופי' וכן יעץ למלך שיאמר לכל העם הנצבים עליה שיצאו כלם החוצה ולא יעמוד עמה כי אם הוא ואיזה נשים שתשתדלנה על ענייניה.

וְשֶׁהָאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּבְשֹׂר לוֹ מִלֵּידַת הַמֶּלֶכָה יַעֲשֶׂרְנָהּ הַמֶּלֶךְ עַוְשָׁר גְּדוֹל וְעַם מִתְנֹת גְּדוֹלוֹת כִּבְדָּנָהּ. וְתִכַּף בְּכָל מַגְדָּלוֹת הָעִיר יִקְיִשׁוּ הַפַּעַמּוֹנִי וַיִּשְׁמְחוּ הַכֹּל בְּטוֹב מִזְלוֹ שֶׁל מֶלֶךְ.

וְכֵן נַעֲשֶׂה וַיִּשְׁאַר הוּא וְאִיזָה נִשִּׁי עִמוֹ. וְאַחַר אִיזָה זָמַן אָמַר הָרוֹפֵא עַת לְלָדַת יִלְדָה הַמֶּלֶכָה פֶּחַשׁ לָהּ.

וְתִכַּף פֶּתַחַה הַלָּדַת וַיִּצְאָה כַּבָּרָק א' מִהַנְּשִׁי לְהַגִּיד אֶל הַמֶּלֶךְ וּלְהַרְוִיחַ בְּשׁוֹרְתָהּ וּמִיָּד בַּחֲצוֹנְצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הָרִיעוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְקוֹל הַקְּרִיָּה הוֹמָה יִלְדָה הַמֶּלֶכָה וְהָעִיר וְאַלְאָדוֹלִיד צָהָלָה וְשִׁמְחָה.

וַיְהִי כִשְׁמוֹעַ דוֹנָה לִיאֹנוֹר הַשְּׂמוּעָה כִּי בָּאָה אֶל אֲזוּנֶיהָ וַתִּתְחַלְחַל מְאֹד וַתִּחַר אָפָה וַתִּגַּע לְעַרְבִיתֵיהָ מְכַשְׁפָּה וַתֹּאמֶר לָהּ מָה עָשִׂיתְ לִי כִלְבָּה וְלָמָּה רָמִיתֵנִי וְהָעַרְבִית בַּחוֹשְׁבָה שְׁלֵא הָיוּ עוֹד לְתוֹעֵלַת הַכְּשָׁפִי אֲשֶׁר דָּחַקָה בֵּינִי יָדֶיהָ וַתִּפְתַּח אוֹתָן נִפְלוּ הַכְּשׁוּפִים לְאַרְצָן וְנִאֲפִיפָיָה מִבֵּינֵי יָדֶיהָ בְּאֶמְרָה מָה אַעֲשֶׂה לָּךְ הַגְּבֵרַת הָאֵל עַל כָּל יְכוֹל פָּחוּ בְלִתִּי תַכְלִית וַיָּדוּ הָעַלְיוֹנָה עַל כָּל מְשֻׁלָּה.

וְהִיא לֹא יָדְעָה כִּי מֵה' הָיְתָה לוֹ לְרוֹפֵא הַמֶּלֶךְ עֲצָתוֹ אֲשֶׁר יַעֲזֵן. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר חָשַׁב בֶּן הָיָה. כִּי תִכַּף שֶׁהַמְכַשְׁפָּה הַשְּׁלִיכָה הַכְּשׁוּפִים מִן יָדֶיהָ יִלְדָה הַמֶּלֶכָה וַתִּלְדַּבֵּן בֶּן וּמִמּוֹת לַחַיִּי נִיִּצְלָה וְאִם הָיִיתִי כּוֹתֵב כָּל מָה שֶׁרָאִיתִי כְּתוּב מִעֲנִינֵי הַכְּשׁוּפִים לְסַפְּרָם לֹא יִסְפִּיקוּ אֲמָרִים וּמְלוֹת יִכְלוּ יָמִים וְלִילוֹת.

בְּסִפּוּרִים וְהַגְּדוֹת: הַפָּרָק הָאֲרָבְעָה וְעֶשְׂרִים מַעֲשִׂים מִן פְּלֵאִי שֶׁעָשׂוּ מְכַשְׁפִּים וְאִיֶּה יוֹכְלוּ לְהַשְׁתַּנּוֹת גּוֹפֵם כְּגוֹפִי בַעֲלֵי חַיִּים. וְאוּלָּם אִם הַמְכַשְׁפּוֹת וְהַמְכַשְׁפִּים יוֹכְלוּ לְהַשְׁתַּנּוֹת עֲצָמָם בְּגוֹפֵי בַעֲלֵי חַיִּים כַּאֲשֶׁר אֲמַרְתִּי כָּבָר נִשְׂאוֹ וְנִתְּנוּ בְּדַבָּר כָּל חֲכָמֵי א"ה וְרַבִּים מֵהֶם הַסִּפּוּרִים שֶׁפָּה הוּא הָאֲמָת וְהַבִּיאוּ רְאִיָּה לְדַבְרֵיהֶם מִהַרְבֵּה סִפּוּרִים שֶׁאֵי־רָעוּ בְּעוֹלָם מַעֲשִׂים וּמַגִּידִים הַהִתְפַּכּוּ הַזֶּה.

וְכֵן גִּילְלִילְמוֹ הַגְּמוֹן צוּר הָעֵיד שֶׁמְכַשְׁפָּה אַחַת הַפְּכָה א' מֵאַנְשֵׁי אַנְגְּלִיאָה בְּחַמּוֹר. וְשִׁפְטוֹ שֶׁהַחַמּוֹר אֲשֶׁר הָיָה נִכְנָס כָּל יוֹם וַיּוֹם לְשִׁמּוֹעַ הַפִּילוֹסוֹף אֲמוֹנִיאוֹ הָיָה אָדָם בְּצוֹרַת חַמּוֹר. גַּם בִּילּוֹנֵי בְּסִפּוּרֵי אֲשֶׁר נִדְפַס בְּפָאָרִישׁ הָעֵיד שֶׁהוּא רָאָה בְּקִאִירוֹ שֶׁל מְצַרִּים חַמּוֹר אֲשֶׁר הַמְשַׁחַק עִמוֹ בְּרַחוּב הָעִיר הָיָה מְדַבֵּר עִמוֹ וְכִפִּי הַתְּנוּעוֹת שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה בְּרִאשׁוֹ הָיָה מְרָאָה לְכָל שְׂמֵבִין אֶת דְּבָרָיו.

וְכִשְׁהַמְשַׁחַק הָיָה אוֹמֵר בְּחַר לָךְ הָאִשָּׁה הַיְפָה מִכָּל הַנְּשִׁי סְבִיב סְבִיב הָיָה הוֹלֵךְ וְאַחַר רְאוֹת כָּלֵן הָיָה מִשְׁתַּעֲשֵׂע עִם הַיּוֹתֵר יְפָה שֶׁכָּכֵלֶם. וְאִם הָיָה אוֹמֵר תֵּן הַסִּפּוּר הַזֶּה לַיּוֹתֵר חָכָם מִהַחֲבוּרָה הָיָה מוֹלִיכּוֹ לַיּוֹתֵר נְבוֹן שֶׁכָּכֵלֶם וַיּוֹתֵר מִזֶּה רְאִיתִי אֲנִי בְּעֵינַי עוֹשֶׂה לְסוֹס אֶחָד בְּעִיר הַזֹּאת אֲמֻשְׁטֵרְדָם יֵשׁ כְּמוֹ חֲמֵשׁ שָׁנִים, וַיּוֹאֵן בּוֹדִינּוֹס מַעֲיֵד בְּסִפּוּרֵי מַהֲשָׁדִים אִיֶּה בְּשַׁנַּת אֶלְף וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְשִׁבְעִים וְאַרְבָּעָה לְמַגִּנֵּן שֶׁהָאֲנוֹמוֹת מוֹנִין נִגְזְרָה גְּזִירָה לְיִשְׂרָאֵל גּוֹלִיאוֹ דִּי לִיאֹנֵי הַמְכַשְׁף לְאַחַר הוֹדָאתוֹ שֶׁבְּצוֹרַת זָאב הִרְגַּב בְּצַפּוֹרְנָיו וְשִׁנָּיו שְׁתֵּי נִעְרוֹת בְּתוֹלוֹת יְפוֹת וְנִעַר א' מַעֲשֶׂר שָׁנִים וְאָכַל מִבְּשָׂרָם.

גם בשנת אלה וחמש מאות ואחד ועשרים נגזרה גזרה על פיטרוס בורגט ומיכאל וירדון לשרפה על שהודו ולא בושו איך הסירו מעליהם עול מלכות שמים ונשבעו לעבוד השדים. והיו חוגגים לו ומרקדי' לפניו.

ואיך אחר זה משחו עצמם ונתהפכו לזאבים רצים על פני השדה ובוועלים ונואפים עם הזאבות. וכך היו עושים מדי יום ויום וחוטפים הבתולות והילדים להרוג אותם בהרים ולכלותם מעל פני האדמה.

ופעם אחרת היו מתהפכים עצמם בצורתם האנושית, ופיטרוס מאמור בחבורו מהמכשפות קיים ההשתנות הזו מאנשים לזאבים. וכתב עוד יוב פינצל בספרו הי"א מהפלאים שמכשף א' בעיר פדובה בצורת זאב נתפס מאיזה רועים ונכרתו לו ידיו ורגליו ומיד נראתה צורת אדם בלי זרועות ושוקים שהיה המכשף, והביא ראיה עוד לדבריו ממה שקרה בעיר קונסטנטינו פלה חצר בית המלכות למלכי התוגרמי'.

אשר שם בשנת אלה וחמש מאות ושנים וארבעים לחשבונם נכנסו לעיני כל העם בעיר מספר עצום מזאבים אשר לדעתו היו מכשפים. ויעקב ספראנגיר מעיד איך קרוב לאישטרבורג היו שלש מכשפות בצורת חתולים גדולים ממיתים האנשים.

ואינריקו מולינוורי בספרו אשר הקריב לקיסר סיגישמונדו כתב איך לפני רום הדרו נשאו ונתנו על ענן אפשרות ההתהפכות הזאת וכלם אחר הדרישה והחקירה הנאותה גמרו שהיתה אפשרית ואמיתית.

אולם בענין הזה רבים וכן שלמים גוזרים שמעולם אינם מתהפכים מהצורה האנושית לבהמות אלא שמושחים עצמם באיזה עצבים ושמן' הידועים לשדים ואז נופלים פמתיים ונראה לדמיונם שהם בצורת בעלי חיים ושהם בגנים ופרדסים כי איך יוכל להיות בזמן זאת אחת בעל חי מדבר בשכל ובלתי מדבר.

ויש מהם שאומרים שיש לשד לעשות יותר ויותר כי כאשר האדם מסיר מעליו עול מלכות שמים מיד נעשה פסוס כפרד איך הבין. ובגלל הדבר הזה גם תוארו ודמותו יוכל להחליף בצורת בהמה כמהו.

ויש מהם שאומרים שהשטן יוצר סביב האדם צורות הבהמות הללו ולהראות מחויץ גוף אוירי' כפי רצונו וקפצו כאשר כתבנו בפרק העשירי'. ולזה תראה כי כאשר חתכו ידי ורגלי הזאב נראה המכשף בלי זרועות ושוקים כי הצורה הפנימית היה מאדם והחצונית אוירית בהמייית שאין בה ממש כ"א למראי' העין.

ודעתי נוטה לסברה הזאת וכפי האמת הזה אינו מן התימה הפלאים הגדולים אשר הזה עושה סימון מאגו. כי הלא הוא בפני הקיסר גירון היה מראה עצמו פעם בחור פארזים ופעם פזקו ונשוא פני' ושערו הפך לבן.

והיותר מתמיה שפעם א' אמר לו לקיסר שייחתיכו ראשו וביום השלישי יקום ויחיה לפניו. וכן היה שאחר שחתכו את ראשו ניהי ביום השלישי חי וקני' הראה עצמו בפני הקיסר ועיני כל העם רואי'.

וניתמהו איש אל רעהו ולא ידעו כי הוא הפך שזה פזורה בצורתו וקשבו שגרשו אותו והוא כמתלהלה היורה זקים הנה רואה ואינו נראה בין ההמון חזנים. ועל דבר הפלא הגדול הזה הקימו לו צלם וכתבו עליו סימון האלוה הקדוש פאשר העיד איוסיביאו סינאריאניסי ואיריניאו בספר הראשון מויכוחיו נגד המינים והדברים האלו נעשים בכת השטן וקראו "חז"ל אחיזת העיני' באשר מרמי' לעין ומראי' מה שאינו במציאות כלל.

וכן בירושלמי פרק ארבע מיתות אמר ר' יהושע בן חנניה יכול אני [ע"י ס' יצירה] ליקח דלועים ואבטיחי' ולעשות' איילים וצבאים ממש. ואמר ר' ינאי מהלך הייתי בשוק זה של ציפורי וראיתי מכסף א' לוקח צרור וזרקו למעלה והיה יורד ונעשה עגל.

וכאשר הקשו לו מהא דאמר רבי אלעזר בשם ר' יוסי בן זמרא אם מתכנסין הן כל באי העולם אינן יכולים לבראת יתוש א' ולזרוק בו נשמה. השיב לו שאפשרות הדבר הנה מפני שהמכסף הנה קורא לשר שלו הממנה על הפשופים ונה גונב עגל מן הבקר ומביא לו ואמר ר' חיינה בי ר' חנניה מטייל הוינא במקום הגפת דלתו' של ציפורי וראיתי מכסף א' שהיה לוקח אבן א' וזרקה ונעשית עגל.

באתי וספרתי לאבי אמר אם אכלת ממנו האמן המעשה וביען ודאי לא אכלת ממנו האמן שהכל היה אחיזת עינים בכת השדים: הפך החמשה ועשרים מענין הלחישות והקמיעות וצורות לרפואה.

חובר חבר הוא המלחש הבעל חי פדעת רבותינו ז"ל. וכתב הרמב"ם הוא האומר כף וכו' על הנחש כדי שלא יזיק.

וכן בדוד סימן נ"ח הוא אומר כמו פתן חרש יאטם אוננו אשר לא ישמע לקול מלחשי', ר"ל שהרשע אשר איננו שומע לקול הצדוקים מוכיחי' הוא כמו הפתן חרש כשהוא מזקין נעשה חרש מאוננו אחת ואוטם האזן השנית בעפר שלא ישמע את הלחש שהחבר משביעו שלא יזיק.

וכמו שהעיד ירמיה הנביא בסי' ח' הנני משלח בכם נחשים צפעוני' אשר אין להם לחש ונשכו אתכם נאם ה'. ולענין הדין כבר כתו' בא"ח סימן שכ"ח לוחשים על נחשי' ועקרבי בשביל שלא יזיקו, והלחשה הזאת היא באיזה שם משמות הקדש משום פקוח נפש כמו שכתב הב"י שאין לה דבר שעומד בפני פקוח נפש, א"כ כבר העידה התורה האלהית שיש פח בשמות ובמלות, ונשענין החבר הוא אמיתי ולא כמו שחשב הרמב"ם ורבי' אשר אתו מהאנמות הגם שגם מהם קיימו החכמה הזאת.

וכן פיטרוס די אלכנו כתב מאיזה יהודי א' אמגוש איך באיזה מלות באזן הפר מלחש הנה נופל מת ארצה ותכף עם מלות אחרות און מלים תבחון הנה מחייהו וגיללילמו פאריזואניסי יורה המלות אשר אף החיות הדורסות והטורפות היו סרות למשמעת' ונכנעות תחת ידם.

ובגיני עיר בחלקת האפריקה פאשר השחורי' המכשפי' רוצי' לתפוס ולהרוג הפילי' לוקחי' מתחת מדרף כף רגליה' עפר וקושרי' אותו בבגד ובאיזה מלות מוליכי' אותם לבית שחיטת' הלוך וגעו בדרף: גם מענין הנה הלוחשי' על המכה וחקמי' פללו באלו

שָׂאִין לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא הַלּוֹחֵשׁ עַל הַמַּכָּה וְאוֹמֵר כֹּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שְׁמַתִּי בְּמִצְרַיִם וְכוּ'.

וּפִרְשׁוּ בַּגְּמָרָא הַלּוֹחֵשׁ עַל הַמַּכָּה אָמַר ר' יוֹחָנָן וּבְרוּקָה בַּהּ לְפִי שָׂאִין מִזְכִּירִין שֵׁם שְׁמַיִם עַל הֶרְקִיקָה וּר' יַעֲקֹב בֶּן חֲבִיב פִּירֵשׁ וּבְרוּקָה שָׁפֵן דְּרַף מְלַחֲשִׁין לְרַקָּה קוֹדֵם הַלְחָשׁ. וְאָסוּר לְהַזְכִּיר פְּסוּק עַל הַלְחִישָׁה וַיֵּשׁ לְחֹשִׁי שְׁדַרְכָּן לְרוּחַ אַחֲרֵיהֶּ וְאוֹמֵר אוֹתָן בְּלִשׁוֹן לַעֲזוּ וּמִזְכִּירֵי לָהֶם שֵׁם בְּלִשׁוֹן לַעֲזוּ וְאָמַר לִי רַבִּי דְמִנְתָּר דְּאִין אָסוּר אֲלֵא לּוֹחֵשׁ עַל הֶרְקִיקָה דְנִרְאָ' שְׁמִזְכִּיר הַשֵּׁם עַל הֶרְקִיקָ' וְכוּ'.

עכ"ד וכן הוא הדין. וכן תמצא אצל רבותינו שבת פָּרַק בָּמָה אִשָּׁה ז"ל.

לְאִשְׁתָּא בַת יוֹמָא פִּי קַדְחַת וְשִׁחַתוּהוּ כֹּל יוֹם לְשִׁקּוּל זִוְנָא חִינְרָא וְכוּ' וְלִימָא הָכִי וְהָכִי. לְאִשְׁתָּא צְמִירְתָּא מְחַמְמַת וְקוֹדְחַת כֹּל הַגּוּף א"ר לְשִׁקּוּל סְפִינָא דְכֻלְיָה פְּרִזְלָא וְלִימָא וַיֵּרָא מִלְאָךְ ה' אֵלָיו וְכוּ'.

לְסִימְטָא [שְׁחִין קְלוּב] לִימָא הָכִי וְהָכִי מִי שְׁיֵשֵׁב לוֹ עֵצִים בְּגֵרוֹנוֹ מְבִיא מְאוֹתוֹ הַמִּין וּמְנִיחַ עַל קַדְקָדוֹ וְאוֹמֵר הָכִי וְהָכִי וּבִירוּשְׁלָמִי בְּשִׁלְהֵי שַׁבַּת מַר בְּרִיָּה דַר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי הֵנָּה לִיָּה בְּלַע (חֹלִי בְּבֵית הַבְּלִיעָה) אֲתָא חַד בַּר נֶשׁ לְחַשׁ לִיָּה מִשְׁמוֹת שְׁלֵמַד לִיָּה בֶּן פְּנִדְרָא וְנִרְפָּא.

כְּשִׁיבָא שְׂאֵל לוֹ מַה לְחַשְׁתָּ לִי וַיֹּאמֶר לוֹ הָאֲמַת. א"ל נִחָא לִי אִילוּ מְיִית וְלֹא כֵן אֲשַׁמַּע. כִּי לְחַשׁ לוֹ מִשְׁמוֹת רוּחָא דְמִסְאַבָּא וּבְכַח הַשְׂדֵי'. וְעָלָה אָמַר אַבְיִי כֹּל מְנַיְנָא ר"ל לְחִישׁוֹת מִשְׁמָא דְאִימָא וְכֹל קִטְרֵי דְשְׁמָאֲלָא.

וְכַתֵּב עַל זֶה הַרְשָׁפִי"א בְּשִׁאֲלָה תִי"ג וְמָה הַתּוֹעֵלַת יֵשׁ בֵּין שֵׁם הָאֵם לְשֵׁם הָאָב לְפִי הַעִיּוֹן. וְזֶה וְדַאי כָּף הוּא אָבֵל כְּכָר לְמַדּוּנֵי רַבּוּתֵינוּ בְּמִדְרָשׁוֹ שֶׁל הַרְשָׁפִי"א פְּרִשְׁתָּ שְׁמוֹת עֲמוּד כ"ח שָׁפֵן דְרַף הַמְכַשְׁפִּי לְקַחַת דְּבָר שָׂאִין בּוֹ חֲשָׁדָא וְלִזְהָ אִין מִזְכִּירִין לְעוֹלָם שֵׁם אָבִיו שֶׁל אָדָם כִּי אִם שֵׁם אִמּוֹ דְּבָר שָׂאִין בּוֹ חֲשָׁדָא.

וּמַעֲשָׂה בְּכֹן דְּמָא בֶּן אַחֲוֹתוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמַעֲלָל בַּפ"ב מִעֲבֹדָה זָרָה שֶׁהִפִּישׁוּ נְחֹשׁ וּבָא יַעֲקֹב אִישׁ כְּפַר סְכִינָא לְרַפְאוּתוֹ וְלֹא הִנִּיחוֹ ר' יִשְׁמַעֲלָל, אָמַר לוֹ יִשְׁמַעֲלָל אַחֵי הַנֶּחַח לִי וְאַתְרַפָּא מְמַנּוּ וְנִנְי אָבִיא לָךְ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא מְנַתֵּר וְלֹא הִסְפִּיק לְגַמּוֹר הַדְּבָר עַד שִׁיבָא וְשָׁמְתוֹ וְנִמַּת קֶאֱרִי עָלָיָה ר' יִשְׁמַעֲלָל אֲשָׁרָךְ בֶּן דְּמָה שְׁגוּפָךְ טְהוֹר וְנִשְׁמַתָּה יִצְאָה בְּטְהָרָה וְלֹא עִבְר' עַל דְּבָרֵי חֲבֵרֵיךְ שֶׁהִיוּ אוֹמְרִים וּפְוֹרְץ גָּדַר יִשְׁכְּנוּ נְחֹשׁ.

וְזֶה יַעֲקֹב מְכַשֵּׁף הָיָה וּבְכַח הַשְׁטֵן הָיָה פּוֹעֵל. וְמָה שְׁכַתֵּב הַיּוֹסִיפּוֹן לְרוּמֵי' שְׁאִסְפָּאִיָּנוּס הַקִּיסָר הַמְחַרֵּיב הַבֵּית בְּרוּקוֹ וּבְמִרְאִית עֵינָיו רִיפָא הַחֲגָר וְהַסּוּמָא ג"כ הָיָה כְּפִי מַה שֶׁהִעִיד טִירְטוּלִיאֲנוּ ע"י שֶׁד כְּמוֹ שֶׁעוֹד הַיּוֹם יֵשׁ רַבִּים בֵּין הָאֲנָמוֹת וְנִקְרָאִים בְּלִשׁוֹנָם סַלּוּדָדוּרִיס.

נְמַצִּינוּ לְמַדִּין שְׁעֲנִין הַלְחִישׁוֹת הוּא אֲמָתִי. וְהַתִּירוּ לָנוּ חַז"ל כְּמוֹ שֶׁהוּבָא בַּא"ח סִימָן ש"ו לְמַדּוֹד בְּשַׁבַּת אֲזוּר מִי שֶׁהוּא חוֹלָה וְלִלְחֹשׁ עָלָיו כְּמוֹ שְׁנוֹהֲגוֹת הַנְּשִׂי' דְּהַנִּי מְדִיד' שֶׁל מְצָנָה וּבְתַנְאֵי שְׁלֵא הָיוּ שֵׁם שְׁמוֹת שֶׁל טְוּמָאָה וּכְשׁוֹפִי'.

וּנְרָאָה לִי שְׁשָׁלוֹם בֶּן הַלְלוֹחַשׁ הַנְּזַכֵּר בְּסִי' ג' מִס' נְחֻמֵּיהָ עַל שֵׁם חֲכָמְתוֹ בְּלַחֲשׂוֹת נִקְרָא
עַל יְדֵי שְׁמוֹת הַקִּדּוּשׁ. וְכֵן הִתִּירוּ לָנוּ עוֹד הַקְּמִיעוֹת בֵּין שָׁל עֵיקָרֵינוּ בֵּין שָׁל פֶּתֶב, וּבְכֻלָּל
אָמְרוּ אַבְיֵי וְרַבָּא דְרַבִּי כָּלֵל כָּל דְּבָר שֵׁינֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם רְפוּאָה אֵין בּוֹ מִשּׁוּם דְּרַכֵּי הָאָמוּרִי.

וּלְעֵנָן הִדִּין פֶּתֶב בַּא"ח סִימָן ש"א אֵין יוֹצֵאֵין בְּקִמְיַע שְׁאִינוּ מְוַמְחָה וְאִם הוּא מְוַמְחָה
יוֹצֵאִים בּוֹ לֹא שְׁנָא אִיתְמַחֵי גְבָרָא וְלֹא קִמְיַעָא כְּגוֹן שְׁפֶתֶב לַחֵשׁ א' בְּשָׁלֵשׁ אַגְרוֹת וְרַפְּאָו
שְׁלֵשָׁה בְּנֵי אָדָם.

דְּאִיתְמַחֵי גְבָרָא לְאוֹתוֹ לַחֵשׁ בְּכָל פַּעַם שְׂיִכְתְּבֵנוּ אַבְל לֹא לְשַׁאֲרֵי לַחֲשִׁים וְגַם אֵין הַקְּמִיעָא
מְוַמְחָה אִם יִכְתְּבֵנוּ אַחֵר לֹא שְׁנָא אִתְמַחֵי קִמְיַעָא וְלֹא גְבָרָא כְּגוֹן שְׁפֶתֶב לַחֵשׁ אַחַד בְּאַגְרַת
אַחַת וְרַפְּאָו בּוֹ שְׁלֵשׁ פְּעָמִים שְׁאוֹמָה אַגְרַת מְוַמְחָה לְכָל אָדָם וְכָל שְׁכָן אֵי אִתְמַחֵי גְבָרָא
וּקִמְיַעָא וְכו' וְכַפִּי בְּעַלֵי הַקְּבֵלָה כּוֹתְבֵין אוֹת' בְּקֻלְף יְדוּעַ וּבְפֶרֶךְ' בְּעוֹר שָׁל צְבִי.

וְלֹא לְתַהוּ וְהֵבֵל נְחָשְׁבוּ הַקְּמִיעוֹת כִּי כָּלֵם מְלֵאִים שְׁמוֹת הַקִּדּוּשׁ. וְכִבְרֵי יְדַעְנוּ שְׁמוֹשׁ תְּהֵלִים
שְׁכָלֵם צְרִיכִין עוֹנָה יְדוּעָה וְכֵן בְּפֶרֶךְ ח' דִּיּוֹמָא תְּנוּ רַבְּנֵי ה' דְּבָרִים נְאָמְרוּ בְּכֻלָּב שׁוֹטָה
פִּיו פְּתוּחַ וְרִירוֹ נוֹטָף וְאַזְנָיו סְרוּחוֹת (פִּי' כְּפוּלוֹת לְמַטָּה) וּזְנוּבוֹ מְנוּחַת לוֹ בֵּין יִרְכוּתָיו
וּמְהֵלָה עַל צְדֵי רִשׁוֹת הַרְבִּים.

וּשְׁמוּאֵל אָמַר רוּחַ רָעָה שׁוֹרָה עָלָיו. וְדַנְכִית לִיהַ מְאִית.

מֵאֵי תִקְנִיתִיהַ. אָמַר אַבְיֵי נִיתֵי אַמְרַכָּא דְאַפָּא.

פִּירוּשׁ עוֹר דְּדַכְרָא צְבוּעַ זָכַר וְנִכְתוּב עָלָהּ וְכו'. וְסִפְרֵי לִי הֵעֵנּוּ וְהַחֲסִיד הַמְּקוֹנֵבֵל הָאֱלֹהֵי
מֵהַר"ר אֶהְרֹן יְשׁוּעָה אֲשֶׁר מְבַרְבֵּירֵיָאָה בָּא לְמַחְנֵנוּ קְדוּשׁ הַשְּׁנָה הַזֹּאת אֵיךְ קָרָה שֵׁם
מְקָרָה שֵׁם מְגֹדֹלֵי הָאָרֶץ יֵצֵא עִם תְּלִיו וְקִשְׁתוֹ לְצוּד לוֹ צִיד וְיִרָא וְהִנֵּה חֲזִיר הַיַּעַר רוֹבֵץ
תַּחַת רֹתֵם אַחַד וְיִשָּׂא יְדוֹ בְּקִשְׁתוֹ וְיִוְרֵהוּ חֵץ וְהִנֵּה הַחֲצִי מִנְהוּ וְהִלָּאָה וְיֵצֵא עָלָיו הַחֲזִיר
בְּחֻמַּת כַּחוֹ וְיִפִּילֵהוּ עַל פְּנָיו אֶרְצָה וְיִכְהוּ הַכָּה וּפְצוּעַ עַד שֶׁהִגִּיעוּ אֲנָשָׁיו וְנִשְׁמָה לֹא נִשְׁאַרָה
בּוֹ וְיִצְיִלוּהוּ וְיִקְחוּהוּ וְיִבְיֹאוּהוּ אֶל בֵּיתוֹ וְהִנֵּה הָאִישׁ מְתַגֹּלֵל בְּדַמּוֹ עָלָה כְּלוֹ קִמְשׁוֹנִים
מִשְׁעַר הַחֲזִיר הַדְּבוּק בְּתוֹךְ הַפְּצָעִים וְיִתְחַלְחַל הָרוּפֵא מְאֹד כִּי אָמַר אֲנוּשָׁה מִכְּתוֹ אִם לֹא
בְּהַסִּיר הַשְּׁעָרוֹת מֵעַל בְּשָׂרוֹ.

וְיִצּוּ וְיִבְיֹאוּ חֻמַּת נְפוּחָה מְלֵאָה חֶלֶב וְיִגִּיעוּ אוֹתָהּ ע"ג גּוֹפּוֹ כְּמוֹ שְׁעוֹשֵׁי לְחַבֵּץ הַחֲמָאָה.
וְתִכְרַף פְּתַחוֹ אֶת הַחֻמַּת וְהִנֵּה כָּלָה מְלֵאָה שְׁעָרוֹת וּבְמַכּוֹת לֹא נִשְׁאַר בָּהֶם עַד אַחַד וְתִהִי
לְגַם וְנִרְאָה לִי שְׁגַם הָרוּפֵא הִנֵּה פֶּעַל ע"י לַחֲשׂוֹת כִּי אֵין בְּסִגְלוֹת הַחֶלֶב לְבַלּוֹעַ הַשְּׁעָרוֹת.

וְמֵה שְׁאֵמֶר הַרְשָׁב"א בְּתוֹשׁוּבָה הַנְּזַכֵּר עַל עֲשִׂיַת צוּרַת אֶרְיָה בְּמַתְכַת לְרְפוּאָה וְשִׁכְרָה
הִנֵּה הַרְמַב"ן מִתִּיר וְעוֹשָׂה, כִּי רְאִיתִי בְּס' לִיאֹנֵי סוּאוֹיָאוּ עַל הַפֶּאֶרְאֶסִילְסוֹ שְׁצוּרַת
הָאֶרְיָה מוֹעִילָה לְחֵלְאֵי הָאֵיִסְטוּמָקָא.

וְכִי אֲשֶׁר וְקִיָּים קֵאֶרְדָּאֵנוּ בְּסִפְרוֹ הַט"ו מִחֲלוּף הַדְּבָרִים. וְהוֹרָה אֵיךְ עוֹשִׂים הַצּוּרָה הַזֹּאת
תַּחַת מְבִטַת הַמַּזְלוֹת וְהַשְּׁפַעַת הַכְּכָבִים הַנְּרָאִים.

וְלָכֵן הוּא מוֹתֵר כִּי נַעֲשִׂים בְּחֻמַּת הַתְּכוּנָה. וְכֵן בְּמַסְכַת שְׁבַת פֶּרֶק בְּמָה אֲשָׁה יוֹצֵאָה
בְּסֻלַע שְׁעַל גְּבֵי הַצְּנִית וְכו'.

והפלל שריר ובריר וקייים: הפרק הששה ועשרים כולל ענין שאלת אוב ידעוני, ודורש אל המתים. שואל אוב גם פן הוא מין ממניי הכשוף.

ופיתום הוא שם המכשף. וכפי מה שנגראה לנו מענין הבצללת אוב עם שאול זה המעלה את המת ומדבר עמו.

וכבר הוכחתי במאמר הראשון שפך הנה המעשה בפועל כפי פשוטו של מקרא ונדעת רבותינו ז"ל. והיא חכמה גדולה ונאסרה בתורה בהיות שפכר נתן לישראל האורים ותומים ונביאי האמת והצדק שאינן מכזבי לעולם וכל שאר עתידות מסופקות.

וכן בדברי הימים א' סימן י' כתיב ויקמת שאול במעלו אשר מעל בה' על דבר ה' אשר לא שמר וגם לשאול באוב לדרוש ולא דרש בה' וימיתהו, ואלה המדקדק בהגהות השרש מרד"ק פתב אולי נקראים הצלמים פן מלשון פאובות חדשים לפי שהן פדמות נודות נפוחות והרוח שפכהו הוא סבת הדבור והצפצוף ורוז"ל אמרו זה בעל אוב א' המעל' בזכורו וא' הנשאל בגלגלת.

ופירש רש"י בזכורו מעלה ומושיב את המת על זכרותו. ובעלי התוספות הקשו לו דנה לא יתכן בבצללת אוב דשאול.

ותירצו דשם מכשפות כף הוא תרגומו. דאוב ידעוני מתרגמינן בידין וזכורין.

ולי נראה דיפה פירש רש"י יען חכמי הגוים משיחים לפי תנאם מעידים איך פיתא מכשפה למקדש אפוליני דילפיקו הנה באיזה דברים מעלה הרוח דרף נקבות' ואז חוץ מדעת' היתה מגדת העתידו', ואם פיתא הוא שם למכשפה מעלה הרוח בנקבותה גם בעיני פיתום שם זכר למכשף מעלה המת דרף זכרותו.

הגם שמעשה בעלת אוב עם שאול הנה בין הפרקים ומבין אצילי ידיה, והפשוטים הם מינים ממיינים שונים. וכן טירטוליאנו כפי מה שכתב עליו סטיאוקו בפירוש הסמן הי"ט מס' ויקרא הגיד איך עדין בזמנו ראה אשה אחת אשר היתה מעלה הרוח דרף נקבותה ומשם הנה הרוח מדבר עמה ומשיב לשאלתה.

ולוקאנו בס' הששי שלו מגיד איך בהיותם יוליוס קיסר ופומפיאוס במקדוניה קודם שיערכו מלחמה בשדות פארצאליאה הבן הקטן מפומפיאוס מתאנה לדעת אחרית המלחמה הלה אצל אמגושית אחת נקראת שמה איריקטו והיא העלתה בכשוףיה מת אחד אשר הודיע לו כל מאורעי המלחמה ושהוא ימות במלחמה ועולליה' ירוטשו וכן הנה.

ודמיון זה אירע בארץ ספרד אשר גם פן אמגושית אחרת הגידה מימת דון אלנארו די לונה משנה למלה פאשר תראה בין ספוריו: ידעוני כפי רוז"ל הוא עצם חיה ששמה ידוע ומדבר על ידי כשוף.

וכן בתרגום יונתן בן עזיאל גרם ידוע. וכתב הרב רבינו בחיי ואותה חיה נקראת בני השדה וזהו שפתוב באיוב ס"ה פי עם אבני השדה בריתך וחסית השדה השלמה לה והאלף מאבני נוספת ואנכי לא ידעתי משפט החיה הזאת ולא ראיתי שום ספר מספרי האנמות שיזכר עליה.

אָבֵל לֹא מִפְּנֵי זֶה נִחְלֵיט עַל רִז"ל שְׁלֹא פָּוְנוּ לְאַמֵּת כִּי הֵם הָיוּ קְרוֹב לְזִמְן הַנְּבוּאָה וְדַעְתָּם
רִחְבָּה מִדַּעַתְנוּ, וַיֵּשׁ מִכְחַמֵּי הָאֲנֻמוֹת שְׁאָמְרוּ שִׁידְעוּנִי נִגְזֵר מִן יַדְעוּר"ל הַיּוֹדְעִים וְהַחֲכָמִים
הַמְכֻשָּׁפִים.

וְהַפִּירוֹשׁ הַזֶּה דְּחֹק וְאֵין לוֹ לֹא טַעַם וְלֹא רִיחַ דּוֹרֵשׁ אֶל הַמֵּתִים זֶה הַמְרַעֵב עַצְמוֹ וְלֹן
בְּבֵית הַקְּבָרוֹת וְדוֹרֵשׁ אֶל הַמֵּתִים כְּדִי שְׁיִבְאוּ לוֹ בְּחֵלוֹם וַיּוֹדִיעוּהוּ מֵה שְׁיִרְצָה. וְזֶה
הַהִפְרָשׁ לוֹ בְּחֵלוֹם וַיּוֹדִיעוּהוּ מֵה שְׁיִרְצָה.

הַהִפְרָשׁ שִׁישׁ בִּין שְׁאֵלַת אוֹב לְדוֹרֵשׁ אֶל הַמֵּתִים. וְזֶהוּ עֲנִין הָאֲמִגּוּשָׁא דְהוּהּ מִחֻטֵּט שְׁכָבִי
דְּפָרַק חֻזְקַת הַבְּתִים וּבִזְוָהָר פְּרִשְׁת אַחֲרֵי מוֹת עֲמוּד קכ"ח נֶאֱמַר אִיָּהּ מִן תָּר לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל
לְלַכֵּת אֶצֶל הַמֵּתִי וְלֵאמֹר דְּבַקָּא נִפְשָׁא בְּנִפְשָׁא פֶּאֶשֶׁר הִיָּה עוֹשֶׂה בִּיחֻדִּין הַמְקַנְבֵּל הַגְּדוֹל
הַרִי"ל ז"ל, וְאִיָּהּ שְׁאָר עֲמִין כַּד אֲתִינִן לְמִיתִיהוּן אֲתִינִן בְּחֻרְשִׁין לְאַתְעֵב' עַלִּיָּהוּ זַינִין
בִּישִׁין.

וַיִּשְׁעֶיהָ הַנְּבִיא כָּלֵל שְׁלֵשָׁה מִינֵי עֲבִירוֹת הָאֵלוּ בְּפִסּוּק א' בְּסִימָן ח' בְּאוֹמְרוֹ וְכִי יֹאמְרוּ
אֲלֵיכֶם דְּרָשׁוּ אֶל הָאֲבוֹת' וְאֵל הַיְדְעוֹנִים הַמְצַפְצָפִים וְהַמְהַגִּים הֲלֹא עִם אֵל אֱלֹהֵיו יִדְרֹשׁ
בְּעַד הַחַיִּים אֶל הַמֵּתִים.

וּפִירוֹשׁוֹ אֶצְלֵי כַּף הוּא פֶּאֶשֶׁר יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם רְאוּ וְכֵן תַּעֲשׂוּ כְּמוֹנֵי דְרָשׁוּ אֶל הָאֲבוֹת וְאֵל
הַיְדְעוֹנֵי הַמְצַפְצָפֵי בְּקוֹל נְמוּף כְּדִרְכָּם כְּמוֹ שְׁאָמַר הַכַּתוּב וְהִיָּה כְּאוֹב מֵאַרְץ קוֹלָהּ. גַּם
הֲלֹא כָּל עַם וְעַם דּוֹרֵשׁ רְצוֹן אֱלֹהֵיו בְּעַד הַחַיִּים בְּאֲמֻצְעוֹת הַמֵּתִים וְלָמָּה לֹא תַעֲשׂוּ כְּמוֹנוּ
כְּמוֹהֶם.

לְתוֹרָה וְלִתְעוּדָה אִם לֹא יֹאמְרוּ כְּדָבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אֵין לוֹ שְׁחַר ר"ל זֹאת תִּהְיֶה תְּשׁוּבַתְכֶם
שְׁתִּשְׁמְרוּ אֶת הַתּוֹרָה וְאִז תִּרְאוּ שִׁישְׁמְעוּ אֶת דְּבָרֵיכֶם וַיֹּאמְרוּ כְּדָבָר הַזֶּה אָמַת שְׁאֵין לְשׁוּם
אֱלוֹהֵי אוֹב וַיְדַעוּנִי שׁוּם שְׁחַר כִּי הֵם אֱלֹהִים אַחֲרֵים וּמַעֲשֵׂה תַעֲתוּעִים וְאֵין רְאוּי לַעֲזוֹב
הָאָמַת וְלִרְדוֹף אַחַר הַשִּׁקָּר.

וְזֹאת תּוֹרַת הָעוֹלָה עַל פְּרָקֵינוּ אֵלֶּה בְּפִירוֹשׁ הַתְּשַׁעַה הַתּוֹעֵבוֹת שְׁאֶסְרָה לְנוּ הַתּוֹרָה
הָאֱלֹהִית וְכֵלֶם מִסְטֵרָא דְשְׁמָאֵלָא וּמִסְאָבָא בְּהִיּוֹת שְׁכָנֵי יִשְׂרָאֵל מִמְלַכַת כְּהֻנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ
רְאוּי לְהַתְּדַבֵּק בְּטִהְרָה וּבְנִבְיָאֵי הַשֵּׁם הַמְגִידִים הָעֲתִיד לְבֹא בְּלִי שׁוּם סִפְק וּגְמֻגּוּם.

וְעַל כֵּן סָמַךְ כִּי תוֹעֵבַת ה' כָּל עוֹשֶׂה אֵלֶּה תְּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֵיָהּ כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר
אֲתָהּ יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֵל מְעוֹנָנִי וְאֵל קוֹסְמִים יִשְׁמְעוּ וְאִיָּזָה לֹא כֵן נִתַּן לָהּ ה' אֱלֹהֵיָהּ. נְבִיא
מְקַרְבֵּה כְּמוֹנֵי יָקִים לָהּ ה' אֱלֹהֵיָהּ אֵלֵיו תִּשְׁמְעוּן.

הַפֶּרֶק הַשְּׁבַעֵה וְעֶשְׂרִים נוֹתֵן טַעַם לְשִׁבְחָה עַל עֲנִין הַשְּׁנֵאָה שִׁישׁ לְרוּחוֹ הַלְלוּ לְבָנֵי הָאָדָם.
אַחֲרֵי דְרָף מְבוֹא הַבִּיאוֹר הַמְסַפִּיק בְּעֵנִינִים הַיְקָרִים הָאֵלֶּה עֲתָה בְּאֲתִי קוֹרָא מִשְׁפִּיל
לְהַגִּיד לָהּ בְּכַתֵּב אָמַת שְׁהַרוּחוֹת הָאֵלוּ הֵם הֵם אוֹיְבֵי הָאָדָם וּמְבַקְשִׁים רַעְתָּם וּמִיתַת' בְּכָל
תּוֹקֵף וּבְכַרְט כָּל מַחְשְׁבוֹתָם לְהַפִּיל אוֹתָם בְּחֻטָּא וּלְהַשְׁפִּיל אֶת כְּבוֹדָם וְכֵן בִּס' הַזְוָהר
פְּרִשְׁת אֵלֶּה פְּקוּדֵי עֲמוּד תַע"ט ז"ל.

הַיְכֵלָא דָּא אִיהוּ אַתְר דְּכָל אֵינּוֹן דְּאַקְרוּן אֱלֹהִים אַחֲרֵים. בְּגִין דְּאַתְגַּלִּינִן הַכָּא.

וְכָל אִינוֹן דְּמִפְתִּי לְהוּ לְבָנֵי נְשָׂא בְּעִנּוּגֵי דְהָאֵי עֲלָמָא לְאַזְנָא' בְּעִנּוּגֵי נְאֻפְּנֵי דְעֲלָמָא וּמִשְׁכֵּי לְהוּ בְּחַר עִנּוּגֵי וּנְאֻפְּנֵי דְהָאֵי עֲלָמָא וְאִינוֹן דְּרָגִין דְּקִינִימִין לְסַאָבָא תְּדִיר. וּבְפִרְשֵׁת בְּרֵאשִׁית עֲמוּד קַע"ו כְּתוּב לְאֹמֵר כָּל קָרִי דְחָמֵי בֵּר נֶשׁ הוּא מְגוּ רִיחִין נוֹקְבִין דְּאֶתְיִין וּמִזְדַּוְּנִין עֲמִיָּה וּמִתְחַמְּמִין מִיְּנִיָּה וְאוֹלִידִין דְּוִכְרִין וְנוֹקְבִין וְאֵלִין אֶקְרוּן נְגַעֵי בְּנֵי אָדָם.

וְכֵן בְּמִדְרַשׁ אַבְפִּיר וְיִחְל נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטַּע כָּרְם בָּא לְקִרְאָתוֹ הַשֵּׁטֶן וַיֹּאמֶר לוֹ רְצוּנָךְ שְׁטִטְעֵנָה יַחַד אֲנִי וְאַתָּה. א"ל הוּ.

מִיָּד הִבִּיא רְחֵלָה א' וְשִׁחְטָהּ עַל הַגֶּפֶן וְאַחַר כֶּף הִבִּיא אָרִי וְשִׁחְטוּ עַל הַגֶּפֶן. וְאַחַר כֶּף חֲזִיר א' וְשִׁחְטוּ עַל אוֹתָהּ הַגֶּפֶן.

מִפְּנֵי מָה עָשָׂה כֵּן הַשֵּׁטֶן כְּשֶׁאָדָם שׁוֹתֵה כּוֹס א' הוּא כְּרַחֲלָה עֲנֵי וְשִׁפְל רֹחַם וְכִשְׁהוּא שׁוֹתֵה שְׁתֵּי כּוֹסוֹת מִיָּד נַעֲשֶׂה גְבוּר כְּאִרֵּי מִתְחִיל לְדַבֵּר גְּבוּרוֹת וְאוֹמֵר מִי כְּמוֹנִי. וְכִשְׁהוּא שׁוֹתֵה שְׁלֹשָׁה אוֹ ד' מִיָּד נַעֲשֶׂה כְּחֲזִיר שֶׁמִּתְלַכְלַךְ בְּטִיט וְרָפֵשׁ אָף הוּא מִתְלַכְלַךְ בְּקִיא וְאָף בְּמִימֵי רְגָלִים.

ע"כ.

וְאַל תַּחֲשׁוּב בְּלִבְךָ שְׁנַחַח אִישׁ צָדִיק תְּמִים עָשָׂה שְׁוֹתֵפּוֹת עִם הַשֵּׁטֶן. אָבֵל כְּפִנְתָּם לְהוֹרוֹת שְׁבִיחוֹת הַשֵּׁטֶן גְּרָמָא בְּכָל נְזִקֵי הָאָדָם אָף הוּא הָיָה סִבַּת הַמַּצָּאת הַיִּינוֹ אֲשֶׁר עָלָיו נְאֻמָּה זְנוּת יִינוֹ וְתִירוֹשׁ יִקַּח לֵב.

וּפּוֹק חֲזִי פָּה קְדוֹשׁ מִפִּיק מִרְגְּלֵיין בְּפִרְשֵׁת וַיִּשְׁלַח עֲמוּד שֶׁפ"ח, ז"ל. כָּל רוּחִין וְשִׁדִּין וְעֲלֵעוּלִין וּמִזִּיקִין וְכָל רוּחִין דְּמִסְאָבוּ כְּלֵהוּ שְׁלִיטִין וְשִׁטְאן בְּעֲלָמָא לְאַסְטָאָה וְאַתְּמִינוֹן בְּדוֹכְתֵי דְאַתְחַרִּיבוּ וּבְחַקְלִין תְּקִיפִין וּבְמִדְבְּרִין חֲרִיבִין וְכֵלֵהוּ מִסְטְרֵי רוּחַ מְסַאָבָא.

וְהָא אֶתְמַר דְּהָא רוּחַ מְסַאָבָא דְאַתְיָא מִנְחָשׁ עֲקִימָאָה אִיהוּ רוּחַ מְסַאָבָא מִמֶּשׁ וְאִיהוּ אֶתְמַנָּא בְּעֲלָמָא לְאַסְטָאָה בֵּר נֶשׁ לְגַבְיָהּ. וְע"ד יִצְה"ר שְׁלִיט בְּעֲלָמָא וְאִיהוּ אֶתְמַנִּי לְגַבְיָהּ דְּבָנֵי נְשָׂא וְאֲשִׁתְּכַח עֲמֵהוֹן בְּעַקְיָמוֹ וּבְתַסְקוּפֵי אֶתִי לְגַבְיָהּ לְאַסְטָא לֹון מְאַרְחוּי דְּקב"ה כְּמָה דְּאַסְטֵי הָאָדָם קְדַמָּאָה וְגָרִים מוֹתָא לְכָל עֲלָמָא.

הָכִי נְמִי אֶסְטֵי לְהוֹן לְבָנֵי נְשָׂא וְגָרִים לֹון לְאַסְתַּאָבָא. וּמֵאן דְּאֶתִי לְאַסְתַּאָבָא אִיהוּ מְשִׁיף עָלֵיהּ הֵהוּא רוּחַ מְסַאָבָא וְאַתְדַּבֵּק בְּהַדְּיָהּ, וְכֵמָה אִינוֹן דְּזַמִּינִין לְסַאָבָא לִיָּה וּמְסַאָבֵי לִיָּה וְאִיהוּ מְסַאָב וּמְסַאָבִין לִיָּה בְּהָאֵי עֲלָמָא וּבְעֲלָמָא דְּאֶתִי וְהָא אֶתְמַר.

וּבְשִׁעְתָּא דְּאֶתִי בֵּר נֶשׁ לְאַתְדַּכָּאָה הֵהוּא רוּחַ מְסַאָבָא אֶתְכַפֵּיָּא קַמִּיָּה וְלֹא יְכִיל לְשִׁלְטָאָה עָלֵיהּ וּבְדִין כְּתִיב לֹא תֵאָנָה אֵלֶיךָ רְעָה וְגו' אָמַר רַבִּי יוֹסִי לֹא תֵאָנָה אֵלֶיךָ רְעָה דָּא לִילִית. וְנִגַּע לֹא יִקְרַב בְּאֵהָלֶיךָ אֵלִין שְׁאָר מִזִּיקִין וְהָא אוֹקְמוּהָ וְאַתְמַר ר' אֶלְעָזָר אָמַר הָא אֶמַר דְּלֹא יְפּוֹק בֵּר נֶשׁ יַחֲדָאֵי בְּלִילִיא וְכ"ש בְּזַמְנָא דְּסִיְהָרָא אֶתְבְּרִיאַת וְהוּא תְּסַרְהָ וְאוֹקְמוּהָ דְּהָא כְּדִין רוּחַ מְסַאָבָא שְׁלִטָא וְדָא הוּא רְעָה מֵאן רְעָה דָּא חֲוִיָּא בִּישָׂא.

וְנִגַּע דָּא הוּא מֵאן דְּרָכִיב עַל חֲוִיָּא רְעָה וְנִגַּע כְּחַדָּא אִינוֹן. וְאָף עַל גַּב דְּתַנְיִין דְּנִגַּע אֵלִין נְגַעֵי בְּנֵי אָדָם דְּנִפְקוּ מֵאד' דְּהָא כָּל אִינוֹן שְׁנִין דְּלֹא קָרִיב אָדָם עִם אֶתְמַנִּיָּה רוּחֵי מְסַאָבֵי הוּוּ קְאֶתְיִין וּמִתְחַמְּמִין מִיְּנִיָּה וְאוֹלִידִין מִיְּנִיָּה וְהֵנִי אֶקְרוּן נְגַעֵי בְּנֵי אָדָם.

וְהָא אַתְמַר דְּכַד בַּר נִשׁ בְּחִלְמִיהּ וְלֹא שְׁלִיט בְּגוּפִיהּ וְגוּפָא אֲשַׁתְּפֵף רִיחַ מְסַאָבָא אֲתִיָּא וְשָׂרְיָא עֲלֵיהּ נְאִית זְמַנִּין דְּרוּחֵי גְּוִקְבִין מְסַאָבִין אֲתִיָּין וְקָרְבוּ בְּהַדְוִיָּה וּמְשַׁכִּין לִיהּ בְּהַדְוִיָּהּ וּמְתַחַמְמָן מְנִיָּה וְאוּלִידוּ לְבַתֵּר רִיחִין וּמְזִיקִין נִגְעֵי בְּנֵי אָדָם, וְלִזְמַנִּין יִתְחַזִּין בְּחִזְיוֹ בְּנֵי נִשְׂאָא בַּר דְּלִית לֵ שְׁעָרֵי בְּרִישָׁא וּבְכַלָּא אִית לֵיהּ לְבַר נִשׁ לְאַסְתְּמָרָא מְסַמְיָהּ בְּגִין דִּיהָף בְּאַרְחֵי דְאוּרִיחֵי' וְלֹא יִסְתַּאב בְּהַדְוִיָּהּ וְהִדְהָא לִית לָהּ מֵאן דְּנָאִים בְּלִילִיא בְּעַרְסִיָּה דְלֹא טְעִים טְעָמָא דְמוֹתָא וּנְפַקַת נְשַׁמְתִּיהּ מְנִיָּה וְכִינּוּן דְאַשְׁתְּאָר גּוּפָא בְּלֹא נְשַׁמְתָּא קְדִישָׁא רִיחַ מְסַאָבָא זְמַינָא וְשָׂרָא עֲלֵיהּ דְּגוּפִיהּ וְאַסְתַּאב וְהָא אוּקִימְנָא מְלָה דְלִית לֵיהּ בַּר נִשׁ לְאַעֲבָרָא דְדוּי עַל עֵינׁוּי בְּצַפְרָא בְּגִין דְּהָא רִיחַ מְסַאָבָא שְׂרִיָּא עֲלֵיהּ וְהָא אַתְמַר.

תָּא חֲזִי דְהָא יַעֲקֹב אָף עַל גַּב דְאַתְרַחֲקִים קָמֵי מְרִיָּה בְּגִין דְאַשְׁתְּאָר בְּלַחֲדוּי רִיחָא אַחֲרַת הָהּ זְמִין לְאַזְדוּוּגָא בְּהַדְוִיָּה. אַר"ש תָּא חֲזִי מַה פְּתִיב בִּיָּה בְּהִהוּא רְשַׁע דְּבַלְעָם וַיִּלְךָ שְׁפִי מַהוּ שְׁפִי יְחִידָאֵי כַד"א שְׁפִיפּוֹן עֲלֵי אַרְח פְּהַאי חוּי' דְאַזַּל יְחִידָאֵי וּכְמִין עַל אוּרְחִין וּשְׁבִילִין.

הַכִּי נְמִי בַלְעָם הָהּ אֲזַל יְחִידָאֵי מ"ט בְּגִין לְאַמְשַׁכָּא עֲלֵיהּ רִיחָא מְסַאָבָא דְכָל מֵאן דְאַזַּל יְחִידָאֵי בְּזַמְנִין דִּיעָאן אֲפִילוּ בְּמִתָּא בְּאַתְרִין יְדִיעֵן מְשִׁיף עֲלֵיהּ רִיחַ מְסַאָבָא. בְּגִין כִּד בְּכָל זְמַנָּא לֹא יְהָף בַּר נִשׁ יְחִידָאֵי בְּאַרְחָא בְּמִתָּא אֲלֵא בְּאַחַר דְּבְנֵי נִשְׂאָא אֲזַלִּין וְתִיבִין וּמְשַׁתְּכַחוּ תַּמָּן.

וְעַל דָּא לֹא יְהָף בַּר נִשׁ יְחִידָאֵי בְּלִילִיא הוּאִיל וּבְנֵי נִשְׂאָא לֹא מְשַׁתְּכַחוּ. וְהִיָּנוּ טְעָמָא דְלֹא תִלִּין נְבַלְתוּ עַל הַעֵץ דְלֹא לְקִיָּמָא גּוּפָא מִיתָא בְּלֹא רִיחָא עַל אַרְעָא בְּלִילִיא.

בג"כ הוּא רְשַׁע דְּבַלְעָם הָהּ אֲזַל יְחִידָאֵי פְּהַאי חוּיָא פְּמַה דְאוּקְמוּהּ רָאָה נָא אַתָּה הַמְעַיִן פְּמַה דְּבָרִים מְעוֹלִים מְעוֹלָפִים סְפִירִים גְּכָלְלוּ בְּמֵאמַר הַנְּכַבֵּד הָהּ וְאִיף בְּדְבָרֵי' מוּעֲטִי' כָּלֵל הַרְשָׁב"י כְּמַעַט כָּל הַחֲכָמָה הָאֵלֶּהִית מְעַנֵּן הַרוּחֹת הָאֵלוּ.

אַמַּר שְׁדִירְתֶּם וּמוֹשְׁבֶם בְּמַדְבָּרִין חֲרָבִין. וְכִף הוּא הָאֵמַת.

וְעַל כֵּן נִקְרָאוּ שְׂדִים מְלִשׁוֹן שְׂדָה כִּי מְצִאנוּם בְּשְׂדָה יַעַר וְכָל חַיִּית הַשְּׂדָה יִשְׁחָקוּ שָׁם. וְכַבֵּר לְמַדּוּ לְנוּ רַז"ל בְּבִרְכוֹת פ"א שְׂאִין גְּכֹסִין לְחֲרָבָה מִפְּנֵי הַמְזִיקִין.

וְהִנֵּה בְּאַזְנֵינוּ שְׁמַעְנוּ וְאַבוֹתֵינוּ סְפָרוּ לְנוּ אִיף בְּעִיר גִּימְאָרְאִינִשׁ אַרְץ (מוֹלְדַת הַגְּבָרַת דִּינָה רַחֵל אַבְרָבְנָאֵל אֲשֶׁתִּי) אֲשֶׁר בְּמַלְכוּת פּוֹרְטוּגָאֵל בֵּית א' יִשְׁנָה וְחֲרָבָה מְדוּכָסִי הָעִיר לֹא הָיוּ דָרִים בְּתוֹכָהּ כִּי יֵצֵא עֲלֵיהָ שָׁם רַע שְׁשָׁם הַרְגִיעָה לִילִית וְשְׁעִיר עַל רַעְהוּ יִקְרָא.

וְהִנֵּה פַעַם א' בְּרַחוּב הָעִיר אִיזָה בְּחוּרִים אַבְיָרֵי לֵב מְדַבְּרִים וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל רַעְהוּ נְבֵא נָא אֶל הַבַּיִת אִם יִמִּיתֵנוּ וּמִתְנוּ וְאִם יַחֲיוּנוּ נַחֲזִיָּה וְנַעֲשֶׂה לְנוּ שָׁם וַיִּתְחַזְּקוּ וַיִּכְבְּאוּ אֶל הַבַּיִת וַיִּדְלְקוּ גְרוֹת וְשִׁלְחָן עָרוּף לְפָנֵיהֶם וַיְהִי הֵם אוּכְלִי' וְשׁוֹתִי' וְחוֹגְגִים וְהִנֵּה נַעַר קָטָן שְׁחֹרַר כְּעוֹרֵב וַיִּלְךָ וַיִּקְרַב אֲלֵיהֶם וַיֹּאמַר אֲדוּנֵי שְׁלַחְנֵי וְרוּחוֹ לְהַגִּיד לְכֶם שְׁתַּכְּף וּמִיד תִּלְכוּ לְשָׁלוֹ' וְתַפְּנוּ אֶת הַבַּיִת.

וַיִּשְׁיבוּ לוֹ אֲמֹר אֶל אֲדוּנֵיף שְׁיָבֵא נָא כְּבוֹדוֹ אֲלֵינוּ וַיִּחַדּוּ נְמַתִּיק סוּד. אוּלָם כְּהָרַף עֵין חֲזַר אֲלֵיהֶם הַנַּעַר וְגָזַר עֲלֵיהֶם שְׁיָפְנוּ.

וַיַּעַן לֹא בְמַהֲרָה עָשׂוּהוּ בְקֶצֶף גָּדוֹל וּבְיַד חֲזָקָה הִטִּילוּ רוּחַ סְעָרָה בְּבֵית וַיִּכְבוּ אֶת הַנְּרוֹת וַיִּסְקְלוּם בְּאַבְנִים וְהָמָּה בְּרַחוּ זֶה מְדַלֵּג עַל הַסְּפָסְלִים וְזֶה מְקַפֵּץ עַל הַחֲלוֹנוֹת זֶה נִשְׁבְּרָה יָדוֹ וְזֶה רַגְלוֹ וְהַעִיר פְּלָה נְבוּכָה.

אָמַר עוֹד רַשְׁבַּ"י שְׁכָל יִשְׁעָם וְכָל חַפֵּץ הַרוּחוֹת הָאֵלוֹ כִּי לֹא יִצְמִיחַ הָאֵד בְּיַרְא' ה' וְהִבִּיא לְזֶה הַמִּשְׁלֵל הַנִּכְבָּד מִהַנְּחָשׁ אוֹ סִמְאֵל דְּאֶסְטִי וְהַחֲטִיא אֶת אָדָם הָרֵאשׁוֹן וְעוֹד הַיּוֹם כְּמִשְׁפָּטוֹ הָרֵאשׁוֹן נוֹהֵג.

וְזֶה בְעֵבּוֹר הָאֵיבָה הַנְּטוּעָה בְּלִבּוֹ מִקֵּדָם וְכִמּוֹ שֵׁנָא' וְאֵיבָה אֲשִׁית בְּיַד וּבֵין הָאֲשָׁה וּבֵין זֶרְעָה וּבֵין זֶרְעָה, וְכֵן רֵאִינוּ שְׁעָשָׂה כָּל הַשְּׁתַּדְּלוּתוֹ לְהַחֲטִיא אֶת אַבְרָהָם וּלְנִסּוֹתוֹ בְּאֵל הָאֱלֹהִים וְאָמַר מִכָּל הַסְּעוּדָה שְׁעָשָׂה שְׁמָא הַקָּרִיב לְפָנֶיהָ תוֹר אוֹ בְּנֵי יוֹנָה.

וְזֶהוּ אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אַחַר דְּבָרָיו שֶׁל שְׁטָן. וְכִמּוֹ שֵׁנָא' רַז"ל הִלֵּךְ וּקְדָמוֹ בְּדָרְךָ כְּדִי לְהַכְשִׁילוֹ גַּם הוּא הִיָּה הַסְּבָה הַקְּרוּבָה בְּמַעֲשֵׂה הָעֵגֶל וְכִמּוֹן דְּמוֹת מִלְּשָׁה מֵת הָרָאָה לְהֵם הַשְּׁטָן שְׁנוּשָׂאִין אוֹתוֹ בְּאוֹר רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם וְזֶה הוּא שְׁמָא הַפְּסוּק כִּי זֶה מִלְּשָׁה הָאִישׁ וְאִין זֶה אֵלָּא מוֹרָה בְּאַצְבָּע.

וְכֵן הוֹדָה אֶהְרֹן בְּאָמְרוֹ וְאֲשַׁלְּכֵהוּ בְּאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה כְּלוֹמַר לֹא יִדְעָתִי שְׁיֵצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה וַיֵּצֵא עַל יְדֵי הַשְּׁטָן וְהַמְּכַשְׁפִּי שְׁיֵצֵאוּ מִמִּצְרַיִם וְכַעֲיִן זֶה עָשָׂה לְאִיּוֹב יְרָא אֱלֹהִים וְסָר מֵרַע, וְכֵן עוֹשָׂה לְכָל הַצְּדִיקִים וְחַסִּידִים שְׁכָכַל דוֹר וְדוֹר כְּדִי לְאַבְדֵם וּלְהַסִּיר מֵהֵם צְדֻקְתָּם.

אֲשֶׁר עַל פִּי אָמְרוֹ רַז"ל כָּל שְׁגָדוֹל מִחֲבָרוֹ יִצְרוּ גָדוֹל מִמֶּנּוּ. וַיִּצְרוּ הוּא הַשְּׁטָן הוּא יִצֵּר הָרַע הוּא מִלְּאֵךְ הַמָּוֶת וְאִין אָדָם חוֹטֵא אֵלָּא אִם כֵּן נִכְנָס בּוֹ רוּחַ הַשְּׁטוֹת הַזֶּה שֶׁל הַרוּחוֹת הַלְלוּ.

כִּי הָאֱלֹהִים בְּרָא אֶת הָאָדָם יִשָּׂר וְאִין בְּעֲצָמוֹתוֹ סִבַּת גּוֹרְמַת עֲקוּשׁוֹתוֹ כִּי אִם מִבְּחוּץ הַרְשָׁע וְהַמְּגַנְוֵל הַזֶּה אֲשֶׁר לֹא לְבַד לְאֵדָה"ר הִפִּילוֹ וְהַשְּׁפִילוֹ בְּחֻטְא אֵלָּא שְׁעוֹד הַיּוֹם תּוֹפֵס אֲוִמְנוֹתוֹ בְּהִרְאוֹתוֹ לְכָל אָדָם שֵׁנָא עַפ"י שְׁיִחְטְאוּ לֹא מְוֹתוֹן כִּי הָאֵל רַחֲמָן וּמְטִיב לְכָל וְאִינוּ חַפֵּץ בְּמִיתַתוֹן שֶׁל רְשָׁעִים.

וְתַכְרָף וּמִיד שְׁחוֹטֵא כּוֹתֵב עָלָיו שְׁטָנָה, כִּי עַל כֵּן נִקְרָא שְׁטָן. וְכֵן בְּזִמְנֵי שְׁדוֹר הַמַּבּוּל חָטָא כְּתִיב קִץ כָּל בְּשׂוֹר בְּאֵל לְפָנֵי וְאֵרַז"ל שֶׁהוּא הַמִּלְאָךְ הַמָּוֶת כִּי הוּא סִיבַת קִץ כָּל הַחַיִּים.

וְגַם הוּא נִבְרָא בֵּין הַשְּׁמַשׁוֹת וְהִיָּה בְּבְרִיאָה קִץ וְאַחֲרוֹן לְכָל בְּשׂוֹר. גַּם כְּשֶׁרָצָה הַקַּב"ה לְמַנּוֹת אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן יְהוֹצָדֵק לְכַהֵן גָּדוֹל כְּתִיב וְהַשְּׁטָן עֹנֵמֵד עַל יְמִינוֹ לְשַׁטְנוֹ עַל עֲנָנֵי בְּנָיו שְׁנָשָׂאוּ נָשִׁים נְכָרִיּוֹת וְלֹא מִיָּחָה בְּהֵן.

אָמַר עוֹד הַרְשָׁב"י שְׁכָל זְמַן שְׁהָאָדָם בָּא לִישְׁתַּהַר נִכְנָע הַשְּׁטָן קַמְיָה וְלֹא יְכוּל לְשַׁלּוֹט עָלָיו וְהוּא אָמַת. וְכֵן בְּמַסְכַּת חוֹלִין פָּרַק א' נֶאֱמַר הִיא אֵינְתָא דְהִנּוּת קָא מְהַדְרָא לְמַשְׁקַל עַפְרָא מִתּוֹמָיָה פְּרַעֲיָה דר' חֲנִינְא.

א"ל שְׁקוּלִי לֹא מְסַתֵּייעָא מִלְּתָא אִין עוֹד מְלַבְדוּ כְּתִיב. ר"ל שְׁמַבְלַעְדֵי הַשָּׁם לֹא יִשׁ יְכוּלָת בְּשׁוּם נִבְרָא לְפַעוֹל וְשֵׁהי"ת רַגְלֵי חֲסִידָיו שְׁמוֹר וְלִזְהָ הֵגַם שְׁתַּבְּקַשׁ לָהּ לִיקַח הָעֶפֶר אֲשֶׁר מִתַּחַת לְרַגְלָיו לְעֲשׂוֹת לוֹ תּוֹעָה נְכוֹן לְבוֹ בְּטוֹחַ בַּה' שְׁלֹא יִהְיֶה לָהּ לְעַזָּר וּלְהוֹעִיל כִּי אֲשֶׁרִי

אדם אשר לא יחשוב ה' לו עון, ומפאן יצא לנו מודעא רבא לענייננו כי לא יחשב ממנו שהקב"ה הניח העולם למקרה ולממשלת הרוחות האלו אלמנה וגר יתרוגו וילדיה ירצחו לפי תפצם ורצונם כי הגם שאלו שאין להם זכיות כמעט נעזבי' למקרה באשר ה' ברא מלשחי' לחבל ולהוכח בהם בני אדם כמו שפכת הרשב"י זוהר פר" ברא' עמוד קכ"ח על אנשים השלמים וכל מבקשי השם הבאים להטהר אח נפשם אין שלטון ברוח לכלות את הרוח האנושי ולנגוע אפילו בכף רגלו.

וכמו שהחיות הטורפות אין מושלים בתסידים ואנשי מעשה כמו שראינו בתנחומא פרשת ויגש ענין רבי חנינא בן דוסא שראה את הארי ואמר לו אי מלך חלש לא השבעתיך שלא תראה בארץ ישראל ומיד ברח ובכרש' וארא מעשהו עם הערוד.

כך הרוחות והמזיקין האלו אינם שולטים באדם המנוח לרוע לו. וכן בזוהר דברי' עמוד רצ"ז אמרו המשתדל באורייתא ניצול מן המזיקין כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים.

ומה שאמר שבשעת השינה אז באים הרוחות האלו בחלום לאדם ומטמאין אותו כך הספיקו כל החכמים האלהיים. וכבר דברתי על זה בפרק שישה עשר כי אז בזמן שהנשמה נתעלית מהגוף יש להם יכולת להפיק את רצונם.

ועל ענין העצה היעוצה מאת הרשב"י על מה שזכרו גם כן חז"ל שאל יצא אדם יחידי בלילה בודאי עליו נאמר פלא יועץ כי כל הרוחות האלו יושבי חשך וצלמות מושלות בלילה צלמות ולא סדרי' וכמ"ש בלעם לינו פה הלילה.

וכאשר פוגעין באדם מזיקין אותו ותדע שפך הוא האמת שכל החלאים הבאים לאדם פתאום מנייהו הווי. תראה לפעמים שאדם בקו הבריאות ובלתי חולה פתאום בא אידו ופיו תהפוכות יתעקם לאזנו.

ואחר הולך בחומו בפתע ידיו אסורות ותרמות. וכאשר תשאל לרופא הסיבה הפועלת אלו הזיקין.

יאמר שהיא הרוח נאמת ידבר אבל נבא ולא ידע מה נבא שהרוח הרע והשד הוא גרמא בנזקין ולא הרוח האוירי' המנשבת כאשר חושב. וכן בזוהר פרשת תזריע עמוד נ"ב יומא חד עאל ברי לביתא לאהדרא מלין אעבר חד ריחא קמיה ונזיק ליה אעקם פומיה ועינוי וידי אתעקמו ולא יכיל למלקא וכו'.

וכן הוא בכל החלאים הנעלמים ופתאומיים שכלם באים מהרוחות הללו: ותדע עוד שבענין העין הרע לא מצאו כל אנשי חיל ידיה' לתת תשובה וטענה מספקת. והנה אצל חז"ל תמצא והסיר ה' ממר כל חלי אמר רב זה עין הרע.

וכן לא יעמוד אדם עם שדה חבירו וכו' ואמרו עוד אין הברכה שורה לא בדבר המנוי ולא בדבר המדוד אלא בדבר הסמוי מן העין ולכ' יותנן נאמר לא מסתפי מר מעינא בישא וכו' ובאשר חכם מחכמי האומות לא מצא מענה פרק עולו מעל צנארו ויאמר לא הוא וכחש בהחלט בענין העין הרע.

אמר איהו יפעל נושא בנושא בלי נגיעה ופגישת גוף בגוף. ומהם הודו ואמרו שמהעין יוצאי מבעל נפש הרעה והקנאית אדים מהמותרים אשר ידחם הטבע אשר לארסיותם פוגעים בהבטתם בדברים המוכנים לעיניהם עד שייתכן שימותו.

ולכן גזרו שהזקנות ונשים נדות לרוב מזיקין בעיניהם כאשר תראה אצל פיטרו גארסיאה טומאש ואחרי' אבל הם לא ירדו לסוף האמת סר צלם מעליהם האמת אתנו שהעין הרע נמשך מהמזיקין האלו אמנם ידעתי כי כן שהרי הרשב"י בפירשת בלק עמוד שצ"א פתב ו"ל.

ת"ח כל מאן דבעי לאסתפלא בעינא בישא לא יכיל אלא פדמשבח ואוקיר לההוא מלה דבעי לאלטטיא בעינא בישא. ומה ארחה אמר כמה טבא דא.

כמה יאה דא. בגין דישלט ביה עינא בישא.

אוף הקא בלעם הקוסם אמר מה טובו אהליהו יעקב כמה אינון יאן. כמה אינון שפירן דאתנטעו ביניהו דמיין לאינון נטיעו דנטע קודשא בריהו הוא בגנתא דעדן.

ובגלל הדבר הזה כתוב וישת אל המדבר פניו בגין דיהא ליה סטר סיועא לאבאשא להו בעינא בישא. ולכן נראה לי שאמר ה' אל לכו השמר לה מדבר עם יעקב מטוב עד רע שארורים הם הרשעים שאין טובתן שלמה.

וכאשר רוצים שהשדים והרוחות יפגשו באדם לרע לו אז מתחילין להלל ולשבח כמה נאה הוא זה. ובגלל הדבר הזה כאשר אנו משבחים ומפארים לאיזה איש או ילד תפארתו חכמתו וגבורתו מנהגנו לומר ה' ישמרך.

ולנפוך עליו את ה' כדי שלא יבא אליו רעה ונגע לא יקרב באהלו. ותמצא בפרק הרואה האי מאן דנכנס למתא ודחיל מעינא בישא לינקוט זקפאד דא דימיני' ביד' דשמאליה ונקפא דינדא דשמאלי' בינדא דימיני' ולימא הכי וכו' ור' יוסי בר חנינא אמר ליחזינה אטרפיה דנחיריה דשמאלא.

וכן בערבי פסחים. והוא סוד גדול נגד הרוח רעה כי הצורות האלו הנעשים בגודלי היד ותוף הנחירים הם דמיון הגירא בלעז אגה אשר תולים בצוארי הילדים.

ורומז למקום התורפה ולאברי המשגל כמו שבנימים הקדמונים היו גם עע"ז תולים לילדים הזכרות שקראו פריאפו כאשר מעיד נאליס בפילוסופיאה שלו ודאמריש דיל פראדו מדברים על עגן העין הרע.

וכן בפ"ק דקדושין פלימו הנה רגיל לומר גירא בעיני' דשטנא. ובס' החסידים סי' רל"ו נאמר אם יראה לאדם שד יכפוף גודלו בתוף אצבעו שהוא הגירא מש.

והפל להברית הרוח פענן שנאמר בפרק ערבי פסחים אמר אממר אמר לי רישתנהי דמכשפות האי מאן דפגע בהו נימא הכי חרי חמימי פי' צואה חמה בסלי' נקובי' וקרויעי' לפומיכו.

כי די בזיון וקצף פשמראים להם מקום התורפה ומכבדים להם בצואה רותחת ואז הולכות להם בקלון ותרפה גדולה. ויצא לנו מזה שהשדים המתאווים תאנה להזיק את

בני האדם ינחשו ויחלטו הדברים הטובים אשר בהם מתעלה איזה מבני האדם מחברו או ילד יולד לו ותכף מזיקי אותו שלא יעלה לרצון טובו וחסד ה' אשר גבר עליו.

כמו שאנו ראינו בין בני האדם שכאשר א' ישנב בפני אויבו מייד מתמלא עליו חמה ומגלה את חרפתו כי הקנאה בלבד פאש בוערת ולא יוכל כלכל. אשר בעבור זה אמר שלמה המלך ע"ה בסימן כ"ז מברך רעהו בקול גדול (ר"ל בפרסום) קלה תחשב לו.

כי מייד ובזוהו אויבו מבקשי רעתו. ואם במקרה האדם רואה חובה לעצמו גם הוא לוקח הדבור ואומר פן משפטיה אתה חרצת.

ולכן אמרו רז"ל לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן כי סגולת הדבור פועל וכן בזוהר פרשת וישלח יעקב עמוד שצ"ח ר' יוסי אמר פתיב קללת חנם לא תבא ואוקמוה לו בניו. ואי קללת צדיקא היא אפילו דלא אתפונן בה פינו דנפקא מפומיה נטיל לה ההוא יצר הרע וקטרג בה בשעת הסכנה.

יעקב אמר עם אשר תמצא את אלקיה לא יחיה. ואע"ג דאיהו לא הוה ידע נטיל לה ההוא מלה ההוא שטן דאשתכח תדיר גבייהו דבני נשא.

ועל דא תנינן לעולם לא יפתח בר נש פומיה לשטנא בגין דנטיל ההוא מלה וקטרג בה לעילא ותתא. כ"ש מלה דחכם או מלה דצדיקא.

ועל תרין אילין אתענשת רחל ע"כ. ועל זה בנוי מה שנהגו הראשונים לתלות קללתן באחרים.

וכן אמרים לא נשתייר משונאיהן של ישראל נעשו פניהם של שונאיהן של ישראל פשוטי קזרה. ואמרו על פסוק לא יעלה פיהם הכשילם וירדו חיים שאולה.

וכיוצא בפסוק ברו לכם איש וירד אלי פתח גלית פיו לשטן. וכן דוד באבן הורידו לארץ והשפילו.

ובזוהר פרש' פקודי עמוד תע"ה אמרו עוד שכמו שהרוחות האלו נוטלין כל מיילי בישין הכי נמי נוטלין כל אילין דזריק בר נש ברוגזיה. ועל פן צריף שלא יזרוק אדם שום דבר מידי בחרמתו ויתנו לשטן פי פעמים קרובה הקלה לבא והשטן עומד עליו לשטנו: ואם תאמר ולמה יש לשדים הללו קנאה ושאנאה לבני האדם אשר מעולם לא גמלו להם רעה אשיבה כי השדים האלו אינם מהמדרגות העליונות ואויריות.

והשבות אל לבך מה שכתבתי בפרק שלשה עשר וידעת כי המדרגות האלו הם מרוחות חכמים מחוכמים מדריכים את האדם לטוב וליושר כאשר תראה עוד בזוהר פרשת קדושים עמוד קס"ה שיש רוח נכון על ראש צדיק להנהיגו בדרך ישרה שיבחר לו האדם כמו שיש גם פן מהמדרגות השפלות והארציות אשר בכל תוקף מבקשים רעתו ומאבדים אותו כי בראותם מעשי ידי ה' כמוהם במדרגה העליונה ושהם במדומיהם המעולים ורמים עולים אל רום המעלות בשמי מרומים מתקנאים בו ומשתדלים נפילתו.

הלא תראה והנפיון הוכיח שבין האנשים עצמם כל הפוסל במומו פוסל וכל הנתוק כמשל ההדיוט מתאנה שיהיו כולם נתוקים. ואנשי בעלי שום או גבן או דק או תבלול בעינו הם מרי נפש ושונאים לאחרים שלמים בטבע וכן העני שונא לעשיר והעם הארץ

לתלמיד חכם כמו שהודעה ר' עקיבא וכן הדבר ברוחות האלו שכל זמן שאין לו לאדם זכויות אשר בהם ינצל רודפים אותו וכותבים עליו שטנה בהיותם רעים וחסטאים לה' מאד רקים ופוחזים דרים לא פאדם בבתים מלאים ובמשכנות מבטחים.

כי אם במדברות שממות חרבות ותותי מרזבים. ויקנאו בו כל מלכי הערב רב השוכנים במדבר ולא נתנוהו השב ריחו.

ובתקוני זוהר קדש דף מ"ד נתנו עוד טעם לשבח באמרם שכל מעשה בראשי נתנו חלקם בבריאתו של אדם כשדבר הקב"ה עמם ואמר נעשה אדם חוץ מהמזיקין שקטרגו על בריאתו ואמרו מה אנוש פי תזכרנו.

ולכן עדין שנאים לאדם ומבקשים רעתו: הפרק השמנה ועשרים יורה פח וגדולת שמות הקדש. ואיך בהם נעשים מעשים אשר לא נעשו בדרך טבע.

ואפשרות ההנחה הזאת. אם הבוא תברך ויתעלה שמו ברא כל הנמצאים כלם לתכלית טוב ולכל א' וא' נתן מטובו כפי מדרגתו וכמו שהעוד הפתוח וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד ואם לסמי עצבים עיקרין ומסעדי השפיע סגולות נפלאות ותועליות עצומות להעמיד בריאות הבריאים ולהחזירם לגדרם כי תקראנה קורות החלאים.

מי יכחיש שאינו מן הנמנע שיהיו גם לקולות ודבורים לחשים וקמיעות פתובים פח ורשם באמירתם וכתבתם ויהיה להם מפת בפעולות חוץ לנפש. כף קנים באמת בעל הפונרי מ"ד סי' כ"ה וכן אמר.

ואל יהי רחוק בעיון הזה רשם השמות והדומה להם מדרך הדבור והפתח וקודם להם השיעור. רוצה לומר מחשבת הנפש שהורה הדומ' למלאכי, ע"כ, והבן כי באמרו השמו' רמז לשמות הקדש, ובאמרו הדומה להם רמז אל מלות אחרות הנאמרי באמת בלחשים.

ולרמזו על רשמה הן בכתב הן בעל פה אמר מדרך הדבור והפתח. ולהורות שחונק וכתב הדבור והפתח תלוי על טוב פגנת הפועל אמר וקודם להם השיעור.

כי הוא עיקר ומקצוע גדול להוציא אל הפועל שלמות הפעולה. ואחר פגנת הלב הן הן הדברים כי זולת זה והמחשבה הזכה כבר כלל הלחשי והקמעות בסימן כ"ג בכלל ההבלים.

גם הראב"ע נראה שנוטה לדעת הזה באשר מרגלא בפומיה כי פאשר ידע החלק את הפל ונדבק בכל יחדש בכל אותות ומפתים וזה בלי ספק על ידי שמות הקדש. ואחריו החזיק הרב רבינו סעדיה בספרו אור ה' מ"ד דרוש ה' אמר.

אם יש לקמיעות והלחשים מבא בפעולות האדם הנה מחכמי אומתנו הרחיקו מאד שיהיה להם מבא כלל והחזיקו המאמין בהם לאיש שוגה ופתי. אמנם אנהנו לא נכחיש החוש ומה שנתפרסם לרז"ל במקומות רבים מהתלמוד.

וכן השתדל להתיר הספיקות הנפלות בענין. וכלל דבריו המציא מהם שני מינים יען יש מהם עם קשר תנאי שהפועל בהם יהיה חכם ירא אלהים וסר מרע.

וַיֵּשׁ מֵהֶם בְּלֹא שׁוּם קֶשֶׁר תְּנַאי. וְאָמְנָם בְּאוֹמְרוֹ שְׁגַם בֵּין חֲכָמֵי תוֹרַתְנוּ הֶחְזִיקוּ הַמַּאֲמִין בָּהֶם לְאִישׁ שׁוֹגֵה וּפְתִי הֵלֵא הוּא הַרְמַב"ם וְ"ל אֲשֶׁר בְּסִפְרוֹ מוֹרֵה הַגְּבוּרִים ח"א פָּרַק ס"א כָּתַב זֶה לְשׁוֹנוֹ.

וְאֵל יַעֲלֶה בְּמַחְשַׁבְתּוֹ שֶׁגִּעוֹן כּוֹתְבֵי הַקְּמִיעוֹת וּמֵה שֶׁתְּשַׁמְעֵהוּ מֵהֶם אוֹ תִמְצָאֵהוּ בְּסִפְרֵיהֶם הַמְּשׁוֹנָיִם וּמִשְׁמוֹת חֲבָרוֹם לֹא יוֹרוּ עַל עֲנִיָּן בְּשׁוּם פְּנִים וַיִּקְרָאוּ אוֹתָן שְׁמוֹת. וַיִּחַשְׁבוּ שֶׁהֵם צָרִיכִים קְדוּשָׁה וְטָהָרָה וְשִׁהֵם יַעֲשׂוּ נִפְלְאוֹת כָּל אֱלוֹ הַדְּבָרִים לֹא יֵאוֹת לְאָדָם שְׁלֵם לְשִׁמְעָם כָּל שֶׁפֶן שִׁיֵּאֲמִינָם וְכו'.

וְכַתֵּב עוֹד בְּפָרֶק הַנִּמְשָׁף וְכֹאֲשֶׁר מְצָאוּ הָאֲנָשִׁים הַרְעִים הַפְּתָאִים אֱלוֹ הַדְּבָרִים הַתְּרַחֵב לָהֶם הַכֹּזֵב וְהַמַּאֲמָר שֶׁיִּקְבְּצוּ אֵיזָה אוֹתִיּוֹת שֶׁיִּרְצוּ וַיֵּאֲמְרוּ שֶׁזֶּה הוּא שֵׁם יַעֲשֶׂה וַיִּפְעַל כְּשִׁיכְתֵּב אוֹ כְּשִׁיֵּאֲמַר עַל תְּנוֹאֵר כָּף וְאַחַר כָּף נִכְתְּבוּ הַכֹּזְבִים הֵהֶם אֲשֶׁר בְּדָאֵם הַפְּתָאִים הֵרָאשׁוּנָיִם וְנִעְתְּקוּ הַסִּפְרִים הֵהֶם לִידֵי הַטּוֹבִים רַכִּי הֵלֵב הַסִּכְלִים אֲשֶׁר אֵין אֲצֵלֵם מֵאֲזַנְנִי יִדְעוּ בָּהֶם הָאֲמָת מִן הַשֶּׁקֶר וְהַסְתִּירוֹם וְנִמְצָאוּ בְּעִזְבוֹנוֹתָם וְנִחַשְׁבַּ בָּהֶם שֶׁהֵם אֲמָת. ע"כ.

וְסוֹף דְּבָרָיו פְּתִי יֵאֲמִין לְכָל דְּבָר. וְאֵין לְהַפְלֵא אִם מִיָּדוּ הִיָּתָה לָנוּ זֹאת כִּי הָרַב לֹא הִיָּה מְקַנְבֵּל וּבְהַרְבֵּה מְקוֹמוֹת מֵהַמּוֹרֵה דְּבָר כְּפִילוֹסוֹף וְהֵלֶף אַחֲרֵי עַקְבוֹת אַרְסֵטוֹ מֵאֲמִין לְבַד כָּל מֵה שֶׁהֵעִיּוֹן גּוֹזֵר.

וּכְבָר הֵעִידוּ אֲנָשִׁי לֵבָב שֶׁרָאוּ לוֹ אֲגָרָת שְׁלוּיָה לְתַלְמִיד הַחֲשׁוּב ר' יוֹסֵף וְכַתּוּב בָּהּ אֵיךְ בְּסוֹף יָמָיו עָסַק בְּחֻקֵּי הַקְּבֵלָה וְהִזְדַּר בָּיָה בְּכָל מֵה שֶׁאָמַר בְּעִנְיַן הַשְּׁמוֹת הַקְּדוּשׁ. וְכַתֵּב בְּעַל שְׁלֵשֶׁלֶת הַקְּבֵלָה דָּף מ"ד ע"א ו"ל וְרֵאִיתִי בְּס' אֲגָרָת חֲמוּדוֹת שֶׁחִבֵּר ר' אֵלִיָּה חַיִּים שֶׁאָמַר בְּהַקְּדָמָתוֹ אֲנִי רֵאִיתִי אֲגָרָת הַרְמַב"ם בְּכַתֵּב מִירוּשָׁלַי לְמַצְרִים לְתַלְמִידוֹ וְהִיָּה אוֹמֵר אַחֲרָי בּוֹאֵי בְּאַרְץ הַצְּבִי מְצָאתִי זָקֵן שֶׁהָאִיר עֵינָי בְּדַרְכֵי הַקְּבֵלָה וְאֵילוּ יִדְעָתִי אִז מֵה שֶׁהִשְׁגִּיתִי עִתָּה דְּבָרִים רַבִּים כְּתַבְתִּי שְׁלֹא הִיָּתִי כּוֹתֵב.

וְכֵן הֵרִיטְב"א בְּעַל ס' מְגִדֵל עוֹז הַלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה סוֹף פָּרַק א' אוֹמֵר אֵיךְ יִדַע וְרָאָה שֶׁהַרְמַב"ם בְּסוֹף יָמָיו יִדַע בְּחֻקֵּי הַקְּבֵלָה. וְזֵיל נָא קָרִי בְּתִשׁוּבַת הַרְשֵׁב"א ר"כ. ז"ל.

שְׁאֵלָת עוֹדָמָה שֶׁאָמְרוּ שֵׁם בֶּן אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת הַיּוֹדְעוֹ אֱהוּב לְמַעַלָּה וְנִחְמַד לְמַטָּה מֵה פִּירוּשׁוֹ אִם רוֹצֵה לֹאמַר הַקְּרִיאָה לְבַד אוֹ מוֹצָאוֹ אוֹ שְׁמוּשׁוֹ וְכו', תְּשׁוּבָה מֵה שְׁנֵתְבָאָר בְּגִמְרָא וְדַאי כִּי פְחוֹת מְנוֹבְלָעוֹת לְקִרְיָאֵת הַשְּׁמוֹת בְּלְבַד וּבְלְבַד בְּשְׁמוּשׁ גְּקוּדָם וְלֹא עוֹד אֵלָא אִפִּי בְּכַתִּיבְתָן וְכִמוֹ שֶׁנִּזְכַּר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּגִמְרָא וּבְמִדְרָשׁוֹת כְּאוֹמְרָם הַזְּכִיר עָלָיו אֵת הַשֵּׁם וְהִרְגוּ.

בִּיבְמוֹת אֲמַר שֵׁם וְאַבְלַע בְּאַרְזָא. וּבְסִנְהֶדְרִין כְּמָה בְּגִמְרָא וּבִירוּשָׁלַיִם פָּרַק הַנְּשָׁרְפִין וְכֵן רַבִּים אֵין לָהֶם מְסָפֵר.

וּבְכַתִּיבָה הַרִי אֲמְרוּ בְּשִׁבְת יוֹצְאִין בְּקַמִּיעִין הַמְּנוֹחָחִין. בְּגִיטִין שׁוֹשִׁילְתָא דְּכַתֵּב עָלָה שֵׁם. וְעִזְקָתָא כְּתוּב בָּהּ שֵׁם וְאָמְרוּ שֶׁמָּא דְּמָרָף עָלָה. וְאָמְרוּ כְּתַב שֵׁם אַחְסָפָא וְזָרְקוּ לְתַהוֹם וְנָח גַּבִּי שִׁיתִין שֶׁכְּרָה דוֹד וְכֵן רַבִּים אֲבָל מֵה שֶׁאָמְרוּ בִּינְדְעוּ שֶׁהוּא אֱהוּב לְמַעַלָּה וְנִחְמַד

למטה בבירור כף נראה שלא נאמרו דברים אלא במי שיודע סודו ויודע לכונן אל הקדש פנימה שהוא רומז אליו כי מי שאינו יודע אלא קריאתו לבד ואינו יודע אלא קבוץ האותיות ונקודן ויעשה מעשה בזה ואפילו לא יעשה מעשה אלא שינפירונו בהקצת שפתים אינו אהוב ונחמד אלא ההפך ושומר נפשו ירחק מזה.

עכ"ד.

ולמען ידעתי נאמנה שעוד תאנה נפשה לדעת אמיתת החקירה הנכבד' הזאת הנני אציע לפניך כל המקומות אשר יבאו לזכרוני אשר בהם יגדל נא כח ה' ושמותיו הקדושים כאשר דברתי.

ואולם שמע נא מזלי ואם חכי לאיבין הנות תברכני נפשה. אמת נכון הדבר שרו"ל קיימו וקבלו שיש לשמות הקדש רושם בפעולות אדם בדבר שפתיו.

הם אמרו במדרש רות הנעלם המה הגבורים אשר מעולם אנשי השם דאלו נפילין אוליפו בעלמא שם בכל מלה ומלה לאשלמה חרשייהו. ר' יהודה ור' יוסי אמרו אנשי שם ממש כדאמר ששים גבורים סביב לה וכו'.

ויכבר פירשו פדלעיל פסוק הלהרגני אתה אומר שהרגו בשם המפורש ובאמירה לבד וזהו שם מ"ב אותיות. ובכח זה השם אמרו שמשוה העלה את עצמות יוסף מנהר גילוס אשר שם הצניעו הארון המצריים כדי שלא ימצאוהו אחיו לעולם כשאמר עלה שור עלה שור.

הגם שנוכל לפרש שעלה עלה עם אותיותיו עולה למנין רי"ו שהוא ג' פעמים ע"ב וכן באלישע הנביא כאשר התקלסו בו אותם הנערים עלה קרס עלה קרס נאמר ויפן אחריו ויראם ויקללם בשם שהוא שם בן מ"ב אותיות ולכך נהרגו מ"ב ילדים מהם כמו שפכתוב בתצאן שמים דובים מן היער ותבקענה מהם מ"ב ילדים.

או לפי דעתי מדד להם מדה פנגד מדה וקללם בשם העולה שני פעמים עלה שהוא רי"ו כאמור. גם הלא ידעת מה שאמרו בפרק החולץ בענין ישעיה הנביא עם מנשה הרשע אמר שם איבלע בארזא כי הא דרבי יצחק בר' יוסף דאבלע בארזא ואיתעבי ליה גיסא ופקע ארזא ובלעי'.

הלא שמעת עוד מדרש הילקוט סי' קנ"ו על פסוק וישבי בנוב אמר אבישי שם ואוקמיה לדוד בין שמיא לארעא. בירמיה גם כן על פסוק הנני מסב את פלי המלחמה אשר בידכם אמרו יש בכם היודעים להשביע את השורים שלמעלה הממוני' על הפורעניות להציל איש איש מן הרעה שהוא ממונה עליה ובכך אתם בוטחים הנני מסב את השררה של זה לזה ולא תדעו את מי תשביעו.

וכן אמרו רז"ל במה ידע נבוכדנצר מה שאמר וכמצבנייה עביד בחיל שמיא. לפי שהחליף שרי מעלה בחרבן הבית שלא יוכלו להשביעו.

גם אמרו חלל ממלכה ושריה חלל ממלכה אלו ישראל כמה דאתאמר ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש. ושריה אלו שרים של מעלן.

את מוצא עד שלא באו השונאים הנה ירמיה אומר להם עשו תשובה שלא תלכו בגלות. אמרו לו אם יבאו השונאים מה יכולין לעשות לנו.

סד אמר אנא מקיף לה חומת מיא. ואחר־כן אמר אנא מפיק לה חומת נורא.

ואחר־כן אמר אנא מקיף לה חומת פרנזא אמר להו הקב"ה בדידי אתון משתמשין. עמד הקב"ה ושינה את שמותם של מלאכי דעל מיא עבר על נורא ודעל נורא עבר על פרנזא והיו מזפירין שמותם מלמטה ולא היו עונין להם.

הלא הוא דכתיב ואחלל שרי קדש וכיון שגרמו העונות ובאו השונאים התחילו מזפירין שר פלו איתא עביד לי מילא פלואמרי ליה לית בחילי דאנא מרים מינה. גם בזמן החלמוד היו חכמי הגמרא בקיאים בזאת החכמה המפוארה.

וכן בירושלמי פרק הרוואה וב"ר פרשת ל"ה פתוב שר"ש בן יחאי פעם אחת לפרנסת עניים אמר בקעה בקעה המלאי דגרים ונתמלאת דיגרים. וענין ההשבעות שעושים לשדים כדי שיצאו חוצה כמעשה דבן תמליון היא ראיה גמורה שנתן הקב"ה פח לשמיה דקודשא בריהו הוא.

גם פסוק את הנפש אשר עשו בחרן מלמד שנתעסק אברהם אבינו עליו השלום בצירוף האותיות של ס' יצירה דמיון מה שאמרו חז"ל רבה ברא גברא שדרג' לקמיה דר' זירא הנה משתהי בעדיה ולא קאמר ליה.

אמר האי מן חברייא הוא דין תוב לעפריה. ומזה אמרו עוד דרב הושעיא רב חנניא היו עוסקין בס' יצירה ובצורף אותיות השם אשר בהם נברא העולם כל מעלי יומא דשבתא ברו עגלא תלתא ואכלי ליה וכתב עליו הרשב"א בתשובותיו סימן תי"ג דמעלי שבתא דוקא משום שבו היתה בריאת הבהמה.

ע"כ, וכתב הרב משה נרבוני בפירושו למורה חלק א' פרק ס"ב ז"ל. ואנחנו ראינו איש מחלושי השכל הנה מזפיר שם ונועץ מרצע ברכו ולא הנה מזיקו כלל ולא הנה דם יוצא ממנו.

ואני המתבר בעיני ראיתי רופא א' איש נבון וחקם מבני עמנו ולא מחלושי הדעת מבטיח ומקיים בפני הדבר הזה: בכל אלה חברו ליישב בלבנו פי אין ענין פח השמות הקדש פורח באויר כאשר חשבו רבים מחכמי אומות העולם ומעשים בכל יום יוכיחו.

ראה נא מה שכתב איש נבון וחקם טומאז גארסוני באגרת פתב לא' מבני עמנו אברהם קולורני ממנה על מלאכת דוכוס פירארה. שם ספר בשבחזו והעיד עליו דברים מופלאים על רום הטבע נשגבים ובין שבתיו ויקר תפארת פעולותיו מגיד איך נתעלה במאגיאה הטבעי על כל חכמי בני קדם אפולודורי שקוטי סרוני דאומסיי ודומיהם.

ואיך עיניו ראו ולא זר שהנה מהפך השלשלאות של זהב בעקרבים חיים. ומראה לעינים הצפורים הצבועים פורחים באויר על רום מרומים.

והבצים לבנים חרבוניים ואדים העשנים. ועל הפל איך הנה מתיר עצמו מבית האסורים משבר השלשלאות של ברזל ומפתח פתחים, ואם אסורים בזקים כמתלהלה היורה זקים.

וְכַל זֶה הָיָה עוֹשֶׂה בְּסוּדוֹת נְעֻלְמִים וְשִׁמּוֹת קְדוּשִׁים, כִּן רָאִינוּ שְׂבָקְבֵלָה הַמְעַשִׂית רַבִּים הַדִּיחוּ וְהִסִּיתוּ רַבִּי מִיִּשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁתִּרְאֶה בְּס' שִׁבְט יְהוּדָה וּמְכַלְלֵם דָּוִד אֶלְמוֹסָה עֲשֵׂה עֲצָמוֹ מְשִׁית קָרוֹב לְנֶהַר פִּישׁוֹן שְׁנַת ד' אֲלָפִים וַתִּתְקַנֵּן ד' וּמְלָךְ פָּרַס הָשִׁימוּ בְּסוּהָר הוּא בְּרַח מִשָּׁם וְהַמְלָךְ רַץ אַחֲרָיו וְהוּא הָיָה רוֹאֶה אִינוּ נִרְאֶה וְעֲשֵׂה פְלָאוֹת עֲצוּמוֹת וְאַח"כּ נִהְרָג.

וְכַתֵּב בְּעַל שְׁלֵשֶׁלֶת הַקְּבֵלָה בְּדָף נ"ה אֵן חָכֵם מְקוֹבֵל נִידוֹן לְשִׁרְפָה בְּזִמְן הַרְמַב"ן וַיִּנְרְקוּ עַל הָאֵשׁ חֲמוֹר תַּחֲתָיו בְּחֻשְׁב' שֶׁהָיוּ מְטִילִי אוֹתוֹ וְאַחַר מְנַחֵה שְׁבַת נִגְלָה לְעֵינֵי הַרְמַב"ן חֵי וְקִיָּים כְּמַהוּ גַם בְּשִׁנַּת חֲמִשָּׁת אֲלָפִים וְשָׁלֹשׁ מֵאוֹת וּשְׁנַיִם לִיצִירָה מ הוּא וּמוֹדַעַת זֹאת בְּכָל הָאָרֶץ אִיךְ הַקִּיסָר קוֹ הַחֲמִישִׁי יֵצֵא בְּחִיל גְּדוֹל וּבְעַם כְּבֹד מְאֹד וַיִּרַד הַיָּמָה וַתִּהְיֶינָה הָאֲנִיּוֹת כְּאַרְבַּע מֵאוֹת וַיִּסַּע מִמְּאִירֻקָה וְהִגִּיעַ לְאֶלְגִיר עִיר בְּאָרֶץ בִּירְבִירִיאָה וַיֵּצֵאוּ אֲנָשֵׁי הַקִּיסָר אֶל הַיִּבְשָׁה וַיִּלְחַמוּ עִם וְעַרְבִיִּים רוֹכְבֵי הַרְכָּשׁ וַיִּחַנוּ עַל הָעִיר סָבִיב וְתַבָּא הָעִיר בְּמִצּוֹר.

וְאִיךְ בְּלִילָה הַהוּא ה' הִטִּיל רוּחַ גְּדוֹלָה אֶל הַיָּם וַיְהִי סַעַר גְּדוֹל בַּיָּם וַיִּוֹלֶךְ ה' אֶת הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֲזוּהָ כָּל הַלִּילָה וַיִּגְעַר בַּיָּם וַיִּהְיֶמוּ גִלְיוֹ וַיִּבְנוּעוּ אֲנָשֵׁי אֲנִיּוֹת הַקִּיסָר כְּשִׁכּוֹר וַחֲכָמָתָם בָּלַע.

וַתִּשְׁבְּרֶנָּה חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה מִהַמְשׁוּטָטוֹת וּשְׁתֵּים מִהַגְּדוֹלוֹת וּלְאוֹנִיּוֹת אֵין מְסַפֵּר. וְגַם בְּנִשְׁאָרוֹת הַיָּמָה יד ה' רַבָּה וַיִּשְׁבְּרוּ הַתֵּרְנִים, וְגַם בְּאֲנָשֵׁי הַחִיל אֲשֶׁר בִּיבְשָׁה הַיָּמָה מִהוּמַת ה' וְלֹא יָכְלוּ עֲמֹד עַל רַגְלֵיהֶם מְקוֹר וּמִרְעֵב וַתִּהְיֶי צַעֲקָה גְּדוֹלָה בַּיָּם וּבִיבְשָׁה בַיּוֹם הַהוּא אֲשֶׁר כְּמוֹהָ לֹא נִהְיֶינָה מֵאָז, כִּי יד ה' הַיָּמָה בָּם לְהוֹמֵם וּלְאַבְדֵם.

מִהֶם מִתּוֹ בְּחֶרֶב מִהֶם בְּרַעַב מִהֶם יָרְדוּ חַיִּים שְׂאוּלָה, וַיִּרָא הַקִּיסָר כִּי מִן שָׁמַיִם נִלְחָמוּ וַיִּשָּׂא רַגְלָיו וַיִּלָּךְ לוֹ אֶל אֲרָצוֹ, כִּי כָּתְבוּ כָּל סוֹפְרֵי הָעַתִּים הַמְעַשֶׂה הַזֶּה, אֲמָנָם דַּע נָא כִּי סַבַּת הַסַּעַר הַגְּדוֹל הַהוּא הָיָה חָכֵם א' נִקְרָא בְּכַוְנוֹ דוֹרְאֵן מְקוֹבֵל גְּדוֹל כִּי בְּרִאוֹתוֹ הַסַּכְנָה הַעֲצוּמָה וְאִיךְ כָּל הַיְהוּדִים הָיוּ מְעוֹתְדִים לְמוֹת הַטִּיל בַּיָּם אִיזָה שְׁמוֹת הַקְּדוֹשׁ כְּתוּבִים עַל לוּחַ וַיִּהְיוּ גִלְיוֹ וַיִּתְגַּעְשׂוּ כִּי חָרָה לוֹ וְהָאוֹנִיּוֹת צָלְלוּ כַּעֲפוֹכֶרֶת בְּמַיִם אֲדִירִים כְּאֲשֶׁר שְׁמַעְתָּ.

אֲשֶׁר עַל כֵּן נָתַן לוֹ מְקוֹם בְּחֻצַר בֵּית הַמְּלָךְ הַפְּנִימִית וּלְהִיּוֹת מְעַצְתּוֹ גַם בְּזִמְנֵינוּ זֶה בְּעוֹר אִקִּיזְגֵרָאנָה קָרוֹב לְפָרְאֶנְקִיבּוֹרְט נֶאֱחָז הָאֵשׁ בְּמַגְדֵל וּמַגְדֵל עֲזוּ הָיָה וְאֲנָשֵׁי הָעִיר חָתְרוּ בְּכָל תּוֹקֶף לְהַצִּילוֹ וְלֹא יָכוּלוּ וַיְהִי כִּי רָאוּ שְׁמַיִם רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֵשׁ וְאֵשׁ תָּמִיד תּוֹקֵד עָלָיו וּבְעֶרְהָ וְאֵין מְכַבָּה בְּקִשׁוֹ מִיְהוּדֵי א' נִקְרָא שְׁמוֹ אַבְרָהָם כַּהֵן שִׁיְהִיָּה לָהֶם לְעִזָּר אוֹלֵי יַתְעַשֶׂת הָאֱלֹהִים לוֹ.

וְכֵן עֲשֵׂה בְּשֵׁם מְנוּסָה הַיּוֹצֵא מֵאֵתָה גְבוּר לְעוֹלָם ה' עִם הַדְּבָרִים הַצָּרִיכִים עוֹד לְעִזְרָתוֹ וְתִכְף וּמִיד נִכְבָּה וְהַמְגְדֵל נְצוּל. וְלְהַחְזִיק לוֹ טוֹבָה נָתַן לוֹ מֵאֵת הַשְּׁרָרָה בֵּית וּרְשׁוֹת לְדוֹר בְּעִיר כְּעִירוֹנִים עֲצָמָם וּלְהַלּוֹת בְּרִיבִית עַד רִינּוֹחַ מֵהָ אֲשֶׁר בִּינֵיהֶם הַסְּפִימוֹ, וְכֵן אִירַע בַּק"ק פְּרָאג וּמְקוֹמוֹת אַחֲרֵים.

וְכַתֵּב הַטּוֹר כָּל אָדָם שֶׁעוֹשֶׂה עַל יְדֵי שְׁמוֹתָיו הַקְּדוּשִׁים מוֹתֵר שֶׁהוּא גְּדוֹלָתוֹ וּגְבוּרָתוֹ שֶׁל הַקַּב"ה וְאֵין אֶסוּר אֶלָּא ע"י שְׁדִים: וְעַתָּה קוֹרָא נְבוֹן לֹא אֶחָדֵל אֲנִכִי לְהַגִּיד אֵלֶיךָ אִיךְ לְעַמַּת זֶה יֵצֵאוּ שְׁנֵי וּמְשִׁים לְקִרְאָתָנוּ וְהֵם מִיכָאֵל דִּי מִיְדֵינוּ וּפִידֵיידוּ כְּאוֹ אַחֲרֵינוּ מְלֵא

בְּאֶמְרָם הִיְהוּדִים הָאֲנֻמְלָלִים עֲבָרִים עֲוֹרִים אִם יֵשׁ כַּחַךְ וְגִדּוֹ לֵה לְשִׁמוֹת הַקִּדָּשׁ וְעִמְכֶם תְּמוֹת חֲכָמָה אִיךָ אַתֶּם בְּגִלוֹת בְּבוּז וּבְחֻרְפָּה מְפֹנְזָרִים וּמְפֹנְזָדִים וְלִמָּה בְּשֵׁם אֵל חַי לֹא תִזְכְּרוּ לַעֲשׂוֹת לָכֶם שֵׁם תִּפְאָרֶת לְהַכְרִית אוֹי בְּיַכְפֶּם וְלִדְרוֹךְ תַּחַת כַּפּוֹת רַגְלֵיכֶם כָּל יוֹשְׁבֵי תַבַּל וְשׁוֹכְנֵי אֶרֶץ.

וְהִשְׁאֲלָה אֵינָה כְּלוּם כִּי כְּבָרָא מֵה אֵין חֲכָמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֲצָה נִגְדַּד הַשֵּׁם וְלִי יַעֲזֵב וּמִי יִכְרִיחַ רְצוֹנוֹ. וּכְבָר שְׁמַעְתָּ בְּמָה שְׁקִדְם אִיךָ הַשִּׁי"ת הַמִּיר הַשְּׁרָרוֹת הַשְּׁמִימִיּוֹת כְּדִי שְׁלֹא יִדְעוּ לְהַשְׁבִּיעַ אֶת הַשְּׁרִים הָעֲלִיוֹנִים, וְזוֹ תְּשׁוּבַת נִצְחָת: הַפָּרֶק תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים מוֹרָה שְׁיֵשׁ לְשִׁמוֹת הַטְּוִמָאָה גַם כִּן כַּח לַפְּעוֹל פְּעוֹלוֹת נִפְלְאוֹת: הַסֵּתֶפֶל שְׁכֵמוֹ שְׁיֵשׁ כַּח לְשִׁמוֹת הַלְלוֹ מִסְטָרָא דְיַמִּינָא וְטַהֲרָה גַם לְשִׁמוֹת שֶׁל טְוִמָאָה יֵשׁ כַּח לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים נִפְלְאִים לַמַּעֲלָה מִהַטְּבַע וְכִן הַנְּסִיוֹן יוֹכִיחַ כְּמָה וְכְמָה מְכַשְׁפִּים בְּכַח הַשְּׁטָן פּוֹעֲלִים כִּי לֹא יֵאֱמָנוּ כִּי אִם מִהְרֹאִים.

וְחַז"ל עַל פְּסוּק וְלִבְנֵי הַפְּלִגְשִׁים נָתַן לָהֶם מִתְּנוּת אֲמָרוֹ שֵׁם טְוִמָאָה מְסַר לָהֶם. וְשִׁאֲבָרָה אֲבִינוֹ עָשָׂה מִסְכָּתָא שְׁהִיוּ סְדוּרִים בָּהּ כָּל סְדְרֵי הַכְּשׁוּף וּפְעוֹלוֹתָיו מִפְחוֹת הַטְּוִמָאָה כְּמוֹ שְׁחַבֵּר סֵפֶר יִצְרָה מִשְׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים, וּבְזַמְנָנוּ זֶה מִי לֹא רָאָה וְיִדַּע פְּעוֹלוֹת הָאֱלֹהִים וְשִׁקוּטוֹ.

הֵלֵא בְּאֶרֶץ בֶּאֱרַבָּא נְסִיָּאָה הַקְּרוּבָה אֲלֵינוּ הִנֵּה לַפְּעֵמִים מְקַדִּישׁ קְרוּאָיו כְּחַתָּן וּפְתַע פְּתֹאֹם הָיוּ אֲנָשִׁים בָּאִים וְהָמָה אֲלֵמִים וְדַבּוּר אֵין לָהֶם עִם אָדָם אֲשֶׁר מִשְׁלַחַן הַדּוּכּוּס פְּלוּרִינְצִיָּאָה וּמְלֵךְ צְרַפְתָּ הָיוּ לּוֹקָחִים הַקְּעָרוֹת כְּאֲשֶׁר הֵם אֵיל צְבִי וְיַחְמוּר וּבְרַבְרָנִים.

וּמְשִׁימִים עַל שְׁלַחַן הַקְּרוּאִים. וְקָרָה לוֹ מְקָרָה שְׁקָנָה בְּבִרְנִיקוּרְטוֹ שְׁלִשְׁלֵת שָׁל זָהָב גְּדוּלָה וַיִּתֵּן שְׁכָרָה בְּזֵהוּבִים שָׁל זָהָב מְזוּקָקִים, וַיְהִי הַיּוֹם וְהִנֵּה הַצּוּרָה בְּקֶשׁ לוֹ מְעוֹתָיו וְהִנֵּם הֵם חֲרַבּוּנִים, אוּלָם לֹא עָבְרוּ יָמִים וְהִנֵּה אִישְׁקוּטוֹ עַל פְּתַחוֹ דּוּפֶק מְבַקֵּשׁ לוֹ מִמָּנוּ שְׁלִשְׁלֵת אַחֲרַת כְּמוֹ וְהִנֵּה הוּא בְּקֶצֶף גְּדוּל וּבְחֻמָּה שְׁכּוּכָה נִתְרַעַם עָלָיו.

וְהוּא חֲכָם לִבָּב וְאֵמִיץ כַּח אֲמַר לוֹ הִרְאָה אוֹתָם לִי וַיִּרְאֵם וְהִנֵּה הֵם זָהָב צְרוּף מְזוּקָק שְׁבַעֲתִים. וְכִן הִנֵּה מִשְׁפָּטוֹ מִיַּד עָבְרוּ הִנֵּה וְהִנֵּה לְהִרְאוֹת אֶת חֲכָמָתוֹ.

גַם כְּעַנְיָנִים הָאֵלוֹ נִזְכְּרוּ הַרְבֵּה בְּגִמְרָא. וְכִן סוּף פְּרֶק אַרְבַּע מֵיתוֹת ר' אֶלְעָזָר אָמַר דְּבָר א' וְנִתְמַלְאָה כָּל הַשָּׁדָה קִישׁוּאִין.

וְכַאֲשֶׁר הַקְּשׁוֹ הַיְכִי עֲבִיד הַיְכִי תִזְרְצוּ לְהַתְלַמֵּד לר"ע הוּא דְעֵבֵד. וְהַלְכוֹת כְּשׁוֹפִים מוֹתֵר לְכַתְחִילָה כְּדַרְב חֲנָן.

וְכִן הַסְּנֵהֲדָרִין הָיוּ יוֹדְעִים חֲכָמַת הַכְּשׁוּף כְּדִי לְהַבִּין וְלְהוֹרוֹת וְלָדוֹן דִּין הַמְּכַשְׁפִּים. אֵיזָהוּ מַעֲשֵׂה וְאֵיזָהוּ אַחֲזִיזוֹת עֵינַיִם כְּמוֹ שְׁנִרְאָה בְּפֶרֶק אֶמָּא דְסִנְהֵדְרִין וּמִנְחוֹת פְּרֶק רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל.

וּבְפֶרֶק כָּל הַבְּשָׂר הוּבָא מַעֲשֵׂה דְרַב חֲסֵדָא וְרַבָּה בַר רַב הוּנָא אֲמָרָה לְהוּ הוּא מְטְרוּנִיָּתָא אוֹתְבָן בְּהַדְיָיְכוּ לֹא אוֹתְבוּהָ. אֲמָרָה מִיָּלְתָא (לַחַשׁ שֶׁל מְכַשְׁפּוֹת) וְאֶסְרִתָּא לְסַפִּינְתָא שְׁלֹא זֶה מִמְקוּמָה וְאֵמַר אֵיזָהוּ מִלְתָּא וְהַתִּירָה.

וּבִתְלַמוּד יְרוּשְׁלָמִי פְּרֶק אַרְבַּע מֵיתוֹת מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי אֶלְעָזָר ור' הוֹשֵׁעַ ור' אֶקִּיבָא שְׁנַבְנָסוּ לְרַחוּץ בְּמִרְחֵץ שֶׁל טְבָרְיָה רָאֵם מְכַשְׁף א' אָמַר מַה שְׁאֲמַר מִמַּעֲשֵׂה כְּשׁוּף וְאֶחְזַתְם כִּיפַת

המרחץ שלא היו יכולים לצאת משם, ור' יהושע להתיר עצמם אמר גם כן מה שאמר איזה שם משמות הקדש, וכשהיה יוצא זה המכשף תפס אותו שער המרחץ והיה כל הפא אל המרחץ היה פוגע בו ונותן לו מכה א' באגרופו, וכן כל היצא היה מכהו באגרופו, אמר להם התירו הכשפים שעשיתם, אמרו לו הטר גם אתה ואנו נתיר, התירו אלו ואלו, פשיטאו אמר ר' יהושע לאותו מכשף זה הוא כל מה שאתה יודע, כלומר זה אינו נחשב לכלום, אמר המכשף נרד אצל הים ותראה את חקמתי, משירדו לים אמר אותו מכשף מה שאמר ונבקע הים, א"ל ולא כן עשה משה רבכם בים הריני עושה נפלאות כמוהו, א"ל אין אתה מודה לנו שהלך משה רבינו בתוכו, אמר להן הן, אמרו לו אם כן גם אתה הלך בתוכו, גזר ר' יהושע על שרו של ים שיבלעהו ובלעו.

ובתלמוד ירושלמי פרק אין דורשין מעשה בשמעון בן שטח שתלה שמונים נשים מכשפות ביום א' מה עשה לקח עמו פ' בחורים ובידיהם פ' מלבושים נקיים בתוך קדרות על ראשיהם כדי שלא יכנסו בהן הגשמים ואמר להן לקול ועקתי הראשונה לבשו לבושיכן ולשני' הכנסו פלכם למערה ביחד וכל א' וא' מפם יחבק א' מהן ויגביהנה מן הארץ וקומו צאו (כי כיון שלא יש להן הקמת רגל בארץ לא יוכלו לפעול כשופיהם), וכן הלכו פלם והגיעו ביום הגשמים למערת אשקלון אשר שם היו מתנעדות, הקדים ר"ש בן שטח וקרא לפתח המערה פתחנה לי שאני מכשף כמותכן, א"ל והיא באת לכאן ביום זה, א"ל להראות את חקמתי שלא נגעו בי הגשמים וכן באתי ללמוד ועשה כל א' ממנו מה שיודע וכן עשו הראו את חקמתן כי א' מהן הייתה אומרת מה שאומרת ומביאה פת מן האופים על ידי כשופים, ואחרת הית' מביאה יין, ואחרת בשר, א"ל ואתה מה חקמה יש בידך א"ל יש בי פח לקרוא ב' קולות ולהביא לכם שמונים אנשים בחורים שיהיו שמחים עמכם ומשמחין אתכם א"ל בן תעשה כאשר דברת, קרא פעם א' ולבשו לבושיהם, קרא פעם שני' ונכנסו פלן ביחד, אמר כל הקרב יקח זוגתו ונשא' והלכו להם ותלאה ר"ש בן שטח פלן ביום א': הרי לה שהמכשפים יוכלו גם כן לפעול בשמות של טומאה, וזה באיזה לשון שיהיה, כי בכל אומה יש מכשפים והשדים את שמם הגידו: וכי תאמר בלבבך ואיך אפשר להיות שבמלות לבד וקולות שאין בהם ממש בלי נגיעת או הפאת גוף בגוף יפעלו הפעולות הנוראות האלו, גם אני אשאף והודיעני ואיך בראיה שאין עליה ספק ידענו שגם באיזה מלות ופעולות יש אוסר ומתיר החתנים, ונותן עין רעה בכל הדברים, ואם כך הוט גם מוכרח שתאמין מה שמעיד החוש ושיש לאלוה מלין אשר המלאכים והרוחות הורו לבני האדם אשר באמצעותם פועלים: הפרק השלישי מבדיל ובין, קדש לחול ובין מופתי ה' לפעולות אדם בדבר שפתיו: ועתה אחר שחקרתי ודרשתי בכל תנקה באלו הדברים יגעתי ומצאתי כל מה שאמרו הן בעלי התלמוד בבלי וירושלמי הן בעלי חקמה האלהית הרשב"י וסיעתו.

והוכחתי אמתת פח השמות הקדש אשר מסטרא דימינא פועלים, וכח שמות הטומאה אשר מסטרא דשמאלא גם כן לעיני כל חי מבהילים בכל המעשיות שהבאתי במאמר הנכבד הזה.

ראוי לחקור מה ההפרש ויתרון לאור מן החשף, רצוני לומר מהשמות הקדש לשמות הטומאה אם פלם פאחד פועלים דברים מופלאים ועל הטבע עולים, ואם משה רבינו

בְּקַע הַיָּם וַיַּעֲבְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּיַּבְשָׁה גַם הַמְּכַשֵּׁף הַגִּזְכֹּר הַפְּלִיא לַעֲשׂוֹת כָּמֹהוּ, וַיֵּצֵא לָנוּ מִזֶּה שְׁהַמְתַּעַקֵּשׁ וְכוֹפֵר אִם יִרְצֶה לַעֲקֹר אֶת הַכֹּל וּבִכְרֵט תּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם יֹאמֵר שְׁמַמְנוּ יֵצְאוּ הַדְּבָרִים לְהִיּוֹתוֹ אִמְגוּשֵׁי גְדוֹל וּמִיתְרוֹנוֹ בְּחֻקְתּוֹ עַל כָּל חֲרַטְמֵי מִצְרַיִם עֲשֵׂה לוֹ אֶת כָּל הַכְּבוֹד הַהוּא, וְאִם רָאִינוּ בְּעֵינֵינוּ כְּמֵה וְכַמֵּה דְבָרִים הַנְּעֲשִׂים בְּחֻקְתּוֹ הַכְּשׁוּף מִי יִבְדִּיל בֵּין טַוּמְאָה לְטִהָרָה וּבֵין קֹדֶשׁ לְחֹל, אוֹלָם הַסִּבַּת נָא וְשִׁמַּע דְּבָרֵי פִי חֲכָם חֵן הַרְמַב"ם ז"ל וְתַמְצֵא מִרְגּוּעַ לְנִפְשָׁה, הֲלֹא הוּא פֶתֶב בְּסִפְרֵי הַמִּדְבָּר פָּרַק שְׁמִינֵי מֵהַלְכוֹת יְסוּדֵי תּוֹרָה ז"ל, מִשֶּׁה רַבִּינוּ לֹא הֶאֱמִינוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי הָאוֹתוֹת שֶׁעָשָׂה שְׁהַמְאָמִין עַל פִּי הָאוֹתוֹת יֵשׁ בְּלִבּוֹ דֹּפֵי שְׁאִפְשֵׁר שִׁיעֲשֵׂה הָאוֹת בְּלֹאט וְכְשׁוּף אֲלֵא כָּל הָאוֹתוֹת שֶׁעָשָׂה מִשֶּׁה בַּמִּדְבָּר לְפִי הַצְּנוּרָה עֲשֵׂאֵם לֹא לְהִבִּיא רְאִיָּה עַל הַנְּבוּאָה, הִיָּה צְרִיף לְהַשְׁקִיעַ אֶת הַמִּצְרַיִם קִרַע אֶת הַיָּם וְהַצְּלִילָן בְּתוֹכוֹ, נִצְרָכוּ לְמִזוֹן הוֹרִיד לָהֶן אֶת הַמָּן, צָמְאוּ בְּקַע לָהֶן אֶת הָאָבֹן, כָּפְרוּ בּוֹ עֲדַת קִרַח בְּלַעַה אוֹתָן הָאֲרִז, וְכֵן שְׁאָר כָּל הָאוֹתוֹת, וּבְמֵה הֶאֱמִינוּ בְּמַעֲמַד הַר סִינִי שֶׁעֵינֵינוּ רָאוּ וְלֹא זָר וְאֶזְנֵינוּ שָׁמְעוּ וְלֹא אַחַר הָאֵשׁ וְהַקּוֹלוֹת וְהַלְפִידִים וְהוּא נִגְשׂ אֶל הָעֶרְפֶּל וְהַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹוֹ וְאָנוּ שׁוֹמְעִים מִשֶּׁה לִּי אֲמֹר לָהֶן כֹּף וְכֹף, וְכֵן הוּא אוֹמֵר פְּנִים בְּפָנֵי דְבָר ה' עִמָּכֶם וְנֹאמֵר לֹא אֶת אֲבוֹתֵיכֶ' בְּלִבְד כְּרַת ה' אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת, וּמִנֵּן שְׁמַפֵּא' הַר סִינִי לְבַד הִיא הַרְאָיָה לְנְבוּאָתוֹ שֶׁהִיא אֲמַת שְׁאִין בּוֹ דֹּפֵי שְׁנֹאמֵר הַנִּי אֲנִכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעַב הָעֵנָן בְּעִבּוֹר יִשְׁמַע הָעַם בְּדְבָרֵי עֲמָךְ וְגַם כֹּף יֶאֱמִינוּ לְעוֹלָם, מִכָּל שְׁקוֹדֵם דְּבַר זָרִיא הֶאֱמִינוּ בּוֹ נֶאֱמַנּוֹת שֶׁהִיא עוֹמְדַת לְעוֹלָם אֲלֵא נֶאֱמַנּוֹת שִׁישׁ אַחֲרֶיהָ הַר הוֹר וּמַחְשָׁבָה, נִמְצְאוּ אֵלֹו שֶׁשְׁוֹלַח לָהֶם הֵם הַעֲדִים עַל נְבוּאָתוֹ שֶׁהִיא אֲמַת וְאִינוּ צְרִיף לַעֲשׂוֹת לָהֶם אוֹת שֶׁהֵם וְהוּא עֲדִים בְּדְבַר כְּשֵׁנִי עֲדִים שְׁרָאוּ דְבַר אֶחָד יַחַד שְׁכָל אֶחָד מֵהֶן עַד לְחַבְרֹו שֶׁהוּא אוֹמֵר אֲמַת וְאִין אֶחָד מֵהֶן צְרִיף לְהִבִּיא רְאִיָּה לְחַבְרֹו, כֹּף מִשֶּׁה רַבִּינוּ כָּל יִשְׂרָאֵל עֲדִים לוֹ אַחַר מַעֲמַד הַר סִינִי וְאִינוּ צְרִיף לַעֲשׂוֹת לָהֶם אוֹת.

וְנִהוּ שְׁאֵמֵר לוֹ הַקַּב"ה בְּתַחֲלִילַת נְבוּאָתוֹ בְּעַת שְׁנַתָּן לוֹ הָאוֹתוֹת לַעֲשׂוֹתָן בְּמִצְרַיִם יֹאמֵר לוֹ וְשִׁמְעוּ לְקוֹלִי, יִדַּע מִשֶּׁה רַבִּינוּ שֶׁהַ עַל פִּי הָאוֹתוֹת יֵשׁ בְּלִבְבוֹ דֹּפֵי וּמִהֲרָהּ וּמַחְשָׁב וְהִיָּה נִשְׁמַט מִלִּילָה וְאֵמֵר וְהֵן לֹא יֶאֱמִינוּלֵי עַד שֶׁהוֹדִיעוּ הַקַּב"ה שְׁאֵלוֹ הָאוֹתוֹת אִינָן אֲלֵא עַד שִׁיעֲצֹאוּ מִמִּצְרַיִם וְאַחַר שִׁיעֲצֹאוּ וַיַּעֲמְדוּ עַל הַהַר הַזֶּה יִסְתַּלַּק הַרְהוֹר שְׁמַהֲרֵרִין אַחֲרֶיהָ שְׁאֵנִי נוֹתֵן לָהֶן כָּאֵן אוֹת שִׁיעֲדְעוּ שְׁאֵנִי שְׁלַחְתִּיהָ בְּאֲמַת מִתַּחֲלָה וְלֹא יִשְׁאָר בְּלִבָּם הַרְהוֹר וְהוּא שֶׁהַפְּתוּב אוֹמֵר וְנִה לָהֶן הָאוֹת כִּי אֲנִכִי שְׁלַחְתִּיהָ בְּהוֹצִיאָהּ אֶת הָעַם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הַהַר הַזֶּה, עַכ"ד, וְכַתֵּב עָלָיו הֵרַב בְּעַל הַעֲקָרִים בְּמִאֲמָר רֹאשׁוֹן פָּרַק י"ח ז"ל, וְכַנְּנַת דְּבָרָיו שֶׁהָאוֹתוֹת שִׁיעֲשׂוּ הַנְּבִיאִים כְּמַת שֶׁהַחִיָּה אֱלִישַׁע וְכַרְפוּאָת צְרַעַת נַעֲמָן וְכַחֲנִיָּה מִיִּשְׂרָאֵל וְעִזְרִיָּה שְׁלֹא נִכּוּ בְּכַבְשָׁן הָאֵשׁ וְדַנִּיאֵל שְׁנִיצַל מִן הָאֲרִיּוֹת וַיּוֹנֶה שְׁנִיצַל מִמְּעֵי הַדָּגָה וְכֵן כָּל הָאוֹתוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל יַד כָּל נְבִיא וְנְבִיאָה אוֹ הַגְּדַת הַעֲתִידוֹת כְּכַר אִיִּפְשֵׁר שִׁיעֲשׂוּ עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים אוֹ בְּעֵלֵת אוֹב, וְכֵן עֲשִׂיתִי הָאוֹתוֹת כְּכַר אִיִּפְשֵׁר שִׁיעֲשׂוּ קִצְתָם לְצַדִּיקִים אוֹ עַל יְדֵי חֲסִידִים אַעֲפ"י שְׁאִינָם נְבִיאִים כְּרַבִּי חֲנִינָא בֶן דּוּסָא וּר' פִּנְחָס בֶּן יֵאִיר שֶׁבְּקַע הַנְּהָר ג' פְּעָמִים אוֹ ע"י אִיזוֹ תַּחֲבוּלָה טְבַעִית כְּמוֹ שֶׁאֲרַז"ל עַל חֲזַקְיָה מְלָךְ יְהוּדָה שֶׁהָעִבְרִיּוֹ אֶחָז אָבִיו בְּאֵשׁ וְנִצּוֹל לְפִי שְׁכַתּוֹ אִמּוֹ שְׁמֵן סַלְמַנְדְּרִיא', אוֹ אִיִּפְשֵׁר שִׁיעֲשׂוּ בְּלֵהֵט אוֹ בְּכַשׁוּף כְּמוֹ שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים חֲרַטְמֵי מִצְרַיִם אוֹ עַל יְדֵי שֵׁם מְשֻׁמּוֹת הַקֹּדֶשׁ כִּי הַשְּׁמוֹת הֵם כְּכִלֵי אֲמָנוֹתוֹ שֶׁל מְקוֹם כִּי שֵׁם בְּכַחֵם שִׁיעֲשׂוּ בָהֶם אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים וּמִי שְׁמַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּרִצּוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם כְּנְבִיאִים אוֹ לְכַבּוֹדוֹ שֶׁל מְקוֹם כְּחִסִּידִים הוּא אֶהוּב

למעלה ונחמד למטה ואינו מת בתצי ימיו ואינו נופל ביד שונאיו, אמר השם לירמיה ע"ה ונלחמו אליה ולא יוכלו לה כי אתה אני להצילה אבל מי שישתמש בהם מדעת עצמו ושללא לכבודו של מקום הוא נפרת בתצי ימיו ונופל ביד שונאיו וסוף שיחתום ברעה אמרו רז"ל ודאישתמש בתגא חלה נהרי זה כמי שגנב טבעתו או כליו או חותמו של מלה ומשתמש בהם שהוא חייב מיתה, ואפי' ישעיה שקהיה נביא אמת לפי שהזכיר שם מן השמות להנאת עצמו כמו שארז"ל במסכת יבמות אמר שם ואבלע בארזא נענש ונפל ביד שונאיו ונהרגוהו כמו שגזפר שם, והבן זה מאד כי בדבר הזה יבחן המשתמש בשמות שלא ברצונו של מקום כשמות מיתה משונה או יפרת בתצי ימיו, וזה הדבר נבוכו בו רבים ולא ידעו איה אפטר שישתמשו הפריצים בשמות ויגיע המעשה על ידם אחר היות הנביאים משתמשים בהם לפי מה שנמצא לקדמונים ונרמז בפסוק ויסע ויבא ויט והפלל בזה כי הכל הולך אחר החתום, ובעבור זה הוא מבואר שאין האות ראיה אמיתית על הנבואה כל שכן על שליחות השליח ולזה לא היו האותות שנעשו על ידי משה קודם מתן תורה עצמיים לנבואה וכ"ש על שתנתן תורה על ידו עד מעמד הר סיני עכ"ד: הא למדה אין הנסים מופת עצמי לנבואה, ושלח נתאמת להם לישראל בעבור' שמשה הנה שליח ה' להנתן תורה על ידו כי אם כאשר השיגו כלם מעלת הנבואה ואז אמרו היום הזה ראינו כי ידבר אלהים את האדם וחי וגם במשה נביאם האמינו לעולה.

שהמאמינים על פי האותות יש בלבם דופי שאפטר שיעשה האות בלהט וכשוף כאמור, ולכן אמונתנו היא ודאית אשר אין עליה ספק כי כל ישראל מקטון ועד גדול טף ונשים הגיעו למעלת הנבואה ושמעו (עשרת) הדברות וקולו של הקב"ה אומר למשה לה אמר להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי ואדברה אליה את כל המצוה וכו': ואם עדיין תשאול ואיה נבדיל בין פעולות השם על ידי נביאיו וחסידיו לפעולות האנשים המשתמשים בשמות דמסאבא.

שמע נא אחי טוב הדבר אשר שאלת. אולם הסתפל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי מבוכה.

הא' שמופתי ה' הם אמיתי' וכמעט כל מעשי המכשפים אינם כ"א אחיזת עינים כאשר פתבתי במה שקדם. והראיה שאם נעשים נגד נביאי או חסידיו ה' מיד נמעטי ונגלה חרפתם כמו שהורה לנו התורה האלהית בחרטומי מצרים כי הגם שפאות המטה גם הם הפכו מטיהם לתנין מיד נתפרסם קלונם ויבלע מטה אהרן את מטותם.

כי לא עמדו להם תחבולותם אלא כהרף עין. ואם הפכו המים לדם הנה למראית העין. וע"י השדים המהירים וטסין הביאו הצפרדעים. והם גם הם לא יכלו להסירם מעליהם. וכאשר הביא ה' עליהם את הפנים הנצרכו לומר אצבע אלהים היא כי לא יכלו לאסוף בריות כל כך קטנות כאלו. ומהמכה הזאת נבערה עצתם ולא עמדו עוד לפני משה.

וכן ראות בפרקים הקודמים כי כל זמן שהיו המכשפים פועלים אצל חסידיו עליון היוצעים לפעול בעת הדחק על ידי שמות הקדש לעולם היו מנוצחים. ואם המכשף ההוא עבר הים ביבשה ר' יהושע גזר על שרו של הים ובלעו.

והיו גוברים על ידי שמות הקדש על כלם. כמו שגבר הציץ על כשופי בלעם.

ונהו היתרון הראשון: השני הוא כי לא יכלו הסרטונים והמכשפים בשום אופן לפעול למעלה מיסוד האויר בגרם השמימי ולא להוריד האש למטה ולא להחיות מתים כי הנשמה מן השמים היא.

ולכן תמצא שנביאי ה' גזרו בגרם השמימי שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון וחרת צל המעלות. גם החיו מתים.

הורידו לארץ אש כמה וכמה פעמים, ואלו הדברים נמנעים מן המכשפים כי לא יוכלו לעשות אותה. וכן נמצא באותו שנתחשב נביא שאמרו לו היהודים אם נביא אתה הורד האש למטה והוא התנצל באומרו המופת הזה כבר עשו הנביאים הראשונים.

ובאמת לא תמצא בתורה מה שכתבנו וספרו לנו הספרים ששום חרטו' אשף וכשדי יכול לעשות כדברי האלו. וכן נביאי הבעל כל חקמתם לא הועיל למו כי כל פחם וגבורתם של הסרטונים אינה עולה כי אם ליסוד הרוח ובדברים אשר יד כל אדם יחתום: ואנחנו ראינו כמה שקדם איה חסידי ה' היו יודעים להשביע על ידי שמות הקדש אפילו למלאכי עליון: סוף דבר היתרון השלישי הוא שמופתי המכשפים אינם תמידים כי לא יוכלו לפעול בפרסום פעולה מתמדת אלא לשעתא או לשעות.

אבל מופתי נביאי וחסידיו ה' יכולים לעמוד כמה ימים ושנים כמו שתראה באליהו הנביא שגזר אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי. וגם הבאר והמן התמיד כמה שנים.

ונראה לי שבמה שאמרו רז"ל במסכת תענית שלשה מפתחות לא נמסרו בידי שליח. ובמערכא אמרי ד' [נסימנם מפתח רצוני לומר מטר פרנסה תחיה חיה] רמזו לנו שלא יש פח בשום שד או רוח שהם שלוחי השם לפעול הפעולות הללו.

ולכן לא תמצא שום מכשף אשר נאמר עליו שהיה לו פח להוריד מטר להחיות זרע ופרנסה בעולם להחיות מתים או לפתוח רחם העקרות. זולת הנביאים הקדושים היו פועלים אותם דמיון משה שמואל אליהו אלישע ודומיהם על ידי תפלה ותחנונים להשם יתברך.

כי אין יכולת בשום בריה לפעול אותם מבלעדי השם. ובמעלה הזאת יבחנו הנביאים מפועלי האון.

והפירוש הזה הוא נכון והשכל יחבבנו מפל אשר קדמוהו. ודי בזה להבדיל בין הקדש לחול ובין הטמא לטהור.

ונשלם המאמר השלישי. בעזרת נותן תורתו בחדש השלישי המאמר הרביעי הפרק הראשון מורה ההשארות הנשמה הטהורה מפאת השכל.

ואיך בפעולותיו אינו משתמש כלל מהגוף: גדול יהיה פבוד הבית הזה האחרון מן הראשונים והמאמר הרביעי הזה באשר יהיה כל פריו קדש הלולים לה' ואחרון אחרון חביב. כי לא לבד ימצא כל איש חכם לב אשר נתן אלהי חכמה בלכוננת רוח בטענות מספיקות ונכוחות על ענין ההשארות הנפש כי אם ענין גלגול הנשמות מבואר באר היטב אי בעית קרא ואי בעית סבא.

ובהיות שפכר הוכחנו הדרוש הנה מהשארות במאמרים הקודמים דרך השכלה והחוש
קלה עלינו עכשיו חובת ביאור הראיות אשר הם על דרך השכל לחזק ולאשר פראי
מוצק פננתנו.

ולהורות נתן בלבי נגד אינה פילוסופים שהפינה הזאת השכל מעיד עליה וקאור הטבעי
בלבד מורה היות הנשמה בלתי פלה ונפסדת. ואל תבקש ממני קורא נבון הקדמות
ארנפות כמנהג פילוסופי זמננו זה פי הן מטרידין הלקבות ומבלבלין השכל.

וכבר אמרו חז"ל לעולם ילמוד אדם לתלמידו דרך קצרה. אשר על פן בקצור המבוקש
ממני אתחיל ואומר המופת הראשון.

ידוע הוא פי נפש הצומחת לצומח והחיונית לחי והמשפלת לאדם לא תושגנה בחושים
אלא מצד פעולותיהם. פי כאשר ראינו הצמח מתנועע לכל צד ובתנועת גדולו מוליד
ומביא מעלה ומוריד בהכרח חייבים אנתנו להודות הימצא שם ענין זולת היסודות והי'
הנפש הצומחת באשר אין שום א' מהן מתנועע רק לפאה א' לצד מעלה או לצד מטה.

וכאשר ראינו הבעלי חיים מרגישים ומתנועעים ברצון ידענו שיש שם נפש חיונית. וכן
כאשר ראינו באדם שמלבד התנועה וההרגשה הוא משפיל שפטנו שיש בו נפש משפלת
וכן הרב בעל העקרים מ"ד פרק ל' לביאור הראיה הזאת כתב ז"ל.

הפחות הנמצאות במורכבות השפלות אעפ"י שאינן מושגות בחוש קויים אצלנו מציאותן
מצד הפעולות המושגות בחוש. פי מהפעולות ינדעו הפחות.

וכאשר ראינו הצמח מתנועע לכל הפאות וידענו פי לא יספיק לזה פח טבעי בלבד לפי
שהתנועה הטבעית לא תהיה פי אם מהאמצע אל המקיף או מן המקיף אל האמצע או
סביב אל האמצע.

וזה מתנועע לכל הפאות שפטנו שיש בזה המין התחלה אחרת תתחייב ממנה זאת
התנועה. ואותה ההתחלה קראנוה נפש צומחת.

וכן כאשר ראינו החי שיש בו ההתחלה הזאת שהיא נפש הצומחת ומוסף על זה שהיא
מרגיש ומתנועע ברצון מה שאין פן בכח הטבע והנפש הצומחת שפטנו שיש בזה המין
התחלה אחרת משכו ממנה אלה הפעולות כלומר פועל הצמיחה ופועל ההרגש קראנוה
נפש חיונית.

וכן ראינו האדם יש בו ההתחלה הזאת ונוסף גם הוא שהוא משפיל כללי הדברים ויודע
מהותם ומבדיל בין העצם והמקרה וכיוצא בזה ממה שלא יספיק לזה פח צומח ולא פח
חיוני שפטנו שיש בו התחלה אחרת יותר נכבדת קראנוה נפש האנושית או הנפש
המשפלת: ואולם שהאדם בפועל השפלה הזאת אינו משתמש מהגוף ותאמת בראיות
נצחות.

ראשונה מודעת זאת אצל כל מביני מדע שאין פח בשום יודע לדעת ולהשיג אינה עצם
שלא יהיה לו דמיון או ערך מה עם טבעו יען ההשגה הוא כמו צלם הדבר אשר כמו
במראה נדפס בנפש.

הלא תראה שהמראה אינה יכולה להראות עצם דבר רוחני בהיותה גופנית בלתי שום ערה ודמיון עם טבע הרוחניים. ולכן לא יש באפשרותה להראות הדברים השונים לשאר החושים כי אם לבד מה ששייך לדברים החזוניי הנראים.

כי לא יש יכולת בינה להראות את הקולות והריחות והטעמים. וכן החושים החזוניים אינם יכולים לראות הדברים שאין להם כמות וגוף באשר הם גופניים גם אינם יכולים לראות הדברים הנסתרים והחושים הפנימיים כמו היצרי והמחשב הוא מן הנמנע להם לראות הדברים הרוחניים.

ובאשר ידענו ששכל האדם עולה למעלה ומשיג השכלים הנבדלים הנצחיים והבוראית"ש חי וקיים לנצח שפטנו שצריך שיהיה גם כן רוחני. כי לא יוכל להשיג הגוף הדברים הרוחניים אשר אינם מטבעו באשר אמרנו.

ובזה נבדל האדם מהבעלי חיים בלתי מדברים. יען רוח הבהמה יורדת היא למטה לארץ ונפסדת בהיותה כפי טבעה ארצית וממנה קבלת הוינותה.

ולכן לא מעלה במעלות על מזבחה. אכן רוח בני האדם עולה היא למעלה ואינה מתקררת בהשפלת השמים ירח וככבים ועירין קדישין עד עלותה רום מרומה ותשוב אל האלהים אשר נתנה.

דמיון מי המעין המתגבר אשר אינם יכולים לעלות למעלה מהמקום אשר ירדו ושם מעלייתם ינוחו. כף הנשמה האלהית לא מצאה לה מנוח עד התדבקוה בבוראה ראשית היתה כמו שנאמר ונשמות אני עשיתי והיא הראיה הראשונה: שניה לה הלא תראה שהאדם בלבד יש לו דעת ותבונה לא כן שאר הבעלי חיים כי אם נטיה טבעית לדברים אשר לא יכזבו.

והראיה כי כלם כאחד בלי שנוי ובלי פירוד פועלים. וכן כל זאב יטרף.

כל השפנים עם לא עצום יפחד. שפמית בידיים תתפש.

והכלל אין שום בעל חי שישנה את טבעו וכל מין במינו פועל כפי חברו. זולת האדם אשר נאמר עליו כמה ראשי כמה נטיות ודעות.

וכמעט לא יצאו שני אנשים שייסכמו במדות ובדעות זה אוהב החכמה וזה שונא אותה. זה סוחר וזה רוכל.

זה עובד אדמה וזה בורסקי. זה אוהב את המלאכה וזה הבטלה.

וההבדל הזה נמצא לו לאדם מפאת היותו בחיריין מה שאין כן בבעלי חיי אשר יש להם נטיה טבעית נתנה להם מההשגחה האלהית לבקש אונקל למו ולברוח מן הדברים המזיקין מבלי שיהיה להם שם שכל ומדע.

אשר לבד חנן השי"ת לו לאדם לתכלית יותר נכבד שהו' תשועת נפשם מיד שונא ואויב של היצר הרע ובאשר ראינו בענין הגוף נמשל כבהמות נדמו ובכל מקריו חי ומת כמהו ומותר האדם מן הבהמה אין לבד השכל הטהור שפטנו שאינו מטבע הבעלי חיים כי נפשו ממדרגת המלאכים רוחניים ומשפילים כענין שנאמר ונשמת שדי תבינ'.

גם לאדם נתן האלהים חכמה ודעת כללית לדעת ולעשות כל הערמיות אשר בחכמה פרטית חלק בין הבעלי חיים כלם והוא עולה על כלנה וכמו שנאמר מלפנו מבהמות ארץ ומעוף השמים יחכמונו והמם מם היתרון: השלישית בשער היסוד הזה ומן השלש הכי נכבדות זכרה בעל הפונרי במאמר חמישי והרלב"ג בס' מלחמותיו מ"א וז"ל.

כבר יראה בזאת ההכנה שהיא נבדלת לפי שפבר תתחזק השגתה בעת חולשת הפלים התמריים רוצה לומר בעת הזקנה. ואילו היתה היולאנית הנה בהכרח הנושא לה יותר חלוש בעת ההיא והיה מחוייב מזה שתחלש פעולתה.

והמשל כי כמו שהפס הרואה יחלש בזקן לחלשת נושא. פן יחוייב בזאת ההכנה אם היתה היולאנות.

אבל זה הענין נמצאהו בהפך רוצה לומר ששכל הזקן יותר חזק. ולזה יראה שהוא ראוי שיהיה זאת ההכנה נבדלת, וכן הרב רבינו בחיי בפרשת בראשית ז"ל.

והמופת השני מה שאנחנו רואים לעין כי האדם בתחלתו כשהוא נער איננו יודע כלום וכאשר יגדל ויוסיף הלוף ויגדל ירבו המושפלות בנפש ותרבה הדעת ומה שיקנה לנפשו מן החכמה ומן הדעת לא ימלט מאחד מג' חלקים אין בזה רביעי.

או מפני גופו בלבד. או מפני נפשו בלבד.

או מפני גופו ונפשו יחד. אם היה מפני גופו יתחייב האדם שכל מה שיהיה גופו יותר פריא וחזק יתרבה החומר בו שיהיה יותר חכם ומוכן לקבל המושפלות.

ומי שיהיה גופו פחוש וחומר מועט שיהיה יותר סכל ויותר רחוק לקבל המושפלות ואנו רואים בהפך כי המתנונה ומי שיש לו חולי השדפון גופו יחסר בכל יום ושכלו עומד על השלמות עד שתפרד נפשו ממנו.

וראיה זו מבטלת היות קנין החכמה והדעת מפני גופו ונפשו יחד. ואם פן כל קנין האדם מן החכמה ומן הדעת אינו כי אם מפני הנפש לבדה ואין לגוף חלק בזה זולתי שהוא כלי אליה כענין הפלי לאומן.

ואי אפשר מציאות החכמה והדעת במתי, ואמנם תתחייב מציאותה מן החי. הנה הנפש אם פן חי בטבע כי יש בטבעה לקבל החכמות, והגוף מת בטבע ואין בטבעו לקבל דבר מזה.

ע"כ.

וכל זה כדבר הפונרי, הזקן ישיג הגוף ולא ישיג הנפש אבל תתחזק אחר התמשים שנה והגוף בירידה. ע"כ.

וא"ת הלא הזכרון הוא א' מנחות הנפש וראינו שהוא גם פן יחלש ויתמעט בחולשת הגוף בזקנים. ואשיבך שאעפ"י שאמרנו ששכל האנושי יתחזק בימי הזקנה מורה היותו בלתי נקשר מכל וכל עם הגוף אין ספק שפועל באמצעות הגוף ושצריף כלים נאותים ובריאי יען הוא מקבל כל הצורות דרך התמשה חושים.

וכאשר אלו הם רעועי בילדים ובזקנים משתפשים בעבור הזקנה או חולי או שנוי המזג תמנע ההשפלה. כמו שראינו באיזה חלאים שפאשר מתגבר במוח איזה מזג וטבע נכרי תבטל התבונה וההשפלה מהם עד בלי הכיר החולה בין טוב לרע.

ולכן אינו מן התימה אם לפעמים בזקנים אשר אינם בכריאות. הגוף ושונויו יתבלבל השכל והראשונות לא תזכרנה עוד: הרביעית תעשיר עושר גדול לענן פננתנו, וזה כי פעולות הגוף הם בעלות תכלית ופעולות הנפש אינם בעלות תכלית הגם שמיני הנמצאות הם בעלי תכלית.

ואין ענן המושכל כי אם צורת הנמצאות המופשטת במושפלות שיושפלו בזולת חומר ואינם נמצאים בפועל. כמו צורות ההנדסה יוכל השכל להבחין עניינם עד אין תכלית פנים מפנים שונים.

וכן הצורות המספריות עד אין מספר. והמשפטיות שהן צורות בעלי התבונה המשפטיות עד אין חקר, כי אין קצה לאוצרות המושפלות אשר בכת הנפש להקיף ולהשיג כמאמר הבדרשי שמים לרום וארץ לעומק ורוחב לב נכון אין חקר, היכלכל לב שמים היכיל לב ימים היסופכו פנפי רוח על רוח חכמה מרחפת על מי מנוחות ונחלי עין היקיפו רחבי ארץ מחשבה מושבה עלית קיר קטנה ככף איש וכן כתב הרלב"ג בס' מלחמותיו מ"א פ"ב ז"ל כבר יראה בכחות המשיגות היולאניות שלא ישיגו רבוי הבילתי בעל תכלית לפי שהם יקבלו מה שיקבלוהו קבול פרטי מצד קבלם אותו קבול היולאני.

והמשל שהפח הרואה כבר זה הצבע אשר בזה הנראה אשר הוא בזה השטח ובזו התמונה אשר לזה הנראה לפי שהוא מקבל אותו קבול היולאני באופן מה רוצה לומר שפבר נרשמה בראותו זאת ההשגה רושם מה והיה מחוייב מפני זה שיהיה הנראה לו בשטח מוגבל ובתמונה מוגבלת ולא ישיג הצבע במחולט.

אבל ישיג זה הצבע ואולם זאת ההכנה נמצאת שופטת משפט בילתי תכלית. כי היא תשיג הגזרות הכוללות והגדרי אשר כל אחד מהם הוא משפט על רבוי בילתי בעל תכלית הגה אם כן יראה מזה שהשכל היולאני נבדל.

ע"כ.

ורבינו תם בעל התוספות בס' הישר שלו כתב, אנו רואים נפש החכם תשיג כל הגלגלים ומרכביהם ותכונתם ואחרי אשר היא משגת אותם גדע שהיא מרחפת עליהם וכלם נכללים בתוכה, ואם כן הדבר גדע כי היא עליונה מהם ואם היא עליונה מהם גדע כי מקומה למעלה מהם, ועל כן בעת המנת תשיב למקום שהוא אשר היתה משוטטת שם בהיותה בגוף: התמישית ראה ויספרה הרב בעל הכוזרי מ"ח ז"ל.

מן הראיות על הפרד הנפש מהגוף ושאינה צריכה אליו כי הפחות הגשמי יחלשו במושגייהם החזקים פעין אצל השמש. והאנון אצל הקול החזק בהפסד פליהם.

והנפש המדברת אינה כף אבל תתחזק כל אשר תשיג מדע חזק ממנה ע"כ. ודע שבאומר חזק ממנה הוא גונומא שאם המדע יותר חזק מפת השגתה איף השיגתהו.

אָבֵל פּוֹנְתוֹ לְהוֹרוֹת שֶׁהַנְּשִׂמָה תִּשְׂיֵג הַשְּׂגוֹת נִפְלְאוֹת מִהַאֲצִילוֹת וְעוֹלָם הָאֵין סוּף אֲשֶׁר לְפִי הַנִּרְאָה עוֹלוֹת מְאֹד לְמָה שֶׁיֵּד הַשְּׂפִלְתָּה מַגַּעַת. וְכֵן כָּתַב בְּעַל הַעֲקָרִים בְּפֶרֶק הַנִּזְכָּר ז"ל.

וּמֵאֲשֶׁר רָאִינוּ נֶפֶשׁ הָאָדָם יִמָּצָא לָהּ הַפּוֹעֵל הַנִּכְבָּד הַזֶּה שֶׁהִיא הַשְּׂפִלְתָּה וְהִיא מִתְחַלֶּקֶת בְּהַשְּׂגָה הַזֹּאת לְהַשְּׂגַת הַפְּחוֹת הַגִּשְׁמִיּוֹת כִּי הַפְּחוֹת הַגִּשְׁמִיּוֹת כְּשֶׁיִּחְזְקוּ הַשְּׂגוֹתֵיהֶם תִּפְסַד הַשְּׂגָה הַהִיא כִּי הַשְּׂגַת הָאֹר הַחֲזָק שֶׁהִיא תִּפְסִיד הַרְאוֹת וְתִמְנַע מִהַשְּׂגַת אֲפִלּוֹ הָאֹר הַחֲלוּשׁ.

וְכֵן הַקּוֹל הַחֲזָק וְהַכֹּחַ הַשְּׂכָלִי בְּהַפֵּךְ כִּי יִתְחַזֵּק עִם הַשְּׂגַת הַדְּבָרִים הַעֲמֻנְקִים וְיִוָּסֵף זֹנְהָר לְהַשְּׂיֵג יוֹתֵר. וְכֵן הַשְּׂגוֹת הַפְּחוֹת הַחֲמָרִיּוֹת מְשַׁמְנוֹת לְהִיוֹתן פְּרֻטִיּוֹת וְהַשְּׂגוֹת הַשְּׂכָל בְּלִתֵּי מְשַׁמְנוֹת וְהֵן קִיּוּמוֹת לְהִיוֹתן פּוֹלְלוֹת.

וְלִזֶּה שֶׁפְּטָנוּ שֶׁהַנּוֹתֵן הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ פֶּחַ הַשְּׂפִלְתָּה הוּא יוֹתֵר נִכְבָּד מִן הַנּוֹתֵן הַפֶּחַ הַחַיּוּנִי כְּבַעֲלֵי חַיִּים: הַשְּׂשִׁית גַּם הִיא הַכִּינָה וְגַם חֲקָרָה בְּמֵאֲמָרוֹ הַחֲמִישִׁי. אָמַר הַרְאִיָּה עַל מְצִיאוֹת עֵצָם שֶׁכָּלֵי נִבְדָּל מִהַגִּשְׁמִים יַעֲמֹד לְנֶפֶשׁ מַעֲמַד הָאֹר לְרְאוֹת וְשֶׁהַנֶּפֶשׁ כְּשֶׁנִּבְדָּלָת מִהַגִּשְׁמִים תִּתְאַחַד בּוֹ.

הוּא שֶׁהַנֶּפֶשׁ אֵין מַדְעִיָּה הַנּוֹן לָהּ בְּנִסְיוֹן כִּי מָה שֶׁיִּהְיֶה בְּנִסְיוֹן אֵין גּוֹזְרִין עָלָיו גּוֹזֵר גָּמוּר. כִּי לֹא יִגְזֹר הָאָדָם גּוֹזֵר גָּמוּר כִּי כָּל אָדָם לֹא יִנְיַע אֲזַנּוֹ כַּאֲשֶׁר יִגְזֹר כִּי כָּל אָדָם מְרַגֵּשׁ וְכָל מְרַגֵּשׁ חַי וְכָל חַי עֵצָם וְשֶׁהַכֹּחַ יוֹתֵר רַב מִהַחֲלָק וְזוֹלָת זֶה מִהַמְּוַשְׁפָּלוֹ הַרְאוֹנוֹת שֶׁהָאֲמָתָנוּ בְּבִירוֹר הַדְּעוֹת לֹא תִתְבָּרַר בְּלִמּוּד.

וְאִם לֹא יִהְיֶה כֵּן הִנֵּה מְשַׁתְּלֵשֵׁל הַעֲנָנִים אֶל מָה שֶׁאֵין לוֹ תְּכָלִית. וְאִם כֵּן הוּא מַאֲצִילוֹת אֱלֹהִית תִּדְבֵּק בְּנֶפֶשׁ הַמְּדַבְּרֵת.

ע"כ.

רוֹצֵה לֹאמֵר שֶׁכָּל הַדְּבָרִים הַנּוֹדְעִים מַצִּד הַנִּסְיוֹן אֵין בְּיִרּוֹר' עוֹלָה יָפָה לְשִׁיאֵמֵר עָלֵיהֶם כִּי זֶה הוּא בְּאֲמָת. כִּי הַגַּם שֶׁהַנִּסְיוֹן מַעִיד שֶׁהָאָדָם אֵינוֹ מְנִיַע אֲזַנּוֹ כִּסּוּס כְּפָרַד אֵין הָבִין.

מִי יֵאֱמַת לָנוּ שֶׁלֹּא תִמָּצָא בְּאֶרֶץ הַחַיִּים בְּאִיזָה מְקוֹם מִן הַמְּקוֹמוֹת מִן מִינֵי הָאָדָם שֶׁיִּנְיַע אֲזַנּוֹ, אֲמָנָם הַמְּוַשְׁפָּלוֹת הַרְאוֹנוֹת כְּמוֹ כָּל אָדָם מְרַגֵּשׁ וְכָל מְרַגֵּשׁ חַי וְדוֹמִיָּהם הֵם דְּעוֹת אֲמִיתִיּוֹת אֲשֶׁר אֵין עָלֵיהֶם שׁוּם סִפְקָ וְגַמְגוּם.

וְאֵינָם בְּאִים לוֹ לְאָדָם מִכַּח הַלִּמּוּד בְּדַבְּרֵי הַמּוֹפְתִים יַעַן הַמּוֹפְתִים כְּדַבְּרֵי אֶרְסֵטוֹ בְּרִאשׁוֹן מִסְפָּר הַמּוֹפְתֵי אֵינָם הוֹלְכִים לְאֵין תְּכָלִית ר"ל שֶׁיִּתְאַמַּת אִיזָה עֲנִיָּן בְּמוֹפְתֵי וְלִמּוֹפְתֵי הַהוּא מוֹפְתֵי וְכֵן עַד בְּלִי תְּכָלִית, אָבֵל בְּהַכְרַח יַעֲמָדוּ אֲצֵל הַמְּוַשְׁפָּלוֹת הַרְאוֹנוֹת בְּאֲשֶׁר הֵן הַתְּחִלוֹת הַיְדִיעָה אֲשֶׁר אֵין לְמַעַלָּה מֵהֶם וְאֵין צְנוּרָה לְהִבְיֵא מוֹפְתֵי עַל בְּיִרּוֹר וְאִם בְּיִרּוֹר הַמְּוַשְׁפָּלוֹת הַרְאוֹנוֹת לֹא יוֹכֵל לְהַתְיַחֵס אֶל הַנִּסְיוֹן גַּם לֹא אֶל הַלִּמּוּד בְּמוֹפְתֵי נִשְׂאָר אִם כֵּן שֶׁיִּהְיֶה נֶאֱצֵל וְנִשְׁפַּע מֵעֲנִיָּן אֱלֹהִי אֲשֶׁר אֲצִילוֹתוֹ דְּבַקָּה בְּנֶפֶשׁנוּ.

וּכְבָּר יְדַעְתָּ מָה שֶׁכָּתַב אֶרְסֵטוֹ בְּסוּף ס' הַמּוֹפְתֵי שֶׁהַמְּוַשְׁפָּלוֹת הַרְאוֹנוֹת אֵין לֹאמֵר הֵיוּתָם בְּטִבְעֵי שְׂאָם כֵּן הֵיוּ נְגִלִים לְאָדָם מַעַת לִידְתּוֹ. גַּם לֹא הֵיוּתָם בְּלִמּוּד כִּי כְּבָר יְדַעְנוּ שֶׁכָּל לִמּוּד

הוא מִפֶּחַ יְדִיעָה קוֹדֶמֶת וְאִין לָהּ דְבַר קוֹדֶם לָהֶם בְּפִרְסוּי' הָאֲמִיתוּת, וְאִף שֶׁהוּא גִזֵר שִׁישׁ פֶּחַ טִבְעִי נְטוּעַ בַּנֶּפֶשׁ הָאֲנוּשִׁית וְהוּא הַחוּשׁ וְהַשֶּׁקֶל אֲשֶׁר מְמַנּוּ יְתֵהוּ הַפְּוִשְׁפְּלוֹת.

הָרַב בְּעַל הַכּוֹזָרִי תָלָה זֶה בַּשֶּׁקֶל הַפּוֹעֵל דְרָף שְׂטוֹת הֵן סִינָא: הַשְּׂבִיעִית הַגֵּם שֶׁכָּל אָדָם כּוֹזֵב יָדוּעַ הוּא שֶׁכָּכֵלֵם יֵשׁ לָהֶם חֶשֶׁק טִבְעִי לְחֻקָּהּ וּמִתְאַוִּי' תְּאֵנָה לִידַע וּלְהַשִּׁיג אֲמִתּוֹת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲלֵיהֶם נוֹטִים.

וְלָכֵן תִּמְצָא שֶׁהַבְּזִיּוֹן הַיּוֹתֵר גָּדוֹל בְּעֵינֵיהֶם הוּא הַיּוֹתֵר נִקְרָאִים בְּשֵׁם עַמִּי הָאֶרֶץ וְנִחְשְׁבִי' סְכָלִים וְנִבְעָרִים, וְאַתָּה תִּחְזֶה שֶׁהַעֲנִי בָּלֵב טוֹב וְנִפְשׁ חֲפָצָה מוֹדָה הַיּוֹתֵר עֲנִי, וְהַחֲלֵשׁ הַיּוֹתֵר חֲלֵשׁ, אֲבָל לֹא תִמְצָא אָדָם שִׁיּוּכָל לְסַבּוֹל שִׁיקְרָאוֹהוּ אִישׁ בְּעַר לֹא יָדַע וְזֶה לְהַיּוֹת הַחֻקָּה הַטּוֹב הַיּוֹתֵר מְוַפְּלָא שִׁחֲנוֹ ה' לְאָדָם.

וּבְהַיּוֹתוֹ רוֹחֲנִי אִין שׁוּם אָדָם שִׁיּוּכָל לְשִׁפְשִׁיטוֹהוּ מֵעַלְיוֹ, וְעַל הָרֹב כָּלֵם הֵם חֻקָּמִים בְּעֵינֵיהֶם, וְאִם נִמְצָא שֶׁעֲשִׂיר א' מוֹדָה לְעֲשִׂיר אַחֵר הַיּוֹתֵר עֲשִׂיר מְמַנּוּ בֵּין הַחֻקָּמִים לֹא נִמְצָאת בְּקִלּוֹת הַהוֹדָאָה הַזֹּאת.

כִּי כָּל א' מִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר אֲנִי אֲמִלְוֶה וְלִי בְּחֻקָּהּ עֲשִׂיר יְדוֹת. וְנִמְשָׁף זֶה מִפְּאֵת מַעֲלַת הַחֻקָּה.

וּבְאֲשֶׁר יְדַעְנוּ שֶׁהָאֵל ית"ש לֹא עָשָׂה דְבַר לְבִטְלָה וְרֵאִינוּ שֶׁנִּתְּנָה הַעֲנִי' וְהָאֲזַנִּים וְשָׂאֵר הַחוּשִׁים לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם הָאָדָם בְּשִׁלְמוֹ עֵין רוּאָה וְאֵין שׁוֹמֵעַת שֶׁפִּטְנוּ שֶׁהַחֶשֶׁק הַנִּמְרָץ שִׁישׁ לוֹ לְאָדָם לְחֻקָּהּ אִינוּ לְבִטְלָה כִּי אִם לְהַשִּׁיג תְּכִלִּיתוֹ וְשִׁלְמוֹתוֹ, וְיַעַן כָּל מֵה שִׁיּוּכָל לְהַשִּׁיג בְּהַיּוֹתוֹ בַּגּוֹף הָאֶרֶצִי וְהָאֶפֶל כְּאֶפֶס וְתֵהוּ נִחְשְׁבוּ לוֹ בְּעַרְףָּ מֵה שִׁיּוּכָל לְהַבִּין מְוַפְּשׁ מִהַחֲוֶמֶר הַעֲכוּר בְּעוֹלָם הַנִּשְׁמוֹת יְדַעְנוּ בְּוַדָּאִי כִּי שֵׁם יִמְלֵא חֶסְרוֹנוֹ יִשְׁיג מְבֻקָּשׁוֹ וְיִמְלֵא תְּאֵנָתוֹ.

וְכֵן אֲמָרוּ חז"ל תְּלִמִּידֵי חֻקָּמִים אִין לָהֶם מְנוּחָה לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא וְעַלֵּיהֶם נֶאֱמַר יִלְכוּ מִחֵיל אֵל חֵיל כִּי שֵׁם מוֹצְאוֹת הַחֻקָּה וּמְקוֹר הַדַּעַת וְשֵׁם מִתְמִידִים. בְּלִימּוּדֵיהֶם וּמִשִּׁיגִים תְּכִלִּיתֵיהֶם: הַנֵּה נָא קוֹרָא יְדִיד עֲרֻכְתִּי לְפָנֶיךָ מִשְׁפָּט שֶׁבָּעָה דְרָכִים לְהַרְאוֹת אֶת יְקָר תְּפָאֶרֶת גְּדוּלַת הַנֶּפֶשׁ.

בְּהַרְאוֹתֵי אֶת עוֹנֶשׁ כְּבוֹד הַשֶּׁקֶל אֲשֶׁר נָתַן לוֹ מְמַרְוִמִים בְּאֲשֶׁר בּוֹ לְבַדּוֹ הָאָדָם עוֹלָה לְמַדְרַגַת הַמְּלָאכִים וּמִתְדַבֵּק בְּרוּחָנִיִּים הָעוֹמְדִים לְנִצְחָה נְצָחִים: הַפָּרָק הַשְּׁנִי מִפְּאֵת הַרְצוֹן וְהַבְּחִירָה אֲשֶׁר חָנַן ה' לְאָדָם מוֹרָה גַּם כֵּן רוּחָנִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ: הוֹכַחְתִּי בְּמֵה שֶׁקָּדַם רוּחָנִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ מִפְּאֵת הַשֶּׁקֶל א' מִכְחוֹתֶיהָ אֲצִיגָהּ נָא לְפָנֶיךָ הַטְּעֵנוֹת אֲשֶׁר הֵם מִפְּאֵת הַרְצוֹן. וְאוֹמֵר.

יְדוּעַ הוּא כִּי כְמוֹ שֶׁהָאָדָם נִתְעַלָּה עַל כָּל שָׂאֵר הַבְּעֵלִי חַיִּים בְּהַיּוֹתוֹ חַי מְדַבֵּר וּמְשַׁכֵּל, כִּי נִתְעַלָּה עַלֵּיהֶם בְּהַיּוֹתוֹ בְּעַל בְּחִירָה וְרְצוֹן בְּלִי שׁוּם מְכַרִּיחַ אוֹתוֹ בְּמַעֲשָׂיו. וְכֵן הָרַב בְּעַל הַכּוֹזָרִי בְּמֵאֲמָר חֲמִישִׁי ז"ל, אִינוּ מְכַחֵשׁ טִבְעֵהּ הָאֲפָשֶׁר כִּי אִם מִתְעַקֵּשׁ חֲנָף אוֹמֵר מֵה שִׁיאִינוּ מֵאֲמִין בּוֹ, כִּי אֲתָה רוּאָה מִהַנְּדַמְנוֹתוֹ לְמֵה שֶׁהוּא מְקַנָּה אוֹ יֵרָא מֵה שִׁיּוֹרָף שֶׁהוּא מֵאֲמִין כִּי הַדְּבַר הַהוּא בְּאֲפָשֶׁר וְיִוְעִיל בּוֹ הַזְּמוּן.

ואילו הִיָּה מֵאֲמִין כִּי יִהְיֶה עַל כָּל פָּנִים הִיָּה נֶמֶס וְלֹא הִיָּה מִזְדַּמֵּן בְּכָלִי מִלְחָמָה לְאוֹיְבוֹ
וְלֹא כְּשֶׁבֶר לְרַעְבוֹנוֹ. וְאִם יֹאמֵר כִּי הַזְמוּן הֵהוּא צָרִיף לְמִי שְׁלֵא יִזְדַּמֵּן כְּבָר הוֹדָה בְּסִבּוֹת
הָאֲמֻצָּעוּת וכו'.

והבדרש"י במליצותיו ו"ל, אַתָּה בְּן אָדָם נִתְנָה אֱלֹהִים עֲלִיּוֹן עַל כָּל הַמוֹצָאוֹת הַבְּחִירוּת
כִּי תִרְאֶה שְׁמִיָּה גְבָהוּ מִמֶּה וְתִבְיֵט כְּכַבִּים נִשְׁגָּבִים כִּי רָמוּ לֹא תִדְמָה וְלֹא תִחַשְׁבוּ הַיּוֹת
רְצוֹנָה תַּחַת מִשְׁפָּטֵיהֶם אֲשֶׁר גָּבְלוּ רֵאשׁוֹנִים לָהּ לְבַדָּה נִתְנָה הָאָרֶץ אֵין לָהֶם בְּתוֹכָהּ
מִמְשָׁלָה וְהִכְרַח בְּכָל מַה שֵׁיִשׁ לוֹ הִתְלוּ גָמוֹר בְּבְחִירָה ע"כ.

ואולם שֶׁהַפֶּחַ הַזֶּה מִהֶרְצוֹן הוּא אֱלֹהֵי וְרוּחָנִי יִתְחַיֵּב בְּטַעֲנוֹת הָאֵלוֹ: רֵאשׁוֹנָה אֲנִחְנוּ רֹאִים
שְׂאִין שׁוֹם בְּעַל חֵי שֵׁיִעֲזוֹב מִחֶפְצוֹ וְרְצוֹנוֹ הַתַּעֲנוּגִים הַגּוֹפְנִיִים. וְהַגַּם שֶׁלֵב הָאָדָם רַע
מְנַעֲוֵרָיו עִם כָּל זֶה חֲכָם יֵרָא וְסָר מֶרַע.

וכן מתעצב ומתחרט על חטאיו ומודה ועוזב. גם לפעמים מניח הדברים הערבי' והמשגל
האסור ואומר בלבבו חלילה לי מחטוא לה' ולחייב את נפשי פענן יוסף אשר עם היותו
יפה תואר ויפה מראה ובחור פארזים אמר ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי
לאלהים: גם ראה ראינו הרבה בני אדם שפניחים חיי שעה ועוסקים בחיי עולם וחיי
צער יחיו.

ועל הפל שאם היות החיים הדבר היותר יקר מהאדם עם כל זה כמה וכמה חסידים
נהרגים ונשחרפים על קדושת שמו ותעלה וכענן שצאמר כי עליה הורגנו כל היום נחשבנו
כצאן טבחה.

ואם אמת נכון הדבר הִיָּה יִתְחַיֵּב שֵׁיִשׁ בְּאָדָם דָּבָר רוּחָנִי אֲשֶׁר בְּפִעוֹלוֹתָיו הַנִּכְבְּדוֹת הָאֵלוֹ
מִבְּקֵשׁ לוֹ מְנוּחַת שְׁלוֹם הַשְּׁקֵט וּבְטַח בְּעוֹלָם הַנְּשָׁמוֹת הַבָּא אַחַר הַמָּוֶת. וְאוֹמֵר בְּלִבּוֹ טוֹב
מֵלֹא כִּף נַחַת רוּחַ בְּעוֹלָם הַבָּא מִכָּל חֵי הָעוֹלָם הַזֶּה כִּי הַגּוֹף בְּטַבְּעוֹ נוֹטֵה לְתַעֲנוּגִים
הַגּוֹפְנִיִים וּמְתוּקִים לְחַכּוֹ כְּשֶׁאֵר הַבְּהֵמוֹת וְחֵיתוֹ יַעַר: שְׁנִיָּה גַם הַנְּסִיוֹן יוֹכִיחַ שְׂאֲפִילוֹ
הַרְשָׁעִים אֲשֶׁר כְּמַעַט בְּמַעֲשֵׂיהֶם הֵם כְּסוֹס כְּפָרָד לְפַעֲמֵי יֵשׁ לָהֶם אֵינָה הַרְהוּר תְּשׁוּבָה
בְּלִבָּם וּמַעֲנִי אֵת עֲצָמָם וְתִהְיֶה עֲוֹנוֹתָם עַל עֲצָמוֹתָם בְּעוֹד בְּחַיִּים.

ועליהם אמר ישעיה הנביא והרשעים פים נגרש פי השקט לא יוכל. וילעת מיתתם
כפמנחשים רעתם ועונשם בגיהנם מתים בלא חמדה ובדאגה עצומה.

וכל זה מורה באצבע היות פח הרצון רוחני ואלהי באשר מתאנה הדברים הרוחניים
מנגדים לגוף: הפרק השלישי יורה איך גבר ה' חסדו על יצירת האדם בשלמות הרפכת
גופו ואיך אינו מתקרר בשום דבר ארצי וחושק להשאיר לו שם ושארית בארץ: גם
מהרפכת האדם וגופו נוכל להכריח מהשארות הנפשי.

הלא ראינו היותו מורכב בתכלית הינפי והשלמו'. אשר על פן מהפילוסופי' נקרא עולם
קטן כי זה כל האדם באשר נבחין אותו מתחלק לשלשה חלקים כמו שמתחלק העולם
הגדול בעולם ההנהי והפסד עולם הגלגלים והמלאכים.

זאת ועוד אחרת מפאת ינפי יצירתו כמו שהובא במסכת ברכות פ"א ואל תשכחי כל
גמוליו מאי כל גמוליו. א"ר אבהו שעשה לה דדים במקום בינה.

טעמא מאי. אָמר רב יהודה פְּדִי שְׂלֵא יִסְתַּפֵּל בְּמָקוֹם עֲרוּהָ.

רב מתנא אָמר פְּדִי שְׂלֵא יִינַק מִמָּקוֹם הַטְּנוּפֹת. הִנֵּה רוּאָה אִיךָ מִפְּנֵי הַבּוֹשָׁת הַצְּנִיעוּת וְהַטְּהָרָה נִתֵּן לָהּ הַקַּב"ה לְאִשָּׁה הַדְּדִים בְּמָקוֹם בֵּינָה לֹא עֲשֵׂה כֵן לְכָל שְׂאָר הַבְּעָלֵי חַיִּים כָּלָם.

וְכֵן בְּאִיּוֹב נֶאֱמַר וּמִבְּשָׂרֵי אֶחָזָה אֱלוֹהֵי. נִסְמָנָה לְזֶה מֵה שְׂאָנוּ רוּאִים הַבְּהֵמוֹת בְּקוּמָה כְּפּוּפָה וְהָאָדָם בְּלִבָּד בְּקוּמָה זְקוּפָה נוֹטָה לְשָׁמַיִם.

וּמִזֶּה נִבְיָן שֶׁהַבְּעָלֵי חַיִּים עֶפְרָה הֵמָּה וְאֵל עֶפְרָה יִשׁוּבוּ. וְהַיּוֹתֵר אַרְצִיִּים וְגִסִּים מֵהֶם פְּחִזִּיר וְהַתְּנַשְׁמֵת נוֹטִים יוֹתֵר לְמַטָּה לְאַרְצֵי אֲבָל הָאָדָם נִפְשׁוּ מִן הַשָּׁמַיִם וְלְזֶה נִכְסְפֵת לְעֵלוֹת אֵל מְקוּמָה וְאַרְצֵי מוֹלְדֹתָהּ.

וְאֵל תִּחְשׁוּב בְּלִבָּךְ שֶׁהִנְחַשׁ בְּתַחֲלַת בְּרִייתוֹ הִיָּה הוֹלֵךְ עַל זַנְבּוֹ נוֹטָה וְזָקוּף לְמַעְלָה כְּאִשָּׁר חָשְׁבוּ קֶצֶת מֵהַחֲכָמִים כִּי הִקְלִלָה הַיְיָתָה עַל גְּחֹנֶה תִּלְךָ רוּצָה לֹא תִהְיֶה פְּאֻחַת הַחַיּוֹת כֹּל הוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע אֲבָל בְּלִי רַגְלִים לֹא תַעֲלֶה עוֹד בְּעֲצֵי הַשָּׂדֶה לְאֶכּוֹל מִפְּרִי וְלִשְׂבֹּעַ מִטּוֹבָם, כִּי אִם עַל גְּחֹנֶה תִּלְךָ וְעֶפְרָה תֹאכַל וְכוּ' וְעֲנִשׁוּ ה' יַעַן בְּהִיּוֹת גּוֹפּוֹ כְּלִי לְסִמָּאֵל בְּאֵה תִקְלָה עַל יְדוֹ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְאֵת הַבְּהֵמָה תִּהְרַגּוּ: וְלִמְעַן תִּדַּע נֶאֱמָנָה שְׂעִיר מוֹלְדֵת הָאָדָם הִיא הַשָּׁמַיִם הָעִיר הַגְּדוֹלָה לְאֱלֹהִים תִּמְצָא שְׂכָמוֹ שֶׁהִגֵּר בְּאַרְצֵי לוֹ לֹא הִגֵּם שִׁיתָן לוֹ הָאֱלֹהִים עוֹשֵׂר וְנִכְסֵי וְכַבּוֹד וְאִינּוֹ חֶסֶר לְנִפְשׁוֹ מִכָּל אֲשֶׁר יִתְאַוָּה אִינוֹ מִתְקַרֵּר דַּעַתוֹ לְשִׁמּוֹחַ בְּעַמְלוֹ עַד שֶׁתִּשׁוּב לְאַרְצֵי מוֹלְדֹתוֹ וְשֵׁם יִתְרָאָה לְעֵינֵי קְרוֹבָיו אֲלֵיפִיו וּמִיּוֹדָעָיו.

כִּי הַנְּשִׂמָה בְּהִיּוֹתָה חֲצוּבָה מִתַּחַת כֶּסֶף הַכְּבוֹד לֹא תִשְׁבַּע מִן הַטּוֹב" עַד שֶׁמִּגַּעַת לְמַחֲזוֹ חֲפָצָה וְתִשׁוּב אֵל הָאֱלֹהִי אֲשֶׁר נִתְּנָה. וְלִכֵּן תִּמְצָא שְׂאֵהֵב כֶּסֶף לֹא יִשְׁבַּע כֶּסֶף וְהַרְוֹדָה אַחֵר הַכְּבוֹד אִינוֹ מִתְרַצָּה בְּשׁוּם כְּבוֹד עִם עֵלוֹתוֹ מַעְלָה מַעְלָה וְכֵן אֵין שׁוּם תַּעֲנוּג בְּעוֹלָם שֶׁתִּשְׁבַּע הַנְּפֶשׁ.

וְכֵמוֹ שֶׁאָמְרוּ חַז"ל אֲבָר קִטָּן יֵשׁ לוֹ בְּאָדָם מִשְׁבִּיעוֹ מִרְעִיבוֹ. וְכֹל זֶה נִמְשָׁךְ לָהּ מִהִיּוֹתָה רוּחַנִיּוֹת וְתוֹשֶׁבֶת בְּעוֹלָם הַשָּׁמַיִמִי.

וּבְאִשָּׁר שֵׁם רָאָתָה הַמְּרֹאוֹת הַגְּדוֹלוֹת וְהַפְּעוּלוֹת עֲצוּמוֹת בֵּין מִלְּאֲכֵי מְרוֹמִים אֵין שׁוּם דְּבָר בְּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁמִּתְקַרֵּר דַּעַתָּה. כְּמוֹ שֶׁהֵבֵן פְּלִטִין שְׂרוּאָה הֵבֵן כְּפָר אוֹ פְּלִי בֵיתוֹ פְּחוּתִים מְבֹזָה אוֹתָם בְּאִשָּׁר רָאָה הַדְּבָרִים הַיְיָקָרִים אֲשֶׁר בְּעֶרְפָם כֹּלָּה הֵן חֲשׁוּבִין וּבְהִיכָלוֹ כֹּלֹ אֲנִי מְכֹבֹד: הַנְּסִיּוֹן הוֹכִיחַ גַּם כֵּן שֶׁהִגֵּם שֶׁהָאָדָם מִפִּיר גּוֹפּוֹ כֹּלָה וְנִפְסָד עִם כֹּל זֶה מִבְּקֵשׁ לוֹ מִפֹּא' נִפְשׁוֹ אֵינָה תִּחְבּוּל' לְשׁוּם לוֹ שֵׁם וְשִׂאֲרֵי בְּאַרְצֵי.

אֵלָה קִרְאוּ בְּשׁוֹמְתָם עָלֵי אֲדָמוֹת. וְאֵלָה בּוֹנִים חֲרֻבוֹת לְמוֹ כְּאִשָּׁר עֲשֵׂה אֲבִשְׁלוּם אֲשֶׁר הִצִּיב בְּחַיָּיו אֵת מִצְבֵּת אֲשֶׁר בְּעַמְקֵי הַמְּלָךְ כִּי אָמַר אֵין לִי בֵן בְּעַבּוֹר הַנְּכִיר שְׁמִי וְהַחֲכָמִים גַּם הֵם בְּעַתָּם וּבְעַטָּם כֹּל עֲמָלָם לְהַנִּיחַ לָהֶם שֵׁם וּבְרָכָה בְּאַרְצֵי וְלֹא יָמוּתוּ כְּבָנֵי נֶבֶל גַּם בְּנֵי בְּלִי שֵׁם.

וְהַתְּשׁוּקָה הַזֹּאת הִיא רָאָה גְּמוּרָה שֶׁהוֹפֵשׁ הִיא נִצְחִית כִּי אֵין לְבְּהֵמוֹת שׁוּם תְּאֵנָה לְשִׁינְפְּרוֹ שְׁמוֹתָם גַּם הַתְּשׁוּקָה הַזֹּאת הִיא טְבָעִית לְאָדָם בְּאִשָּׁר רָאִינוּ כִּי אֵף הַחַיִּיט

והסנדלר והפחמי ודומיהם מאנשי פחותי המעלה בעת מיתתם מצוים שיעשו ציון על קברם ועל האבנים איש על שמו פתוחי חותם למען יעמדו ימים רבים.

ולמען ישאר באופן מה איזה רנשם שהיו בעולם. ואם במות הגוף יבלה ויפסד הכל מה תועיל התשוקה הזאת מההשארות אשר נטע ה' בלב האדם.

ומה מועיל לו לאדם הזכרונות האלו אם הכל נשפח ואין זכרון לחכם עם הפסיל לעולם. אבל זאת אומרת שהגוף חושק לעשות דומה לו ושוזרעו ותמידו בארץ פה הנשמה בהיותה נצחית מבקשת לעשות גם היא פעולה נכבדת ודומה לה נשארת אחרי המות.

וזאת הא גם כן ראיה גמורה לענין פונתנו: הפרק הרביעי איך בפנת ההשארות הנפשית תלויים הג' פינות יסודי התורה הראשית: באמונה הזאת מההשארות הנפשית תלויים קורא משפיל הפינות הראשיות ועקרי הדת רצוני לומר מציאות ה' תורה מן השמים ושכר ועונש שאם תאמר שהנפש נפסדת וכלה עם הגוף אין פאן שכר ועונש ואם אין שכר ועונש והשגחה על הברואי אין פאן מציאות השם.

ואם אין מציאות ה' ושכר ועונש לאיזה תכלית תהיה תורה מן השמים ועמל המצות וקיומם. אשר על פן החוט המשולש לא במהרה ינתק.

וביאור הדברים. אנחנו רואים מאשרים ידים גם נבנו עושי רשעה גם בחנו האלהים וימלטו ארץ נתנה ביז רשע להם לבדם נתנה הארץ גם גברו גם עשו חיל.

והפך זה ראינו הצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים והרשע מכתיר את הצדיק. ואם יש בעולם אלוה צריך שתהיה בו השגחה.

ואם יש השגחה צריך שיהיה שכר ועונש. ואם יש שכר ועונש בהכרח צריך שיהיה עולם אחר אשר שם יקבל כל א' וא' הגמול הראוי והצודק ממעשיו.

וכן על ענין הזה פירש הרב בעל העקרים במ"א פ"ח משפטי ה' אמת צדקו יחדו. באומרם אם ימצא בנראה צדיק אובד בצדקו ורשע מאריך ברשעתו הנה זה הוא כשיבחנו העוונשים בבחינת טובות העולם הזה בלבד.

אבל כשתעוררנה יחד טובות העולם הזה המגיעות לרשע עם הרעות והעוונשים המגיעים לו בעולם הבא. וכן הרעות המגיעות לצדיק בעולם הזה עם הטובות המגיעות לו בעולם הבא נמצא שני הגמולים צודקים יחד אף על פי שלא יצדק כל א' מהם נפרד בפני עצמו וזהו שאמר המשורר משפטי ה' אמת צדקו יחדו.

אמר אמת על שיעור העונשי. ואמר צדקו יחדו על עונשי העולם הזה עם טובות העולם הבא או ההפך ע"כ.

נמצינו למדין שמוכרח הוא להאמין עם עקר מציאות ה' ושכר ועונש ההשארות הנפשית והגמול הבא אחר המות ואז תתקיים אמתת תורה מן השמים ולא יהיה שוא עבוד אלהים, דאם לא פן הצדיקים אינם זוכים גמול מעשיהם הטובים והרשעים הם מאושרים מהם באשר זוכים העולם הזה ואין להם עוד עונש בעולם הבא ודייני הארץ יהיו יותר צדיקים מהשופט כל הארץ אם הם יגמלו טוב לצדיקים ויענשו בכתבי דינם הצדק הרשעים וכבר אמרו טוב שבגוים הרוג ורצוח בבית דינם הרשעים ופועלי עולה לתת לאיש כדרכיו

וכפרי מעלליו וגם זו היא ראיה מוכרחת שאין עליה גמגום: הפך הקמישי מראה אף מרעת כל אנשי העולם בהספמה כללית הנשמה היא נצחית ואינה נפסדת עם הגוף: ענן השארות הנפש הוא אצלי כעין המושכלות הראשונות באשר אין שום אומה ולשון חולק עליו.

נהגם שקאיו פליניאו בספרו הז' מהבעלי חיים פך נ"ה כפך בזאת ההשארות לא ראנו עד היום הזה מי שיונה כמהו. הלא תראה שהמשוררים הקדמונים מהאנמות אמרו בהספמה א' שהנפשות הנשארות מהצדיקים אחר המות היו הולכות ונעות לגן עדן הנקרא אצלם שדות איליציאוס, ורצונם כפי דעתי שדות אליהו באשר נתפרסם ביניהם ענן העלותו בגוף ונפש בסערה השמימה, ואם הייתי מביא כל מה שכתבו בספריהם תהיה המלאכה מרובה וכנתי לקצר, די לנו במה שכתבו סופרי העתים בספורם שכל האנמות מודים בזה.

וכן ואליריאו מאסימוס מעיד שהנשים בארץ הודו היו שורפות עצמן במיתת בעליהן באמרם שזכות עם המות לחברתם בעולם הנשמות. דיאודורו סיקולו מעיד בזה מהמפרי.

מאנשי ארץ סיניס יואן אגו לינשכוטאנו. יוסף דהקוסטה מאנשי הפירו.

טומאס אנגלוש מן נירגיניאה. וכאשר הגיעו אנשי ספר לאיים המערביים מצאו הדעת הזו מההשארות והגן עדן מפוזר בין כל אנשי הארץ והיא באשר העיד הסופר הנאמן אנטוניאו די אינרירה.

סוף דבר כל הפילוסופים הקדמונים הודו בפניה הזאת כפיטאגורס אפלטון ארקטיטה טארינטינו פלוטינו וארסטו בספרו השני מהנפש כאילו טבע האמת יכריחם להאמין העקר הזה בלי קבלת התורה האלהית אלא באור הטבעי לבד.

ועם זה אבא נא לענן הגלגול אשר הוא גם כן מפונתנו בהשארות הנפש וכלל גדול בתורה: הפך הששי יוכיח מהתורה הקדושה ומענן אדם שות דוד וראובן ענן גלגול הנשמות: אמונת הגלגול היא אמונה נכונה לכלל קהל עדתנו ולא נמצא מי שימאן בה וירחי קנה זולתי הרב ר' סעדיה הגאון והבדרש"י כנראה באגרת ההתנצלות להרשב"א.

וכן כתב הרב ר"ל בן חביב בסימן ח' ז"ל. אמנם יש פת אחרת גדולה מאד מחכמי ישראל המאמינים.

והם כתבו עליה כי היא אמונה אמיתית ועיקר מעקרי התורה לתרץ קושית צדיק ורע לו. וכלנו אנחנו חייבים לשמוע דברי אלו האחרונים ולהאמין האמונה הזאת בלי שום פקפוק וספק כלל.

עכ"ד וידוע הוא לכל בני שער עמי שספר הזוהר וכל ספרי המקובלים החזיקו מאד בזאת האמונה. ויען שהעיקר הזה הוא גם כן מכוננת הספר וילתרץ צדיק ורע לו הנני בא אביא כל הפוסקים המעידים עליו והטענות הראויות להשען עליו.

גם אָשיב לַמִּתְפַּלְסִפִּים מִבְּנֵי עַמְּנוּ וּלְכָל הַקָּמִים עָלָיו לַרְעָה וְאַתְחִיל וְאוֹמֵר. הַפְּסוּק הֵרֵאשׁוֹן אֲשֶׁר כָּפִי דַעַתִּי רוֹמֵז לַגְּלִגּוּל הוּא מֵה שֶׁאָמַר לוֹ הַקַּב"ה לְאֲדָם הֵרֵאשׁוֹן אַחַר חֲטָאוֹ עַד שׁוֹבֵד אֶל הָאֲדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לְקַחְתָּ כִּי עֲפָר אֶתָּה וְאֶל עֲפָר תָּשׁוּב.

רִמְזוּ לוֹ כִּי אַחַר שֶׁחֲטָא יִנְכַרַח לְהִתְגַּלְגַּל פַּעַם אַחֲרַת וְלָשׁוּב אֶל עַפְרוֹ כְּדֵי לְהַשְׁלִים מֵה שֶׁחֲסַר הַפַּעַם הֵרֵאשׁוֹנָה. וְכֵן אָמְרוּ חַכְמֵי הָאָמֶת וְהַצְדֵּק אֲדָם רֵאשִׁי תִיבּוֹת אֲדָם דָּוִד מְשִׁיחַ כִּי אֲדָם אַחַר שֶׁחֲטָא נִתְגַּלְגַּל נִפְשׁוֹ בְּדוֹד וְהוּא גַם כֵּן חֲטָא רַק בְּדַבַּר אוֹרֵיָה וְלָכֵן יִתְגַּלְגַּל בְּמִשְׁחַת וּפְסוּק מְלֵא הוּא וְעַבְדּוֹ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם וְאֵת דָּוִד מִלְכָּם אֲשֶׁר אָקִים לָהֶם, וְכַתִּיב וְדוֹד עַבְדֵי נְשִׂיא לָהֶם לְעוֹלָם.

וְכֵן וּבִקְשׁוּ אֶת ה' וְאֵת דָּוִד מִלְכָּם, גַּם בְּבֵן יַקִּיר לוֹ רִמְזוּ לָנוּ אֲדָם הַסּוֹד כְּמוֹס הִנֵּה בְּאוֹמְרוֹ כִּי שָׁת לִי אֱלֹהִים זָרַע אַחַר תַּחַת הַבָּל כִּי הִרְגוּ קִינוֹ. כְּלוֹמַר תַּחַת הַבָּל מִמֶּשׁ כִּי נִשְׁמַתּוּ הִנֵּה.

דָּאֵם לֹא כֵן מֵה טַעַם תַּחַת הַבָּל וְכִי לֹא הָיוּ יְכוּלִים לְהִיּוֹת שְׂנֵיָהֶם בְּעוֹלָם, וְיָדוּעַ הִנֵּה שְׁקִין הִרְגוּ. אֲבָל הוּא סוֹד הַגְּלִיגּוּל גַּם בְּפִרְשַׁת וְזֹאת הַפְּרָכָה נֹאמֵר יְחִי רְאוּבֵן וְאֶל יָמוֹת וּפְיָרְשׁוּ הַמְּפָרְשִׁים הַתַּפְּלִל עָלָיו שֶׁיֵּאָרִיף ה' שְׁנֵיו וְלֹא יָמוֹתוּ מִשְׁבָּטוֹ בְּכַרְתָּ קְנוֹדֵם הַשְּׂנִיִּים הַקְּצוּבוֹת וְרוֹז"ל אָמְרוּ יְחִי בְּעוֹלָם הִנֵּה וְאֶל יָמוֹת בְּרִטְאוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא.

אֲמָנָם הַפִּירוּשׁ הָאֲמִיתִי הוּא מֵה שֶׁתִּרְגַּם אוֹנְקֵלוֹס וּמוֹתָא תַנְיִינָא לֹא יָמוֹת וְכִינּוֹן עַל הַגְּלִיגּוּל. וְכִמּוֹ שֶׁכַּתֵּב הָרַב רַבִּינוּ בְּחֵי הַתַּפְּלִל עָלָיו שֶׁלֹּא יָשׁוּב עוֹד מִשֵּׁם לְגוֹף אַחַר לְמוֹת מִיָּתָה שְׂנֵיָה וְנִהְגַּם שְׂפִין הִי הָרוּגִי מִלְכוּת נִכְלָל גַּם כֵּן רְאוּבֵן כְּבָר תִּירֵץ הַרְקֻנְטִי בְּפִרְשַׁת וַיֵּשֶׁב כִּי אוֹתָהּ הַתַּפְּלָה שֶׁהַתַּפְּלִל מִשֵּׁה עָלָיו הִיָּתָה בְּשִׁבִיל מַעֲשֵׂה בְלָהָה וְכִינּוֹן שֶׁפִּשְׁעַ בְּמַכִּירַת יוֹסֵף בְּהִיּוֹת שֶׁנִּפְטָר מִמֶּנּוּ וְלֹא שֶׁמָּרוּ כְּרֵאוּי לָכֵן הִנְצַרְף לְאוֹתוֹ גְּלִיגּוּל: הַפְּרָק הַשְּׂבִיעִי יְבָאָר טַעַם הַיָּבוּם מֵה הוּא כְּפִי חֲכַמַת הַקְּבֵלָה.

וְרַעַת אוֹנָן לְבִלְתִּי נָתַן זָרַע לְאֲחִיו. עַנְיָן הַיָּבוּם הוּא סוֹד גְּדוּל מַסּוּדוֹת הַתּוֹרָה וְהַרְמַב"ן ז"ל תַּחַת חִידוֹת וּמְלִיצוֹת הָעֲלִים וְהַסְתִּיר אוֹתוֹ, אֲמָנָם כְּבָר נִבְּא דְנִיָּאל שֶׁבַעַת קֵץ יִשְׁוֹטְטוּ רַבִּים וְתִרְכָּה הַדַּעַת.

וְאַנְחֵנוּ הַיּוֹם בְּאַחֲרִית הַיָּמִים אֲשֶׁר עָלִיהֶם נִבְּאוּ כְּפֵה וְכַמָּה נְבִיאִים. וְלָכֵן אֵינוּ מֵהַתִּימָא אִם יִתְבָּרְרוּ וְיִתְלַבְּנוּ הַדְּבָרִים וְהַמְשַׁפְּלִים יְבִינוּ, וְיִודַע אֲנִי בְּעַצְמִי קוֹרָא נְבוֹן שְׂאִין לִי לֹא תוֹרָה וְלֹא תְבוּנָה לְדַעַת הַדְּבָרִים הַנְּשֻׁגְבִים הָאֵלוּ עַל בְּוִרְיָם.

אֲמָנָם עַל הֵרֵאשׁוֹנִים אֲנִי סוֹמֵךְ וְאֲשָׂא אֶת שְׂמוֹתָם עַל שְׂפָתַי וְאֲדַע כִּי לֹא אֲבוֹשׁ. כִּי כְּוִנְתִּי לְשָׂמִים וְלֹא לְהֵרֵאוֹת אֶת חֲכַמְתִּי בְּאֵתִי כִּי אִם לְהַשְׁלִים אֶת מְלֶאכֶתִי כְּפִי כַּחַי וּמֵה' אֲשָׂא לְהַסְלִיחָה אִם אֵתִי תִלִּין מִשׁוּגְתִי כִּי אֵלָיו שְׁמַתִּי מִגְּמַתִּי, הוּא יְדַרְכֵּנִי בְּחִסְדּוֹ בְּנִתְיָבְתִּי, וְהוּא אֱלֹהִים יַעֲזוּר לִי וַיִּמְלֵא תַּאֲנִתִּי: בְּפִרְשַׁת תַּצֵּא כְּתוּב לֵאמֹר וְהִנֵּה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תִּלְדַּ יָּקוּם עַל שֵׁם אֲחִיו הַמֵּת.

וְאֵין זֶה שֵׁם מִמֶּשׁ שֶׁיְהִיָּה שְׁמוֹ כְּשֵׁמוֹ אֱלֵא יָקוּם עַל שֵׁם אֲחִיו הַמֵּת בְּנִפְשׁ יְדַבֵּר כִּי אֵין סִפְק שְׂמִי שְׂמַת בְּלֹא בְנִים צָרִיף לְהִתְגַּלְגַּל. כִּי הוּא ית"ש רוֹצֵה שֶׁלֹּא יְהִיָּה הַפְּסִק לְמַקּוֹר זֶה דְּוִגְמַת הַנְּהָר אֲשֶׁר לֹא יִכְזָבוּ מִיָּמָיו וְכָל הַמְּפָסִיק מִלְמַטָּה כְּבִיכּוֹל מְפָסִיק מִלְמַעְלָה

ונפסק מאותה התמונה הפולקלית כל התמונות מקום אשר שאר הנשמות נכללות פי שם נכרת דמותו.

ונהו סוד ונכרתה הנפש מלפני. ומה שנרמז לחזקיה צו לביתה פי מת אלה ולא תחיה וארו"ל מת אלה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא דלא עסקת בפריה ורביה וכן פתב הרב רבינו בתיי מצות היבוס תועלת גדולה לנפש המת.

וידוע פי תגדל הנאת הנפש כשהיא מתגלגל' במי שהוא קרוב מן המשפחה יותר לפי שיש לו שייכות גדול עמו. ומזה אמרו רז"ל פי ישבו אחים יחדו פרט לאח שלא היה בעולמו שלא היה להם ישיבה אחת בעולם ואין זה חייב ליבם והטעם לפי שלא הפירו מעולם עכ"ד.

ולפי שאין לאדם יותר קרוב מאשתו עצם מעצמו ואחיו אשר שניהם מצור א' נחצבו לכן על ידי שניהם יתקון. ומה שיוכיח שאין היבם מצווה לקרוא שם בנו כשם אחיו המת הוא שראינו בענין אונן וידע אונן פי לא לו יהיה הנרע וכו' ומה הרעה אשר תבא עליו שיקרא שמו בשם אחיו ורוב העולם מתאנים לזה גם ראינו שפעז קרא לבנו עובד ולא מחלון, אבל הענין סול גדול מסודות התורה, וכן פתב הציוני בשם הר' אבנר וידע אונן פי לא לו יהיה הנרע ידע פי נפש בנו בכורו מתמר יבמתו תהיה נפש מגולגלת שהיו נפש ער אחיו ונפש מגולגלת לא תמלט מן היסורין כדי למרק עונות ראשונים אשר עשה ער אחיו, אבל היה רוצה שיהא בנו בכורו עם שאר בניו מאשה אחרת כדי שתהיה נפשו מיציאה ראשונה, וזה היה אכזריות גדול של אונן פי הקב"ה ית' עשה זאת המדה מצד רחמיו על נפש האח שלא תאבד בזמן מועט שהיתה בגוף ויתמקרו עונותיה בגוף זה מהר ולא תצטרך לשוטט בארצות עד אשר תמצא מנוח בחק זר וזה לא היה חושב אונן.

ואם תאמר מנין ידע אונן שאם יוליד בנים מאשה אחרת שיהיו מיציאה ראשונה. ודאי לא ידע וזה בספק אצלו כשאמר בני עולם שנושאים נשים על דעת התחלת מאתו י"ת שתבאנה נפשים בזרעם מן היציאה ראשונה וביבמתו ונדאי היתה נפש מגולגלת ורצה בהאי אולי ספק יוציא מידי ודאי.

עכ"ל.

ובספר הזוהר על פסוק בא אל אשת אחיה ויבם אותה כתב הרשב"י דהא יהודה וכלהו שבטים הוו ידעי דא ועקרא דמלתא והקם זרע לאחיה בגין דהוא זרע איצטריה לאתקנא מלה ולמגלם גולמא לתקנא דלא איתפרש גזעא משרשיה כדקא יאות הה"ד ואדם על עפר יקום וכו'.

ובפרשת פי תצא ר' שמעון אמר האי מאן דלא אשא בתייה גזעין לשרשא נשמתיה אישתי מן ההוא דמיונא דכליל כל דמיונין עד דמתגלגלא ואיתרקעת ממאנא למאנא. כמד"א ולא הורק מפלי אל כלי מאי תקנתיה פתיב ובא גואלו הקרוב אליו וגאל את ממפר אחיו וכו'.

ותדע שענין בעז ורות הוא מופת אמיתי לסוד זה. וממתן תורה עד חכמי התלמוד היו נוהגים לעשות המצוה הזאת בכל היורשים נחלה באותן שלא היה בהם שאר וקראו

אותם גאולה כי גאל ממכר אחיו וכן פתוב להקים שם המת על נחלתו ולא יפרת שם המת מעם אחיו.

וכן אמרו שמי שאין לו אח או אשה נגאל בקרובים והקרוב קרוב קודם והכל יוכיח שנתקן על ידי אביו וכמעש' יהודה עם תמר ובעז עם רות. ואין ספק שלא חרדו כל החרדה הזאת כל העם אשר בשער והזקנים פדי שיאמרו בחדת האשה אל השדה זו אשת פלוני וזה שדה פלוני שהרי זה דומה לקראו בשמותם עלי אדמות.

ומה התועלת למת בזה. אבל הענין הוא עמוק והוא סוד הגלגול אשר אמרנו ולכן הנשים שאננות השכנות בתקמתן אמרו לה לנעמי התכמה ברוך ה' אשר לא השביח לה גנאל היום ויקרא שמו בישראל והיה לה למשיב נפש ר"ל היגד הנה הנה הוא משובב נפש בנה אשר עד היום לא מצאה מנוח ומרגוע והולכת מדחי אל דחי כמה שהונפר במדרש רות מהזוהר וזהו יולד בן לנעמי פי היה בנה מחלון ממש ובמדרש רות נדאי אשתכחת אבדה דאבדת, והוא מה שרציתי לבאר מענין סוד היבום: הפרק השמיני ידיו גלילי וזהב מעשרה שאלות נכבדות בענין היבום: השאלה הא' אם אשת האח אסורה לו בכרת למה היה התקון הנה מהיבם בדאיית איסור הכרת.

אם היה אפשר באחד משאר הקרובים שאין אשתו אסורה עליו: השאלה הב' אם נפש המת תשוב לימי עלומיו על שבטל מצות פריה ורביה קשה פי למה יביאו אותו לידי נסיון בגוף אחר אשר בשגם הוא בשר יוכל לעבור על פריחות ומיתות בית דין ולחייב יותר את נפשו: השאלה הג' פי מה טעם לחרדה הזאת ולהשיא את יבמתו הלא יותר בקלות להביא את אחיו באשתו ממש ולא באשת אחיו: השאלה הד' אם לא קנים מצות פריה ורביה פי אם מי שיש לו זכר ונקבה אם פן למה לא צוה התורה פי מי שלא יהיה לו בן פי אם בת תתיבם אשתו: השאלה הה' אם אינרע שאשת האח מן היבם ילדה בת מה תהא על נפש המת אם יתגלגל באשה או לא: השאלה הו' אם פונת היבום הוא להקים שם המת נשאל נא אם היבמה לא ילדה כלל מה תהיה מנפש המת: השאלה הז' אם הניח אשתו מעוברת וילדה והולד חי שעה אחת ומת למה אין אשתו מתבכמת: השאלה הח' למה מצות היבום היא בבכור פדכתיב והיה הבכור וחז"ל אמרו לא בכור אלא גדול: השאלה הט' כבר גזרו חז"ל סריס לא חולץ ולא חולצין לאשתו.

וקשיא דבשלמא אינו מיבם לפי שאינו בר הקמת זרע וכיון שאינו מיבם אינו חולץ. אלא אמאי אין מיבמין את אשתו ולמה אמרה תורה ולא ימחה שמו בישראל פרט למי ששמו ממחוי: השאלה הי' אם לא הוליד היבם אלא בן א' כפי הנחתנו אינו לו אלא לאחיו ואם פן נמצא שהוא מת בלא זרע ולמה לא תתיבם אשתו.

אלו הם השאלות הנופלות בענין היבום ואני אפרש הדברים האלו באופן יותר הספקות כלם כפי מה ששמעתי וקבלתי מפי סופרים ומפי ספרים: הפרק התשיעי משיב בהלכה להשקיט לב המעיין מפל מבוכה: אשיב על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון ואומר לשאלה הראשונה מדוע היה התקון באח בדחית איסור כרת, אומר אני שהטעם הוא לפי שהאח הוא היותר קרוב ואח לצרה יולד ונשמות שני אחים חשובות כאחד, וכן איתא במדרש הנעלם שנפשות נדב ואביהוא חלו שתייהם בפנחס בשעשה שהרג את זמרי, ועונש

הפּרַת אֵינוֹ אֱלֹא בְּאִשְׁתֹּ אִחַ שְׂיֵשׁ לוֹ זָרַע וּכְפִי זֶה הֵם נוֹשְׂאִים מִתְחַלְפִּים: לְשֵׁאלָה הַב' דְּמָה הַתּוֹעֵלֶת לְהִבְיָא הַנְּשֻׂמָה פַּעַם אַחֲרַת בְּנִסְיוֹן.

אוֹמֵר שְׂכָבֵר הַגְּדַתִּי לָךְ שְׂמֻצּוֹת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה הוּא עֲמוּד שְׂכָל הָעוֹלָם עוֹמֵד עָלָיו. וּמִלְבָּד הַרְאִיּוֹת אֲשֶׁר הִבְאִתִּי מִהַזִּוְהָר תִּמְצָא עוֹד, תִּנְיָנוּ מֵאֵן דְּאִפִּיק גְּרַמְיָה בְּהַאי עֲלֵמָא מְכַלְלָא דְאָדָם [פִּי' שְׂלֵא נְשֵׂא אִשָּׁה שְׂאִין נִקְרָא אָדָם אֱלֹא זָכָר וּנְקֵבָה] לְבַתֵּר כַּד נִפִּיק מִהַאי עֲלֵמָא לֹא עָנִיל לְכַלְלָא דְעֲלֵמָא דְאִתִּי דְאִיקְרִי גּוּפָא קַדִּישָׁא אֱלֹא פְּאִינוּן דְלֹא אִיקְרוּ אָדָם, פִּי בְּלִי סִפְקָא הָאִישׁ הַנִּפְרָת בְּלִי בְּנִים עֲוֹנֹתָיו חֲדָשִׁים אוֹ יִשְׁנִים גְּרַמוּ לוֹ, וְלִמְעַן לֹא תֵאבֵד נֶפֶשׁ צְוָה לְאִחִיו הַגָּדוֹל שֶׁהוּא גּוֹאֲלוֹ הַקְּרוֹב אֵלָיו לִיבָם כְּדִי שְׂתֻשׁוּב נִקְיָה מִכָּל סִיג וְתֻשׁוּב אֵל הַאֱלֹהִים אֲשֶׁר נִתְּנָה: לְשֵׁאלָה הַג' דְּמָה טַעַם בְּאִשְׁתֹּ אִחִיו וְלֹא בְּאִשְׁתּוֹ מִמֶּשׁ אוֹמֵר.

שְׂטַעַם חֲזַרְתִּי הָאִחַ בְּאִשְׁתֹּ הָאִחַ הוּא לְפִי שֶׁהֵמֶת רָגִיל בְּאִשְׁתֹּ חִיקוּ וּבְאֵהֱבֵתָה יִשְׁגָּה תִּמְיֵד וְאֵהֱבֵתָה קִשּׁוּרָה בְּנִפְשׁוֹ וְתִמְיֵד מִחֲשֻׁבְתָּהּ בּוֹ. וְלִכֵּן בִּהְיוֹתָהּ בַּת זוּגוֹ הִיא כְּלִי יוֹתֵר מוֹכֵן לְקַבֵּל אֶת נִשְׁמַתּוֹ: לְשֵׁאלָה הַד' אוֹמֵר שֶׁהַסִּיבָה שְׂלֵא צְוִתָּה הַתּוֹרָה שְׂתִּתִּיבָם אִשְׁתּוֹ כְּשֶׁהֵנִיחַ בַּת הִיא הִיּוֹתוֹ מִתְּוֹקֵן כְּשֵׂיֵשׁ לוֹ זָרַע אוֹ זָרַע הַזָּרַע כִּי אִזְ חוֹזֵר וְנִדְבַק וְנִקְשָׁר בְּזָרְעוֹ אֲפִילוֹ שְׂלֵא תִהְיֶה אִשְׁתּוֹ.

וְלִכֵּן לֹא הִיָּה מִן הַצְּוִרָף לְהַתִּיר כְּעֵין עֲרוּהָ. לְשֵׁאלָה הַה' דָּאֵם יִלְדָה הַיְבָמָה בַּת מִן הַיְבָם מִהַ תְּהֵא עַל נֶפֶשׁ הַמֵּת אוֹמֵר דָּאֵם הוּא צְדִיק הַבַּת תִּחְזִירָהּ עַל יְדֵי זָרְעָהּ, וְאֵם יֵשׁ לוֹ עוֹן שְׂיִחְיִיבָהּ לְהַתְּגַלְגַּל בְּאִשָּׁה הֵא קַבֵּל עוֹנֶשׁוֹ: לְשֵׁאלָה הַו' אוֹמֵר שְׂאֵפִילוֹ לֹא יִלְדָה הַיְבָמָה כְּלָל יִתְקַנְנוּ עַל יְדֵי הַקְּרוֹבִים כִּי נוֹכַח לְחֻשׁוֹד שְׂלֵא הִיָּתָה שֵׁם בְּשַׁעַת הַזְּוִיג הַכּוֹנֵה הַצְּרִיכָה לְהַמְשִׁיךְ נֶפֶשׁ הָאִחַ.

וְאֵם הִיָּתָה שֵׁם כּוֹנֵה רְצוּיָה נוֹכַח לְשַׁפְּטֵי שְׂעֻקָתָהּ הִיא אוֹ הוּא עֶקֶר אוֹ חוֹלִי נוֹלַד בְּהֵם וּמִי יוֹדֵעַ אֵם יִמְסֵר לְגַלְגּוּלִים אַחֲרַיִם יוֹתֵר קָשִׁים מִהֵן אֵם בְּהֵמָה אֵם אִישׁ: לְשֵׁאלָה הַז' אוֹמֵר שְׂוָה הָעֵנָן דּוֹמָה לְמִי שְׂקִיִּים מְצַנֵּת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה וּמִתּוֹ בְּנָיו אַחֲרָיו שְׂכִינוּן שְׂזָכָה וְנִכְלָל בְּצֻרוֹר הַחַיִּים אֶת ה' אֱלֹהֵיו שׁוֹב אֵין מוֹרִידִין אוֹתוֹ וּמוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִמְּחִיצָתוֹ.

וְכֵן הֵכָא פִּינוּן שְׂזָכָה שְׂעָה אַחַת לְזָרַע שׁוֹב אֵין מִחְזִירִין אוֹתוֹ בְּשִׁבְלֵי עוֹן זֶה, וּבְגַלְלֵי הַדְּבָר הַזֶּה אֵין אִשְׁתּוֹ מִתִּיבָמָת. לְשֵׁאלָה הַח' אֲשִׁיב שְׂכָבֵר יְדוּעַ הוּא שְׂעֵנָן הַגְּלָגוּל הוּא מִצַּד הַחֶסֶד וּכְמוֹ שְׂנַאֲמֵר וְחֻשָּׁב מִחֲשֻׁבוֹת לְבַלְתִּי יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדַּח.

וְעַל יְדֵי הַחֶסֶד נִמְשָׁךְ הַנְּשֻׂמָה אֶצֶל אִשְׁתּוֹ וְאִחִיו. וְכֵן הַגָּדוֹל רוֹמֵז לְמַדַּת הַגָּדוּלָה.

וְלִכֵּן הַמְּצַנָּה הוּא בְּגָדוֹל וְקָרִי לִיָּה בְּכוֹר שְׂכֵן הַמַּדָּה הוּא בְּכוֹר לְבָנִים שְׂהָרִי רֵאשׁוֹן לְבָנָיו הוּא: לְשֵׁאלָה הַט' מַעֲנִין הַסְּרִיס אוֹמֵר, שְׂאֵפִיֵר שְׂיִתְוֹקֵן עַל יְדֵי קְרוֹבִים אַחֲרַיִם כִּי הִיא אֵינָה בְּאִשְׁתּוֹ מִמֶּשׁ כִּי אֵינָה אִשְׁתֹּ חִיקוּ וְהוּא לֹא יְדַעָה.

וְלִכֵּן אֵין רְאוּי לְהַתִּיר בְּעִבּוּרוֹ אִשְׁתֹּ הָאִחַ שֶׁהִיא כְּעֵין עֲרוּהָ: לְשֵׁאלָה הַי' אוֹמֵר בְּנֹדָאֵי שְׂבִיָּה הִיָּה טוֹעָה אוֹנָן בִּהְיוֹתוֹ חוֹשֵׁב כִּי הַזָּרַע יִהְיֶה לְאִחִיו כְּמוֹ שְׂכָתוֹב וַיִּדַּע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יִהְיֶה הַזָּרַע.

אֲבָל זֶה אֵינוֹ אֶמֶת יַעַן לֹא נִקְרָא הַבֵּן זָרַע אִחִיו אֱלֹא הוּא הוּא בְּעֻצְמוֹ וּבְכַבּוּדוֹ הוּא שְׂחֹזֵר לְעוֹלָם. וְאֵם כֵּן הָרִי הוּא בְּנוֹ וְאִחִיו וְכָבֵר יֵשׁ לוֹ זָרַע, וְאֵם הַיְבָם עֻצְמוֹ צְרִיף לְחֹזֵר בְּגַלְגּוּל

זה שהוא בנו ואחיו יחזירנו, ועם זה יתרו בקיצור המבוקש ממני כל השאלות פלם: הפך העשירי מביא חרבה ראיות מן הנביאים וכתובים להוכיח אמתת הגלגול: גם המהביל כל ענייני העולם הזה שלמה המלה עליו השלום תחלת דבר ה' בו בספר דקהל' רמז הסוד הנפלא הזה מהגלגול באומרו דור הולך ודור בא והיה מן הראוי שיסדר דבריו להפך פי ההנהיג קודם להפסד.

אבל פאן נרמז הסוד הזה נהדורו' שהולכים הם עצמם הדורו' אשר אחר פך באים, וכן במקדש רבי נחוני' בן הקנה אמר רבי עקיבא דור הולך ודור בא והיה לו לומר דור בא ודור הולך אלא מלמד שפך בא.

ואל הסוד הזה רמז באומרו מה שהיה הוא מה שהיה ואין כל חדש תחת השמש: עוד השיב ידו על הסוד הזה בסימן ד' באומרו ושפח אני את המתים שפך מתו מן החיים אשר הם חיים עדנה.

ובהיות שלא ימצא בין אנשי הדעת והתבונה מי שיאמת שהעדר טוב מהמציאות הפירוש המקובל הוא כמעט מוכרח. ורצונו שהמתי' שפך מתו פעם אחרת וזוכים לאחר שנתגלגלו ומתו למנוחה נכונה בישיבה עליונה הם יותר משופחים מאלו המגולגלים שעדין הם בעולם.

וכן הרשב"י בפירוש וישב עמוד תכ"א כתב ושפח אני את המתים שפך מתו דייקא מן החיים אשר המה חיים עדנה מאי עדנה כמה דאתמר אחרי בלתי היתה לי עדנה. וכתוב ישוב לימי עלומיו, וטוב משניהם את אשר לא היה אשר לא ראה את המעשה הרע וגו' דלא שב לימי עלומיו, ולא איצטריו לאתפקא ולא סביל חובין קדמאין בגין דהקב"ה יתב ליה אתר מתקנא בההוא עלמא כדקא יאות.

ראה נא איך פירש הפסוק לענין פונתנו והכי פרושו ושפח אני את המגולגל אשר מת בתשובה ומעשים טובים מן המגולגל אשר עדין לא מת שפא יחטא. וכמו שאמר הפתוב הן בקדושו לא יאמין, וטוב משניהם את אשר עדין לא היה פירוש שמת ולא חזר בגלגול ולא שב לעדנה ולימי נעוריו.

ונהו טעם כפל המתים שפך מתו דאי לא תימא הכי מאי עניינו, ואם פן פאנפרט הפתוב ענין הסוד הזה נסוד ה' ליראיו: הפעם הרביעית אשר רמז שלמה המלה ע"ה הענין הזה הוא בסימן ח' ושם נאמר ראיתי רשעים קבורים ונבאו וממקום קדוש יהלכו וישתכחו בעיר אשר פן עשו גם זה הכל.

ודע שפפסוק הזה לא מצינו כל אנשי חיל ידיהם בפירושו כי מה ענין קבורים ונבאו. ומה שפירש בו הראב"ע שראה הרשעים מתים בלי צער ובאים שנית לעולם דהינו בניהם שפמלאים מקומם ולא ישפח זכרם והישרים שהיטיבו לעשות והם הצדיקים שפמקום קדוש פאו וישתכחו הם ונרעם יסוף.

וימשך מזה לחשוב שאין שפך ועונש זה הכל פי ה' יפרע מהם וישלם לצדיקים בעולם הבא. הוא היותר קרוב לפשט הגם שהוא דחוק.

ולכן באמת יפה נדרש לפי דברי המקובלים על הגלגול ופירושו פה הוא ראיתי רשעים קבורים ובאים ושבים פעם אחרת לעולם הזה לתקן את אשר ענתו ממקום קדוש ושם הנשמות ואחר כך משתבחים בהוא עלמא מאשר עשו מהמצות ומעשים טובים.

וכך הוא הפירוש ודלא כדפירש הרב מאיר גבאי בס' המראות חלק העבודה פרק ל"ב שכן תמצא בזוהר פר' נישב עמוד תכ"א וכד מתקנו לבתר פדקא יאות אליו משתבחים בהוא עלמא בגין דהקב"ה איתרעי בהו.

וכפי זה וישתבחו קריי בב'. אמנם רבים קראו וישתבחו בכ'.

וכך דרשו ששלמה המלך היה מהביל אפילו האמת והמוסר באומרו שאין שום תועלת אם יבאו הרשעים וישובו לעולם הזה ממקום קדוש מאחר שישתכח מהם כל אשר עשו ואינם זוכרים להזהר מלחטוא שנית ולתקן את אשר ענתו.

ובאמת זו היא טענה גדולה נגד הגלגול. אשר על פן בפרקים יבאו אחרת להתיר הטענה הזאת.

ודי עתה לפי פננת הפרק להורות ששלמה המלך עליו השלום גם הוא אשר וקיים האמונה הזאת מהגלגול: גם ביד הנביאים הראשונים נחתם הסוד הנפלא הזה. הלא תראה האשה התקועית אומרת כי מות ומות וכמי הנגרי' ארצה אשר לא יאספו ולא ישא אלהים נפש וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח.

והפירוש המקובל פה הוא. כי החוטא מת מיתה אחר מיתה יען מתגלגל מגוף לגוף וכמי הנגרי' ארצה אשר לא יאספו פן נפשות בני אדם לא תאספו עוד אל הגוף בטבע כי אם ביכולת האלהי ודרך גס, ולא ישא אלהים נפש איש מ המיתה אבל חושב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח ר"ל להשיב אליו פרויב רחמיו וחסדיו הנפש החוטאת ואשר בעונותיה הודחה ממחיצתו.

ונה על ידי גלגולים פעמים שלש עם גבר כדי שהחוטא יתקן את אשר ענתו ותשוב הנפש לשרשה ואל מנוחתה כבוד וכל המקובלים בונים כמעט כל אמונתם בפנה הזאת על הפסוק הזה ובאמת ראוי הוא להשען עליו כי הוא ברור וקיים: ישעיהו הנביא גם הוא בסימן כ"ב הודיע לנו העיקר הזה הלא הוא בקראו תגר על אנשי דורו האומרים הרוג בקר ושחוט צאן אכול בשר ושתות יין אכיל ושתו כי מחר נמות אמר בסימן כ"ב באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותו.

ותרגם המתרגם מות' חנינא, וכן בפרושלמי זו מיתה שניה ר"ל אחר שישבו עוד בגוף אחר למות מיתה שניה. ונראה לי דהוקשה להם כי איך תוכל המיתה דכל אדם שנה בה כצדיק וכרשע לכפר העון הגדול הזה ויהיו נקיים מכל חטא ואשמה לחיי העולם הבא.

ולכן פירשו מה שפירשו שענין המיתה היא השנית. אחר שיתגלגלו ויתקנו מה שקלקלו.

וכן תרגם בסימן ס"ה לא אחשה כי אם שלמתי ושלמתי על חיקם ואמסר למותא תננינא ית גוייתהון. וזה מורה שאין פירוש מותא תננינא מיתת הנפש אלא הגוף השני בגלגול: סוף דבר הענין הזה פירש הקב"ה בעצמו לאיוב סימן ל"ח באמור לו לאחז בפנפית הארץ וינערו רשעים ממנה תתהפך כחומר חותם ויתצבו כמו לבוש.

רוצה לומר כפי מה שפכת הרב רבינו בתיי המימיך צוית פמוני לאחוז בכנפות הארץ ולנער הרשעים ממנה ולהעמיד אחרים תחתיהם ונתהפף הארץ מהם כחומר חותם שהוא מתהפף ומשתנה לצורות משתנות ויתיצבו כל אחד ואחד מהרשעים כאדם שהוא לבוש בגדים חדשים וכו' ובמליצת אליהוא לאיוב תראינה עיניך עוד מפנרש הענין הזה בע"ה.

ונהו מה שהעיד על עצמו באומרו ערום יצאתי מבטן אמי וערום אשוב שמה ר"ל אשוב ממש לבטן בהיותו חושב שעוד תשוב נשמתו להתגלגל בגוף אחר. ודע שעל היסוד הזה בנו חכמי האמת כל הגלגולים שנתגלו להם בחכמתם, וכן אמרו לכן הארמי זה בלעם והוא הוא נבל הפרמלי אותיות דדין פאותיות דדין.

דתן ואבירם זה דואג ואחיתופל משה ראשי תיבות משה שנת הבל. וכן הרשב"י בפירשת בראשית בעמוד ק"ן זה לשונו.

בשגם זה הבל והא אוקמוה בשגם זה משה. משה זה שנת ואיהו שנת ואיהו הבל.

והו כל אלה יפעל א' פעמים שלש עם גבר וכו'. וזהו סוד מה שהיה הוא שיהיה ר"ת משה.

ונרמזו באותיות למפרע ולא פסדרן בהיות שמשנה הנה בסוף הגלגול ונרמזו בו בשעת מתן תורה גלגוליו שעברו למקבלי התורה. אבל באדם באו האותיות פסדרן יען גלגוליו לדור אחרון והודיעו לו מראשית אחרית דבר כנזכר למעלה.

ונהו סוד ומשה הנה רועה את צאן פענין שנאמר ויהי הבל רועה צאן, ואין הבל אלא להב שנאמר בלבת אש מתוך הסנה, גם אמרו יקם קנו ר"ת יתרו קרה מצרי. ושפתחה האדמה את פיה לבלוע את קרה כאשר פצתה לבלוע דמו של הבל.

ואמרו עוד שהי' הרוגי מלכות היו הי' שבטים שמכרו את יוסף פי היו כפי התורה מחוייבי' למות כמו שכתוב וגונב איש שמכרו ונמצא בידו מות יומת. ושעל פן שמות העשרה שבטים חוץ מיוסף ובנימן שנחת ייבו במכירת יוסף עולין כשמות עשרה הרוגי מלכות.

צא וחשוב רבן שמעון רבן ישמעאל ר' עקיבא ר' חנניה בן תרדיון רבי טרפון ר' יהודה בן בבא ר' אלעזר בן שמוע ר' ישבב הסופר ר' יהודה הנחתו' ור' חוצפית התורגמן סוף שמותם אלפים ושמנה מאות וחמשים ושמנה כמספר שמות השבטים עם זבולן בואו ח'.

ולכן אמרו שפאשר יוסף נשק לכל אחיו ויבך עליהם רוח ה' הופיע בו על מיתתה בי' הרוגי מלכות כאמור. ובספר מגלה עמוקות אופן פ"ד נאמר שאנטונינוס רבי גלגולי דיעקב ועשו נהו.

וכאלה תמצא הרבה בס' הפננות להרי"א ובס' מגיד משנה נדפס מחדש בוינציאה ובס' עשרה מאמרות פוק ותשכח דברים מתמיהים והמה נפלאים ממני: הפרק האחד עשר מביא כל הטענות הובאו מהמקובלים להכריח הפינה הזאת מהגלגול: אלו הם הפסוקים המורים דרך רמז לדעת חכמי הקבלה ענין הגלגול, ואמנם הקשב נא והטה אזניך לטענותיהן.

הם אמרו שלשה דברים: הא' שמאחר שידענו שהקב"ה אל אמת שופט צדק ואמת ועם כל זה ראינו צדיק ורע לו רשע וטוב לו, הרשעים מצליחים והצדיקים מןפים ומעוננים אין זה כי אם דבר הגלגול וכן גדרש בס' הבהיר צדיק ורע לו צדיק בן רשע.

כלומר שהוא עצמו פבר הנה רשע מקודם ועתה על הראשונים מצטער. רשע וטוב לו רשע בן צדיק שהיה צדיק מקודם ועכשיו פרי מעלליו אוכל.

ובאשר אנחנו לא נדע ענין הצדיק הזה מה היה טיבו ומעשיו לפנים לכן אנו תמהים טל יסוריו, וכן בענין הרשע המתארח פאזרח רענו. אבל הנספרות לה' אלהינו יוכל דרכיו משפט, ולזה גזרו על איוב שהיתה נפשו של תרח ושהיה סובל עונות ראשונים פפתוב בס' הסודות.

ולכן בראותו עצמו צדיק ולא היה יודע סוד נשמתו היה קורא חגר ומאס בחייו באומריו תם אני לא אדע נפשי אמאס חיי. ר"ל אינני יודע אם נשמתי היא נשמה חדשה או מתגלגלת.

ואם היא מתגלגלת מי היה הראשון ולכן אמאס חיי. אשר על פן הלל בראותו גלגלת אדם שצפה על פני המים החליט עליה על דאטפת אטפוף.

כי לארץ לא יכופר לדם אשר שןפף בה כי אם בדם שןפכו ואם לא הרג בנה הגוף בנדאי הרג בגוף הקודם ועתה הביאו עליו עונשו: הטענה הב' כי אנחנו רואים שנולדים הרבה מבני האדם מחוסרי אברים פעמים סומים ופעמים חגרים.

ואם היוצר והבורא הוא האל ית' פאשר הוכחנו ואין מזל ליצירה פאשר פבר פתכנו. אם אין לפניו עולה ולא משוא פנים נשאל נא מה פשעה ומה חטאתה של הנשמה הזכה הברה והנקיה עד שלא באה לעולם להפנס בגוף חסר וטפל וכלי אין חפן בו להשלים מעשיה.

אבל האמת יורה דרכו כי אלו הם החטאים בנפשותם והקבורים ובאים פעם אחרת בגלגול כדי לקבל עונשם בגוף הטפל הזה ונענשים על העונות הראשונים פאשר אמרנו. וחקמי אומות העולם אומרים שהחסרון הזה בילדים הוא מפאת חסרון החומר פאשר גם לפעמים מוליד בריות משונות ונפלאות.

אכן גאלינוס בספרו מההריון ייחס הדבר לנפש העולם. ואיפוקרט לאיזה חולי אשר גבר על הילד קודם צאתו לאויר העולם.

ובהיות שידענו שאין יסורין בלי עון יותר נכון הוא כפי הישר האלהי ומשפט דינו הצודק לקיים דברי המקובלים פנזכר: הטענה הג' שאנו רואים כל יום ויום הנפילים אשר היו בארץ לאחר שתושפע, בבטן אמם הנשמה הקדושה קודם שיצאו לאורה.

גם ילדים קטנים אשר לא הגיעו להיות בר עונשים מתים בפרחם. ולמה יצא הקצף מלפני ה' עליהם כי מה עשו לשיענשו.

והנה זה נגד הישר האלהי גזר ומקיים שאין מיתה בלא חטא. ואין לומר שמתים בעון אביהם המרצח דכמה פעמים ראינו שמתים בני הצדיקים גמורים, וזולת זה ביתומים שאין להם אב ואם מאי איכא למימר.

אָבֵל עִם דַּעַת הַגִּלְגּוּל יִתְקַן הַכֹּל כִּי הֵם נֶעְנְשִׁים עַל עוֹן הַקּוֹדֵם פְּאֵמֹר: הֵן אֵלֶּה קִצּוֹת מִטַּעֲנוֹתֵיהֶן ו"ל. וְאִנְסִיפָה לָּהּ עוֹד נְשָׂאֵם הַנְּשָׁמוֹת לֹא תִהְיֶינָה מִתְגַּלְגְּלוֹת מְדוּרָה לְדוּר וְכִמוֹ נְשָׂאֵם שְׁלֵמָה דוּר הַנְּלִיף וְדוּר בָּא בְּהִכְרַח תִּהְיֶינָה בְּמִסְפֵּר בְּלִתי בַּעַל תְּכִלִּית וְזֶהוּ טַעֲמוֹת גְּדוּל כִּי הַקֶּב"ה לֹא בָּרָא עוֹלָמוֹ בַּעַל תְּכִלִּית בְּרִיּוֹת בְּלִתי בַּעֲלוֹת תְּכִלִּית.

כִּי הַמְּלֶאכִי כִּכָּר גָּזַר עֲלֵיהֶם דְּנִיָּאל מְסַפֵּר הֵגֵם שְׁעִצוּם עַד מָאֵד. וְכִמוֹ שְׁפָתוֹב אֶלְף אֶלְפִים יִשְׁמְשׁוּנָה וְרַבּוֹ רַבּוֹן קַדְמוּהִי יְקוּמוֹן וְהַנְּשָׁמוֹת אֵינָן מִמְּדַרְגָּה יוֹתֵר עֲלִיוֹנָה וְלָמָּה תִּהְיֶינָה בְּלִי תְּכִלִּית אֶלָּא וְדַאי שֶׁהַנְּשָׁמוֹת חוֹזְרוֹת וּמִתְגַּלְגְּלוֹת הֵגֵם שְׁלִפְעָמִים בָּאָה אֵיזָה נְשָׂמָה תְּדַשָּׁה וּמִיִּצִּיאָה רֵאשׁוֹנָה.

וּרְז"ל אָמְרוּ אֵין בֶּן דָּוִד בָּא עַד שֶׁתְּכִלּוּ כָּל הַנְּשָׁמוֹת שְׁבַגּוּף. רוֹצֵה לֹזֵמֵר לְהַתְּגַלְגֵּל, מוֹרָה כָּל זֶה הִיּוֹתוֹ בְּאֵיזָה מְסַפֵּר מְוַגְבְּלִים כְּאֲשֶׁר אָמַרְתִּי: הַפֶּרֶק הַשְּׁנַיִם עֶשֶׂר יְדַבֵּר מֵעֲנִין, הַעֲכוּר מָה הוּא וְאֵיךְ הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ הֵם לְמַעֲלָה מִן הַשָּׁכֵל.

אָבֵל אֵינָם מְנַגְּדִים אוֹתוֹ: וְאוּלָּם דַּע קוֹרָא נְכוֹן שֵׁשׁ יָרֵךְ אַחֲרַת שְׁבָאוֹת הַנְּשָׁמוֹת לְעוֹלָם הַזֶּה לֹא דָרָךְ גִּלְגּוּל נְשָׂאִין אוֹתָן נְשָׁמוֹת עֵיקֵר הַגּוּף שֶׁחַיִּי תְלוּיִים בָּהֶם וְאֵינָם אֶלָּא סְנִיף לְנְשָׂמָה וְקוֹרָאִי אוֹתוֹ חֲכָמִי הַקְּבֵלָה עֲבוּר כִּי כְּמוֹ שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהַעוֹבֵר בְּכַטָּן אָמוֹ לְאַחַר שִׁתְּנִישְׁפַּע בּוֹהַנְּשָׂמָה נְכַלְלָה בְּגוּפָה נְשָׂמָה בְּנִשְׁמָתָה.

כִּי לְאַחַר נְשָׁמָתוֹ שֶׁל אָדָם עַל זֶה הַדְּרָךְ אֵיפְשָׁר שְׁתַּבְּאֵנָה כְּמָה נְשָׁמוֹת מְאֻנְשִׁים שְׁכָפָר מֵתוֹ לְהַתְּחַבֵּר בּוֹ. אוֹ כְּמוֹ שֶׁהָאֲשָׁה מִתְּעַבְּרַת וַיּוֹלְדוֹת וְהִיא אֵינָה חֲסֵרָה כְּלוּם כִּי נְפִשׁוֹת הַצְּדִיקִים מִתְּעַבְּרוֹת וַיּוֹצֵאוֹת מֵהֶן נִיצוּצוֹת לְהֵגֵן עַל הַדּוּר אוֹ אֵיזָה אִישׁ פְּרָטִי כְּמִדְּלִיק נֵר מִנֵּר וְהַנֵּר הֵרֵאשׁוֹן אֵינּוֹ חֲסֵר כְּלוּם.

וְאָמְרוּ קִצָּת כִּי נְשָׁמַת שֵׁשׁ הֵימָּה זָכָה וְבִהִירָה וְנִתְעַבְּרָה בְּמִשָּׁה בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל לְתַת תּוֹרָה עַל יָדוֹ, וְזֶהוּ סוּד נִיתְעַבֵּר ה' בִּי לְמַעַנְכֶם לְהֵגֵן עֲלֵיהֶם בַּעֲדוֹ יַעַן תְּכִלִּית הַעֲבוּרִים הָאֵלּוּ הוּא אוֹ לְהַשִּׁיג אֵיזוֹ מַעֲלָה.

אוֹ לְצוּרָךְ אַחֲרִים לְהִשְׁיֵרָם אוֹ לְהַצִּילָם. וְכֵן הוּבָא בִּס' עֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת שְׁבַנְפֵּשׁ שְׁמוּאֵל נִתְעַבְּרוּ נְפִשׁוֹת מִשָּׁה וְאֵהָרֵן דְּכַתִּיב מִשָּׁה וְאֵהָרֵן בְּכַהֲנָיו וְשְׁמוּאֵל בְּקוֹרָאִי שְׁמוֹ.

וּבְנִפְשׁ פְּנָחַס נְפִשׁוֹת נָדָב וְאַבְיָהוּא שִׁיְהִיו הוֹלְכוֹת בְּלִי מְקוֹם נִתְחַבֵּר אֵלָיו. וְרִמְזוֹ לְדַבֵּר פְּנָחַס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֵהָרֵן הַפֶּהֵן מִמֶּשׁ.

וְכֵן פָּתוּב בְּאֵיזָרָא שְׁבָאֵלִיָּהוּ הַנְּבִיא שֶׁהוּא פְּנָחַס נִתְעַבְּרוּ הַב' נְפִשׁוֹת הִלְלוּ וְכִשְׁלֵא רָצָה לִילֵף אֶל יִפְתָּח וּבִתּוֹ נִתְרַגְּהָ נֶעְנַשׁ וּפְרָחוּ מִמֶּנּוּ. כִּי הַנְּשָׁמוֹת הַבָּאוֹת בְּסוּד הָעֵיבוּר כּוֹלוֹת לְבָרוּחַ מֵהַנְּשָׂמָה הַבָּאָה עַל יְדֵי גִלְגּוּל בִּיצִירָתוֹ דְּאֵינָה פּוֹרַחַת מִמֶּנּוּ עַד יוֹם מוֹתוֹ.

וְעַל דְּרָךְ זֶה שְׁמַעְתִּי עַל פְּסוּק וְעַבְדֵי כָּלֵב עֵקֵב הֵימָּה רֵיחַ אַחֲרַת עֲמוֹ וְנִמְלֵא אַחֲרֵי שְׁנִתְעַבְּרָה עֲמוֹ רֵיחַ אַחֲרַת וְהִיא שְׁעֵמֶדָה לוֹ וְהַדְּרִיכָתוֹ בְּדָרָךְ יִשְׂרָאֵל וְלֹא פָּנָה לְעֲצַת הַמְּרַגְּלִים. וְנִרְאָה שֶׁרִש"י ו"ל רֵיחַ הַקֹּדֶשׁ נִצְנָצָה בּוֹ וְכַתֵּב ב' רוּחוֹת הֵיוּ לוֹ.

וְגַם שְׁפִירִשׁ א' בְּפָה וּבְלֵב הִנֵּה הוּא פִּירִשׁ עַל פִּי דְבָרֵי חֲכָמֵי הַקְּבֵלָה. וּפִי רִש"י ו"ל מְסִיעֵוֹ שְׁכַתֵּב בִּפ' וַיְבֵא עַד חֲבֵרוֹן ו"ל כָּלֵב לְבָדוֹ הִלֵּף וְנִשְׁתַּטַּח עַל קַבְרֵי אֲבוֹת שְׁלֵא יְהֵא

ניסת לחבריו להיות בעצתם והיננו שחבר נר"ן שלו בנר"ן של אבות ומשם זכה לרוח אחרת כמו שזכר הר"י מלוריא.

ואלו הדברים הם מכבשונו של עולם ואינו אומר שהם פפי חכמת הטבע אבל הם למעלה מהטבע והשכל לא ינגדם: הפך השלשה עשר מענן הגלגול בעוף השמים ובכל חיה הרומשת על הארץ ובדומם וצומח: גם צריך שתדע שהמקנבלים האמינו גם כן ההעסקה והגלגול אפילו מגוף מין אחד לגוף מין אחר.

ולכן אמרו שהעובר על המצות להכעיס לא עשה תשובה ותגלגל בבהמה. וכן על פסוק ויפץ ה' אותם מעל פני האדמה דרשו חז"ל שבשלישה חלוקי דינו גדונו דור הפלגה.

הטובים שבהם גדונו בבלבול לשון. והפת שנתכונה לשם ע"ז נעשו מהן קופין וחתולין וכינצא בהם.

והפת הג' שאמרו נעלה לשמים ונכנו בקרדומות הושלכו למטה ונעשו מהן שדין ומזיקין ורוחין בישין. רצונם שקצת מהם נתגלגלו בבהמות האלו וקצת נעשו נשמתן במזיקין ורוחות נעות ונדות בלי שום מנוחה כלל.

וכמו שאכתוב לקמן. והריקנטי בכרשת נח ובכרשת שמיני כתב ז"ל.

ויש מו המקנבלים האחרונים המאמינים בגלגול הבהמות ואמרו שאם עשה אדם עברה אחת יתרה על זכיותיו ותגלגל בבהמה טמאה וזהו וגרה איננו מעלה טמא הוא לכם. מי שאין לו גרה על זכיותיו.

ואם מעלה גרה על זכיותיו ותגלגל בטורה רק אם חטא בעבודה זרה בגילוי עריות. ובשפיכות דמים באלו השלשה אפילו מעלת גרה ותגלגל בטמאה אם לא חזר בתשובה וזהו סוד שפן גמל חזיר וכו', ובכרשת קדושיה ז"ל.

כבר הודעתיה סוד הבהמות הטהורות והטמאות וקצת מתכמי הקבלה האחרונים אומרים כי העובר על העריות סופו להתלבש בבהמה טמאה או בשקצים ורמשים. ולזה רמז ולא תשקצו את נפשונתיכם בכל הרמש שבנדאי יוכל אדם לשקץ נפשו בהם וזהו ואקוץ בם. ואמרו בעונש הבא על חמותו כי סופו להתלבש בחסידה וחרותיה יתרגוה. והבא על דודתו סופו להתלבש בגויה.

ותתגיייר וזו היא דודתה היא פלומר שסופה לשוב לדתינו ולתורתנו. והבא על אישת אחיו סופו להתלבש בפריד שנאמר ועיר פרא אדם יולד על שהפריד הבגנו של מעלה.

והבא על אישת איש ותגלגל בחמור וזהו סוד כי תראה חמור שונאך עזוב תעזוב עמו. הבא על אישת דודו ותלבש באשה אשדודית.

הבא על הבהמה ותגלגל בעטלף כי נתעטף בדבר עבירה. הבא על הזכר ותלבש בשפן או ארנבת כי הם זכרים ונקבות וישנה אחת באין עליה וישנה אחת יבא על אחרות.

הבא על הגויה ותגלגל בקדשה יהודית שנאמר וחייתם בקדשים. הבא על הנדה יבא בגויה המשמשות מטותיהן נידות כי פיון שעבר אדם עבירה וישנה בה הותר' לו.

הָבָא עַל פְּלִתוֹ יִתְגַּלְגַּל בְּפִרְדָּה. הָבָא עַל שְׁמֵי אַחֲיוֹ יִתְגַּלְגַּל בְּקִדְשָׁה גְּוִיָּה שְׂיָבֵאוּ עֲלֶיהָ לְשָׁנֵי אַחֲיִים.

הָבָא עַל אֲשֶׁת אָבִיו יִתְגַּלְגַּל בְּגִמְלָה זֶהוּ שְׁנֹאמֵר גְּוִמְלָה נְפִשׁוֹ אִישׁ חֶסֶד וְעוֹכֵר שְׂאֵרוֹ אַכְזָרִי. שְׂאֵרוֹ זֶה שְׂאֵר אָבִיָּה הוּא וְהִנֵּה הוּא חֲצוּף בְּעֲרִיּוֹת וְסוֹפּוֹ לְהִיּוֹת צְנוּעַ כְּגִמְלָה.

הָבָא עַל אִמּוֹ יִתְגַּלְגַּל בְּחִמּוֹר גְּוִיָּה. וְכֻלָּם בְּיָקָא אִם לֹא שָׁב בְּחִיּוֹ.

וְכֵן אָמְרוּ שְׁזֵהוּ סוּד מַה שְׂאֵמְרָה תוֹרָה (וַיִּקְרָא יוֹז) אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׂוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עִז וְכוּ' וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֵבִיאוּ לְהַקְרִיב קֶרֶבֶן לֵה' לְפָנָי מִשְׁפַּח ה' דָּם יִחְשָׁב לְאִישׁ הֵהוּא דָּם שְׂפָף.

וְרָמַז לְדָבָר אֲדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם כִּי לְפַעְעִמִּים הַמְקָרִיב נֶפֶשׁ בְּהֵמָה עֲמָה מִקְרִיב נֶפֶשׁ אָדָם. וְזֵהוּ סוּד אָדָם וּבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ ה'.

אֲשֶׁר עַל פֶּן נִצְטוּיָנוּ בְּשַׁחֲטָה וּבְסַכִּין בְּלֵי פְגִימָה כִּי מִי יוֹדֵעַ אִם (לֹא) גִלְגוּל יֵשׁ בָּהּ, וְלָכֵן צָרִיף לְבָרוּר לוֹ מֵיִתָּה יָפָה. וְהָאוֹכֵל אָבֵר מִן הַחַי פְּאוֹכֵל מִבְּשָׂר אַחֲיוֹ בְּשִׂישׁ שֵׁם גִּלְגוּל נֶפֶשׁ.

וְזֵהוּ סוּד לֹא תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם הַבְּשָׂר וְאָמְרוּ עוֹד שְׁבַגְלָל הַדָּבָר הַזֶּה אָמַר דָּוִד הַצִּילָה מִחֶרֶב נֶפְשִׁי מִיַּד כָּלֵב יְחִידָתִי, וְכָתַב בְּעַל ס' חֲרָדִי דָף מ"א ו"ל. וְדַע שְׂאֵמְרוּ הַמְקַוְּבָלִים שֶׁאֵעִפ"י שְׂכַשְׁמֵתְגַלְגַּל אָדָם בְּצוּרַת אָדָם אִינוֹ יוֹדֵעַ בְּגִלְגוּלוֹ רֵאשׁוֹן מִכָּל מְקוֹם כְּשֶׁמִּתְגַּלְגַּל בְּצוּרַת בְּהֵמָה חַיָּה אוֹ עוֹף הוּא יוֹדֵעַ בְּגִלְגוּלוֹ רֵאשׁוֹן וּמִצָּר וּמִצְטָעֵר אִיף יֵרֵד מִשְׁמַיִם מִצוּרַת אָדָם לְצוּרַת בְּהֵמָה.

וְהַקִּב"ה רָצָה לְהִרְאוֹת לְכָל הָאָדָם דְּוַגְמַת גִּלְגוּל מֵאָדָם אֵל בְּהֵמָה בְּגִדוּל הַמְלָכִים אֲשֶׁר מָלְךְ בְּכִיפָה הוּא גְבוּכְדָנָצַר הַרְשָׁע הַרְשָׁע שְׁבַע עוֹד בְּחַיִּים חִיָּתוֹ הוֹרִידוּ מִכֶּסֶּאֱוֹ וְהַשְׁלִיכוּ לַשָּׂדֶה וְהוּא הוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע כְּבֵהֵמָה וְנִדְמָה לְכָל הַבְּהֵמוֹת צוּרַת בְּהֵמָה יַעַן שְׁלַח לְשׁוֹנוֹ וְדָבָר נִגְדַּע לְעִיּוֹן.

וְאַחַר כֵּן לְקַצֵּף הַזְּמַן אֲשֶׁר קָצַף עָלָיו חֲזוֹר וְהוֹדִיעוּ שֶׁהוּא הָאֱלֹהִים כְּדָכְתִּיב וְלִקְצֵת יוֹמֵי אֲנִי גְבוּכְדָנָצַר עֵינֵי לְשִׁמְיָא נְטִלַת וּמִנְדַעֵי עָלֵי יְתוּב וּלְעֵלְיָא בְּרַכַת וּלְחֵי עֵלְמָא שְׁבַחַת וְהַדְרַת דֵּי שְׁלִטְנִיָּה שְׁלִטוֹן עָלֵם וּמִלְכוּתִיָּה עִם דָּר וְדָר וְגו', כְּעַן אֲנִי גְבוּכְדָנָצַר מְשַׁבַּח וּמְרֹמֵם וְגו'.

וְעַל מַעֲשֵׂה זֶה כְּתִיב לְעֵיל שְׁשַׁלַּח לְכָל הָאֲנוּמוֹת לְהַגִּיד נִפְלְאוֹת ה' אֲשֶׁר עָשָׂה עִמּוֹ וְהַתְחִיל וְאָמַר אֲתִיָּא וְתִמְהִיָּא דֵּי עֶבֶד עָמִי אֱלֹהָא עֵינְלָאָה שְׁפָר קִדְמֵי לְהַחֲנוּיָהּ. אֲתִיָּה כְּמָה רַבְרַבִּין וְגו' וְאָמְרוּ רַז"ל אֵלְמֵלָא בָּא מִלְאָךְ וְסִטְרוֹ עַל פָּה יְהִי אוֹמֵר יוֹתֵר מִשִּׁירוֹתָיו שֶׁל דָּוִד וְכוּ': גַּם הֵרֵב ר' יִצְחָק לוֹרִיָּא הָאֲמִין הַגִּלְגוּל בְּדוּמָם וּבְצוּמָם כְּאֲשֶׁר כָּתַב בַּס' הַכְּוֹנֹת ו"ל.

וְאָמְנָם אַחֲרֵי פְטִירַת הָאָדָם נִפְרָעִים מִמֶּנּוּ עַל חֲטָאֵיו בְּהִרְבָּה מְצִיאֵיּוֹת וְרוּב בְּנֵי אָדָם לֹא יִמְלָטוּ מִלְּהַתְגַּלְגַּל כ"כ זְמַן בְּבֵהֵמָה אוֹ חַיָּה אוֹ עוֹף אוֹ דוּמָם אוֹ צוּמָם וְכֵן בְּעִנְיָן נִבְלָה הַקִּשָּׁה כְּתִיב וַיִּמָּת לְבֹו בְּקֶרְבּוֹ וְהָיָה לְאָבִן וְהָיָה לֹו לְוֹמֵר.

אִף הַכְּוֹנָה כִּי כָל הַחֲוֹטָא בְּפִיו נִתְגַּלְגַּל בְּדוּמָם. וּבְלַעַם חֲטָא בְּפִיו וְנִתְגַּלְגַּל תַּחֲלָה בְּאָבִן דוּמָם.

ונבל הוא בלעם. והנה ביאר טעם שמת לבו בקרבו ולא דבר סרה נגד דוד הוא כי זכרה נפשו מה שתחלה נתגלגלה והוא היה תחלה בעון זה עכ"ד.

והוסיף עוד לדבר גדולות ונפלאות ממני באומרו גם המאכיל נבלות לישראל הוא מתגלגל בעלה האילן והרוח בא ומגלגלתו והוא צער גדול וסוף עונשו הוא פשוט פל בעלה ההוא לארץ כי אז נחשב לו למיתה ממש בעת שזכרת ונעקר מן העולם וזהו סוד והעלה נבל כי מי שמאכיל נבלה מתגלגל בעלה גובלת וזהו סוד כי תהיו פאלה גובלת. עכ"ד.

ואמר עוד שנבל הוא אותיות לכן ללמד שלכן בלעם ונבל הם גלגול א' ובלעם ולכן לא היה פחן אלא בפיהם. ועל פו נתגלגלה נשמתו של בלעם בדומם שהוא הפך פחו.

ובאשר התחיל להתסקן ונתגלגל בנבל ונזר לסורו ולדבר לשון הרע בדוד חזר להתגלגל בדומם פבראשונה ויהי לאבן. וכן באשת לוט נאמר ותהי נציב מלח שהוא גלגול בדומם.

ואל תחשוב שנפש האדם נעשית אז בלתי מרגשת פדמום וכצומח פי אם אין לה הרגשה היא רגיש העונש. אולה כך יובן הדבר כי הקב"ה לעונש האדם דבק הנפשות הרעו' לעז או לאבן ונפשות קשורו' בהם פדי שתתענינה בכתרת הדברי' אשר אינם מטבעם.

פאשר ענשו אנשי אטינאס לא' מחכמיהם שילך קשור עה איזה שוטה והוא בכתרת איש בער לא ידע בחר לו מות מחיים. כך הנשמה בכתרת העצים והאבנים פעלה נדף תערין וכאבן בלי סמדה מתגלגלת נעה ונדה בארץ: הפך הארבעה עשר יחקור עד כמה פעמים הנפש מתגלגלת.

ועתה אחר הדברים האלה הנה מקום אתי לחקור עד כמה פעמים יתגלגל האדם. ומה שראיתי בענין הזה אגיד לך בכתב אמת.

דע שרוב המקובלים כתבו כי אין הגלגול פי אם עד שלשה פעמים מלבד הביאה הראשונה ושנה רמז אליהו לאיוב באומרו הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר. וכן איתא בזוהר ס' בראשית עמוד ק"ן והוא סוד פוקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים.

ואמרו עוד שנה נרמז בפסוק על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיכנו. ובתקונים דף קי"א בדברים על עון קין ז"ל.

בהוא זמנא דחמא דחוכא דא באתר עילאה הנה תליא הרר בתיובתא ואמר גדול עוני משוא. הן גרשת אותי היום מעל פני האדמה ומפנייה אסתר והייתי נע ונד בארץ וגו' קא איתרמיז גלגולא דרשיעיא דאתמר בהון ובכן ראיתי רשעים קבורים ודאו וגו'.

ודא איהו הן גרשת אותי היום דא גלגולא קדמאה. והייתי נע דא גלגולא תניינא.

ונד דא גלגולא תליתאה. ודא איהו רזא על שלשה פשעי ישראל אה תב בתיובתא בתלת גלגולין שפיר.

ואם לא פתיב ביה ועל ארבעה לא אשיבנו לא אהדר ליה בגופא אחרא אלא יד ליד לא
ינקה רע, עכ"ד ובזוהר פרשת משפטים פה פירש הרשב"י באורח ענין וכי ימפור איש
את בתו לאמה.

איש זה הקב"ה שנא' ה' איש מלחמה. בתו זו הנשמה ע"ד שמעי בת וראי והטי אונד.
לאמה בגוף הארצי. לא תצא כצאת העבדים מלך בטיט התטאים כי אם בזכיות כבת
חורין ומלאכין קדישין.

אם רעה בעיני אדוני אשר לא יעדה ולא איתחזיאת קמי כדקא יאות והפדה בתשובה.
לעם נכרי לא ימשול למוכרה שהם המשרינו ונכראין דקנימין בההוא אורחא דגהינם.

אם לבנו של הקב"ה ועדנה דנטר לה כדקא יאות כמשפט הבנות יעשה לה דמכניסין
אותה בהיכל אהבה דתמן אינון גנוזיא טמירין וכל נשיקין דרחימו דמלכא: אם אחרת יקח
לו הוא הגלגול בסוד ועפר אחר יקח.

שארה פסותה ועונתה לא יגרע שהם הג' גלגולין. ואם שלש אלה לא יעשה לה שלא
תקנה מעשיה ויצאה חנם אין כסף פלומר אין כוסף מלשון נכספה וגם פלתה נפשי
ונשארת ככלי אין חפץ בו, ובמדרש רות הנעלם אמרו משל לאדם שנטע אילן ראה שלא
הצליח עוקרו ושיתלו במקום אחר, וכן פעמים רבות דכתיבהן כל אלה יפעל אל פעמים
שלש עם גבר.

ועל ארבעה לא אשיבנו. ארבע פתחים בשמים ובכל פתח ופתח ממנונים, הראשון רחמי
עוקרן ושיתלו במקום אחר.

אם חשוב בתשובה הראשונים רחמיים אמרי' לו צא מן הפתח הזה ונעזר לה שתצא
מן הפתח בדגמא הזו השני' והשלישי אם תשוב בתשובה וירויח כבתחלה הראשונים
שני' ושלישים נעשו כלם רחמי' ויוציאוהו אם יבא לפתח הרביעי לא יצא שנאמר על
שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו ואינון אותם שהפגמו ברייתם וכו'.

והרב רבינו בחיי בפרשת ואתחנן על פסוק ויתעבר ה' בי למענכם פתב לשון עבור
מלשין רבוע ועל שם שהענין עם רבעים עם המגולגל וזולתו פעמים שלש. אם כן נראה
מכל זה שהגלגולים אינם אלא עד מספר שלשה פעמים כפשוט הכתוב פעמים שלש עם
גבר.

אמנם אם נחקור ונדרוש בדבר הזה לפום ריהטא נראה סתירה בין המקובלים כי הנה
בספר הבהיר נמצא מפורש שאפילו עד אלה דור מתגלגלים, וזה לשונו מפני מה צדיק
ירע לו מפני שהצדיק כבר הנה לשעבר ועמה נענש וכי מענישין על מי הגערות והאמר
ד' סימון שאין מענישין אלא מבו עשירי שנה ולמעלה.

אנא לא בחיי אמרי אנא במותא אמרי שכבר הנה לשעבר. אמרו לו חבריו עד מתי תסתום
דבריה אמר להן צאו וראו משל לאדם שנטע פרם בגנו ויקו לעשות ענבים ויעש באושי'
ראה שלא הצליח נטעו גדרו ופרצו ונקה הגפנים מן הבאושים ונטעו עוד שנית.

ראה שלא הצליח גדרו ונטעו אחר שנקתו. ראה שלא הצליח גדרו ונטעו.

עד כִּמָּה אָמַר לוֹ לְאֵלֶיךָ דוֹר וְהִינֵנוּ דְאֶמְרִינוּ תִּשַׁע מְאוֹת וְשִׁבְעִי וְאֶרְבַּעַת דּוֹרוֹת חֲסֵרוּ וְעַמֵּד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְיִשְׁתַּלֵּן בְּכָל דּוֹר וְדוֹר ע"כ, אוֹלָם לְהַתְּרַת הַסֶּפֶק הַזֶּה אָמְרוּ קִצְתָּ שְׂאִין כְּנֹנֶת עַד אֵלֶיךָ דוֹר שְׁיִתְגַּלְגְּלוּ עַד אֵלֶיךָ פְּעָמִים אֶלְאִי שְׁהַמְדָּה הַזֹּאת נוֹהֶגֶת עַד סוּף הָעוֹלָם שֶׁהוּא סוּד שְׁיִתָּא אֶלְפֵי שְׁנָה הָיִי עֲלֵמָא.

כִּי אֵלֶיךָ פְּעָמִים שִׁשָּׁה (חֲמִשִּׁי) הֵם שִׁשָּׁת אֶלְפֵי. וְאַחֲרֵי אָמְרוּ שְׁתַּכְּלִית הַגְּלִגּוּלִים הוּא לְהוֹסִיף שְׁלֵמוֹת לְנַפְשׁ כְּדִי שֶׁהָאָדָם יַעֲשֶׂה וְיִקְנִי כָּל מְצוֹת ה' וְיִשְׁתַּלֵּם בְּמַעֲלָה וּבְחֻשְׁבּוֹת.

אוֹ לְהַעֲנִישׁ בְּגוֹף אַחַר הַנְּפֹשׁ הַחוּטָאָת עַל מַעֲשֵׂיהָ כְּדִי שֶׁלֹּא תִקְבַּל עוֹנוֹשָׁה בְּעוֹלָם הַנְּשֻׁמוֹת וְזֶהוּ מֵה שֶׁאָמַר הַתְּקוּעִית וְחָשַׁב מִחֻשְׁבוֹת לְבַלְתִּי יָדַח מִמֶּנּוּ נִדְּחָה. אֲשֶׁר עַל פֶּן לְתַקֵּן אֶת אֲשֶׁר עָוֹת תַּחֲזוֹר הַנְּשֻׁמָה פְּעָמִים שְׁלֹשׁ וְלֹא יוֹתֵר דָּאֵם לֹא תִקְנָה מַעֲשֵׂיהָ בְּג' פְּעָמִים תִּאָּבֵד תִּקְנוֹת' וּמִן חֲזוֹק הוּא שֶׁלֹּא יָשׁוּב עוֹד דְּבַתְּלָתָא זְמַנֵּי הָיִי חֲזוֹק' אֲבָל אִם תַּחֲזוֹר לְהַשְׁלִים הַמְצוֹת תַּחֲזוֹר עַד אֵלֶיךָ פְּעָמִים עַד שֶׁתִּשְׁלִי הַתְּרִי"ג כִּי אִז תְּזַיְרָתָהּ הִיא לְהַנְּאִתָּה וּלְטוֹבָתָהּ. וְאִי לֹא מְסַתְּפִינָא הִיִּיתִי אוֹמֵר שֶׁהַשְּׁלִשָּׁה פְּעָמִים הֵם בְּגוֹף בְּנֵי אָדָם וְהָאֵל בְּגוֹפֵי בְּעַלֵּי חַיִּים. וְזֶהוּ פְּעָמִים שְׁלֹשׁ עִם גְּבַר דְּוָקָא.

וּבְדָבָר זֶה אֵין לִי שׁוּם קְבָלָה וְהָאֵל יוֹדֵעַ אֵם בְּפִי נִכְוָה וְשִׁגְיָאוֹת מִי יָבִין. וְלָכֵן מִבְּקִשׁ אֲנִי מְחִילָה וְסְלִיחָה וְכַפָּרָה מִהָאֵל הַיּוֹדֵעַ וְעַד.

וְאִם אוֹן בְּיַדִּי אֶרְחִיקֶהוּ. וְה' בְּרַחֲמָיו יִטַּע בְּלִבֵּנוּ אֶהְבֵּתוּ וְיִפְתַּח לִבֵּנוּ בְּתוֹרָתוֹ כְּדִי שֶׁלֹּא נִיגַע לְרִיק וְלֹא נִכְשַׁל בְּדָבָר הַלְכָה שֶׁלֹּא נִבּוֹשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא נִכְלָם לְעוֹלָם הַבָּא: הַפָּרָק הַחֲמִשָּׁה עָשָׂר דְּבָרֵי חֲכָמִים מִתְּאוּנָנִים רַע בְּאֲזֵנֵי הַשָּׁמַיִם וּמְכַחֲשִׁים הָעֵקֶר וְהַפְּנֵה הַזֹּאת: עֲתָה אֲתָה הַמְּעַיִן רְאוּי שֶׁתִּדַּע שֶׁהַגֵּם שֶׁכִּמְעַט כָּל חֲכָמֵי בְּנֵי עַמְּנוּ קִיִּימוּ וְקִבְּלוּ עָלֵיהֶם אֶת הַדַּעַת הַזֶּה מִהַגְּלִגּוּל קִצְתָּ מֵהֶם וּבְכַרְט מִהַאֲחֻרוּנִים וְהַנְּשֻׁבְעִי בְּדְבָרֵי אֶרְסָטוֹ וְתַלְמִידָיו בְּקִשׁוֹ בְּכָל תּוֹקֶף לְהָרוֹס וּלְאַבֵּד הַפְּנֵה הַזֹּאת וְיָבִינוּ עָלֶיהָ דִּיק וְסוֹלְלוֹת לְהַשְׁפִּילָה וְלְהוֹרִידָה לְאָרֶץ.

וְלָכֵן חָל עָלֵינוּ קֶהֱל הַמַּאֲמִינִים חוֹבָה לְכוֹנְנָה וּלְסַעֲדָה. וְלָכֵן אָבִיא הַטְּעָנוֹת אֲשֶׁר בָּהֶן חֲתָרוּ לְהַכְחִישָׁה וְאוֹמֵר.

כְּתַב הַבְּדֵרֶשׁ"י בְּאַגְרַת הַהַתְּנַצְלוֹת לְהַרְשָׁפָ"א ז"ל. וְקִצְתָּ אָמְרוּ שֶׁתַּעֲתֵק מִגּוֹף לְגוֹף מִמֵּין אֶחָד וּמִזֶּה אָמְרוּ כְּנַפְשׁ רְאוּבֵן הַמֵּת שֶׁהִי תַחֲוִל בְּגוֹף שֶׁמְעוֹן וְהִנֵּה הַתְּחִזְקוּ הַמּוֹפְתִי הַאֲמִיתִיּוֹת עַל אֵלוֹ הַדַּעוֹ' לְמַחֲוֹתָם שֶׁתּוֹעֲלָת בְּכּוֹלָם מִבְּנֵי אָדָם בְּאֲמוּנָה לְפָנִים רַבִּים: תַּחֲלָה שִׁיְהִי עוֹל וְחֲמָס חֲלִילָה לְאֵל מִמֶּנּוּ בַחֲקֵי נַפְשׁ מִי שֶׁמֵת בְּצַדִּיקוֹ שֶׁתִּשְׁוֹב לְחוֹל בְּגוֹף א' שִׁיְרַשַׁע אוֹלֵי וְיִהְיֶה מְדִינָה שֶׁתַּעֲנֹשׂ אוֹ אִם יִגְמַל טוֹב עַל צַדִּיקוֹ הַקּוֹדֵם עִם הַיּוֹתוֹ רָשָׁע גְּמוּר הַנֵּה הוּא יוֹתֵר רַע.

וְכֵן עוֹל בַּחֲקֵי מִי שֶׁמֵת בְּרַשָּׁעוֹ אִם תִּשְׁוֹב לְחוֹל בְּגוֹף אַחַר שִׁיְצַדִּיק וְיִהְיֶה מְדִינָה שֶׁתַּגְּמַל תַּחַת הַרְאוּי לֵה מִן הָעוֹנֵשׁ עַל מַה שֶׁקָּדַם לֵה מִהַעֲוֹנוֹת וְאִם יַעֲנֹשׂ זֶה עַל רַשָּׁעוֹת נַפְשׁוֹ בְּגוֹף אַחַר יִהְיֶה יוֹתֵר רַע בַּחֲקֵי הַיּוֹשֵׁר וְיִהְיֶה צַדִּיק וְרַע לוֹ עַל זוּלַת נִכּוֹן וְהַתְּאֲמַת בְּרֵאיוֹת אֲמִיתִיּוֹת שֶׁכָּל גּוֹף תִּיּוֹחַד אֵלָיו נַפְשׁ אַחַת וְתַגְּמַל וְתַעֲנֹשׂ כְּפִי הַנְּהַגְתָּה וְזֶהוּ הַיּוֹשֵׁר הַגְּמוּר: הַטְּעָנָה הַשְּׁנִיָּת שֶׁזֶה יָבִיא לְרִשָּׁל הָאָדָם מִהַשְּׁתַּדֵּל עַל עֲבוֹדַת הָאֵל וְאֶפִּילוּ בְּתַחֲלַת זְמַנּוֹ.

שהוא יחוש על נפשו שנמצאת בזולתו ויחשוב שאם ירשיע בזולתו יביאום העונשים על לא חמס בכפיו ויבהל על זה ויעמוד תמיד בפחד ורפיון ידים מזה. וכן אם צדקה בזולתו הנה יקנה שייטב וימתק זמנו בגמולות הצדק הקודם ויתרשל בזה מהוסיף שלמות כי כמה מן האנשים יישירו דרכם לתקות גמול ולפחד מעונש: הטענה השלישית.

כי פעמים רבות תקפונצנה הצרות על מי שיחשוב עצמו נקי וצדיק. אבל עם כל זה לא יאמין בעצמו וירבה לחשוך נפשו וידון שקדמו לו עונות נעלמי' שהוא נענש עליהם והנה מפני זה יפליג התודות והתשובה ויוסיף אהבה באל.

אבל עם זה הדעת יתחיל בנדאי ליחס יסוריו לרשעת נפשו בגוף אחר. ויתחיל להאשי' מתוך צערו ההנהגה העליונית ולגזור על עצמו השלמות ונה יהיה סיבה להתרשלו מהתשובה: הטענה הרביעית כי זיקנו זה גם כן באמת מן פנות אמונתו החזקות שהוא תחית המתים, שאם לא נמצאת בין שני גופים או שלשה כי אם נפש אחת איך יחיו שניהם או שלשתם יחד כי לכל חי יש נפש אחת בהכרח.

ונה אם יזדמן שיהיו כלם צדיקים לדעת האומר תחית המתים לצדיקים ולרשעים והוא הנראה מדברי דניאל ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולדראון עולם.

והם הרשעים שתחיתם להוסיף עונש וצער, ע"כ דברי: הפרק הששה עשר תכלית הגלגול מה הוא נחשבות נכוחות לספקות ארבע: יסוד היסודות ועמוד הפינה הזאת מהגלגול לידע ולהודיע שכל דרכיו חסד מאתו ית"ש.

וכן האשה התקועות פשדברה לדוד מבקשת מכבודו שיכפר לאבשלום הביאה לטענתה החסד שנוהג עם החוטא באומרה ולא ישא אלהים נפש וחשב מחשבות לבנתי ידח ממני נדח.

ודבר הלמד מעניינו הוא ששם הפליא לדבר בהראות למלך איך היה לו ללמוד מדרכי השי"ת אשר לא עוזב חסדו ואמתו מעם נפש החוטא באשר לא ישא אותה מלשון וישאם דוד ואינו מחזירה לאפס המוחלט אבל בהפך חושב מחשבות לבלתי ידח מפל וכל הנפש הנדחת ממנו.

וכן ראוי לו לעשות ולהדמות לקונו כי ממנו תוצאות בינה לדעת כל איש ואיש את מעשהו, וענן המחשבות כפי המקובלים הוא להוריד את הנשמה פעם שנית ושלישית לגופים אחרים כדי שתתקן וחשוב נקיה אל האלהים אשר נתנה.

דמיון האב אשר בראתו הבן יקיר לו שלא הצליח הפעם הראשונה במלאכות וסחורות אשר מסר בידו אינו מסיר מיד השגחתו ממנו אבל שולח אותו להנאתו ולטובתו פעם שנית ושלישית לדעה מה יעשה לו ולמען אל מקומו יבא בשלום.

ומה שאבד בפעם הראשונה ירויח בשניה וקרנו תרום בכבוד. וכן אמרו בעלי הגמטריות כי אותיות גלגול עולין במספר חסד.

וכן אותיות עיבור הם ע"ב רי"ו כמספר שמות הקסד שהם עב' ואותיות ריו', ואחר ההקדמה הזאת דע שאין המדה הזאת נוקבת בצדיקים גמורים כי עליהם נאמר ואני תמיד עמה. וכתיב ואתה לה לקח ותנוח.

אמנם אלו שיש להם זכיות ועונות וצריכין מירוק באים פעם שנית ושלישית כדי שיענשו על עונותיהם. או כדי שיקיימו המצות עשה שבטלו ויזכו כלם לאור באור החיים ואם זה נחה שקטה השאלה הראשונה כי אין עול בחקו יתעלה חלילה.

ומי שמת בצדקו אינו חוזר לעולם הזה. אולם מי שלא עשה מעשי' אשר יעשו לעלות ולזכות לגן עדן הוא מי שחוזר פעמים שלש אולי יזכה ותשוב נשמתו בטרה כמו שנתנה לו מן השמים, ואם תאמר הלא אם יענש או יגמל הגוף על מעשיו הראשונים אין זה בחק הישר ויהיה צדיק ורע לו רשע וטוב לו.

דע שהגוף הוא כאבן דומם ואינו מרגיש השקר ועונש כי אם על ידי הנשמה כי הוא ככלי ביד האומן, והנשמה היא כל האדם כאשר הוכחתי במאמר השני פרק י"ד. ואם כן הנשמה היא המרגשת וכאשר נמצא צדיק ורע לו בנדאי שהוא צדיק בן רשע רצוני לומר שהיה רשע מקודם ועכשו פורע חובותיו בגוף שני, ורשע וטוב לו הוא רשע בן צדיק ועכשו פרי מעלליו אוכל.

ואם כן השקר נוגע לבד לנשמה. וכבר אמרתי שמכלית חזרתה לעולם היא לזכות לעלות אל הר ה' במצותיו חפץ מאד.

או ליענש בעולם הזה והכל על צד הקסד מאתו ית"ש כי עונשי העולם הזה כלא הם חשיבין בערה עונשי העולם הבא. ואם תשאל אם כן לאיזה תכלית היא התחיה אם העונש והשקר אינו לגוף.

אשיב שאז יחיה ה' הגופים ממש כמו שהיו בחיים כדי שיפירו כלם איש את רעהו ואת קרובו ותתפרסם לעין כל ההשגחה האלהית בראותם בעיני' הגשמי' איה' ה' כפי דינו הצודק גומל לאיש חסד כמפעלו נותן לרשע רע פרשעתו, וכן בכלי' עצמם אשר בהם פעלו עולה או זכו יקומו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולדראון עולם: אולם לטענה השנית אשיב שאדרבה השכל נותן שהאדם בראותו שעל כל פנים יענש ושם ירשע יצטרף לחזור פעם אחרת לגוף אשר בו בלתי ספק יענש בחריצות יותר ובלי רפיון ועצלות יעמוד תמיד בפחד ולא יחטא.

ואם יראה בעיניו שהוא צדיק ואינו ראוי לעונש אז יצדיק עליו את דינו בחושבו שעל כל פנים חטא ולא יש עול מאתו ית"ש וכן איוב הגם שהשם ענשו על לא חסד בכפיו הצדיק עליו את דינו ואמר על כן אמאס ונחמתי על עפר ואפר, ואם ירשע וטוב לו יודה גם כן שהכל מההשגחה האלהית: ואם תאמר והלא כבר אמרנו שהמידה הזאת אינה נוקבת בצדיקים.

כך הוא האמת שבצד יקי' גמורי' אין להם צורך לבא פעם אחרת אבל מה שאמרו חכמי הקבלה בענין צדיק ורע לו הוא בצדיק שאינו גמור ופורע חובותיו הראשונים וכל אורחות ה' חסד ואמת, ועם זה נתיר גם כן הטענה השלישית שאם תקפוצנה הצרות על מי שיחשוב עצמו נקי לא מפני זה יאסו מתוך צערו ההנהגה העליונית אדרבה יודה

יותר בהשגחה האלהית ויאמר בנפשו צדיק הוא ה' כי פיהו מריתי, ואם לא חטאתי בגוף ההנה חטאתי בקודם.

ויאמין שכל עוד שיתרבו זכיותיו ומעשים טובים כף יתמעטו צרותיו ורעותיו ולא יתשל מהתשובה. והסברה הזאת מסכמת יותר עם השכל הישר: ואמנם בהתר הטענה הרביעית השיב הרב דון יצחק אברבנאל שראוי שנאמין שבצעת תחית המתים יקומו הנפשות בגופים הראשונים אשר ישובו בהם.

כי הדין הוא בעגם לנפש עם הגון הראשון לגמול אותם כפי מעשיהם אם בשכר ואם בעונש ויהיו אלה לחיי עולם ואלה לחרפו' ולדראון עולם. ואמנם הגופים אשר באו בהם כדי לזכותם בהם או כדי להענישם בהם איך היה הדין בהם בהיותם כלי הרצון האלהי הנה באמת הדין בשכר ועונש הוא לנפש עם הגוף הראשון לא עם השאר.

עד כאן הרב הנזכר. אולם דרכי המקוב י' רחקו ממנו.

ראה נא במדרשו של הרשב"י בראשית עמוד שי"א ותראה איך הגוף לכד אשר בו זכה יקום בתחיה והשאר כלא היו ז"ל שם אמר ר' חזקיה אי תימא דכל גופין דעלמא יקומו ואתערון מעפרא אינון גופין דאיתנטעו בנשמתא חדא מה תהא מינייהו, א"ר יוסי אינון גופין דלא זכו ולא אצלחו הרי אינון כלא הוו כמה יהי' עץ יבש בהאי עלמא הכי נמי ביהו זמנא.

וגופא בתראה קום דאנטע ואצלח ונטל שרשוי כדקא יאות. עליה כתיב והיה כעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא יראה כי יבא חנום והיה עלהו רענן וגו' ועל שהוא גופא קדמאה כתיב והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבא טוב דא תחית המתים ע"כ דברי הרשב"י, אמנם עדין צריכים אנו למודעי כי עדין יש להקשות אם האדם זכה ועשה אינה מצות מכל מצות ה' אש תעשינו' בכל הגופי' נראה שיש עול בדבר שלא יקומו כל הגופים שזכו.

אכן כפי דעת חכמי הקבלה התשובה היא מבוארת. הם אמרו שהנשמה תתחלק לניצוצות והחלק הוא בכל דמיון המדליק גר מנר וכל ניצוץ יכנס בגוף כפי מנין הגופות אשר נבנו לזאת הנשמה וכלם יקומו לזמן התחיה.

ולפי זה כל גוף וגוף יקבל גמול כפי מעשיו וכן כל ניצוץ ירגיש בשכר ועונש המגיע לכל א' וא' וזהו בכלל סוד העבור אשר רמזתי לה במה שקדם. ונראה דכך הוא דעת המקובלים דאי לא תימא הכי היאך אפשר שימצאו דוד והמשיח בזמן א' והכתיב במיכה סימן ה' והקמנו עליו שבעה רועי' ושמנה נסיכי אדם.

וארז"ל במסכת סנפה מאן גינהו שבעה רועים דוד באמצע שת וחנוף ומתושלח בימינו אברהם יצחק יעקב משמאלו ומאן גינהו שמנה נסיכי אדם ישי שאול ושמואל עמוס צפניה חזקיה אליהו ומשיח אלא ודאי שנה' הנה דרך עיבור: אולם בעל ס' מגיד משרים נראה שרוח אחרת עמו.

הלא הוא בדרך ו' כפי מה שנדפס מחדש בויניציאה פתב ז"ל. ותו איכא ברנא דגלגולא דהוה פל אלה יפעל אל וגו' אי ההוא לא אנדפד עד זמנא תליתאה א"כ ההוא גופא בתראה הוא דיןפה למיקם בתראה והנה גופי לא ואמאי נהא פמה מצות דעבדו לא יאות דיפסדו להון ולא יאה להון אגרא ותו איכא למתמה ברנא דגלגולא דאי גופא חב מאי דינא הוא דגופא אחרת יסבול עונשא הא דמי למאי דכתיב אבות יאכלו בוסר ושיני בנים תקהינה. ותו מדה זו דגלגולא היא חסד דקב"ה לבלתי ידח ממנו נדח והא איכא למיסש דבזמנא תניינא למחטי ולהוי ביש מבקדמיתא ונמצא תקנתו קלקלתו. ובדרך ח' תירץ הקושיות הללו.

וכך אמר. ורנא דגלגולא הלא לה למנדע דכד מהגלגל בר נש ההיא נפשא דהנה ביה בקדמיתא הא אית חולקא בה מגופא וחולקא מרוחא, ואיהי מתדבקא בגופא תניינא.

ומדביקא דילה בההוא גופא תניינא מתהנה נפשא אחרנא וכן בכל גלגולא מתחדית נפשא חדתא. וכיון דנפשא אית בה חולקא מגופא כד חטא בגופא קדמאה כי מתגלגלת בגופא אחר' לקבלא עונשא כיון דנפש דמתגלגלת בההוא גופא היא חולקא מגופא קדמאה כי סביל האי גופא עונשיה הוי כאלו סביל ליה גופא קדמאה.

וכד מנדפד בר נש בגלגולא בתראה מזכי לאינה גופי קדמאי וכלהו יקומו בזמנא דתסנייה כל גופא וגופא בנפשא דילה ההיא נפשא דאתחד' בכל חד מנייהו כמו דאמרי'.

ועלוייני דכולהו הוי גופא בתראה דעל ידו יזכו כולהו ואיהו יתה בקדמיתא וכל אינה יתמשכו בתרייהו כבניינא דאזלין בתר אבא משום דאיהו גרים לון למיתי לעלמא. להכי אינה גופי כלהו רנוחו וזכו בגין ההוא גופא בתראה דאשפלים ובאורו יראו אור והנה דאשפלימו בעובדין טבין אלא דאצטריף בהו לאתגלא בגין דאתסייבו מיתה או בגין לאעברא מניהון עכיריתא דזונהמא הא אינון מיייתין כד אינון יניקין, דתו ליכא למיסש בהו דימלקלון עובדיהון לא מיייתי פשהם קטנים.

ואי גדלי בפולחנא דקב"ה וגלי קמיה דאי ישפוק יסרחון מסלק לון קדם זמניהון ובזה יותרו השאלות הללו: הפרק השבעה עשר מגיד הטענות אשר בהם בקשו תלמידי ארסטו להכחיש העיקר הזה: גם הרב דון יצחק אברבנאל החזיק הפינה הזאת נגד תלמידי ארסטו הקמי' עליה לרעה, וכן בפרשת תצא הביא חמשה טענות אשר לעזרתם צפו ואלו הן: הא' אם הנה שמלבד הנפש המתחדש' תחול בחמר ההוא נפש אחרת מתגלגלת יהיה א"כ לחומר א' ב' נפשות וזה בטל.

כי לחמר א' לא תהיה כי אם צורה אחת: והטענה השנית שהצורות לא יחולו כי אם בחומרים מיוחדים המוכנים אליהם. ואם הנפש הזאת תתגלגל ותחול בחמר שני יתחייב שיהיה בחומר הראשון ובענייניו בשנה.

כי כיון שהנפש תחול בשניה יתחייב שיהיו שנים במזג וטבע. וזה בטל.

כי שני מזנים שונים אי אפשר שימצאו כי אם ברבבות מהשנים: והטענה השלישית היא. שאם הנפש תתגלגל בגוף שני יהיה בהכרח ממזג הגוף הראשון.

ואם היתה הנפש החלה בשניהם אחת והגוף והמזג אחד, אם פן אין כאן גלגול. אבל הוא האיש הראשון בעצמו: והטענה הרביעית.

כי הענין לא ימלט מחלוקה אם שנאמר שהנפש המתגלגלת תחול בחמר יותר טוב וישנה ומעולה מהראשון. או שיהיה יותר פחות ורע ממנו.

או שיהיה שנה אליו, ואם היה יותר טוב מהראשון, אם פן יחמוס השם יתברך החמר הזה בתתו אליו נפש בלתי שלמה כמו שהיה הוא מוכן לקבלה ויהיה מונע טוב מבעליו חלילה לאל מרשע.

ואם היה החמר שהוא יותר מושחת ופחות מהראשון וחסר. תקבל הנפש עול וחסר בגלגל אותה בגוף נגוף וחומר חסר ועכור מהצריך אליה.

ואם היה החמר השני שנה לראשון, לא תהיה אם פן לנפש המתגלגלת שום תועלת בגלגול ויהיה גלגולה פועל בטל: והטענה הה'. כי אם היתה הנפש המתגלגלת תתחייב שהנפש החכמה כשתחול בגוף השני יהיה הנער היולד עמה משכיל חכם בפועל מבלי לימוד ותזכור הדברים אשר ידעה והשיגה בימי הראשונים.

והוא הפך ממה שנראה לחוש אם לא שיהיו המושכלו' שנקנו לו נעדרו' ממנו כרצון הש"י והוא דבר בלתי ראוי: ולהתרת הספקות אמר. הנה הספק הראשון היה עצום וקשה התרתו אילו היתה הנפש הכנה בלבד כדעת אלכסנדר' אבל בהיותה עצם רוחני נקשר באדם ונדבק בו כהקשר הפטרוני עם הספינה אשר כפר ימצא בלתי והוא נבדל ממנה וימצא עמה.

אינו מהבטל שהנער היולד בהיותו מוכן אליו יחול בו השכל האנושי שפבר היה לעולמים. ושפבר נתקשר בגוף אחר ולא יתחייב שיהיו שתי צורות לגוף שהוא ההונה המתחדשת והמתגלגלת.

כי הנה לא יחול בו כי אם בלבד הנפש שהיא המתגלגלת ואין הפרש בענין ההונה שיהיה הרוח שהוא חדש או יהיה מתגלגל כי תמיד תהיה הנפש שהיא אשר תחול שמה צורה אחת והבדל עצמי במתהנה שהוא: וגם תשובת הטענה השנית מבוארת ממה שאמרתי שאין השכל האנושי הכנה בלבד תתימר במזג המתהונה לא יהיה בלתי אפטר התהוות דומה אליו ברוב מהשני'.

לפי שהמזג הנאות לקבול הצורה האנושית יש לו רחב והגבלה. ואף שכל האנשים לא ישתוו במזגיהם, הנה לא ימנע מפני זה היותם כלם בצורת אדם ועצמותו וגדרו, וכן נאמר אנחנו שהמתהנה הזה עם היותו בלתי שנה עם הנמזג האחר שמת, הנה כפר יהיו המזג'י ההם דומים בצד מה עד שכל אחד מהם יחול בו העצם הרוחני אשר הוא שכל האדם וצורתו, כי הנה חלופי המזגים יעשה חלופי המדות אבל לא יעשה חלופי הצורה בהיותם באותו רחב הנאות לצורה האנושית: ובתשובת הטענה השלישית, אומר שהנולד בנפש המתגלגל' יאמר עליו שאינו המת מפאת חמרו וגופו שאין חמר הנולד ומזגו פחמם המת ומזגו שנה בשנה ומפאת חלופה עם היו' הנפש אחת יאמר שהם מתחלפים וכבר התבאר בחכמה שהדברים פעמי' יתאחדו בצורותיהם ויתחלפו בחמריהם או במקריהם.

ופעמים יהיה בהפך: ובהתהטענה הד'. אומר שגפוש העברים המתגלגלת פעמים שתחול בחמר יותר טוב ושלם מהראשון כדי שתוסיף שלמות על שלמותה.

או שתזכה ותטהר מחלאתה אשר קנתה עם הגוף הראשון. ופעמים תחול בגוף יותר חסר ועכור פאשר יהיה גלגולה כדי שתענש באותו גוף ואין בה תלונה מפאת החמר לפי שהוא אינו בעצמו דבר אבל הוא פלי ואמצעי להשלים את הגפוש, ולכן איננו מהעול אליו פאשר יהיה טוב ושלם יותר מהראשון, ולא מעלה פשיהיה יותר פחות וחסר ממנו: ואמנם הטר הטענה הה', הוא פפי מה שאומר שעם היות שהשכל האנושי לא יפעל בכלי הצורניים ושהוא יתחזק בימי הזקנה אשר זה ממה שיורה היותו בלתי נקשר עם הגוף ולא מתפעל ממנו כמו שהתבאר בספ' הגפוש הנה אין המלט שבריאיות הגוף ושנויו ממה שיעזור אל ההשפלה ושהחולי ושנוי המזג ימנע ההשכל, ועינינו הרואות שהאיש החכם פשיגבר במוחו מזג וטבע נכרי מחום או לחות נוסף מזולת מזג אשר נוצר עליו תבטל ממנו תבונתו ואבדה חכמתו עד בלי הפיר בין טוב לרע וצדקותיו לא תזכרנה, ויאמר לאביו ולאמו לא ראיתיו ואת אחיו לא הפיר ואת בנני לא ידע, ואם יקרה זה בעוד בחיים חיותו אף פי אחרי מוחו.

פי עם היותו חכם ונבון אחרי הפרד שכלו מאותו גוף ובואו בגוף אחר ומזג מתחלף לא תוכל הגפוש להשתמש במושגים והמזג הנכרי ימנעהו מההשפלה והחוששים והפלים והפחות הגשמיות שלא נסו ללכת באלה לא ידעו ולא יבינו.

ולכן תצטרף הגפוש המתגלגלת בבואה שמה להתחנף מחדש, ויהיה פנער הקטן עד הרגילו הפלים והפחות ההם להשתמשות השכל. ואז ידע ממוצא דבר, ואין ספק שאחת מן הסבות העצמיות בשנער קטן ידע וישפיל מאיש אחר גדול ממנו וישתלם בשכל עיוני ומעשי בהיותו בן עשרים שנה מאיש אחר בן ששים שנה, היא היות פנער ההוא נפש מתגלגלת שבעבור זה למעט מהשנים תבא לגבול מההשפלה שלא תגיע אליו הגפוש בהתהוו' הראשון בהרבה מהשני'.

ולכן אמר שקרא"ט האלהי בשעת מיתתו כמו שספר ממנו אפלטון שרוב הידיעות המושגות לאנשים לא יושגו אליהם בחדוש פי אם בהזדפרות וזכרון ידיעות שפכר ידעו הנפשות ההן בהיותן בגופים הראשונים, והוכיח זה בטענות וראיות צודקות כמו שתראה שם, ע"כ דברי פי חכם חן ועליו אין להוסיף פי הוא הנה פילוסוף גדול ויפה תירץ לטענות ארסטו, אולם בתשובת הטענה הה' אומר שאין המגולגל זוכר מה שעבר לפניו בגוף הראשון כדי שיזכה בבחירתו המוחלטת לגמול ולא יסמוך גם כן על מעשיו הראשונים והכל ברור ושריר וקיים: הפרק השמנה עשר מביא עוד הטענות שכתב לו חכם מחכמי אומות העולם וסותר את דבריו: טירתוליאנום גם כן חכם מחכמי אומות העולם חזק ואמץ את לבבו נגד דעת פיתאגורס בענין הגלגול.

אמר בספרו מהגפוש פרק ל"ג ידוע הוא שיבא יום הדין הגדול והנורא ובו ישפטו כל בני האדם וכל הגפשות עתידין ליתן את הדין פפי מעשיהן וזכיות או עונות שבידיהן ואם פה הוא שהנפשות מתגלגלות מגוף לגוף אם דרך משל בגוף הראשון זכתה ועשתה פרי למעלה ובגוף השני חטאה והרשיעה במעשיה ושוב בגוף השלישי בתורת ה' חפצה ובמצותיה אהבה ללכת או בהפך איך השופט כל הארץ בלי עול יוכל לדון אותה על

מעשיה אשר נשתנו פעמים שלש עם גבר: השנית אם אמת נכון הדבר ששנפשות בני האדם מתגלגלות בבעלי חיים אם פן עצם הנפש מתהפך ומנשמה משפלת תעשה נפש בהמית אשר הוא טעות מבואר אצל כל מביני מדע: השלישית אמר בהכרח צריך שהנפש תמלא מקום כל הגוף ואם אמת נכון הדבר איך נפש האדם בעל פמות קטנה תוכל להתגלגל בשור או בפיל חיות גדולות אשר לא יוכל להחיות ולמלא מקום חסרונ'.
או איך יכללו העופות והבהמות קטנות נפש האדם הגדול בערכיהם. אלו הם בכלל הטענות אשר הביאו לעזרתם כל איש מר נפש החיל אשר נגע אליהם בלבם.

ואשיב על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון למען תדע מה שתשיב לכל איש עקש ומתעקש נגד קבלת רבותינו ז"ל ולמען תמצא מרגוע לנפשה: דע שפכר השרישנו התורה האלהית שקפי מעשי האדם האחרונים פך ינפה או יעניש בעולם הנשמות ובעולם התחיה, וכן בקבלה הוא אומר בשוב צדיק מצדקתו ועשה ענל ומת עליהם בעולו אשר עשה ימות.

ורז"ל אמרו בתוהא על הראשונות. וכך היא המידה גם פן ברשעים פדכתיב ובשוב רשע מרשעתו אשר עשה נייעש משפט וצדקה הוא את נפשו יחיה.

ונה מצד חסדו ית"ש פי בראותו ילדיו מעשה ידיו טבועים בטיט הינו מהחטא דרף תשובה להם הורה למען יחיו ויצילו את נפשם. וכפי זה כבר הותר הספק הראשון שאם הנשמה חטאה בגוף הראשון וזכתה בשני כל פשעיו אשר עשה לא יזכרו לו ובצדקתו אשר עשה יחיה וידינהו ה' ביום הדין הגדול לטובה, ואם הפך זה זכתה בראשון וחטאה בשני כל צדקותיו אשר עשה לא תזכרנה במעלו אשר מעל ובחטאתו אשר חטא בם ימות ואם ינפה בכלם ונתעלה באמצעות' לאיזה מדרגה עליונה אז יזכו הגופים על ידי הנצוצות פלם כאשר רמזתי.

והצור תמים פעלו אשר אין לפניו עולה ולא שחכה בדעתו הבלתי תכלית פתובים כל מעשי ידי האדם ובספרו פלם יכתבו לדעת את אשר בלבכם ולגמול להם פפי מעללם: ולענין מה שפכש הגלגול בבעלי חיים אינו מהתימה יען גם באנשי בני עמנו גם פחשו גם שמו בכליהם טענות ויבנו עליה דיק וישפכו עליה סוללות והנה הרב ר' סעדיה הגאון פכת במאמר ו' ז"ל הם חושבים שגוף האדם מהפך הנפש מעצמותה עד שישיימנה נפש אדם אחר שהיתה נפש בהמה.

ועוד שהיא מהפכת אותו מעצמותו עד שתשי' מדותיו פבהמות אף על פי שצורתו פכני אדם ולא די להם ששמו עצם הנפש מתהפך ולא קיימו לה עצם אמיתי עד שפותרו דבריהם ושמוה מהפכת הגוף ומשנה אותו, והגוף מהפך אותה ומשנה אותה וזאת היא היציאה מן המושפל, עכ"ד.

והרב בעל העיקרים במ"ד פרק כ"א אחר שפכש גם הוא בגלגול בגופי בני אדם סיים דבריו באומר היותר רחוק מזה שיאמרו ששנפשות האנשים מתגלגלות בגופות הבעלי חיים והשם יודע עד כאן.

ואחרון אחרון חביב בערכם הרב בעל ס' אמונות הודה ולא בוש בגלגול, אולם גם לזר נחשב אצלו בגופי הבעלי חיים. וכן אמר בשער הז' פ' ח' מה שחשבו מקצת הקדמונים

שיש העתק מאדם לבהמה אין ראוי לשו' בעל שכל להעלותו על לב ימשך ממנו סתיר' סדר הנמצאים והמרבוב' ולא מצאנו שום רמז בתורה ולא בשום מדרש חז"ל וכו', סוף דבר החכמים האלו כלם שנים לרעה בהכחשת הפנה הזאת, וזאת היתה להם להיותם נמשכים אחר הפילוסופיה אכן נגף וצור מכשול לרבים בני עמנו.

ועליהם בענין הזה באמת נאמר אם קרית לא שנית, יען יחסו לבעלי הקבלה שהנפש האנושית מתהפכת בנפש בעלי חיים אשר מעולם לא עלתה בדעת! כי הלא כבר כתבתי לה שלשים שפפי דעת חכמי האמת והצדק הנפש היא נצבת ואינה צורה עצמית לגוף.

וכאשר אמרו שגנפ' האדם מתגלגלת בבהמה חיה ועוף אין פונתם לומר שמרפכת גוף הבהמה ושהיא צורה לו אלא שגנפ' האדם בלתי נפש המרגשת מהבהמה מתקשרת ומתגלגלת שם לקבל בגוף אין דומה לו צער ודאגה מןגלגלת כי קשה עליה להתחבר עם גוף בלתי מוכן והגון למעלתה ובו נענשת.

ועם זה יותר הספק השני ונחה שקטה גם כן השאלה הג' שאיך תוכל נפש האדם הגדול לצמצם או להרחיב את עצמה בחיות גדולות עם קטנות יען הנשמות אינם גופניות ובעלי הפמות כאשר חשב טירתוליאנוס הנזכר.

ואם כך הוא האינו מן הנמנע שיצמצמו את עצמן או ירחיבו מקום אהלם פי הן רוחניות ואין להן ממשגי הגוף. וכבר אמרתי שאינם צורות לבעלי החיים, ובלבד מתחברות ומתקשרות לגוף השפל שהוא לשפתטערנ' ותקבלנ' עונש, ואני תפלה לאל חי יסיר מעלינו אתהמות הזה ויתן חלקנו עם נוחלי דת ואנהבי שמו ויפרנס עלינו סכת שלומו.

אכ"ר: הפרק התשעה עשר מעיר עוד ספק עצום על ענין הגלגול ומבאר אונפי ומדרגות העונשים כלם: אחרי הסירי מעלי צל הספקות האלו אשר מצאתי מןזרים בין אנשי בני עמנו וחסמי אומות העולם ראיתי להעיר השאלה היותר עצומה וצריכה לענין.

והיא כי אחרי אשר במאמר הראשון פרק י"ב הוכחנו שיש גן עדן וגהינם למטה בארץ ושהדברים כפשוטן. ובמאמר שני פרק כ"ג שפטריתן של צדיקים לג"ע ופטריתן של רשעים לגהינם, מי יתן ואדע מה צורך לגלגולים האלו הא כבר למדונו רז"ל דקים ליה בדרבה מיניה, ועוד שאין ראוי למקור הסוד והרחמים לענות בני אדם כמה פעמים כי לא ענה מלבדו ניגה בני איש.

ואם כן איך יצא מבית דינו הצדק לענות הנפשות בעולמות שברא בעולם הזה ובעולם הבא, אמנם הסכת נא ושמע אמרתי ולבך תשית לדעתי, דע כי הטוב הגמור אשר אליו זוכים הצדיקים הוא ההתדבקות עם השי"ת ולהיות נפשם צרורות בקשר של קימא בצרור החיים עם השם מבלי חזרת פעם אחרת לגוף העכור הזה, וכן אמר אביגיל מתפללת על דוד והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיה, ובמקום אחר נאמר ואני תמיד עמך אחזת בידי ימיני כדי שלא אפול לארץ.

וכתיב מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ, כלומר אפילו עמך לא חפצתי להיות בארץ והפך זה העונש היותר גדול מן הקצה אל הקצה המוכן לרשעים הוא היותם מגורשים מהסתפח בנחלת ה' ונכרתים מלפניו וזה הוא מה שאמר הכתוב ונכרת האיש שהוא מלפני' ולמען לא כל העונות שוות ראוי להאמין שגם כן העונשים הם פלים מפלים

שונים והכל צדק ומשפט מאתו ית"ש, ולכן באתי הנה להודיעה מה שהורוני מן השמים ועתה בין בדבר והבן במראה: הגרוש אשר החטאים נגרשים מנגד עיני השם הוא על מדרגות שונות, הרשעים גמוריהם והפושעים אשר פצעו עולה בתכלית העול כמו האפקורוסים שפחשו בה' ויאמרו לא הוא והמכחישים תורה מן השמים שכן ועונש והשירות הנפש וחייו בלי אלוה וכלי עול תורה אינם הולכים מיד לגהינם פי הגהינם הוא למרק העונות והכפוס האחרון אבל הולכים נעים ונדים בעול' בלי שום נחת רוח ועליהם אמרה אביגיל ואת נפש אניביה יקלענה בתוך פה הקלע פי הזכירה האנשר והטוב העליון אשר לו זוכים הצדיקים והצער העצום והענוי מן הפלג מן הקצה אל הקצה כאשר אמרתי אשר בו מצטערים הרשעים הגמורים, ואז הנפשות האל נעשות מזיקין בעולם פי אינם יודעות פי אם לעשות רע, וכן בזוהר ויקרא עמוד קכ"ה אמר ר"י א"ר יהודה נפשמה דרשעייא אילין אינון מזיקין דעלמא, ובזוהר חדש דף י"ח א"ר אקא נפשותם של רשעים כשיוצאות מן הנורף הן הן המזיקין שבעולם.

ובתקונים דף מ"א אוקמוה מארי מתניתין נשמתין דרשעייא הן הן המזיקין בעולם, וכן בעל מעשה השם בפרק ב' ממעשי בראשית מביא ראיה מהפסוק כמוהם יהיו עושיהם כלומר שנפשותיהם של רשעים עתידין להיות רוחות רעות, שלא יתכן לומר היות תפלתו שיהיו עושיהם מתכות כמוהם כסף וזהב פי אם שיהיו כמו התמונות רוחות ומזיקין.

וכן אצל חז"ל ר' אליעזר אומר נשמתן של צדיקים גנוזות תחת כסא הכבוד שנאמר והיתה נפש אדוני צרויה בצרור הסיים את ה' אלהיה ושל רשעים זוממות והולכות שנאמר ואת נפש אניביה יקלענה בתוך פה הקלע, וכן הולכים מדחי אל דחי בלי שום מנוחה השקט ובטח, ובתנחומא פרשת ויקרא עליהם נאמר ושל רשעים שוטפות בכל העולם ולא ימצאו מנוח לכף רגליהם, ואחר כמה צרות פעמים מתגלגלות בדומם ובצומח, ופעמים נכנסות באיזה גוף אם בהמה אם איש לתור להן מנוחה ולא יכולו, וזו היא המדרגה הגדולה מהעונש והגרוש היחיד רחוק ועליהן נאמר פי הנה רחוקיה יאבדו הצמחה כל זונה מפרך: הגרוש השני הוא מאותם שהאמינו בה' ובמשעה עבדו ועם כל זה פצעו און וחסאו בחטאו' הנמרצו' ועשו פתועבות הגוים בבעילות אסורות וינאפו את נשי רעיהם ובאו על העריות.

ומפני שעשו כמעשה הבהמות וכלי הבחנת האסורה והמותרת לקחו להם נשים מפל אשר בחרו הנה ה' אל אמונה ואין עול מעניש אותם ושולחם על פני חוצה בגופי הבהמות כפי מדרגת חטאם.

פעמים בבהמה טהורה ופעמים בבהמה טמאה חיה ועוף. ושם נדונין על חטאתם צער ויגון ימצאו בהיותם מגורשים מלפני ה' וחוזן מגופם הטבעי הולכים על ארבע כסוס כפרד אין הבין.

וכבר פתבתי כפי ס' הקנה והרקנטי סוד הגלגולים האלו. הגרוש השלישי הוא מאותם שמתגלגלים במזר או בגוי גמור.

ואמרתיו גוי גמור יען חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא. והם בכלל וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח.

ולכן קודם מכן תורה אמר יהודה לאונן בא אל אשת אחיך. ובגוף גוי אשר פנה לא תתנקה האל מנפש הישראלי לנקמה ממנה כי אם בגוף גוי גמור כאשר אמרתיו וזה על חטאי גדולים ועונות חמורות גנוב רצוח ונאוף ודומיהם: הגרוש הרביעי הוא מאותם שירדו מקדושתן ומינס ומתגלגלים בגופי נשי בני ישראל שמדה זו נוהגת גם כן בנשים שפן פתוב ולא ישא אלהים נפש והנשים בכלל נפש הם.

והדין פה פשה. ראינו שהתורה השנה הנשים לאנשים בכל העונשים וכתיב וזאת התעודה בישראל והנשים בכלל ישראל, ולפי זה האשה מתגלגלת באיש לשכר לפי שמעלין בקדש, והאיש מתגלגל באשה מפני העונש.

ולכן תקנו ברפת שלא עשני אשה. והמדרגה הזאת מהעונש היא פחותה מהקודמת כי האשה קרובה לאיש ומצור א' נחצבו, וזה הגלגול הוא גם על עונות חמורות: הגרוש החמישי הוא כאשר הנפשות החוטאות נגרשים מלפני ה' ונדונים בגיהנם.

ומדע שכל אלו הנגרשים חוץ מן הכת הראשונה בני בליעל אשר חיו בלי עול תורה ואמרו בלבם אין אלהים יוכלו באנרף ימים להנקות ולעלות אל מקומם כי אחרי הגלגולים וגלגולי דגלגולים בבעלי חיים הלוח נסוע מגלגול רחוק לגלגול יותר קרוב מדומם לצומח ומצומח לבעלי חיים נכנסים בגיהנם ושם נדונים זמן י"ב חדשים לצרף וללבן הכתמים והאש הזה הוא הלבון האחרון להסיר כל מיני הזחמות אשר עדין נשארו.

ואחר הכבוס עולין, ועליהן אמרו רז"ל משפט הרשעים בגיהנם י"ב חדש כי איך יעלה על הדעת שמשפט כל הרשעים יהיה שנה כגדול כקטון רזון ושמן, אבל הפונה היא שאחר שבגלגולים האלו מצטערים כל א' וא' כפי חטאו אז דרך לבון כבוס האחרון נדונים בגיהנם י"ב חדש.

דיקא נמי דקתני משפט הרשעים בגיהנם דוקא, אבל בזה העולם לא דברו כי העונש שהוא הוא בלתי מוגבל אם מעט ואם הרבה ואם יהיו חטאיהם כשנים לפי רוב השנים רבו היסורין: גם יסורי הגיהנם הם לבינוניים שיש להם זכיות ועונות כי לא יוכלו לעלות להר השם ומקום משפן כבודו בלתי נקיון ושם נמקדו העונות.

ואלו הם ששבים עוד לזה העולם, ועליהם נאמר הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר להשיב נפשו מני שחת לאור באור החיים. ראה נא איך אמר שהקב"ה על צד החסד שולח הנשמות פעמים ושלש וזה לב' תכליות.

הראשון להשיב נפש מני שחת שהוא הגיהנם ודוק שלא אמר להציל נפשם אלא להשיב לרמזו שאחר ששמה ישובו למשפט ושם נדונו על מצנת לא תעשה שעברו אז מסיר נפשם מהמקום שהוא כדי שיבאו פעם אחרת לזה העולם ויזכו במצנת עשה שבטלו ויצדיקו על ידם את נפשם לאור באור החיים עם ה' אלהיו שהוא התכלית השני, נמצא שהגיהנם הוא כמו לבון וצרוף לנשמות.

שם נדונין לאחר הגלגולים הרשעים גמורים ושם נדונין הבינוניים איזה זמן כפי העברות שעשו ונשלחים לזה העולם לזכות עוד ולהשלים את עצמם כי אין אדם זוכה לשלחן העליון כי אם במצות עשה וזהו מה שרמז לנו הרשב"י על פסוק ובת איש פהן כי תהיה לאיש זר בפר' משפטים בעמוד ענ"ן ידבר אלינו איה פאשר הנשמה קדישא דאיתמשכת מאתר עילאה נמשכת אחר היצר הרע שהוא האיש זר אז בתרומת הקדשים ומשלחן גבוה לא תאכל עד דעביד הקב"ה מאי דעביד שהוא הגלגול.

ואם לפעמים נראה צדיק ורע לו גם זו לטובה לו ולהנאתו כי החליף והמיר לו ה' רע בטוב ממנו, רצוני הרע והעונש המופלג מהגהינם בטוב בערפו וקטון ממנו בזה העולם וכל ארחות ה' חסד ואמת.

ועם זה נחה שקטה קושיתנו כי אמת וקיים הוא שיש גסינם למטה ועם כל זה הוצרכו הגלגולים האלו באופן שאמרת לרשעים גמורים אחר הגלגולים ולבינוניים קודם הגלגול והכל לצרף וללבן אחר וקדם הנשמות.

וכל זה לפי דעתי מסכים עם האמת ועם כל מה שנאמר מהמקובלים ועירין קדישין: הפרק העשרים הוכיח כל מה שאמר במה שקדם על פי המעשה שהיה בעיר צפת תוב"ב: ולמען תחזק נפשו קורא ידיד שכל אשר אמרתי הנני אציע לפניך המעשה הגדול והנורא שאירע בעיר צפת תוב"ב נדפס בין כתבי שבח יקר וגדולת האר"י.

שם תראה בבירור איה נפשות הרשעים גמורים נעים ונדי' ונדונין בתלמים רעים ונאמנים, ואיה פעמים למצוא מרגוע לנפשם נכנסים בגופי הבהמות ואח"כ בגופי בני אדם ולבסוף נדוני' בגהינם בשאר דיני' רעים וקשים בכל אשר אמרנו.

ונה נסחה: מעשה באשה אחת אלמנה שנכנס בה רוח א' וציער אותה צער גדול ורב עד למאד ונכנסו בני אדם אצלה ודברו עמה והוא השיב לכל א' וא' על מה ששאל לו ובין כך נכנס חכם אחד אצלו והיה שמו כמהר"ר יוסף ארזין ז"ל תלמידו של האר"י ז"ל.

אמר לו הרוח ברוך הבא אדוני מורי ורבי אינו זוכר אדוני שהייתי תלמידו זמן רב במצרי' ושמי פלוני ושם אבא פלוני מיושבי מצרים. ובראות קרובי האשה את צער וכאב האשה גדול עד למאד הלכו אצל החכם כמהר"ר יצחק לוריא נ"ע וסלו פניו שיוציא זה הרוח מן האשה, ולהיות שלא היה לו באותו פעם פנאי שלח לתלמידו כמהר"ר חיים זלה"ה ומסר לו פוננה בשמות וצוה לו שישגור עליו נידוים וחרמים ויוציאנו בעל פרחו וכיון שנכנס מהר"ר חיים נ"ע מיד הפכה האשה פני' ממנו לכותל אמר לו מהר"ר חיים ז"ל רשע למה הפכת פניך ממני, השיב לו הרוח ואמר איני יכול להסתכל בפניך שהרשעי' אינם יכולים להסתכל בפני השכינה מיד גזר עליו מהר"ר ח' שיהפוך פניו מיד עשה כן ותכף שאל אותו מהר"ר ח' ואמר לו מה חטאת עד שהענושוך עונש גדול ותמור קזה.

והשיב לו ואמר חטאתי באשת איש והעמדתי ממזרים והנה זה לי כ"ה שנים שאני הולך נע ונד בארץ ואין לי מנוחה כי שלשה מלאכי חבלה הם הולכים עמי אל כל המקומות אשר אני הולך ומענישין אותי ומפין אותי ומכריזין לפני ככה יעשה לאיש אשר הרבה ממזרים בישראל ואלו הג' מלאכי חבלה הם רמוזין בפסוק הפקד עליו רשע ושטן יעמוד

על ימינו וגו' ואמר הרוח למה ר"ח אינו רואה אדוני איה עומד א' על ימיני ואחד על שמאלי ומכריזין והשלישי עומד ומכה אותי מפת מנת.

אמר ליה מהר"ר חיים וקלא ארו"ל משפט רשעים בגיהנם י"ב חדש. השיב לו ואמר איך יודע הבנת זה המאמר, מה שארו"ל משפט רשעים בגיהנם י"ב חדש פירושו הוא לאחר שסבלו כל עונשם חוץ לגיהנם אזי מכניסין אותם בגיהנם ושם עומדים י"ב חדש ומלבנין ומכבסין אותם כדי להוציא מהם כל כתמי הנשמה כדי שיהיו מזומנים ומוכנים ליכנס לג"ע והוא משל לרופא מומחה שנותן בתחלה סמנים קשים וחרפים על גבי המכה האוכלים בשר החי ואח"כ פשאוכלו בשר החי שבמכה הוא נותן על המכה משיחות ואיסוף לגיות הטובות המקררי' והמגדלי' הפשר פבראשונה, כך הוא ענין הגיהנם כי צער של גיהנם אינו חלק א' מששים חלקים שסובלת הנפש החוטאת קודם פניסתה לגיהנם, ושאל אותו מהרר"ח איך היה מיתתה, והשיב לו ואמר מיתתי היתה בקנק שאעפ"י שארבע מיתות ב"ד בטלו דין ארבע מיתות לא בטלו ואני פאשר יצאתי מאלכסנדריאה של מצרים בספינה ללכת לעיר ראשיט פגעה ספינתי במקום שנקנס הנלוס בים ושם נטבעה הספינה ונטבעתי בתוכו, א"ל מהרר"ח ולמה לא אמרת הודוי והתודית על עונך בשעת יציאת נפשך מגופך שמה היה מועיל לך, השיב לו הרוח וי לי לא היה לי זמן להתודות כי תקף חנקו אותי המים בגרוני, גם כי תקף בטביעותי בים נטרפה דעתי, ושאל אותו הרב מה נעשה בה אחר יציאת נשמתך מן הגוף, השיב לו הרוח ואמר תדע כי נודע הדבר בראשיט בטביעת הספינה ותכף יצאו היהודים מראשיט על שפת הים והוציאו את כל היהודים אשר נטבעו בספינתי וקברו אותנו, תקף ומיד פשהלכו היהודים מבית החיים בא מלאך אחד אכזרי ושבת של אש בידו והכה בשבת על הקבר ומיד נבקע הקבר מן ההפאה הגדולה אשר היתה כ"כ גדולה ונחקה עד למאד, מיד אמר לי אותו המלחך רשע רשע קום בדין, מיד לקח אותי ושמי בכף הקלע וקלע אותי בפעם אחת מן עיר ראשיט עד לפני הפתח של גיהנם שבמדבר ואני בנפליתי שמה לפני הפתח של גיהנם יצאו מן גיהנם אלף אלפים נפשות של רשעים הנידונים בגיהנם וכלם צעקו פנגדי וקללו אותי ואמרו לי צא צא איש הדמים צא מפאן רשע עוכר ישראל אין אתה פדאי עדיין ליכנס פה ועדין אין לך רשות ליכנס לגיהנם אזי הלכתי מהר להר ומגבעה לגבעה ואלו הג' מלאכי חבלה הולכי עמי תמיד ומכריזין לפני ומפין אותי תמיד ובכל עת ורגע פוגעים בנו מלאכי חבלה אחרים גם רוחות רעות ובשמעם הכרוז אשר מכריזין לפני גם הם מוסיפים להכות אותי זה מושף אותי אצלו מפאן וזה ומושף אותי אצלו מפאן עד שמתפקין כל חוליות נשמתי, וכן הלכתי נע ונד בארץ עד שבאתי להורמוז והוא עיר גדולה קרובה לארץ הודו מן בבל והלאה והיתה פנונתי ליכנס באיזה גוף של יהודי כדי להנצל מאלו המכות והצרות, וכיון שראיתי אות' היהודי' שהם רשעים רעים וחסטאים לה' מאד בועלי גויות נדות ושאר עבירות ולא יכולתי ליכנס בשום אחד מהם מרוב רוחות הטומאה ששוכני' בתוכם ובסביבותיהם, ואם הייתי נכנס בתוך אחד מהם הייתי מוסף טומאה על טומאתי ונגזק על נזקי, בכך חזרתי מהר לגבעה ומגבעה להר שנים רבות עד שבאתי למדבר יהודה ושם מצאתי אילה אחת מעוברת ומרוב צערי נכנסתי בה וזה היה אחר שבע שנים שעברתי צרות רבות ורעות, וכאשר נכנסתי בגוף האילה הזאת היה לי צער גדול עד למאד לפי שנפש האדם ונפש הבהמה אינם שונים זה

לזה שזו הולכת זקופה וזו הולכת רבוצה וגם הנפש של הבהמה היא מליאה ונקמא ומאוסה וריקה רע לפני נפש האדם, גם מאכלה אינו מאכל אדם ועוד שהיה לי צער גדול מהעונב שבמעיה וכן האילה היה לה צער גדול עד למאד מחמת ששלישה נפשות אינם יכולי לעמוד יחד וצבתה בטנה מחמת נפשי ורצתה בהרי ובסלעי מרוב צערה עד שנגקע פריסה ומתה, אזי יצאתי משם ובאתי לעיר שכם שבארץ ישראל וכנסתי בגוף כהן אֶחָד יהודי ותכף אותו הכהן שלח אחרי הקדשים והגלתי של הישמעאלים ולרוב הלחשי של כוחות הטומאה והקמיעות אשר תלו בצוארי לא יכולתי לעמוד ולסבלם ויצאתי משם, תכף ומיד אמר לו הרב וכי כלום יש ממשות בכוחות הטומאה להרע או להטיב מאליהן, אמר לו לא אלא שבשביל שהגלתי הכניסו בהשבעתם כל פה רוחות הטומאה בגוף אותו היהודי הפהן עד שראיתי שאם אוסיף לעמוד שם יתדבקו בי כל אותן הרוחות לכן לא יכולתי לעמוד עמם, ותכף ומיד ברחתי משם ובאתי לצפת תוב"ב ונכנסתי בגוף האשה הזאת וזה לי היום כ"ה שנים שאני הולך בזה הצער, אמר לו הרב עד מתי יהיה לך הצער הזה וכי אין לך תקומה, השיב לו הרוח ואמר עד שימותו הממזרים אשר הולדתי כי כל זמן אשר הם חיים וקיימים אין לי תקנה וכל העם אשר היו שם עם רב עד מאד בכו כלם הרבה בכי כי נפל פחד אימת וחרדת הדין עציהם ונעשה התעוררות גדול בכל המדינה מאותו המעשה א"ל הרב מי נתן לך רשות שתכנס בגוף האשה הזאת, השיב הרוח ואמר לנתי לילה אחת בביתה ובאשמורת הבוקר קמה זאת האשה ממטתה ורצתה להוציא אש מן האבן ומן הברזל והסמרטוט השרוף לא קבל הנצוצות והפצירה האשה עד מאד ולא עלתה בידה, ונתפעסה והשליכה הברזל והאבן מידה לארץ בכעס ואמרה תהא לשטן, ומאותה מלה של השטן היה לי רשות ליכנס בה פי המלאכי חבלה נתנו לי הרשות הזה, אמר לו הרב וכי בשביל זה העון נתנו לך רשות ליכנס בגופה, השיב הרוח ואמר זאת האשה אין תוכה כברה כי היא אינה מאמנת כלל ביציאת מצרים ובלייל פסח שכל ישראל הם שמחים ואומרים הלל ומספרים ביציאת מצרים הוא הפל בעיניה היתול ושחוק וחושבת בלבבה שמעולם לא הי' הגס הזה, מיד אמר הרב לאשה פלונית מאמין את באמונה שלימה שהקב"ה ברא שמים וארץ ובידו היכולת לעשות כל אשר חפץ ואין מי שיאמר לו מה תעשה.

השיבה היא ואמרה הן א"ל מאמין את שהקב"ה הוציאנו ממצרים וקרע לנו את הימים. השיבה היא הן.

אמר לה הרב מאמין את כל זה באמונה שלימה ואת חזרת בתשובה ומתחרטת על הראשונות אמרה היא הן והתח לה לבכות, מיד גזר אותו הרב על אותו הרוח נידוי שיצא וגזר עליו שלא יצא דרוך שום אבר כ"א דרוך האצבע קטנה שברגל שמאל כי הטעם הוא שמהאבר שהוא יוצא אותו האבר מתקלקל ומתבטל לגמרי, גם כיון הרב בשמו' שמסר לו רבו מיד נתנפח האצבע הקטן ונעשה פלפת ויצא דרוך שם, אח"כ בא הרוח כמה לילות בחלוני הבית ובפתח להבהיל את האשה וחרזו קרובי האשה אצל החכם כמהרר"י נ"ע מיד חזר ושלח את תלמידו מהר"ר חיים ז"ל הגזפר לבדוק את המזוזה אם היא כשרה אם לאו, והלך ומצא את הפתח בלא מזוזה כלל, מיד צוה הרב לקבוע מזוזה בפתח ועשו כן ומשם ואילך לא חזר הרוח עוד ע"כ המעשה: ראה נא קורא משפיל איך הרוחות עצמם הגידו אמתת העניינים האלו.

ואיך מסכים הכל עם השכל הישר והסברה הנכונה אשר הגדתי: הפרק האחר ועשרים מפליא לעשות בהראות כל מה שהאמינו בעלי חכמת הפילוסופיאה הקדומה בענין הגלגול: למען ידעו כל עמי הארץ כי מהטוב שהוא אשר היטיב ה' לעמו זכו כל באי עולם ללשונותם בארצותם לגויהם, הנני אציע לפניך כל מה שנתפרסם מימי קדם בין היונים מענין הגלגול שקבלו ממנו, אשר על פן נוכל להתייחס אליהם מה שכתוב בספר הזוהר אשר אין בה מום, דא מלכות יון דאינון קרבין לארחי מהימנותא.

ופירש הרב ריקאנטי שרמזו אל הפילוסופים הקדמונים לסתקראטעס נוטי בקצת דבריהם לדברי רבותינו. ואומר: מודעת זאת בכל הארץ שאמונת הגלגול מתייחס בפי הכל לפיתאגורס הפילוסוף, ונדאי לא לאמונה גברו בדעת הנה יען המתחיל מגלה סוד הנה אברהם אבינו פשיד למצרים, ומכאן יצא מה שכתב אירודוטו בספרו השני שהמצרים היו הראשונים בעולם שקיימו ההשארות הנפשי והעתקת הנשמות מגוף לגוף.

ואמת הוא, אבל לא באה להם הנבואה הזאת כי אם ממי שנאמר עליו ואת הנפש אשר עשו בחרן. כי כל העולם היו מאמינים שהנפשות נפסדות ומותר האדם מן הבהמה אין עד שבא אברהם אבינו ופרס' בעולם ענין ההשארות והגלגול יעשה נפשות ממש, כי כמו שכתב גריגוריוס ניסינו בספרו השני מהנפש בין אומות העולם כל מי שהאמין בהשארות הנפשי האמין גם כן אמונת הגלגול ויחד בהספמה פללית אחז האמונות הללו, וכן פשיד למצרים ויגר שם למד הדעת הנה, ואחריו בני הפילגשים אשר שלחם מעל יצחק בנו עודנו חי קדמה אל ארץ קדם שהיא הודו גם הם פרסמו האמונה הזאת, הלא תראה שהאבררמני הנקראים היום ברהמינים והם בני אברהם אבינו (כמו שהגרי' מייחסי' עצמם להגר) הם היו הראשונים אשר בארץ הודו פרסמו האמונה הזאת.

וכמו שהעיד אפולוניאס טיאניאס פנים אל פנים דבר עמהם ועם ירחא הפנף מאמת ומקיים אמונת הגלגול באומרו שפנהיהם וחקמיהם הקדמונים הם הם אשר הורו להם הפינה הזאת.

ומת ידברו כי מבני אברהם אבינו נתחדש שם הדעת הנה ומהם נתפשט בכל ארץ הודו כאשר נודע כל סופרי עיתי. ואמנם מתייחס הא זונה הזאת לפיתאגורס היות שהוא חדשה מאחר שנתענמה ונסתרה כמה מהשנים ולא להיותו הראשון שפרסמה.

וגם הוא לדעת אלכסנדר פיליסטור למדה ושמעה מיחזקא הנביא אשר היה רבו כי החכמה התפוארה שהיתה לו והסודות הנפלאות אשר בין צורותיו וציווריו העללי' מאין באו לו אם רואה נוצצה בו, אלא נדאי שרבו נביא ה אשר קבל מסר לתלמידו הגון אשר אמברוסיאו חכם מחכמי אומות העולם באגרת שלוחה לאריניאו גוזר ומקיים היות הספמה כוללת היותו עברי, וקוימינטי אליכסנדרינו בספרו החמישי מאמת שנמול הנה, וכך הוא האמת כי יהודי היה וכל מה שחבר גנב ולקח מתורתנו הקדושה והקבלה האמתית, גם מתייחס אליו האמונה הזאת יען אחר שהוא חדשה כמעט כל העולם קבלוה, וכן המשורר הגדול אשר לרומיים וירגיליאו בספרו הששי בדברו מענין אושר הנפשות בקחמפוס' נשדות אליציאוס (אשר כבר רמזתי לה שיהם לפי דעתי שדות אליהו רצוני הגן עדו אשר לו לוקח בגוף נפש) ומענין עונש נפשות הרשעים דבר ויקרא ארץ להאמין אמונת הגלגול, וגם טיבולו המשורר בכתבו למיסאלה אומר אף אחר מותי וגם

אחרי שאתגלגל אם אשוב עוד אל מקומי ואהיה פסוס רץ על פני שדה או שיה פזורה או שור או עוף יעופף על פני רקיע השמים וגם אחרי כן אשר אבא להיות עוד פעם אחרת אדם חי על האדמה לא אמונע עצמי לשבח לרומם ולפאר ולהודות את שמך.

הנה אתה רואה איך היה מאמין שיתגלגל באיזה גוף אם בהמה אם איש. גם פומרי וסכמי האנמות אשר לפנים נקראו גאלוס והיום צפרתים היו מאמינים הגלגול, וכן לוקאנוס בספרו הראשון שר עליהם את השירה הזאת שהיו גוזרים שהנפשות לא היו מתות אבל אחר המיתה היו מתג גלות בגופים אחרים, וכמו זה האמינו גם פן האשפנזים, וכן העיד אפיאנוס שהיו מבזים במלחמות הפנת באומך' כי עוד יבאו וישובו לימי עלומיהם ויזכו פעם שנית לחי'.

ולא לבד בחלק האיברופא נתפשט הדעת הזה כי גם כפי מה שכתבו מחברי ספרי הזכרונות בארץ גאפון אשר היתה מקדם למלכי הסיני'. זיל קרי נא בס' המקבר פננסיקו שאויאיר בספרו התשיעי פרק ח' ותראה איך בין ויפוחי הפומר מאיסטרו פראנסיסקו עם הבונזו נקרא שמו פוקאראנדונו שאל ממנו האתה איש נכרי מכיר אותי. ויאמר לו לא ראיתיך מימי. חזר לו לא יש לך עוד מהסחורה שמכרת לי ביריד פיננויימה.

השיב לו כבר ידעת שאנכי ספרדי ולא ישבתי ביריד ההוא מימי, ואיך אפיר אותך ומכרתי לך ואתה איש נכרי, אז שחק עליו באומרו חסר הזכרון אתה, הלא ידעת אם לא שמעת שהעולם פמנהגו נוהג בלי ראשית בלי תכלית ושהנשמות הולכות וחוזרות בסבוב תמידיו אשר על פן יש כמו אלף ורמש מאות שנים שיחד ביריד פיננויימה ישבנו ושם מכרת לי הסחורה אשר אמרתי, באמת אם היתה לך הזכירה הטובה שלי לא היית מפקפק על זה, הנה כי כן נתפרסם בכל העולם האמונה הזאת וכלם קיימה וקבלוה בהיותה כפי השכל הישר והסברה הנכונה, וכן אפלטון אשר בלי ספק שמעה ותכן אנו מפי ירמיהו הנביא קיימה והעמידה בכל תוקף.

וכן הורה שלפעמים הנשמות משתנות מגוף זכר לנקבה ומנקבה לזכר באומרו אם תעשה הטוב והישר בעיני ה' מנקבה תסובב גבר ואם לאו תתגלגל מזכר לגוף נקבה, וגזר שקצת מהנשמות נפטרין לג"ע וקצת לגהינם ומהן שמתגלגלו בגופי בני אדם ומהם בבעלי חיים ואחר שמקבלות עונשן בגהינם עולים עוד לגן עדן, אשר על פן נאות להאמין מה שכתב עליו יוסטין מרטירי במ"א מספרו שבדבריו האלהיים לא סר מאחרי משה רבינו.

גם כפי מה שמעיד לאקטאנציאו בספרו הג' פרק י"ח כל סיעת האיסטואיסי האמינו שהגופים מתים והנשמות חיות ומגוף לגוף מתגלגלות, פלוטינוס גם פן בספרו הראשון מן ההשגחה אמר שהענוני' שלא נפרעו מהן בעולם הזה נפרעין בעולם הבא, ומי שעשה עושר בלא משפט בעה"ז יהיה עני בעולם הבא, מי שהרג אביו יבא פעם אחרת לזה העולם ויהרגהו בנו.

ומי שהרג נפש יהרג ועל דאטפת יטפוהו ושתמיד הנפשות הולכות ומתגלגלות מגוף לגוף עד כמה פעמים, יען בין האנמות לא יש מי שהגבול החזרה לעולם עד שלשה פעמים כי נמשכים אחר דברי הבהיר באשר אמרנו: הפרק השנים ועשרים מביא כל

מה שְאָמְרוּ חֲכָמֵי הָאֲנוּמוֹת בְּפָרֶט מַעֲנִין הַגְּלָגוּל בְּבִהְמוֹת: גַּם לֹא נֶעְדָר מֵהֶם קוֹרֵא דִיד
יְדִיעַת הַגְּלָגוּל בְּבַעֲלֵי חַיִּים.

וְכֵן נֶאֱמַר עַל פִּיתְאָגוֹרָס שֶׁבִעֲבוֹר זֶה אִם אֲכִילַת הַבַּעֲלֵי חַיִּים וְהִיָּה זֶן וּמִפְרָנֵס אֶת עֲצָמוֹ
מִכָּל עֵשֶׂב זֹרֵעַ זֹרֵעַ זֹרֵעַ וּמִכָּל עֵץ אֲשֶׁר בּוֹ פְרִי עֵץ זֹרֵעַ זֹרֵעַ לְאֶכְלָה, וְזֶה בְהִיּוֹתוֹ חוֹשֵׁב עֲצָמוֹ
פְּרוּצָח אִם הִיָּה הוֹרֵג נֶפֶשׁ אֲשֶׁר בָּהּ נֶפֶשׁ חַי מְדַבֵּר וְעוֹד הַיּוֹם כְּמִשְׁפָּטוֹ עוֹשִׂים הַהֲדוּדִים
אֲשֶׁר בֵּין הַנְּהָר גִּיחוֹן וְהַהֲיַנְדוּ מֵאֲמִינֵי הַגְּלָגוּל, וְהֵם רַחֲמָנִים גְּדוֹלִים לְבַעֲלֵי חַיִּים.

מֵהֶם הוֹלְכִים לְרַחֲבֵי הָעִיר וְקוֹנִים הָעוֹפוֹת מִיַּד הַצְּדִים אוֹתָם וְחֲפָשִׂי יִתְלַחוּם, וּמֵהֶם
בְּנוֹשְׂאֵי שׁוֹר וּפְרָה כְּמִנְהַגֵּם מוֹצִיאִים הוֹצָאוֹת גְּדוֹלוֹת כְּאֲשֶׁר הַעֵיד פִּיטְרוֹס טִינִישִׁירָה.
וּבִשְׁעַת מִיתָתָם לֹקְחִים בְּיָדָם זָנַב הַפְּרָה אֲשֶׁר הֶאֱכִילוּהָ פְרָשִׁינִין בְּחוֹשְׁבָם שְׂמִיד נִכְנָסִים
בְּתוֹכָהּ וּבְקֶאֱמָבָאִי יֵשׁ בְּתִים מְלֵאִים כָּל טוֹב אֲשֶׁר שָׁם מְרַפְּאִי כָּל נְגוּעַ מֵהֶם וְכָל חוֹלָה,
וְכָל זֶה בְּחוֹשְׁבָם שְׂאוּלֵי לֹא לְבַד מוֹעִילִים לְבַעַל חַי אֲלֵא לְנֶפֶשׁ אָדָם אֲשֶׁר שָׁם אוּלֵי הִיא
מְגוֹלְגֶלֶת.

וְכֵן אוֹמְרִים כִּי פְּפִי זְכוּיֹת הָאָדָם וְעוֹנֹתָיו כִּי הוּא מִתְגַּלְגֵּל בְּבַעַל חַי טוֹב וּכְרִיא אוּלָם אוּ
דָל זֹרֵעַ נְגוּעַ מוֹכַה אֱלֹהִים וּמַעֲוֹנָה, וּבְמַלְכוּת גְּזוֹנְאֲרֵאֲטִי הָאֲנָשׁוֹ הַנִּקְרָאִים אֲצֵלָם בְּאֲנִיאָנִיס
אֵינָם אוֹכְלִים שׁוֹם בַּעַל חַי, וַיֵּשׁ מֵהֶם חֲסִידִים וְאֲנָשִׁי מַעֲשֵׂה שְׁנוֹתָנִים מִסְנָה עַל פְּנֵיהֶם כִּי
יִרְאִים לְהִמִּית בְּהֶבֶל פִּיהֶם הָעוֹפוֹת הַקְּטָנִים אֲשֶׁר לְקַטְנָם אֵינָם נִרְאִי לְעֵינָיו, וְכִי מֵאֲמִינִים
כְּמַעֲט כָּל אֲנָשִׁי הוֹדוּ בְּגִלְגוּל הַבְּהֵמוֹת, וְכֵן אֶפְלָטוֹן בְּסִפְרוֹ הַפִּיִּדוּנִי כָּתַב ז"ל הַנֶּפְשׁוֹת כְּפִי
הַמְּדוֹת אֲשֶׁר אֲלִיָּהוּ נָטוּ בְּחַיִּי כִּי מִתְגַּלְגֵּלוֹת בְּבִהְמוֹת, יַעַן הַזּוֹלָלוֹת וְסוֹכְאוֹת מִתְגַּלְגֵּלוֹת
בְּחִמּוֹרֵי.

הָאֲכַזְרִיּוֹת וְטוֹרְפוֹת בְּזֹאֲבֵי, וְכֵן אוֹ"א מִתְגַּלְגֵּל בְּבִהְמָה דוֹמָה בְּטַבְּעָה לְמַדְתָּהּ, וְכֵן בְּפִיִּדְרוֹ
שְׂפָתָיו בְּרוּר מְלֵלוֹ שְׂמִתְגַּלְגֵּלוֹת בְּבַעֲלֵי חַיִּים וּמִבַּעֲלֵי חַיִּים בְּאָדָם, וְכֵן הָאֲחֵרוֹן שֶׁל
הַרְפִּיּוֹבְלִיקָה שֶׁלוֹ אוֹמַר, כִּכָּה אֲוִרְפִּיאֵו הִיָּה בּוֹחֵר לוֹ הַחוֹל שְׂקוֹרָאִים בַּעֲלֵי הַתְּלִמוֹד
קֶאֱקֵא חוֹרָא וּמוֹאֵס לְהַתְגַּלְגֵּל בְּנָשִׁים בְּהִיּוֹתוֹ שׁוֹנֵא אוֹתוֹ הַמִּין, אֵינִס הִיָּה מִתְאַוָּה לְגוּף
אֲרִיָּה, אֲגַמִּינוֹן נֶשֶׁר, וְטִירְסִיטִיס קוֹר, וְלַמַּעַן לֹא יֵאָמֵן שֶׁדְּבָרֵיו אֵלוֹ רָמַז וּמִשָּׁל הִיוּ כְּאֲשֶׁר
חֲשָׁבוּ קֶצֶת מִהַחֲכָמִים, רְאֵה נָא מַה שְׂכָתַב אֲגוֹסְטִינוֹס בְּעֵשִׂירֵי מִסְפְּרוֹ עִיר אֱלֹהִים פָּרַק
ל' ז"ל אֶפְלָטוֹן הָאֲמִין שְׁנִפְשׁוֹת בְּנֵי אָדָם אַחַר הַמִּיתָה מִתְגַּלְגֵּלוֹת בְּגוֹפֵי בַּעֲלֵי חַיִּים,
גְּרִיגוֹרִיאֵו נִיִּסִּינוּ בְּסִפְרוֹ הַשְּׁנִי מִהַנֶּפֶשׁ פָּרַק ז', אֲלִסִּינוֹאוֹס פָּרַק כ"ה, פּוֹרְפִירִיאֵו אֲצֵל
אִישְׁטוֹבִיאֵו, מִקְרוֹבִיאֵו בְּחֵלוֹם סִפִּיאֹוֹנִי סִפְרֵי א' פָּרַק ט, וּפְרוֹקְלוֹס ס' ה' עַל הַטִּימִיאֵו
אוֹרִיגֵינִיס בּוֹאִיטוֹ נְנוֹמִינִיאֵו אִיוֹסִיבִיאֵו סִיזֵאֲרִיאִינִסוֹ טִיאודוֹרִיטוֹ וְטִירטוֹלִיאִנּוֹ כְּלָם
כְּאֶחָד מְעִידִים וּמַגִּידִים אִיָּה דְבָרֵי אֶפְלָטוֹן דְּבָרִים כְּמִשְׁמַעֲוֹן, וּפּוֹרְפִירִיאֵו מְבִיא רְאָיָה
מִדְּבָרֵי הוֹמִירוֹס מְקִינִים שְׂרַעִי וְחֲבֵרֵי אוֹלִיסִיס נְהַפְכוּ בְּחִזְרִים כְּאִילוֹ הוֹמִירוֹס עֲצָמוֹ הִיָּה
מֵאֲמִין בְּגִלְגוּלֵי הַנֶּפְשׁוֹת בְּבַעֲלֵי חַיִּים, וְכֵן אִימִפִּידוֹקְלִיס אָמַר עַל עֲצָמוֹ נַעַר הִיִּיתִי גַּם
נַעֲרָה צְפוֹר שְׂמִים וְדָגִי הֵיָם עוֹבֵר אֲרַחֲוֹת יָמִים, וְאִינִיאֵו מְשׁוֹרֵר גְּדוֹל גְּזֵר עַל הוֹמִירוֹס
הַמְּשׁוֹרֵר הִרְאִישׁוֹן לִיוֹנִים שְׁנִתְגַּלְגֵּל בְּעוֹרְהַנִּקְרָא טוֹנוֹס בְּלַעַז פְּאוֹוֹן, וְאַחַר כִּי נִתְגַּלְגֵּל
בְּגוֹפוֹ.

והיה מקיים בתזקת היד שהוא היה נשמתו של הומירוס, יאמבליקוס גם כן האמין הגלגול
אבל מי שמע כזאת מי ראה כאלה. הלא הוא גזר ולא בוש שנפשות הפעלי חיים היו גם
הן נצחיות.

וכן אמר שנפשות בני האדם היו מתגלגלות בבני האדם ונפשות הפעלי חיים בפעלי
חיים, ועם כל זה הודעה שלא היו נפשות הפעלי חיים פעלי דעה והשכל כי אם היו
משכילים למה לא יתגלגלו בבני אדם.

והדעת הזו אין לו שחר פי התורה הקדושה התירה לנו שחיטת הגעלי חיים ואסרה
הריגת האדם. וזה מפני שהפעלי חיים הם מוכנים ומעונתים למוות ונפש האדם הא
נצחית, ואין צורך להאריף בזה די לנו שהוכחנו שגם בין הגוים נתקבל ענין הגלגול
בפעלי חיים הגם שלא דברו מענין העבור וגלגול בדומם ובצומח יען כבר אמרו רז"ל
שנשבע ה' שלא יגלו ענין העבור לאומות, וסוד ה' ליראיו.

הפרק השלישי ועשרים יבאר איך גם חכמי האומות חזקו. בכל תוקף ענין הפינה הזאת
מהגלגול: ויען תדע קורא משכיל כל מה שדברו על האמונה הזאת חכמי אומות העולם
לא היה עלי לטורח הביא טענותיהן למען תראה בעיניך כמה עשו חכמיהם להכין
אותה ולסעדה ונחזיק טובה להם יותר לקצת בני עמנו אשר מפניהם השליכוה, גם למען
תדין ותשפוט החוב המוטל עליה להאמין מה שהאמינו חכמי ישראל ומה שמיהם נתפשט
בכל העולם ונתקבל בבני עמינו מפוזרים ומפוזרים בלי מגמגם על זה כי אם הולך
חשכים דרך ארסטו וסיעתו אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר.

ואתחיל ואומר: אמרו כל דיעתנו ונחמנו אינה כי אם זכירת הנשפכות הנקרא
רימיניסינסקאה כמו שביארתי במ"ב פרק עשירי ועל זה לזר לא נחשב להם לשמוע
דברי פיתאגורס מעיד על עצמו בזמן מלחמות טרויה, כבר הייתי איאפורכוס בנו של
פאנטו, ופורפיריאוס חכם גדול בין האומות מעיד שכאשר היו אנשי הדעת והתבונה
הולכים לשמוע את חכמתו ולבקר בהיכלו היה מגיד להם מי האנשים האלה אשר היו
מקדם קודם בואם הפעם השנית לגוף ההוא, דמיון ממש מה שהיה עושה הרי"א והגדתי
לה שהיה מכיר בטיב הגלגולים ואל תתמ' על החפץ כי כבר אמרתי לה שהיה יהודי
ונמול כמונו ותלמידו של יחזקאל הנביא, ועם זה מתחזק אני יותר באמונתי ושכל מה
שדברו על האר"י בשבח ויקר גדולתו הוא אמת ויציב, ואם ארסטו גם הוא חלק על
השאלה הזאת ואמר שהנשמה היא שלולה מפל צורה כמו לוח שאין בו ציור כבר אמרתי
לה שגם בדבר הזה אל תשמע לו ואל תאבה לו כי שבע תועבות בלבן: הטענה השנית
אומרים שאי אפשר שהקב"ה יברא פעת נשמות פי ימשך מזה שהעול' נברא חסר ובלתי
שלם.

יען אם על שום דבר יתחדש דבר והיה ראשיתו מצער ואחריתו ישגה מורה היות טוב
אחרית דבר מראשיתו. ובהיות שהעולם נברא בתכלית השלמות וכמו שנאמר וירא
אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד מוכרח להאמין שהנשמות כלם נבראו מששת
מי בראשית, ובאשר אינם במספר בלתי פעלו' תכלית ודור הולך ודור בא כמה וכמה
מהשנים בהקרח ראוי להחליט שהנשמות הולכות וחוזרות בסבוב תמידני והוא הגלגול
שהנחנו.

ויכבד אמתתי לה שלפעמים באות נשמות חדשות אשר לא היו עדנה: הטענה השלישית אומרים שמשונן המדות בין האנשים אשר כבר מתו ובין האנשים אשר הם חיים עדנה נוכל לשפוט היותם נשמותיהם עצמם, ובגלל הדבר הזה אינאו המשורר באשר במעלת שיניו הנה חושב שכלו עולה לרום מעשה ידי הומירוס המשורר הראשון בתשיבות וביופי משליו גזר על עצמו היותו הומירוס עצמו ושינשמתו נפחה ונאצלה בו, ואני באני שמעתי אומר לא קדוש ומקנבל גדול בהיותי קורא בס' המשקל, להרב משה די ליאון אני חברתי זה הספר, ואף שפונתי לדעתו והבנתי היותו חושב שינשמת הרב נותרה בו, תמהתי ואמתתי לו הלא איוב איש תם וישר אמר תם אני לא אדע נפשי ואיך יוכל האדון לידע את נפשו, ועם כל זה חזק ואמץ את לבבו באומרו שפך הנה האמת, אולי בראותו שעשתונתיו הולידו עשתונות הרב ז"ל שפט היותו הוא עצמו פאמור: הטענה הרביעית אמרו שחכמת הטנייר הוא נדאית ושהעופות לפעמים מודיעים לאנשים מאשר יבאו, וזה בהיות שהנפשות מתגלגלות בעופות ולכן פאשו יודעים מה שנגזר בעולם אז שוררו שירה חדשה רומזים לאדם קורותיו ותולדותיו פך פתב פאקוויאו בקריזי ונירגיליאוס המשורר הגדול לפומיים בספרו העשירי מהאינידי ובדברו מענין אילינו, גם שטאשיאוס וסירוואוס קיימו הדבר הזה באחרים זולתם.

ואנחנו כבר דברנו מענין נחוש העופות במ"ג פרק כ"ב והוכחנו על פי חכמי האמת והצדק איך הוא דבר אמיתי: הטענה החמישית והיותר הכרחית שהביא שאלוסטיאו להכריח הגלגול היא מלידת הילדים סומים חגרים ומעוננים.

ובהיות שהצור תמים פעלו כל דרכיו משפט אל אמונה ואין ענל ואין יסורים בלא עון גזר שינשפטים על לא חמס עשו כי אם בגוף הקודם והיא הטענה השנית אשר נתנו לשבח חכמינו ז"ל, וכלם לעזר ולהועיל לכוננתנו ולהוכיח איך גם פן חכמי האומות בקשו להם ראיות לחזק ולאשר כראי מוצק הפינה הזאת מהגלגול והנה לא אחשון פי חביבי הקירא מהודיעה איך החכם המהולל על כל התושבחות מהר"ר דוד קרקשוני נר"ו ציר אמונים לח מעיר גדולה של סופרים ושל חכמים קושטאנדינא המהוללה למחננו קדוש על ענין פדיון השבויים אשר בעו"ה שבו הקונזאקיש בחרב ובכנה מארץ פולוניאה השנה שעברה הגיד לי שהיו בידו איזה קונטרסיס מעשה ידי אצבעות ההרי"א על הגלגול והבטיח לי שישלחם אלי תכף הגיעו לביתו בשלום.

השם ישלח מלאכו לפניו וינהיגהו למחוז חפצו למען ינהיגה בכל דרכיו משפיל, ואם יזכני השם לראותם אז במהדורא בתרא אנספה לה החדושי' שחדש פי נדאי כל יקר ראתה עינו, ואתה קורא גבון אם בספרי זה תחזינה עיניך אינה דברים מופלאים וזרים אצל חכמי הטבע אל תתמה על החפץ פי עוד לטבע מלין אשר כמעט לא יאמנו כי אם מהרואים, פך קריתי ושינתי ושלשתי שבאינה מקומות בארץ סינים מבשלים בקדרות של עץ והעץ אינו נאכל מהאש, גם שעושים מלבושים ממין א' של אבן ואשר הולכים להר עם המדות וחותרים מלבושים למו ועם החוטים היוצאים ממנה מחברים החלקים ותופרים הקריעות.

גם מנייר חזק עושים חבלי הספינות ועבות העגלה ולא האמתתי הדברים הללו עד שדברתי עם איזה אנשים הבאים מהארץ ההיא משיחים לפי תומם הנפלאות הגדולות

אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֵם, וְגַם אֲנִי בְּעֵינַי רָאִיתִי הָאֵבֶן הַנִּזְכָּרֶת וְהִיא מֵהַרְבֵּה גְּנוּנִים שׁוֹנִים וּמְרָאָה
כְּעֵין מְשִׁי.

גַּם יָדוּעַ הוּא שֶׁבְּקוֹנְשֵׁין מְקוֹמוֹת אַחֲרִים מֵאֶרֶץ הוֹדוּ יֵשׁ אֵינָה מְשֻׁפָּחוֹת שְׁנוֹנֵדִים כְּלָם
אֲנָשִׁים וְנָשִׁים בִּירְדֵּי הַיְמָנִית עֲבָה עַד מְאֹד כְּמַעַט כְּמוֹ יָרֵךְ הַפִּיל, וַיֵּשׁ שָׁם גַּם כֵּן בְּחֶלֶק
הַנִּקְרָא נִיגְאָפְאָטָא מְשֻׁפָּחָה א' מֵהַנִּקְרָאִים אֲצֵלָם קַאפֵּאטֵאדִים בְּעֵלֵי עֵין שְׁהוֹרְגִים עִם
מִבְטֵיָה' הַנִּרְאִים מֵהֶם, וְהַדְּבָרִים הָאֵלּוּ כְּנִרִים נִחְשָׁבוּ לְמִי שֶׁלֹּא קָרָא אוֹ רָאָה, אֲבָל הַנִּסְיוֹן
הוֹכִיחַ אוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁרָאִינוּ שֶׁיֵּשׁ אַ זֶה אֲנָשִׁים שְׂרֹאִים בְּעֵינֵיהֶם הַמִּים אֲשֶׁר מִתְחַת לְאֶרֶץ
רְחוֹקִים כְּמָה אֲמוֹת, אֲשֶׁר עַל כֵּן הֵט אֲזַנְךָ לִי וְשָׁמַע אֲמַרְתִּי ת"ל נָתַתִּי אֶת לְבִי לְדַעַת
חֻכְמָה וְלִרְאוֹת אֶת הָעֲנָנִים אֲשֶׁר נִעְשָׂה עַל הָאֶרֶץ וְלֹא מְנַעַתִּי אֶת לְבִי לְקִנּוֹת וְלַעֲשׂוֹת סְפָרִים
הַרְבֵּה אֵין קִץ עִם לְהַג הַרְבֵּה וַיִּגִּיעַת בְּשׂוֹר בְּלַתִּי נִתּוֹן שְׁנָה לְעֵינַי וְתַנּוּמָה לְעַפְעָפִי.

וְאֲנִי יָדַעְתִּי גַּם כֵּן שֶׁיֵּשׁ בְּזֶה הַסֵּפֶר אֵינָה דְּבָרִים שֶׁלֹּא יִנְעָמוּ לְפִילוֹסוֹפִים מְבַקְשִׁים מוֹפֵת
לְמוֹ, אֲבָל כְּבָר אֲמַרְתִּי שֶׁאֲחַת נִשְׁבַּעְתִּי לְהַרְשֵׁב"י וְלֹא אֲשַׁקֵּר בְּאֲמוּנָתִי: סוֹף דְּבַר תִּימִין
לְבִי בְּסֵפֶר תּוֹרַת מִשָּׁה וְחֻכְמִינוּ ו"ל אוֹ תִּשְׁמְאִיל בְּסִפְרֵי הַחֻכְמוֹת הָאֵמֶן בְּכָל מָה שֶׁהָאֵמֶן
הַרְשֵׁב"י אֲחֵרוֹן לַפֶּת חֻכְמֵי הַמִּשְׁנָה וְרֵאשׁוֹן בְּמַעֲלָה וּבַחֲשִׁיבוֹת אֲשֶׁר כְּמַעַט אֵין עָרוֹךְ לוֹ
בְּכָל חֻבֵּל חֻכְמֵי יִשְׂרָאֵל, הוּא עָלָה שְׁמִים וַיִּרְדּוּ וְלָכֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אוֹר.

הַשֵּׁם בְּרַחֲמֵי יְזַכְּנוּ לְאוֹר יִקְרוּ לְמַעַן נִזְכֶּה לְאוֹר הַגְּנוּז וְצָפוֹן לְצַדִּיקִים וְלַחֲזוֹת בְּנוֹעַם ה'
כֵּן עָמוּ מְקוֹר חַיִּים וּבְאוֹרוֹ נִרְאָה אוֹר: נִשְׁלַם הַמְּאָמֶר הַרְבִּיעִי וְהַסֵּפֶר הַנִּזְכָּד הַזֶּה בְּחֻדֶּשׁ
כְּסֻלוֹ שְׁנַת חֲמִשָּׁת אֲלָפִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁנַיִם עָשָׂר לִיצִירַת: